ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΣΤΑΜΟΥΛΗ

1) Ξ. Κ. Βλαστού Διατάξεις θείων § 32

2) Ι. στ. Κουμώνη Οδηγοί ἀρχαιοδιδασκαλίας § 332

3) Λαμπρίδου περὶ Μέσων Χαλκοῦν Τομ. Α'. 207 62

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

Ἢ

ΟΔΗΓΟΣ

ΤΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΝΕΟΣ,

ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΕΣΤΕΡΟΣ ΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ ΕΝ ΧΡΗΣΕΙ ΟΔΗΓΟΥ ΤΟΥ Σ.

Ἐκδοθεὶς κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 2,000 (24 Ἰουλίου 1841) Βασιλικὸν Διάταγμα,

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟ

Ι. Π. ΚΟΚΚΩΝΗ.

(Πρώην) Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου,

καὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ,

μετὰ βελτιώσεων καὶ προσθηκῶν κατὰ τὸ Β. Δ. τῆς 23 Ἰουλίου 1856, ἐν αἷς καὶ περὶ διδακτικῶν μεθόδων ἐν γένει.

Ἀδείᾳ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου διὰ διαταγῆς του της 6 Μαΐου 1860.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

(Παρὰ τῇ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς, ἀριθ. 420.)

1860.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ὁ Ὁδηγὸς τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου, ὁ ἐκ τῆς Γαλλικῆς μεταγλωτισθεὶς κατὰ τὸ 1830: καὶ μεθαρμοσθεὶς εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, ἐγκρίσει τῆς τότε Κυβερνήσεως, πρὸς χρῆσιν τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων τοῦ Κράτους, ἐνεκρίθη πρὸς τοῦτο καὶ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ: 10409: Β: Δ: τὸ 1836. ὅτε μὲ τὰ περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ Διδασκαλείου ὑπεβλήθησαν καὶ τὰ περὶ διδακτικῶν μεθόδων. (1) Ἔκτοτε εἰσαχθείσης τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς καὶ εἰς τὸ ἐνταῦθα πρότυπον καὶ εἰς ὅλα τὰ τότε ὑπάρχοντα δημοτικὰ σχολεῖα, ἐγένοντο πολλαὶ ἀπόπειραι πρὸς βελτίωσιν αὐτῆς κατὰ τοὺς τρόπους τῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων, περὶ ὅσων διελάμβανεν ὁ Ὁδηγὸς, καὶ πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ ἄλλων ὠφελίμων, τὰ ὁποῖα εἰσέτι δὲν ἦσαν εἰσηγμένα, ὁ δὲ ὀργανικὸς νόμος τῆς 6|18 Φεβρ· 1834: διέταττε νὰ εἰσαχθῶσιν. Ἡ κατ' αὐτὸν τὸν νόμον εἰσαγωγὴ εἰς τὸ Διδασκαλεῖον τοῦ μαθήματος τῆς Γενικῆς Παιδαγωγίας καὶ Διδακτικῆς κατέδειξε τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μεταῤῥυθμίσεως αὐτῆς. Διότι ἡ Παιδαγωγικὴ, σκοπὸν ἔχουσα τὴν σύγχρονον καὶ ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, στοχάζεται καὶ τὰ ἀντικείμενα καὶ τοὺς τρόπους τῆς διδασκαλίας, δι' ὧν αὗται καταλληλότερον δύνανται ν' ἀναπτυχθῶσιν· ἀλ-

(1) Ἴδε τὴν ὑποσημείωσιν τὴν εἰς τὴν ἑπομένην σελ.

λ' ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ διδασκαλία, διὰ πρωτοσχόλων κυρίως ἐνεργουμένη, καθίσταται περιωρισμένη καὶ μηχανικὴ, καὶ ἀνεπιτηδεία πρὸς διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν διδασκομένων, κατορθουμένην διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας διδασκαλίας πάντων τῶν μαθητῶν ὑπὸ εὐμεθόδου διδασκάλου ἐκτελουμένης.

Ἕνεκα τούτου τοῦ λόγου καὶ ἡ περὶ ὀργανισμοῦ τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως συστηθεῖσα ἐπιτροπὴ τὸ 1833 (ἅμα τῇ ἐλεύσει τοῦ Σ. ἡμῶν Ἄνακτος) ἧς κἀγὼ τότε ἔτυχον μέλος, ἔκρινε τὴν Γερμανικὴν (συνδιδακτικὴν) μέθοδον κατάλληλον διὰ τὰ προκαταρκτικὰ ἢ δημοτικὰ ἡμῶν σχολεῖα· μετὰ ὡριμωτέραν ὅμως σκέψιν εὑρίσκετο τὸ πρᾶγμα ἀκατόρθωτον. Διότι ἡ συνδιδακτικὴ, περιοριζομένη εἰς τὴν ὑπὸ ἑνὸς διδασκαλίαν 40 — 50 τὸ πολὺ μαθητῶν, ἀπαιτεῖ καὶ διδασκάλους πλείστους (ὧν τότε μεγίστην εἴχομεν σπάνιν) καὶ δαπάνην χρημάτων οὐκ ὀλίγων πρὸς οἰκοδομὴν πολλῶν σχολείων εἰς ἕκαστον δῆμον, καὶ πρὸς πρόβλεψιν τῶν ἀναγκαίων· ἡ δὲ Ἀλληλοδιδακτικὴ, ἂν καὶ ἀνεπαρκὴς πρὸς τὴν πρέπουσαν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν διδασκομένων, ὑπῆρχε προσφορωτάτη εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ λαοῦ ταχυτέραν καὶ εἰς πλειοτέρους διάδοσιν τῶν ἀναγκαιοτέρων τῆς προεκπαιδεύσεως μαθημάτων. Ὅθεν ἡ ἐπιτροπὴ, καίτοι ἀναγνωρίζουσα τὴν ὑπεροχὴν τῆς συνδιδακτικῆς, ἀπεφάνθη, ὅπως τὰ παρ' ἡμῖν σχολεῖα τοῦ λαοῦ ὑπάρχωσιν ὠργανισμένα καὶ κατὰ τὴν μίαν καὶ κατὰ τὴν ἑτέραν μέθοδον ἀδιακρίτως. Σύμφωνα λοιπὸν πρὸς ταῦτα κἀγὼ ὑπέβαλον τὸ 1835 μετὰ τῶν περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ Διδασκαλείου, περὶ διδακτικῶν βιβλίων καὶ μεθόδων, (πρὸς ἐνέργειαν τῶν ἄρθρων 18 καὶ 69: τοῦ περὶ δημοτικῶν σχολείων νόμου), καὶ τὰς δύο μεθόδους ὡς εἰσακτέας εἰς τὰ παρ' ἡμῖν δημοτικὰ σχολεῖα, καὶ ἐνεκρίθησαν διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 19 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1836 (1). Ἀλλ' ὅμως ἐλθὼν ἔπειτα εἰς τὴν ἐφαρ-

(1) Ἴδε εἰς τὸ τέλος τοῦ Προλόγου τὸ Β. Δ. ὑπὸ στοιχ. Α.

μογὴν, παρετήρησα ὅτι οὐδεὶς τῶν δήμων, εἴτε μεγάλων εἴτε μικρῶν, εἶχε τοὺς τρόπους νὰ συστήσῃ κατὰ τὴν συνδιδακτικὴν μέθοδον σχολεῖα, τὰ ἐπαρκοῦντα πρὸς διδασκαλίαν τῶν παρ' αὐτῷ μαθητευσίμων παίδων. Ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἔπρεπε νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῶν σχολείων μας κατὰ τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου πάλιν καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῆς συνδιδακτικῆς ἐφαίνετο ἀναγκαιοτάτη πρὸς τελειοτέραν διδασκαλίαν καὶ ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ. Πρὸς τοῦτο σκεπτομένῳ μοὶ ἦλθεν ἡ ἔννοια ἡ ἑξῆς· τὸ νὰ συνυπάρχωσιν ἐνεργούμεναι καὶ αἱ δύο μέθοδοι, ἐὰν ἦτο δυνατὸν, εἰς τὸ αὐτὸ σχολεῖον· τούτου δὲ γινομένου ἐπανορθοῦντο τὰ ἐλαττώματα τῆς μιᾶς διὰ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς ἑτέρας, καὶ συγχρόνως δι' ὀλιγωτέρων χρηματικῶν μέσων καὶ προσώπων διεδίδετο εἰς περισσοτέρους τελειοτέρα ἡ προσκπαίδευσις. Ἡ δὲ συνύπαρξις τῶν δύο μεθόδων ἐφαίνετο κατορθωτὴ, ἐὰν τὸ σχολεῖον διῃρεῖτο κατὰ πρῶτον εἰς δύο μεγάλα τμήματα· εἰς κατώτερον, εἰς τὸ ὁποῖον ἤθελεν ἐπικρατεῖ ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ μέθοδος, καὶ εἰς ἀνώτερον, εἰς ὃ ἡ συνδιδακτική. Ἅπαντες δὲ οἱ εἰς τὸ οὕτω διοργανισμένον σχολεῖον μαθηταὶ, καὶ τριπλάσιοι ἐὰν ὦσι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 50· ἦτο δυνατὸν νὰ διδάσκωνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου προσηκόντως. Διότι τοῦ μὲν κατωτέρου τμήματος, ὄντος πολυπληθεστέρου, ἡ διδασκαλία ἠδύνατο νὰ γίνεται προκαταρκτικῶς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἀπ' εὐθείας ἐξηγοῦντος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς βάσεις ἑκάστου μαθήματος εἰς τοὺς ἀρχαρίους, καὶ ἔπειτα διὰ τῶν πρωτοσχόλων, ἀσκούντων τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τῶν διδαχθέντων· τοῦ δὲ ἀνωτέρου τμήματος, ἔχοντος τοὺς ὀλιγωτέρους μαθητὰς καὶ τοὺς πλέον προκεχωρημένους, ἡ διδασκαλία εἰς ἄλλας ὥρας ἠδύνατο ἐπίσης νὰ ἐκτελῆται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, διδάσκοντος αὐτοὺς κατὰ τάξεις, ἡμέρας καὶ ὥρας ὡρισμένας, ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ τῷ τμήματι μαθήματα ἀκριβέστερα καὶ τελειότερα. Οὕτω δ' εὑρίσκοντο συνυπάρχουσαι καὶ αἱ δύο μέθοδοι εἰς τὸ αὐτὸ σχολεῖον, ἀλλ ἐ-

πικρατοῦσαι, ἡ μὲν ἀλληλοδιδακτικὴ εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα τὸ καὶ πολυπληθέστερον, ἡ δὲ συνδιδακτικὴ εἰς τὸ ἀνώτερον τὸ περιλαμβάνον καὶ τοὺς ὀλιγωτέρους μαθητάς.

Πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἐννοίας ταύτης, ὀργανισθέντος κατ' αὐτὴν τοῦ ἐνταῦθα Προτύπου εἰς δύο τμήματα, κατεβλήθησαν πολλαὶ προσπάθειαι, καὶ μακραὶ ἀπόπειραι ἐγένοντο πρὸς συναρμολόγησιν διαφόρων τρόπων διδασκαλίας τῶν ἁρμοζόντων εἰς ἕκαστον τμῆμα· αἱ δὲ ἐπὶ τούτων δοκιμασίαι καὶ εἰς τοὺς ἐν τῷ Προτύπῳ ἀσκουμένους καὶ εἰς τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ δημοδιδασκάλους γνωστοποιούμεναί (2) καὶ παρ' αὐτῶν ὁμοίως ἐφαρμοζόμεναι, καὶ δίδουσαι εὐχάριστον ἀποτέλεσμα, ἔλαβον ὁριστικὸν πέρας κατὰ τὸ 1841· ὅτε διὰ Β. Δ. τῆς 24 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐδόθη ἡ ἔγκρισις πρὸς ἔκδοσιν τοῦ παρόντος Νέου Ὁδηγοῦ, τελειοποιημένου καὶ πληρεστέρου. Κατ' αὐτὸν ἔκτοτε ὁ διοργανισμὸς τῶν παρ' ἡμῖν δημοτικῶν σχολείων, περιλαμβανόντων ἀλληλοδακτικὸν καὶ συνδιδακτικὸν τμῆμα, κατέστη πληρέστερος, εἰσαγομένων ὅλων τῶν παρὰ τοῦ νόμου ὁριζομένων μαθημάτων, καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν διὰ τῆς συνυπάρξεως καὶ τῶν δύο μεθόδων γίνεται τελειοτέρα, καθὼς καὶ τῶν δυσκολωτέρων, οἷον ἀναγνώσεως, γραφῆς, καὶ ἀριθμητικῆς, ἡ μάθησις ἀπέβη εὐκολωτέρα διὰ τῆς εἰς τὸ ἀλληλοδιδακτικὸν τμῆμα εἰσαγωγῆς τῶν τρόπων τῆς ταχυμαθητικῆς μεθόδου· καὶ τὰ περὶ διδασκαλίας δὲ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ μαθητοῦ, ὡς ἔδει, ἐξετέθησαν, καὶ ἅπαντα τὰ τοῦ δημοδιδασκάλου καθήκοντα ἀρκούντως διεγράφησαν. Οὕτω δὲ τροποποιημένη ἡ μέθοδος ἀπὸ ξηρᾶς ἀλληλοδιδακτικῆς εἰς Μικτὴν, καὶ εἰς τὸ ἐνταῦθα Πρότυπον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ σχολεῖα ἐφαρμοσθεῖσα ὁλοσχερῶς ὑπὸ τῶν ἱκανωτέρων καὶ ἐπιμελεστέρων παρ' ἡμῖν δημοδιδασκάλων,

(1) Ἴδε τὸ ἀναδιδόμενον τότε περιοδικὸν σύγγραμμα ὁ Παιδαγωγός.

ἀνέδειξε σταθερῶς, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, εὐχάριστα ἀποτελέσματα· ὧν κριταὶ ἀρμόδιοι καὶ μάρτυρες ἀξιόπιστοι ἐγένοντο πολλάκις Καθηγηταὶ καὶ Σχολάρχαι ἐπὶ τῶν δημοσίων ἐξεταστικῶν μελῶν τῶν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν διοριζόμενοι.

Τὸ δὲ δεύτερον ἔτος μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος νέου Ὁδηγοῦ ὁ μ. Νεόφυτος Νικητόπλος, ἐπανελθὼν ἐκ Παρισίων, ἐπαρουσίασεν εἰς τὸν τότε ὑπουργὸν τῶν ἐκκλ. καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τὸν μ. Ἰάκωβον Ῥίζον, ἴδιον πόνημα Ὁδηγοῦ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς, παρακαλῶν ὅπως ἐγκριθῇ καὶ εἰσαχθῇ εἰς τὰ σχολεῖα ἡμῶν, ὡς ἔχον, ἔλεγε, καὶ τὴν ἐπὶ τούτου ἐπιδοκιμασίαν τοῦ τότε ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας — Ὁ μ. Ἰ. Ῥίζος προσκάλεσε τὴν σύστασιν πολυμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων παρ' ἡμῖν λογίων ἀνδρῶν, δοὺς αὐτοῖς ἐντολήν, ἵνα ἐξετάσωσι τὸ ὑποβαλλόμενον ἔργον τοῦ μ. Νικητόπλου, οὐ μόνον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὸν παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει Ὁδηγὸν τῆς μεθόδου. Ἡ ἐπιτροπὴ ὁμοψήφως ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ παρόντος, ὡς κρείττονος.

Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ 1850 ἐξαντληθείσης τῆς α. ἐκδόσεως εὐδόκησε νὰ τυπωθῇ καὶ β' εἰς ἣν ἐγένοντο προσθῆκαι καὶ τροποποιήσεις, ὅσας ἡ πεῖρα ἡ παρ' ἡμῖν καὶ ἡ ἐν Γαλλίᾳ εἶχον ἀποδείξει ὠφελίμους. Οὕτω, τὸ δυσληπτότερον μέρος τῆς ἀριθμητικῆς διὰ τοὺς παῖδας, ἡ προφορικὴ καὶ γραπτὴ ἀρίθμησις, διεσαφήθη καὶ ἐφημρόσθη ἐπὶ τὸ εὐληπτότερον, καθὼς καὶ τὸ Η τῆς Γραμματικῆς, Χρις: διδασκαλίας κλπ. καὶ ἄλλαι σημειώσεις διάφοροι ἐτέθησαν τὴν προσοχὴν τοῦ διδασκάλου διεγείρουσαι. Μετὰ δὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας (γενομένην κατὰ Αὔγουστον τοῦ 1852) ὑπέβαλέ τις εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖον παρατηρήσεις περί τινων τροποποιήσεων ἐπενεκτέων εἰς τὸν ἐν χρήσει (δηλ. τὸν παρόντα) Ὁδηγὸν τῆς μεθόδου· ταύτας δὲ προσεκλήθη νὰ ἐξετάσῃ τριμελὴς

ἐπιτροπὴ δημοδιδασκάλων, ἥτις δὶ ἀντιπαρατηρήσεων ἀπέκρουσεν αὐτάς· τότε τὸ ὑπουργεῖον ἔκρινε καλὸν νὰ προκαλέσῃ δὶ ἐγκυκλίου τὰς ἐπὶ τοῦ ἐν χρήσει Ὁδηγοῦ παρατηρήσεις τῶν δημοδιδασκάλων, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγιστοι ὑπέβαλλόν τινας παρατηρήσεις ἐπουσιώδεις, οἱ δὲ λοιποὶ συνεφώνουν περὶ τῆς εὐχρηστίας τῆς μεθόδου. Αὗται δὲ, καθὼς καὶ αἱ ταύτας προκαλέσασαι, ὑπεβλήθησαν μετὰ τοῦ Ὁδηγοῦ εἰς τὴν ἐξέτασιν δεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐξ ἀνωτέρων λογίων καὶ δημοδιδασκάλων· τὸ δ' ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἐξαχθὲν ἀποτέλεσμα, ἐγκεκριμένον διὰ Β. Δ. τῆς 23 Ἰουλίου 1856: ἐδημοσίευσε τὸ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖον, ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ, πρὸς γνῶσιν καὶ χρῆσιν τῶν δημοδιδασκάλων.

Εἰς τὴν παροῦσαν τρίτην ἔκδοσιν αἱ κατὰ τὸ εἰρημένον Β: Δ: τροποποιήσεις ἐγένοντο ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, καὶ αὐτὸ τὸ Β: Δ. προετάχθη ὁλόκληρον ἐκτυπωθὲν· ὀλίγαι δ' ἄλλαι προσθῆκαι ἐγένοντο κριθεῖσαι ἀναγκαῖαι· αἱ μὲν πρὸς συμφωνίαν πρὸς τὰ ἐν τῷ Β: Δ: ὁριζόμενα, οἷον περὶ γραμματικῆς, περὶ γραψίματος, περὶ διδασκαλίας τοῦ ἀνωτέρου τμήματος κλ. αἱ δὲ πρὸς διασάφησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ κειμένου, ὅπου εἶχέ τι δύσληπτον ἢ σκοτεινὸν· οἷον τὸ περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ σχολείου διεσαφήθη, καθὼς καὶ τὸ περὶ ἀκροάσεως τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος ὡς πρὸς τὰς ἐπαναλήψεις καὶ προασκήσεις. Τὸ δὲ κεφάλαιον τὸ περὶ τοῦ μαθήματος τῆς γραφῆς μετετοπίσθη ταχθὲν κατόπιν τοῦ τῆς ἀναγνώσεως. Ἡ δὲ μετάθεσις αὕτη ἐκρίθη ἀναγκαία· διότι, ἀφ' οὗ ἡ κατάταξις καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς γραφῆς βαίνουσιν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ τῆς ἀναγνώσεως, αἵτινες εἰς τὰ περὶ τούτου τοῦ μαθήματος ἐκτίθενται ἐκτενῶς, δῆλον ὅτι πρέπει νὰ προγνωσθῶσιν αἱ ἀρχαὶ αὗται, ὅπως καὶ ἡ κατάταξις τῆς γραφῆς κατανοηθῇ καὶ οἱ πρὸς ὑπαγόρευσιν τρόποι γίνωνται συμφωνότεροι πρὸς τοὺς τῆς ἀναγνώσως(1). Τέλος, ἐκτὸς τούτων, ἐ-

(1) Εἰς τὰς προλαβούσας ἐκδόσεις δὲν ἐκάμομεν τὴν μετάθεσιν ταύτην, ἵνα μὴ

κριθη ἀναγκαῖον νὰ προταχθῇ ἓν ἴδιον κεφ: διαλαμβάνον περὶ γενικῶν ἀρχῶν τῆς Παιδαγωγίας καὶ διδακτικῆς, ἢ περὶ μεθόδων διδακτικῶν, ὅσας τὴν σήμερον τὰ πεφωτισμένα ἔθνη ἀναγνωρίζουσι, καὶ μεταχειρίζονται ὡς καταλλήλους εἰς τὴν τοῦ λαοῦ διδασκαλίαν (1). Οὕτω δὲ διὰ τῶν γενομένων ἀναπτύξεων ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν καὶ βάσεων καὶ τῶν ὁρισμῶν ταῦ Β. Δ: καταςάντος τοῦ ἔργου πληρεςέρου, νομίζομεν ὅτι οὐδεὶς τῶν κ.κ. δημοδιδ. θέλει μεμφθῇ τὰς ἀναπτύξεις, ἀλλὰ καὶ εὐχαριςηθῇ βεβαίως διὰ ταύτας καὶ διὰ τὰ περὶ μεθόδων· διότι σαφεςέραν τούτων γνῶσιν λαμβάνοντες, εὐχερέςερον καὶ τὴν ἐν τῷ παρόντι ἐκτεθειμένην κατανοοῦσι, καὶ μετὰ πεποιθήσεως ἐνεργοῦντες αὐτὴν, θέλουσιν ἐκτελεῖ εὐδοκιμώτερον τὸ ἀνατεθειμένον αὐτοῖς ἔργον τῆς προσηκούσης μορφώσεως τῶν παίδων.

Διὰ τῶν εἰρημένων προσθηκῶν ἀναφαίνεται ἡ νῦν τρίτη ἔκδοσις πληρεστέρα βεβαίως καὶ κρείττων τῶν δύο προτέρων. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ παροῦσα μέθοδος διήλθε διὰ τοσούτων καὶ τοιούτων ἐξετάσεων, καὶ ἐπὶ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη ὑπέστη δοκιμασίαν χρήσεως ὠφελίμου, ἐνεργηθείσης καὶ ὁμολογουμένης ὑπὸ τῶν ἱκανωτέρων δημοδιδασκάλων, τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, πεποίθαμεν ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον, ἐπὶ ἱκανὸν ἔτι χρόνον, θέλει χρησιμεύσει ἄνευ σημαντικῆς ἐλλείψεως, ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ ἐν τῷ παρόντι μέθοδος δὲν εἶναι πλέον ἡ ξηρὰ ἀλληλοδιδακτικὴ, ἡ ἐν τῷ τοῦ Σαραζίνου Ὁδηγῷ ἀλλὰ ταὐτίζεται καὶ μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν σήμερον ἐν Γαλλίᾳ, οὖσαν Μικτὴν,

---

νομισθῶμεν ὡς μεταβάλλοντες τὴν ἀπ' ἀρχῆς ὁριθεῖσαν τάξιν εἰς τὰς ἀλληλοδι· παραδόσεις· Ἀλλὰ νῦν ἐστοχάσθημεν, ὅτι ἡ μετάθεσις αὕτη δὲν ἐμποδίζει τὴν τήρησιν τῆς αὐτῆς τάξεως, ἣν καὶ ἐτηρήσαμεν εἰς τὸ περὶ προσταγμάτων Κεφ. καὶ ἐννοοῦμεν αὐτὴν ἀμετάβλητον.

(1) Κατὰ τὴν Α'. καὶ Β'. ἔκδοσιν τοῦ παρόντις δὲν ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον νὰ προσθέσωμέν τι περὶ τούτων, διότι οἱ μαθηταὶ ἐν τῷ διδασκαλείῳ εἰς τὰ περὶ παιδαγωγίας, ἐδιδάσκοντο καὶ τὰ περὶ μεθόδων ἐν γένει, ἅτινα καὶ ἐν τῷ *Παιδαγωγῷ* ἐδημοσιεύθησαν, ὅστις ἤδη ὁλοτελῶς ἐξέλιπε.

σύγκραμα δηλ. Ἀλληλοδιδακτικῆς καὶ Συνδιδακτικῆς (2). Καὶ τὰ σχολεῖα δὲ ἡμῶν, ἐκ δύο τμημάτων κατὰ τὸν παρόντα Ὁδηγὸν συνιστάμενα, ἐμπεριλαμβάνουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰ δύο βαθμῶν δημοτικὰ σχολεῖα (ἐκτὸς τῶν νηπιακῶν) ἅπερ ἐν Γαλλίᾳ τὴν σήμερον ἐν χρήσει ὑπάρχουσι πρὸς τὴν ὁλοσχερῆ τοῦ κοινοῦ λαοῦ προσκαίδευσιν.

Πρὸς δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῆς παρ' ἡμῖν δημοτικῆς διδασκαλίας λείπεται Ὁδηγὸς ἴδιος τῆς συνδιδακτικῆς, καὶ ἕτερος περὶ Νηπιακῶν σχολείων. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἐλπίζομεν μετ' ὀλίγον νὰ ἐπιχειρισθῶμεν τὴν τύπωσιν, ἐὰν τύχωμεν συνδρομῆς· ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ δευτέρου, ἂν ὁ Θεὸς δώσῃ ἡμῖν τὰς πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἀπαιτουμένας εὐχερείας.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 30 Μαΐου 1860.

Ι. Π. Κοκκώνης.

Πρώην Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου.

(2) Ἴδε τὸ λʹ. Κεφ. τοῦ παρόντος.

Α. Βασιλικὸν διάταγμα τῆς 19 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1836 τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν σελ. δ'. τοῦ προλόγου (1).

Ἀριθ. 10409.

ΟΘΩΝ. κτλ.

Ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἀναφορὰν τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τῶν 16|28 Ἀπριλίου τ. ε. περὶ τῆς κάτω σημειουμένης ὑποθέσεως, ἐγκρίνομεν τοὺς προταθέντας δύο κανονισμοὺς, τοὺς ὁποίους εἰσήγαγεν ὁ διευθυντὴς τοῦ διδασκαλείου εἰς βελτίωσιν τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων καὶ τῆς ἐσωτερικῆς πειθαρχίας, ὡσαύτως καὶ τὰς μεταβολὰς ἃς ἔκαμεν εἰς τὸ μέχρι τοῦδε σύστημα. Ἐπιφορτίζομεν δὲ τὸ ὑπουργεῖον νὰ ἐκφράσῃ εἰς τὸν κ. Κοκκώνην τὴν ἄκραν ἡμῶν εὐαρέσκειαν διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὰς βαθείας γνώσεις αὐτοῦ, τὰς ὁποίας ἔδειξε κατὰ τοῦτο· εἶναι δὲ ἐξαιρέτως ἀξιέπαινοι καὶ ἀμέσως ἐκτελεστέαι αἱ περὶ ἀμοιβαίας παραδόσεως καὶ διδασκαλίας προτάσεις αὐτοῦ, ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν συνταχθησομένων καὶ ἐκδοθησομένων τούτου χάριν βιβλίων, διὰ τοὺς κλάδους τῆς παραδόσεως, ἕνεκα τοῦ ὁποίου πρέπει ὅσον τάχος νὰ διαταχθῶσι τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ βιβλιοπωλείου τῶν διδακτικῶν βιβλίων, τῆς ὁποίας ὁ κ. Κοκκώνης ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ διορισθῇ μέλος.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 19 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1836.

Καθ' ὑψηλοτάτην ἐπιταγήν!

(Τ. Σ.) ὑπογεγραμ: Ἀρμανσπέργης.

---

(1) Ἀπὸ ἀντίγραφον κανονισμοῦ τοῦ Διδασκαλείου ἔφαγον τὸ παρὸν Διάταγμα, παρατηρῶν ὅτι τότε σχέδια Β. Δ. δὲν ὑπεβάλλοντο παρὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπουργείων, ἀλλὰ αἱ περὶ προτάσεών του διδασεις μένουσι τὰ δι' ἀγκρίνοντα αὐτὰς Β. Δ. συνεπάσοντο ὑπὸ τῶν ἐν τῷ Ἀνακτοβουλίῳ τότε καὶ ἡμῶσα σα τοῦ παρόντος ἔχει φράσιν ξενίζουσαν.

Βασιλικὸν Διάταγμα τῆς 23 Ἰουλίου 1856
(ἴδε *Προλ·* σελ. ή) ·

Ο Θ Ω Ν κτλ.

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπὸ 12 Ἰουλίου 1830 διάταγμα τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, δυνάμει τοῦ ὁποίου, τὸ μεταφρασθὲν τότε ἐγχειρίδιον τοῦ Γάλλου Σαραζίνου εἰσήχθη, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ὁδηγὸς τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου*, εἰς ὅλα τὰ κατὰ τὴν ἐπικράτειαν ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα, οἱ δὲ δημοδιδάσκαλοι ὀφείλουσιν ἀκολουθεῖν αὐτὸν ἀπαρεγκλίτως, ὡς τύπον καὶ κανόνα ἀπαράβατον τοῦ περὶ τὴν διδασκαλίαν τρόπου.

Ἐπειδὴ ὁ Ὁδηγὸς οὗτος, καί τοι μετασκευασθεὶς ἔκτοτε ἐπὶ τὸ βέλτιον, καθόσον ἥ τε πεῖρα καὶ αἱ νεώτεραι περὶ τὴν ἀλληλοδιδασκαλίαν μεταρρυθμίσεις ἐν Εὐρώπῃ ὑπηγόρευσαν τὴν βαθμηδὸν προποποίησιν αὐτοῦ, εἰς τὰς γενομένας ἐφεξῆς δύο αὐτοῦ ἐκδόσεις, ἐκρίθη οὐχ ἧττον, κατὰ τὴν γνωμοδότησιν τῆς ἐπὶ τούτῳ συστηθείσης ἐπιτροπῆς, ἐπιδεκτικὸς τινῶν ἔτι βελτιώσεων, ὑπαγορευθεισῶν ἰδίως ὑπὸ τῆς περὶ τὴν γλῶσσαν ἐπιγινομένης ὁσημέραι προόδου καὶ τῆς περὶ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας πείρας.

Προτάσει τοῦ ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργοῦ,

Ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν.

Ἄρθρον 1. Αἱ ἑπόμεναι τροποποιήσεις τοῦ ἐν χρήσει Ὁδηγοῦ τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου, ἐγκριθεῖσαι παρ' Ἡμῶν, τυπωθήτωσαν εἰς ἰδιαίτερον παράρτημα, ὅπερ, θεωρούμενον ὡς μέρος τοῦ Ὁδηγοῦ τούτου ἀναπόσπαστον, ἔσται ὑποχρεωτικὸν ὡσαύτως δι' ἅπαντας τοὺς δημοδιδασκάλους.

Ἄρθρον 2. Τοῦ παραρτήματος τούτου, προσαρτηθησομένου εἰς τὸν ἐν χρήσει Ὁδηγόν, ἕκαστος τῶν δημοδιδασκάλων ὀφείλει προμηθευθῆναι ἓν ἀντίτυπον.

Εἰς τὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸν ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἀθήνησι τῇ 23 Ἰουλίου 1856.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως.

Ἡ Βασίλισσα

ΑΜΑΛΙΑ

Χ. Χριστόπουλος.

Τροποποιήσεις τοῦ ἐν χρήσει Ὁδηγοῦ.

Σελ. 12 Β'. καὶ Γ'.23(1) Αἱ πλάκες (τὰ ἀβάκια), ὅσας προμηθεύει εἰς τὸ σχολεῖον ὁ δῆμος, προσηλοῦνται (καρφόνονται) ἐπὶ τῶν ἀναλογείων· ὅσας δὲ, παρεκτὸς αὐτῶν, φέρουσι (καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ φέρωσι) μεθ' ἑαυτῶν οἱ παῖδες, δὲν καρφόνονται, ἵνα χρησιμεύωσιν αὐτοῖς εἰς τὰς ἐν τοῖς ἡμικυκλίοις ἀσκήσεις.

Σελ. 20—27 (γρ.77) Β'. καὶ Γ. 31.90.93. Ἀντὶ τῆς λέξεως *Ἀτίμωσις* ν' ἀντικατασταθῇ ἡ λέξις *Μέμψις ἢ Μομφή*.

Σελ. 49. Β'. καὶ Γ'. 65. Ἡ πρόσκλησις γίνεται, εἰς μὲν τὰ ἔχοντα ἑκατὸν καὶ ὀλιγωτέρους μαθητὰς, ὑπ' αὐτοῦ ἀμέσως τοῦ διδασκάλου, ἢ τοῦ γεν: πρωτοσχόλου· εἰς δὲ τὰ πολυπληθέστερα, ὑπὸ μὲν τῶν μερικῶν πρωτοσχόλων ἡ πρόσκλησις, ὑπὸ δὲ τοῦ διδασκάλου, ἢ τοῦ γενικοῦ πρωτοσχόλου, περιοδεύοντος αὐτοῦ τὰ θρανία καὶ σημειοῦντος ὀνομαστὶ τοὺς ἀπόντας, ἡ ἐξέλεγξις, ἥτις ἐφαρμόζεται καθ' ἑβδομάδα ἀφεύκτως καὶ ἐπὶ τῶν καθημέραν σημειώσεων.

Σελ. 95—98. Β'. καὶ Γ'. 156—158. Διὰ τὰ καλλιγραφι-

---

(1) Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς 12ι Β'. σημαίνει τὴν σελ. τῆς πρὸ τῆς παρούσης ἐκδόσεως· ὁ δὲ δεύτερος Γ' 23 τὴν τῆς παρούσης.

καὶ δείγματα εἰσακτέον βαθμηδὸν, ὡς Ἑλληνικώτερον, τὸ στρογγύλον εἶδος τῆς γραφῆς, τὸ πλησιάζον μᾶλλον πρὸς τὰ καλὰ χειρόγραφα τοῦ Η'—ΙΕ' αἰῶνος, ἄνευ τῶν βραχυγραφιῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον, ὁρισθήσεται ὅσον τάχιον παρὰ τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργείου τύπος, καθ' ὃν τὰ νῦν ἐν χρήσει κεφαλαῖα γράμματα μεταβληθήσονται ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ αὐτῶν ἐπιμήκους σχήματος ἐπὶ τὸ περιφερέστερον, διδομένης παραγγελίας πρὸς κατασκευὴν καὶ ἀναλόγων μεταλλίνων γραφίδων (κονδυλίων).

Σελ. 105. Β'. καὶ Γ'. 106. Αἱ ὀνομασίαι τῶν φωνηέντων ὁρίζονται ὡς ἑξῆς. Τὸ μὲν ι καὶ ο μένουσιν ἁπλῶς καὶ κατ' ἐξοχὴν ι ο· τὸ δὲ η προσονομάζεται Μέγα, καθὼς τὸ ω μέγα· τὸ δὲ υ μένει υ ψιλόν.

Σελ. 117. Β'. καὶ Γ'. 120. Τῶν λέξεων φ ω ν ὴ καὶ β ο υ β ὸ ν ἀντικατασταθήτωσαν αἱ λέξεις φ ω ν ῆ ε ν καὶ σ ύ μ φ ω ν ο ν, ἑρμηνεύοντος ἅπαξ τοῦ διδασκάλου τὴν δύναμιν τῆς σ ύ ν.

Σελ. 17. Β'. (γρ. 177) καὶ Γ'. 207. 219. 220. 221. 249. καὶ 256. Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ὁρίζεται ἡ τῆς ἀρχαίας καὶ μόνη, συντεταγμένη ὅμως ἐπὶ τὸ ἁπλούστατον, καὶ περιέχουσα μόνους τοὺς εἰς τὸ καθαρῶς γραφόμενον καὶ λαλούμενον ὕφος συνήθεις τύπους, ἐκτὸς τῶν δυϊκῶν, τῶν Ἀττικῶν, τῶν εἰς ΜΙ, καὶ τῶν μήπω ἐν χρήσει ἀνωμάλων ὀνομάτων καὶ ῥημάτων· περιέχουσα δὲ, ἐν ὑποσημειώσεσι μὲν, ὑπὸ τὴν σελίδα ἑκάστην, νύξεις τινὰς πρὸς τὸν διδάσκαλον περὶ τῆς μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου καὶ νεωτέρου ἰδιώματος ἀντιπαραθέσεως· καθ' ἑκάστην δὲ κλίσιν καὶ συζυγίαν, σειρὰν φράσεων καταλλήλων πρὸς ἄσκησιν, κατὰ τοὺς νεωτέρους ἐν Εὐρώπῃ γραμματικοὺς, καθὼς καὶ περὶ ἐτυμολογίας καὶ συντάξεως ὅ,τι χρησιμώτατον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, μετὰ παραθέσεως ὡσαύτως παραδειγμάτων. Ἡ γραμματικὴ δὲ αὕτη διδάσκεται μὲν ὑ-

ποχρεωτικῶς εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων· ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆς Α'. ἄχρι τῆς Η'. προεισαγωγικῶς, καὶ ἑπομένως ἄνευ τύπων πρὸς ἐκμάθησιν τακτικὴν καὶ γραπτὴν, δι' ἀναπτύξεως δὲ μόνον μερικῆς τοῦ διδασκάλου (πρὸς ὁδηγίαν τοῦ ὁποίου συνταχθήσεται φυλλάδιον) καὶ κατὰ τὸν περὶ ἀναπτύξεως ἰδεῶν τρόπον ἐν γένει, καὶ τοὺς ἐπὶ τούτῳ συνταχθησομένους γραμματικοὺς πίνακας· ἀπὸ δὲ τοῦ Β'. ἢ τοῦ Α'. (κατ' ἐκλογὴν τοῦ διδασκάλου) τμήματος τῆς Η'. ἄρχεται καὶ διαρκεῖ προβαίνουσα ἐπὶ τὸ συνθετικώτερον εἰς ἁπάσας τοῦ συνδιδακτικοῦ τὰς τάξεις ἡ γραπτὴ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς, ἡ τῶν τύπων δηλονότι.

Σελ. 211 Β'.καὶ Γ. 256. καὶ 261- Ὧραι πρὸς διδασκαλίαν ὁρίζονται διὰ τὸ συνδιδ: τμῆμα, εἰς σχολεῖα μὲν μὴ ἔχοντα ὑποδιδάσκαλον, τὸν μὲν χειμῶνα μία ὥρα (1—2 Μ. Μ.), τὸ δὲ θέρος, δύο ὧραι συνεχεῖς, ὥστε νὰ μένῃ δι' ὅλον ἐν γένει τὸ σχολεῖον ἐν μέσῳ τῆς ἡμέρας καιρὸς ἀναπαύσεως μιᾶς τοὐλάχιστον ὥρας, εἰς δὲ τὰ ἔχοντα καὶ ὑποδιδάσκαλον, δύο μὲν ὧραι τοὐλάχιστον πρὸ μεσημβρίας;, δύο δὲ μετὰ μεσημβρίαν.

Παροράματα.

Σημ. Διὰ τὴν μὴ μετὰ προσοχῆς ἐκτέλεσιν τῶν τελευταίων διωρθώσεων εἰς τινα φύλλα ἔμειναν πολλὰ λάθη τυπογραφικά, ἐξ ὧν ἐνταῦθα σημειοῦνται ἐπανωρθωμένα μόνον τὰ διαστρέφοντα τὴν ἔννοιαν.

Σελ. 1. στίχ. 16 γράφε καὶ οἱ πολλοὶ ἐξ αὐτῆς (ἀντὶ ἐξ αὐτῶν). —σελ. 3 εἰς τὴν 6' ὑποσημ. στιχ. 4. ὀβελιστέον τὸ διότι — σελ. 11. στ. 23. γρ. εἰς ὀλιγωτέραν ὑγρασίαν (ἀντὶ ἐργασίαν). — σελ. 16 στιχ. 30. γρ. ἀνάλογον ἔκτασιν—σελ. 17 στ. 15. γρ. πόδες. καὶ στ. 26. γρ. Κεφ. Θ'.—σελ. 27. στ 4. γρ. Κυριακοδρομείων. καὶ σ. 21. γρ. 0μ., 32 πλάτος —σελ. 37. στ. 9 γρ. ἀνωτέρου. καὶ στ. 26 γρ. ὁδηγούμενος—σελ. 39. στ. 12. γρ. καὶ τὰς εἰς—σελ. 73. στ. 20 γρ. τὸν τρίτον —καὶ στ. 21. κατατεταγμένος. — σελ. 77. εἰς τὴν ὑποσημ. στ' 4. γρ. εἰς τοὺς διοικητὰς καὶ στ. 6. γρ αὐτοὺς—σελ. 95. στίχος 3. γράφε καὶ περὶ—σελὶς 104. στίχος 2. γράφε Ἀὴρ (Ἀντὶ ἦχος). — σελ. 119. στ. 6. εἰς τὴν ὑποσημ. γρ. καπνακισμόν. — σελ. 127. στίχος 3. εἰς τὴν ὑποσημ. γράφε κατὰ πρῶτον—καὶ στ. 5. γρ. εἰς ἐκεῖνο — Σελ. 129. στ. 13. εἰς τὴν ὑποσημ. γρ. ἀμεθοδία—σελ. 135. στ. 21. γρ. οὐσιας. μὲ ἐπίθετα — σελ. 143. στ. 31 γρ. ἀποτέλεσμα.—σελ. 144. στ. 18. γρ. χειρογράφου.—σελ 188. εἰς στ. 8. ὀβελιστέον τὸ ἔτι γράφουν—σελ. 197. στιχ. 20 γρ. ὅτι ἡ τῶν—σελ. 290. στ. 13. γρ. κοινωνικῶν—σελ. 293. στιχ. 31. γρ. πλουσίων. Σελ. 296. στ. 6. γρ. μαθητὴν—σελ. 301. στ. 20. γρ. Μαθητευόμενοι—καὶ στ. 26. γρ. ἐλαττώματα—σελ. 318. στ. 11. γρ. ὅταν· καὶ εἰς τὴν ὑποσημ. στ. 22. γρ. πέμπονται — σελ. 326. στ. 9. γρ. φιλολογική.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

ΔΙΑ Τ' ΑΛΛΗΛΟΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΗΜΟΤΙΚΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ ΑΝΑΓΚΑΙΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Εἰσαγωγικαὶ γνώσεις.

Περὶ παιδαγωγίας καὶ διδακτικῆς καὶ τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν μέσων.

---

§ Α'. *Τί ἐστι παιδαγωγία καὶ τί τὸ ἔργον αὐτῆς.*

Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις περιλαμβάνει τριῶν βαθμῶν παιδείαν τὴν Προκαταρκτικὴν, τὴν Μέσην, καὶ τὴν Ἀνωτέραν. Ἡ Προκαταρκτικὴ, ἥτις λέγεται καὶ στοιχειώδης προεκπαίδευσις, ἀποβλέπει τὴν μάθησιν τῶν πρωτίστων γνώσεων, ἄνευ τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατον νὰ προχωρήσῃ τις εἰς ἀπόκτησιν τῆς τῶν δύο ἄλλων βαθμῶν Παιδείας· ἐπειδὴ δὲ ἅπαντες ἀναγκαίως πρέπει νὰ διέλθωσι δι' αὐτῆς, καὶ οἱ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐξέρχονται διδόμενοι εἰς τὰ πολλὰ καὶ διάφορα τοῦ βίου ἐπιτηδεύματα, διὰ ταῦτα λέγεται καὶ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἢ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ, ὡς δίδουσα εἰς αὐτὸν τὰς πρωτίστας γνώσεις τὰς ἀναγκαιοτάτας καὶ ἀφεύκτους εἰς τὸ εὖ ζῆν διά τινος βιωτικοῦ ἐπαγγέλματος.

Αἱ πρωτίστως ἀπαιτούμεναι γνώσεις πρὸς εὔκολον ἀπόκτησιν καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκαίων γνώσεων εἰσὶν αἱ περὶ γλώσσης· ἡ μάθησις δηλ. τοῦ λαλεῖν, ἔπειτα τοῦ γράφειν τοὺς προφερο-

μένους λόγους, καὶ τοῦ ἀναγινώσκειν τοὺς γεγραμμένους· αὗται εἶναι τὸ κύριον ὄργανον, δι' οὗ προσκτώμεθα καὶ μεταδίδομεν ἐννοίας. Καὶ τὸ μὲν λαλεῖν, ἤτοι τὴν μητρικὴν γλῶσσαν ἡμῶν, μανθάνομεν μηχανικῶς καὶ καθ' ἕξιν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων διὰ τῆς μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοίων μὲ ἡμᾶς ἀναστροφῆς καὶ συνδιαίτης· τὴν δὲ τέχνην τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν πρέπει νὰ διδαχθῶμεν ἰδίως εἰς ἴδια σχολεῖα φοιτῶντες, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ὠνόμαζον κοινὰ σχολεῖα, καὶ τὰ μαθήματα τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν, κοινὰ γράμματα, ὡς κοινῶς ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα εἰς τοὺς πάντας. Τὴν σήμερον δὲ αὐτὰ τὰ σχολεῖα ὀνομάζονται δημοτικὰ, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ φοιτῶντες διδάσκονται, οὐ μόνον τὸ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν, ἀλλὰ καὶ τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν κατὰ θεωρίαν καὶ πρᾶξιν, καὶ πολλὰς ἄλλας γνώσεις ἐκ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, χρησίμους κοινῶς εἰς τὸν βίον, μορφούμενοι κυρίως κατὰ τὸν νοῦν καὶ κατὰ τὸ ἦθος, ἐν ᾧ συγχρόνως διὰ καταλλήλων γυμνασμάτων ἀσκούμενοι ἀποκτῶσιν εὐρωστίαν καὶ εὐεξίαν καὶ κατὰ τὸ σῶμα. Ὥστε αὐτὰ τὰ λεγόμενα δημοτικὰ σχολεῖα καταλληλότερον ἂν ἐλέγοντο Παιδαγωγεῖα, καὶ οἱ δημοδιδάσκαλοι, Παιδαγωγοί· διότι αὐτοὶ εἰσὶ πραγματικῶς Παιδαγωγοὶ δημόσιοι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διοριζόμενοι ἐπὶ τῆς κοινῆς Παιδαγωγίας, ἢ δημοσίας ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν παίδων· ἡ δὲ δημοσία ἀνατροφὴ ἢ ἐκπαίδευσις ἀντικείμενον ἔχει κατὰ τὸν νόμον ά.) τὴν σωματικὴν ἢ φυσικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παίδων πρὸς εὐρωστίαν καὶ εὐεξίαν τοῦ σώματος· β'. τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν διὰ τῆς γνώσεως καὶ τῆς καθ' ἕξιν πράξεως τῶν ἐναρέτων ἔργων· καὶ γ'.) τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν διὰ προσκτήσεως διαφόρων ὠφελίμων γνώσεων, καὶ διὰ τῆς διευθετήσεως τῶν διανοητικῶν δυνάμεων.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπαρχόντων τῶν δημοτικῶν σχολείων, οἱ διευθύνοντες αὐτὰ διδάσκαλοι ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὦσι (ἂν καὶ δὲν ὠνομάσθησαν παρὰ τοῦ νόμου) Παιδαγωγοὶ,

δηλαδὴ γνωρίζοντες καὶ πράσσοντες τὰ τῆς Παιδαγωγικῆς. Ἡ δὲ Παιδαγωγικὴ εἶναι ἐπιστήμη στοχαζομένη τὰς καταλλήλους ἀρχὰς τὰς συντεινούσας πρὸς τὴν ἀνατροφὴν, ἤτοι πρὸς τὴν συστηματικὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τῆς ἡβικῆς αὐτοῦ ἡλικίας. Ὅταν δὲ ὑποδεικνύῃ καὶ ἐφαρμόζῃ τοὺς κατὰ τὰς εἰρημένας ἀρχὰς προσφόρους τρόπους πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς τῆς ἀνατροφῆς εἶναι τέχνη, καὶ τότε λέγεται Παιδαγωγία (1).

Οἱ ἐπιφορτισμένοι ἄρα τὴν κοινὴν τοῦ ἔθνους προεκπαίδευσιν πρέπει νὰ ὦσι παιδαγωγικοὶ, καὶ τὴν παιδαγωγίαν νὰ πράττωσιν, ἧς ἔργον εἶναι ἡ ἐναρμόνιος ἀνάπτυξις τῶν τριπλῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου (2).

§ Β'. Περὶ διδακτικῆς καὶ περὶ μεθόδων διδακτικῶν.

Τῆς δὲ παιδαγωγίας πρὸς κατάλληλον ἀνατροφὴν οὐσιωδέστατον μέρος, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ἓν τῶν πρὸς ἀνατροφὴν οὐσιωδεστάτων μέσων ὑπάρχει καὶ ἡ παιδεία, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ ἑτοίμους γνώσεις, διάνοιαν, καὶ πεῖραν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν παρ' ἄλλου διδασκόμενος· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ διδασκαλία ἔχει τινὰς κανόνας κατὰ τοὺς ὁποίους ἐνεργουμένη

---

(1) Ἴδε ὅσα ἄλλοτε ἐξετέθησαν εἰς τὸν παιδαγωγὸν ἐκτενέστερον εἰς αελ' β καὶ 135 — 138.

(2) Παλαιόθεν οἱ ἐπιμελούμενοι τὴν ἀνατροφὴν καὶ διδασκαλίαν τῶν παίδων ὠνομάζοντο παιδαγωγοὶ καὶ τοῦνομα ἐπεκράτησε, μέχρις ἡμῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ πρᾶγμα· διότι, ἀφ' οὗ τὸ ἔθνος ὠλίσθησεν εἰς τὴν ἀμάθειαν, καὶ τὸ ἔργον τῆς παιδαγωγίας κατήντησε μηδαμινὸν καὶ ἀσημάντου ὠφελείας πρόξενον, διότε τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἦτο ξηρὰ μάθησις μόνον τοῦ ἀναγινώσκειν εἰς τὰ ἐκτωχοψάλτηρα στρεβλοῦ καὶ αὐτοῦ καὶ ἀνωφελοῦς ἀπεβαίνοντες, ἕνεκα τούτου οἱ παιδαγωγοὶ ὠνομάσθησαν καὶ γραμματοδιδάσκαλοι καὶ καλυβογράμματα ἡ παρ' αὐτῶν διδασκομένη ἀνάγνωσις. Ὅθεν ὁ νόμος πρὸς διάκρισιν ὠνόμασε δημοτικὰ σχολεῖα καὶ δημοδιδασκάλους τοὺς ἐν αὐτοῖς διοριζομένους πρὸς τὴν δημοσίαν τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν.

καθίσταται εὐστοχωτέρα· αὐτοὺς δὲ τοὺς κανόνας στοχάζεται ἡ λεγομένη Διδακτικὴ, τῆς ὁποίας μέρος οὐσιῶδες εἰσὶν αἱ μέθοδοι καὶ οἱ κατάλληλοι τρόποι δι' ὧν ἐξασφαλίζεται ἡ ταχυτέρα καὶ εὐστοχωτέρα ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας.

Μέθοδος ἐν γένει καλεῖται ἡ κατά τινας ἀρχὰς ὡρισμένας καὶ κατά τινα τάξιν ἐνέργεια πρὸς κατόρθωσίν τινος σκοπουμένου· τρόπος δὲ ὀνομάζεται ἡ ποιὰ τάξις, τὴν ὁποίαν τις μεταχειρίζεται πρὸς ἐνέργειαν τῆς μεθόδου.

Εἰς δὲ τὴν διδακτικὴν αἱ μέθοδοι δύνανται νὰ θεωρηθῶσι κατὰ δύο ἐπόψεις· ὑπὸ μίαν μὲν ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν δυνάμεθα νὰ ἐνασχολῶμεν εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν τοὺς φοιτῶντας· ὑπὸ ἑτέραν δὲ, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ διδάσκειν, ἢ τοῦ μετοχετεύειν εἰς αὐτοὺς τὰς γνώσεις.

Δύναται εἷς καὶ ὁ αὐτὸς διδάσκαλος νὰ ἐνασχολῇ μαθητὰς ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον ἀλληλοδιαδόχως διδάσκων ἕνα ἕκαστον, ἢ πολλοὺς ἐν ταὐτῷ διδασκομένους συγχρόνως· ἐκ τούτου προκύπτουσι καὶ δύο τρόποι ἢ μέθοδοι ἐνασχολήσεως καὶ διδασκαλίας· ἡ ἀτομικὴ καὶ ἡ συγχρονική.

Λέγοντες δ' ἀτομικὴν μέθοδον δὲν ἐννοοῦμεν τὸν στρεβλὸν ἐκεῖνον τρόπον, καθ' ὃν ἀμαθεῖς γραμματοδιδάσκαλοι ἀπασχολοῦσι τοὺς παῖδας ὅλην τὴν ἡμέραν, διδάσκοντες αὐτοὺς διὰ τρόπων ἀκαταλήπτων μόνον τὸ ἀναγινώσκειν κακῶς καὶ ἀτελῶς· ἀλλὰ διδάσκαλον παιδαγωγικὸν, καὶ πεπαιδευμένον καὶ ἔμπειρον, ὅστις ἐνασχολεῖ ἕνα ἕκαστον μαθητὴν ἰδίως εἰς τεταγμένην ὥραν, διδάσκων εὐμεθόδως τὸ ἀναγινώσκειν, γράφειν, καὶ ἀριθμεῖν. Ἐὰν ὑποθέσωμεν ἕνα τοιοῦτον διδάσκαλον, λαμβάνοντα δύο μαθητὰς διὰ νὰ διδάξῃ αὐτοὺς ἕνα ἕκαστον ἰδίως τὰ ἀνωτέρω τρία μαθήματα ἀλληλοδιαδόχως, δαπανῶν τοὐλάχιστον εἰς ἕκαστον μάθημα ἡμίσειαν ὥραν, θέλει χρειασθῇ ἄρα 3 ὥρας τὴν ἡμέραν νὰ δαπανᾷ πρὸς διδασκαλίαν τῶν δύο τούτων μαθητῶν. Ἂς ὑποθέσωμεν τώρα, ὅτι ὁ διδάσκαλος οὗτος ἀναγκάζεται νὰ λάβῃ ἀντὶ δύο μαθητῶν εἴκοσι,

καὶ ἔχει νὰ διδάξῃ εἰς τὸ διάστημα τῶν 3 ὡρῶν τὰ ἀνωτέρω 3 μαθήματα ἕνα ἕκαστον αὐτῶν ἀλληλοδιαδόχως καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἀνωτέρω μέθοδον, ἀφιερόνων ἀνὰ μίαν ὥραν εἰς ἑκάστου μαθήματος διδασκαλίαν· οὕτω δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ ἐνασχολήσῃ ἕκαστον μαθητὴν εἰς ἕκαστον τῶν μαθημάτων εἰμὴ 3 μόνα λεπτὰ τῆς ὥρας, καθ' ἣν οἱ λοιποὶ θέλουσι μένει ἀργοί. Ἰδοὺ ὁποία ἡ ἀτομικὴ μέθοδος, ἀνεπαρκὴς εἰς διδασκαλίαν τῶν πολλῶν ὑπὸ ἑνὸς διδασκάλου καὶ ἄχρηστος.

Ἀλλ' ἐὰν ἐξεναντίας ὁ διδάσκαλος μεταχειρισθῇ τινα μέσα κατάλληλα δι' ὧν δύναται νὰ ἐνασχολῇ συγχρόνως καὶ τοὺς 20 μαθητὰς αὐτοῦ, τότε ἕκαστος τούτων θέλει ἐνασχολεῖσθαι εἰς ἕκαστον μάθημα μίαν ὥραν ἀντὶ 3 λεπτῶν. Τοῦτο δὲ δύναται νὰ κατορθώσῃ, ἐὰν τοὺς 20 μαθητὰς ἔχῃ κατατεταγμένους εἰς δύο ἢ τρεῖς κλάσεις κατὰ τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις, καὶ ἐνασχολῇ αὐτοὺς συγχρόνως διδασκομένους καὶ ἀσκουμένους εἰς τὰ αὐτὰ μαθήματα καὶ εἰς τὰ αὐτὰ βιβλία, τότε αὐτὸς μεταχειρίζεται τὴν συγχρονικὴν μέθοδον.

Ἡ δὲ συγχρονικὴ μέθοδος δύναται νὰ ἐκτελῆται κατὰ τρεῖς τρόπους, καὶ νὰ ὑποδιαιρῆται ἑπομένως εἰς τρεῖς μεθόδους ἰδίως ὀνομαζομένας, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἐπιλέγεται ἀλληλοδιδακτικὴ μέθοδος· ἡ δὲ, συνδιδακτική· ἡ δὲ, μικτή. Καὶ ἀλληλοδιδακτικὴ μὲν λέγεται, ὅταν οἱ μαθηταὶ διδάσκωσιν ἀλλήλους ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου. Συνδιδακτικὴ δὲ, ὅταν ἀπ' εὐθείας ὅλοι οἱ μαθηταὶ κατὰ τάξεις συνεναςχολοῦνται καὶ συνδιδάσκονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου· καὶ μικτὴ ἡ ἐκ τῆς συγκράσεως τῶν δύο προειρημένων προκύπτουσα μέθοδος, καθ' ἣν δηλαδὴ ὁ διδάσκαλος τὰ μὲν διδάσκει αὐτὸς ἀπ' εὐθείας ὅλους τοὺς μαθητὰς συνδιδακτικῶς, τὰ δὲ διὰ τῶν κρειττόνων μαθητῶν ἀσκούντων καὶ ὁδηγούντων τοὺς συμμαθητάς των εἰς ὅσα αὐτοὶ παρὰ τοῦ διδασκάλου προεδιδάχθησαν. Οὗτοι δὲ οἱ προδιδασκόμενοι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κρείττονες μαθηταὶ ὀνομάζονται πρωτόσχολοι.

Ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ μέθοδος ἐφαρμόζεται εἰς σχολεῖα ὅπου φοιτῶσιν ἑκατοντάδες μαθητῶν. Εἶναι ἐπιτηδεία νὰ διαδίδῃ τὰς ἀναγκαιοτάτας στοιχειώδεις γνώσεις εἰς τὸν λαὸν μὲ ὀλιγωτάτην δαπάνην χρόνου καὶ χρημάτων καὶ δι' ὀλίγων διδασκάλων. Διότι, ἐν ᾧ διὰ τῆς καθαρᾶς συνδιδακτικῆς εἷς διδάσκαλος δὲν δύναται νὰ διδάξῃ πλέον τῶν 40 μαθητῶν, διὰ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς ἔχων κατάλληλον διδακτήριον καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἀναγκαῖον ὑλικὸν, δύναται νὰ διευθύνῃ τὴν διδασκαλίαν 500 καὶ 600 μαθητῶν ἐν ἄκρᾳ εὐταξίᾳ, ἀσκουμένων καὶ εἰς τὴν τάξιν, καὶ εἰς τὴν ὑπακοὴν καὶ εἰς τὴν πειθαρχίαν. Καὶ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ φαίνεται ἀδύνατον, οὐδ' εἶναι δυσκατόρθωτον· διότι ἐξεταζομένης ἀκριβῶς τῆς φύσεως ἢ ὑφῆς τῆς Μεθόδου ταύτης καὶ τῆς κατ' αὐτὴν διακρίσεως τῶν μαθητῶν εἰς τάξεις καὶ τῆς ὑποδιαιρέσεως εἰς χορείας, εὑρίσκεται εἷς μικρὸς διδάσκαλος (ὁ Πρωτόσχολος) διδάσκων καὶ ἐπιτηρῶν ἐννέα τὸ πολὺ μαθητὰς εἰς ἑκάστην χορείαν. Ἐκ τούτου κατανοεῖται α'.) ὅτι ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ καθίσταται χρησιμωτάτη εἰς προεκπαίδευσιν λαῶν πτωχῶν, μὴ ἐχόντων νὰ δαπανῶσι πολλὰ εἰς καταρτισμὸν πολλῶν σχολείων καὶ εἰς μισθοδοτήσεις διδασκάλων· καὶ β'., ὅτι ἡ ἐπωφελεστέρα χρῆσις αὐτῆς τῆς μεθόδου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καταλληλοτέρας ἐκλογῆς καὶ τῆς ἱκανότητος τῶν πρωτοσχόλων· ὅσον οὗτοι προδιδάσκωνται καὶ προασκῶνται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου περισσότερον, τόσῳ μᾶλλον καὶ ἡ διδασκαλία αὐτῶν πρὸς τοὺς συμμαθητάς των καθίσταται τελεσφορωτέρα. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν, ὅτι ἡ διὰ τῶν πρωτοσχόλων διδασκαλία ὑπάρχει πάντοτε περιωρισμένη καὶ μηχανικὴ, διότι καὶ οὗτοι ἀνήλικοι ὄντες δὲν ἔχουσι τὰς γνώσεις οὐδὲ τὸν νοῦν νὰ διδάσκωσιν, οὐδ' ὅσα ἔμαθον, ἐξηγούμενοι καταλλήλως καὶ εὐκρινῶς πρὸς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπ' αὐτῶν διδασκομένων. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο τῆς μεθόδου ἐπανορθοῦται, ἐὰν ὁ διδάσκαλος εἰς ἑκάστην κλάσιν καὶ χορείαν ἐν δέοντι διδάσκῃ τὰς πρώτας

ἀρχὰς καὶ τὰς βάσεις ἑκάστου μαθήματος, καὶ ἐν δέοντι πάλιν κάμνῃ τὰς ἐπαναλήψεις τῶν αὐτῶν· ἔπειτα, ἐὰν ἔχων ἰδίως καὶ καλῶς δεδιδαγμένους καὶ ἠσκημένους πρωτοσχόλους ἐκ τῶν πλέον προκεχωρημένων μαθητῶν, ἐνεργῇ δι' αὐτῶν τὴν ἄσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς ἕκαστον μάθημα διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν τρόπων τῆς μεθόδου. Τοιουτοτρόπως ὅ,τι μὲν ἀπαιτεῖται πρὸς κατάληψιν τοῦ προκειμένου καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν ἐκτελεῖται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου ἀπ' εὐθείας, διδάσκοντος κατὰ τάξεις ἕκαστον μαθητήν· ὅ,τι δ' ἀποβλέπει τὴν ἄσκησιν πρὸς ἀπόκτησιν τῆς καθ' ἕξιν μαθήσεως τῶν ὅσα ἐδιδάχθη ἕκαστος παρὰ τοῦ διδασκάλου, τοῦτο ἐκτελεῖται ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων. Ἡ δὲ μέθοδος οὕτως ἐνεργουμένη δῆλον ὅτι καθίσταται μικτή, ἥτις καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς συνδιδακτικῆς εἰς πλειοτέρων (τῶν 40—50) μαθητῶν διδασκαλίαν θεραπεύει, καὶ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς τὸ μηχανικὸν καὶ ἀνεπιτήδειον εἰς διανοητικὴν ἀνάπτυξιν ἀποφεύγει. Ἡ μικτὴ μέθοδος ἀναπτυχθεῖσα νῦν ἐν Γαλλίᾳ φαίνεται τὴν σήμερον ἐπικρατεστέρα τῶν δύο ἄλλων.

Ταύτας τὰς ἐλλείψεις τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς εὑρίσκοντες καὶ ἡμεῖς πρόσκομμα ἀπὸ τοῦ 1836, ὅτε πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ὅσα κατὰ τὸν νόμον ὑπεβάλλομεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ Διδασκαλείου καὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἐγκριθέντα διὰ Β.Δ. 19 Ἀπριλίου 1836. ὑπεπέσαμεν ὑπὸ πολλὰς καὶ μακρὰς ἀποπείρας καὶ δοκιμασίας, διὰ τῶν ὁποίων τέλος κατωρθώσαμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν ἐφαρμογὴν ὁριστικῶς, δημοσιεύσαντες τὸν παρόντα Ν. Ὁδηγὸν κατὰ τὸ 1842 (1).

Κατὰ συνέπειαν λοιπὸν τῶν ἐγκριθέντων ἐξεθέσαμεν ἐν τῷ παρόντι ὅτι τὰ παρ' ἡμῖν δημοτικὰ σχολεῖα ὀργανίζονται τοῦ λοιποῦ περιέχοντα δύο πρώτιστα τμήματα, ἀνώτερον καὶ κα-

(1) Ἴδε καὶ ἐν τοῖς προλεγομένοις τὰ περὶ τούτων, καθὼς καὶ τὸ Β. Δ.

τώτερον· καὶ εἰς μὲν τὸ κατώτερον ἡ διδασκαλία ἐνεργεῖται διὰ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου, εἰς δὲ τὸ ἀνώτερον διὰ τῆς συνδιδακτικῆς· τὴν δὲ ἀλληλοδιδακτικὴν δὲν ἀφήκαμεν καθαρὰν ὡς ὑπῆρχε πρότερον εἰς τὰ σχολεῖα κατὰ τὸν Ὁδηγὸν τοῦ Σαραζίνου, ἀλλ' ἀνεμίξαμεν αὐτὴν μετὰ τῆς συνδιδακτικῆς, τουτέστι κατεστήσαμεν αὐτὴν μικτήν. Διότι, ἐκθέσαντες τὴν περὶ ἑκάστου μαθήματος θεωρίαν, ἀνεθέσαμεν εἰς τὸν διδάσκαλον τὴν κατ' αὐτὴν ἐξήγησιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν ἑκάστου μαθήματος, διδάσκοντα τοὺς μαθητὰς ἀπ' εὐθείας, πρῶτον διὰ τῶν εἰσαγωγικῶν προασκήσεων καὶ ἔπειτα διὰ τῶν ἐπαναλήψε. ων· Ἡ δὲ πρὸς ἐκμάθησιν τῶν διδαχθέντων ἄσκησις καὶ τριβὴ τῶν μαθητῶν ἀνετέθη εἰς τοὺς πρωτοσχόλους, ὁδηγοῦντας αὐτοὺς κατὰ τοὺς τρόπους τῆς μεθόδου. Διὰ νὰ λάβῃ δὲ περισσοτέραν ἔκτασιν ἡ ἀπ' εὐθείας διδασκαλία τοῦ διδασκάλου εἰσήχθη καὶ τὸ κατ' οἶκον λεγόμενον μάθημα, καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀκροάσεως αὐτοῦ ὡρίσθη, καθ' ἣν γίνονται αἱ ἐπαναλήψεις τῶν προδιδαχθέντων, καὶ αἱ ἁρμόζουσαι ἐξηγήσεις καὶ ἀναπτύξεις. Ὥστε νῦν ὁ δημοδιδάσκαλος δὲν περιορίζεται νὰ διδάσκῃ ἰδίως μόνον τοὺς πρωτοσχόλους, ἀλλὰ καὶ ἕκαστον μαθητὴν νὰ ὁδηγῇ κατὰ τὰς προεισαγωγικὰς ἀσκήσεις καὶ τὰς ἐπαναλήψεις, κατατεταγμένους εἰς τάξεις. Τοὺς δ' εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα διδάσκει συνδιδακτικῶς ὁ διδάσκαλος ἀπ' εὐθείας κάμνων τὰς ἀπαιτουμένας ἐξηγήσεις καὶ ἀναπτύξεις· ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο τὸ τμῆμα, ὅπου ἀπαιτεῖται ἄσκησις πρὸς μάθησιν ἢ ἀπομνημόνευσιν τῶν διδαχθέντων, δύναται ὁ διδάσκαλος νὰ ἐφιστᾷ πρωτοσχόλους, διορίζων τοὺς ἱκανωτέρους καὶ ἐπιτηδειοτέρους εἰς τοῦτο μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν αὐτῶν· ὥστε καὶ εἰς τοῦτο τὸ τμῆμα καθίσταται ἡ μέθοδος μικτή, καθὼς καὶ εἰς τὸ κατώτερον, μὲ ταύτην τὴν διαφοράν, ὅτι εἰς τοῦτο μὲν ἐπικρατεῖ ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ (1) εἰς δὲ τὸ ἀνώτερον, ἡ συνδιδακτική.

---

(1) Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐτηρήσαμεν καὶ διατηροῦμεν κατὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς

§ Δ'. *Περὶ διατάξεως τῶν πρὸς ἐνέργειαν καταλλήλου διδασκαλίας ἀναγκαίων μέσων.*

Τοιαῦται εἰσὶν αἱ διδακτικαὶ μέθοδοι, ὧν ἡ γνῶσις μετὰ τῶν λοιπῶν μαθημάτων καθιστᾷ τὴν ἐμπειρίαν καὶ ἱκανότητα τὴν εἰς τὸ διδάσκειν· ἀλλὰ δι' ὁποιασδήποτε μεθόδου θελήσῃ νὰ ἐνασχολῇ καὶ νὰ διδάσκῃ ὁ διδάσκαλος τοὺς φοιτῶντας, ἔχει ἀνάγκην καὶ τινων καταλλήλων μέσων ἄνευ τῶν ὁποίων, ὅσον ἱκανὸς καὶ ἐπιμελὴς καὶ ἂν ᾖ, δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον, ὅσον καὶ ὅπως δεῖ. Τὰ δὲ μέσα ταῦτα τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἁρμοζούσης προεκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ κυρίως εἰσὶ τὰ ἑξῆς.

α'.) Μέσα ἐνασχολήσεως τῶν διδασκομένων, οἷον μέθοδοι, κατάλληλον διδακτήριον καὶ τὸ ἀναγκαῖον ὑλικόν.

β'.) Τάξις ποιὰ, καὶ πειθαρχία καὶ ἀκρίβεια πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ὡρισμένου χρόνου πρὸς ἐργασίαν.

γ'.) Προσδιορισμὸς τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐργασίας καὶ τῶν τρόπων αὐτῆς.

δ'.) Τέλος τὰ τῶν διδασκόντων προστόνται ἢ προτερήματα, ἅτινα συντείνουσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν.

Ἔχοντες περὶ τούτων νὰ λαλήσωμεν ἐν τῷ παρόντι ἐξ ἀνάγκης διηρέσαμεν καὶ τὸ βιβλίον εἰς 4 τμήματα.

Τὸ Α'. διαλαμβάνει περὶ τῶν εἰς τὴν δημοδιδασκαλίαν ἀναγκαίων μέσων, μεθόδων, σχολείου κλπ.

Τὸ Β'. περὶ τῶν πρὸς τὴν τακτικὴν ἐργασίαν καὶ πειθαρχίαν συντεινόντων, ἢ περὶ τοῦ ἐν γένει διοργανισμοῦ τοῦ σχολείου.

Τὸ Γ'.) Περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἐργασίας, ἢ περὶ διδασκαλίας καὶ περὶ τῶν διδακτέων μαθημάτων.

Τὸ Δ) Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν διδασκάλων καὶ περὶ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

ἐπιγραφὴν τοῦ βιβλίου Ἐγχειρίδιον ἢ Ὁδηγὸς τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς Μεθόδου, διότι τὰ περὶ αὐτῆς τῆς μεθόδου ἂν καὶ τροποποιούμενα, ἐν αὐτῷ κυρίως ἐκτίθενται —

Ἰδοὺ ἐν περιλήψει ἡ τοῦ παρόντος ὕλη καὶ ἡ διάταξις αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ, ἵνα ἐνεργῇ ὁ διδάσκαλος λογικῶς καὶ ἐν πεποιθήσει τὸ ἔργον αὐτοῦ πρέπει νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς, οὐ μόνον τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, καὶ τοὺς τρόπους τοῦ ἐργάζεσθαι ἢ τοῦ ἐκτελεῖν αὐτὴν τὴν ἐργασίαν εὐστόχως, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους προσέτι, δι' οὓς ὀφείλει οὕτω νὰ πράττῃ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοπουμένου, τῆς εὐστόχου δηλ. καὶ καταλλήλου ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, δῆλον ὅτι ἦτο ἀνάγκη ὅλα ταῦτα νὰ ἐκτεθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πληρέστερα. Ἄλλως ἡ πραγματεία τῶν ὁδηγιῶν μένει ἐλλιπὴς, καὶ τοῦ σκοπουμένου ἡ ἐπίτευξις δὲν εὐοδοῦται. Γνωρίζων ὁ διδάσκαλος τοὺς λόγους τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, καὶ τούτους μελετῶν, καὶ σκεπτόμενος περὶ τοῦ πῶς δεῖ διδάσκειν εὐληπτότερον, δύναται ν' ἀποβῇ μεθοδικώτερος, καὶ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἐφευρίσκων τρόπους εἰς τὸ πῶς νὰ γίνεται καταληπτὸς εἰς τοὺς διδασκομένους.

Ἐκ τῶν ῥηθέντων κατανοεῖται προδήλως ὅτι ὁ δημοδιδάσκαλος τὴν σήμερον δὲν ὠφελεῖ ἐνεργῶν μηχανικῶς· δὲν εἶναι πλέον ἐλατήριον μηχανικῆς διδασκαλίας τῆς ξηρᾶς ἀλληλοδιδακτικῆς, οὐδὲ νευρόσπαστα ἔχει ἐνώπιόν του ἵνα κινῇ μηχανικῶς διὰ συριγμάτων καὶ κωδωνοκρουσιῶν. Ὀφείλει αὐτὸς μὲν προηγουμένως δι' ἐλλόγου καὶ τελεσφόρου διδασκαλίας καὶ συντόνου μελέτης νὰ καταρτίζηται, διανοητικῶς καὶ ἠθικῶς ἀναπτυσσόμενος, εἰς τὰ παρὰ τοῦ νόμου διατεταγμένα μαθήματα, καθὼς καὶ εἰς τὰ περὶ παιδαγωγίας καὶ διδακτικῆς θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς· τοὺς δ' ἐμπιστευομένους εἰς αὐτὸν μαθητὰς νὰ ἐκπαιδεύῃ καὶ παιδαγωγῇ μετὰ λόγου καὶ ἀόκνου ζήλου, σκεπτόμενος καθ' ἑκάστην καὶ μελετῶν οὐ μόνον τὸ ὅ,τι ἔχει νὰ διδάξῃ, ἀλλὰ καὶ τὸ πῶς πρέπει νὰ διδάξῃ αὐτὸ, ὥστε νὰ συντελέσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον διὰ τῆς διδασκαλίας του πρός τε τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ διδασκομένου. Τοιούτων δημοδιδασκάλων ἔχει ἀνάγκην ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς, καὶ τοιοῦτο

διδασκαλίας εἶδος γίνεται ὠφέλιμον εἰς αὐτὸν, ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἀπ' ἀρχῆς ἀφειδῶς πονοῦντες ἐπροθυμήθημεν νὰ καταστήσωμεν καὶ ἐν ὅσῳ ζῶμεν δὲν θέλομεν παύσει ἐνασχολούμενοι εἰς τὴν βελτίωσιν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑλικοῦ.

---

§ Α'. *Περὶ καταλλήλου διδακτηρίου.*

Εἰς τὰς πόλεις τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ κτίζηται εἴς τινα τόπον παράμερον τῶν πολυπληθεστέρων γειτονειῶν, καὶ τὸ διδακτήριον νὰ ἦναι χαμόγειον, ἔχον σχῆμα τετραπλεύρου ὀρθογωνίου ἐπιμήκους· τὸ δὲ πλάτος καὶ μῆκος αὐτοῦ διορίζονται κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπαρχόντων παιδίων εἰς μαθήτευσιν. Μόλον τοῦτο τὸ μεγαλήτερον πλάτος εἶναι 9 ἕως 10 μέτρων (Γαλλικῶν ἢ πήχεων βασιλικῶν) καὶ τὸ ὕψος πρέπει νὰ γίνηται, ὅσον τὸ δυνατὸν, 5 ἕως 7 μέτρων.

Εἶναι εὐχῆς ἔργον νὰ οἰκοδομῆται τὸ διδακτήριον ὄχι ἐπάνω εἰς τὸν δρόμον, ἀλλὰ νὰ περικυκλόνηται ἀπὸ προαύλιον κα κῆπον, διὰ νὰ μὴ ταράττηται ἡ παράδοσις ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν διαβαινόντων· νὰ μὴ ἦναι ἀνώγειον, ἀλλὰ χαμόγειον ὀλίγον ὑψωμένον τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ὅμως, διὰ νὰ ὑπόκηται εἰς ὀλιγωτέραν ἐργασίαν, καλὸν εἶναι νὰ ἔχῃ ὑποκάτω ὑπόγειαν· ἢ τοὐλάχιστον, τὸ πάτωμα πρέπει νὰ ἦναι ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ ὑπ' αὐτὸ ἔδαφος τῆς γῆς 0,65 ἢ 2 πόδας καὶ νὰ γεμίζηται τὸ μεταξὺ τῶν πατερῶν τοῦ πατώματος μὲ σκωρίας σιδήρου καὶ σκόνας ἀνθράκων (καρβούνων).

Εἰς δὲ τὰ χωρία πρέπει κατὰ προτίμησιν νὰ κτίζηται τὸ σχολεῖον εἰς ὕψωμα πρὸς ἀνατολὰς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νὰ ἔρχηται κατὰ μῆκος ἀπὸ βορρᾶν πρὸς νότον, ὥστε νὰ μὴ προσβάλ-

ληται πολὺ τὸ διδακτήριον ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους, νὰ ἔχῃ δὲ πάντοτε καὶ τὸ προαύλιον, καὶ κῆπον ἐκ 2 στρεμμάτων, ἂν ἦναι δυνατὸν, πλησίον, καθὼς ὁρίζει τὸ Β. Δ. τῆς 6 (18) Φεβρουαρ. 1834.

Τὰ παράθυρα πρέπει νὰ ἦναι μεγάλα, ἀνοιγόμενα τὸ ἓν ἄντικρυ τοῦ ἄλλου, εἰς τὰς δύω μεγαλητέρας παραλλήλους πλευρὰς τοῦ διδακτηρίου δύο μέτρα ἄνω τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ τοὐλάχιστον· οὕτω δύναται νὰ φωτίζηται κάλλιον, καὶ ὁ ἀὴρ κυκλοφορεῖ ἐλευθερώτερα καὶ οἱ μαθηταὶ προσέτι δὲν εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ κινουμένου ἀέρος. Ἐὰν δὲ τύχωσιν ἀνοιγμένα εἰς χαμηλότερον τοῦ εἰρημένου ὕψους τὰ παράθυρα, πρέπει νὰ βάλλωνται μικρὰ παραπετάσματα ἔμπροσθεν τῶν πλησιεστέρων εἰς τὸ ἔδαφος ὑαλίων τοῦ παραθύρου, ἢ μαῦρον χαρτίον νὰ κολλᾶται ἐπ' αὐτῶν, ἢ ν' ἀλείφωνται μὲ κανὲν χρῶμα ὑπόλευκον, ἢ καὶ πλαίσια σανίδων ν' ἀντικαθίστανται.

Τὸ ἔδαφος εἰς τὰ μεγάλα σχολεῖα τῆς Ἀλληλοδιδακτικῆς πρέπει νὰ ἦναι κεκλιμένον ἐπίπεδον, ἤγουν ὀλίγον κατωφερὲς (ἐγκλινόμενον φέρ' εἰπεῖν, μὲ ὕψωσιν 0μ, 027 εἰς 0μ, 40 ἢ εἰς 0μ, 54 μήκους) πρὸς τὸ μέρος τῆς καθέδρας τοῦ διδασκάλου.

---

(1) Τινὲς συνειθίζουν νὰ κατασκευάζωσι τὰ παραθυρόφυλλα ἔξωθεν ὡς τὰ λεγόμενα τουρκιστὶ κεπένια τῶν ἐργαστηρίων. Ταῦτα ἡμιανοιγμένα ἐμποδίζουσι τὴν βροχὴν, καὶ συστήνουσι καὶ τὰ ῥεύματα τοῦ ἀέρος κάτωθεν πρὸς τὰ ἄνω. Ἄλλοι ἀνοίγουσι δὲ τὰ παράθυρα εἰς τὰ πλευρὰ τῆς στέγης ὡς φεγγίτας· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔχει κἄμποσα ἄτοπα, διότι καὶ ἡ βροχὴ καὶ ὁ ἥλιος ἐνοχλοῦν τὸ σχολεῖον

(2) Τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι διὰ καθὲν 0μ, 54 μήκους τοῦ διδακτηρίου πρέπει νὰ δίδεται 0μ. 027 ὕψος εἰς τὸ ἔδαφος κατὰ τὴν ἀπέναντι τῆς διδασκαλοκαθέδρας πλευρὰν τοῦ κτιρίου· ἢ, διὰ νὰ γίνεται εὐκολώτερος ὁ ὑπολογισμὸς ἐμποροῦν οἱ διδάσκαλοι νὰ λογαριάζωσι διὰ καθὲν μέτρον μήκους 0μ, 050, ὕψος, ἢ ἕνα πόδα περίπου εἰς τοὺς 20. Οὕτως εἰς διδακτήριον ἔχον 10 μέτρων μῆκος, δίδεται ὕψος, πρὸς ἔγκλισιν τοῦ ἐδάφους, 50 ἑκατοστὰ ἢ ἥμισυ μέτρου· ἓν δὲ μέτρον, ἂν ἔχῃ 20μ, μῆκος, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὅσαι αἱ διαστάσεις εἰς τὸ παρὸν σημειώνονται μὲ τὸ μέτρον τοῦτο κατὰ τὸ δεκαδικὸν τῆς Γαλλίας σύστημα, τὸ ὁποῖον εἰσήχθη καὶ παρ' ἡμῖν διὰ Β. πήχεως.

Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ κονιορτοῦ πρέπει τὸ ἔδαφος μάλιστα τῶν μεγάλων διδακτηρίων, νὰ ἦναι σανιδωμένον.

Τὸ *βάθρον* (ἐξέδρα ἢ σκοπιὰ) γίνεται ἀναλόγως μὲ τὴν ἔκτασιν τοῦ διδακτηρίου εἰς μίαν τῶν μικροτέρων παραλλήλων πλευρῶν αὐτοῦ, κατὰ πρόσωπον τῶν καθημένων εἰς τὰ θρανία παιδίων· πρέπει δὲ νὰ ἔχῃ ὕψος 0μ, 65 περίπου καὶ πολλὰς βαθμίδας πρὸς ἀνάβασιν. Εἰς αὐτὸ ἐπάνω τίθεται ἡ καθέδρα ὁμοῦ μὲ τὸ γραφεῖον τοῦ διδασκάλου (1).

Ἡ θύρα πρέπει νὰ ἦναι πλησίον τοῦ βάθρου, διὰ νὰ δύναται ὁ διδάσκαλος, χωρὶς νὰ μετατοπίζηται, νὰ ἐπιτηρῇ τὴν εὐταξίαν τῶν μαθητῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων, καὶ νὰ παρατηρῇ καὶ τοὺς ἐρχομένους μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν μαθημάτων (2). Οἱ τοῖχοι τοῦ διδακτηρίου πρέπει νὰ ἦναι καθαρώτατοι, καλῶς ἐξωμαλισμένοι καὶ ἀσβεστομένοι. Τὸ κάτω μέρος αὐτῶν, ἕως 1μ, 50 ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους, χρωματίζεται μὲ κάνὲν μαυρωπὸν ἢ αἰθὸν χρῶμα· τὸ δὲ ἄνω εἶναι ὅλον λευκόν, ἀσπρισμένον μὲ ἀσβέστην. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ διαγράφουσί τινες εἰς μέγα μέγεθος γεωγραφικοὺς πίνακας τῶν 5 Ἠπείρων, Κοσμοσφαίρια καὶ ἄλλους τοπογραφικοὺς πίνακας;

Τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ ἔχῃ αὐλὴν περιτοιχισμένην, ὅπου γίνεται καὶ τὸ πρὸ τοῦ διδακτηρίου προαύλιον, ἔχον καὶ ἓν μέρος

---

(1) Εἰς τὰ μεγάλα διδακτήρια τὸ βάθρον τοῦτο κρατεῖ ὅλην σχεδὸν τὴν κατὰ πλάτος τοῦ διδακτηρίου μίαν πλευράν, κτιζόμενον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ἱκανὰς πλατύ (1μ, 65 περίπου), ὥστε τίθενται καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡμικύκλια· εἰς δὲ τὰ μικρά, κτίζεται ὅσον νὰ χωρῇ ἡ διδασκαλοκαθέδρα, ἤγουν ἡ τράπεζα, τὸ γραφεῖον καὶ ἡ καθέκλα τοῦ διδασκάλου· γίνεται δὲ χαμηλότερον εἰς τὰ διδακτήρια τὰ ἔχοντα κεκλιμένον τὸ ἔδαφος.

(2) Εἰς τὰ τυπούμενα περὶ διδακτηρίων σχέδια φαίνονται δύο θύραι· ἄλλοι διορίζουσι καὶ τρίτην. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν, ἀνοιγμένη εἰς μίαν ἄκραν τοῦ διδακτηρίου, διορίζεται εἰς χρῆσιν τοῦ διδασκάλου, ἂν ἔχῃ τὸ οἴκημά του κολλητὸν μὲ τὸ διδακτήριον· ἐκ δὲ τῶν δύο ἄλλων, πρὸς τὰς ἄκρας τοῦ βάθρου κειμένων, ἡ μὲν εἶναι ἡ μεγάλη θύρα, δι' ἧς εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται οἱ μαθηταί· ἡ δὲ φέρει εἰς τοὺς ἀποπάτους, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ ἦναι χωρισμένοι ἀπὸ τὸ προαύλιον

σκεπασμένον μὲ στέγην. Εἰς τὸ ἐστεγασμένον τοῦτο προαύλιον ἢ μεσαύλιον συνάζονται τὰ παιδία, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράδοσις τῶν μαθημάτων· καὶ αὐτοῦ δύνανται νὰ μένωσιν ἀκινδύνως καὶ ἐκεῖνα, ὅσων ἡ κατοικία εἶναι μακρὰν, κατὰ τὸν τῆς ἀναπαύσεως καιρὸν τὸν μεταξὺ τῆς πρωϊνῆς καὶ τῆς μετὰ μεσημβρίαν παραδόσεως. Εὐθὺς ἐρχόμενοι οἱ μαθηταὶ ἀποθέτουσιν αὐτοῦ τὰ καλάθιά των ἐπάνω εἰς τὰ πέριξ καθίσματα, καὶ κρεμῶσι καὶ τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς ἢ τὰ ἐπανωφόριά των εἰς πασσάλους ἐμπηγμένους πέριξ τῶν τοίχων.

Εἰς μίαν γωνίαν τοῦ μεσαυλίου τίθεται καὶ πίθος διὰ νερὸν, ἢ βρύσις, μὲ ἕνα κώθωνα (ξυλοπότηρον) ἢ ποτήριον ἐκ χαλκοῦ ἢ σιδήρου καλῶς γανωμένον ἢ καὶ λευκοσιδήρου (τενεκέ).

Τὰ ἀναγκαῖα ἢ οἱ ἀπόπατοι, πρέπει νὰ ἦναι εἰς μέρος χωριστὸν τοῦ προαυλίου, ὄχι ὅμως πολὺ μακρὰν, ὥστε νὰ μὴ φθάνῃ τὸ βλέμμα τοῦ διδασκάλου ἐκ τοῦ βάθρου, ὅστις καὶ ἀπὸ μέρος ἀπόκρυφον εἶναι καλὸν νὰ ἐμπορῇ νὰ παρατηρῇ, μή τινες κακοήθειαι πράσσωνται μέσα εἰς τοὺς ἀποπάτους, διότι τοιαῦται κακοήθειαι, φθοροποιαὶ καὶ τῶν ἠθῶν καὶ τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν, γίνονται κατὰ δυστυχίαν εἰς τὰ ἀπροσέκτως διοικούμενα σχολεῖα. Πρὸς φύλαξιν ἐκ τῶν τοιούτων ἡ θύρα τῶν ἀποπάτων κόπτεται εἰς τὸ κάτω μέρος ἕως 0μ. 30 ἄνω τοῦ κατωφλοίου, καὶ εἰς 1μ, 60 ὑψηλὰ ἀνοίγεται εἰς ῥόμβου σχῆμα ὀπὴ 0μ, 21 ἔχουσα μῆκος ἑκάστης πλευρᾶς.

Ἐὰν ἔχῃ τις νὰ μεταχειρισθῇ εἰς σχολεῖον κἀνὲν προκτισμένον κτίριον πρὸς ἄλλο τι θέλει προσπαθήσει, ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸ ὁποῖον ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω σχέδιον.

§ Β΄ *Διαστάσεις τοῦ διδακτηρίου.*

Ὅταν θελήσῃ τις νὰ μάθῃ πόσους μαθητὰς χωρεῖ ἓν διδακτήριον, τοῦ ὁποίου αἱ διαστάσεις δίδονται, ἐμπορεῖ νὰ λύσῃ τοῦτο τὸ πρόβλημα κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον.

Ἀπὸ τὸ δοθὲν πλάτος ἀφαίρεσον 2μ, 60· τὸ κατάλοιπον

διαίρεσε διὰ τοῦ 0μ, 38 (σημαίνοντος τὸν κατεχόμενον τόπον ὑπὸ ἑνὸς μαθητοῦ) τὸ πηλίκον θέλει σοὶ δώσει τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν, ὅσοι χωροῦν εἰς ἓν θρανίον (1). Ἀπὸ δὲ τὸ δοθὲν μῆκος ἀφαίρεσον τοὐλάχιστον 3μ, 90· διαίρεσον τὸ κατάλοιπον διὰ 0μ, 76, σημαίνοντος τὸν μέσον ὅρον τοῦ τόπου τοῦ κατεχομένου ὑπὸ ἑνὸς ζεύγους τῶν πρὸς κάθισμα καὶ γραφὴν ξυλουργημάτων (τοὐτέστιν ἑνὸς θρανίου μετὰ τοῦ γραφείου του), καὶ τὸ πηλίκον θέλει σὲ δώσει τὸν ἀριθμὸν τῶν προρρηθέντων ζευγῶν, τὰ ὁποῖα τὸ διδακτήριον θέλει χωρέσει. Ἔπειτα πολλαπλασίασον τὰ δύο πηλίκα συνάλληλα, καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν προκύπτον θέλει δώσει τὸν ζητούμενον ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν.

Οὕτως εὑρίσκεται ὅτι ἓν διδακτήριον, ἔχον 19μ, 43 μῆκος καὶ 8μ, 12 πλάτος, χωρεῖ διακοσίους ὀγδοήκοντα μαθητάς.

Ἂν δ' ἐξεναντίας ἐζητεῖτο νὰ εὑρεθῶσιν αἱ διαστάσεις, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἔχῃ ἕν τι σχολεῖον, διὰ νὰ χωρῇ ἀριθμόν τινα δοθέντα μαθητῶν, τότε πρέπει μὲ τὸν νοῦν νὰ ὑποθέσωμεν καθημένους τοὺς μαθητὰς εἰς τὰ θρανία, νὰ στοχασθῶμεν πόσους καθὲν θρανίον πρέπει νὰ χωρήσῃ, καὶ πόσα θρανία χρειάζονται δι' ὅλους τοὺς μαθητάς. Δὲν θέλομεν δὲ λησμονήσει νὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ ὅτι τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ ἔχῃ σχῆμα ἐπιμήκους τετραγώνου ὀρθογωνίου. Οὕτω λοιπὸν εἰς καθὲν θρανίον θέλομεν βάλει ἀριθμόν τινα μαθητῶν τοσοῦτον, ὥστε τὰ θρανία τεθειμένα τὸ ἓν ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, νὰ σχηματίζωσι τὸ ἀπαντούμενον σχῆμα τοῦ ἐπιμήκους τετραγώνου. Τελευταῖον θέλομεν προσθέτει εἰς τὰς ἀπαιτουμένας διαστάσεις ὑπὸ τῆς ἐκτάσεως τῶν θρανίων καὶ γραφείων τὰ 2μ, 60 κατὰ πλάτος, καὶ τὰ 3μ, 90 κατὰ μῆκος. Τὸ λεγόμενον θέλει διασαφηθῆ κάλλιον διὰ παραδείγματος.

---

(1) Ἄλλοι ὑπολογίζουσι 45 ἢ καὶ 50 ἑκατοστίμμετρα δι' ἕκαστον μαθητήν· διότι ὅταν κάθηνται εἰς στενοχωρίαν οἱ μαθηταὶ δὲν δύνανται νὰ μένωσιν ἴσιοι, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑγεία αὐτῶν βλάπτεται.

Ἔστω προβαλλομένη ἡ εὕρεσις τῶν διαστάσεων ἢ τοῦ ἐμβαδοῦ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχῃ ἕν τι διδακτήριον διὰ νὰ χωρήσῃ διακοσίους μαθητάς.

Ἂς ὑποθέσωμεν καθεζομένους δώδεκα μαθητὰς εἰς ἕκαστον θρανίον· θέλομεν χρειασθῆ δεκαεπτὰ θρανία διὰ νὰ καθεσθῶσιν οἱ διακόσιοι μαθηταὶ καὶ ἔτι τέσσαρες. Ἀλλὰ δώδεκα πολλαπλασιαζόμενοι μὲ 0μ, 38 δίδουσι 4μ, 56, τοὐτέστι τὸ μῆκος ἑκάστου θρανίου· καὶ πάλιν δεκαεπτὰ θρανία μετὰ τῶν γραφείων των πρὸς 0μ, 76 (συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ μεταξὺ ἑκάστου ζεύγους διαστήματος) δίδουσι 12μ, 92. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μῆκος τοῦ τόπου, τὸν ὁποῖον θέλουν κατέχει εἰς τὸ μῆκος τοῦ διδακτηρίου, τὰ πρὸς κάθισμα καὶ γραφὴν θετόμενα ξυλουργήματα.

Ἐὰν προσθέσωμεν εἰς τὸ μῆκος τῶν θρανίων 2μ, 60 θέλομεν ἔχει τὸ πλάτος τοῦ διδακτηρίου, ἤτοι 7μ, 16.

Ἐὰν δὲ τελευταῖον προσθέσωμεν 3μ, 90, εἰς τὸ μάκρος τοῦ τόπου τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τῶν προειρημένων ζευγῶν, θέλομεν ἔχει 16, 80, τοὐτέστι τὸ μῆκος τοῦ διδακτηρίου.

Τὸ ἐμβαδὸν ἄρα τὸ ζητούμενον τοῦ διὰ μαθητὰς διακοσίους σχολείου εἶναι 8μ, 16 κατὰ πλάτος, καὶ 16μ, 80 κατὰ μῆκος.

Παρεκτὸς τούτου τοῦ ὑποδείγματος, θέλομεν προσθέσει εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος πίνακα δεικνύοντα τὰς διαστάσεις σχολείου τινος ἀλληλοδιδακτικοῦ δι' ὁποσουσδήποτε μαθητάς.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπολογίζοντες τὴν χωρητικότητα τοῦ διδακτηρίου θέτουσι δι' ἕκαστον τῶν μαθητῶν 5—7 ποδῶν τετραγωνικῶν ἔκτασιν. Εἰς Παρισίους δὲ ὑπολογίζονται 2 1[2 τετραγωνικοὶ πόδες δι' ἕκαστον μαθητὴν ὡς πρὸς τὸν τόπον, τὸν κατεχόμενον ὑπὸ τῶν ξυλουργημάτων μόνον. Εἰς δὲ τὴν διδασκαλοκαθέδραν θέτουσιν ἀναλογον ἔκτασιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχουσιν εὐκολίαν ἐκ τοῦ τόπου· δὲν δύναται ὅμως ποτὲ καὶ ἡ ἔκτασις αὕτη νὰ ἦναι μικροτέρα τῶν 4 1[2 τετραγ· ποδῶν,

καθὼς καὶ ὁ διὰ τὰ ἡμικύκλια τόπος μεταξὺ τῶν ἄκρων τῶν θρανίων καὶ τοῦ τοίχου δὲν πρέπει νὰ ἦναι ὀλιγώτερος τῶν 4 ποδῶν· τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ διαμμίου διάστημα καὶ τοῦ ἀντικρυ τοίχου, ὅπου τίθεται ἡ διδασκαλοκαθέδρα, ἔχει συνήθως 8 ποδῶν μῆκος. Οἱ Ἄγγλοι δίδουσι περισσοτέραν εὐρυχωρίαν εἰς τὰ διδακτήριά των ὑπολογίζοντες 7 πόδας τετρ. εἰς ἕκαστον μαθητήν, διότι ἄλλως, ὅσοι χωρῶσι καθήμενοι εἰς τὰ θρανία, δὲν χωροῦσι νὰ συστηθῶσι καὶ κατὰ ἡμικύκλια ἀναλόγως εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ διδακτηρίου, μήτε νὰ ταχθῶσιν εἰς αὐτὰς κατὰ σειράν. Τοῦτο μάλιστα γίνεται ἐπαισθητόν, ὅταν ἡ χωριτικότης τοῦ διδακτηρίου ὑπερβαίνει τοὺς 250 μαθητάς· τότε πρέπει νὰ αὐξάνηται ἡ χωριτικότης τοῦ διδακτηρίου μὲ προσθέτους σειρὰς ἡμικυκλίων, καθὼς θέλομεν σημειώσει εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος. Οἱ μαθηταὶ ἔχουσιν ἱκανὴν εὐρυχωρίαν, ὅταν δι' ἕκαστον λογίζονται 5 1/2—6 πόδας τετρ. εἰς τὸ ὅλον ἐμβαδὸν τοῦ διδακτηρίου.

Ἕως ἐδῶ ἐλαλήσαμεν περὶ διδακτηρίου ἀλληλοδιδακτικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ νῦν οἱ διδάσκαλοι ὀφείλουσι νὰ διδάσκωσι καὶ συνδιδακτικῶς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ σχολείου διάφορα μαθήματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχωσι καὶ ἰδιαίτερον πρὸς τοῦτο δωμάτιον. Ὅθεν εἰς τὰ σχολεῖα τὰ μεγάλα καὶ πολυπληθῆ, εἰς ἃ διδάσκουσι διδάσκαλος καὶ ὑποδιδάσκαλος, πρέπει νὰ κτίζηται καὶ ἓν δωμάτιον εἰς μίαν τῶν στενωτέρων πλευρῶν τοῦ σχολείου, συνεχόμενον μετ' αὐτοῦ καὶ περιέχον τὰ ἀναγκαῖα θρανία καὶ γραφεῖα, πίνακας γεωγραφικοὺς κτλ. ὅσα συντείνουσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν συνδιδακτικῶν μαθημάτων (ἴδε Κεφάλ. Η'.).

Εἰς αἰθούσας ἡ δωμάτια καλῶς περικλεισμένα, ὅπου ἐνδιαμένουσι πολλοὶ ἄνθρωποι, ὁ ἐμπεριεχόμενος ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ φθείρεται διὰ τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς ἀδήλου διαπνοῆς τῶν ἐκεῖ διαμενόντων, καὶ καθίσταται δηλητήριος. Ὅθεν εἰς τὰ καλῶς κτισμένα καὶ περιποιημένα διδακτήρια πρέπει νὰ διατηρῆται

ἄκρα καθαριότης· νὰ σαρόνεται τὸ ἔδαφος καθ' ἑκάστην καὶ νὰ πλύνηται συχνάκις, πολλάκις δὲ τῆς ἡμέρας (ἀνοιγομένων τῶν παραθύρων δι' ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας,) νὰ ἀνανεόνηται ὁ ἐμπεριεχόμενος ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ· καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται ὁσάκις ὁ ἐκ τοῦ καθαροῦ ἀέρος ἐμβαίνων εἰς τὸ διδακτήριον αἰσθάνεται ἀποφορὰν ναυτιώδη (χνωτάδα). Εἰς τὰ μεγάλα σχολεῖα τῆς Γαλλίας, πρὸς τὴν ὁμαλὴν καὶ διηνεκῆ ἀνανέωσιν τοῦ ἐμπεριεχομένου ἀέρος, ἔχουσιν ἴδιον μηχάνημα, ὁμοιάζον μὲ τὰ ὑπόκαυστα, τοῦ ὁποίου αἱ σειραὶ τῶν σιφώνων ἐξικνοῦνται ἕως ἔξω τῆς σκεπῆς τοῦ διδακτηρίου· ἀπαιτεῖ δὲ τοῦτο δαπάνην 250—450 φρ. Πρὸς τὸ παρὸν ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ θέτωμεν εἰς δύο ἢ καὶ πλειότερα ἀντίθετα παράθυρα, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τοῦ διδακτηρίου, στροβιλομύλους, τοὺς ὁποίους ἐπὶ πλακὸς λευκοσιδήρου κατασκευάζουσιν οἱ φαναροποιοὶ, καὶ προσηλοῦσι τὴν πλάκα εἰς τὴν θέσιν ἑνὸς τῶν τῆς ἀνωτάτης σειρᾶς παραθυροϋάλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τοῦ ἐν τῷ διδακτηρίῳ ὑλικοῦ.

---

§ 1 Περὶ τῶν εἰς τὸ μέσον τοῦ διδακτηρίου θετομένων.

Γραφεῖα καὶ θρανία. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῶν γραφείων, γινομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ ξύλου ἐλάτης, εἶναι κεκλιμένη μὲ ὕψωσιν 0μ, 027 εἰς σχῆμα τοῦ κοινῶς λεγομένου γραφείου (σκριτορίου). Πρέπει δὲ νὰ ἔχῃ 0μ, 22 πλάτους εἰς τὰς τάξεις, τῶν ὁποίων οἱ μαθηταὶ γράφουσιν ἐπὶ τῶν ἀβακίων, καὶ 0μ, 24 εἰς ὅσων οἱ μαθηταὶ μεταχειρίζονται χαρτίον. Τὸ δ' ἄνω μέρος τοῦ πρώτου ἢ τοῦ διαμμίου γραφείου, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ τῆς πρώτης κλάσεως ἀρχάριοι γράφουσιν ἐπὶ τῆς ἄμμου, δὲν εἶναι ποσῶς κεκλιμένον, καὶ ἔχει πλάτος ὁμοίως 0μ, 24.

Τὰ θρανία, γινόμενα συνήθως ἐκ ξύλου δρυὸς, ἔχουσι 0μ, 19 πλάτος. Αἱ δὲ κατὰ τὰς ἄκρας γωνίαι (τὰ ἀγγωνάρια) τούτων καὶ τῶν γραφείων πρέπει νὰ ἦναι στρογγυλευμέναι.

Καθὲν θρανίον ἀπέχει ἀπὸ τὸ ἐμπρὸς αὐτοῦ κείμενον γραφεῖον 0μ, 027 (1)· ἀπὸ δὲ τὸ ὄπισθεν αὐτοῦ 0μ. 32, διότι τοσοῦτον διάστημα χρειάζεται μεταξὺ δύο ζευγῶν τῶν ξυλουργημάτων πρὸς διάβασιν.

Οἱ πινακοστάται χρησιμεύουσιν εἰς ἐξάρτησιν τῶν πρὸς ὑπαγόρευσιν ὑποδειγμάτων. Ἔχουσι δὲ 0μ, 22 πλάτος, καὶ 1μ, 46 ὕψος, μετρούμενον ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζονται πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ καρφόνονται εἰς τὰς κατὰ τὴν κορυφὴν ἄκρας τῶν γραφείων, πλὴν τοῦ τῆς πρώτης· ἐπειδὴ ὁ πινακοστάτης αὐτῆς εἶναι κινητὸς, ἔχων πόδα ὡς τὸν τοῦ λυχνοστάτου, καὶ τίθεται κατὰ πρόσωπον τῶν παιδίων μεταξὺ τοῦ βάθρου καὶ τοῦ διαμμίου γραφείου.

Οἱ Τηλέγραφοι, ὀκτὼ ὄντες ὅλοι, εἶναι σανιδάρια, μήκου 0μ, 22, καὶ πλάτους 0μ, 14, ἐπιθεμένα ἐπάνω εἰς ῥάβδους. Αὗται δὲ στήνονται ἔξωθεν τῶν πινακοστατῶν, τοὺς ὁποίους ὑπερβαίνουσιν ὀλίγον κατὰ τὸ ὕψος, διὰ σιδηροῦ κρίκου διερχόμεναι καὶ εἰς σανιδάριον καρφωμένον εἰς τὸν πινακοστάτην στηριζόμεναι διὰ τῆς κάτω ἄκρας των, εἰς τρόπον, ὥστε εὐκόλως νὰ περιστρέφωνται, ὁπόταν θέλῃ τις. Τὸ σανιδάριον φέρει ἀφ' ἑνὸς μέρους τὸν ἀριθμὸν μιᾶς τῶν ὀκτὼ τάξεων· ἀπὸ τοῦ ἑτέρου, τὸ στοιχεῖον Δ (ἀρκτικὸν τῆς λέξεως διόρθωσον). Οἱ τηλέγραφοι δὲ εἶναι μεταθετοὶ, καὶ στήνεται εἷς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ γραφείου, ὅπου τύχῃ νὰ γενῇ ἀρχὴ ἑκάστης τάξεως.

Πλησίον τοῦ πινακοστάτου εἶναι εἰς τὸ γραφεῖον ἓν μικρὸν συρτάριον, εἰς τὸ ὁποῖον βάλλονται τὰ πλακοκόνδυλα (1).

---

(1) Μετρᾶται τὸ διάστημα τοῦτο μεταξὺ δύω καθέτων, ἐξ ὧν καταβιβάζεται εἰς τὸ ἔδαφος (νοητῶς ἢ διὰ τῆς στάθμης) ἡ μὲν ἀπὸ τὸ χαμηλότερον χεῖλος τοῦ γραφείου· ἡ δὲ, ἀπὸ τὸ ἐμπροσθινὸν τοῦ θρανίου.

(2) Ἄλλοι δὲν ἐνθέτουσιν εἰς συρτάρια τὰ πλακοκόνδυλα, ἀλλὰ ὁ Γενικὸς

Εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος καὶ καθ' ὅλον τὸ μῆκος ἑκάστου γραφείου, πλὴν τοῦ διαμμίου, ἐγγλύφεται εἷς σωλὴν ἢ ὀχετὸς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐνθέτονται τὰ πλακοκόνδυλα καὶ αἱ γραφίδες. Κατὰ μῆκος δὲ τοῦ κάτω χείλους καρφόνεται εἷς πῆχυς (περβάζι) πλατὺς 0μ, 06, καὶ ὀλίγον παχύτερος τοῦ ἀβακίου, διὰ νὰ κρατῇ τὰ ἐπὶ τῶν γραφείων.

Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῶν γραφείων, ὅπου οἱ μαθηταὶ γράφουσιν ἐπὶ χάρτου, ἀνοίγονται ὀπαὶ στρογγύλαι, ἀπέχουσαι 0μ, 76 ἀπ' ἀλλήλων, εἰς τὰς ὁποίας θέτονται μελανοδοχεῖα. Τὰ γραφεῖα ταῦτα πρέπει νὰ ἦναι βαμμένα μὲ μαύρην βαφὴν, καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν ἄκραν των, τὴν ἀντίθετον εἰς τοὺς πινακοστάτας, νὰ ἔχωσιν ἀπὸ ἓν συρτάριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποθέτονται τὰ τετράδια τῶν μαθητῶν (1).

Τὸ διάμμιον γραφεῖον, ὅπου οἱ ἀρχάριοι χαράσσουσι μὲ τὸν λιχανὸν δάκτυλον τὰ γράμματα ἐπὶ τῆς ἄμμου, ἔχει δύο πήχεις 0μ, 027 πάχους, καθ' ὅλον του τὸ μῆκος θετομένους· ὧν ὁ μὲν καρφόνεται 0μ, 08 ἔσω τοῦ χείλους τοῦ ἀπὸ τὸ μέρος τῶν παιδίων· ὁ δὲ, ἔξωθεν εἰς τὸ ἀντικρύ. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων μακρῶν πήχεων, εἰς τὰ δύο χείλη τὰ κατὰ τὸ πλάτος τοῦ γραφείου, καρφόνονται ὁμοίως ἄλλοι δύο μικροὶ πήχεις, καὶοὕτω σχηματίζεται ἑνὸς ἐπιμήκους παραλληλογράμμου ἐμβαδὸν, εἰς τὸ ὁποῖον ἁπλόνεται ἡ ἄμμος. Εἰς δὲ τὰς δύο ἄκρας τοῦ γραφείου κατασκευάζονται δύο συρτάρια, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα διά τινος χαραγμάδος πίπτει ἡ περισσὴ ἄμμος, ὅταν ἐξομαλίζεται μὲ τὸ ὁμαλιστήριον.

Τοῦτο δὲ τὸ ὁμαλιστήριον, ὂν ξύλινον, πρέπει νὰ ἔχῃ 0μ,

συνάζει τὰ ἐκάστης κλάσεως παρὰ τῶν ὑπαγορευτῶν, καὶ ἐνθέτει αὐτὰ καὶ τοὺς κονδυλοφόρους εἰς πυξίδα διηρημένην μὲ οἰκίσκους, καθὼς εἶναι ἡ τῶν εὐσήμων, καὶ ἐναποθετομένην εἰς τὰ τῆς διδασκαλοκαθέδρας ἐρμάρια· τοιουτοτρόπως δὲ φυλάσσονται ἀσφαλέστερα.

(1) Οἱ πινακοστάται καρφόνονται εἰς τὴν δεξιὰν ἄκραν τῶν γραφείων, ἥτις ἀντικρύζει εἰς τὴν ἀριστερὰν τοῦ διδασκάλου καθημένου ἐπὶ τῆς διδασκαλοκαθέδρας, καὶ βλέποντος κατὰ πρόσωπον τοὺς μαθητάς.

24 μῆκος, 0μ, 16 πλάτος 0μ, 04 πάχος, καὶ μίαν λαβὴν ἢ χερύλιον. Ἡ εἰς χρῆσιν ἄμμος πρέπει νὰ ἦναι ξηροτάτη, καὶ ἡ τοῦ γραφείου ἐπιφάνεια, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἁπλόνεται ἐκείνη, πρέπει νά βάφηται μὲ μαύρην βαφήν.

Εἴς τινα σχολεῖα τῆς Γαλλίας παρήτησαν νῦν τὸ διάμμιον, διὰ νὰ ἀποφύγωσι τὰ ἐξ αὐτοῦ ἄτοπα· διότι, παρεκτὸς τοῦ δι-νεκοῦς κρότου τοῦ ὁμαλιστηρίου, καὶ οἱ παῖδες, ἀνήλικοι ὄντες, παίζουσι μὲ τὴν ἄμμον· τὴν ῥίπτουσιν εἰς τὰ ὀμμάτια ὁ εἷς τοῦ ἄλλου, ἢ εἰς τὴν ῥάχην κτλ. Ἀντὶ δὲ τοῦ διαμμίου μετα-χειρίζονται γραφεῖον καὶ ἀβάκια, ἐπὶ τῶν ὁποίων συνειθίζουσι κατὰ μικρὸν νὰ γράφωσι τὰ παιδία, καθὼς εἰς τὰς λοιπὰς κλά-σεις. Ἄλλοι ἀντὶ τῶν ἀβακίων μεταχειρίζονται μὴ στιλπνὰ ὑαλία, ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο κατασκευασμένα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα θέτονται ἀλληλοδιαδόχως ὑποδείγματα διαφόρων στοιχείων τῆς γραφῆς, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων τὰ παιδία ξεσηκόνουν τὰ ὑπο-κάτωθεν θετόμενα. Ἡμεῖς ἀντὶ τούτων δυνάμεθα νὰ μεταχειρι-σθῶμεν τοὺς ἐκ χάρτωνος ἄβακας, κοινῶς λεγομένους σκέ-δρους, ἢ τὰ ἀβάκια, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

Τὸ μῆκος τῶν γραφείων καὶ θρανίων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πλάτος τοῦ διδακτηρίου.

Τὸ ὕψος τῶν γραφείων εἶναι, τῶν μὲν τῆς πρώτης 0μ, 68, τῶν δὲ τῆς ἀνωτάτης τάξεως 0μ, 73. Τῶν λοιπῶν (τῶν ἀνὰ μέσον τούτων) τὸ ὕψος προχωρεῖ βαθμηδὸν αὐξανόμενον ἀνε-παισθήτως μεταξὺ τῶν δύω εἰρημένων ὅρων.

Τὸ δὲ τῶν θρανίων ὕψος εἶναι, τῶν μὲν τῆς πρώτης τάξεως 0μ, 40, τῶν δὲ τῆς ἀνωτάτης 0μ, 46. Τὸ τῶν λοιπῶν ὁμοίως προχωρεῖ βαθμηδὸν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἄκρων ὅρων· αἱ διαφοραὶ δὲ αὗται εἶναι λογαριασμέναι καθ' ὑπόθεσιν τοῦ ἀνα-στήματος τῶν παιδίων (1).

---

(1) Δίδουσί τινες ὕψος εἰς τὰ γραφεῖα 0μ, 70 εἰς τὰ μικρότερα καὶ πλάτος 0μ, 21· εἰς δὲ τὰ μεσαῖα, ὕψος 0μ, 75 καὶ πλάτος 0μ, 27· εἰς δὲ τὰ μεγα-

Τὰ πόδια ἢ ὑποστηρίγματα τῶν θρανίων καὶ γραφείων γίνονται ἐκ ξύλου δρυὸς, καὶ ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ τοῦ καθενὸς, 1μ, 62 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Διὰ νὰ γίνωνται δὲ πλέον πάγια καὶ ἀκλόνητα τὰ ζεύγη τῶν ξυλουργημάτων, δύναταί τις νὰ συνδέῃ τὰ τῶν θρανίων πόδια μὲ τὰ τῶν γραφείων δι' ὑποποδίων (sabots ou patins). Τὰ δὲ πόδια τοῦ καθενὸς γραφείου συνδέονται συνάλληλα μὲ ζεύγματα ἐκ μακρῶν ξύλων (μὲ τρέσας), ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ μαθηταὶ βάλλουσι τοὺς πόδας των. Τὰ δὲ ζεύγματα δὲν πρέπει νὰ καρφόνωνται ἔξωθεν, ἀλλὰ νὰ διέρχωνται διὰ τρύπας ἀνοιγομένης εἰς τὰ πόδια. διὰ νὰ στερεόνωνται δὲ καλῶς καὶ νὰ διαμένωσιν ἀκίνητα τὰ ζεύγη τῶν ξυλουργημάτων, ἐμπήγονται μέσα εἰς τὸ ἔδαφος 0μ, 45. καὶ συνδέονται μὲ ζεύγματα, τὰ ὁποῖα δι' ἐντομῆς, γινομένης εἰς αὐτὰ κατὰ τὰ μεταξὺ τῶν ξυλουργημάτων διαστήματα, ἰσοπεδοῦνται μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, διὰ νὰ μὴ σκονδάπτωσι τὰ παιδία ἐξερχόμενα καὶ εἰσερχόμενα εἰς τὰς κλάσεις. Ὅταν δὲ τὸ ἔδαφος εἶναι σανιδωμένον, τὰ ξυλουργήματα καρφόνωνται, ἂν ἦναι εὔκολον, εἰς τὰ πατερὰ, καὶ τὰ ζεύγματα εἶναι ἰσόπεδα μὲ τὸ σανίδωμα.

Εἴς τινα σχολεῖα ἔχουσι κάθισμα χωριστὸν μὲ γραφεῖον τεθειμένον εἰς τὴν ἄκραν ἑκάστου γραφείου πλησίον τοῦ τηλεγράφου, τοῦτο δὲ χρησιμεύει εἰς τὸν πρωτόσχολον, ὅστις ἔχων ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὸν πλησίον τοῖχον βλέπει καὶ ἐπιτηρεῖ εὐκόλως τοὺς τῆς κλάσεως αὐτοῦ. Τότε πρέπει νὰ κόπτηται ὁ Πινακοστάτης 20—25 ἑκατοστὰ ἄνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ γραφείου, ὁ δὲ τηλέγραφος διατηρεῖται.

Τὰ *ἀβάκια*, τὰ ἀναπληρόνοντα τὴν χρῆσιν τοῦ χαρτίου εἰς πολλὰς κλάσεις, εἶναι πλάκες μαύρου σχιστολίθου, εὑρισκομένου εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀρδεννῶν τῆς Γαλλίας (1). Ἔχουσι

λήτερα ὕψος 0μ, 80 καὶ πλάτος 0μ, 32, μὲ κλίσιν 0μ, 030. Τὰ γραφεῖα ταῦτα φαίνονται καταλληλότερα εἰς σχολεῖα κοριτσίων.

(1) Ὅθεν λέγονται Γαλλιστὶ ἀρδουήσιαι ἢ ἀρδεννήσιαι πλάκες· τοιαῦται δὲ

δ' αἱ πλάκες αὗται τριῶν διαφόρων ποσοτήτων μέγεθος. Αἱ μεγάλαι εἶναι μακραὶ 0μ, 30· αἱ μεσαῖαι 0μ, 24, καὶ αἱ μικραὶ 0μ,19, τὰς πρώτας μεταχειρίζονται λείας, τὰς δευτέρας χαραχωμένας διὰ τὸ λεγόμενον μεσαῖον γράψιμον, καὶ τὰς τρίτας διὰ τὸ μεγαλογράμματον. Τοῦτο δὲ τὸ μεγαλογράμματον ἔχει ἑνὸς ἑκατοστομέτρου ὕψος· τὸ δὲ μεσαῖον, τὸ ἥμισυ ἐκείνου. Δύο στίχοι γραψίματος πρέπει ν' ἀπέχωσιν ἀπ' ἀλλήλων δύο φορὰς ἢ δύο καὶ ἡμίσειαν, ὅσον εἶναι τὸ ὕψος τοῦ κορμοῦ τοῦ γραφομένου γραψίματος (1). Χρειάζονται δὲ σχεδὸν πλάκες ἰσάριθμοι μὲ τοὺς μαθητὰς, ὅσους χωρεῖ τὸ σχολεῖον· καὶ εἶναί τινα πλεονεκτήματα εἰς τὸ ν' ἀφίνωνται αἱ πλάκες κινηταὶ, εἶναι ὅμως οἰκονομικώτερον νὰ μένωσι προσηλωμέναι εἰς τὰ γραφεῖα μὲ κοχλίας (βίδας) (2).

εὑρίσκονται καὶ παρ' ἡμῖν εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου ὀρεινὰς καὶ εἰς τὰς νήσους, εἰς τὴν Ἀμοργὸν μάλιστα ἐγένοντο καὶ δοκιμαὶ ἐξορύξεως τοιούτων ἀβακίων.

(1) Κορμὸς τοῦ γράμματος λέγεται τὸ μέρος τὸ περιεχόμενον εἰς τὰς δύο γραμμὰς, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐγγράφονται τὰ γράμματα σ, ε, ε, ω, ο, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ὁ μ. Κλεόβουλος ὠνόμασεν ἰσοϋψῆ. Τὸ μέγεθος δὲ τούτου τοῦ κορμοῦ λέγεται καὶ ὕψος τοῦ γραψίματος, διότι κατ' αὐτὸν προσδιορίζεται τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων γραμμάτων τὸ μέγεθος. Τῶν πρώτων τὸ μέρος, τὸ ἀναβαῖνον ἄνω τῶν δύο προειρημένων γραμμῶν, εἶναι ἴσον μὲ τὸ διάστημα, καθ' ὃ ἀπέχουσιν αἱ δύο αὗται γραμμαὶ ἀπ' ἀλλήλων, ἤγουν μὲ τὸν κορμὸν, ὡς εἴπομεν· τῶν δὲ κατιόντων τὸ αὐτὸ μέρος εἶναι ἴσον καὶ αὐτὸ μὲ τὸ τῶν ἀνιόντων, τουτέστι μὲ ἕνα κορμὸν, ἢ μὲ ἕνα καὶ ἓν τρίτον τὸ πολύ. Ἂν δ' ὑπερβαίνωνται τὰ μέτρα ταῦτα, τὸ γράψιμον γίνεται ἄτακτον καὶ ἄχαρι εἰς τὴν ὄψιν, οἷον εἶναι τὸ λεγόμενον ξυρύχι (ἴδε τὸ περὶ Γραφῆς Κεφ.)

(2) Τὰ ἀβάκια ὄντα δυσπόριστα παρ' ἡμῖν διετάχθη διὰ τοῦ Β. διατάγματος τῆς 23 Ἰουλίου 1856 νὰ καρφόνωνται ἐπὶ τῶν γραφείων τὰ παρὰ τῆς δημοτ. ἀρχῆς προμηθευόμενα πρὸς κοινὴν χρῆσιν τοῦ σχολείου. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἕκαστος μαθητὴς ὑποχρεοῦται νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἄλλο ἴδιον χρησιμεῦον αὐτῷ εἰς τὰς ἐν τοῖς ἡμικυκλίοις ἀσκήσεις (ἴδε εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ Β' Δ.). Προσηλόνεται δὲ στερεώτατα τὸ ἀβάκιον κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον, γενόμενον εἰς τὸ ἐνταῦθα πρότυπον. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν γραφείων, ἥτις πρέπει νὰ ἦναι ὁμαλωτάτη καὶ ἰσόπεδος, χωρίζεται ὁ τόπος τῶν ἀβακίων, ἀλείφεται μὲ ὀψαρόκολλαν καὶ ἐπιτίθεται χαρτίον διπλοῦν, ἐπάνω τοῦ ὁποίου ἀλειφομένου μὲ ὀψαρόκολλαν προσκολλᾶται τὸ ἀβάκιον, ἔπειτα δὲ καρφώνεται ἐκ δεξιῶν καὶ ἀρι-

Ἢ κατὰ τὸν ἕνα ἢ κατὰ τὸν ἄλλον τρόπον μεταχειριζόμενα, τὰ ἀβάκια, θέτονται ἐπὶ τῶν γραφείων ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων τόσον, ὥστε καθὲν παιδίον νὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ θρανίου τόπον, 0μ, 38 ἢ 40. Ὅταν δ' ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον χρῆσιν λερωθῶσι, καθαρίζονται τριβόμενα μὲ πωρίνην πέτραν, τριμμένην εἰς κόνιν, καὶ μὲ πανίον βρεγμένον.

Κονδυλοφόροι· εἰς τούτους ἔχοντας 0μ, 11 μῆκος ἐμβάλλονται τ' ἀπομεινάρια τῶν πλακοκονδύλων καὶ ἀποθέτονται μέσα εἰς τὰ σιμὰ τῶν πινακοστατῶν καὶ εἰς τὰς ἄκρας τῶν γραφείων ὄντα συρτάρια· χρειάζονται δὲ τόσοι ἐξ αὐτῶν, ὅσα καὶ ἀβάκια.

Διὰ νὰ σφογγίζωσιν οἱ μαθηταὶ τὰ ἀβάκια, δύνανται νὰ μεταχειρίζωνται σπογγάρια, ἢ καὶ σπογγιστήρια καμωμένα ἀπὸ οὔγιαν τσόχας (τσιμοῦσαν περιτυλιγμένην εἰς ἑαυτήν), τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ φέρουσιν εἰς τὸν τράχηλόν των κρεμάμενα.

§ 2. *Περὶ τῶν εἰς τὰ πέριξ τοῦ διδακτηρίου θετομένων.*

Τὰ *ἡμικύκλια*, χρησιμεύοντα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν κτλ. γίνονται ἐκ ξυλίνων ῥαβδίων καμπυλωμένων, ἢ ἐξ ἡμίσεων στεφανίων, ἔχοντα 1μ, 63 διάμετρον. Βάλλονται δὲ περὶ τὴν βάσιν τοῦ τοίχου πέριξ τοῦ διδακτηρίου, καὶ προσαρμόζονται οὕτως, ὥστε ν' ἀνοίγωνται καὶ νὰ κλείωνται, ὅταν ἡ χρεία τὸ καλῇ. Ὑπὸ κορακίων (1), καρφωμένων εἰς τὸν τοῖχον, κρατῶν-

---

στερῶν μὲ δύω μικροκαρφα (πρόκας;) διχαίνοντα ἀπὸ ἓν χάραγμα γινόμενον μὲ πριόνιον ἢ ῥηνίον εἰς τὸ μέσον καθεμιᾶς τῶν μικροτέρων πλευρῶν του. Πρέπει δὲ πρὸς εὐκολίαν τοῦ γράφειν νὰ κλίνωνται τὰ ἀβάκια πρὸς τὴν ἀριστερὰν τοῦ γράφοντος τόσον, ὥστε ἡ κάτω πλευρά αὐτῶν μὲ τὸν πῆχυν τοῦ γραφέως νὰ σχηματίζῃ γωνίαν 90 ἢ 100. Στερεώτερα δὲ εἶναι τὰ ἀβάκια, ὅταν ἐνθέτωνται μέσα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν γραφείων ἐγγλυφομένην τόσον, ὥστε ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἀβακίων νὰ ἦναι εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τὴν τῶν γραφείων.

(*f*) Κοράκια τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγόμενα στρυφτήρια ἢ στριπτάρια καὶ μάνδαλοι.

ται τὰ ἡμικύκλια κλεισμένα ἢ ὑψωμένα πρὸς αὐτὸν, ὅτε δὲν γίνονται τῶν μαθητῶν αἱ ἀσκήσεις περὶ αὐτά· ἀπέχουσι δὲ ἀπ' ἀλλήλων τὰ ἡμικύκλια ταῦτα 0μ., 32, ἢ 0μ., 64, ἐὰν τὸ συγχωρῇ ὁ τόπος. Ηέριξ τοῦ καθενὸς αὐτῶν στέκονται κατὰ σειρὰν ἐννέα παιδία τὸ πολὺ, καὶ ἔσω εἷς πρωτόσχολος· εἰς δὲ τὸ μέσον, 1μ., 30 ὑψηλὰ, ἐμπήγεται εἰς τὸν τοῖχον πάσσαλος, ὅπου κρεμάζεται ὁ πρὸς ἀνάγνωσιν πίναξ.

Κατ' ἀρχὰς εἰς τ' ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα ἐσυνείθιζον νὰ κατασκευάζωσι τὰ ἡμικύκλια ἐκ ῥάβδων σιδηρῶν, τὰ ὁποῖα προσηρμόζοντο εἰς τὸν τοῖχον ἄνω τοῦ ἐδάφους 0μ., 80 κα ἐστηρίζοντο ἀνοιγμένα ὑπὸ ὑποποδίου σιδηροῦ προσηρμοσμένου εἰς τὸ μέσον αὐτῶν· (τοιουτοτρόπως ἔχει τὰ ἡμικύκλιά του τὸ παλαιὸν σχολεῖον τῆς Ἑρμουπόλεως)· ἀλλ' αὐτὰ ὄχι μόνον εἶναι βαρέα καὶ πολυέξοδα, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ ἐπικίνδυνα, διότι ἀνοιγόμενα ἢ καταπίπτοντα ἐμποροῦν καιρίως νὰ πληγόνωσι τοὺς μαθητάς. Ὁ κίνδυνος προλαμβάνεται, ἂν αἱ σιδηραῖ ῥάβδοι εἶναι λεπταὶ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γινόμενα ἡμικύκλια καρφόνονται κάτω περὶ τὴν βάσιν τοῦ τοίχου 0μ., 10 ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, ὑποστηριζόμενα ὑπὸ 2 ὑποποδίων σιδηρῶν 0μ., 20 ὑψηλῶν. Τὰ ἡμικύκλια ἐμποροῦν νὰ χαραχθῶσι καὶ κάτω εἰς τὸ ἔδαφος γινόμενα οἰκονομικώτερα, ὡς θέλομεν λαλήσει ἀλλαχοῦ.

Ὑπόκαυστα ἢ θερμάστραι. Δύο θερμάστραι χρειάζονται τοὐλάχιστον εἰς διδακτήριον τριακοσίων μαθητῶν, ἀπὸ μίαν θετομένην εἰς ἑκάστην τῶν κατὰ διαγώνιον ἀντικειμένων γωνιῶν τοῦ διδακτηρίου. Εἶναι δὲ καλὸν νὰ περιστοιχίζωνται μὲ μετάλλινα περιστοιχίσματα, διὰ νὰ προλαμβάνεται πᾶς ἐκ τοῦ πυρὸς κίνδυνος.

Εἰς τὸ βάθρον θέτονται ἡ τράπεζα καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ διδασκάλου. καὶ ὀλίγαι καθέκλαι ἢ σκαμνία πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐρχομένων θεατῶν.

Ἡ *Τράπεζα* εἰς τὰ μεγάλα σχολεῖα, ἐμπορεῖ νὰ ἦναι 2μ., μακρὰ, καὶ ἓν πλατεῖα. Πρέπει δὲ νὰ ἔχῃ δύο συρτάρια καὶ ἓν

ἐπικείμενον γραφεῖον (σκριτόριον) κλειδονόμενον. Εἰς αὐτὰ ἀποθέτονται τὰ πρὸς γραφὴν ὑποδείγματα, κονδυλοφόροι, πλακοκόνδυλα, μολυβδοκόνδυλα, οἱ κατάλογοι τῶν πρωτοσχόλων, ἓν μελανοδοχεῖον, εἷς κωδωνίσκος καὶ μια συρίστρα, τῶν ὁποίων τὴν χρῆσιν θέλομεν ἰδεῖ μετέπειτα, καὶ ἡ πυξὶς τῶν πρὸς ἀμοιβὴν γραμματίων. Τὰ κατάστιχα, τὰ παράσημα τῶν πρωτοσχόλων καὶ τῶν καλῶν μαθητῶν, θέτονται παρομοίως μέσα εἰς τὸ γραφεῖον· ἡ δὲ πυξὶς τῶν πρὸς ἀμοιβὴν γραμματίων πρέπει νὰ ἔχῃ 0μ, 38 μῆκος 0μ, 20 πλάτος καὶ 0μ, 08 ὕψος· καὶ διαιρεῖται εἰς ὀκτὼ οἰκίσκους, ὥστε νὰ περιέχῃ τὰ διάφορα γραμμάτια, περὶ τῶν ὁποίων θέλει γενῆ λόγος εἰς τὰ ἔμπροσθεν.

Ἐμπορεῖ τις νὰ περικλείσῃ μὲ σανίδια τὰ κάτω τῆς τραπέζης, ἀφίνων ἀνοικτὸν μόνον τὸ μέρος τὸ πρὸς τὸν διδάκαλον. ἔπειτα βάλλων θυρώματα εἰς τὰς περικλεισμένας τρεῖς πλευρὰς θέλει ἔχει ἰσάριθμα ἐρμάρια (δουλάπια), τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναγκαῖα εἰς ἀποταμίευσιν τῶν περισσῶν ἀβακίων, κονδυλίων ἐκ πλακὸς ἢ ἐκ κιμωλίας γῆς (1), κονδυλοφόρων, χαρτίου, γραφίδων, μελάνης, πωρίνης πέτρας, καὶ τῶν ἐργαλείων τῆς ἰχνογραφίας, περιεχομένων εἰς ἐπίτηδες κουτίον ἢ πυξίδα. Ταῦτα δὲ τὰ ἐργαλεῖα εἶναι ἡμίμετρα μὲ χαλκὸν περὶ τὰς ἄκρας περιστεφανωμένα, καὶ διηρημένα εἰς ὑποδεκάμετρα, ἢ δεκατημόρια καὶ ἑκατοστημόρια· μεγάλοι γνώμονες 0μ, 30 μήκους καὶ 0μ, 15 πλάτους· μεγάλοι διαβῆται ξύλινοι μὲ κονδυλοφόρους 0μ, 30 μακροί· μικροὶ χάλκινοι ὁμοίως μὲ κονδυλοφόρους· μικροὶ γνώμονες, διπλᾶ ὑποδεκάμετρα διηρημένα εἰς ἑκατοστὰ καὶ χιλιοστὰ, ἀναγωγεῖς, κονδύλια ἐκ κιμωλίας καὶ σπογγάρια.

Ἐὰν ἡ τράπεζα τοῦ διδασκάλου δὲν εἶναι κατεσκευασμένη ὡς εἴπομεν, πρέπει νὰ γίνεται κἀνὲν ἐρμάριον, τὸ ὁποῖον στήνεται εἰς μίαν γωνίαν τοῦ διδακτηρίου πλησίον τοῦ βάθρου.

---

(1) Κιμωλία γῆ εἶναι τὸ τουρκιστὶ λεγόμενον τεπεσίρι, καὶ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων κρέτα· ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθη καὶ κρητὶς εἰς τὴν γλῶσσάν μας.

Αὐτοῦ πλησίον προσέτι τίθεται καὶ μικρὰ βιβλιοθήκη 1μ., 60 ὕψους καὶ 1μ, πλάτους μὲ κλεῖθρον, εἰς τὴν ὁποίαν τάσσονται τὰ εἰς χρῆσιν τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν βιβλία· οἷον ἓν σῶμα τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ἓν Κυριακοδρόμειον τοῦ Θεοτόκου, ἓν ἀντίτυπον τοῦ παρόντος ἐγχειριδίου τῆς μεθόδου, ἕτερον τοῦ περὶ διδασκαλίας τῆς γραμμικῆς Ἰχνογραφίας συγγράματος, καὶ ἄλλα Κατηχήσεως, γραμματικῆς κλπ, κυρίως ὄντα πρὸς χρῆσιν τοῦ διδασκάλου (1)· εἰς δὲ τὸ κάτω μέρος αὐτῆς εἰς χωριστοὺς οἰκίσκους ἐνθέτονται καὶ τὰ πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν βιβλία. (2).

Εἰς δύο μέτρων ὕψος, πέριξ τῶν τοίχων τοῦ διδακτηρίου, καρφόνεται μία ζώνη ξυλίνη, ἔχουσα πασσάλους ἢ καρφία ἐμπηγμένα κατὰ διαστήματα 0μ, 34, ὅπου κρεμῶνται οἱ πίνακες τῆς ἀναγνώσεως κτλ. Ἂν ἦναι χρεία, συστήνεται παρομοίως καὶ ἄλλος στίχος πινάκων ὑπεράνω τῶν πρώτων· καὶ ἂν δὲν ἦναι δυνατὸν νὰ καταταχθῶσιν ὅλοι οἱ πίνακες ἐκεῖ, βάλλονται οἱ περισσοὶ εἰς τὸ ἑρμάριον.

Αἱ πινακίδες, ἐπὶ τῶν ὁποίων κολλῶνται οἱ πίνακες τῆς ἀναγνώσεως, τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς ἰχνογραφίας καὶ τῆς γραμματικῆς γίνονται ἐκ σανίδων πολλὰ ξηρῶν ἐλάτης· ἔχουσι δὲ 0μ, 49 ὕψος, 0μ, 12 πλάτος καὶ 0μ, 01 πάχος τοὐλάχιστον, καὶ κρεμῶνται ἔνθα εἴπαμεν ἀνωτέρω δι' ὀπῆς στρογγύλης, ἀνοιγομένης εἰς τὸ μέσον τῆς ἄνω πλευρᾶς τοῦ πίνακος.

(1) Εἰς πᾶν δημόσιον σχολεῖον ἡμῶν τὰ βιβλία ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον παραδιδόμενα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ διδασκάλου· οὗτος δὲ εἶναι ὑπόχρεως, παραιτούμενος ἀπὸ τὸ σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον διδάσκει, νὰ παραδίδῃ εἰς τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ σωστὰ καὶ ἀκέραια τὰ ὅσα βιβλία εὗρηκεν, ὅτε τὸ ἀνεδέχθη. Ἐξαιροῦνται τὰ εἰς τοὺς παῖδας διδόμενα βιβλίδια πρὸς ἀνάγνωσιν, τὰ ὁποῖα τοῖς δίδονται μόνον τὴν ὥραν τῆς ἀναγνώσεως διὰ νὰ μεταχειρισθῶσι μέσα εἰς τὸ σχολεῖον· ἔξω δὲ αὐτοῦ δὲν ἐκβάλλονται ποτέ· διότι οἱ μαθηταὶ ἐμποροῦν νὰ μὴ ἔχωσι, πρὸς ἰδίαν μελέτην, εἰς τὰς οἰκίας των βιβλίδια ἐκ τῶν ὅσα ἀντιγινώσκουσιν εἰς τὸ σχολεῖον, ἀγοράζοντες ἔξωθεν ἢ λαμβάνοντες αὐτὰ βραβεῖον παρὰ τοῦ διδασκάλου.

(2) Ἴδε εἰς τὸ τέλος τὰ εἰς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων βιβλία.

Ἀντὶ τῶν πινακίδων τούτων εἰς τὰ μικρὰ σχολεῖα μεταχειρίζονται πλαισία, ἐνονόμενα μὲ τὸ ὄπισθεν σανίδωμά των διὰ στροφέων. Τὸ ἐσωτερικὸν μέγεθος τῶν πλαισίων τούτων πρέπει νὰ ἦναι ὕψους 0μ, 40 καὶ 0μ, 34 πλάτους· εἰς καθὲν δὲ αὐτῶν μέσα κλείουσιν ἀλλεπαλλήλους τοὺς πίνακας τῆς ἀναγνώσεως ἢ τῆς ἀριθμητικῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κλάσεως (1)· τότε ὅμως πρέπει καθεῖς τῶν πινάκων τούτων νὰ ἦναι κολλημένος εἰς φύλλον χονδροῦ χαρτίου διὰ νὰ ἔχῃ πλειοτέραν στερρότητα. Ἂν δ' ὅλοι οἱ μιᾶς κλάσεως πίνακες δὲν χωρῶσιν εἰς πλαισίον, τότε ἐνθέτεται ἀνὰ εἷς· οἱ δὲ λοιποὶ χωρισμένοι κατὰ κλάσεις φυλάσσονται ἐναποταμιευόμενοι εἰς τὰ ἐρμάρια.

Οἱ κατάλογοι τῆς προσκλήσεως, κολλημένοι εἰς πινακίδας ἰσομεγέθεις μὲ τὰς τῶν πινάκων τῆς ἀναγνώσεως, πρέπει νὰ κρεμῶνται εἰς τὸν τοῖχον ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου κάθηνται οἱ ἑρμηνευταὶ, θετόμενος ἕκαστος ἀπέναντι τῆς κλάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει· ὁ καθεῖς δὲ πρέπει νὰ ἔχῃ ἐξηρτημένον ἐξ αὐτοῦ καὶ ἓν μολυβδοκόνδυλον.

Οἱ *μαυροπίνακες* ἢ σανιδοπίνακες μαῦροι, χρησιμεύοντες εἰς τὰ τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ἰχνογραφίας, ἔχουσιν ἑνὸς μέτρου μῆκος, καὶ 0μ, 70 ἢ καὶ 1μ, πλάτος. Θέτονται δὲ 0μ, 65 ἄνω τοῦ ἐδάφους εἰς τὰ ἡμικύκλια, εἰς τὰ ὁποῖα σπουδάζεται ἡ Ἀριθμητικὴ καὶ ἡ Ἰχνογραφία. Ἕκαστος αὐτῶν φέρει εἰς τὸ ἄνω του μέρος ἓν μέτρον ζωγραφημένον, εἰς δὲ τὸ μέσον τοῦ μέτρου τούτου ἐμπήγεται καρφίον, εἰς τὸ ὁποῖον κρεμᾶται εἷς πίναξ ἀναγνώσεως ἢ ἄλλος. Εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν ἀριστερόθεν τοῦ μαυροπίνακος, πρέπει νὰ ἦναι ἐμπηγμένον καρφίον,

---

(1) Πλαισίον ἢ Πλαίσιον ὀνομάζω κατὰ τὴν παλαιὰν γλῶσσαν, τὰ κατὰ ξένην φωνὴν λεγόμενα κοινῶς κάδρα ἢ τὰ περιβάλλια τῶν χαλκογραφημένων εἰκόνων καὶ καθρεπτῶν, μὲ τὸ ὄπισθεν θετόμενον σανίδωμα. Εἰς τὰ ἄνω εἰρημένα πλαίσια ἐμβάλλονται οἱ πίνακες τῆς ἀναγνώσεως καὶ κρατοῦνται περικλεισμένοι εἰς αὐτὰ, φαινομένων τῶν γραμμάτων τοῦ ἐμπροσθινοῦ πίνακος, ὡς φαίνεται καὶ ἡ ἐμπροσθινὴ ἐπιφάνεια τῆς ὕλου τῶν καθρεπτῶν περιεχομένης εἰς τὸ ἴδιόν της πλαίσιον.

ὅπου κρεμᾶται εἷς πίναξ ἀριθμητικῆς κτλ· καὶ ἄλλο τρίτον τέλος δεξιόθεν πρὸς ἐξάρτησιν τοῦ σημείου τοῦ πρωτεύοντος μαθητοῦ καὶ τοῦ δείκτου τοῦ ἑρμηνευτοῦ.

Αἱ δὲ πινακίδες καὶ οἱ μαυροπίνακες κατασκευάζονται ἐκ ξύλου ἐλάτης πολλὰ ξηροῦ, ὡς εἴπομεν, διὰ νὰ μὴ στρεβλόνωνται δὲ πώποτε ἐκ τῆς ὑγρασίας, πρέπει νὰ περνᾶται εἰς τὴν ὄπισθεν ἐπιφάνειαν, ἐγγλυφομένην παραλλήλως ἑκάστης πλευρᾶς τοῦ πλάτους, ζώνη ἐκ ξύλου δρυὸς, ἥτις κολλᾶται εἰς ἑκάστην ἐγγλυφὴν στερεῶς μὲ ὀψαρόκολλαν καὶ προσηλόνεται μὲ ξυλίνους πασσαλίσκους.

Ἀριστερόθεν ἑκάστου μαυροπίνακος εἶναι μία μικρὰ σανὶς 0μ, 32 μακρὰ, καὶ 0μ, 22 πλατεῖα, ὀνομαζομένη τραπεζίδιον (1), τὸ ὁποῖον ἐμπορεῖ ν' ἀνοίγεται καὶ νὰ κλείεται διὰ γιγγλυμῶν καὶ μιᾶς ἀγκιστρίδος (2)· ἐπ' αὐτοῦ δὲ θέτονται τὰ ἐργαλεῖα τῆς γραμμικῆς ἰχνογραφίας, τὰ ἐκ κιμωλίας κονδύλια, τὰ σπογγάρια καὶ τὰ βιβλία, ὡς θέλομεν ἰδεῖ εἰς τὰ ἔμπροσθεν· εἰς τὸν τόπον τῶν εἰρημένων τραπεζιδίων ἐμπορεῖ τις ν' ἀφίνῃ μικρὰς θυρίδας πρὸς τὴν αὐτὴν χρῆσιν εἰς τὰ ἐπίτηδες οἰκοδομούμενα διδακτήρια.

Οἱ μικροὶ πινακίσκοι 0μ, 22 μήκους καὶ 0μ, 14 πλάτους, περιέχοντες τὰς ἐρωτήσεις τῆς ἰχνογραφίας ἢ τὰ γυμνάσματα τῆς γραμματικῆς, κρεμῶνται εἰς τὸν τοῖχον πλησίον τοῦ βάθρου.

Τὸ *ὡρολόγιον* στήνεται εἰς τὸν τοῖχον πλησίον τοῦ βάθρου

---

(1) Τινὲς καρφόνουσι τὸ τραπεζίδιον ἐπὶ τῆς κάτω πλευρᾶς τοῦ μαυροπίνακος.

(2) Ἀγκιστρίδα ὀνομάζω τὸ τουρκιστὶ λεγόμενον μαϊμουτζίκι, γιγγλυμὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνο τὸ εἶδος τοῦ στροφέως (κλάπος), διὰ τοῦ ὁποίου ἐνόνεται τὸ σκέπασμα τῶν μὴ δισκοειδῶν ταμβακοθηκῶν μὲ τὸ κύτος αὐτῆς τῆς ταμβακοθήκης, ἢ τὰ δύο σκέλη τοῦ διαβήτου, καὶ μάλιστα τοῦ ἀναλογικοῦ. Ὅταν ὑποθέσῃς τὸ ἓν σκέλος τοῦ διαβήτου ἐμπηγμένον εἰς τὸν τοῖχον καὶ ἀνοίξῃς τὸ ἕτερον τοῦτο θέλει μένει ὁριζόντιον χωρὶς ἄλλου τινὸς ὑποστηρίγματος, ἀλλὰ διὰ μόνου τοῦ στροφέως κρατούμενον· οὕτω κρατεῖται ἀνοικτὴν καὶ τὸ ἄνω εἰρημένον τραπεζίδιον καὶ διὰ παρομοίων στροφέων ἐμπορεῖ νὰ βαστάζωνται ἀνοικτὰ καὶ ἡμικύκλια.

οὕτως, ὥστε νὰ βλέπεται καὶ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Εἶναι δὲ ἀναγκαιότατον τὸ ὡρολόγιον διὰ νὰ κανονίζεται ὁ χρόνος τῆς ἀσκήσεως ἑκάστου μαθήματος.

Οἱ *Δεῖκται* τῶν ἑρμηνευτῶν, μακροὶ ὄντες 0μ, 65 καὶ τρυπημένοι εἰς τὴν κάτω ἄκραν των, τὴν παχυτέραν, ἐξαρτῶνται ἐκ καρφίων δεξιόθεν τῶν ἡμικυκλίων διὰ λωρίου ἢ σπάγου. Οἱ ἑρμηνευταὶ τοὺς μεταχειρίζονται εἰς δεῖξιν τῶν ἀναγινωσκομένων εἰς τὰ ἡμικύκλια, καὶ διὰ νὰ μὴ φθείρωνται διὰ τῆς τριβῆς οἱ ἀναγινωσκόμενοι πίνακες, περιτυλίσσεται ἡ λεπτοτέρα ἄκρα τοῦ δείκτου μὲ κομμάτιον λεπτοῦ ὑφάσματος.

Τὰ *σημεῖα* τῶν πρωτευόντων εἶναι σανιδάρια μικρὰ 0μ, 10 μήκους καὶ 0μ, 05 πλάτους, ἐπὶ τῶν ὑποίων κολλῶνται τυπωμένα χαρτία, φέροντα εἰς μεγάλους χαρακτῆρας τὴν λέξιν *πρῶτος*· δι' αὐτῶν ἀνταμείβονται οἱ φαινόμενοι ἀξιώτεροι κατὰ τὰς γινομένας ἀσκήσεις εἰς τὰ ἡμικύκλια. Κρεμῶνται δὲ καὶ αὐτὰ διὰ μακρῶν γαϊτανίων ὁμοῦ μὲ τοὺς δείκτας τῶν ἑρμηνευτῶν.

Τὰ ποινικὰ παράσημα ἢ πιττακώματα εἶναι καὶ αὐτὰ μικρὰ σανιδάρια 0μ, 22 μήκους καὶ 0μ, 08 πλάτους, ἐπὶ τῶν ὁποίων κολλῶνται χαρτία, φέροντα εἰς μεγάλα γράμματα τὰς λέξεις, *ἀμελὴς*, *ῥλύαρος*, *φιλοπαίκτης*, *ἀπειθὴς* κτλ. καὶ φοροῦνται εἰς τὸν τράχηλον τῶν τιμωρουμένων διὰ τὰς τοιαύτας κακίας· συνήθως δὲ κρεμῶνται εἰς τὸν τοῖχον πλησίον τοῦ βάθρου.

Πλησίον τῆς θύρας θέτεται τὸ σημεῖον τῆς ἐξόδου τῶν ἐχόντων ἀνάγκην μαθητῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς παραδόσεως· εἶναι δὲ καὶ τοῦτο ἓν εἶδος τηλεγράφου, ἔχον τὴν μίαν ἐπιφάνειαν μαύρην καὶ τὴν ἑτέραν λευκήν.

Μία κυτταρέα (casier), θήκη πρὸς ἀποταμίευσιν τῶν πινάκων τοῦ ἄσματος καὶ ἄλλων πραγμάτων, προσφόρων εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου τῆς μουσικῆς (οἷον τοῦ φωνοδείκτου, ἑνὸς κουτίου περιέχοντος τὰς τρεῖς κλεῖδας κτλ.

τῶν κανονίσκων τῆς διὰ πασῶν κλ.) πρέπει νὰ τίθηται πλησίον τοῦ διδασκάλου ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης. Χρειάζεται δὲ νὰ ἔχῃ 0μ., 7 μῆκος, 0μ., 35 βάθος, καὶ δ αιρεῖται ἐπὶ τοῦ μήκους εἰς ἐννέα οἰκίσκους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀποθέτονται οἱ πίνακες. Εἰς ἕνα ἄλλον οἰκίσκον, κείμενον πλάγιον ἄνω τῶν προειρημένων, ἀποθέτονται τὰ εἰς τὸ ᾄσμα πρόσφορα ὄργανα· εἶναι δὲ ἀναγκαία ἡ κυτταρέα αὕτη εἰς μόνα τὰ σχολεῖα, ὅπου παραδίδεται τὸ μάθημα τῆς μουσικῆς τακτικῶς.

Οἱ κατάλογοι, οἱ παραστήνοντες τὰς διαφόρους κατατάξεις τῶν μαθητῶν, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν τοῖχον ἄνωθεν τοῦ βάθρου, ὁμοῦ δὲ καὶ δ πίναξ τῆς τιμῆς καὶ ὁ μελανὸς πίναξ τῆς μέμψεως, περὶ τῶν ὁποίων θέλει γενῆ λόγος κατωτέρω. Αὐτοῦ προσέτι θέτονται τὰ ἑξῆς γνωμικὰ μὲ μεγάλα γράμματα· *εἷς τόπος δια καθὲν πρᾶγμα, καὶ καθὲν πρᾶγμα εἰς τὸν τόπον του· ὅ,τι σὶ μισῇς, μὴ τὸ κάμῃς εἰς ἄλλον.*

Κατὰ πρόσωπον τῶν μαθητῶν καὶ ἄνω τῆς διδασκαλοκαθέδρας, ὑψηλὰ εἰς τὸν τοῖχον κατασκευάζεται μία θυρὶς εἰς εἶδος εἰκονοστασίου, ὅπου τίθεται εἰκὼν τῆς Θεομήτορος ἢ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τῆς Μεταμορφώσεως ἢ τοῦ Παντοκράτορος· Πρέπει δὲ νὰ ἔχῃ μέγεθος ἀνάλογον μὲ τὰς τοῦ διδακτηρίου διαστάσεις· ὑποκάτω δ' αὐτοῦ τίθεται μὲ μεγαλογράμματον γράψιμον τὸ παράγγελμα· *Τὸν Θεὸν φοβοῦ* (1). Ἀντικρυ τοῦ εἰκονοστασίου, εἰς τὴν ἀπέναντι πλευράν, τίθεται εἰκὼν τοῦ Βασιλέως (ἢ προτομὴ αὐτοῦ γύψινος), ἔχουσα ὑποκάτω γεγραμμένον τὸ παράγγελμα· *Τὸν Βασιλέα τίμα*· Αὐτοῦ τίθεν-

(1) Οἱ Γάλλοι συνειθίζουν αὐτοῦ νὰ καρφώσιν εἰς τὸν τοῖχον ἕνα μέγαν ἐσταυρωμένον, καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ θέτουν ἐπὶ στυλεβάτου γύψινον προτομὴν τοῦ βασιλέως των. Κατὰ τὰ ἤθη καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν ἔθιμα, ἁρμόζει εἰς ἡμᾶς κάλλιον νὰ βάλλωμεν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, ὡς εἰρέθη ἀνωτέρω. Λύται δὲ αἱ εἰκόνες ἁρμόζουσι προσέτι πρῶτον, ὡς ἀπεικόνισμα τῆ, ἀναγκαίας ἡσεως καὶ τῆς πολιτικῆς σωτηρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἔπειτα δὲ, ὅτι τὰ ἀληθῶς διδακτικὰ σχολεῖα βάλλονται ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν αὐτῆς τῆς αὐτοσοφίας, τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν.)

ται καὶ τὰ παραγγέλματα· *Ἀγάπα τὸν πλησίον σου, ὅσον καὶ τὸν ἑαυτόν σου.—Ἀγάπα τοὺς γονεῖς σου, τοὺς διδασκάλους σου, τὸν Βασιλέα ἡμῶν καὶ τὴν Πατρίδα.*

Τέλος, ἐπειδὴ εἶναι καλὸν νὰ ἔχωσιν οἱ μαθηταὶ ὑπ' ὄψιν πάντοτε τὰ σχήματα τῶν στοιχείων καὶ λοιπῶν, ὅσα μέλλουσι νὰ γράφωσι, παραγγέλλεται καὶ συνιστᾶται ὡς ἀναγκαία ἡ ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἀπέναντι τῶν μαθητῶν, γραφὴ τῶν 24 γραμμάτων τοῦ Ἀλφαβήτου. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, γραφόμενα κατ' εἶδος χειρογραψίματος καθαροῦ, πρέπει νὰ γίνωνται μεγάλα 3 ἢ 4 ὑποδεκαμέτρων, κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ διδακτηρίου. Κατόπιν δὲ αὐτῶν ἢ εἰς ἄλλο μέρος, εἰς ὄψιν ὅμως τῶν μαθητῶν, σχηματίζονται οἱ δέκα χαρακτῆρες τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ τὰ κυριώτερα σχήματα τῆς γραμμικῆς ἰχνογραφίας· ταῦτα δὲ θέτονται κατὰ μῆκος εἰς τὸ ἄνω μέρος τῶν μεγαλητέρων πλευρῶν τοῦ διδακτηρίου, ὑπογραφομένου καὶ τοῦ ὀνόματος ἑκάστου σχήματος μὲ μεσαῖον γράψιμον.

Εἰς τὰ μεγάλα σχολεῖα πρέπει νὰ ὑπάρχωσι καὶ πίνακες διάφοροι διὰ τὴν σκιαγραφίαν, μία σφαῖρα ὑδρόγειος, Γεωγραφικοὶ πίνακες τῶν Ὅ Ἠπείρων τοῦ κόσμου καὶ τῆς Ἑλλάδος· πίνακες διὰ τὴν φυσικὴν ἱστορίαν τῶν ὀνομαστοτέρων ζώων καὶ φυτῶν, καθὼς καὶ τῶν δηλητηρίων, καὶ μικρὰ συλλογὴ τῶν κυριωτέρων ὀρυκτῶν. Πρὸς τούτοις, ἂν ἦναι δυνατὸν, ἓν θερμόμετρον καὶ ἓν βαρόμετρον· ἓν πρίσμα διὰ τὴν ἀνάλυσιν, διὰ τῆς θλάσεως, τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων εἰς τὰ 7 πρώτιστα χρώματα· εἷς ἠλεκτροφόρος, μία Λουγδουνικὴ Λάγηνος καὶ μία ναυτικὴ πυξὶς πρὸς ἐξήγησιν τῶν κυριωτέρων φυσικῶν φαινομένων. Ταῦτα δὲ φυλάττονται ἐναποτιθέμενα εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἢ εἰς τὸ ἑρμάριον· οἱ δὲ πίνακες κρεμῶνται ὑπεράνω τῆς σειρᾶς τῶν ἄλλων πινάκων.

§ 2. Περὶ τῶν πρὸς ἰδιαιτέραν καὶ καθημερινὴν χρῆσιν ἑκάστου μαθητοῦ ἀναγκαίων.

Τὸ μέχρι τοῦδε περιγραφὲν ὑλικὸν ὑποτίθεται ἀνῆκον εἰς

τὸ σχολεῖον, ὡς φροντιζόμενον ὑπὸ τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς δημοσίᾳ δαπάνῃ, ἢ ὑπὸ τῶν κτιτόρων καὶ συντηρητῶν τοῦ σχολείου πρὸς κοινὴν χρῆσιν. Εἶναι δὲ καὶ ἄλλα τῆς ἰδικωτέρας χρήσεως τῶν μαθητῶν, οἷον βιβλία, ἀβάκια, κονδύλια, χαρτίον, κτλ. τὰ ὁποῖα ἀλλοῦ μὲν προβλέπονται αὐτοὶ ἐξ ἰδίων των· ἀλλοῦ δὲ χορηγοῦνται δημοσίᾳ δαπάνῃ· ἢ κατὰ τὸν ἕνα τρόπον ἢ κατὰ τὸν ἄλλον, εἶναι καλὸν νὰ πορίζωνται καὶ αὐτὰ προχείρως οἱ μαθηταὶ, ὥστε νὰ μὴν ἐμποδίζωνται ἐκ τῆς στερήσεως αὐτῶν εἰς τὰ μαθήματά των.

Τὰ πρὸς τὴν κατ' οἶκον μελέτην βιβλία, ἀβάκια, χαρτίον, κονδύλια, ἡ μελάνη καλὸν εἶναι νὰ δίδωνται ἐκ τοῦ δημοσίου δωρεὰν εἰς τοὺς πτωχοὺς μαθητάς· ἀλλὰ καὶ οἱ εὔποροι ἐμποροῦν νὰ πορίζωνται αὐτὰ εἰς τὴν ὅσην γίνονται τιμὴν, ἀγοράζοντες αὐτὰ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους· τοῦτο μάλιστα πρέπει νὰ γίνηται εἰς τὰ χωρία, ὅπου οἱ μαθηταὶ δὲν δύνανται νὰ πορίζωνται αὐτὰ ἄλλοθεν.

Διὰ σχολεῖον χωρητικὸν 100 μαθητῶν χρειάζονται ἀβάκια περίπου 80 ἢ 85, ὑποτιθεμένων 15 τῶν ἐλλειπόντων καὶ τῶν γραφόντων ἐπὶ τῆς ἄμμου· ταῦτα δὲ ὄντα δυσπόριστα παρ' ἡμῖν, συμφέρει νὰ ἦναι κοινὰ τοῦ σχολείου καὶ προσηλωμένα ἐπὶ τῶν γραφείων, διότι οὕτω διαρκοῦσι πολλὰ ἔτη.

Ὁ καθεὶς τῶν γραφόντων μαθητῶν καταλύει κατὰ μῆνα 4 γραφίδας καὶ 7 κόλλας χαρτίου διὰ τὰ τετράδια τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν ἰδεῶν. Εἰς σχολεῖον 100 μαθητῶν τὸ 1/5 περίπου γράφουσιν ἐπὶ χαρτίου εἰς τὰς κλάσεις Ζ' καὶ Η'· χρειάζεται ἄρα κατὰ μῆνα ὁ διδάσκαλος, ὁ ἔχων 100 μαθητὰς εἰς τὸ σχολεῖόν του, γραφίδας 80· χαρτίου δὲ κόλλας 140 ἢ 150 ὁμοῦ μὲ τοὺς μηνιαίους καταλόγους τῆς προσκλήσεως· μελάνης δὲ ἡμίσειαν περίπου ὀκᾶν· πλακοκόνδυλα περίπου 100 (ἕνα τὸν μῆνα διὰ καθένα μαθητήν). Κονδυλοφόροι δὲ φθείρονται 4 περίπου τὸν μῆνα (εἰς τοὺς 100 μαθητάς). Κρητιδοκονδύλων 1 δωδεκὰς εἰς ἕκαστον ἡμικύκλιον· ἄμμου λεπτῆς ὀκάδες 3.

Ἐκ τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκουσιν οἱ τοῦ β'. τμήματος τῆς Η' μαθηταὶ καὶ προμηθεύονται πρὸς κοινὴν χρῆσιν τοῦ σχολείου, χρειάζονται εἰς τοὺς 100 μαθητάς 10 τοὐλάχιστον ἀντίτυπα ἐξ ἑκάστου εἴδους διὰ νὰ ἀναγινώσκωνται ὑπὸ μιᾶς χορείας μαθητῶν· προσευχηταρίων 6 καὶ ἱερᾶς ἱστορίας ἰσάριθμα ἐξαρκοῦσιν εἰς 42—54 μαθητάς, ἐὰν ταῦτα τὰ μαθήματα δὲν γίνωνται εἰς πίνακας, καὶ 10—15 κατηχήσεων διὰ τοὺς τῆς Η' κλάσεως. Εἶναι διατεταγμένον νὰ χορηγῶνται κατὰ μῆνα εἰς τὸν διδάσκαλον 5 δρ. εἰς τοὺς 100 μαθητὰς πρὸς ἐξαργύρωσιν κυρίως τῶν εὐσήμων. Ἡ ποσότης δὲ αὕτη δὲν ἤθελεν ἐξαρκῇ πρὸς τοῦτο, ἂν οἱ μαθηταὶ δὲν ἐξηγόραζον τὴν ποινὴν τινῶν σφαλμάτων, δίδοντες τὰ σημεῖα τῶν βραβεύσεών των· λαμβάνονται δὲ οὕτως ὀπίσω τὰ ἥμισυ τῶν εὐσήμων· χρειάζονται δὲ καὶ ἄλλά τινα μικρὰ ἔξοδα πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν καθ' ἑκάστην φθειρομένων πραγμάτων. Ὅλα ταῦτα τὰ ἔξοδα εἰς τὰ κοινὰ καὶ δημόσια σχολεῖα δὲν ἐμποροῦν νὰ ἦναι εἰς βάρος τοῦ διδασκάλου, ἀλλ' ἡ ἐπιθεωρητικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ σχολείου ἔχει χρέος κατὰ τὸν νόμον νὰ προμηθεύῃ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ τὰ μικροέξοδα προσέτι ταῦτα νὰ χορηγῇ εἰς τὸν διδάσκαλον κατὰ μῆνα, ἢ αὐτὴ ἀπ' εὐθείας νὰ προμηθεύῃ τὰ πράγματα. Ἐὰν οἱ πόροι τοῦ σχολείου δὲν ἀρκῶσι, τότε ἴσως εἶναι καλὸν νὰ συνεισφέρωσί τι οἱ εὔποροι τῶν μαθητῶν 5—10 λεπτὰ κατὰ μῆνα δι' ὧν θέλουν προμηθεύεσθαι μελάνη (1), κρητίς, ἡ καθαριότης τοῦ σχολείου κλ. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται συ-

---

(1) Μελάνην ἐμποροῦν νὰ κατασκευάζωσιν οἱ διδάσκαλοι πρὸς χρῆσιν ὅλου τοῦ σχολείου κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον.

Βάλε εἰς νεροῦ βροχίνου ἢ ποταμίου	δράμ.	1000
Κιτριδίων χονδροκοπανισμένων	»	100
Χαλκάνθης (βιτριολίου)	»	50
Κομμιδίου ἀραβικοῦ ἢ καὶ ἐντοπίου τῆς κεφαλῆς	»	50

Ὅλα αὐτὰ διαλυόμενα μέσα εἰς τὸ νερὸν, ἀφίνονται ἓξ ἡμέρας εἰς τὸν ἥλιον ἢ ἐπάνω εἰς χόβολιν (στάκτην θερμήν).

Ἄλλως· εἰς τρεῖς ὀκάδας νεροῦ γλυκέος ἢ βροχίνου βάλε 100 δράμια αἱμα-

νεισφοραὶ, καθὼς καὶ πᾶσα ἄλλη πρᾶξις μὴ ἀνήκουσα εἰς τὰ χρέη τοῦ διδασκάλου, πρέπει νὰ γίνωνται δι' ἐγγράφου διαταγῆς τῶν ἐπιτρόπων τοῦ σχολείου τοιχοκολλουμένης εἰς τὸ διδακτήριον.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑΚΤΙΚΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΝ ΚΑΙ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΝ ΣΥΝΤΕΙΝΟΝΤΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ διοργανισμοῦ τοῦ σχολείου.

Ἀφοῦ περιεγράψαμεν τὸ κατάλληλον τοῦ διδακτηρίου, τὸ ἐν αὐτῷ ἀναγκαῖον ὑλικὸν καὶ τὴν διάταξιν αὐτοῦ, ἀνάγκη εἶναι νὰ διαλάβωμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διδασκαλίας συντεινόντων, κάμνοντες ἀρχὴν ἀπὸ τὸν διοργανισμὸν τοῦ σχολείου.

§ 1 Περὶ διαιρέσεως τοῦ σχολείου εἰς ἀνώτερον καὶ κατώτερον τμῆμα, καὶ τοῦ κατωτέρου εἰς τάξεις κτλ.

Ἕκαστον σχολεῖον δημοτικὸν, καλῶς διωργανισμένον, πρέπει νὰ περιέχῃ δύο μεγάλα τμήματα, τὸ ἓν κατώτερον καὶ τὸ ἕτερον ἀνώτερον. Εἰς τὸ πρῶτον λεγόμενον καὶ ἀλληλοδιδακτικὸν τμῆμα διότι εἰς αὐτὸ ἐπικρατεῖ ἡ διὰ τῶν πρωτοσχόλων διδασκαλία καὶ ἄσκησις διδάσκονται οἱ μαθηταὶ τὴν Ἀνάγνωσιν, Γραφὴν, Ἀριθμητικὴν, καὶ Χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ

τοξύλινο κοπτικοῦ (βακαμίου) ἡ διαβροχὴ ἓν—ἓν ἡμίσυ ἐπιτρέπεται, ἕως νὰ μείνῃ τὸ ἥμισυ, ἀφοῦ βάλλῃς μέσα 16 δρ. κόμμι ἀραβικοῦ, 16 δρ. σακχάρι λευκὸ, καὶ 3 δράμια στυπτηρίας.

πρῶτα στοιχεῖα τῆς Γραμματικῆς ἢ καὶ τῆς Γραμμικῆς Ἰχνογραφίας. Εἰς δὲ τὸ ἀνώτερον, προβιβαζόμενοι οἱ δ ελθόντες τὰ τοῦ κατωτέρου τμήματος μαθήματα, διδάσκονται συνδιδακτικῶς κατατεταγμένοι εἰς δύο ἢ τρεῖς τάξεις, τὰ λοιπὰ τῶν βοηθητικῶν γνώσεων τελειοποιούμενοι καὶ εἰς τὰ προειρημένα τοῦ κατωτέρου τμήματος.

Ἕκαστον μάθημα τῶν ἀλληλοδιδακτικῶς παραδιδομένων διαιρεῖται συνήθως εἰς 8 τάξεις (ἢ κλάσεις), καταταssομένων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν τῶν ἰσοδυνάμων μαθητῶν κατὰ τὰς γνώσεις, ὥστε ὁ εἷς νὰ μὴ γίνεται πρόσκομμα εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἄλλου. Ἐπειδὴ δὲ διδάσκονται τὰ μαθήματα ταῦτα οἱ μαθηταὶ, ἢ καθήμενοι εἰς τὰ θρανία, ἢ ἱστάμενοι κατὰ χορείας εἰς τὰ ἡμικύκλια, ὑποδιαιροῦνται ἑπομένως καὶ αἱ τάξεις εἰς θρανία καὶ εἰς ἡμικύκλια, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς ἑκάστην κλάσιν κατατεταγμένων ἰσοδυνάμων μαθητῶν.

Ἕκαστον ἡμικύκλιον συγκροτεῖται ἀπὸ 9 ἢ τὸ πολὺ 10, μετὰ τοῦ πρωτοσχόλου, μαθητάς· καὶ πᾶσα τάξις ἑπομένως περιέχουσα ὀλιγωτέρους μαθητὰς τῶν δέκα, ἔχει καὶ ἓν ἡμικύκλιον· ἅμα δὲ ὑπερβῇ τὸν 10 ἀριθμὸν, τότε ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς δύο ἡμικύκλια, φέρ' εἰπεῖν, ἂν περιέχῃ 11 καὶ καθεξῆς, ἕως 18 μαθητάς· εἰς 3 δὲ, ἂν ἕως 27, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὑπάρχει ἴδιος ὀνομαστικὸς κατάλογος τῶν ἀνηκόντων εἰς ἑκάστην τάξιν μαθητῶν, καθὼς καὶ τῶν εἰς ἕκαστον τῶν ἡμικυκλίων, ὡς θέλομεν λαλήσει κατωτέρω (ἴδε τὸ περὶ καταστίχων Κεφ.) καὶ ὁ διδάσκαλος χρέος ἔχει νὰ ἐπαγρυπνῇ, ὥστε ἕκαστος τῶν μαθητῶν νὰ παρευρίσκηται πάντοτε εἰς τὸ θρανίον καὶ εἰς τὸ ἡμικύκλιον τῆς τάξεώς του ἀμετακινήτως.

Κατὰ σειρὰν σχηματίζονται αἱ κλάσεις ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, εἰς τὰ θρανία, ἀρχόμεναι ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν Α'—Η', καὶ χωριζόμεναι διὰ τῶν τηλεγράφων· ἡ τοῦ Α' εἶναι ἡ τῶν ἀδυνατωτέρων μαθητῶν, καὶ ἡ τοῦ Η' τῶν πλέον προχωρημένων·

αἱ δὲ ἀδυνατώτεραι θέτοντσι πάντοτε πλησιέστεραι εἰς τὴν διδασκαλοκαθέδραν, εἴτε κατὰ θρανία, εἴτε κατὰ ἡμικύκλια ἐργαζόμεναι.

Τὰ ἡμικύκλια τὰ ἀνήκοντα εἰς μίαν τάξιν διακρίνονται ἀπὸ τὰ τῆς ἑτέρας διὰ πιτακίου ἐκ χάρτωνος προσηλουμένου ἄνω τοῦ τραπεζιδίου, καὶ φέροντος τὸ γράμμα τῆς τάξεως, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ ἡμικύκλιον, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς ὑποδιαιρέσεώς της· οἷον, Α′ Ι—Α′. Β (ἀ ἢ β′) τάξεως ἡμικύκλιον.

Περὶ τοῦ ἀνωτέρω τμήματος τοῦ σχολείου καὶ τῶν εἰς αὐτὸ παραδιδομένων μαθημάτων θέλομεν λαλήσει κατόπιν.

§ 2 Περὶ κατατάξεως τῶν μαθητῶν

Ἕκαστον μαθητὴν παρουσιαζόμενον εἰς σχολεῖον ἐν ἐνεργείᾳ ὄν, χρεωστεῖ ὁ διδάσκαλος νὰ ἐξετάσῃ μετὰ προσοχῆς τίνας γνώσεις ἔχει εἰς τὰ διάφορα μαθήματα διὰ νὰ τὸν διορίσῃ εἰς τὴν ἀνήκουσαν τάξιν ἑκάστου μαθήματος, καταγράφων αὐτὸν ἀμέσως εἰς τὸ γενικὸν μαθητολόγιον καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς καταλόγους. Καὶ ἂν μὲν ὁ παρουσιαζόμενος ἦναι παντάπασιν ἀμαθὴς καὶ ἀρχάριος μὴ γνωρίζων τίποτε, εἶναι φανερὸν ὅτι θέλει καταταχθῇ εἰς τὰς πρώτας τάξεις τῶν ἀρχαρίων· ἂν δὲ γνωρίζῃ τινὰ τῶν μαθημάτων, ἀλλὰ κακῶς, καθὼς οἱ προσερχόμενοι ἐκ τῶν γραμματοδιδασκάλων, ἢ εἶναι ὁπωσοῦν ἡλικιωμένος καὶ νοήμων, τότε ὁ διδάσκαλος ἔχει χρέος νὰ προγυμνάσῃ αὐτὸν τὸν μαθητὴν ὀλίγας ἡμέρας διδάσκων αὐτὸς αὐτὸν πρῶτον, ἔπειτα ἐξασκῶν αὐτὸν διά τινος πρωτοσχόλου, κατὰ τοὺς τρόπους τῆς διδασκαλίας, πρὸς ταχεῖαν διόρθωσιν τῶν ἐλλείψεών του. Τοιουτοτρόπως δὲ ἀρχίζων καὶ ὁδηγούμενος νὰ διδάσκηται μεθοδικῶς, θέλει προοδεύσει ταχέως καὶ φθάσῃ νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν ἀνήκουσαν τάξιν, ἐνῷ, ἂν ἀρεθῇ ἀπ' ἀρχῆς τεταγμένος καὶ διδασκόμενος μεταξὺ τῶν παντάπασιν ἀρχαρίων καὶ μικρῶν, θέλει καταδαπανήσει πολὺν καιρὸν ματαίως. Ἰδιαιτέρας δὲ προσοχῆς χρειάζονται οἱ τοιοῦτοι εἰς τὰ

μαθήματα τῆς Ἀναγνώσεως καὶ Ἀριθμητικῆς· διότι, ἂν ἔχωσιν εἰς αὐτὰ ἀρχὰς στρεβλὰς καὶ δὲν τὰς ἀπομάθωσι, θέλουν διὰ παντὸς χωλαίνει εἰς αὐτὰ τὰ μαθήματα.

§ 3. Περὶ ἐνάρξεως σχολείου Ἀλληλοδιδακτικοῦ.

Δύο περιπτώσεις δύναται νὰ τύχῃ ὁ διδάσκαλος μέλλων νὰ κάμῃ ἔναρξιν τοῦ σχολείου του· ἢ τὸ σχολεῖον αὐτὸ εἶναι ὅλως ἀρτισύστατον καὶ αὐτὸς μέλλει πρῶτος νὰ κάμῃ ἔναρξιν· ἢ ὑπάρχει μὲν τὸ σχολεῖον, ἀλλ' οἱ ἐν αὐτῷ μαθητευόμενοι δὲν διδάσκονται ὀρθῶς, ἢ ὅλως δι' ὅλου, κατὰ τὴν μέθοδον· καὶ κατὰ τὴν μίαν καὶ κατὰ τὴν ἄλλην περίπτωσιν ἰδοὺ τί ἔχει νὰ πράξῃ ὁ διδάσκαλος.

Κατὰ πρῶτον μὲν πρέπει νὰ προμηθευθῇ τὸ ἀναγκαῖον κινητὸν καὶ ἀκίνητον ὑλικὸν, καὶ νὰ διατάξῃ αὐτὸ κατὰ τὰς δοθείσας ὁδηγίας· ἔπειτα ἐὰν, ὑπάρχοντος τοῦ σχολείου καὶ μαθητῶν, ἔχῃ νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν διὰ τῆς μεθόδου (ἢ καὶ αὐτὴν τὴν μέθοδον ἀτελῆ καὶ ἄτακτον ὑπάρχουσαν νὰ ἐπανορθώσῃ) πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ ἐξετάσῃ προσεκτικῶς καὶ ἀκριβῶς ὅλους τοὺς μαθητὰς εἰς τὰ τρία κυριώτερα μαθήματα, Ἀνάγνωσιν δηλ. Γραφὴν καὶ Ἀριθμητικὴν, καὶ νὰ διαιρέσῃ αὐτοὺς ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των εἰς τάξεις. Δὲν πρέπει δὲ ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὸ νὰ συστήσῃ διὰ μιᾶς τὰς 8 τάξεις αὐτῶν τῶν μαθημάτων, οὔτε νὰ συστήσῃ μίαν τάξιν ἐκ δύο ἢ τριῶν μαθητῶν, τοῦτο εἶναι ἀνωφελές. Κατ' ἀρχὰς πρέπει νὰ συστηθῶσι καὶ νὰ ὀργανισθῶσι καλῶς αἱ κατώτεραι τάξεις 4 ἢ 5, συγκροτούμεναι ἐκ τῶν πλειοτέρων μαθητῶν, καὶ νὰ μορφωθῶσι καλοὶ πρωτόσχολοι ἐκ τῶν πλέον προχωρημένων μαθητῶν, οἵτινες θέλουν χρησιμεύσει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν λοιπῶν, ἐκ τῆς περαιτέρω προόδου τῶν ὁποίων θέλουν σχηματισθῇ ἔπειτα καὶ αἱ λοιπαὶ τάξεις.

Ἐν πρώτοις λοιπὸν ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ προετοιμάσῃ

πρωτοσχόλους. Πρὸς τοῦτο θέλει λάβει δέκα ἢ δώδεκα μαθητὰς τοὺς ὁποίους θέλει ἐκλέξει μεταξὺ τῶν νοημονεστέρων καὶ τῶν πλέον προχωρημένων ἐκ τῶν ἐξετασθέντων (1).

Ὅλους δὲ τούτους θέλει συντάξει εἰς τὸ διάμμιον γραφεῖον κάμνων αὐτὸς τὰ ἔργα τοῦ πρωτοσχόλου· θέλει τοὺς διδάξει κατὰ πρῶτον τοὺς τρόπους τοὺς συνήθεις εἰς ταύτην τὴν κλάσιν καὶ εἰς τὸ δεύτερον αὐτῆς τμῆμα· ἔπειτα διορίζων αὐτοὺς νὰ περιέλθωσι γύρω τοῦ διδακτηρίου, ὡς νὰ ἔμελλε νὰ συστήσῃ κλάσεις ἀναγνώσεως, θέλει τοὺς διευθύνει πάλιν εἰς τὴν πρώτην κλάσιν, καὶ θέσας ἕνα πίνακα εἰς ἡμικύκλιον θέλει τοὺς φέρει εἰς αὐτὸν, διὰ νὰ συστήσῃ μίαν χορείαν, ὅπου θέλει τοὺς διδάξει τοὺς τρεῖς τρόπους τῆς ἀναγνώσεως καὶ τοὺς εἰς αὐτὴν τὴν τάξιν ἀσκήσεις. Μετὰ ταῦτα θέλει ἐμβάσει τοὺς μαθητάς του εἰς τὴν ά κλάσιν τῆς ἀριθμητικῆς, ὅπου θέλει κάμει αὐτὸς ἀκόμη τὸν ὑπαγορευτήν· ἔπειτα θέλει ὑπάγει νὰ τοὺς ἀσκήσῃ καὶ εἰς τὴν κατὰ χορείας ἀριθμητικήν.

Ὁ διδάσκαλος θέλει διαβιβάσει τοὺς μαθητάς του τούτους ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τὰς λοιπὰς κλάσεις τῆς γραφῆς, τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς ἀριθμητικῆς, κανονίζων τὴν πρόοδόν του κατὰ τὴν ἐπιδεξιότητα καὶ τὴν προκοπὴν τῶν ἰδίων του μαθητῶν, καὶ σταματῶν αὐτοὺς ὁριστικῶς εἰς ὁποίας κλάσεις τῶν τριῶν μαθημάτων ἀπαιτοῦν αἱ γνώσεις των.

Θέλει λάβει τὴν φροντίδα νὰ διορίσῃ, εἰς τὰς ἑπομένας παραδόσεις, τινὰς τῶν ἀσκηθέντων μαθητῶν νὰ κάμνωσιν οὗτοι τὰ χρέη τῶν ὑπαγορευτῶν καὶ τῶν ἑρμηνευτῶν εἰς τὰς ἐκ τῶν λοιπῶν μαθητῶν συντασσομένας βαθμηδὸν κλάσεις· τότε δὲ αὐτὸς θέλει εἶσθαι γενικὸς πρωτόσχολος. Ὀλίγον καιρὸν μετέπειτα θέλει ἐκλέξει ἕνα γενικὸν πρωτόσχολον τὸν ἱκανώτερον καὶ δραστηριώτερον ἐκ τῶν μαθητευθέντων.

---

(1) Τοὺς λοιποὺς μαθητὰς ἢ σχολάζει ὅλως διὰ 2 ἢ 3 ἡμέρας ἀπὸ τὸ σχολεῖον, ἢ ἐναπολύει τοὺς παρόντας εἰς ἕν τι μάθημα, ὅπως δύνατα κάλλιον, ἕως οὗ ἀρχίσῃ καὶ ἐξ αὐτῶν βαθμηδὸν νὰ σχηματίζῃ τάξεις.

Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἑβδομάδας τὸ πολὺ θέλει δυνηθῇ νὰ ἔχῃ εἰσηγμένην τὴν μέθοδον, διευθύνων διὰ τῶν προγυμνασθέντων πρωτοσχόλων ὅλας τὰς σχηματισθείσας κλάσεις ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῶν γνώσεων τῶν μαθητῶν του.

Ὅταν τύχῃ ὁ διδάσκαλος ν' ἀναδεχθῇ σχολεῖον ὅπου ἡ μέθοδος ἀτελῶς ἐνηργεῖτο, δύναται νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὴν ταχύτερον καὶ βασιμώτερον, ἐὰν μετὰ τὴν πρώτην ἐξέτασιν καὶ κατάταξιν, ἐπιχειρήσῃ νὰ διδάξῃ αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς ὅλας τὰς τάξεις εἰς τὰ 3 πρῶτα μαθήματα κάμνων τὰς εἰς αὐτὰ ἀπαιτουμένας προασκήσεις καὶ ἀναπτύξεις, ὥστε ὅλων τῶν κλάσεων οἱ μαθηταὶ νὰ λάβωσι τὴν εἰς ἑκάστην κλάσιν προηγουμένην διδασκαλίαν. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἐξετάσας κατὰ πρῶτον τοὺς μαθητὰς εὑρίσκει ὅτι ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ συστήσῃ τὰς 6 πρώτας κλάσεις τῆς Ἀναγνώσεως. Χωρίζει τὰς 6 κλάσεις εἰς δύο τμήματα ἀνὰ 3 κλάσεων ἕκαστον διὰ νὰ διδάξῃ αὐτὸς ἀπ' εὐθείας τὸ μὲν κατὰ τὴν πρωϊνὴν παράδοσιν, τὸ δὲ κατὰ τὴν μετὰ μεσημβρίαν. Λαμβάνει τοὺς τῆς 6 κλάσεως, ἤτις θέλει εἶσθαι προσωρινῶς ἡ τῶν τρωτοσχόλων, καὶ διδάσκει αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν γνῶσιν καὶ διαίρεσιν καὶ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν φωνηέντων καὶ συμφώνων τῶν διφθόγγων τὸν συλλαβισμὸν κτλ, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς μεθόδου, κάμνων συγχρόνως καὶ τὰς διατεταγμένας ἀναπτύξεις, καθὼς καὶ εἰς τὸ δεύτερον μάθημα θέλει κάμει τὰς ἀσκήσεις καὶ ἐπαναλήψεις ἐπὶ τῶν προδιδαχθέντων. Ἀφ' οὗ διδάξῃ τούτους ἡμίσειαν ὥραν ἀρχίζει νὰ διδάξῃ τοὺς τῆς Ε' τάξεως τὰ αὐτὰ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, ἔχων καὶ τοὺς τῆς ἕκτης ἀκροωμένους τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν, ἤτις θέλει τοῖς χρησιμεύσει ὡς ἐπανάληψις· ἐὰν αἱ δύο κλάσεις ἔχουσι μικρὸν ἀριθμὸν μαθητῶν μὴ ὑπερβαίνοντα τὸν 20, τότε δύναται νὰ κερδαίνῃ καιρὸν συνδιδάσκων τὰς δύο ὁμοῦ τὰ αὐτά. Ἀφ' οὗ διδάξῃ καὶ τοὺς τῆς Δ' παρομοίως τὰ τῆς Ἀναγνώσεως, ἀρχίζει νὰ διδάξῃ τοὺς τῆς ἕκτης τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀριθμητικῆς, ἤτοι τὸν μηχανισμὸν τῆς

Προφορικῆς Ἀριθμήσεως ἔπειτα τὸν τῆς γραπτῆς κτλ. καὶ κατόπιν λαμβάνει τοὺς τῆς Ε′, καὶ ἔπειτα τοὺς τῆς Δ′ διδάσκων καὶ αὐτοὺς κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον. Εἰς δὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχῶν τῆς Γραφῆς θέλει χρειασθῆ ὀλιγώτερον καιρὸν καὶ τούτου ὁ πλεῖστος θέλει δαπανηθῆ εἰς τοὺς πρωτοσχόλους. Εἰς τὴν Μ. Μ. παράδοσιν θέλει διδάξει τὰς τοῦ ἄλλου τμήματος κλάσεις Γ′, Β′ καὶ Α′, τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία εἶναι ὀλιγοχρονιωτέρα βοηθουμένη εἰς τὰς ἐπαναλήψεις καὶ ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων μαθητῶν τῆς ἕκτης. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν Μ. Μ. παράδοσιν ἀσκοῦνται καὶ οἱ τοῦ ἄλλου τμήματος ἐπαναλαμβάνοντες τὰ προδιδαχθέντα κατὰ χορείας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν πρωτευόντων ἑκάστης κλάσεως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γινομένης τῆς διδασκαλίας κατὰ τὴν μικτὴν συνδιδακτικὴν μέθοδον εἰς 4—5 ἡμέρας θέλει κατορθώσει ὁ διδάσκαλος τὴν ὁριστικὴν κατάταξιν τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ἀνηκούσας κλάσεις, διότι αὐτὸς διδάσκων ἀπ' εὐθείας καὶ ἐξετάζων κατὰ τὰς ἐπαναλήψεις ὅλους ἐξακριβόνει τὰς δυνάμεις ἑκάστου καὶ ὑποβιβάζων ἢ προβιβάζων φέρει εἰς τὴν ἀνήκουσαν κλάσιν ἕκαστον. Ἔπειτα οἱ τῆς ἑκάστης κλάσεως εὑρίσκονται δεδιδαγμένοι τὰς προηγουμένας εἰς ἑκάστην γνώσεις ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν δύνανται νὰ προχωρήσωσιν ἀσφαλῶς καὶ ταχέως εἰς τὰ 3 κύρια μαθήματα· καὶ τέλος ταχύτερον κατορθοῦται ἡ τακτικὴ εἰσαγωγὴ τῆς μεθόδου καὶ ἐντελεστέρα ἡ εἰσαγωγικὴ διδασκαλία εἰς ἑκάστην κλάσιν. Μετὰ τὴν κατόρθωσιν τούτων μένει εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ διδασκάλου νὰ καταρτήσῃ ταχύτερον τοὺς πρωτοσχόλους διδάσκων αὐτοὺς ἰδίως τοὺς τρόπους τῆς ὑπαγορεύσεως καὶ ἑρμηνείας καὶ τῶν κατὰ κλάσεις ἀσκήσεων καὶ βαθμηδὸν νὰ εἰσαγάγῃ καὶ τὰ λοιπὰ μαθήματα τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας κτλ.

Καὶ ὅταν νέον σχολεῖον Ἀλληλοδιδακτικὸν μέλλῃ κατὰ πρῶτον νὰ συστηθῇ, τὸν αὐτὸν τρόπον θέλει μεταχειρισθῆ ὁ διδάσκαλος ἀλλὰ θέλει προχωρεῖ βραδύτερον. Ἀπὸ τοὺς παρουσιαζομένους καὶ καταγραφομένους εἰς τὸ μαθητολόγιον δὲν δέ-

χεται τὴν φορὰν εἰς τὸ σχολεῖον εἰμὴ 10—20 διὰ νὰ ἔχῃ καιρὸν νὰ τοὺς ἐξετάζῃ καὶ νὰ τοὺς κατατάσσῃ· καὶ ἐὰν μὲν τύχῃ μαθητὰς ἔχοντας τινας γνώσεις εἰς τὰ 3 κύρια μαθήματα θέλει ἐκλέξει μεταξὺ αὐτῶν 10—12 τοὺς ἱκανωτέρους καὶ νοημονεστέρους διὰ νὰ σχηματίσῃ τὴν κλάσιν τῶν πρωτοσχόλων καὶ κατόπιν τὰς λοιπὰς, ἐνεργῶν καθ' ὃν τρόπον εἴπομεν ἀνωτέρω· ἐὰν ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν ἐγγραφομένων μαθητῶν τύχωσι παντάπασιν ἀρχάριοι, μὴ διακρίνοντες οὐδὲ τὸ ἀλφάβητον, τότε ἀνάγκη πᾶσα νὰ μὴ δεχθῇ ἐπὶ ἔναμιῆνα τοὐλάχιστον πλειοτέρους τῶν 40 μαθητῶν τοὺς ὁποίους εἰς 2 ἢ 3 τμήματα θέλει ἀρχίσει νὰ διδάσκῃ κατὰ πρῶτον διὰ τῆς συνδιδακτικῆς καὶ τῆς μικτῆς μεθόδου, καὶ τότε (ἐὰν δὲν ἠδυνήθη νὰ σχηματίσῃ ἀπ' ἀρχῆς τὴν κλάσιν τῶν πρωτοσχόλων) νὰ χωρήσῃ τοὺς διδαχθέντας εἰς δύο ἢ τρεῖς κλάσεις τῶν ὁποίων ἡ ἀνωτέρα θέλει εἶσθαι ἡ τῶν πρωτοσχόλων. Μετὰ τοῦτο δὲ νὰ παραλάβῃ ἄλλους 20 ἢ 30 μαθητὰς, οἵτινες θέλουν διδαχθῇ τὰ τῶν πρώτων κλάσεων τῶν τριῶν μαθημάτων ὑποδιῃρημένοι εἰς τμήματα· εἰς δὲ τὴν διδασκαλίαν τούτων καθὼς καὶ εἰς τὴν τῶν κατόπιν παραλαμβανομένων θέλει ἐνεργεῖ ἀπονώτερον, ὡς ἔχων ἤδη προετοιμασμένους ἱκανοὺς βοηθοὺς τοὺς ἐκ τῶν προηγουμένων κλάσεων.

Οὗτος εἶναι ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον δύναταί τις ν' ἀρχίσῃ τὸν κατάλληλον ὀργανισμὸν σχολείου, πολυπληθοῦς ἄνευ πολλοῦ κόπου καὶ συγχύσεως, διδάσκων ἀπ' ἀρχῆς ὅλους τοὺς κατατασσομένους μαθητὰς ἐνταὐτῷ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀναπτύξεις τῶν 3 κυρίων μαθημάτων.

Ἅπαξ δὲ ὀργανισθέντος τοῦ σχολείου, κατανοεῖται ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ὅτι, ἐὰν μὲν τῶν φοιτώντων ὁ ἀριθμὸς δὲν ὑπερβαίνῃ τοὺς 40 ἢ 50, ἡ ὁριστικῶς ἐπικρατήσουσα μέθοδος πρὸς διδασκαλίαν αὐτῶν θέλει εἶσθαι ἡ μικτὴ συνδιδακτική. Εἰς δὲ τὰ μεγάλα καὶ πολυπληθῆ σχολεῖα, ἡ μικτὴ συνδιδακτικὴ ἐπικρατεῖ εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ σχολείου τὸ καὶ συνδιδα-

κτικὸν λεγόμενον· ἡ δὲ μικτὴ ἀλληλοδιδακτικὴ εἰς τὸ κατώτερον τὸ περιλαμβάνον τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, καὶ ἀλληλοδιδακτικὸν τμῆμα λεγόμενον ὡς προεσημειώσαμεν.

§ 4. Περὶ τοῦ προβιβασμοῦ τῶν μαθητῶν ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, ἢ περὶ μηνιαίων ἐξετάσεων.

Παρεκτὸς τῆς ἐξετάσεως, τὴν ὁποίαν ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ κάμῃ εἰς πάντα μαθητὴν κατὰ πρῶτον παρουσιαζόμενον εἰς τὸ σχολεῖον, διὰ νὰ τὸν κατατάξῃ εἰς τὰς ἀνηκούσας τάξεις, χρεωστεῖ προσέτι κατὰ μῆνα νὰ ἐξετάζῃ τοὺς διδασκομένους εἰς ἕκαστον μάθημα διὰ νὰ γνωρίζῃ τὰς προόδους ἑκάστου, καὶ νὰ ἐνεργῇ τὸν προβιβασμὸν τῶν προοδευόντων εἰς ἀνωτέραν τάξιν. Ὁ διδάσκαλος ἐνεργῶν αὐτὸς εἰς ἑκάστην χορείαν τὰς προασκήσεις καὶ ἐπαναλήψεις τῶν 3 κυρίων μαθημάτων καὶ ἀκροαζόμενος καὶ τὸ κατ' οἶκον μάθημα γνωρίζει σχεδὸν τοὺς προοδεύοντας, οὐχ ἧττον ὅμως καὶ αἱ μηνιαῖαι ἐξετάσεις εἰσὶν ἀναγκαιόταται, διότι δι' αὐτῶν σχηματίζει ὁριστικῶς τὴν πεποίθησίν του, ἐὰν ἕκαστος μαθητὴς προοδεύῃ πραγματικῶς καὶ συγχρόνως εἰς ὅλα τὰ διδασκόμενα μαθήματα, καὶ οἱ μαθηταὶ προσέτι δι' αὐτῶν ἐγείρωνται εἰς ἅμιλλαν.

Ὅταν τὰ μαθήματα ἦναι κατατεταγμένα εἰς τάξεις, καὶ ἡ διδασκαλία συνηρμολογημένη βαθμηδὸν προβαίνῃ ἀπὸ τὰ εὔληπτα εἰς τὰ δυσληπτότερα, εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ μαθηταὶ, οἱ γυμνασθέντες ἱκανῶς εἰς τὰ τῆς κατωτέρας τάξεως μαθήματα καὶ γνωρίζοντες αὐτὰ, εἶναι ἱκανοὶ νὰ διδαχθῶσι καὶ τὰ τῆς ἑπομένης.

Ὅταν ὁ μαθητὴς πρωτεύῃ τινὰ καιρὸν εἰς τὴν τάξιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται, τοῦτο εἶναι σημεῖον ἀναντίῤῥητον ὅτι δύναται νὰ προβιβασθῇ εἰς τὴν ἀμέσως ἑπομένην, ὅπου κατ' ἀρχὰς θέλει κατέχει τὸν ἔσχατον τόπον. Ἂν δὲ μετά τινας ἡμέρας δὲν προχωρῇ εἰς τὴν νέαν τάξιν, τότε πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ ὀπίσω εἰς τὴν προτέραν του, ὅπου τάσσεται ὡς πρῶτος, καὶ ἂν

διατηρηθῇ εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν διακρινόμενος, θέλει προβιβασθῇ κατὰ τὴν νέαν περίοδον τῶν ἐξετάσεων, εἰδὲ μὴ, μένει καὶ ἑτέραν, ἕως ν' ἀναδειχθῇ ἱκανός.

Ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἀκριβεῖς καὶ τακτικὰς ἐξετάσεις κρέμαται ἐν γένει ἑκάστης κλάσεως ἡ καλὴ συναρμολόγησις καὶ ἡ πρόοδος ἑκάστου μαθητοῦ, καὶ δι' αὐτῶν μόνων ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ γνωρίζῃ περιοδικῶς τὰς δυνάμεις ἑκάστου, ὥστε καὶ νὰ κατατάσσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἁρμοδίαν τάξιν, εἰς τὴν ὁποίαν θέλει ὠφελεῖσθαι διδασκόμενος, καὶ ὠφελεῖ διδάσκων τοὺς κατωτέρους του.

Οἱ μαθηταὶ λοιπὸν τοῦ Ἀλληλοδιδακτικοῦ τμήματος ἐξετάζονται μίαν φορὰν κατὰ ἓξ ἑβδομάδας εἰς καθὲν τῶν ὅσων διδάσκονται μαθημάτων, τοῦτο δὲ ἀρκεῖ καὶ διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθημάτων τούτων, καὶ διότι εἶναι σπάνιον νὰ μάθωσιν εἰς ὀλιγώτερον καιροῦ διάστημα οἱ μαθηταὶ, τὰ διδασκόμενα εἰς μίαν κλάσιν. Εἰς τὰ σχολεῖα, ὅπου δὲν παραδίδονται ὅλα τὰ διατεταγμένα μαθήματα, ἐξετάζονται οἱ μαθηταὶ, εἰς τὸ διάστημα τοῦ μηνὸς, καθ' ὅλα τὰ εἰς αὐτὰ παραδιδόμενα.

Ἢ κατὰ τὴν μίαν ἢ κατὰ τὴν ἄλλην περίπτωσιν, οἱ διδάσκαλοι θέλουν κάμει τὰς εἰς τὸ μάθημα τῆς γραφῆς ἐξετάσεις, περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ μηνὸς, διὰ νὰ δύνανται νὰ κάμνωσιν εἰς τοὺς καταλόγους τῆς προσκλήσεως, οἵτινες ἀνανεοῦνται τότε, τὴν νέαν κατάταξιν τῶν μαθητῶν τὴν προκύπτουσαν ἀπὸ τὰς ἐξετάσεις. (1)

Ἰδοὺ δὲ τίνα δρόμον ἔχει νὰ βαδίσῃ ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ ἐξετάζειν.

Διὰ τὴν ἀνάγνωσιν περιέρχεται ὅλας τὰς χορείας ἐν ᾧ γίνεται ἡ ἄσκησις τοῦ μαθήματος τούτου. Διορίζει αὐτὸς ὁ ἴδιος τοὺς μαθητὰς, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, νὰ ἀναγνώσωσιν εἰς

---

(1) Κάμνουσί τινες τὰς τοιαύτας ἐξετάσεις διὰ μιᾶς, τὸ τελευταῖον Σάββατον ἑκάστου μηνός· τοῦτο δ' ἐμπορεῖ νὰ γίνεται εἰς τὰ μικρὰ σχολεῖα.

τοὺς διαφόρους πίνακας τῆς κλάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται, ἐρωτῶν αὐτοὺς καὶ εἰς τὰς γινομένας ἀσκήσεις καὶ ἀναπτύξεις ἐπὶ τοῦ μαθήματος τούτου, διὰ νὰ βεβαιωθῇ, ἂν γνωρίζωσι καὶ αὐτὰς καλῶς, διότι ἄνευ τούτου δὲν πρέπει νὰ προβιβάζωνται. Κρατεῖ δὲ σημείωσιν πρόχειρον ὅλων, ὅσοι φαίνονται ἱκανοὶ νὰ ἀλλάξωσι κλάσιν, καὶ προβιβάζει αὐτοὺς εὐθὺς δίδων εἰς καθένα ἓν γραμμάτιον ἐξετάσεως· εἰς δὲ τὸ τέλος τῆς ἀσκήσεως ἀνακηρύττει τὰ ὀνόματα ἐκείνων, οἵτινες ἐπροβιβάσθησαν.

Τοὺς προβιβασμοὺς τούτους σημειόνει ἔπειτα καὶ εἰς τὸ Γενικὸν μαθητολόγιον, περὶ τοῦ ὁποίου θέλει γενῇ λόγος κατωτέρω. Ὅσους δὲ μαθητὰς εὑρίσκει δισσολογοῦντας ἢ ἀναμασσῶντας τὰς λέξεις, ἢ παρατονίζοντας ἢ ἐσπευσμένως προφέροντας, ἢ ἄλλο τι ἐλάττωμα ἔχοντας εἰς τὰ τῆς ἀναγνώσεως, τούτους πρέπει ἐπὶ τῆς προχείρου σημειώσεώς του νὰ σημειόνῃ, καὶ νὰ ἐφιστᾷ ἐπ' αὐτῶν τὴν προσοχὴν τῶν πρωτοσχόλων καὶ αὐτὸς νὰ ὁδηγῇ συχνάκις κατὰ τὰς καθημερινὰς ἀσκήσεις αὐτοὺς πρὸς διόρθωσιν.

Διὰ τὴν Ἀριθμητικὴν, ὁ διδάσκαλος ἐκλέγει τὸν καιρὸν, καθ' ὃν γίνεται εἰς τὰ θρανία ἡ ἄσκησις αὐτῆς. Ἀφ' οὗ διακόψῃ τὴν ἄσκησιν ταύτην, προβιβάζει εἰς τὴν ἀρίθμησιν τοὺς γράφοντας καλῶς τοὺς ἀριθμητικοὺς χαρακτῆρας.

Ὑπαγορεύει ἀριθμοὺς εἰς τοὺς διδασκομένους τὴν ἀρίθμησιν, καὶ προβιβάζει εἰς τὴν πρόσθεσιν τοὺς ὅσοι ἐξ αὐτῶν γράφουν καὶ ἀπαγγέλλουν ὀρθῶς τοὺς ὑπαγορευομένους ἀριθμούς.

Εἰς τοὺς διδασκομένους τὴν πρόσθεσιν ὑπαγορεύει παρομοίως ἀριθμούς· ἐκεῖνοι δὲ τοὺς γράφουσι, καὶ πράσσει καθεῖς ἰδίως τὴν πρᾶξιν. Ὁ διδάσκαλος σημειόνει τοὺς ὅσοι εὑρόντες ἀθροίσματα ἀκριβῆ, δύνανται προσέτι νὰ κάμωσι τὴν πρόσθεσιν καὶ μεγαλοφώνως ἀπαγγέλλοντες χωρὶς λάθος· αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ κάμωσι παρομοίως χωρὶς λάθος μίαν πρᾶξιν καὶ εἰς τὰ ἡμικύκλια λέγοντες καὶ τοὺς λόγους

δι' οὓς οὕτω πράττουσι. Ὁ διδάσκαλος πρέπει ἐπίσης νὰ ἐξετάζῃ εἰς τὰς χορείας τοὺς εὐδοκιμήσαντας εἰς τὴν ἀρίθμησιν τὴν εἰς τὰ θρανία, καὶ νὰ πληροφορῆται διὰ διαφόρων παραδειγμάτων, ἐὰν πραγματικῶς κατανοῶσι τὴν σχετικὴν σημασίαν τῶν ψηφίων.

Εἰς τὸ μάθημα τῆς γραφῆς ὑπαγορεύει κατὰ τὸν συνήθη τρόπον ὁ διδάσκαλος τοὺς ἑκάστης κλάσεως εἰς τὰ θρανία καθημένους μίαν φράσιν, ἢ λέξιν ἤ τινας συλλαβὰς ἐκ τῶν εἰς τοὺς ἰδίους πίνακας (τοὺς πρὸς ὑπαγόρευσιν) ἑκάστης· ἐκ δὲ τῶν ἀβακίων παρουσιαζομένων κρίνει ὁ διδάσκαλος καὶ σημειόνει τοὺς ἀξίους νὰ προβιβασθῶσιν εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν. Ἐὰν εὕρῃ τινὰ μὴ γράψαντα ὀρθῶς κατὰ τὰ ὑπαγορευθέντα, ἢ μὴ διακρίνοντα ποσοσύλλαβος εἶναι ἡ λέξις ἢ ποσαμερὴς ἡ συλλαβή, ἢ γράφοντα διακεκομμένας τὰς λέξεις θέλει ἐπιστήσει τὴν ἑαυτοῦ προσοχὴν καὶ ἐπὶ τῶν πρωτοσχόλων ἐπὶ τῆς διορθώσεως αὐτῶν τῶν ἐλλείψεων.

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατανοεῖ τις, πῶς ἔχει νὰ πράξῃ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων.

Ὁ διδάσκαλος ποτὲ δὲν θέλει λησμονεῖ, ὅτι εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξιον τὸ νὰ ἔχωσι τὰς αὐτὰς σχεδὸν δυνάμεις οἱ καταταξόμενοι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν μαθηταί.

Τοὺς δὲ τοῦ Β: τμήματος τῆς Η': ἀναγινώσκοντας εἰς τὰ βιβλία ἐξετάζει καὶ αὐτοὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν διὰ νὰ τοὺς προβιβάσῃ εἰς ἄλλου βιβλίου χορείαν. Ὁ δὲ προβιβασμὸς αὐτῶν εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ συνδιδακτικοῦ πρέπει νὰ γίνηται καθ' ἑξαμηνίαν κυρίως, διότι αὐτῆς τῆς τάξεως εἰς τμήματα διηρημένης σχηματίζονται ἓν μετὰ ἑκάστην ἑξαμηνιαίαν ἐξέτασιν. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἑκατέρας τῶν ἑξαμηνιῶν προετοιμάζονται εἰς μίαν χορείαν οἱ προβιβασθησόμενοι κατὰ τὸ τέλος τῆς ἑξαμηνίας· ἄλλως αἱ τάξεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιέχωσιν ἰσοδυνάμους μαθητάς.

Ἡ δὲ ἐξέτασις τῶν ὅσοι μέλλουν νὰ διορίζωνται πρωτόσχο-

λοι πρέπει νὰ γίνηται ἀκριβεστέρα καὶ αὐστηροτέρα, ὡς θέλομεν λαλήσει κατωτέρω.

Παρεκτὸς τῶν ἄνω εἰρημένων μηνιαίων ἐξετάσεων, αἵτινες ἔχουσι σκοπὸν νὰ διεγείρωσι τὴν ἄμιλλαν καὶ φιλοτιμίαν τῶν πρωτοσχόλων καὶ τῶν μαθητῶν, καὶ νὰ κατατάσσωσιν αὐτοὺς εἰς τὰς ἀνηκούσας τάξεις ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των, γίνονται καὶ ἕτεραι ἑξαμηνιαῖαι ἐξετάσεις κατὰ τὸν νόμον· αἱ μὲν πρὸς τὸ Πάσχα· αἱ δὲ, πρὸς τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους, περὶ ὧν θέλομεν λαλήσει ἀλλαχοῦ.

Αἱ δὲ μηνιαῖαι ἐξετάσεις δὲν πρέπει νὰ περιορίζωνται εἰς μόνα τὰ τῆς παιδείας, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐρευνῶνται καὶ τὰ τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς ἑκάστου μαθητοῦ. Εἰς τὴν ἀναγέωσιν τῶν καταλόγων τῆς προσκλήσεως ἐξετάζονται αἱ ἀπουσίαι, καὶ ὁ ἔχων πολλὰς καὶ ἀδικαιολογήτους σημειόνεται ὡς ἀμελής· θεωρεῖται τὸ ἴδιον κάτοπτρον τῆς διαγωγῆς ἑκάστου· λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ βραβεύσεις, τὰς ὁποίας ἔλαβε κατ' ἐκεῖνον τὸν μῆνα, καὶ καταγράφεται τότε, ὅπου δεῖ, ὁ φαινόμενος φρόνιμος, εὔτακτος, ἐπιμελὴς καὶ φιλήσυχος μαθητὴς (ἴδε τὸ περὶ Καταστίχων Κεφ.) — Αὗται δὲ αἱ σημειώσεις λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ εἰς τὰς ἑξαμηνιαίας ἐξετάσεις, ὑπὸ τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ πρωτοσχόλων.

Οἱ πρωτόσχολοι εἶναι προσωρινοὶ βοηθοὶ τοῦ διδασκάλου, ἐκλεγόμενοι ὑπ' αὐτοῦ μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου, οἵτινες διακρίνονται διὰ τὴν νοημοσύνην, τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν χρηστοήθειαν. Οὗτοι ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διδασκάλου διδάσκουσι καὶ ἐξασκοῦσι τοὺς ὀλιγώτερον παρ' αὐ-

τοὺς προωδευμένους συμμαθητάς των εἴς τινα μαθήματα, καὶ διδάσκονται πάλιν αὐτοὶ ἄλλοτε εἰς ἄλλα μαθητευόμενοι.

Εἶναι δὲ δύο βαθμῶν πρωτόσχολοι· οἱ μὲν λέγονται, Γενικοὶ Πρωτόσχολοι, διοικοῦντες καὶ ἐπιτηροῦντες ὅλον τὸ σχολεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διδασκάλου· οἱ δὲ λέγονται μερικοὶ, ὑποκείμενοι εἰς τοὺς ἀνωτέρω, καὶ ἐπιστατοῦντες ἢ διδάσκοντες μίαν τάξιν ἢ ἓν τμῆμα τάξεως, ἢ μίαν χορείαν. Οἱ μερικοὶ δὲ οὗτοι πρωτόσχολοι ἢ ὑπαγορεύουσιν εἰς τὰ θρανία τὰ διάφορα μαθήματα, ἢ ἑρμηνεύουσιν αὐτὰ εἰς τοὺς συμμαθητάς των εἰς τὰ ἡμικύκλια· ὅθεν ὑποδιαιροῦνται ὀνομαζόμενοι ὑπαγορευταὶ, γραφῆς, ἀριθμητικῆς κτλ. ἢ ἑρμηνευταὶ ἀναγνώσεως, ἀριθμητικῆς.

Οἱ πρωτόσχολοι συντελοῦσιν ὅσον καὶ ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν, καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς πειθαρχίας καὶ εὐταξίας· ἀλλὰ πρέπει νὰ ἦναι καλῶς γυμνασμένοι εἰς τὰ χρέη των, καὶ νὰ ἐπαγρυπνῶνται αὐστηρότατα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου.

§ 1 Πρωτόσχολοι Γενικοί.

Οἱ Γενικοὶ πρωτόσχολοι δὲν διδάσκουν ἀμέσως, ἀλλὰ βοηθοῦσι μὲν τὸν διδάσκαλον κατὰ τὰς προασκήσεις καὶ ἐπαναλήψεις, κυρίως ὅμως ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν αὐτοῦ διευθύνουσι τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν διδασκαλίαν, δίδοντες αὐτοὶ τὰ ἀναγκαῖα προστάγματα, φυλάσσουσι τὴν ἀπαιτουμένην τάξιν εἰς τὰ διάφορα μαθήματα, προετοιμάζουσι τὰ εἰς ἑκάστην παράδοσιν ἀναγκαῖα πρὸς διδασκαλίαν, καὶ ἐπιτηροῦσι τὴν μετὰ εὐταξίας καὶ κοσμιότητος ἐργασίαν ὅλων τῶν μαθητῶν.

Εἰς τὰ σχολεῖα τὰ ἔχοντα ὑπὲρ τοὺς 150 μαθητὰς διορίζονται δώδεκα γενικοὶ πρωτόσχολοι, ὥστε ὁ καθεὶς ἐκτελεῖ τὰ χρέη τοῦ Γενικοῦ δύο ἡμέρας τοῦ μηνὸς, καὶ ἄλλας δύο τὰ τοῦ Κοσμήτορος, ἂν εἰς αὐτοὺς ἦναι ἐπιτετραμμένα καὶ αὐτὰ τὰ χρέη. Ἄλλοι δὲ διορίζουσιν ἓξ Γενικοὺς, ἕνα διὰ καθὲν τῶν

ἐξ μαθημάτων, οἷον τοῦ τῆς Γραφῆς, τῆς ἀναγνώσεως, τῆς Ἀριθμητικῆς κτλ. καὶ τρεῖς ἄλλους Κοσμήτορας. Ἄλλοι πάλιν διορίζουσι μόνον τρεῖς Γενικούς· δηλ: ἕνα Γενικὸν τῆς Γραφῆς, ἕνα Γενικὸν τῆς Ἀναγνώσεως, καὶ ἕνα τῆς Ἀριθμητικῆς, ἀναθέτοντες εἰς τὸν Γενικὸν τῆς Γραφῆς καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μαθήματος τῆς Ἰχνογραφίας· εἰς δὲ τὸν τῆς Ἀναγνώσεως, τὸ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας· κτλ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν διοριζομένων Γενικῶν κρέμαται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν φοιτώντων μαθητῶν, καὶ τὴν εὐκολίαν τῆς ἐκλογῆς. Πρέπει δὲ νὰ ἐκλέγωνται γενικοὶ οἱ ὑπερέχοντες τῶν ἄλλων κατὰ τὴν χρηστοήθειαν, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν εὐστάθειαν τοῦ χαρακτῆρος μᾶλλον ἢ κατὰ τὰς γνώσεις· ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ ὑπῆρξαν πρότερον πρωτόσχολοι ἱκανὸν καιρὸν, καὶ νὰ ἐνεγράφησαν εἰς τὸν μεγάλον πίνακα τῆς τιμῆς. Τὸ νὰ διορίζωνται δὲ μόνον τρεῖς οἱ γενικοὶ ἔχει τοῦτο τὸ ἄτοπον· ὅτι αὐτοὶ διοικοῦντες συχνότατα τὸ σχολεῖον συνειθίζουσιν εἰς τὸ προσάσσειν καὶ ἀπομανθάνουσι τὸ πείθεσθαι. Ἐκ τούτου δὲ κινδυνεύουν ν' ἀποκτῶσι καὶ ἕξεις κακὰς, καὶ σχέσεις ἀντιβαινούσας εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ εἰς τὴν ὀφειλομένην ἀμεροληψίαν πρὸς τοὺς διοικουμένους. Εἶναι προτιμότερον ἄρα νὰ διορίζωνται ἓξ γενικοὶ, ὥστε καθεὶς ἐξ αὐτῶν νὰ διοικῇ μίαν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος τὸ σχολεῖον καὶ κατὰ τὰς δύο παραδόσεις τῶν διαφόρων μαθημάτων. (1).

Καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ Πρωτοσχόλου.

Ὁ Γενικὸς Πρωτόσχολος ἑκάστης ἡμέρας ἔρχεται τὸ πρωὶ εἰς τὸ σχολεῖον μίαν ὥραν πρὶν ἀρχήσῃ ἡ παράδοσις τῶν μα-

(1) Ἂν καὶ οἱ Γενικοὶ πρωτόσχολοι ὀνομάζονται, ὁ μὲν τῆς γραφῆς, ὁ δὲ τῆς Ἀναγνώσεως, ὁ δὲ τῆς Ἀριθμητικῆς κτλ. δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι ἕκαστος πρέπει νὰ διοικῇ τὸ σχολεῖον κατὰ τὴν διάρκειαν μόνου τοῦ μαθήματος ἐξ οὗ παρονομάζεται, καθὼς ἐγίνετο πρότερον. Ἡ ἐπονομασία νῦν τῶν Γενικῶν διὰ τῶν τοιούτων ἐπωνύμων ἐμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ τὸν ἐπονομαζόμενον οὕτω πρωτόσχολον, ὅτι ἐξίχει τῶν ἄλλων εἰς ἐκεῖνο τὸ μάθη-

θημάτων· φροντίζει περὶ τῆς καθαριότητος τοῦ διδακτηρίου καὶ περὶ τῶν ἀντικειμένων, ὅσα θέλουν χρησιμεύσει κατ' ἐκείνην τὴν παράδοσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν διαφόρων μαθημάτων· —Θέτει τοὺς πίνακας, τὰ ὑποδείγματα, ἀβάκια, τετράδια, γραφίδας, καὶ, εἰδοποιῶν τὸν διδάσκαλον, ἀλλάσσει ὅσα εἶναι ἐφθαρμένα, ἢ ἀντικαθιστᾷ ὅσα λείπουν, οἷον ἀβάκια, κονδυλοφόρους, κονδύλια, πελεκᾷ ταῦτα, εὐθειάνει τὰς γραφίδας, χαρακόνει τὰ τετράδια κτλ. βοηθούμενος εἰς ταύτας τὰς ἐργασίας του ὑπὸ ἑνὸς κοσμήτορος ἢ πρωτοσχόλου. —Ἓν τέταρτον πρὶν τῆς ἐνάρξεως εἰσάγει τοὺς πρωτοσχόλους εἰς τὸ διδακτήριον καὶ κάμνει τὴν πρόσκλησιν αὐτῶν· σημειόνει τοὺς ἀπόντας διὰ νὰ τοὺς ἀναγγείλῃ εἰς τὸν διδάσκαλον, καὶ ἀντικαθιστᾷ ἄλλους ἐκ τῶν βοηθῶν, οἵτινες εἶναι σημειωμένοι εἰς ἴδιον κατάλογον, συντασσόμενον καθ' ἑβδομάδα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου· εἰς τὴν ὡρισμένην ὥραν τῆς ἐνάρξεως ἀκριβῶς ἀνοίγει τὴν θύραν τοῦ διδακτηρίου καὶ εἰσάγει ὅλους τοὺς μαθητάς. —Ὁ Γενικὸς ἐπὶ τῆς διδασκαλοκαθέδρας ἱστάμενος διευθύνει τοὺς μαθητάς, δίδων κατὰ σειρὰν τὰ διατεταγμένα προστάγματα (ἴδε τὸ Κεφ. τὸ περὶ Προστ.) μὲ ἀκρίβειαν, καὶ διατηρῶν αὐστηροτάτην εὐταξίαν ἐξακολουθεῖ νὰ διευθύνῃ τὴν διδασκαλίαν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς παραδόσεως.

Ἐν τῷ μεταξὺ τῆς διδασκαλίας ἑτοιμάζει δι' ἑνὸς πρωτο-

μα, καὶ νὰ διαγείρῃ τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ· καὶ εἰς τὸν διδάσκαλον δὲ νὰ παρέχῃ τὴν εὐκολίαν νὰ μεταχειρίζηται αὐτὸν ἑτοίμως καὶ ἀσφαλῶς βοηθὸν ἰδίως εἰς τὰς ὁποίας κάμνει ἐπαναλήψεις καὶ προσοχήσεις τοῦ μαθήματος, ἐξ οὗ ἐπονομάζεται ὁ πρωτόσχολος. Ἐν γένει ἀπαιτεῖται νὰ γνωρίζωσιν οἱ Γενικοὶ καθὼς καὶ οἱ μερικοὶ πρωτόσχολοι, τοὺς τρόπους τῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων, ὄντες ἰσοδύναμοι σχεδὸν, καὶ δὲν ὠφελεῖ προσῶς εἰς τὴν καλὴν διοίκησιν τοῦ σχολείου τὸ νὰ ἔχωσιν ἐξιδιασμένας γνώσεις τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ μαθήματος· Δύναται ἄρα ὁ αὐτὸς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς παραδόσεως νὰ διοικῇ· καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ ἡ πεῖρα ὅτι, εἰς καὶ ὁ αὐτὸς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς παραδόσεως διοικῶν, διατηρεῖ κάλλιον τὴν ταξιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν πειθαρχίαν τῶν προσώπων, μὴ δυνάμενος νὰ ἀποδίδῃ εἰς ἄλλον τὴν εὐθύνην τῶν γινομένων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς παραδόσεως.

σχόλου, ἢ διὰ τοῦ κοσμήτορος, τὰ ἀναγκαῖα εἰς διάβασιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο μάθημα· ἐπιβλέπει τὰ κινήματα τῶν μαθητῶν καὶ τῶν πρωτοσχόλων· τὸν ἀθετοῦντά τι τῆς πειθαρχίας ἢ τῆς διδασκαλίας προσκαλεῖ νὰ προσέχῃ, καὶ ἐν ὑποτροπῇ τὸν καταμηνύει ἀμέσως εἰς τὸν διδάσκαλον. Ἐὰν παρατηρήσῃ τινὰ τῶν μαθητῶν ἀτακτοῦντα καὶ παραβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ πρωτοσχόλου, ἢ παρακούοντα, τιμωρεῖ αὐτὸν ἀμέσως, ἢ τὸν καταμηνύει εἰς τὸν διδάσκαλον, ἢ κατὰ τὰς περιστάσεις τὸν σημειόνει διὰ ν' ἀναφέρῃ καὶ περὶ αὐτῶν καὶ περὶ τῶν σημειωμένων ὑπὸ τοῦ κοσμήτορος εἰς τὸν διδάσκαλον κατὰ τὸ τέλος τῆς παραδόσεως· τότε ἀναγγέλλει καὶ τοὺς πρωτοσχόλους τοὺς ἀξίους βραβεύσεως ἢ ποινῆς. — Μετὰ τὸ τέλος τῆς παραδόσεως αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐνεργῶν, κάμνει τὴν προσευχὴν καὶ ἀπολύει τοὺς μαθητὰς κατὰ τὴν τάξιν ἐξερχομένους εὐτάκτως καὶ ἀθορύβως. Μετὰ δὲ τοῦτο, περιερχόμενος τὸ διδακτήριον μετὰ τοῦ κοσμήτορος, βάλλει καθὲν πρᾶγμα εἰς τὸν τόπον του, καὶ ἀναχωρεῖ, ἀφ' οὗ διευθετήσῃ ὅλα καὶ ἀερίσῃ καὶ τὸ διδακτήριον.

Ὁ Γενικὸς δὲν ἀκολουθεῖ κἀνὲν μάθημα τῶν παραδόσεων τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν διευθύνει τὸ σχολεῖον· ὅθεν ἐκτελεῖ ἄνευ διακοπῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς παραδόσεως τὰ χρέη του· εἰδοποιούμενος ἀφ' ἑσπέρας παρὰ τοῦ διδασκάλου ἐνεργεῖ τὰ χρέη του κατὰ τὴν πρωϊνὴν καὶ τὴν Μ. Μ. παράδοσιν τῆς ἐπιούσης.

Κοσμήτορες δὲ διορίζονται εἰς τὰ μεγάλα καὶ πολυπληθῆ σχολεῖα, εἷς ἢ δύο, εἰς καθεμίαν παράδοσιν, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν, πρὸς διατήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ πειθαρχίας· εἶναι δὲ καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν Γενικῶν πρωτοσχόλων ἰδίως κατὰ μίαν παράδοσιν τασσόμενοι ἐπὶ τῆς εὐταξίας καὶ πειθαρχίας, καὶ ἐνεργοῦντες ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γενικοῦ πρωτοσχόλου ἐκείνης τῆς ἡμέρας, εἰς τὸν ὁποῖον χρεωστοῦν νὰ ὑπακούωσι καὶ νὰ βοηθῶσι κατὰ πάντα.

Ὁ κοσμήτωρ, ἰδίως ἐπιτηρῶν τὰ τῆς εὐταξίας, περιέρχεται εἰς τὸ διδακτήριον καὶ ἐπιβλέπει ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς πρωτοσχόλους καὶ τοὺς ἀτακτοῦντας μαθητάς. Ἔχει δὲ τὴν ἐξουσίαν νὰ τιμωρῇ τούτους εὐθὺς παραβλεπομένους ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων μὲ μόνην τὴν γονυκλισίαν, διὰ δὲ τὰ λοιπὰ σφάλματα τοὺς σημειόνει ἢ τοὺς καταμηνύει εὐθὺς εἰς τὸν Γενικὸν, καθὼς καὶ τοὺς πρωτοσχόλους παραμελοῦντας τὰ χρέη των (ἴδε τὸ περὶ βραβ. καὶ ποιν. Κεφ.) Ἐρχόμενος πρὶν τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων εἰς τὸ διδακτήριον, ἐξακολουθεῖ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῶν τὰ χρέη του· καὶ ἐξέρχεται, ὅτε καὶ ὁ Γενικὸς, ἐκ τοῦ Σχολείου.

§. 2. Πρωτόσχολοι Μερικοί.

Οἱ Μερικοὶ Πρωτόσχολοι εἶναι οἱ νοημονέστεροι καὶ οἱ πλέον προωδευμένοι ἐξ ἑκάστης τῶν ἀνωτέρων τάξεων, χρησιμεύοντες κυρίως εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν συμμαθητῶν των, ποτὲ μὲν ὑπαγορεύοντες, ποτὲ δὲ ἑρμηνεύοντες τὰ διάφορα μαθήματα. Ὅθεν οἱ μὲν ὀνομάζονται, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὑπαγορευταί· οἱ δὲ ἑρμηνευταί.

Πρωτόσχολοι ὑπαγορευταὶ διορίζονται συνήθως 18 (ἢ καὶ 27 εἰς τὰ σχολεῖα τὰ περιέχοντα ὑπὲρ τοὺς 150 μαθητὰς), ἔχοντες καὶ συμβοηθοὺς, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς κρέμαται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν θρανίων, ὅσα περιέχει τὸ σχολεῖον· διότι κατὰ πᾶσαν παράδοσιν διορίζεται εἷς ὑπαγορευτὴς διὰ καθεμίαν τάξιν, καὶ ἐπειδὴ μία τάξις ἐνδέχεται νὰ σύγκηται ἀπὸ πολλὰ θρανία, ὄντων πολλῶν τῶν μαθητῶν, εἰς καθὲν θρανίον προκάθηται εἷς βοηθὸς ἐκτελῶν τὰς διορθώσεις.

Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἑρμηνευτῶν εἶναι καὶ αὐτὸς ἀδιόριστος, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γενῇ ὁ πρὸς τοῦτο ὑπολογισμὸς ἐπὶ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν. Ἀλλὰ καὶ τάξιν πρὸς τάξιν ἐξετάζοντες θέλομεν εὑρεῖ πάλιν τὸν ἀριθμὸν ἀόριστον. Διότι, ἂν μία τάξις, ἡ Β: φέρ' εἰπεῖν, περιέχει δώδεκα ἢ δεκατρεῖς, δεκατέσσαρας ἢ ἕως 18 μαθητὰς, θέλομεν ἐπίσης χρεια-

σθῆ δύο ἑρμηνευτὰς καὶ διὰ τοὺς δώδεκα καὶ διὰ τοὺς 18 μαθητὰς αὐτῆς τῆς τάξεως.

Εἴπαμεν ἀνωτέρω ὅτι διορίζονται 18 ὑπαγορευταὶ, ἐξ ὧν οἱ ἡμίσεις ἐνεργοῦσιν εἰς ἑκάστην παράδοσιν· διότι, καὶ ἂν αἱ τάξεις εἶναι ὀκτὼ μόνον, εἰς τὴν ά. ὑποδιαιρουμένην εἰς δύο τμήματα, χρειάζονται δύο ὑπαγορευταί. Διορίζεται δὲ τῶν ὑπαγορευτῶν ὁ ἀριθμὸς διπλοῦς τοῦ τῶν τάξεων, διότι δὲν πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα πάντοτε τοὺς αὐτοὺς ὑπαγορευτάς. Κατὰ τὴν γινομένην ἄσκησιν τὸ πρωῒ εἰς τὰ θρανία, μεταχειρίζονται τοὺς ἐννέα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐννέα κατὰ τὴν αὐτὴν ἄσκησιν τὴν μετὰ μεσημβρίαν.

Οἱ πρωτόσχολοι, οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὸ μετὰ μεσημβρίαν μάθημα διδάσκουσιν οἱ αὐτοὶ καὶ εἰς τὸ πρωϊνὸν τῆς ἐπερχομένης ἡμέρας· οἱ ἄλλοι πάλιν, διαδεχόμενοι ἐκείνους, πράττουσι τὸ αὐτὸ παρομοίως μετὰ μεσημβρίαν καὶ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης.

Ἰδοὺ δὲ πῶς μερίζονται τὰς τρεῖς ὥρας καθεμιᾶς παραδόσεως.

Ἀπὸ τὴν 9 ἕως τῆς 10 εἰς τὴν γραφὴν ὑπηρετοῦσιν οἱ ὑπαγορευταί.

Ἀπὸ τὴν 10 ἕως τῆς 11 εἰςτὴν ἀνάγνωσιν ἄλλοι, οἱ ἑρμηνευταί.

Ἀπὸ τὴν 11 ἕως τῆς 11 1[2 εἰς τὴν ἀριθμητικὴν τὴν εἰς τὰ θρανία, οἱ ὑπαγορεύσαντες τὰ τῆς γραφῆς ἀπὸ τὴν 9—10.

Ἀπὸ 11 1]2—12 εἰς τὴν ἀριθ: τὴν κατὰ χορείας, οἱ ἑρμηνευταὶ οἱ ἀπὸ τῆς 10 — 11.

Παρομοίως εἰς τὴν μετὰ μεσημβρίαν παράδοσιν, πρωτόσχολοί τινες ὑπαγορευταὶ θέλουσι διδάξει τὰ μαθήματα τὰ γινόμενα εἰς τὰ θρανία· ἄλλοι δὲ, οἱ ἑρμηνευταὶ, τὰ εἰς τὰ ἡμικύκλια (1).

---

(1) Σημείωσι δὲ ὅτι οἱ πρωτόσχολοι οὗτοι δὶν ἔπεται νὰ ἦναι καὶ τῶν αὐτῶν καθέκαστα πρωτόσχολοι καθ' ὅλα τὰ εἴδη τῶν μαθημάτων. Ὁ ὑπαγορευτὴς

Πρέπει δὲ νὰ φροντίζῃ ὁ διδάσκαλος νὰ μὴ μεταχειρίζεται τοὺς αὐτοὺς πρωτοσχόλους πάντοτε εἰς τὰ αὐτὰ ἔργα. Ἀνὰ 3 ἢ 5 ἡμερῶν διάστημα πρέπει νὰ τοὺς προσδιορίζῃ τὰ μαθήματα καὶ τὰς κλάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔχουν νὰ διδάσκωσι.

Χρέη τῶν πρωτοσχόλων.

Οἱ πρωτόσχολοι, μάλιστα οἱ ὑπαγορευταὶ, πρέπει νὰ ἔρχωνται εἰς τὸ σχολεῖον ἓν τέταρτον τοὐλάχιστον πρὶν τῆς ἐνάρξεως τῆς παραδόσεως, καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰ χρέη των μετὰ προθυμίας καὶ δραστηριότητος, ὑπακούοντες εἰς τὸν Γενικὸν καὶ εἰς τὸν Κοσμήτορα.

Ὑπαγορεύοντες εἰς τὰ θρανία καθαρὰ καὶ ἐξάκουστα τὸ προκείμενον, ἐπαγρυπνοῦσι τὴν εὐταξίαν καὶ ἐργασίαν τῶν μαθητῶν τοῦ θρανίου, σημειοῦντες ὄπισθεν τοῦ ἀβακίου των τοὺς ἀμελεῖς καὶ ἀτάκτους διὰ νὰ τοὺς παρουσιάσωσιν εἰς τὸν Γενικόν.

Εἰς τὰ ἡμικύκλια φροντίζουν νὰ ἑρμηνεύωσιν ὀρθῶς τὰ μαθήματα κατὰ τοὺς διατεταγμένους τρόπους, διατηροῦντες εἰς ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν τοὺς μαθητὰς τῆς χορείας των. Δὲν εἶναι δὲ συγχωρημένον νὰ ἐγγίζῃ τινὰ τῶν μαθητῶν ὁ πρωτόσχολος μὲ τὸν δείκτην, μήτε νὰ ἐκτείνῃ τοῦτον πρὸς ἐκεῖνον· ἀλλὰ καλεῖ ἐξ ὀνόματος τὸν ἀπρόσεκτον ἢ τὸν ἄτακτον μὲ χθαμαλὴν φωνὴν, καὶ τὸν μὴ ὑπακούοντα δύναται νὰ γονατίσῃ· τὸν δ' ἀπειθοῦντα κατ' ἐπανάληψιν ἢ κάμνοντα ἄλλας ἀταξίας ἀναγγέλλει εἰς τὸν Γενικὸν ἐκφωνῶν· Σημείωσε τὸν (δεῖνα) ὡς ἄτακτον, ἢ ἀπειθῆ· ὁ δὲ Γενικὸς ἢ ὁ Κοσμήτωρ, ἀπερχόμενος εἰς τὸ ἡμικύκλιον, ἐξετάζει τὸ πταῖσμα καὶ σημειόνει ἢ τιμωρεῖ τὸν πταίσαντα.

τῆς γραφῆς εἰς τὴν Ζ' κλάσιν, φέρ' εἰπεῖν, τοῦ μαθήματος τούτου, ἐμπορεῖ νὰ ἦναι ὑπαγορευτὴς τῆς Ε κλάσεως τῆς ἀριθμητικῆς· καὶ ὁ ἑρμηνευτὴς εἰς τὴν Η τῆς ἀναγνώσεως ἐνδέχεται νὰ γένῃ ἑρμηνευτὴς εἰς τὴν Δ' τῆς ἀριθμητικῆς. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς γνώσεις, τὰς ὁποίας ἔχει ὁ πρωτόσχολος εἰς καθὲν τῶν μαθημάτων.

Οἱ πρωτόσχολοι, ὄντες οἱ ἄμεσοι ὁδηγοὶ τῶν μαθητῶν, χρέος ἔχουν νὰ δίδωσιν αὐτοὶ τὸ παράδειγμα τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν ἀκριβείας, πειθόμενοι πάντοτε εἰς τοὺς ἀνωτέρους των, καὶ κρατοῦντες εἰς πειθαρχίαν τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των τεταγμένους. Πολλὴν προσοχὴν πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν διδομένων προσταγμάτων ἐν τῷ μεταξὺ τῆς διδασκαλίας, καὶ τὴν διδασκαλίαν νὰ ἐκτελῶσι μετὰ προθυμίας καὶ δραστηριότητος κατὰ τοὺς διατεταγμένους τρόπους.

Ὅσα ἄλλα χρέη πρὸς τοῦτο ἔχουν νὰ ἐκτελῶσιν οἱ πρωτόσχολοι, θέλουσιν ἐκτεθῆ λεπτομερῶς κατωτέρω.

Βοηθοὶ πρωτοσχόλων.

Ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ ἔχῃ πάντοτε καταγεγραμμένους εἰς ἴδιον κατάλογον, προσηρτημένον εἰς τὸν τῶν πρωτοσχόλων, τοὺς μαθητὰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους κατὰ τὰς μηνιαίας ἐξετάσεις εὑρίσκει ἱκανοὺς νὰ γένωσι πρωτόσχολοι. Οὗτοι ὀνομάζονται βοηθοὶ τῶν πρωτοσχόλων, καὶ εἰς ἀπουσίαν ἢ εἰς προσωρινὴν παῦσιν τούτων διορίζονται ἐκεῖνοι.

Παρεκτὸς τῶν ἄνω εἰρημένων διορίζονται καὶ εὐταξίαι ἐνοριῶν, ἐπιτηροῦντες τὴν εὐταξίαν τῶν μαθητῶν ἐκτὸς τοῦ σχολείου· ἐμποροῦν δὲ καὶ πρωτόσχολοι νὰ ἦναι οἱ αὐτοὶ καὶ εὐταξίαι· ἀλλὰ περὶ τούτων, καθὼς καὶ περὶ τῶν βραβεύσεων καὶ ποινῶν τῶν πρωτοσχόλων, θέλομεν λαλήσει ἀλλαχοῦ.

§ 3. Περὶ ἐκλογῆς καὶ διδασκαλίας τῶν *Πρωτοσχόλων*.

Ἀφ' οὗ οἱ πρωτόσχολοι εἶναι τὰ ἄμεσα, οὕτως εἰπεῖν, ὄργανα καὶ οἱ βοηθοὶ τοῦ διδασκάλου εἰς τὸ μεταδίδειν γνώσεις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητευομένους ἀλληλοδιδακτικῶς, ἕπεται ὅτι ἡ πρόοδος αὐτῶν τῶν μαθητῶν χρέμαται οὐ μόνον ἀπὸ τὴν ἐπιμελῆ διδασκαλίαν τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν ἱκανῶν καὶ ἀξίων πρωτοσχόλων· ὁ

διδάσκαλος, ἔχων τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν, δύναται νὰ κατορθόνῃ εὐκόλως καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀξίων, ἂν ἀπ' ἀρχῆς φροντίσῃ νὰ ὀργανίσῃ καλῶς τὸ σχολεῖόν του, ὡς προείπομεν ἀνωτέρω, καὶ νὰ διατηρῇ αὐτὸ εἰς καλὴν κατάστασιν· διότι δὲν πρόκειται ἄλλο παρὰ νὰ ἐκλέξῃ διὰ καθὲν μάθημα μεταξὺ τῶν ἱκανῶν μαθητῶν τοὺς ἱκανωτέρους. Ὅταν κατὰ τὰς καθημερινὰς ἀσκήσεις καὶ τὰς ἐπαναλήψεις, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς τὰς μηνιαίας ἐξετάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας λαμβάνει, οὕτως εἰπεῖν, γενικὸν λογαριασμὸν περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν του εἰς τὰ διάφορα μαθήματα, παρατηρῇ μαθητὰς νοήμονας φιλοτίμους, ἐπιμελεῖς, δραστηρίους, καὶ σημειόνων αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ἰδίου σημειωματαρίου τῶν ἐξετάσεων, ἐπιμελεῖται νὰ ἀναπτύσσῃ ἰδίως ταῦτα τὰ προτερήματα αὐτῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν παιδείαν, δὲν κάμνει ἄλλο εἰμὴ νὰ προετοιμάζῃ πρωτοσχόλους ἱκανοὺς καὶ ἀξίους, μεταξὺ τῶν ὁποίων, χρείας τυχούσης, ἐκλέγων, δὲν θέλει ἀποτυγχάνει βέβαια τῆς ἐκλογῆς του.

Ὡς ἀρχὴ καὶ ἀξίωμα γνωρίζεται, ὅτι εἷς μαθητὴς δύναται νὰ ἦναι πρωτόσχολος μιᾶς τινος τάξεως κατωτέρας τῆς ἰδικῆς του· ἀλλ' ὅμως εἰς τὸν διδάσκαλον ἀνήκει νὰ ἐκλέγῃ ἐκείνους, ὅσοι ἐξ αὐτῶν φαίνονται ἐπιτηδειότεροι καὶ ἀξιώτεροι εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶσι τῶν πρωτοσχόλων τὰ χρέη διὰ τῆς παιδείας, τῆς εὐσταθείας καὶ τῆς δραστηριότητός των. Μεταξὺ δὲ τῶν τοιούτων, οἱ φρόνιμοι, οἱ σεμνοὶ, οἱ φιλότιμοι, οἱ εὐπειθεῖς καὶ οἱ εὔτακτοι, πρέπει νὰ προτιμῶνται, ὡς οἱ μόνοι ἄξιοι νὰ διοικῶσιν ἄλλους.

Εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις μάλιστα ἰδίως ἐφαρμόζεται τὸ ἄνω ῥηθὲν ἀξίωμα· διότι, ἐξαιρουμένων ὀλίγων τινῶν μὴ δραστηρίων μαθητῶν, ὅλοι οἱ τῶν μεγαλητέρων κλάσεων πρέπει νὰ ἦναι ἐπιδέξιοι εἰς τὴν μετάδοσιν τῶν μαθημάτων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ πράσσῃ οὕτως, ὥστε οἱ μαθηταί του νὰ προοδεύωσιν ἐπίσης εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, πρέπει νὰ συμβαίνῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦτο· τὸ νὰ εὑρίσκωνται οἱ αὐ-

τοὶ προχωρημένοι μαθηταὶ, πλὴν ὀλίγων τινῶν ἐξαιρέσεων, εἰς τὰς αὐτὰς κλάσεις καθ' ὅλα τὰ μαθήματα· ὅθεν αὐτοὶ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς πρωτόσχολοι εἰς ὁποιουδήποτε μαθήματος ἄσκησιν. Ὅλοι οἱ τῆς Ζ' καὶ Η' τῆς Ἀναγνώσεως καὶ Γραφῆς ἐμποροῦν νὰ ἦναι πρωτόσχολοι· ἀλλ' ὅμως ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ δίδῃ τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς πλέον προκομμένους ἐνταύτῳ καὶ φρονίμους.

Παρατηρῶν λοιπὸν μεταξὺ τῶν τῆς Ζ' καὶ Η' σημειωθέντων μαθητῶν ὡς προοδευόντων, τίνες εἶναι οἱ φρόνιμοι, οἱ σεμνοὶ, οἱ εὔτακτοι, αἱ εὐπειθεῖς καὶ οἱ δραστήριοι, ὑποβάλλει αὐτοὺς εἰς ἐξετάσεις μαθημάτων. Εἰς μὲν τὴν ἀνάγνωσιν πρέπει νὰ προτιμῶνται ὅσοι, ὄχι μόνον ἀναγινώσκουσιν ἀπταίστως τὰ ὅσα ἔμαθον, ἀλλὰ καὶ ἐννοοῦσι καὶ τὰ παρὰ τοῦ διδασκάλου προδιδασκόμενα, ὥστε νὰ κάμνωσι τὰς εἰς αὐτὰ ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν, καθὼς καὶ τὰς ἐξηγήσεις τὰς πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν γινομένας· εἰς δὲ τὴν ἀριθμητικὴν, ὅσοι ὄχι μόνον κάμνουσι τὰς πράξεις ἀπταίστως, ἀλλὰ καὶ ἐκφράζουσι τὸ πῶς, ἢ καὶ τὸ διὰ τί τὰς πράττουσιν οὕτω. Ἁρμοίως δὲ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μαθήματα πρέπει νὰ φαίνωνται ὅτι ἐννοοῦσι τὰ λεγόμενα, καὶ ὄχι ἁπλῶς νὰ ψιττακίζωσι. Μετὰ τοῦτο πρέπει νὰ παρατηρήσῃ τοὺς ἐξέχοντας εἰς τοῦτο, ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ μάθημα διὰ νὰ διακρίνῃ τοὺς πρωτοσχόλους εἰς ὑπαγορευτὰς καὶ εἰς ἑρμηνευτὰς, τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ μαθήματος, καὶ νὰ διορίσῃ προσέτι καὶ τὴν κλάσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἱκανὸς οὗτος ἢ ἐκεῖνος νὰ ἐκτελέσῃ καλῶς τὰ ἀνατιθέμενα εἰς αὐτὸν χρέη. Ὅταν δὲν γίνεται δὲ ἡ διάκρισις αὕτη καὶ ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῶν πρωτοσχόλων, συμβαίνει νὰ μὴ διορίζηται ἕκαστος ἐξ αὐτῶν νὰ διδάσκῃ ὅ,τι ἐξεύρῃ κάλλιον· ἐκ τούτου δὲ ἔπεται νὰ μὴ συμπροοδεύῃ ἡ διδασκαλία τῶν μαθητῶν ἐπίσης εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, οὔτε οἱ πρωτόσχολοι νὰ γίνωνται, ὅσον ἠδύναντο νὰ ἦναι, ὠφέλιμοι. Εἰς τὸ μάθημα τῆς γραφῆς, φέρ' εἰπεῖν, πρέπει νὰ διορίζωνται ὑπαγο-

ρευται κατὰ προτίμησιν οἱ καλλιγραφοῦντες. Ἂν ὁ διδάσκαλος διορίζῃ ἀδιακρίτως εἰς τὴν ὑπαγόρευσιν τούτου τοῦ μαθήματος ἐκ τῶν τῆς Ζ′ καὶ Η′ τοὺς δυνατωτέρους, ἐνδέχεται πολλοὶ ἐξ αὐτῶν νὰ ἐξεύρωσι μὲν καλῶς ν' ἀναγινώσκωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ καλλιγραφῶσι· παρομοίως ὁ ὑπαγορευτὴς ὁ ἱκανὸς διὰ τὴν Ζ′ τῆς γραφῆς, ἐνδέχεται νὰ μὴ ἔχῃ τὰς ἀπαιτουμένας γνώσεις διὰ νὰ ὑπαγορεύῃ καὶ εἰς τὴν Ζ′ τῆς Ἀριθμητικῆς κτλ.

Ταῦτα ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ συντάσσῃ κατ' αὐτὰ ἀκριβῶς καὶ διακεκριμένως τὸν ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν ἑρμηνευτῶν καὶ ὑπαγορευτῶν. Εἰς δὲ τὴν ἐκλογὴν τῶν Γενικῶν πρωτοσχόλων πρέπει νὰ προτιμᾷ τὴν ἀνεπίληπτον διαγωγὴν καὶ τὴν δραστηριότητα μᾶλλον ἢ τὴν ἔξοχον παιδείαν. Μεταξὺ τῶν πρωτοσχόλων ὅσοι, ὄχι μόνον διὰ τὴν προκοπήν των εἰς τὰ μαθήματα διακρίνονται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν φρόνησιν, τὴν εὐπείθειαν, τὴν εὐταξίαν, τὴν εὐσάθειαν, τὴν δραστηριότητα, καὶ τὴν ἀκρίβειαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν των, οὗτοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ διοικήσωσιν ὡς Γενικοὶ τὸ σχολεῖον καλῶς.

Τοὺς ἔχοντας λοιπὸν αὐτὰ τὰ προτερήματα καὶ διαγωγὴν ἀνεπίληπτον, καὶ ὄντας καταγεγραμμένους εἰς τὸν μεγάλον πίνακα τῆς τιμῆς, λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὁ διδάσκαλος διὰ νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς Γενικούς. Ἡ τιμὴ αὐτοῦ τοῦ ἀξιώματος, διδομένη ὡς βραβεῖον εἰς τὴν ἀρετὴν, ἐμψυχόνει τοὺς λαμβάνοντας καὶ κινεῖ εἰς ἄμιλλαν τοὺς λοιποὺς ἵνα φανῶσι καὶ αὐτοὶ ἄξιοι, γινόμενοι ἐνάρετοι. Διὰ νὰ κρατῶνται δὲ εἰς ἄμιλλαν καὶ αὐτοὶ οἱ Γενικοὶ πρὸς τὴν καλὴν τῶν χρεῶν των ἐκτέλεσιν, εἶναι καλὸν κατὰ τριμηνίαν νὰ ἀνανεόνηται ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν διὰ ψηφοφορίας, εἰς τὴν ὁποίαν λαμβάνουν μέρος οἱ πρωτόσχολοι καὶ οἱ μαθηταὶ μόνον τῶν δύο ἢ τριῶν ἀνωτέρων τάξεων. Ἀπὸ δὲ τοὺς προτεινομένους ὑποψηφίους (μεταξὺ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἦναι καὶ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ γενικοὶ) ἐξ, οἱ λαβόντες τὰς πλειοτέρας ψήφους, διορίζονται Γενικοὶ, ἐξ ὧν καθεὶς διοικεῖ τὸ σχολεῖον μίαν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος. Τὰ παιδία, προσκα-

λούμενα οὕτω νὰ ἐκλέξωσι τοὺς διευθυντάς των, θέλουν ψηφισει τοὺς ἱκανωτέρους νὰ κυβερνῶσι, καὶ ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι εἰς τὴν κρίσιν των ταύτην δὲν λανθάνονται. Ἐκτὸς τούτου, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ τρόπος τῆς ἐκλογῆς συντείνει εἰς διατήρησιν τῆς πειθαρχίας· διότι καὶ οἱ μαθηταὶ οἱ πλέον ἡλικιωμένοι πείθονται προθυμότεροι εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ἀνεγνώρισαν ὡς καλητέρους των· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Γενικοὶ ἐκτελοῦσι τὰ χρέη των μὲ πλειοτέραν προσοχὴν καὶ πεποίθησιν ἐν ταὐτῷ, ὡς ἔχοντες τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν συμμαθητῶν αὐτῶν.

Οἱ ὑπαγορευταὶ καὶ οἱ ἑρμηνευταὶ πρέπει νὰ ἔχωσι δραστηριότητα, ὡς εἴπομεν, ἐμβρίθειαν καὶ εὐστάθειαν χαρακτῆρος, καὶ νὰ γνωρίζωσι καλῶς, μάλιστα οἱ ἑρμηνευταὶ, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μέλλουν νὰ διδάσκωσιν· ἀπὸ δὲ τὸν κανόνα τοῦτον, δὲν ἐξαιροῦνται οἱ ὑπαγορευταὶ καὶ αὐτῶν τῶν κατωτέρων τάξεων. Οἱ μαθηταὶ οἱ ἀρχάριοι, οἵτινες ἀφ' ἑαυτῶν δὲν γνωρίζουσι νὰ ἐργασθῶσιν, ἔχουν ἀνάγκην νὰ ὁδηγηθῶσιν εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων· ἡ δὲ ὁδηγία αὕτη, ἂν ἦναι καλὴ ἢ κακὴ, ἔχει μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὰς περαιτέρω μελέτας των διὰ τῶν ἀποκτωμένων εἰς τὸ σπουδάζειν καλῶν ἢ κακῶν ἕξεων. Δὲν εἶναι λοιπὸν τοῦτο ἀδιάφορον εἰς τὴν καλὴν ἀρχὴν τοῦ σπουδάζειν καὶ εἰς τὰς περαιτέρω προόδους τῶν μαθητῶν· ὅθεν καὶ ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ προσέχῃ πολὺ εἰς τὸ νὰ ἐπιστήνῃ ἐκ τῶν ἱκανωτέρων πρωτοσχόλων ὁδηγοὺς τῶν ἀρχαρίων μαθητῶν εἰς τὰς πρώτας τάξεις. Διότι μετὰ τὰς προγυμνάσεις, γινομένας ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, εἰς τὰ μαθήματα μάλιστα τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς Ἀριθμητικῆς, οἱ μαθηταὶ δὲν θέλουσι δυνηθῆ νὰ στοιχειωθῶσι καλῶς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ συλλαβισμοῦ καὶ τῆς ἀριθμήσεως, ἐὰν δὲν ὁδηγῶνται ἀπὸ ἱκανοὺς ἑρμηνευτὰς, ἑπομένως θέλουσι βραδυπορεῖ ἢ καὶ διὰ παντὸς χωλαίνει εἰς αὐτὰ τὰ μαθήματα, μὴ λαβόντες ὀρθῶς τὰς πρώτας αὐτῶν ἀρχάς.

Περὶ ἰδιαιτέρας διδασκαλίας τῶν πρωτοσχόλων.

Ὅσον ἱκανοὶ καὶ ἂν ἦναι οἱ ἐκλεγόμενοι πρωτόσχολοι, ὅσον

ἐπιμελεῖς καὶ ἂν φαίνωνται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν των, εἶναι ὅμως παιδία εἰσέτι ἀστοιχείωτα εἰς τὰς γνώσεις, καὶ ἀπαγίωτα εἰς ἐπίμονον θέλησιν τῆς ἀκριβοῦς τῶν χρεῶν ἐκτετελέσεως. Ἂν δὲν ἐπιβλέπωνται καὶ ὁδηγῶνται πάντοτε εἰς τὸ νὰ διδάσκωσι καταλλήλως καὶ μεθοδικῶς τὰ ὅσα ἠξεύρουσιν, ὀγλίγωρα θέλουσι παραμελεῖ καὶ λησμονεῖ αὐτὰ, καὶ οἱ διδασκόμενοι ἑπομένως, ἀντὶ νὰ προοδεύωσι, θέλουν ὀπισθοδρομεῖ. Εἰς πᾶν σχολεῖον ἄρα ἀλληλοδιδακτικὸν διωργανισμένον καλῶς καὶ τακτικῶς εἶναι ἀπαραίτητον τὸ νὰ διδάσκωνται οἱ πρωτόσχολοι τακτικῶς τὰ πρὸς διδασκαλίαν.

Παρεκτὸς τῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα οἱ πρωτόσχολοι θέλουν διδάσκεσθαι εἰς τὰς ἰδίας των τάξεις ἀλληλοδιδακτικῶς καὶ συνδιδακτικῶς, εἶναι ἀνάγκη, συστημένοι οἱ αὐτοὶ εἰς ἰδίαν τάξιν περιέχουσαν δύο τμήματα, νὰ διδάσκωνται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου πᾶν ὅ,τι ἔχουν νὰ πράσσωσι· ποτὲ μὲν τὰ προστάγματα καὶ τὰ κινήματα, καὶ τοὺς τρόπους τοῦ διδάσκειν· ποτὲ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα μέλλουν νὰ δίδάξωσι τοὺς συμμαθητάς των, καὶ τὰς ἐξηγήσεις προσέτι καὶ τὰς ἀναπτύξεις αὐτῶν τῶν μαθημάτων. Ἡ δὲ διδασκαλία αὕτη πρέπει νὰ γίνηται ἡμέραν παρ' ἡμέραν τὸ πρωΐ ἢ τὸ ἑσπέρας, ἐκτὸς τῶν ὡρῶν τῶν συνήθων παραδόσεων, διδασκομένου τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ τμήματος τῶν πρωτοσχόλων.

Ὁ διδάσκαλος, ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἀκμάζῃ τὸ σχολεῖόν του, χρεωστεῖ νὰ βάλλῃ ὅλην του τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τῶν πρωτοσχόλων τὴν μόρφωσιν, πεπεισμένος ὢν εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἀξιώματος τούτου· ὅτι *δίχως πρωτοσχόλων καλῶν καὶ ἀξίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ κανὲν σχολεῖον ἀλληλοδιδακτικόν.*

Δι' ἰδιαιτέρας καὶ τακτικῆς διδασκαλίας κατορθοῦνται ἱκανοὶ καὶ ἄξιοι πρωτόσχολοι· οἱ δὲ διδάσκαλοι οἱ ἐπιμελούμενοι αὐτῆς, θερίζουσι πολλαπλασίους τοὺς καρποὺς τῶν κόπων των, διότι θέλουν ἔχει τὴν εὐχαρίστησιν νὰ βλέπωσιν, ὄχι μόνον ὅτι

τὸ σχολεῖόν των θέλει προοδεύει καὶ ἀκμάζει πάντοτε, ὡς ἔχον ἱκανοὺς πρωτοσχόλους, ἀλλὰ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ πρωτόσχολοι θέλουν ἐκτελεῖ προθυμώτεροι καὶ εὐπειθέστεροι τὰ χρέη των, ὡς ἀμειβόμενοι καὶ διὰ τῆς ἰδιαιτέρας ταύτης διδασκαλίας. Ἂν δέ τινες ἐξ αὐτῶν δὲν αἰσθάνωνται τὴν ἀμοιβὴν καὶ βαρυγνωμῶσι διὰ τὴν περιπλέον διδασκαλίαν ταύτην, οὗτοι εἶναι ἀναντιῤῥήτως κακοὶ μαθηταὶ καὶ χειρότεροι πρωτόσχολοι· μὲ τοὺς τοιούτους ὁ διδάσκαλος ἂν ἐλπίζῃ ὅτι θέλει προοδεύσει τὸ σχολεῖόν του ἀπατᾶται μεγάλως. Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ δώσῃ εἰς μὴ φιλοτίμους, ἀδρανεῖς, καὶ μὴ φιλομαθεῖς μαθητὰς ἀξίωμα πρωτοσχόλου, διότι ποτὲ δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀξίους καὶ ἱκανοὺς καὶ ὠφελίμους εἰς τὴν πρόοδον τοῦ σχολείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ Καταστίχων.

Ἡ μέθοδος δίδει βοηθοὺς τοὺς πρωτοσχόλους εἰς τὸν διδάσκαλον, ὄχι διὰ ν' ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὰ καθήκοντά του, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ἀνακουφίζῃ καὶ νὰ τὸν ἐνισχύῃ εἰς τὴν ἀκριβεστέραν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν. Βοηθούμενος εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς ὑπηρεσίας λαμβάνει καιρὸν, ἀναλόγως τῆς ὁποίας ἔχει βοηθείας, νὰ ἐκτελῇ ἀκριβέστερον τὰ εἰς αὐτὸν ἀνατεθειμένα ἰδίως ἔργα, διότι οὕτω δύναται νὰ βάλλῃ εἰς πρᾶξιν ὅλα τὰ διατεταγμένα, καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἄγρυπνον ἐπιτήρησιν αὐτοῦ εἰς πάντας καὶ εἰς πάντα, ὥστε νὰ κατορθόνηται ἡ ἀπαιτουμένη εὐταξία καὶ ἡ πρόοδος τοῦ σχολείου.

Ἀπὸ δὲ τὰ μᾶλλον συντείνοντα εἰς διατήρησιν τῆς καλῆς τάξεως εἶναι καὶ ἡ τακτικὴ τῶν καταστίχων κράτησις· τοῦτο

δ' εἶναι ἔργον ἴδιον αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου, καὶ χρέος ἀπαραίτητον νὰ κρατῇ αὐτὰ τακτικὰ καὶ καθαρῶς γραμμένα. Οὔτε τὰς πολλάς του ἀσχολίας, οὔτε ἀπορίαν χρηματικὴν, οὔτε ἄλλο τι δύναται εὐλόγως νὰ ἐπιφέρῃ ὡς πρόφασιν δικαιωτικὴν τοῦ νὰ μὴ ἔχῃ κατάστιχα τοῦ σχολείου· διότι χωρὶς τῶν καταστίχων δὲν δύναται νὰ φυλάσσῃ τὴν ἀπαιτουμένην τάξιν καὶ πειθαρχίαν, ἢ νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς οὔτε τὰ ἕκαστον μαθητὴν ἀποβλέποντα, οὔτε τὴν κατάστασιν τοῦ σχολείου του καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γινόμενα, οὔτε νὰ δικαιώσῃ τὴν μέριμναν αὐτοῦ, ἣν ἔχει περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν· ἡ ἔλλειψις τῶν καταστίχων θεωρεῖται ὡς τῶν κυριωτέρων χρεῶν τοῦ διδασκάλου παραμέλησις ἀξιόποινος.

Ἐννέα, ἢ ἓξ κυρίως, κατάστιχα χρειάζονται εἰς πᾶν σχολεῖον ἀλληλοδιδακτικὸν, τὰ ὁποῖα κρατοῦνται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Παρεκτὸς τούτων εἶναι προσέτι καὶ κατάλογοι καταταξεως.

Λ'. Κατάστιχον ἐγγραφῆς ἢ Γενικὸν μαθητολόγιον.

Εἰς αὐτὸ καταγράφονται ὅλοι οἱ γινόμενοι παραδεκτοὶ εἰς τὸ σχολεῖον μαθηταὶ, σημειουμένων εἰς χωριστὰς στήλας τῶν ὀνομάτων, ἐπωνύμων καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς κατοικίας τῶν γονέων, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τάξεων τῶν μαθημάτων, εἰς τὰς ὁποίας ἐλθόντες ἐδιωρίσθησαν, οἷον ἀναγνώσεως, γραφῆς, ἀριθμητικῆς κτλ. τῶν ὅσας διέτρεξαν, καὶ τοῦ ὅσου καιροῦ εἰς αὐτὰς διέτριψαν (ἴδε τὸ εἰς τὸ τέλος συναπτόμενον ὑπόδειγμα ὑπ' Ἀριθ 1).

Ἐκ τῶν εἰς τὸν πίνακα τοῦ μαθητολογίου σημειουμένων δηλοποιεῖται, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Γεωργίου Σταμέλου, ἦλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον τὴν 15 ἡμέραν τοῦ α' μηνὸς τοῦ παρόντος ἔτους, τουτέστι τὴν 15 Ἰανουαρίου· προεβιβάσθη εἰς τὴν β'. τάξιν τῆς ἀναγνώσεως τὴν 19 Φεβρουαρίου· εἰς τὴν γ'. τὴν 30 Ἀπριλίου· ὅτι, ὅταν ἦλθε, ἐτάχθη εἰς τὴν α: τάξιν τῆς γραφῆς, καὶ ἦτον ἀκόμη εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν τὴν 30 Ἀπριλίου.

Ὁ δὲ πρὸ τοῦ ὀνόματος τιθέμενος σταυρὸς σημαίνει ὅτι ὁ μαθητὴς οὗτος εἶναι ἐμβολιασμένος, καὶ ἐπαρουσίασε πιστοποιητικὸν ἐμβολιαστοῦ.

Εἰς τὴν στήλην τῶν παρατηρήσεων σημειόνεται ἡ ἐποχὴ τῆς μετα βάσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα, ἢ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἀπὸ τὸσχολεῖον, ὁ χαρακτὴρ καὶ αἱ κλίσεις αὐτοῦ, ἡ τέχνη ἢ τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἀνεδέχθη, τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου ἢ τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπῆλθε κ. τ. λ. (1).

Εἰς τὰ μεγάλα σχολεῖα τὸ Γεν. μαθητολόγιον κρατεῖται κατ' ἀλφάβητον, διότι ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ εὑρίσκῃ εὐκολώτερον τὸ ζητούμενον ὄνομα. Ὅταν δὲ ἔχῃ καὶ ἀνώτερον τμῆμα, τότε πρέπει νὰ κρατῆται καὶ ἰδιαίτερον τμῆμα μαθητολογίου διηρημένου εἰς στήλας, ἰσαρίθμους τῶν παραδιδομένων μαθημάτων, ὑποδιαιρουμένας καὶ αὐτὰς εἰς ὅσας τάξεις εἶναι διηρημένα τὰ μαθήματα.

Εἰς τὰ μεγάλα σχολεῖα ὁμοίως τὸ Γεν. μαθητολόγιον, κρατούμενον ὡς εἴπομεν κατ' ἀλφάβητον, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀλλάσσηται κατ' ἔτος, ἐὰν δὲν ἔχῃ τόπον ἱκανὸν εἰς ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου πρὸς τακτικὴν ἐγγραφὴν νέων μαθητῶν προσερχομένων. Τότε ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ νέον μαθητολόγιον ἀντιγράφει ἀπὸ τὸ παλαιὸν ὅλων τῶν φοιτώντων τὰ ὀνόματα ἀπαραλλάκτως, καὶ τὰς εἰς ἕκαστον σημειώσεις τῶν προβιβασμῶν κτλ. καθὼς καὶ τὸ ἔτος τῆς πρώτης κατατάξεως ἑκάστου. Μετὰ ταῦτα συνεχίζων τὴν ἐγγραφὴν νέων μαθητῶν προσερχομένων σημειόνει ἅπαξ τὸ ε. ε. ἄνω τῆς στήλης τοῦ πρώτου ἐγγραφομένου μαθητοῦ κτλ.

(1) Ὅπου εὑρίσκονται ξένοι πολλοὶ παροικοῦντες, ἢ ἀπὸ τὰ πέριξ χωρία ἔρχονται μαθηταί, δύναται ὁ διδάσκαλος νὰ καταχωρίζῃ ἄλλην μίαν στήλην μεταξὺ τῆς τοῦ ἐπωνύμου καὶ τῆς ἡλικίας, εἰς τὴν ὁποίαν θέλει σημειόνει καὶ τὴν πατρίδα ἑκάστου· ἐμπορεῖ προσέτι νὰ γράφῃ εἰς τὴν στήλην τῶν ὀνομάτων ἄνω τοῦ ἀρχιζομένου ὀνόματος, καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦ Σωτ. ἔτους, ἂν δὲν ἀλλάσσῃ τὸ κατάστιχόν του κατ' ἔτος.

Β' Κατάστιχον ἢ, ὀρθότερον εἰπεῖν, Μηνιαῖοι κατάλογοι προσκλήσεως,

Οἱ κατάλογοι οὗτοι, ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν ὄντες, χρησιμεύουν εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ σημείωσιν τῆς καθ' ἡμέραν παρουσίας τῶν μαθητῶν· διαρκοῦσι δ' ἕνα μῆνα, καὶ δείχνουσι τοὺς μαθητὰς κατατεταγμένους κατὰ τὸ μάθημα τῆς γραφῆς. Διὰ τὸν ἑπόμενον μῆνα πρέπει νὰ γίνωνται νέοι κατάλογοι κατὰ τὰς μεταβολὰς, τὰς ὁποίας θέλουν φέρει αἱ μηνιαῖαι ἐξετάσεις (ἴδε τὸ ὑπόδειγμα ὑπ' ἀριθ. 2).

Ἐκ τῶν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον σημειουμένων δεικνύεται, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο παρὼν τὴν ά Δευτέραν τοῦ μηνὸς Ἰουνίου, καὶ ὁ Ἀντώνιος ὁμοίως. Οὗτος ἦτο παρὼν τὴν Τρίτην, ἐκεῖνος δὲ ἀπών· τὴν Τετάρτην ἦσαν καὶ οἱ δύο παρόντες εἰς τὸ πρωϊνὸν μάθημα μόνον.

Ὁ γραφόμενος λοιπὸν σταυρὸς ἀντικρὺ τοῦ ὀνόματος εἰς τὴν στήλην ἑκάστης ἡμέρας σημαίνει, ὅτι καὶ εἰς τὰς δύο παραδόσεις ἦτο παρὼν ὁ μαθητής. Ἡ ἀντὶ τοῦ σταυροῦ ὁριζόντειος γραμμὴ σημαίνει, ὅτι μόνον τὸ πρωΐ ἦτο παρών· ἡ δὲ κάθετος, ὅτι μόνον μετὰ μεσημβρίαν ἦλθε.

Μετὰ τὰς στήλας τῶν ἡμερῶν ἑκάστης ἑβδομάδος, χωρίζεται ἄλλη στήλη, εἰς τὴν ὁποίαν σημειώνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἑβδομάδα ἀπουσιῶν ἑκάστου, κατὰ παραδόσεις λογιζομένων, καὶ αἱ αἰτίαι αὐτῶν· εἰς δὲ τὴν στήλην τῶν παρατηρήσεων δηλοῦται ὁλόκληρος ἡ ποσότης τῶν κατὰ μῆνα ἀπουσιῶν, καὶ αἱ αἰτίαι αὐτῶν.

Καθεὶς τῶν καταλόγων τούτων πρέπει νὰ ἦναι κολλημένος εἰς πινακίδα, καὶ νὰ ἔχῃ προσηρτημένον καὶ ἓν μολυβδοκόνδυλον κτλ.

Εἰς τὰ μικρὰ σχολεῖα τὰ ἔχοντα ὀλιγωτέρους τῶν ἑκατὸν μαθητῶν ἡ πρόσκλησις γίνεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Διδασκάλου ἀμέσως, ἢ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ πρωτοσχόλου (ἴδε τὸ Β. Δ.).

Εἰς τὰ μεγάλα καὶ πολυπληθέστερα ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ

γίνηται ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων ἑκάστης τάξεως συγχρόνως διὰ νὰ μὴ καταδαπανᾶται πολὺς καιρός. Συνειθίζονται δὲ οἱ μαθηταὶ νὰ γνωρίζωσι τὸν ἀριθμὸν, ὑπὸ τὸν ὁποῖον εἶναι τεταγμένον τὸνομά των εἰς τὸν κατάλογον, καὶ δι' αὐτοῦ προσκαλούμενοι ὑπὸ τοῦ πρωτοσχόλου ἀποκρίνονται τὸ *παρὼν*, ὡς νὰ ἤκουον τὸνομά των. Ἄλλοι προτιμῶσι νὰ γίνεται ἡ πρόσκλησις μὲ σιωπὴν ὑπὸ τοῦ πρωτοσχόλου διαβαίνοντος ἐνώπιον τῶν μαθητῶν καὶ σημειοῦντος τοὺς παρόντας· ἀλλὰ τότε πρέπει ὁ πρωτόσχολος νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὸνομα ἑκάστου.

Εἰς τὰ πολυπληθῆ σχολεῖα, ὅταν μιᾶς κλάσεως μαθηταὶ κατέχωσι δύο καὶ τρία θρανία, ἕκαστος βοηθὸς κάμνει συγχρόνως τὴν πρόσκλησιν τῶν εἰς ἕκαστον θρανίον καθημένων (σημειουμένων εἰς ἴδιον κατάλογον προσαρτώμενον εἰς τὸν ἀπαρτίζοντα τὸν ὅλον κατάλογον ὅλης τῆς τάξεως) καὶ ἀναγγέλλει εἰς τὸν ὑπαγορευτὴν τὸν ἀριθμὸν τῶν παρόντων καὶ ἀπόντων. Οὗτος δὲ συνάπτων τὰ ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν βοηθῶν εὑρεθέντα ποσὰ, εὑρίσκει τὸ ὅλον τῶν παρόντων καὶ ἀπόντων μαθητῶν τῆς κλάσεως, τὸ ὁποῖον ἔχει ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸν διδάσκαλον.

Ἄλλο εἶδος καταλόγων προσκλήσεως εἶνα οἱ διὰ τὰ ἡμικύκλια γινόμενοι. Ἕκαστον ἡμικύκλιον ἔχει παρακειμένους τοὺς καταλόγους του, ὡς εἴπομεν, φέροντας τὸ ὄνομα τοῦ μαθήματος, τὸν ἀριθμὸν τῆς τάξεως αὐτοῦ καὶ τὸν τοῦ ἡμικυκλίου, εἰς ὃ ἀνήκει, καὶ τὰ ὀνόματα καὶ ἐπώνυμα τῶν μαθητῶν περιέχοντας, οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς αὐτὴν τὴν χορείαν. Οἱ πρωτόσχολοι κάμνουσιν ἁπλῶς τὴν πρόσκλησιν, πρὶν ἀρχίσωσι τὰς ἀσκήσεις τοῦ προκειμένου μαθήματος, καὶ σημειοῦσι τοὺς ἀπόντας.

Ἀφοῦ δ' ἀρχίσῃ τὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως διέρχονται τῆς μὲν μιᾶς πλευρᾶς τὰ ἡμικύκλια κατὰ σειρὰν ὁ Γενικὸς, τὰ δὲ τῆς ἑτέρας ὁ Κοσμήτωρ, καὶ παρατηροῦσι τοὺς ἀπόντας, ἑκάστου τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ἐκφωνοῦσι καὶ μὴ ἀποκρινομένου σημειοῦσι, τὰς δὲ σημειώσεις ταύτας ἀντιπαραθέτει ἔπειτα ὁ

Γενικὸς ἡ ὁ διδάσκαλος μὲ τὰς ἐπὶ τῶν καταλόγων τῆς προσκλήσεως εἰς τὰ γραφεῖα γινομένας ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν τυχὸν γενομένην παραδρομήν. Διὰ τούτου τοῦ τρόπου κατορθοῦται α) οἱ αὐτοὶ μαθηταὶ νὰ παρευρίσκωνται τακτικῶς εἰς τὸ ἡμικύκλιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσι καὶ δεύτερον ἡ διατασσομένη ἐξέλεγξις τῆς προσκλήσεως διὰ τοῦ Β. Δ. Οἱ δὲ εἰρημένοι κατάλογοι κολλῶνται ἐπὶ χάρτινος ἢ σανιδαρίων ἴσου μεγέθους μὲ τὰ τῶν πιττακωμάτων.

Γ' Κατάστιχον τοῦ ἐκ τῆς προσκλήσεως προκύπτοντος.

Τοῦτο μεταχειρίζεται ὁ διδάσκαλος διὰ νὰ καταγράφῃ τοὺς ἀναφερομένους ἀριθμοὺς ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων ὑπαγορευτῶν, οἵτινες τελειόνοντες τὴν πρόσκλησιν, ἔρχονται εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ ἐκφωνεῖ ἕκαστος· δεῖνα κλάσεως, ***τόσοι παρόντες, τόσοι ἀπόντες, τὸ ὅλον τόσοι.***

Ἰδοὺ δὲ εἰς παράδειγμα μία σελὶς τοῦ καταστίχου τούτου.

Τὴν 4 Ἰουνίου 1859.

ΠΡΩΙ	Παρόντες	Ἀπόντες	Τὸ ὅλον	Μετὰ μεσημ.	Παρόντες	Ἀπόντες	Τὸ ὅλον
α' Κλάσις	25	15	40	ά Κλάσις	24	16	40
β' Κλάσις	20	10	30	β' Κλάσις			
γ' Κλάσις	15	5	20	γ' Κλάσις			
δ' Κλάσις	17	8	25	δ' Κλάσις			
ε' Κλάσις	23	8	31	έ Κλάσις			
ς' Κλάσις	22	3	25	ς' Κλάσις			
ζ' Κλάσις	19	12	31	ζ' Κλάσις			
η' Κλάσις	11	12	23	η' Κλάσις			
Τὸ ὅλον	152	73	225	Τὸ ὅλον			

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ. Σήμερον Μ. Μ χριθεὶς ὁ δεῖνα μαθητὴς, ὡς ἄνοχος τοῦ δεῖνα ἐγκλήματος, ἐπιπέμφθη παυσάσης καὶ τῆς Ἐπ. Ἐπιτροπῆς.— Σήμερον Μ. Μ. ἔλειψαν πολλοὶ μαθηταὶ διὰ τὴν βροχήν.

Τὸ κατάστιχον τοῦτο μετὰ τῶν πινάκων τῆς προσκλήσεως εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς καθημερινῆς ἐργασίας τοῦ διδασκάλου, καὶ τὸ πράχειρον, οὕτως εἰπεῖν, ἡμερολόγιον αὐτοῦ διὰ πᾶν ὅ, τι συμβαίνῃ ἔκτακτον εἰς τὸ σχολεῖον του καθ' ἑκάστην. Ὅθεν εἰς τὸν τόπον τὸν εἰς τὰ κάτω τῆς σελίδος ἀφινόμενον διὰ παρατηρήσεις σημειόνει ὅ,τι ἔκτακτον συνέβη ἐκείνην τὴν ἡμέραν· οἷον, σήμερον Μ. Μ. ἔλειψαν πολλοὶ μαθηταὶ διὰ τὴν βροχήν. Σήμερον Π. Μ. ἐπεσκέφθη ὁ Κ. Ἔπαρχος τὸ σχολεῖον ἢ τόσα μέλη τῆς ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς—Σήμερον ἤρχισαν αἱ προεξετάσεις ἢ αἱ ἐξετάσεις ἐνώπιον τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς.

Δ'. Κατάστιχον τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Τούτου τοῦ καταστίχου τὸ σχῆμα δὲν εἶναι ὡρισμένον. Σημειόνει δὲ εἰς τὴν μίαν σελίδα αὐτοῦ ὁ διδάσκαλος τὰ μηνιαῖα ἔξοδα, ὀνομάζων καὶ τὰ πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐξοδεύει πρὸς χρῆσιν τοῦ σχολείου (οἷον διὰ μελάνην, χαρτίον, μολυβδοκόνδυλον, κ. τ. λ.) καὶ εἰς τὴν ἀντικρὺ, τὰ ὅσα πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐξοδευθέντων λαμβάνῃ ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ σχολείου, ἢ ἀπὸ τὴν ἐπιθεωρητικὴν ἐπιτροπήν. Εἰς ὅλα τὰ δημόσια σχολεῖα, ὅπου διδάσκονται οἱ μαθηταὶ ἀμισθὶ, ὁ διδάσκαλος ἔχει χρέος νὰ στέλλῃ κατὰ μῆνα ἀντίγραφον τῆς σελίδος τῶν ἐξόδων εἰς τὴν ἐπιθ. ἐπιτροπὴν μὲ τὰ τῶν ἀναγκαίων ἀποδείξεων, ἢ εἰς τὰς ἀρχὰς, αἵτινες κάμνουσι τὰ διὰ τὸ κατάστημα ἔξοδα.

Ε'. Κατάστιχον τῶν μαθητευσομένων.

Εἰς αὐτὸ, ἔχον σχῆμα ὁποιονδήποτε, καταγράφονται τὸ ὄνομα, ἐπώνυμον, ἡλικία, τὸ ἐπάγγελμα τῶν γονέων, ὁ βαθμὸς τῆς μαθήσεως καὶ ἡ κατοικία τῶν παιδίων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται μὲν διὰ νὰ μαθητευθῶσι, δὲν ὑπάρχει ὅμως τόπος διὰ νὰ γένωσι δεκτά. Τὸ κατάστιχον τοῦτο πρέπει ν' ἀρχίζηται, ὅταν ἦναι κατατεταγμένοι εἰς τὸ μαθητολόγιον ἓν δέκατον ἢ ἓν πέμπτον πλειότεροι μαθηταὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὅσων χωρεῖ τὸ σχολεῖον. Ὅταν δ' εὐκαιρωθῇ τόπος, προσκαλεῖ ὁ δι-

δάσκαλος, γράφων πρὸς τοὺς συγγενεῖς, τὸν πρότερον πάντων τυχόντα νὰ καταγραφθῇ, καὶ τὸν μετὰ τοῦτον πάλιν κατόπιν ὅταν εὐκαιρωθῇ ἄλλος, καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

Εἰς τοὺς μικροὺς δήμους δὲν κρατεῖται χωριστὸν τὸ κατάστιχον τοῦτο, ἀλλὰ 2 ἢ 3 ἐκ τῶν τελευταίων φύλλων τοῦ Γεν: μαθητολογίου χωρίζονται εἰς καταγραφὴν τῶν μαθητευσομένων.

ΣΤ'. Κατάστιχον τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ κατάστημα.

Καὶ τούτου τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος δὲν εἶναι προσδιωρισμένα· ἐγγράφουσι δ' εἰς αὐτὸ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς παρατηρήσεις, ὁμοῦ κα. τὴν ἐποχὴν ἐκείνων, ὅσοι τῶν ἐπισήμων ἔρχωνται νὰ περιεργασθῶσι τὸ σχολεῖον. Εἰς τοῦτο ὑπογράφονται καὶ τὰ μέλη τῆς ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς, ὅταν ἐπιθεωρῶσι τὸ σχολεῖον, σημειοῦντα καὶ ὅσας ἐλλείψεις παρατηρήσωσιν ὡς πρὸς τὴν εὐταξίαν καὶ πειθαρχίαν τῶν μαθητῶν.

Ζ'. Κατάστιχον τῶν τιμωρουμένων.

Εἰς τοῦτο, γινόμενον εἰς σχῆμα βιβλίου ὀγδ: μεγέθους καιδιαιρούμενον εἰς στήλας, σημειόνεται τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ τιμωρηθέντος μαθητοῦ, τὸ εἶδος τῆς τιμωρίας, καὶ ἡ ἐποχὴ κατὰ τὸ ἑξῆς ὑπόδειγμα.

Ὄνομα καὶ ἐπώνυμον	Ποινή.	Αἰτία τῆς ποινῆς.	Ἐποχὴ τῆς ποινῆς.	Παρατηρήσεις.
Γεώρ. Φασλῆς	ἐπιπληχθεὶς	ὡς ῥαπίσας τὸν ὁσίνα ἐμετινε νῆξις.	1859 2/2 Μ.Μ.	Τοῦ ἔχαμεν ἐντύπωσιν ἡ ποινή.
Ἰωάν. Γεωργίου	ἐπὶ τοῦ βάθρου 12 ὥρας μὲ τὸ πιτάκωμα τοῦ ὑπαρχοῦ.	ὡς ὑπαρχὸς καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα.	— 8 Π. Μ. / 2	Μὴ διορθούμενος ἐγράφθη εἰς τὸν πίνακα τῆς μεμψεως τὴν 13/9
Θεμ. Νύρρου	ἐπλύθη ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ἐρμηνευτοῦ πληρώσ. καὶ 50 ἐδήμια	σημειωθεὶς παρὰ τοῦ γενικοῦ διὶς ὡς ἀπιθὴς καὶ θορυβῶν μὲ τοὺς τῆς χορείας του.	— 3 Μ. Μ. / 9	Φανεὶς εὐτακτος καὶ εὐπειθὴς ἐδιωρίσθη πάλιν τὴν 1/11

Η'. Κατάστιχον τῶν βραβευομένων, ἢ βίβλος τιμῆς.

Καὶ τοῦτο εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὴν διαίρεσιν, ἀλλὰ λαμπρόδετον. Εἰς αὐτὸ δὲ σημειόνονται οἱ μαθηταὶ οἱ πολλάκις τῆς ἑβδομάδος σημειούμενοι ὡς εὔτακτοι, ἐπιμελεῖς κτλ. ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων, οἱ λαβόντες βραβεῖσαις ἢ παράσημον ὡς τοιοῦτοι, οἱ φοιτῶντες τακτικῶς, οἱ ἔχοντες καλὰς σημειώσεις εἰς τὸ κάτοπτρον τῆς διαγωγῆς, οἱ πράξαντές τι ἔργον δικαιοσύνης, εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον κτλ. Τὰς δὲ σημειώσεις ἐγγράφει ὁ διδάσκαλος κατὰ τὸ ἑξῆς τρόπον· Ὁ δεῖνα ἐσημειώθη ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων δεκάκις (ἢ ἔλαβε 50 εὐσημα) ὡς ἐπιμελὴς ἀπὸ τὴν 15 —20|8· Ὁ δεῖνα ἐπηνέθη παρουσίᾳ ὅλων τῶν μαθητῶν ὡς εὔτακτος καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα, ἢ ἔλαβε γραμμάτιον εὐχαριστήσεως· Ὁ δεῖνα ἐπηνέθη ὡς εὔσπλαγχνος, διότι ἐβοήθησε τὸν δεῖνα μαθητὴν πεσόντα ἐκ τοῦ μονοζύγου καὶ λειποθυμήσαντα κτλ. Κατὰ Σάββατον ἀναγινώσκονται εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν μαθητῶν τὰ καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα σημειωθέντα ὀνόματα τῶν βραβευθέντων καὶ τιμωρηθέντων, ὁμοῦ δὲ καὶ αἱ αἰτίαι. Κατὰ μῆνα δὲ γίνεται ἐπιθεώρησις καὶ λογαριασμὸς τῶν βραβεύσεων καὶ ποινῶν ἑκάστου διὰ τὴν παραιτέρω βράβευσιν, ἢ ποινὴν αὐτοῦ (ἴδε τὸ περὶ βραβεύσεων καὶ ποινῶν). Τὰ δὲ ἀνωτέρω δύο κατάστιχα, ὅπου φαίνεται ἡ διαγωγὴ ἑκάστου μαθητοῦ, ἐμποροῦν νὰ ὀνομασθῶσιν ἠθικὸν κάτοπτρον τῶν μαθητῶν.

Θ'. Κατάστιχον τῆς διανομῆς τῶν βραβείων, ἢ τῶν ἀριστευόντων εἰς τὰς γενικὰς ἐξετάσεις.

Εἰς τοῦτο τὸ κατάστιχον καταγράφονται τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον, ἡ ἡλικία καὶ ἡ πατρὶς τῶν μαθητῶν, ὅσοι εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις λαμβάνωσι βραβεῖα ἢ προσεγγίσεις βραβείων, ἡ κλάσις, εἰς τὴν ὁποίαν σπουδάζοντες ἔλαβον αὐτὰ, τὰ μαθήματα εἰς ἃ ἐβραβεύθησαν, καὶ προσέτι ὅ,τι ἔλαβον εἰς βράβευσιν. Τοῦτο εἶναι, ὡς βλέπει τις, ἀντίγραφον, πλέον ἀνεπτυ-

γμένον, τοῦ καταλόγου, τὸν ὁποῖον ὁ διδάσκαλος μεταχειρίζεται εἰς τὴν διανομὴν τῶν βραβείων, διὰ νὰ προσμαλῇ ὀνομαστὶ τοὺς μαθητὰς, οἵτινες μέλλουν νὰ βραβευθῶσιν, ἢ ὁ κατάλογος τῶν ἀριστευόντων εἰς τὰς ἐξετάσεις μαθητῶν καὶ ἀπολυομένων διὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον. Τὸ κατάστιχον δὲ τοῦτο δι' οἰκονομίαν ἐμπορεῖ νὰ μὴ ἦναι χωριστὸν, ἀλλὰ ἡνωμένον μὲ τὴν βίβλον τῆς τιμῆς, καθὼς καὶ τὸ τῶν μαθητευσομένων μὲ τὸ Γεν: μαθητολόγιον, ἐμπορεῖ νὰ ἑνωθῇ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

Τελευταῖον χρειάζονται καί τινες πίνακες, περιέχοντες τὴν κατάταξιν τῶν μαθητῶν εἰς τὰς διαφόρους κλάσεις τῶν παραδιδομένων μαθημάτων.

Εἷς πίναξ θέλει παρισᾷ τὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν κατάταξιν

Ἄλλος Β', τὴν εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς.

Ἄλλος Γ', τὴν εἰς τὸ — τῆς γραμματικῆς.

Ἄλλος Δ', τὴν εἰς τὸ — τῆς γραμμικῆς Ἰχνογραφίας.

Ἡ τῆς γραφῆς κατάταξις φαίνεται ἀπὸ τοὺς καταλόγους τῆς προσκλήσεως· ἡ δὲ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς ἀναγνώσεως.

Καθεὶς τῶν ἀνωτέρω πινάκων, γινόμενος ἀπὸ ἓν φύλλον χάρτωνος, πρέπει νὰ διαιρῆται εἰς στήλας ἰσαρίθμους μὲ τὰς κλάσεις· τὰ δὲ ὀνόματα τῶν μαθητῶν, γραφόμενα εἰς μικρὰ πιττάκια χαρτίου στερροῦ, πρέπει νὰ ἦναι κινητά, ὥστε νὰ μεταβέτωνται εἰς ὅλας τὰς στήλας. Διὰ τούτου τοῦ μέσου, ὅταν εἷς τῶν μαθητῶν μεταβῇ εἰς ἀνωτέραν κλάσιν, ἐκβάλλεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τὴν στήλην, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο, καὶ μετατίθεται εἰς τὴν ἑπομένην. Τοιουτοτρόπως οἱ πίνακες οὗτοι δεικνύουσι πάντοτε τὴν κατάστασιν τοῦ σχολείου ὡς πρὸς τὴν κατάταξιν τῶν μαθητῶν, καὶ εἶναι ἄφευκτοι εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἐλέγχων, τῶν δεικνυόντων τὴν μηνιαίαν ἢ τριμηνιαίαν κατάστασιν τοῦ σχολείου καὶ στελλομένων κατὰ χρέος εἰς τὰς κυβερνητικὰς ἀρχάς.

Ἐμπορεῖ τις ἐπίσης νὰ ἐκθέτῃ ὅλας τὰς ἄνω εἰρημένας κατατάξεις εἰς ἓν μικρὸν κατάστιχον· πλὴν οἱ πίνακες, περὶ τῶν ὁποίων ἐλαλήσαμεν πρὸ ὀλίγου, εἶναι πολὺ προτιμότεροι.

Εἰς δὲ τὰ μικρὰ σχολεῖα εἷς καὶ μόνος πίναξ μεγάλος θέλει χωρεῖ ὅλας τὰς διαφόρους τῶν μαθητῶν κατατάξεις.

Ὅπως καὶ ἂν ἦναι, ὁ διδάσκαλος ἐμπορεῖ νὰ κάμνῃ διὰ χειρὸς εἰς τὰ σχολεῖα, ὅπου εἶναι ὀλίγοι μαθηταὶ, ὅλα τὰ κατάστιχα, περὶ τῶν ὁποίων γίνεται λόγος εἰς τὸ παρόν· καὶ τότε αὐτὰ εἶναι πλέον τετράδια ἁπλῶς καλυπτόμενα μὲ φύλλα χάρτωνος.

Εἰς τὰ τῶν πτωχῶν δήμων σχολεῖα καὶ αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι δύνανται νὰ καταδαπανῶσι τὸ ἀσήμαντον ἔξοδον πρὸς ἀγορὰν τοῦ ἀναγκαίου χαρτίου, διὰ νὰ κάμωσι τὰ πρόχειρα ταῦτα κατὰ τετράδια κατάστιχα, ὅλα ἢ τὰ κυριώτερα, καὶ τοὺς καταλόγους τῆς προσκλήσεως (1). Τοιαύτης δὲ γινομένης οἰκονομίας, δὲν μένει πλέον πρόφασις εὔλογος ἡ χρηματικὴ ἀπορία εἰς τοὺς ὅσοι, προφασιζόμενοι ταύτην, δὲν κρατῶσι τὰ ἀναγκαῖα κατάστιχα, καὶ οὕτω στεροῦνται τοῦ ἰσχυροτέρου μέσου, οὐ μόνον τῆς εὐταξίας τοῦ σχολείου καὶ τῆς πειθαρχίας τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ὑπερασπίσεως ἑαυτῶν, ὅταν τύχῃ νὰ κατηγορηθῶσιν ὅτι παρημέλησαν τὰ χρέη των.

Παρεκτὸς τῶν ἄνω εἰρημένων ἔχουσι χρέος οἱ διδάσκαλο νὰ κάμνωσι κατὰ τὴν ἀ ἑκάστου μηνὸς (διὰ νὰ πέμπωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν) καὶ ἄλλον κατάλογον εἰς εἶδος πίνακος, ἀποδεικνύοντα τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται τὸ σχολεῖόν των. Ὁποῖος δὲ γίνεται ὁ κατάλογος οὗτος καὶ τί πρέπει νὰ περιέχῃ φαίνεται εἰς τὸ ἐπισυναπτόμενον ὑπόδειγμα ὑπὸ στοιχεῖον Α (ἴδε εἰς τὸ τέλ.)· ὀνομάζεται δὲ ἔλεγχος τῆς μηνιαίας καταστάσεως τοῦ σχολείου. Διὰ νὰ δύνανται δὲ ὁ διδά-

(1) Κατάλογοι προσκλήσεως, μην. ἔλεγχοι, Γεν. μαθητολόγιον κλπ. πωλοῦνται τυπωμένοι εἰς μικρὰν τιμὴν εἰς πολλὰ βιβλιοπωλεῖα.

σκαλος νὰ καταστρόνῃ ἀκριβῶς τοῦτον τὸν μηνιαῖον ἔλεγχον, πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τὰ κατάστιχά του, καὶ ἰδίως τοὺς πίνακας τῆς προσκλήσεως, τοὺς πίνακας τῆς κατατάξεως τῶν διαφόρων μαθημάτων, καὶ τὸ πρόχειρον σημειωματάριον τῶν προβιβασμῶν εἰς τὰ διάφορα μαθήματα κατὰ τὰς μηνιαίας ἐξετάσεις. Μετὰ τοῦ ἀνωτέρω ἐλέγχου στέλλεται καὶ ἄλλος ἔλεγχος κατὰ τριμηνίαν, λεγόμενος τριμηνιαῖος, δεικνύων ἐν περιλήψει, ἐκ τοῦ μηνιαίου ἐλέγχου, τὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ μῆνα φοιτησάντων καὶ προβιβασθέντων μαθητῶν εἰς τὰ διάφορα μαθήματα τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τούτων καὶ τὴν ὑλικὴν τοῦ σχολείου· συντάσσεται δὲ καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ ὄπισθεν ὑπόδειγμα ὑπὸ στοιχεῖον Δ (1).

(1) Ὁ Νομαρχ. δημοδιδάσκαλος κ. Χρ. Δημητριάδης ἐτροποποίησε τὸ κατάστιχα ἐκκλήσεως τῆς στήλης καὶ τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν. Εἰς τὸ Γεν. μαθητολόγιον προέταξεν ἰδίως στήλας χρονολογίας καὶ πρώτης καταταξεως τοῦ ἐγγεγραμμένου μαθητοῦ εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, ἀλλ' οὗται εἶναι περιττοί, καὶ ἄνευ ἀναγκης αὐξάνουσι τὸν ὄγκον καὶ τὸ ἀνάλυτρον αὐτοῦ. Ἐκ συνθήκης γνωρίζομεν ὅτι εἰς οἱανδήποτε μαθήματος κλάσιν καταταχθῇ κατὰ πρῶτον ὁ προσερχόμενος, εἰς τοῦ μαθήματος ἐκείνου τὴν στήλην, τὴν φέρουσαν τὸν ἀριθμὸν τῆς κλάσεως αὐτοῦ, τίθεται ἡ χρονολογία τῆς κλασικτικοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς καταταξεως, καθὼς καὶ ἡ τῶν προβιβασμῶν εἰς τὰς ἐπομένας, ὥστε εἰς ἕκαστον μάθημα ἡ πρώτη στήλη ἡ πρὸς ἀριστερὰν φέρουσα τὸ κλάσμα σημαίνει τὴν ἐποχὴν τῆς ἐξετάσεως καὶ τὴν κλάσιν τῆς καταταξεως ἑκάστου μαθητοῦ, καθὼς καὶ ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ τελευταία ἔχουσα τὸ κλάσμα σημαίνει εἰς τίνα κλάσιν εὑρίσκεται νῦν ὁ μαθητής. Καὶ εἰς τοὺς μηνιαίους καταλόγους τῆς προσκλήσεως προσέθηκεν ὁμοίας δύο στήλας, ἐμφαινούσας τῆς μὲν τὴν ἐνεργῶς καταταξιν τοῦ μαθητοῦ, τῆς δὲ τοὺς προβιβασμοὺς κατ' ἐκείνην τὴν μέρα εἰς τὰ διάφορα μαθήματα. Καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόχειρον μὲν τῆς σημειώσεως τῶν μηνιαίων προβιβασμῶν εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, ἡ προσθήκη τῆς στήλης ταύτης εἶναι χρήσιμος· ἡ δὲ τῆς ἕδρας δὲν καθιστᾷ περιττοὺς τοὺς ἰδίους πίνακας κατατάξεως ἑκάστου μαθήματος, ἐμφαίνοντας διὰ μιᾶς ὄψεως ὅλους τοὺς εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κλάσιν ἑκάστου μαθήματος ἀνήκοντας, ὅπως καὶ αὐτοὶ οἱ καταλογοι τῆς προσκλήσεως ἐμφαίνουσι τοὺς εἰς ἑκάστην κλάσιν τῆς γραφῆς. Οἱ καταλογοι οὗτοι εὐκολύνουσι τὸν διδάσκαλον εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ μηνιαίου ἐλέγχου ἔχοντα σημείωσιν ὑπ' ὄψιν τὰς κατὰ μῆνα συμβαινούσας μεταβολὰς ἐκ τῶν προσερχομένων καὶ ἀπερχομένων μαθητῶν, ἐκ τῶν προβιβασμῶν αὐτῶν κτλ· ἀλλ' ἐκείνοις θελήσῃ νὰ πληροφορηθῇ πόσοι καὶ τίνες μαθηταὶ ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Ζ τῆς Ἀναγνώσεως ἢ τὴν Δ τῆς Ἀριθμητικῆς δι' αὐτῶν τῶν

Ἂν ὁ διδάσκαλος ζητῆται, καθ' ἑξάμηνον, νὰ δίδῃ εἰς τὰς καθεστώσας ἀρχὰς λεπτομερεστέρας πληροφορίας περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν του, χρειάζεται πρὸς τοῦτο νὰ κάμνῃ ἓν εἶδος καταλόγου ὀνομαστικοῦ τῶν μαθητῶν· ὅστις, ἀφ' οὗ περιέχει πρῶτον τὰς στήλας, ὅπου γράφεται τὄνομα καὶ ἐπώνυμον, ἡ πατρὶς, ἡ ἡλικία τοῦ μαθητοῦ (1) καὶ ἡ τέχνη τῶν γονέων, ὡς εἰς τὸ γενικὸν μαθητολόγιον, πρέπει νὰ ἔχῃ ἔτι κατόπιν ἑπτὰ στήλας. Εἰς τὴν πρώτην τούτων, φέρουσαν ἐπὶ κορυφῆς ἐπιγραφὴν, ἐποχὴ πρώτης κατατάξεως, σημειόνεται ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἦλθεν ὁ μαθητὴς κατὰ πρῶτον εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ αἱ κλάσεις τῆς γραφῆς, ἀναγνώσεως καὶ ἀριθμητικῆς, εἰς τὰς ὁποίας τότε ἐδιωρίσθη. (Σημειόνεται δὲ ἡ ἡμέρα τοῦ μηνὸς καὶ τὸ ἔτος· ὑποκάτω δ' αὐτῶν ὁ μὴν καὶ αἱ κλάσεις, οὕτω π. χ. $\frac{7}{1}\ \frac{1}{\alpha},\ \frac{8}{\gamma'},\ \frac{5}{\alpha}\ \frac{8}{\alpha}$ καὶ σημαίνει ὅτι ὁ δεῖνα μαθητὴς ἦλθε κατὰ πρῶτον τὴν 7: τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ ἔτους 1858, καὶ ἐδιωρίσθη εἰς τὴν ἀκλάσιν τῆς γραφῆς, εἰς τὴν γ'. τῆς ἀναγνώσεως καὶ εἰς τὴν ἀ. τῆς Ἀριθμητικῆς.) Εἰς τὴν δευτέραν στήλην ἐπιγραφομένην κατάταξις κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἐξαμηνίαν, σημειόνονται ὁμοίως αἱ κλάσεις τῶν κυρίων μαθημάτων, εἰς ἃς εὑρίσκετο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ μαθητής· οὕτω π. χ. $\frac{1}{3},\ \frac{8}{\eta'},\ \frac{5}{\eta'}\ \frac{9}{\frac{\iota'}{2}}$, ἤγουν τρίτον μῆνα τοῦ 1859 ἦτο κατατεταγμένος εἰς τὴν Η' τῆς γραφῆς,

---

μνιαίων ἐλέγχων δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ τὴν εὕρεσιν εἰμὴ μετὰ μακρὰν καὶ ἐπίπονον ἐργασίαν ἀνεθεώρων ὅλας τὰς νέας κατατάξεις καὶ τοὺς προβιβασμούς. Αἱ στῆλαι αἱ ἐμφαίνουσαι τὴν πρώτην κατάταξιν καὶ τὴν κλάσιν εἰς ἣν εὑρίσκεται νῦν ὁ μαθητὴς, ἐξαγόμεναι ἐκ τοῦ Γενικοῦ μαθητολογίου, εἶσὶ ἀναγκαῖαι νὰ τίθενται εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς ἐξαμηνιαίας προόδου, ὡς λέγομεν κατωτέρω.

(1) Σημείωσε ὅτι ἡλικία τοῦ μαθητοῦ γράφεται ἐκείνη, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐν τῇ ἐποχῇ καθ' ἣν κατεγράφη εἰς τὸ Γεν. μαθητολόγιον καταπασσόμενος εἰς τὸ σχολεῖον. Εἰς δὲ τοὺς καταλόγους τῶν ἀριστευόντων κατὰ τὰς ἐξετάσεις σημειόνεται ἡ ἡλικία ἣν τότε ἔχει ὁ ἐξεταζόμενος, καθὼς καὶ εἰς τὰ ὑποδείγματα Καλλιγραφίας, Ἰχνογραφίας κλ.

Δ. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΤΡΙΜΗΝΙΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

Σχολείον Δημοτικὸν τῶν (ἀρρένων ἢ τῶν θηλ.)

Ἐπαρχία . . . . . Νομὸς Δῆμος . . (χωρίον ἢ ἀνορία Πλῆθος κατοίκων Ἔτος . . . καὶ τριμηνία.	Τὸ σχολεῖον ὑπὸ τίνο ἐκτίσθη καὶ πόσους μαθητὰς χωρεῖ. Ἔλικον ἀκίνητον (σκληρὸν ἢ καλὸν,) Κινητὸν πλῆρες (ἢ ἐφθαρμένον).	Ὄνομα τοῦ διδασκάλου καὶ βαθμὸς, (παῦ ἐδιδάχθη) Μεθὸδ. μανιτὶς (ποσὸς καὶ ὑπὸ τίνος χειρηγεῖται καὶ ἂν διέπεται τακτικῶς;).

ΔΙΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ διὰ τὴν δ. τριμηνίαν τοῦ 1858 ἔτους.

		ΜΗΝΟΣ Ἰανουαρ.	ΜΗΝΟΣ Φεβρ.	ΜΗΝΟΣ Μαρτίου
Ἀριθ. τῶν ὑπαρχόντων μαθητῶν τὴν δ΄ τοῦ . .		250	253	260
Μαθηταὶ προβιβασθέντες ἀνὰ μίαν κλάσιν εἰς τὴν . . .	Ἀνάγνωσιν . .			
	Γραφὴν			
	Ἀριθμητικὴν .			
	Κατήχησιν . . .			
	Διαγραφικὴν ..			
	Γραμματικὴν ..			

Σημείωσις. Θέλει σημειωθῆ ἐδῶ ἡ ἠθικὴ διαγωγὴ τῶν μαθητῶν, ἂν τινες αὐτῶν διεπράξαν εἰς ὅλα μῆνα πολλὰς κλίσεις, καὶ ποσάκις εἰς τὴν τριμηνίαν ἐβεβαίωσε τὸ σχολεῖον ἡ ἐπιθεωρητικὴ ἐπιτροπὴ, καὶ πότε.

Σημείωσις τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ σχολείου.

		Δρ.	Λεπ.	
Ἔξοδα τῆς τριμηνίας;	Μισθὸς τοῦ διδασκάλου . .			Καθάλλιον.
	Ἐνοίκιον . .			
	Διάφορα ἔξοδα.			
Ἔσοδα τριμηνιαῖα	Ἀπὸ . .			Καθάλλιον.
	Ἀπὸ . .			

Ὑπογραφὴ τοῦ διδασκάλου. Ὑπογραφὴ ἐπιθεωρήσεως τοῦ συνεστηκότος τὸ σχολεῖον ἢ τῆς ἐπιτροπῆς.

ἰς τὸ Β' τμῆματῆς Η' τῆς ἀναγνώσεως, καὶ εἰς τὴν Ε' τῆς Ἀριθμητικῆς. Εἰς ἑκάστην δὲ ἀπὸ τὰς τρεῖς κατόπιν στήλας (ἐξ ὧν ἡ μὲν φέρει ἐπὶ κορυφῆς σημειωμένον μάθημα γραφῆς, ἡ δὲ ἀναγνώσεως ἡ δὲ ἀριθμητικῆς) σημειόνεται μὲ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ὁ ἀριθμὸς τῆς κλάσεως τοῦ καθενὸς μαθήματος, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ παρὸν εὑρίσκεται ὁ μαθητής· εἰς τὴν κατόπιν στήλην σημειόνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπουσιῶν καὶ εἰς τὴν τελευταίαν αἱ παρατηρήσεις περὶ τοῦ ἠθικοῦ ἑκάστου, οἷον ἂν ἦναι ἐπιμελὴς, εὔτακτος, ἂν ἦναι σημειωμένος εἰς τὸ βιβλίον ἢ εἰς τὸν πίνακα τῆς τιμῆς κτλ. ἂν διέτρεξε πολλὰς κλάσεις εἰς ὀλίγους μῆνας, ἂν ἀνεχώρησε κτλ. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς εὐκόλως δύναταί τις νὰ καταλάβῃ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου τούτου, ὅστις ἐμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ ἐξαμηνιαῖος ἔλεγχος τῆς προόδου τῶν μαθητῶν, καὶ νὰ συνεχίσῃ τὰς στήλας πρὸς σημείωσιν καὶ τῶν λοιπῶν παραδιδομένων μαθημάτων (1).

Εἰς δὲ τὸ τέλος τοῦ ἐλέγχου, γινομένου ὡς τετράδιον εἰς φύλλον, σημειόνει ὁ διδάσκαλος καὶ τὰ ὅσα ἄλλα παραδίδει μαθήματα καὶ τὰς ἄλλας γενικὰς παρατηρήσεις, ὅσας ἔχει νὰ κάμῃ περὶ τοῦ διδακτηρίου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑλικοῦ, περὶ τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς καὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν, ἢ περὶ τῶν προσκομμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ πρὸς τοῦτο, ἐπισυνάπτων καὶ δύω ἐλέγχους τριμηνιαίας καταστάσεως. Κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἔλεγχον γίνεται καὶ ὁ κατάλογος τῶν ἐξεταζομένων καὶ ἀριστευόντων μαθητῶν κατὰ τὰς ἐξαμηνιαίας ἐξετάσεις μὲ τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ περιέχῃ περισσοτέρας στήλας πρὸς σημείωσιν ὅλων τῶν παραδιδομένων μαθημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἠρίστευσαν οἱ ἐξετασθέντες, καὶ τοῦ βραβείου προσέτι, τὸ ὁποῖον ἔλαβον. Εἰς δὲ τὰς στήλας τῶν μαθημάτων, εἰς ἃ ἠρίστευσαν, σημειόνεται ἡ τάξις τοῦ βραβευθέντος διὰ τῶν στοιχείων τοῦ ἀλ-

(1) Σημείωσον ὅτι εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦτον καταγράφονται χωριστὰ κατὰ τάξεις οἱ τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος μαθηταί, σημειούμενοι κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον.

φαθήτου, καὶ ἡ ἱκανότης διὰ τῶν ἀριθμῶν 4,3,2 σημαινόντων τοῦ 4,τὸ ἄριστος· τοῦ δὲ 3, τὸ καλὸς· τοῦ δὲ 2, τὸ μέτριος. Ὁ κατάλογος οὗτος, ἐμφαίνων τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐξετάσεων χωριστὰ τοῦ τε συνδιδακτικοῦ τμήματος καὶ τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ, καταστρόνεται καὶ ὑπογράφεται παρά τε τοῦ δημοδιδασκάλου καὶ παρὰ τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς διοριζομένης κατὰ τὸ 56 ἄρθρ. τοῦ νόμου τῆς 6[18 Φεβρουαρ: 1834, καὶ πέμπεται πρὸς τὴν διοίκησιν ὁμοῦ μὲ ὑποδείγματα Καλλιγραφίας καὶ Ἰχνογραφίας τῶν μαθητῶν, μὲ καταλόγους τοῦ κινητοῦ καὶ ἀκινήτου ὑλικοῦ καὶ μὲ τὰς λοιπὰς πληροφορίας τὰς διαγεγραμμένας εἰς τὴν περὶ ἐξετάσεων ἐγκύκλιον τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ: καὶ τῆς δημοσ: ἐκπαιδσεύεως ὑπουργείου.

Παρεκτὸς τοῦ ἐλέγχου τῆς μηνιαίας καταστάσεως, κατὰ μῆνα πεμπομένου τακτικῶς, εἶναι διατεταγμένον νὰ πέμπῃ ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν διοίκησιν τὸν ἐξαμηνιαῖον ἔλεγχον τῆς προόδου τῶν μαθητῶν, καὶ ἕτερον τῆς τριμηνιαίας καταστάσεως τοῦ σχολείου γινόμενον κατὰ τὸ ὑπόδειγμα ὑπὸ στοιχ: Δ. Διὰ τούτου δὲ τοῦ τελευταίου ἐλέγχου δεικνύεται ἡ ὑλικὴ κατάστασις τοῦ σχολείου καὶ ἡ ἠθικὴ τῶν μαθητῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ διὰ τὴν διδασκαλίαν ἐξοδευόμενα, τὰ ὁποῖα ἐπειδὴ κατὰ τὸν νόμον εἶναι ὑπόχρεως νὰ προμηθεύῃ ἡ ἐπιθεωρητικὴ ἐπιτροπὴ, αὕτη πρέπει νὰ καταστρόνῃ, καὶ νὰ συνυπογράφῃ μετὰ τοῦ διδασκάλου τὸν ἔλεγχον, ἐπικυροῦσα καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐν αὐτῷ διαλαμβανομένων. (1)

---

(1) Αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ, λαμβάνουσαι τοὺς ἀνωφερθέντας ἐλέγχους διὰ νὰ τοὺς διαπεμψωσιν εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. ὑπουργεῖον, χρέος ἔχουν νὰ συνοδεύωσιν αὐτοὺς μὲ τὰς παρατηρήσεις των περὶ τοῦ διδασκάλου καὶ περὶ τῶν διδασκομένων. Περὶ τοῦ πρώτου θέλουν παρατηρεῖ, ἂν ἔχῃ τὰ ἀναγκαῖα πιστοποιητικὰ τῆς ἱκανότητος τὸν κατὰ τὸν νόμον, καὶ τ' ἀποδιατικὰ τοῦ ποῦ καὶ τί ἐδιδάχθη· ἂν φυλάττῃ τὰς περὶ διδασκαλίας διατάξεις ἀκριβῶς, ἂν ζῇ κοσμίως καὶ χρηστοήθως· ἐκτελῇ ἐπιμελῶς τὰ χρέη του. Περὶ δὲ τῶν δευτέρων, ἂν ἔχωσι χρηστὴν διαγωγὴν, ἂν φοιτῶσι προθύμως καὶ τακτικῶς, καὶ ἂν ἀλήθω, προσδύν-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ βραβεύσεων καὶ ποινῶν.

Τὸ καλλίτερον τῆς ἀνατροφῆς σύστημα ἤθελεν εἶσθαι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἤθελε μεταχειρίζεσθαί τις γλυκεῖς καὶ ἡμέρους τρόπους, καὶ λόγους πρὸς τὸ πείθειν· ἀλλ' εἰς τὴν σημερινὴν τῶν ἠθῶν μας κατάστασιν, αὐτὰ τὰ μέσα εἶναι ἱκανὰ νὰ ὑποτάξωσι τὸν δυσήνιον χαρακτῆρα τῶν παίδων εἰς τὴν εὐπείθειαν καὶ τὴν εὐταξίαν;

Γονέων διαφόρων τάξεων καὶ καταστάσεων παιδία φοιτῶσιν εἰς τὰ δημόσια σχολεῖά μας, ἔχοντα μόνον τὴν κατ' οἶκον ἀνατροφὴν, ἥτις εἶναι διάφορος καὶ ἀνάλογος μὲ τὰς γνώσεις καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τῶν γονέων. Τὰ μὲν τῶν παιδίων εἶναι τρελοχαδευμένα ὑπὸ τῶν γονέων, κακῶς ὑπενδιδόντων εἰς ὅλας τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν· τὰ δὲ εἶναι ἀγριευμένα ἀπὸ ἄτοπον καὶ παράκαιρον αὐστηρότητα· καὶ ἄλλα πάλιν εἶναι συνειθισμένα νὰ μὴν ὑπακούωσι δι' ἄλλου τρόπου, εἰμὴ δι' ἀχρείων ὀνειδισμῶν καὶ ῥαβδισμῶν βαρβάρων.

Ἡ εἰς τὰ σχολεῖα διδομένη δημοσία ἀνατροφὴ πρέπει νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς κατ' οἶκον, καὶ ν' ἀναπληρώσῃ τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς. Πρέπει νὰ τεθῶσιν αἱ ἀρχαὶ ἑνὸς συστήματος πειθαρχικοῦ, ἱκανοῦ ν' ἀναδεικνύῃ ἀνθρώπους ἡμέρους, φιλοτίμους, εὐτάκτους καὶ εὐπειθεῖς, ἀγαπῶντας ἐν γνώσει τὸ καλὸν καὶ συμφέρον, καὶ ἀποφεύγοντας τὸ κακόν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς παιδία ἀνήλικα,

---

ωσι· καὶ τέλος περὶ τοῦ σχολείου νὰ ἀναφέρωσιν εἰς τίνα κατάστασιν εὑρίσκεται τὸ ὑλικὸν αὐτοῦ, καὶ ἡ χρηματική του πόρος, ἂν χορηγῶνται τὰ ἀναγκαῖα ταμτικῶς καὶ ὁ μισθὸς τοῦ διδασκάλου. Ὁ νόμος ἀνέθεσε τὴν ὑπερτάτην ἐποπτείαν τῶν κατ' ἐπαρχίας δημοτικῶν σχολείων εἰς τὰς διοικητικὰς, καὶ διατάσσει αὐτὰς καθ' ἑξαμηνίαν ἢ κατ' ἔτος νὰ ἐπισκέπτωνται αὐτὰ διὰ νὰ βεβαιώνωσι, ἀφ' ἑαυτῶν περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητευομένων.

ἄκακα καὶ ἄγνωθα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ συνεθισθῶσιν εἰς τα-
τας τὰς ἀρετὰς, ἀπαιτεῖται σταθερὰ θέλησις, ἐπίμονος δραστη-
ριότης καὶ σύντονος ἐπιτήρησις ἀπὸ μέρους τοῦ ἀναδεχομέ-
νου τὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν τῶν παιδίων, εἰς τὸ νὰ κάμῃ αὐτὰ
διὰ τῆς προόδου τοῦ χρόνου ν' ἀποκτήσωσιν αὐτὰς τὰς καλὰς
ἕξεις. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔχει νὰ μεταχειρισθῇ τὴν πειθανάγ-
κην, μὲ ἡμερότητα μὲν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐπιμονὴν, ὅπου ἐκεῖνα
διὰ τὴν ἀγνωσίαν των δὲν πείθωνται· ἔπειτα δὲ ἡ πειθανάγκη
παύει, ἀφ' οὗ καιροῦ ἡ θέλησις ἄρχεται νὰ ἐνισχύεται ὑπὸ τοῦ
ὀρθοῦ λόγου. Τότε πρέπει ν' ἀποτείνηται εἰς τὸ λογικὸν καὶ τὸ
αἰσθητικὸν, ὑποκινουμένης τῆς φιλοτιμίας διὰ τῆς ἐλπίδος τῶν
ἀμοιβῶν καὶ τοῦ φόβου τῶν ποινῶν, καὶ πειθομένης τῆς
θελήσεως διὰ τοῦ λόγου δεικνύοντος τὸ συμφέρον καὶ ὠφέ-
λιμον (1).

Τὰ παιδία συνεθιζόμενα εἰς τὰς καθημερινὰς τοῦ σχολείου
ἀσκήσεις, εἰς τὴν τακτικὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν σιωπὴν, εἰς τὴν
τάξιν, εἰς τὴν ὑπακοὴν εἰς τὴν πειθαρχίαν, ἀρχίζουν ν' ἀπο-
κτῶσι τὰς πρώτας καλὰς ἕξεις καὶ νὰ ἐλευθερόνωνται κατὰ τὸ
μᾶλλον καὶ ἧττον ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα τῆς κατ' οἶκον ἀνα-
τροφῆς. Ἡ ἄγρυπνος ἐπιτήρησις τοῦ διδασκάλου εἰς διατήρησιν
τῆς πειθαρχίας καὶ εὐταξίας, ἡ πρὸς τοῦτο δραστηριότης τῶν
πρωτοσχόλων, ἡ παρ' ἐκείνου πρὸς τούτους μεταδιδομένη, καὶ
μέσα τινὰ κατάλληλα εἰς τὸ νὰ διαιωνίσωσι τὴν φιλοτιμίαν καὶ
ἄμιλλαν τῶν μαθητῶν, ἀρκοῦσι νὰ ἐντυπώσωσιν εἰς τὰς ἀπα-
λὰς τῶν παιδίων καρδίας, καὶ νὰ παγιώσωσι διὰ τῆς συνηθείας
τὰς καλὰς ἕξεις.

Ἡ ἄμιλλα μεταξὺ τῶν μαθητῶν διεγείρεται καὶ ἡ φιλοτι-
μία αὐτῶν κινεῖται διὰ τῆς ἐλπίδος τῶν βραβεύσεων καὶ τοῦ
φόβου τῶν ποινῶν. Αἱ δὲ βραβεύσεις καὶ αἱ ποιναὶ, διὰ νὰ ἔ-
χωσι καλὸν ἀποτέλεσμα πρέπει νὰ ἐνεργῶσι μᾶλλον ἐπὶ τοῦ

(1) Ἴδε *Παιδαγωγοῦ* σελ. 113 καὶ 161.

ἠθικοῦ ἢ ἐπὶ τοῦ σώματος· νὰ ἦναι δὲ καὶ τοιαῦται ὥστε αἱ μὲν νὰ μὴ καταστήνωσιν ἀλαζόνας, κούφους καὶ ὑβριστὰς τοὺς βραβευομένους· αἱ δὲ, νὰ μὴ ἐξευτελίζωσιν ἢ ἀποζωόνωσι τοὺς τιμωρουμένους.

Πρέπει λοιπὸν νὰ βραβεύωνται ὅσοι ἐκ τῶν μαθητῶν φέρονται καλῶς, διὰ νὰ κινῶνται καὶ οἱ ἄλλοι εἰς ἔφεσιν τοῦ νὰ φέρωνται καὶ αὐτοὶ ὁμοίως.

Πρέπει νὰ καταστέλλωνται οἱ δυσήνιοι μαθηταὶ νὰ τιμωρῶνται τὰ σφάλματα, νὰ κακίζωνται τὰ κακὰ ἔργα, διὰ ν' ἀποτρέπωνται καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ νὰ ἐμποδίζωνται ἀπὸ τοῦ νὰ πράσσωσιν αὐτά.

Ἀλλὰ πάντα πρέπει νὰ γίνωνται κατὰ τὴν δικαιοσύνην. Δὲν χρειάζεται νὰ πράσσεταί τι οὔτε κατὰ χάριν τινὸς, οὔτε κατὰ προτίμησιν· ἡ ἀξιότης ἢ ἡ φρόνησις πρέπει νὰ ἀνταμείβωνται, ὁποιασδήποτε ἡλικίας ἢ κλάσεως καὶ ἂν ἦναι ὁ μαθητὴς, ὁποιασδήποτε τάξεως ἢ βαθμοῦ καὶ ἂν ἦναι οἱ συγγενεῖς του. Χρέος ἔχει ὁ διδάσκαλος νὰ βεβαιόνηται καλῶς, ἂν φυλάσσωσι τὴν δικαιοσύνην εἰς τὰ ὅσα πράσσωσιν οἱ πρωτόσχολοι· ἂν τῷ ὄντι τὰ πρωτεῖα δίδωνται εἰς τὸν ἀξιώτερον· ἂν ὁ σημειούμενος ὡς καλὸς ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων ἦναι τῷ ὄντι καλὸς καὶ ἄξιος.

Αἱ ποιναὶ πρέπει παρομοίως νὰ πράσσωνται μὲ δικαιοσύνην καὶ ἰσοδικαιότητα· δὲν χρειάζεται μῖσος ἐναντίον τινῶν μαθητῶν, οὔτε θυμός. Ὁ διδάσκαλος ὅταν ἐπιπλήττῃ τινὰ, πρέπει νὰ μὴ φαίνηται θυμωμένος· καὶ χρέος ἔχει νὰ βεβαιόνηται πάντοτε, ἂν οἱ πρωτόσχολοι σημειόνουν ὀρθῶς, καὶ ὅτε πρέπει.

Περὶ δὲ τῶν ποινῶν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι πρέπει τις νὰ μεταχειρίζηται αὐτὰς σπανίως· τὰ παιδία συνειθίζουσιν εἰς ὅλα ἐπίσης. Τὸ σχολεῖον τὸ εὐτακτότερον δὲν εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου ὁ διδάσκαλος τιμωρεῖ πλειότερον τοὺς μαθητάς. Δὲν πρέπει νὰ προστρέχῃ τις εἰς τὰς ποινὰς, εἰμὴ ὁπόταν ὁ μαθητὴς φαίνεται ὅτι δὲν ἐμπορεῖ νὰ σωφρονισθῇ δι' ἄλλου τινος μέσου,

διὰ τοῦ θελγήτρου τινὸς ἀμοιβῆς· διότι οὗτος ὁ τελευταῖος τρόπος εἶναι προτιμότερος καὶ διὰ τὸν διδάσκαλον καὶ διὰ τὸν μαθητήν. Εἶναι οἱ μαθηταί σου δυσήνιοι καὶ ἀπειθεῖς; γίνεται μεγάλος θόρυβος εἰς τὸ σχολεῖον; Μὴ φοβερίζῃς με τιμωρίας, διότι κινδυνεύεις ἴσως νὰ μὴν ἐπιτύχῃς ὑποσχέθητι μίαν ἀμοιβὴν εἰς τὸν φρονιμώτερον, καὶ ὅλοι θέλουν συνερισθῆ εἰς τὸ νὰ διακριθῶσι διὰ τὴν εὐαγωγίαν καὶ εὐπείθειάν των· πλὴν φύλαξον ἀκριβέστατα τὴν ὑπόσχεσίν σου.

Μὴ μεταχειρισθῇς δὲ ποτέ σου τὴν αὐτὴν ποινὴν διὰ τὸ αὐτὸ σφάλμα πρὸς ὅλους τοὺς μαθητὰς ἀδιακρίτως· διότι ἓν τι μέσον ἐμπορεῖ νὰ διορθώσῃ τοῦτον τὸν μαθητὴν, καὶ νὰ μὴ κάμῃ καμμίαν ἐνέργειαν εἰς ἐκεῖνον· τοῦτο χρέμαται ἀπὸ τὴν οἰκιακὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀναπτυσσομένην αἰσθητικότητα καὶ φιλοτιμίαν τοῦ παιδός. Ὁ διδάσκαλος ἔχει χρέος νὰ σπουδάζῃ τὸν χαρακτῆρα τῶν μαθητῶν του, ὥστε νὰ γνωρίζῃ ὁποῖον ἰατρικὸν εἶναι δραστικὸν εἰς τὸν καθένα Καὶ ἡ διάρκεια δὲ τῆς ποινῆς δὲν εἶναι τρόπος νὰ προσδιορισθῇ. Διὰ μὲν τὸν μαθητὴν τὸν φιλότιμον καὶ δεικνύοντα μεταμέλειαν πρέπει νὰ ἦναι ὀλιγοχρόνιος· διὰ δὲ τὸν μὴ δεικνύοντα, πολυχρονιωτέρα.

Ἄλλο μέσον κατάλληλον εἰς διέγερσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν μαθητῶν εἶναι ἡ ἀμοιβαία συνεννόησις τῶν γονέων καὶ τοῦ διδασκάλου πρὸς κοινὴν ἐπιτήρησιν τῆς διαγωγῆς τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὴν οἰκίαν. Ὁ εἰς τὸ σχολεῖον σφάλλων μαθητὴς καὶ τιμωρούμενος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου συναισθάνεται πλειοτέραν δυσαρέσκειαν, καὶ ἐντροπὴν, ἂν λάβῃ μάρτυρας τῆς τιμωρίας του καὶ τοὺς γονεῖς, καθὼς καὶ διὰ τὰς κατ' οἶκον ἀταξίας του συστέλλεται, ἂν λάβῃ γνῶσιν καὶ ὁ διδάσκαλος. Πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ἐπενοήθησαν τὰ γραμμάτια τῆς εὐαρεσκείας ἢ δυσαρεσκείας τοῦ διδασκάλου, ἐλλόμενα παρὰ τούτου εἰς τοὺς γονεῖς (ἴδε κατωτέρω).

Τὸ δὲ καταλληλότερον δι' οὗ συνιστᾶται τακτικὴ ἀνταπόκρι-

σις μεταξὺ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν γονέων εἶναι τὸ λεγόμενον κάτοπτρον τῆς διαγωγῆς τοῦ μαθητοῦ. Εἶναι δὲ τοῦτο μικρὸν φυλλάδιον ἐκ 12 σελίδων, εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων σημειόνεται ἀφ' ἑνὸς μέρους παρὰ τοῦ διδασκάλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρὰ τῶν γονέων, ἡ μηνιαία διαγωγὴ τοῦ μαθητοῦ κατὰ τῶν ἑξῆς τρόπον.

ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ . . . .

Κάτοπτρον διαγωγῆς τοῦ μαθητοῦ (δεῖνος).

Ἐποχή.	Σημείωσις τοῦ διδασκάλου.	Σημειώσεις τῶν γονέων.
ἀπὸ τὴν 1—8 Ἰανουαρίου. 1859	ἀπρόσεκτος, ταραχοποιός, κατεδικάσθη τρὶς.—	Εἶναι φιλονεικος καὶ ἀπειθής.—
Τὴν 8 — 15	Ἐστάθη προσεκτικώτερος καὶ ἡσυχώτερος—δὲν ἐτιμωρήθη.—	Ἐφάνη εὐπειθέστερος. Δὲν ἀγαπᾷ νὰ μελετᾷ
Τὴν 15—22	Ἔλαβεν 20 εὔσημα διὰ τὴν προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειάν του.	Ἐπέρασεν εὐτακτα, καὶ ἤρχισε νὰ μελετᾷ.
22 — 29	Εἶμαι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν διαγωγήν του· ἐβραβεύθη ὡς εὔτακτος.—	Φέρεται παλλὰ καλά.
	Ὁ δημοδιδάσκαλος. . . .	(Ὑπογραφὴ τοῦ πατρός).

Ἕκαστος τῶν μαθητῶν ἔχει ἴδιόν του κάτοπτρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κατὰ Σάββατον, ἢ Κυριακὴν, ὁ διδάσκαλος γράφει τὰς περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ μαθητοῦ σημειώσεις του· τὴν δὲ Δευτέραν παρουσιάζει εἰς τὸν διδάσκαλον ὁ μαθητὴς τὸ κάτοπτρον περιέχον τοῦ πατρὸς (ἢ ἄλλου συγγενοῦς ἔχοντος τὴν ἐπιτήρησιν αὐτοῦ) τὰς σημιώσεις τὰς περὶ τῆς κατ' εἶκον διαγωγῆς του· τοιουτοτρόπως καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ γονεῖς λαμβάνουσι λογαριασμὸν ἀμοιβαίως περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ παιδίου, καὶ συμπράττουσι συμφώνως εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ ἤθους αὐτοῦ.

Τὰ δὲ παιδία γνωρίζοντα, ὅτι ἀμφότεροι ἐπιτηροῦντες λαμβάνουσιν ἀμοιβαίως λογαριασμὸν ὅλων τῶν πράξεών των, καὶ ὅτι εἶναι εἰς χρέος νὰ παρουσιάζωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς γνωρίμους καὶ εἰς τὴν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν ἐν καιρῷ τῶν δημοσίων ἐξετάσεων, φιλοτιμοῦνται νὰ προσέχωσιν εἰς τὴν διαγωγήν των διὰ νὰ μὴ λάβωσι κακὰς σημειώσεις εἰς τὸ κάτοπτρον.

Διὰ τοῦτο ἐπαρατηρήθη, ὅτι πολλοὶ μαθηταί, ἀναισθητοῦντες εἰς πᾶσαν ἄλλην ποινήν, ἐδιωρθώθησαν διὰ τῆς χρήσεως τοῦ κατόπτρου· καὶ ἡ πεῖρα μᾶς ἀπέδειξεν, ὅτι μόνον αὐτὸ ἴσχυσε νὰ βελτιώσῃ τὸ ἦθος τῶν μαθητῶν τινων σχολείων, τῶν ὁποίων οἱ διδάσκαλοι δὲν εὗρισκον κἀνένα ἄλλον τρόπον διὰ νὰ καταστείλωσι τὴν ἀταξίαν.

Εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις βάλλεται ὑπ' ὄψιν τῆς ἐπιτροπῆς τὸ κάτοπτρον, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ κατάστιχα τὰ ἀφορῶντα τὴν διαγωγὴν καὶ πρόοδον τῶν μαθητῶν, πρὸς ἔπαινον καὶ βράβευσιν τῶν εὐτάκτων καὶ φρονίμων.

§ 1 Βραβεύσεις.

Εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα διορίζονται αἱ ἑξῆς βραβεύσεις ὡς κατάλληλοι νὰ διεγείρωσι τὴν ἅμιλλαν τῶν μαθητῶν.

ά—Προβιβάζεται εἰς τὸν πρῶτον τόπον, εἰς τὰς χορείας, ὁ μαθητὴς ὁ ἀποκρινόμενος καλήτερον τῶν ἄλλων· δίδεται ἓν γραμμάτιον ἀμοιβῆς, ἢ εὔσημον, εἰς τὸν παρουσιάζοντα τὸ σημεῖον τοῦ πρώτου μετὰ τὸ τέλος τῶν κατὰ χορείας ἀσκήσεων.

β΄ — Δίδεται ἓν γραμμάτιον ἐξετάσεως, ἀξίζον πέντε εὔσημα, εἰς τὸν μαθητὴν τὸν προβιβαζόμενον ἀπὸ μίαν κατωτέραν εἰς ἄλλην ἀνωτέραν κλάσιν, καὶ ἀνακηρύσσεται τὸ ὄνομά του εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν μαθητῶν.

γ΄—Δίδεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἓν γραμμάτιον εὐχαριστήσεως εἰς ὅσα παιδία διακρίνονται ἐκ τῶν λοιπῶν διὰ τῆς καλῆς διαγωγῆς καὶ τῆς προκοπῆς των, καὶ λάβωσι καλὰς σημειώ-

σεις εἰς τὸ κάτοπτρον, καὶ εἰς τὸ βιβλίον τῶν βραβευομένων καθ' ὅλον τὸν μῆνα· ἰδοὺ τὸ ὑπόδειγμα.

ΑΛΛΗΛΟΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

Σχολεῖον δημόσιον τοῦ δήμου . . . . .
συ στηθὲν ὑπὸ
εἰς (τὸ ὄνομα τῆς ἐνορίας ἢ τοῦ χωρίου)
Γραμμάτιον εὐχαριστήσεως

Εἶμαι . . . . εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν
διὰ τὴν προκοπὴν καὶ τὴν εὐταξίαν του.
τὴν . . . . 1860 . . . (ὑπογραφὴ τοῦ διδασκάλου)
ἀξίζει 100 εὔσημα, ἤτοι λεπτὰ

Ὁ μαθητὴς ὁ λαμβάνων τοῦτο καὶ παρουσιάζων αὐτὸ εἰς τοὺς γονεῖς του, ἔχει δικαίωμα νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θέλει λάβει παρ' αὐτῶν εἰς χρήματα τοὐλάχιστον τὴν ἀξίαν τῶν 100 εὐσήμων.

δ'—Ἐπαινεῖται μεγαλοφώνως, εἰς ἐπήκοον πάντων, ὅστις τῶν μαθητῶν πράξῃ καλόν τι ἔργον καὶ ἐνάρετον, καὶ σημειόνεται εἰς τὸ βιβλίον τῶν βραβευομένων.

ε—Καταγράφονται εἰς τὸν πίνακα τῆς τιμῆς (τὸν μικρὸν), κρεμάμενον πλησίον τοῦ βάθρου, τὰ ὀνόματα τῶν καλητέρων μαθητῶν καὶ τῶν εὐπειθεστέρων, οἵτινες, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν καλὴν διαγωγήν των, ἔλαβον πολλὰς βραβεύσεις εἰς διάστημα μιᾶς τριμηνίας, καὶ καλὰς σημειώσεις εἰς τὸ κάτοπτρον.

ς'—Μεταφέρονται εἰς ἄλλον πίνακα τῆς τιμῆς (τὸν μεγάλον, εἰς τὸν ὁποῖον μένουσι ἐγγεγραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν δια-

πρεψάντων μαθητῶν ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ σχολείου) τὰ ὀνόματα τῶν μαθητῶν, ὅσοι κατεγράφησαν πολλάκις κατὰ τὴν ἐξαμηνίαν, ἢ ἔμειναν τοὐλάχιστον ἓξ μῆνας καταγεγραμμένοι εἰς τὸν μικρὸν πίνακα τῆς τιμῆς.

Ἡ ἐγγραφὴ γίνεται ἐπισήμως, καθ' ἣν ἡμέραν ἐπιθεωρεῖται τὸ σχολεῖον ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς, ἐπαινούσης τὸν ἐγγραφόμενον ἐνώπιον τῶν συμμαθητῶν του.

ζ'—Κατὰ μῆνα γινομένης ἐπιθεωρήσεως τῆς διαγωγῆς καὶ προόδου τῶν μαθητῶν εἰς τοὺς ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἔχουσι διαρκεστέρας καὶ πλειοτέρας καλὰς σημειώσεις καὶ βραβεύσεις, εἰς διάστημα τριῶν μηνῶν, δίδεται πρὸς τοὺς συγγενεῖς παρὰ τοῦ διδασκάλου συγχαρητικὴ ἐπιστολὴ καὶ δηλωτικὴ τῆς εὐχαριστήσεώς του. Τὸ πρῶτον ἐρχόμενον μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν Σάββατον Μ. Μ. ἢ τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν θείαν λειτουργείαν, γράφεται ἡ ἐπιστολὴ καὶ ἀναγινώσκεται εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν μαθητῶν, διαλαμβάνουσα ταῦτα.

Κύριε! Σᾶς συγχαίρω, διότι δύναμαι εὐχαρίστως νὰ σᾶς ἀναγγείλω, ὅτι ὁ υἱός σας (ἢ ἀνεψιός σας δεῖνα) εἶναι ἀξιέπαινος. Μεταξὺ ὅλων τῶν μαθητῶν αὐτὸς εἶναι ὁ καλλήτερος διὰ τὴν εὐπειθειάν του, τὴν χρηστοήθειαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὰ μαθήματα, ἐρχόμενος τακτικῶς εἰς τὸ σχολεῖον. Ἂν ἐξακολουθήσῃ μὲ τὸν ὅμοιον τρόπον, δὲν μένει κἀμμία ἀμφιβολία, ὅτι θέλει φανῇ ὁ καλλήτερος εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις, καὶ θέλει ἐπαινεθῇ ὑπὸ πάντων, καὶ βραβευθῇ ἀξίως.

Τέσσαρες τοιαῦται ἐπιστολαὶ, λαμβανόμεναι εἰς τὸ διάστημα τοῦ σχολικοῦ ἔτους, φέρουσιν ἓν βραβεῖον, κατὰ τὰς δημοσίας ἐξετάσεις τὰς θερινὰς, εἰς τὸν λαβόντα τὰς ἐπιστολὰς μαθητήν.

η'—Διορίζεται πρωτόσχολος, ὅστις τῶν μαθητῶν μετὰ τῆς παιδείας ἔχει καὶ χρηστοήθειαν καὶ χαρακτῆρος εὐστάθειαν.

θ'—Διορίζεται γενικὸς πρωτόσχολος, ὅστις τῶν μαθητῶν εἶναι ἄξιος διὰ τὸν χαρακτῆρά του, ὅσον τὸ δυνατὸν καὶ διὰ

τὴν προκοπήν του, νὰ διευθύνῃ τοὺς συμμαθητάς του. Ἡ χρηστοήθεια, ἡ εὐταξία, ἡ δραστηριότης, ἡ ἀνεπίληπτος διαγωγὴ ἐν ἑνὶ λόγῳ, εἶναι τὰ κύρια συστατικὰ τοῦ γενικοῦ πρωτοσχόλου, προτιμώμενα καὶ ἀπὸ τὴν παιδείαν.

ί — Δίδεται ἓν πιττάκιον ἀξίζον 2 εὔσημα, εἰς καθένα ἑρμηνευτήν, καθ' ἑκάστην παράδοσιν, ἂν ὁ διδάσκαλος ἦναι εὐχαριστημένος ἀπ' αὐτὸν διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἀσκήσεων.

ιά — Δίδεται, εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, εἰς καθένα ὑπαγορευτὴν ἐκπληρώσαντα τὰ χρέη του, ἓν πιττάκιον πρωτοσχόλου ἀξίζον πέντε εὔσημα (1).

ιβ' — Δίδεταί τι εἰς καθένα γενικὸν πρωτόσχολον, εἰς τὸ τέλος τῆς ἑβδομάδος, ὡς ἀμοιβή, ἀξίζον, ὅσον δέκα πιττάκια πρωτοσχόλου ὑπαγορευτοῦ.

ιγ' — Δίδονται κατὰ Σάββατον εἰς τοὺς καλητέρους μαθητὰς ἐπίσημα, φορούμενα ὡς ἐγκόλπια, καὶ φέροντα ἐπιγεγραμμένας τὰς λέξεις· εὐπειθὴς, εὔτακτος, ἐπιμελὴς, προκομμένος, ἄριστος μαθητής (2).

ιδ' — Πρὸ τῆς ἐξόδου ἐκ τοῦ διδικτηρίου εἰς τὸ προαύλιον τὸ μεσημέριον καὶ τὸ ἑσπέρας, ὁ γενικὸς πρωτόσχολος προσκαλεῖ εἰς τὸ βάθρον, τοὺς ὅσους ἐσημείωσαν οἱ πρωτόσχολοι ὡ, καλοὺς μαθητὰς, καὶ ὁ διδάσκαλος τοὺς ἀνταμείβει, δίδων εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ἓν εὔσημον.

---

(1) Ὅλα τὰ πιττάκια τῶν πρωτοσχόλων καὶ τῶν βοηθῶν πρέπει νὰ ἦναι κολλημένα εἰς στερῆον χάρτην, διὰ νὰ διατηρῶνται κάλλιων.

(2) Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Γαλλίας τὰ ἐγκόλπια αὐτὰ εἶναι ὀρειχάλκινα ὡς νομίσματα, μὲ μικρὰς ἀλυσίδας ἐξαρτώμενα καὶ φέροντα τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως ἀρ' ἑνὸς, ἀρ' ἑτέρου δὲ τὸ καλὸς μαθητής. Εἰς τὰ μεγαλήτερα σχολεῖα ἔχουν 30 τοιαῦτα ὁμοῦ μὲ τὰ εἰς τοὺς πρωτοσχόλους διδόμενα· εἰς δὲ τὰ μικρότερα δώδεκα μόνον ἐξακοῦσιν. Εἰς ἡμᾶς ἐλπίζουν οἱ διδάσκαλοι νὰ κάμνωσι τὰ τοιαῦτα ἐπίσημα ῥομβοειδῆ ἀπὸ χάρτωνα ἢ ἀπὸ σανιδάκια λεπτὰ, περικαλυπτόμενα μὲ χρυσοχάρτον ἢ μὲ χρυσοπάφυλλα (σκαρτὰ τελῆ) καὶ ἐξαρτώμενα μὲ κορδέλλας χρώματος κυανοῦ καὶ λευκοῦ. Ταῦτα φέροντα τὸ εὐπειθὴς, ἢ εὔτακτος κτλ. δίδονται τὸ Σάββατον Μ· Μ. εἰς τοὺς μαθητὰς διὰ νὰ φορῶσιν ἕως τὴν Δευτέραν, ὅτε τὰ ἐπιστρέφουν εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ σημειοῦνται ὡς βραβευθέντες.

ιέ—Εἴκοσιν εὔσημα ἀξίζουσι πέντε λεπτά. Ἅπαξ δὲ τοῦ μηνὸς, τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἀποδίδουσιν οἱ μαθηταὶ τὰ ὅσα ἐκέρδησαν κατὰ τὸν μῆνα πιττάκια, εἰς τὸν διδάσκαλον, καὶ λαμβάνουσιν ἀντ' αὐτῶν πρᾶγμά τι χρήσιμον τῆς ἀξίας τῶν ἀποδιδομένων, οἷον τετράδια καλοῦ χαρτίου, γραφίδας, μολυβδοκόνδυλα, κονδυλοφόρους, μαχαιρίδια, πλάκας, κανόνας, διαβήτας, γωνιόμετρα, ὑποδείγματα καλλιγραφίας ἢ διαγραφικῆς κτλ. Ἐὰν ὁ μαθητὴς ἦναι πτωχῶν γονέων, τῷ δίδεται τίποτε καλὸν εἰς ἐνδυμασίαν. Ὅσοι δὲ τῶν μαθητῶν ἔχουσιν ὀλίγα τινὰ πιττάκια, οὗτοι τ' ἀλλάσσουσι τότε μὲ μεγαλήτερα.

Ἓν γραμμάτιον εὐχαριστήσεως ἀξίζει ὡς εἴπαμεν, ἢ ἀνταλλάσσεται μὲ 100 εὔσημα.

Ὅστις τῶν μαθητῶν συνάξῃ τέσσαρα γραμμάτια εὐχαριστήσεως ἐμπορεῖ νὰ τὰ ἀνταλλάξῃ μὲ μίαν συγχαρητικὴν ἐπιστολήν. Τὸ γραμμάτιον ὅμως τῆς εὐχαριστήσεως δὲν ἀξίζει, οὔτε ἀνταλλάσσεται, ἀφ' οὗ παρέλθωσι 4 μῆνες ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του.

Τέσσαρες συγχαρητικαὶ ἐπιστολαὶ ἀξίζουσιν ἓν βραβεῖον· καὶ ἑκάστη ἐξ αὐτῶν ἀξίζει καὶ ἀνταλλάσεται ἐντὸς τοῦ ἔτους τοῦ σχολικοῦ, καθ' ὃ ἐξεδόθη, κατὰ τὰ ἑξῆς.

Ὅστις μαθητὴς ἀπελπίζεται ἀπὸ τοῦ νὰ λάβῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους 4 συγχαρητικὰς, δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀνταλλαγήν των παρὰ τοῦ διδασκάλου, πρὶν τῆς παραγραφῆς των· καὶ ἂν μὲν ἔχῃ μίαν, νὰ λάβῃ ἀντ' αὐτῆς 4 γραμμάτια εὐχαριστήσεως, ἢ πρᾶγμά τι ἀξίζον λ. 50, ἂν δ' ἔχῃ δύο, νὰ καταγραφῇ εἰς τὸν μικρὸν πίνακα τῆς τιμῆς.

Εἰς τὰ ἄπορα σχολειά μας, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ χορηγῶσι δύο ἢ τρεῖς δρ. τοὐλάχιστον κατὰ μῆνα, εἰς τοὺς ἑκατὸν μαθητὰς, πρὸς ἐξαργύρωσιν τῶν εὐσήμων, ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ μεταχειρίζεταί τινας τρόπους διὰ νὰ μὴ μένωσιν ἀνεξαργύρωτα τὰ εὔσημα, τὰ ὁποῖα τότε δὲν θέλουσιν ἔχει κἀμμίαν

τιμὴν εἰς χεῖρας τῶν μαθητῶν οὔτε τὸ ἀποτέλεσμα δι' ὃ δίδονται. Πρὸς τοῦτο ὁ διδάσκαλος ἐμπορεῖ νὰ προσδιορίσῃ, ὅτι ὅσοι τῶν μαθητῶν κατὰ μῆνα λάβωσι τοσοῦτον ἀριθμὸν εὐτήμων, (150, φέρ' εἰπεῖν, ἕως 400), ἐξαργυρόνουσιν αὐτὰ ἀνὰ 5 ἢ 10 εἰς τὸ λεπτὸν τιμώμενα· τῶν δὲ ἐχόντων ὀλιγώτερα ἀντιλλάσσονται μὲ μεγαλήτερα διὰ νὰ ἐξαργυρωθῶσιν, ὅταν φθάσωσιν εἰς τὴν ὡρισμένην ποσότητα. Εἰς δὲ τοὺς ἔχοντας τὴν ὡρισμένην ποσότητα προτείνεται ἢ νὰ λάβωσι τὴν ἀξίαν των εἰς βιβλίδια, τετράδια, κτλ. ἢ νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὸ βιβλίον τῶν βραβευομένων, ἅπαξ ἢ δίς, ὑπὸ τὸ ἐπίθετον δι' ὃ ἔλαβον τὰ περισσότερα· οἷον τοῦ εὐπειθής, ἐπιμελὴς κτλ. — Αἱ καταγραφαὶ δὲ αὗται καταλογίζονται ἐν καιρῷ διὰ τὴν ἐγγραφὴν εἰς τὸν μικρὸν πίνακα τῆς τιμῆς (ἴδε περὶ βραβεύσ.).

Εἰς τὴν κατὰ μῆνα ἐπιθεώρησιν τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν, ὅσοι ἔχωσιν εἰς τὸ βιβλίον τῶν τιμωρουμένων πλειοτέρας σημειώσεις ἢ εἰς τὸ τῶν βραβευομένων, οὗτοι χάνουσι τὰς βραβεύσεις ὅλας τοῦ μηνός· καὶ ἂν συμβῇ καὶ εἰς τὸν ἑπόμενον τὸ αὐτὸ, χάνουσιν ἀναλόγως καὶ ἀπὸ τὰ ὅσα εἶχον γραμμάτια εὐχαριστήσεως, ὥστε ταῦτα νὰ μὴ καταλογίζωνται εἰς τὴν περαιτέρω βράβευσίν των.

Περὶ τῶν κατὰ τὰς δημοσίας ἐξετάσεις βραβείων.

Κατ' ἔτος γίνεται καὶ δημοσία διανομὴ βραβείων κατὰ τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις. Εἰς σχολεῖον ἐκ διακοσίων ἕως τριακοσίων μαθητῶν, ἐμποροῦν νὰ δοθῶσι βραβεῖα τὰ ἑξῆς.

Διὰ τὴν Κατήχησιν . . .	1	βραβεῖον	1 προσέγγισις
» τὴν φρόνησιν καὶ χρηστοήθ:	1	»	
» τοὺς γενικοὺς πρωτοσχόλους	1	»	
» τοὺς μερικοὺς πρωτοσχόλους	6	»	
» τὴν Ἀνάγνωσιν . . .	8		8
» τὴν Γραφήν	8		8
» τὴν Ἀριθμητικήν. . .	8		8

Διὰ δὲ τὰ μαθήματα τῆς Γραμματικῆς καὶ τῆς Γραμ: Ἰχνο-

γραφίας εἰς τὰ ὁποῖα ὅλοι οἱ μαθηταὶ δὲν καταγίνονται, ὁ ἀριθμὸς τῶν βραβείων καὶ τῶν προσεγγίσεων πρέπει νὰ ἦναι μικρότερος τοῦ τῶν ἀνωτέρω, καὶ ἀνάλογος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν.

Ἂν καὶ εἰς τὰ μικρὰ σχολεῖα ἐμποροῦν νὰ ὑπάρχωσιν ὅλαι αἱ κλάσεις, δίδονται ὅμως βραβεῖα ὀλιγώτερα. Εἰς αὐτὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ οἱ προκόψαντες πλειότερον, εἰς ὁποίας κλάσεις καὶ ἂν τύχωσι νὰ ἦναι, ἀνταμείβωνται μὲ ἓν βραβεῖον. Εἰς σχολεῖον ἐκ πεντήκοντα μαθητῶν π. χ. ἐμπορεῖ τις νὰ δώσῃ δώδεκα βραβεῖα, καὶ δέκα προσεγγίσεις.

Ἐξετάσεις δημόσιαι κατὰ τὸν νόμον τῆς 6]18 Φεβ: 1834 εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα γίνονται δὶς τοῦ ἔτους καθ' ἑξαμηνίαν (ἄρθρ: 56) ὑπὸ ἰδίας ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς (οὐχὶ τῆς ἐπιθεωρητικῆς) πενταμελοῦς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διοριζομένης παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπουργείου (1). Καὶ αἱ μὲν τῆς πρώτης ἑξαμηνίας ἐξετάσεις (αἱ χειμεριναὶ) εἶναι ἀποπειρατήριοι· αἱ δὲ τῆς δευτέρας (αἱ θεριναὶ) εἶναι ἐξετάσεις ὁριστικαὶ καὶ ἀπολυτήριοι, τελούμεναι πανδήμως καὶ πανηγυρικῶς ἐνώπιον τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν. Εἰς τὰς πρώτας οἱ εὐδοκιμοῦντες μαθηταὶ σημειοῦνται καὶ ἐπαινοῦνται δημοσίως, λαμβάνοντες ἀποδεικτικὸν ἐξετάτεως ὑπογεγραμμένον παρὰ τοῦ διδασκάλου καὶ τῆς ἐπιτροπῆς. Εἰς δὲ τὰς ἐνιαυσίους αὐτοὶ οὗτοι εὐδοκιμοῦντες ὁμοίως, καθὼς καὶ ἄλλοι μαθηταὶ, βραβεύονται· καὶ ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἀποπερατώσωσι τὰ μαθήματά των λαμβάνουσι καὶ ἀπολυτήρια διὰ νὰ μεταβῶσιν, οἱ ἔχοντες τοὺς τρόπους, εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ σχολικοῦ ἔτους. (Ἔχε ὑπ' ὄψιν τὴν περὶ ἐξετάσεων ἐγκύκλ. τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. Ὑπουργείου).

Αἱ ἐξετάσεις γίνονται κατὰ μαθήματα καὶ κατὰ τάξεις

(1) Ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ πρέπει νὰ συγκροτῆται ἀπὸ ἄλλα μέλη παρὰ τὰ τῆς ἐπιθεωρητικῆς, διότι καὶ αὐτὴς τρέπει τινὰ ἡ ἀπὸ τοῦ σχολείου ἐπιτήρησις ἐξετάζεται τότε, συνεδριάζει δὲ καὶ αὕτη μετὰ τῆς ἐξεταστικῆς εἰς τὰς ἐξετάσεις καὶ διανομὰς τῶν βραβείων καὶ γνωμοδοτεῖ, ἀλλὰ δὲν ἔχει ψῆφον.

ἐρωτῶντος τοῦ διδασκάλου τὰ διδαχθέντα, τὴν ἔννοιαν αὐτῶν καὶ τὴν ἠθικὴν ἐφαρμογὴν ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τῶν ἐξεταζομένων. Ἡ ἐξεταστικὴ, ἐπιτροπὴ ἔχουσα ἐνώπιόν της προητοιμασμένον παρὰ τοῦ δημοδιδασκάλου τὸν κατάλογον τῶν ἐξετασθησομένων (ἴδε σελ. 60 τοῦ παρόντ:) ἀκροάζεται καὶ κρίνει περὶ τῆς ἱκανότητος ἑκάστου μετὰ τοῦ διδασκάλου, καὶ σημειόνει τότε ἐπὶ τοῦ προκειμένου καταλόγου τὸν βαθμὸν τῆς ἱκανότητος ἑκάστου τῶν μαθητῶν εἰς ἕκαστον μάθημα, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς εἰς τὰ κατάστιχα σημειώσεις περὶ ἑκάστου μαθητοῦ, καὶ βεβαιοῦσα διὰ πρωτοκόλλου καθημερινοῦ τὰς καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῶν ἐξετάσεων ἐργασίας της. Εἰς δὲ τὴν στήλην τῶν παρατηρήσεων τοῦ καταλόγου σημειόνεται ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἠθικότης ἑκάστου μαθητοῦ. οἱ ἀριστεύοντες καὶ βραβευόμενοι, καὶ λαμβάνοντες ἀπολυτήρια, τῶν ὁποίων γίνεται καὶ χωριστὸς κατάλογος συνοπτικός. Οὗτος δὲ καὶ ὁ Γενικὸς κατάλογος, καὶ τὸ πρωτόκολλον ὑπογράφονται παρὰ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ διδασκάλου, (ὅστις κρατεῖ ὅλων τούτων ἀντίγραφα διὰ τὸ σχολεῖόν του ἐπικυρωμένα) καὶ στέλλωνται εἰς τὴν διοίκησιν μὲ ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ μὲ τὰς διατεταγμένας πληροφορίας τὰς εἰς τὴν περὶ ἐξετάσεων ἐγκύκλιον τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ: καὶ τῆς Δημοτ: ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου.

Εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις γίνεται ὁ ἔλεγχος τῆς προόδου τῶν ἐξεταζομένων εἰς τὰ διάφορα μαθήματα καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῶν εὐδοκιμούντων· ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι μόνον ἡ μάθησις γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόσκτησις καὶ πρᾶξις τῶν καλῶν ἕξεων, συμφέρει νὰ γίνηται τότε γενικὴ ἐξέλεγξις καὶ τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν. Καὶ ἂν μὲν δὲν ἐγκρίνεται νὰ ἐλέγχωνται τότε δημοσίᾳ οἱ κακοὶ διὰ νὰ μὴ ἀποκόπτεται πᾶσα ἐλπὶς τῆς βελτιώσεως αὐτῶν, συμφέρει ὅμως καὶ δίκαιον εἶναι, νὰ ἐπαινῶνται οἱ καλοὶ, ὥστε οὗτοι μὲν νὰ ἐνισχύωνται, ἐκεῖνοι δὲ νὰ διεγείρωνται εἰς φιλοτιμίαν καὶ

ἄμιλλαν. Πρὸς τοῦτο πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ συντάττῃ τιμῆς κατάλογον τῶν φρονίμων, εὐτάκτων καὶ εὐπειθῶν μαθητῶν, βαθμολογῶν τὰ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν κατὰ τὰς σημειώσεις τὰς εἰς τὰ κατάστιχα, καὶ τὰς ἐκδοθείσας συγχαρητικὰς ἐπιστολάς. Ὁ πρῶτος δὲ βαθμὸς δίδεται εἰς τοὺς καταγεγραμμένους εἰς τὸν μεγάλον πίνακα τῆς τιμῆς· ὁ δὲ δεύτερος εἰς τοὺς ὄντας εἰς τὸν μικρὸν, καὶ οὕτως ἑφεξῆς. Ὁ κατάλογος οὗτος ἀρχίζων ἀπὸ τοὺς εἰς τὸν μεγάλον πίνακα τῆς τιμῆς καταγεγραμμένους (εἰς τὸν καλήτερον τῶν ὁποίων δίδεται καὶ τὸ βραβεῖον τῆς φρονήσεως), καὶ περιέχων καὶ τὰς εἰς τὸ ἠθικὸν κάτοπτρον σημειωμένας ἠθικὰς ἀρετὰς ἑκάστου μαθητοῦ, ἀναγινώσκεται παρὰ τοῦ διδασκάλου εἰς ἐπήκοον πάντων καὶ προστίθεται εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς. Αὕτη δὲ ἐπαινεῖ καὶ ἐνισχύει ἕκαστον ἐρευνῶσα τὴν διαγωγήν του, καὶ θεωροῦσα καὶ τὸ κάτοπτρον ἑκάστου, καὶ δίδει τὸ βραβεῖον τῆς φρονήσεως καὶ τὰς προσεγγίσεις εἰς τοὺς καλητέρους. Οἱ δὲ βραβευόμενοι καταγράφονται καὶ εἰς τὸ κατάστιχον τῆς διανομῆς τῶν βραβείων.

Εἶναι καλὸν ἡ ἐπιτροπὴ εἰς τὰς ἐξετάσεις νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν, ὡς εἴπομεν, τὰς εἰς τὰ κατάστιχα σημειώσεις περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν· διότι εἶναι πολλοὶ, οἵτινες εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦ χρόνου ἐφάνησαν προοδεύοντες εἰς τὰ μαθήματα, εἰς δὲ τὰς δημοσίας ἐξετάσεις, εἴτε ἕνεκα δειλίας εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν, δὲν ἀποκρίνονται ἀναλόγως τῆς προόδου των. Ἐκτὸς τούτου ἀποκόπτει ἡ ἐπιτροπὴ καὶ τὰς αἰτίας τῶν παραπόνων τινῶν γονέων, οἵτινες ἂν ἄλλως ἐγίνοντο αἱ ἐξετάσεις, ἤθελον νομίζει ὅτι τὰ βραβεῖα δίδονται κατὰ χάριν.

Κατὰ τὰς δημοσίας ἐξετάσεις ὅσοι τῶν μαθητῶν τύχωσιν ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸν μελανὸν πίνακα τῆς μέμψεως, καὶ ἐκ τοῦ κατόπτρου καὶ ἐκ τοῦ καταστίχου τῶν τιμωρουμένων ἀποδεικνύωνται κακῆς διαγωγῆς, δὲν λαμβάνουσι βραβεῖον.

καὶ ἐὰν εὐδοκιμήσωσιν εἰς τὰς γενομένας τῶν μαθημάτων ἐξετάσεις. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπαινεῖ αὐτοὺς ὅτι ἐπροώδευσαν εἰς τὰ μαθήματα, ἀλλὰ κακίζει καὶ ψέγει τὴν διαγωγήν των, καὶ προτρέπει αὐτοὺς νὰ γένωσι καλοὶ καὶ φρόνιμοι εἰς τὸ μέλλον διὰ νὰ ἦναι καὶ ἐντιμότεροι ἀξιούμενοι τῶν βραβείων.

§. 2. Ποιναί.

Αἱ σωματικαὶ κακώσεις, οἷον ῥαβδισμοί, μαστιγώσεις καὶ αἱ παρόμοιαι βάρβαροι καὶ σκληραὶ τιμωρίαι, εἶναι ἀπηγορευμέναι εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα· ὁ διδάσκαλος ὁ μεταχειριζόμενος τοιαύτας, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κινδυνεύει νὰ περιπίπτῃ εἰς πολλοὺς πειρασμούς, τιμωρεῖται προσέτι καὶ πειθαρχικῶς. (1).

Αἱ μόναι συγχωρούμεναι ποιναὶ εἶναι αἱ ἑξῆς·

ά— Ὁ μὴ ἀποκρινόμενος ὀρθῶς εἰς τὰς κατὰ χορείας ἀσκήσεις, ὑποχωρεῖ τὸν τόπον του εἰς ἐκεῖνον, ὅστις τὸν διορθόνει λέγων ὀρθῶς.

β' —δυσπειθὴς καταβιβάζεται εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τῆς χορείας ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ· ἂν δὲ καὶ δεύτερον δυσπειθῇ ἀναγγέλλεται εἰς τὸν γενικὸν πρωτόσχολον, ἢ εἰς τὸν διδάσκαλον.

γ'—Ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς δυσπειθείας καταδικάζεται νὰ σταθῇ ἐπὶ τοῦ βάθρου ὄρθιος, καὶ μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον, ὁ δυσπειθὴς μαθητὴς, ἢ γονατίζεται

---

(1) Οἱ διδάσκαλοι χρεωστοῦν νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς ἑαυτοὺς ὡς ὅρον ἀπαράβατον τὸ νὰ μὴ σηκώνουν χεῖρα ποτὲ ἐπὶ τοῦ μαθητοῦ, πολὺ μᾶλλον χρεωστοῦν νὰ ἐπιβάλλωσι τοῦτον τὸν ὅρον καὶ εἰς ὅλους τοὺς πρωτοσχόλους. Ὅταν ὁ διδάσκαλος ὑβρίζῃ καὶ βίῃ, καὶ οἱ πρωτόσχολοι θὰ βρίζωσιν ὁμοίως καὶ θὰ δέρωσι τοὺς μαθητὰς, καὶ οἱ μαθηταὶ τὰ ὅλα κατὰ μίμησιν θὰ πράττωσι πρὸς ἀλλήλους· ὁποία δὲ βλάβη καὶ ἀνηροέλθῃ ἐκ τούτου εἰς τοὺς δερομένους· ἡ αἰτία αὐτῆς θὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν διδάσκαλον· διότι οὗτος εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰ ἐν τῷ σχολείῳ συμβαίνοντα. Πολλοὶ διδάσκαλοι ἐκκλήθησαν καὶ ἔπαθον διὰ λόγους καὶ αἰτίας μαθητῶς γενομένας ἐντὸς τοῦ σχολείου ὑφ' ἄλλων μαθητῶν ἢ καὶ ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν διδασκάλων.

ἐπὶ τῆς ἀναβάθρας τῆς διδασκαλοκαθέδρας· αἱ δὲ ποιναὶ αὗται δὲν διαρκοῦσι πλέον τοῦ 1|4 τῆς ὥρας.

δ'— Ἓν παράσημον ποινικὸν φορεῖται εἰς τὸν τράχηλον τοῦ πράσσοντος τὸ σφάλμα τὸ ἐπιγεγραμμένον εἰς τὸ παράσημον. Ἐπιγράφεται δὲ εἰς καθὲν τούτων, ἑπτὰ ὄντων, μία τῶν ἑξῆς λέξεων· *φλύαρος, ῥυπαρὸς, πορήκους, ὀκνηρὸς, ἢ ἀμελὴς· φιλοπαίκτης ψεύστης διεστραμμένος.* Διὰ νὰ κάμνωσιν ὅμως ταῦτα ἐντύπωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς, πρέπει σπανίως νὰ τὰ μεταχειρίζηται ὁ διδάσκαλος. Ὁ τιμωρούμενος μὲ ποινικὸν παράσημον ἵσταται ἐπὶ τῆς διδασκαλοκαθέθρας, ἔχων ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους εἰς τὸ ἔδαφος.

έ—Διὰ τὰ παραμικρὰ σφάλματα σημειόνουν τοὺς μαθητὰς οἱ πρωτόσχολοι ἐπὶ τοῦ ἀβακίου των, καὶ τοὺς ἀναγγέλωσιν εἰς τὸν γενικὸν πρωτόσχολον, ἢ εἰς τὸν διδάσκαλον, ὅταν διαβῇ πλησίον των.

ς'—Ὁ γενικὸς πρωτόσχολος σημειόνει τοὺς ἀπειθεῖς καὶ ἀτάκτους. καὶ τοῖς δίδει τὴν εἴδησιν ἐν ταὐτῷ ὅτι τοὺς ἐσημείωσεν.

ζ'—Πρὶν οἱ μαθηταὶ ἐξέλθωσιν εἰς τὴν αὐλὴν, τὸ μεσημέριον καὶ τὸ ἀπόγευμα, ὁ γενικὸς πρωτόσχολος προσκαλεῖ ὅλους τοὺς μαθητὰς, ὅσοι ἐσημειώθησαν ὡς κακοί. Ὁ διδάσκαλος τοὺς μὲν ἐπιπλήττει, τοὺς δὲ τιμωρεῖ κατὰ τὰ σφάλματάτων ὅσοι δ' ἔκαμαν παραμικρὰ σφάλματα, ἐμποροῦν νὰ ἐξαγοράσωσι τὰν ποινήν των, δίδοντες εὔσημα· διὰ ταῦτα δὲ τὰ ἐξαγοραζόμενα σφάλματα δὲν σημειόνεται ὁ πταίστης εἰς τὸ κατάστιχον τῶν τιμωρουμένων.

η—Τὸ Σάββατον μετὰ μεσημβρίαν ὁ διδάσκαλος ἐπιπλήττει, ἐνώπιον ὅλων τῶν μαθητῶν συνηγμένων, τοὺς κακοὺς μαθητὰς καὶ ὀκνηροὺς, καὶ τοὺς σημειόνει εἰς τὸ κατάστιχον τῶν τιμωρουμένων.

θ'—Ὁ μαθητὴς, ὁ μὴ προκόπτων δι' ἀμέλειαν εἰς μίαν

κλάσιν ἀνωτέραν, καταβιβάζεται διὰ μερικὰς ἡμέρας εἰς κατωτέραν, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ εἰς αὐτὴν κἀμμίαν βράβευσιν.

ι — Διορίζεται εἴς τινας, ὡς ποινὴ, τὸ γράφειν καὶ ἀναγιγνώσκειν ἐντὸς τοῦ σχολείου κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως

ιά.— Μένει ὑπὸ κράτησιν ὁ ἐπιμένων εἰς τὴν ἀπείθειάν του μαθητὴς, ἢ ὁ ἔχων πολλὰς ἀπουσίας ἀδικαιολογήτους, ἢ ὁ ἐπιμένων νὰ ἔρχεται ἐξώρας εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐνεργεῖται δ' ἡ κράτησις αὕτη, καθ' ἣν ὥραν οἱ λοιποὶ μαθηταὶ σχολάζουσιν, ἐντὸς τοῦ σχολείου ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ἑνὸς τῶν φρονιμωτέρων πρωτοσχόλων, ἐποπτεύοντος καὶ τοῦ διδασκάλου, καὶ διαρκεῖ πολλὴν ἢ ὀλίγην ὥραν (οὐδέποτε δὲ ὑπὲρ τὴν μίαν) ἀναλόγως τοῦ σφάλματος καὶ τῆς ὁποίας ὁ καταδικασθεὶς δεικνύει εὐαισθησίας. Τοὺς εὐαισθήτους καὶ τοὺς ὀλιγώτερον ἐπιμόνους εἰς τὸ σφάλλειν, συγχωρεῖ ὁ διδάσκαλος νὰ μελετῶσιν, ἐν ᾧ μένωσιν ὑπὸ κράτησιν, τὰ μαθήματά των, διότι τοῦτο μετριάζει τὴν καταισχύνην τῆς καταδίκης. Τοὺς δὲ λοιποὺς καταδικάζει νὰ μένωσιν ἀργοὶ καὶ ἀκίνητοι μὴ ἔχοντες τὴν ἄδειαν μηδὲ νὰ λαλῶσιν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον. Ὁ διδάσκαλος θέλει ἐλαττόνει τὴν διάρκειαν ταύτης τῆς ποινῆς δι' ἐκείνους, ὅσοι εἰς τὸ διάστημα τῆς καταδίκης των φέρονται ἡσυχώτερα. Εἶναι δὲ καλὸν καὶ νὰ μὴ μεταχειρίζηται αὐτὴν πολλὰ συχνὰ, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ φοβερίζῃ μ' αὐτὴν τὰ παιδία.

ιβ' — Ἐξαλείφεται τὄνομα τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τὸν πίνακα τῆς τιμῆς, ὅταν, γινομένης τῆς ἐπιθεωρήσεως τῆς μετέπειτα διαγωγῆς του, εὑρεθῇ αὕτη κακὴ, ἢ ὅταν ὁ μαθητὴς ὑποπέσῃ εἰς κἀνεν βαρὺ ἁμάρτημα.

ιγ'—Οἱ πολλάκις τιμωρούμενοι καὶ σημειούμενοι εἰς τὸ κατάστιχον, οἱ ἔχοντες κακὰς σημειώσεις εἰς τὸ κάτοπτρον καὶ μὴ διορθούμενοι μετὰ τὰς ἐπιπλήξεις καὶ παραινέσεις τοῦ διδασκάλου, καταγράφονται ἐπὶ παρουσίᾳ ὅλων τῶν μαθητῶν εἰς τὸν μελανὸν πίνακα τῆς μομφῆς· μένουσι δὲ καταγεγραμμένοι, ἕως οὗ δείξωσιν, εἰς διάστημά τινος καιροῦ προσδιοριζομένου

ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, διὰ τῆς διαγωγῆς των, ὅτι ἐδιορθώθησαν (1).

ιδ'—Τοὺς εἰς τὸν μελανὸν πίνακα σημειωμένους καὶ μένοντας ἀδιορθώτους προσκαλεῖ ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ βάθρον του, ἐπιπλήττει εἰς ἐπήκοον πάντων διὰ τὴν κακὴν διαγωγήν των, καὶ τοὺς εἰδοποιεῖ ὅτι, ἂν μένωσιν ἀδιόρθωτοι, θέλουν εἰδοποιηθῆ καὶ οἱ γονεῖς των, καὶ θέλουν ἀποβληθῶσιν ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Τὸ ἑπόμενον Σάββατον ἐπιπλήττει αὐστηρότερον τὸν δυστροποῦντα καὶ πέμπει εἰς τοὺς γονεῖς του, διὰ τοῦ γενικοῦ πρωτοσχόλου τὴν ἑξῆς εἰδοποιητικὴν ἐπιστολήν.

Κύριε! Μὲ λύπην μου σᾶς ἀναγγέλλω, ὅτι ὁ υἱός σας (δεῖνα) φέρεται κακῶς εἰς τὸ σχολεῖον (ἢ ἀμελεῖ τὰ μαθήματά του). Πολλάκις προστρέπη νὰ διορθωθῆ· πολλάκις ἐτιμωρήθη, ἀλλὰ δὲν ἀλλάσσει διαγωγήν, καθὼς φαίνεται καὶ εἰς τὸ κάτοπτρόν του. Ἐὰν ἐπιμένῃ εἰς τὰ αὐτὰ θέλω ἀναγκασθῆ καὶ ἀκουσίως μου νὰ τὸν ἀποπέμψω ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Παρακαλῶ νὰ συμπράξετε μετ' ἐμοῦ, ὅπως δύνασθε, πρὸς διόρθωσιν τοῦ υἱοῦ (ἢ ἀνεψιοῦ) σας. (2).

Ἐὰν καὶ μετὰ ταύτην τὴν εἰδοποίησιν μένῃ ἀδιόρθωτον τὸ παιδίον, ἐπιπλήττεται ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀποπέμπε-

---

(1) Ὁ πίναξ οὗ ἐσημειοῦτο νὰ ἦναι διηρημένος εἰς τόσας στήλας, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ κλίσεις αἱ συμπεριλαμβάνουσαι μὲ τὰ πρωτοτύπως ποινικὰ παρεισαγόμενα εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς καθημερινῆς σχολικῆς ἐπιγράφεται ἕν τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ κατακρατοῦνται εἰς πάντα τέκνον τοῦ ὑπαπίπτοντος εἰς ἐκεῖνο τὸ ἁμάρτημα. Παρομοίως ἐσημειοῦτο νὰ διαγράφῃ καὶ νὰ ἐπιγράφῃ καὶ ὁ μικρὸς πίναξ τῆς τιμῆς μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἴσων εἰρημένων ἀνδρικῶν· οἷον μὲ τὰ, φρόνιμοι, ἐπιμελεῖς, εὐτακτοι, φιλόκαλοι κ.τ.λ. καὶ νὰ καταγράφωνται εἰς αὐτὸν ἴσως κατὰ τὴν καθημερινὴν βραβεύσιν αἱ διὰ ταῦτα τὰ προτερήματα. Τῶν δὲ γραφέντων τὰ ὀνόματα εἰς τὰς ἀρετὰς ταύτας καὶ ἀπαύστως ἀνεξαλείπτως μενόντων τινὰς κατὰ συνέχειαν, μεταγράφονται τινὰ καὶ εἰς τὸν μεγάλον πίνακα τῆς τιμῆς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀμοιβῆς των ἀρετῆς (Ἴδε τὸ περὶ βραβείων, ε, καὶ ς.)

(2) Παρόμοιαι εἰδοποιητικαὶ ἐπιστολαὶ στέλλονται καὶ τῶν συχνῶν καὶ μακρῶν ἀπουσιῶν τῶν μαθητῶν, καὶ τῆς κακῆς διαγωγῆς των εἰ. τοὺς ἀδ. μους κτλ. καὶ παρακαλοῦνται οἱ γονεῖς νὰ συμπράξωσιν εἰς διόρθωσίν των.

ται τοῦ σχολείου στελλόμενον μὲ τὸν γεν: πρωτόσχολον εἰς τοὺς γονεῖς του· φέρει δὲ καὶ εἰδοποιητήριον ὁ πρωτόσχολος πρὸς αὐτοὺς, περὶ τῆς ἀποπομπῆς τῶν περὶ τῶν αἰτίων αὐτῆς διαλαμβάνον, καὶ ὃν ὑπογεγραμμένον καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς.

ιέ— Εἰς τὰ βαρέα ἁμαρτήματα εἶναι πρέπον προσέτι νὰ συνελίζωνται τὰ παιδία νὰ συστήνωσιν ἕν εἶδος κληρωτοῦ ἢ αἱρετοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖται ἀπὸ ἓξ πρωτοσχόλους, ἀπὸ 4 ἐκ τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως τοῦ ἐγκαλουμένου, καὶ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον. Ὁ γενικὸς πρωτόσχολος ἐγκαλεῖ ἐκθέτων τὸ ἁμάρτημα· μετὰ τοῦτον ἀκούεται ἡ ἀπολογία τοῦ ἐγκαλουμένου ὅστις τιμωρεῖται μὲ τὴν ποινὴν, εἰς τὴν ὁποίαν θέλει καταδικασθῇ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου, ἂν κριθῇ ἔνοχος. Ὅστις τῶν μαθητῶν εἴπῃ κἀνεν ψεῦδος βαρὺ, ἢ συκοφαντίαν μὲ σκοπὸν νὰ βλάψῃ ἄλλον, ἢ κλέψῃ τι τῶν συμμαθητῶν του ἢ τοῦ σχολείου, ἢ φέρων τι ἄξιον λόγου ἐκ τῆς πατρικῆς του οἰκίας, κάμνει δοσοληψίας ἀπηγορευμένας εἰς τὸ σχολεῖον, ἢ λέγει αἰσχρολογίας ἀσυγχωρήτους, ὁ τοιοῦτος δικάζεται κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον. Δι' αἰσχρουργίας δὲ γινομένας ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ σχολείου ἀποπέμπεται ἀμέσως ὁ ἀποδεικνυόμενος ἔνοχος, εἰδοποιουμένου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιτροπῆς.

Ποιναὶ ἐπιβαλλόμεναι εἰς τοὺς πρωτοσχόλους.

ις'—Ἡ ποινὴ τῶν πρωτοσχόλων πρέπει νὰ ἦναι διπλῆ ἀπὸ τὴν τῶν ἁπλῶν μαθητῶν, διότι ἐκεῖνοι χρεωστοῦν νὰ γίνωνται εἰς τοὺς ἄλλους καλὸν παράδειγμα.

Στέρουνται τοῦ πρωτοσχόλου τὸ σημεῖον, γίνονται πρὸς καιρὸν ἀργοί, ἢ καὶ καθαιροῦνται δι' ὅλου, κατὰ τὸ εἶδος τοῦ ἁμαρτήματος· ὁ διδάσκαλος ὅμως ἂς μὴ τοὺς ἀνειδίζῃ ποτὲ παρουσίᾳ τῶν μαθητῶν, διότι οὗτοι δὲν θέλουν ἔχει πλέον πρὸς τοὺς πρωτοσχόλους των τὸ σέβας τὸ χρεωστούμενον εἰς αὐτούς. Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ λαμβάνῃ κατ' ἰδίαν τὸν ἁμαρτάνοντα

πρωτόσχολον, καὶ νὰ τὸν ἐπιπλήττῃ, ὅπως κρίνῃ εὔλογον. Διὰ τὰ βαρέα ἁμαρτήματα δὲ μόνον πρέπει νὰ γίνεται ἡ τιμωρία του δημοσίᾳ· καὶ ἔκτοτε ὁ τιμωρούμενος δὲν ἐμπορεῖ νὰ πράσσῃ πλέον τὰ τοῦ πρωτοσχόλου.

Ὅσοι τῶν πρωτοσχόλων καταχρώμενοι τῆς ἐξουσίας κακομεταχειρίζονται τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν των, ἢ τοὺς δέρωσι μὲ τοὺς δείκτας, ἢ τοὺς ῥαπίζωσιν, ἢ τοὺς ὑβρίζωσι μὲ λέξεις ἀχρείας καὶ αἰσχρὰς, ἢ λαμβάνωσι φιλοδωρήματα ἀπό τινας μαθητὰς διὰ νὰ χαρίζονται πρὸς αὐτους, οἱ τοιοῦτοι ἐξαλείφονται ἀπὸ τὸν πίνακα τῆς τιμῆς· ἂν δὲ καὶ δὲν τύχωσι καταγεγραμμένοι εἰς αὐτὸν, γίνονται ἀργοὶ προσωρινῶς.

ιζ'—Ὅταν οἱ πρωτόσχολοι καὶ δεύτερον ὑποπέσωσιν εἰς τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα, τότε ὁ διδάσκαλος ἐπιπλήττει αὐτοὺς παρουσίᾳ τῶν μαθητῶν καὶ τοὺς παύει ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοσχόλου ὡς ἀναξίους. Οἱ Γενικοὶ καὶ οἱ Κοσμήτορες, οἱ ὑποπίπτοντες εἰς τὰ ἀνωτέρω σφάλματα, πρέπει νὰ τιμωρῶνται αὐστηρότερα.

Αἱ ἄνω ῥηθεῖσαι ποιναὶ εἶναι αἱ μόναι, τὰς ὁποίας πρέπει τις νὰ μεταχειρίζηται· καὶ ὁ διδάσκαλος μόνον πρέπει νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτὰς, πλὴν τῶν ἐξῆς διοριζομένων ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων.

Οὗτοι ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ καταβιβάζωσι τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τοὺς τόπους των εἰς τὰς χορείας, ἢ καὶ νὰ τοὺς γονατίζωσιν, ὅταν δὲν προσέχωσι. Νὰ σημειόνωσιν ἐπὶ τοῦ ἀβακίου των τοὺς ἀτακτοῦντας, ἢ πειράζοντας καὶ συγχίζοντας τοὺς ἄλλους, διὰ νὰ τοὺς ἀναγγείλωσιν εἰς τὸν Γενικόν.

Διὰ τὰς ἐπιβαλλομένας ποινὰς ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων εἰς τοὺς μαθητὰς δὲν γίνεται κἀμμία σημείωσις εἰς τὸ κάτοπτρον καὶ εἰς τὸ κατάστιχον τῶν τιμωρουμένων· ἔξω μόνον ἂν οἱ οὕτω τιμωρούμενοι ὑποπίπτωσι συχνάκις εἰς τὰ αὐτὰ, καὶ τότε ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ τοῖς ἐπιβάλλῃ ἄλλην τιμωρίαν μεγαλητέραν, ἐπιβαρυνομένην ἀπὸ τὰ πρότερα. Αὕτη δὲ ἡ ποινὴ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, σημειόνονται εἰς τὸ κατάστιχον τῶν τιμωρουμένων, τὸ ὁποῖον κατὰ πᾶσαν

πιθεώρησιν τοῦ σχολείου ἐξετάζει ἡ ἐπιτροπὴ, καὶ νουθετεῖ τοὺς ὀλιγάκις εἰς αὐτὸ σημειωμένους, καὶ ἐπιπλήττει τοὺς πολλάκις. Γίνεται δὲ κατὰ Σάββατον Μ. Μ. ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν μαθητῶν ἀνάγνωσις τῶν ὀνομάτων ὅλων τῶν σημειωθέντων εἰς τὸ εἰρημένον κατάστιχον καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα, καθὼς καὶ τῶν εἰς τὸ κατάστιχον τῶν βραβευομένων.

Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ δικάζῃ καὶ νὰ καταδικάζῃ τοὺς σφάλλοντας μαθητὰς πάντοτε εἰς τὸ τέλος τῆς παραδόσεως. Τοῦτον τὸν ὅρον χρεωστεῖ νὰ φυλάσσῃ ἀπαρασαλεύτως· διότι οὕτω δύναται νὰ μὴ συναρπάζηται ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζῃ καὶ νὰ βεβαιόνηται, ἂν ὁ ἐγκαλούμενος τῷ ὄντι ἔσφαλλεν, ἢ ἀδίκως ἐγκαλεῖται, καὶ νὰ ἐνεργῇ μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ἀπάθειαν, ἀμεροληψίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν.

Κανόνες τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν.

Ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, πρὶν γένῃ ἡ προσευχὴ τῆς Μ. Μ. παραδόσεως τοῦ Σαββάτου, ἀναγινώσκονται εἰς ἐπήκοον πάντων οἱ ἑξῆς τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν κανόνες, τοὺς ὁποίους ὅλοι χρεωστοῦν ἀπαρασαλεύτως νὰ φυλάσσωσιν.

Οἱ μαθηταὶ χρεωστοῦν.

α'.—Νὰ ἔρχωνται καθ' ἡμέραν ἀκριβῶς εἰς τὸ σχολεῖον κατὰ τὴν διωρισμένην ὥραν, τὸ πρωΐ καὶ μετὰ τὸ γεῦμα, εὐτάκτως καὶ ἡσύχως.

β'.—Νὰ ἐμβαίνωσιν εἰς τὸ σχολεῖον ἔχοντες τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον καθαρὰ, κτενισμένοι καὶ ὑποδεμένοι· ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἔρχωνται ἀνυπόδητοι ἢ μὲ ἄπλυτα ποδάρια, ἢ μὲ ἐσχισμένα καὶ λερωμένα φορέματα.

γ'—Εἰς τὰς ὥρας τῆς παραδόσεως νὰ μὴ κάμνωσι καμμίαν ταραχὴν, ἀλλὰ νὰ φυλάσσωσι πάντοτε τὴν μεγαλητέραν, ὅσον τὸ δυνατὸν, σιωπὴν καὶ εὐταξίαν.

δ'—Νὰ μὴ ἀποκρίνωνται ποτὲ ὁ εἷς ἀντὶ τοῦ ἄλλου οὔτε εἰς τὴν πρόσκλησιν, οὔτε εἰς ἄλλην ἐρώτησιν. Νὰ μὴ ψυθιρίζωσί ποτε τὸ μάθημα εἰς τὸ αὐτίον τοῦ ἄλλου ἐρωτωμένου. Νὰ μὴ μεγαλοφωνῶσιν, ὅταν ἀναγινώσκωσι.

έ—Νὰ γράφωσιν ὅλοι, ὅταν ἦναι εἰς τὰ θρανία προσέχοντες εἰς ὅ,τι λέγῃ ὁ ὑπαγορευτὴς, καὶ μὴ κυττάζοντες ὁ εἷς εἰς τὸ ἀβάκιον τοῦ ἄλλου· καὶ ὅταν δὲν γράφωσι, νὰ κάθηνται ἥσυχοι, κρατοῦντες μὲ τὰς δύο των χεῖρας τὸ χεῖλος τοῦ γραφείου, καὶ ἐνατενίζοντες εἰς τὴν διδασκαλοκαθέδραν.

ς'.—Νὰ μὴ λαλῶσι ποτὲ ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον κατὰ τὰς ὥρας τῆς παραδόσεως (1).

ζ'—Νὰ μὴ πειράζωσι ποτὲ πούποτε τοὺς συμμαθητάς των, μηδὲ νὰ μαλλόνωσιν, ἀλλὰ νὰ ἦναι πάντοτε ἀγαπημένοι ὡς ἀδελφοί.

ή—Νὰ μὴ ὑβρίζωσι κἀνένα, οὐδὲ νὰ λέγωσι λόγια ἀχρεῖα καὶ ἀπρεπῆ.

---

(1) Ὅστις θέλει νὰ ἐρωτήσῃ τίποτε τὸν πρωτόσχολον, δὲν λαλεῖ, ἀλλὰ σηκόνει τὸν λιχανὸν τῆς δεξιᾶς χειρός· ὁ πρωτόσχολος τοῦ λέγει τότε· λέγε.

Ἐὰν παρευρισκόμενός τις τῶν θεατῶν εἰς τὸ μάθημα ἐρωτᾷ τινα μαθητὴν, οὗτος δὲν ἀποκρίνεται, ἀλλὰ δεικνύει μὲ τὴν χεῖρα τὸν γενικὸν ἢ τὸν διδάσκαλον.

Ὅστις τῶν μαθητῶν θέλει νὰ ἐξέλθῃ πρὸς χρείαν του, σηκόνει ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του τὴν δεξιάν του χεῖρα ἀνοικτὴν, ὁ γενικὸς πρωτόσχολος ἢ ὁ διδάσκαλος τοῦ κάμνει νεῦμα καὶ ἀπέρχεται· πλὴν περιμένει εἰς τὴν θύραν, ἂν τὸ σημεῖον τῆς ἐξόδου δεικνύῃ, ὅτι εἶναι ἄλλες ἔξω, ἕως οὗ νὰ ἐπιστρέψῃ οὗτος.

Ὅταν τις μαθητὴς νομίζῃ ὅτι ἠδικήθη ἀπὸ τὸν πρωτόσχολον, καὶ θέλει νὰ παραπονεθῇ εἰς τὸν διδάσκαλον ἢ εἰς τὸν γενικὸν, περιμένει ἕως οὗ οἱ μαθηταὶ νὰ εὑρεθῶσιν ἱστάμενοι εἰς τὰ θρανία, ἢ παρατεταγμένοι περὶ τὸν τοῖχον· τότε ὑψόνει ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του τὴν χεῖρα ἀνοικτὴν (μὲ ἐστραμμένην τὴν παλάμην πρὸς τὸ πρόσωπόν του) καὶ περιμένει, ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ ὁ γενικὸς ἢ ὁ διδάσκαλος διὰ νὰ ἀκούσῃ τὰ παράπονά του.

Τὸ αὐτὸ κάμνουσι καὶ οἱ πρωτόσχολοι, ὅταν ἔχουν νὰ παραπονεθῶσι κατὰ τοῦ γενικοῦ πρωτοσχόλου.

θ'— Νὰ μὴ σχίζωσι τὰ βιβλία, νὰ μὴ συντρίβωσι τὰς πλάκας ἢ τὰ πλακοκόνδυλα (1).

ί — Νὰ μὴ παίρνωσι κἀνὲν πρᾶγμα ξένον ποτὲ, οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι τοῦ σχολείου, ἢ εὑρίσκουσι μέσα εἰς αὐτὸ, ἢ εἶναι κἀνενὸς ἄλλου. Ταῦτα εὑρίσκοντες πρέπει νὰ τὰ δίδωσιν εἰς τὸν Γενικόν.

ια'—Νὰ λέγωσι παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀλήθειαν.

ιβ'—Νὰ ἦναι καλοί· ἤγουν νὰ προσφέρωνται μὲ ἡμερότητα καὶ ἀγάπην εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· νὰ μὴ κακοποιῶσι κἀνένα, οὐδὲ νὰ βλάπτωσι τὰ ζῶα ἢ τὰ δένδρα.

ιγ' — Νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς γονεῖς των· νὰ τιμῶσιν αὐτοὺς καὶ ὅλους τοὺς μεγαλητέρους των.

ιδ'— Νὰ μὴ περιγελῶσι ποτὲ κἀνένα, καὶ μάλιστα τοὺς ἀρρώστους καὶ ἡμισερούς.

ιε'—Νὰ μὴ συναναστρέφωνται μὲ κακὰ παιδία.

ις' — Νὰ περιπατῶσιν ἡσύχως καὶ εὐτάκτως εἰς τοὺς δρόμους.

ιζ'—Νὰ φέρωνται φρόνιμα καὶ εὔτακτα εἰς τὴν οἰκίαν καὶ νὰ μελετῶσι.

ιη' — Νὰ συχνάζωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰς διωρισμένας ἡμέρας· νὰ στέκωνται μέσα εἰς αὐτὴν μὲ ἡσυχίαν, μ' εὐταξίαν καὶ εὐλάβειαν· ν' ἀκροάζωνται μὲ προσοχὴν καὶ κατάνυξιν τὴν θείαν λειτουργείαν, καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν γραφῶν.

ιθ' — Νὰ ἦναι παντοῦ, καὶ πάντοτε φρόνιμοι, προσεκτικοί, εὔτακτοι, φιλήσυχοι καὶ ἐπιμελεῖς εἰς τὸ ἔργον των.

κ'—Νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς πρωτοσχόλους, καὶ νὰ φυλάσσωσι τοὺς κανόνας τοῦ σχολείου (2).

---

(1) Οἱ συντρίβοντες τὰ τοιαῦτα πρέπει νὰ πληρόνωσι τὴν ζημίαν ἐκ τῶν κερδαινομένων εὐσήμων.

(2) Ὁ Γενικὸς ἀναγινώσκει ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς κανόνας ἐξάκουστα εἰς ἐπήκοον πάντων, καὶ ὁ διδάσκαλος ἐξηγεῖ καὶ ἐφαρμόζει ἐνίοτε τινας φέρων εἰς παράδειγμα ἐκ τῶν

Κατόπιν τούτων ὁ διδάσκαλος ἐμπορεῖ νὰ ἔχῃ γραμμένα καὶ ὀλίγα τινὰ τῆς ἠθικῆς γνωμικὰ, καὶ παροιμίας δημώδεις, αἵτινες εἶναι τὰ ἠθικὰ ἀποφθέγματα τοῦ λαοῦ διὰ ν' ἀναγινώσκωνται καὶ αὐτὰ ὁμοίως· οἷον τὸ Ὅ,τι δὲν θέλῃς νὰ σοῦ κάμουν, μὴ κάμνῃς καὶ σὺ εἰς ἄλλον. Καθὼς θέλεις νὰ κάμνουν εἰς ἐσὲ οἱ ἄλλοι, οὕτω κάμνε καὶ σὺ εἰς αὐτούς. Εἷς τόπος δὲν καθὲν πρᾶγμα κτλ. Ἀγάπα Κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης σου τῆς ψυχῆς. Ἀγάπα τὸν πλησίον σου, ἤγουν τὸν ὅμοιόν σου ἄνθρωπον, ὡς τὸν ἑαυτόν σου, καὶ βοήθει αὐτὸν εἰς τὴν ἀνάγκην του, ὅσον δύνασαι. Φοβοῦ τὸν Θεόν. Τὸν Βασιλέα τίμα καὶ τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας.

Ἐπιμελεῖσθε νὰ μάθητε γράμματα, καὶ νὰ γίνετε ἐνάρετοι καὶ καλοὶ, διὰ νὰ ἦσθε ἀγαπητοὶ εἰς ὅλους καὶ ὠφέλιμοι. Οἱ ἀμαθεῖς καὶ κακοὶ δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ ὠφελήσωσιν οὐδὲ τὸν ἑαυτόν των, οὐδὲ κἀνένα ἄλλον· διὰ τοῦτο καὶ ἡ παροιμία λέγει. Ἄνθρωπος ἀγράμματος ξύλον ἄκαρπον.

Τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν γνωμικῶν τὸ ἓν Σάββατον, τὰ δὲ τὸ ἄλλο, λαμβάνων ὁ διδάσκαλος ὡς κείμενον, κάμνει μίαν ἠθικὴν διδασκαλίαν πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἐξηγῶν τὰ χρέη καὶ καθήκοντα τὰ κοινωνικὰ, καὶ ἀναπτύσσων τὰ ἀποτελέσματα τῆς παραβάσεως ἢ τῆς τηρήσεως αὐτῶν διὰ παραδειγμάτων.

Καὶ τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα τὰ εἰς τοὺς πίνακας καὶ εἰς τὰ βιβλία τῆς ἀναγνώσεως, τῆς ἠθικῆς, καθὼς καὶ κἀνὲν συμβεβηκὸς τῆς ἡμέρας ἄξιος σημείωσιν, ἐμπορεῖ ὁ διδάσκαλος νὰ λαμβάνῃ ὡς κείμενον τῆς ἠθικῆς του ὁμιλίας. Ἐξηγούμενος συνοπτικῶς, σαφῶς, καὶ εὐλήπτως, σκοπὸν ἔχει νὰ μορφώσῃ τὴν ὀρθὴν κρίσιν τῶν ἀκροατῶν του εἰς διάγνωσιν τοῦ καλοῦ

μαθητῶν τῶν σημειωμένων, ὅτι ἐφύλαξαν ἢ παρέβησαν τὸν κανόνα. Μετὰ τοῦτο γίνεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν ὀνομάτων τῶν σημειωθέντων καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα εἰς τὸ κατάστιχα τῶν βραβευομένων καὶ τιμωρουμένων. Ἔπειτα ἀναγινώσκονται τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα, καὶ γίνεται καὶ ἡ ἠθικὴ διδασκαλία, ὡς λέγομεν κατωτέρω. Τοῦτα δὲ γίνονται τὸ Σάββατον Μ. Μ.

καὶ τοῦ καλοῦ, τοῦ ὠφελίμου καὶ τοῦ βλαβεροῦ, καὶ νὰ διευθετήσῃ τὴν καρδίαν των εἰς τὴν ἀγάπην καὶ πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, καὶ εἰς ἀποστροφὴν καὶ ἀποφυγὴν τῆς κακίας. Καὶ ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία εἰς τὴν ἐφαρμογήν της πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν πρέπει νὰ τεινῃ ὡς θέλομεν λαλήσει κατωτέρω. Ἀλλὰ καὶ ὅταν καθ' ἑκάστην γίνεται ἡ προσευχὴ, πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς ἢ μετὰ τὸ τέλος, ἐνίοτε ὁ διδάσκαλος λαμβάνων ἀφορμὴν ἢ ἀπὸ τὴν ἀταξίαν τινὸς ἢ τὴν ἀπροσεξίαν, λαλεῖ εἰς ἐπήκοον πάντων ὀλίγας λέξεις διεγερτικὰς εἰς εὐλάβειαν καὶ σέβας πρὸς τὸν Θεὸν, ἐξηγῶν τί ἐστὶ προσευχή· ὅτι ἐν τῇ προσευχῇ ἱστάμεθα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ μᾶς εὐεργετήσῃ· ὅτι ἐὰν ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων παρουσιαζόμενοι φερώμεθα μὲ σέβας καὶ συστολὴν, πόσον σέβας καὶ εὐλάβειαν χρεωστοῦμεν νὰ ἔχωμεν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑπέρτατον ἄρχοντα καὶ Κύριον ὅλου τοῦ Κόσμου, ὅταν παρουσιαζώμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ διὰ νὰ τὸν παρακαλέσωμεν! κτλ.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Μαθήματα καὶ διδασκαλία αὐτῶν.

Περὶ τῶν διδασκομένων μαθημάτων.

Εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα διδάσκονται, κατὰ τὸν νόμον τῆς 6 (18) Φευβρουαρίου 1834, Κατήχησις, στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Ἀνάγνωσις, Γραφὴ, Ἀριθμητικὴ, ἡ γνῶσις τῶν κατὰ τοὺς νόμους παραδεδεγμένων μέτρων καὶ σταθμῶν, ἡ Γραμμικὴ Ἰχνογραφία, καὶ ἡ φωνητικὴ Μουσικὴ, στοιχεῖα τῆς Γεωγραφίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, σωματικαὶ γυμνασίαι δὶς τῆς ἑβδομάδος, καὶ αἱ κυριώτεραι γνῶσεις ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἀγρονομίας. Εἰς δὲ τὰ σχολεῖα τῶν

κορασίων θέλει γίνεσθαι γύμνασις καὶ εἰς γυναικεῖα ἐργόχειρα, συνιστάμενα εἰς ῥάψιμον, πλέξιμον καὶ κέντημα. (1).

Τὰ μὲν ἐκ τῶν ἀνωτέρω μαθημάτων διδάσκονται ἀλληλοδιδακτικῶς, τὰ δὲ συνδιδακτικῶς.

Εἰς τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα τῶν ἀῤῥένων τοῦ γ'. βαθμοῦ διδάσκονται ἀναγκαίως ἡ Ἀνάγνωσις, Γραφὴ, Ἀριθμητικὴ καὶ Χριστιανικὴ διδασκαλία τοὐλάχιστον μετὰ διαφόρων σωμασκιῶν· εἰς δὲ τὰ ἀνωτέρω βαθμοῦ καὶ ἡ Γραμματικὴ, ἡ Γραμμικὴ Ἰχνογραφία, καὶ ἡ φωνητικὴ μουσικὴ μετὰ τῆς Γυμναστικῆς, Στοιχεῖα τῆς Γεωγραφίας κτλ. ὅσα ὁρίζει ὁ νόμος(ἄρθ. 1: καὶ 2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἀνάγνωσις.

§. 1. Τί ἐστιν ἀνάγνωσις καὶ κατὰ τίνας ἀρχὰς πρέπει νὰ διδάσκηται.

Ἡ ἀνάγνωσις συνίσταται εἰς τὴν ἀλληλοδιάδοχον προφορὰν τῶν συλλαβῶν καὶ τῶν λέξεων κατὰ τὴν ὀρθὴν σημασίαν τῶν στοιχείων ἢ τῶν γραμμάτων, δι' ὧν παριστάνεται ἐγγράφως ὁ προφορικὸς λόγος. Διὰ νὰ μάθῃ ἄρα τις ν' ἀναγινώσκῃ, ἀπαιτεῖται νὰ γνωρίζῃ τὴν σημασίαν ἢ τὸν ἦχον τῶν στοιχείων, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συμπλοκῆς αὐτῶν. Πρὸς κατόρθωσιν δὲ τούτου ἐπενόησαν διάφοροι Παιδαγωγοὶ τῶν Εὐρωπαίων ἐ-

---

(1). Καὶ εἰς τὰ σχολεῖα τῶν κοριτσίων ἡ αὐτὴ μέθοδος τῆς διδασκαλίας ἐπικρατεῖ, καὶ τὰ τῆς πειθαρχίας μέτρα τηροῦνται, καθὼς καὶ τὰ κατάστιχα. Ἀλλὰ τὸ Γεν. μαθητολόγιον πρέπει νὰ περιέχῃ τὴν περὶ ἐργοχείρων τριπλῆν στήλην, μίαν πρὸς τὴν πρώτην κατάταξιν, καὶ ἑτέραν πρὸς σημείωσιν τῶν προβιβασμῶν, διηρημένην ταύτην εἰς τρεῖς στήλας κατὰ τὰ τρία τῶν χειροτεχνημάτων μαθήματα, καὶ ὑποδιαιρουμένην ἑκάστην εἰς ᾳ κλάσεις δι' ἕκαστον μάθημα. Τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Δημητριάδου τροποποιηθὲν μαθητολόγιον ἁρμόζει ἰδίως εἰς τὰ τῶν κοριτσίων σχολεῖα.

θνῶν διαφόρους τρόπους καὶ μεθόδους· οἱ μὲν ἀρχίζουσιν ἀναλυτικῶς διδάσκοντες τὰ παιδία κατὰ πρῶτον τὸνομα ἑκάστου στοιχείου (ἀκολουθοῦντες τὴν τάξιν τοῦ ἀλφαβήτου ἢ δίδοντες ἄλλην διάταξιν εἰς τὰ γράμματα, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν ἢ ὡς ἐκ τοῦ εἴδους)· ἔπειτα προχωροῦσιν εἰς τὸ ἐκ τῆς συμπλοκῆς αὐτῶν ἀποτέλεσμα. Οἱ δὲ, νομίζοντες περιττὴν πᾶσαν προηγουμένην γνῶσιν τῶν στοιχείων ἀρχίζουσιν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν λέξεων καὶ ἐξάγουσιν ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ὁμοίων τὴν σημασίαν ἑκάστης συλλαβῆς καὶ ἑκάστου στοιχείου, χωρὶς νὰ μεταχειρίζωνται ποσῶς ἐκ πρώτης ἀρχῆς τὴν ἀνάλυσιν. Τοιαύτη εἶναι ἡ μέθοδος π. χ. ἡ ἐπινοηθεῖσα παρά τινος Γάλλου Ζιακοτοῦ λεγομένου, ἥτις φαινομένη κατ' ἀρχὰς πολλὰ μηχανικὴ καὶ πολλὰ ἐπίπονος εἰς παιδία, δὲν εὗρηκε πολλοὺς ὀπαδοὺς εἰς τὴν Γαλλίαν.

Παρ' ἡμῖν ὁ ἀπ' ἀρχῆς συνειθισμένος τρόπος τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως ἦτο ὁ ἀναλυτικὸς, ἀλλὰ πολλὰ κακῶς καὶ ἀλόγως μεταχειριζόμενος ἀπὸ τοὺς γραμματοδιδασκάλους, καταντᾷ ἐπίπονος καὶ ἀτελεσφόρητος πολλοὺς χρόνους κατατραννῶν τὰ ἀθῶα παιδία εἰς τὸ νὰ μάθωσιν ὅ,τι δι' ἄλλου εὐμεθόδου τρόπου δύνανται εἰς ὀλίγας στιγμὰς νὰ ἐννοήσωσιν. Εἷς ἓν ἀλφαβητάριον, τυπωθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 1817, ἔγεινε κατὰ πρῶτον λόγος περὶ διορθώσεως τοῦ τοιούτου ἀλλοκότου συλλαβισμοῦ· μετέπειτα δὲ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου ἐβελτιώθη ὁπωσοῦν ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως, καὶ ἔκτοτε ἔγειναν πολλαὶ προσπάθειαι εἰς τὸ νὰ κατασταθῇ ἔτι εὐκολωτέρα καὶ ἁπλουστέρα αὕτη ἡ διδασκαλία, καθὼς εἶναι τὴν σήμερον εἰς ὅλα τὰ φωτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης.

Διὰ νὰ εὕρωμεν δὲ τὸν εὐκολώτερον καὶ κατανληλότερον τρόπον τῆς μαθήσεως τοῦ ἀναγινώσκειν, πρέπει νὰ κατανοήσωμεν τὸν φυσικὸν μηχανισμὸν τοῦ λαλεῖν καὶ τὴν παράστασιν αὐτοῦ διὰ σημείων.

Φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐναρθρουμένη διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ποιῶς, συστήνει τὸ λαλεῖν. Ἦχος ἐξωθούμενος ἐκ τοῦ πνεύμονος διὰ τοῦ φάρυγγος, καὶ τροποποιούμενος διὰ τῆς συστολῆς ἢ διαστολῆς τοῦ λάρυγγος, κινουμένων καὶ τῶν σιαγόνων καὶ τῶν χειλέων, ἀποτελεῖ τὴν λεγομένην φωνὴν, ἡ ὁποία ἐμπορεῖ νὰ ἦναι διάφορος κατὰ τὴν κίνησιν τῶν τροποποιούτων αὐτὴν ὀργάνων. Ὅθεν ἔχομεν φωνὰς τὰς ἑξῆς· α, ε, ι, ο, ου· αἱ ὁποῖαι προφερόμεναι μὲ πλειοτέραν ἢ ὀλιγωτέραν τάσιν, ἐμποροῦν νὰ πολυπλασιασθῶσιν. Ἀλλ' αὐταὶ εἶναι φωναὶ ἄσημοι καὶ ἄναρθροι προφερόμεναι καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλογα ζῶα· αὐταὶ μόναι δὲν ἀποτελοῦσι τὸ λαλεῖν, διότι δὲν εἶναι φωναὶ ἔναρθροι. Πρὸς ἐνάρθρωσιν τῶν φωνῶν, χρειάζεται, ἐν ᾧ αὗται προφέρωνται, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, νὰ παρεμπέσῃ ποιά τις κίνησίς τινων ἐκ τῶν ἄνω ῥηθέντων ὀργάνων, εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει ἤδη νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλο, τὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ κόψῃ, νὰ τροποποιήσῃ καὶ νὰ ἐναρθρώσῃ τὴν ἄσημον φωνήν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν κίνησιν θέλει ἀκουσθῆ μόλις ποιός τις ἦχος προσπίπτων εἰς τὴν φωνὴν, καὶ κόπτων ἢ σταματῶν αὐτήν. Ἐν ᾧ π. χ. ἀφίνω τὴν φωνὴν α, ἂν παρεμπέσῃ μία τις κίνησις τοῦ λάρυγγος (ἥτις ἐμπορεῖ νὰ ἦναι τριῶν διαφόρων βαθμῶν) τμητικὴ τῆς φωνῆς α, θέλει ἀκουσθῆ τὸ αχ ἢ αγ ἢ ακ. Ἂν δὲ κίνησις τῶν χειλέων, θέλει ἀκουσθῆ τὸ απ, αφ, αβ. Ἂν δὲ τῆς γλώσσης, θετομένης μεταξὺ τῶν ὀδόντων, τὸ αδ, αθ, ατ, κλπ. Αὐτοὶ οἱ παρεμπίπτοντες διάφοροι ἦχοι διὰ τῶν εἰρημένων ὀργάνων εἶναι τὰ ἄρθρα, τὰ ὁποῖα προηγούμενα ἢ ἑπόμενα τῆς φωνῆς, ἢ ἀνὰ ἕν ἢ δύο ἢ καὶ τρία (οἷον ακ, κα, βλα, στρα), τροποποιοῦσι διαφόρως καὶ ἐναρθρόνουσιν αὐτήν. Ἐκ τούτου προκύπτει ἡ ἐπ' ἄπειρον ποικιλία τῶν συλλαβῶν, ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν ὁποίων ἀποτελοῦνται αἱ λέξεις, καὶ ἐκ τῆς συνθήκης ἢ συντάξεως τῶν λέξεων ὁ **προφορικὸς λόγος**.

Διὰ νὰ παρασταθῇ δὲ γραπτὸς ὁ προφορικὸς λόγος, ἔπρεπε νὰ κατανοηθῶσι τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ, καὶ νὰ παρασταθῶσιν ἐ

συνθήκης διά τινων σημείων καὶ αἱ φωναί, καὶ οἱ τυπικοὶ ἦχοι αὐτῶν, ἢ τὰ ἄρθρα. Αὐτῶν τὰ παραστατικὰ σημεῖα λέγονται γράμματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τοὺς γραμματικοὺς διαιροῦνται εἰς φωνήεντα (εἰς φωνὰς) καὶ εἰς σύμφωνα (ἢ ὀρθότερον ἄρθρα ἢ ἐναρθρωτικὰ τῆς φωνῆς). Ταῦτα δὲ τὰ σύμφωνα ἐμποροῦν νὰ ἦναι περισσότερα ἢ ὀλιγώτερα τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὰς τροποποιήσεις τῶν τμήσεων διαφέροντα, ἤγουν κατὰ τὰς ὅσας καὶ ὁποίας τροποποιήσεις συνεισέφερεν ἕκαστον τῶν ῥηθέντων ὀργάνων εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς γλώσσης ἑκάστου ἔθνους.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νῦν νὰ ἐννοήσωμεν, τίς εἶναι ὁ φυσικώτερος τρόπος τοῦ νὰ μάθωμεν εὐκολώτερον νὰ καταχήσωμεν γραπτὸν τὸν προφορικὸν λόγον, καὶ νὰ προφέρωμεν τὸν γραπτὸν, δηλαδὴ νὰ ἀναγινώσκωμεν τὰ γεγραμμένα. Κατὰ πρῶτον ἄρα πρέπει νὰ γνωρίσωμεν τὰ σημεῖα τῶν φωνῶν καὶ τῶν τμήσεων· μετὰ τοῦτο νὰ διδαχθῶμεν τὴν ἐνάρθρωσιν αὐτῶν ἀπαραλλάκτως, ὅπως καὶ τὴν κάμνομεν λαλοῦντες· τοῦτο δ' εἶναι τὸ συλλαβίζειν. Τὸ δὲ συλλαβίζειν, ἢ ἐναρθρόνειν ἀλληλοδιαδόχως τὰ γεγραμμένα, εἶναι τὸ ἀναγινώσκειν, καθὼς καὶ τὸ ἀλληλοδιαδόχως προφέρειν ἐναρθρώσεις ἢ συλλαβὰς, καὶ λέξεις καὶ λόγους κατὰ συνθήκην, εἶναι τὸ λαλεῖν.

Ἡ φυσικωτέρα λοιπὸν μέθοδος καὶ ἡ καταλληλοτέρα πρὸς τὴν εὐκολωτέραν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως εἶναι ἀναντιῤῥήτως ἐκείνη, ἥτις στηρίζεται εἰς τοὺς ἑξῆς ὅρους.

ά. Εἰς τὴν γνῶσιν καὶ διάκρισιν τῶν γραμμάτων τεταγμένων κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν τὴν φυσικήν.

β'. Εἰς τὴν διάκρισιν τῆς φωνῆς τῶν φωνηέντων καὶ τοῦ ἤχου τῶν ἄρθρων ἢ τῶν συμφώνων ἀπὸ τὰ ὀνόματα αὐτῶν.

γ'. Εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἁπλῶν φωνηέντων καὶ τῶν ζυγῶν ἢ τῶν διφθόγγων.

δ'. Εἰς τὴν γνῶσιν καὶ διάκρισιν ὁμοίως τῶν ἁπλῶν ἢ μονῶν συμφώνων καὶ τῶν συμπεπλεγμένων ἢ ζυγῶν.

έ. Εἰς τὸν φυσικώτερον συλλαβισμὸν, ὅστις πρέπει νὰ γίνε-

τχι οὕτω προφερομένων τῶν γραμμάτων τῆς συλλαβῆς, ὥστε νὰ κατανοῆται ἀμέσως τὸ ἐκ τῆς συμπλοκῆς τῆς φωνῆς καὶ τοῦ ἤχου (τοῦ φωνήεντος δηλ. καὶ τοῦ συμφώνου) ἀποτέλεσμα· οἷον ὅταν λέγω ακβ, ακπ, ἢ βκ πκ, κατανοεῖται τὸ ἀποτέλεσμα εὐκολώτερον, ἢ ὅταν εἴπω ἄλφκ βῆτκ ἄβ, ἢ βῆτκ ἄλφκ βἄ.

ς'. Εἰς τὴν γνῶσιν τῆς κατὰ συλλαβὰς ἀκριβοῦς διαιρέσεως τῶν λέξεων, ἥτις κατορθοῦται, ὅταν ὁ μαθητὴς γνωρίσῃ καλῶς τὸν μηχανισμὸν τοῦ συλλαβισμοῦ, καὶ διακρίνῃ τὰς μονὰς καὶ ζυγὰς φωνὰς, καθὼς καὶ τὰ ἁπλᾶ καὶ τὰ συμπεπλεγμένα σύμφωνα.

Ἀπὸ ταύτην τὴν θεωρίαν ὁδηγούμενοι ἐπροτείναμεν καὶ εἰς τὸν πρὸ τοῦ παρόντος ὁδηγὸν, καὶ νῦν ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι, διδασκόμενοι οἱ παῖδες τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων, δὲν πρέπει νὰ προφέρωσιν αὐτὰ κατ' ἀρχὰς μὲ τὰ συνήθη των ὀνόματα· ἀλλὰ τὰ μὲν σύμφωνα νὰ ὀνομάζωσιν ὅλα μονοσυλλάβως, οἷον βῆ, γᾶ, δὲ, ζῆ, θὴ, ὡς καὶ τὰ φῖ, πῖ, ρῶ· τὰ δὲ φωνήεντα, μὲ μόνας τὰς φωνάς των, διότι ἐμποροῦν νὰ εὐκολυνθῶσι παρὰ πολὺ οἱ παῖδες εἰς τὸ νὰ κατανοήσωσιν εὐκόλως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συμπλοκῆς αὐτῶν μετὰ τῶν συμφώνων. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ ἑπτὰ φωνήεντα ἔχομεν ταὐτόφωνα τὰ ο καὶ ω, καὶ τὰ η, ι, υ· θέλουν διδαχθῆ κατὰ πρῶτον νὰ γνωρίσωσιν ἁπλῶς τὰς φωνὰς αὐτῶν, μετὰ δὲ τοῦτο διδάσκονται πῶς νὰ διακρίνωσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ ταὐτόφωνα μὲ ἓν ἐπίθετον. Καθὼς δὲ ἐκ τῶν δύο σημείων τῶν παραστατικῶν τῆς φωνῆς ο ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ ὀνομάζωμεν τὸ μὲν ο μικρόν· τὸ δὲ ω μέγα· παρόμοια δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν καὶ τὰ 3 γράμματα, τὰ παραστήνοντα τὴν σήμερον ἀδιακρίτως εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν μίαν φωνὴν τὴν η, λέγοντες ι μικρὸν, (ἢ καὶ ἰῶτα) η μεγάλον· υ ψιλὸν· ἔπειτα θέλουν μάθει αὐτὰ μὲ τὰ συνήθη των ὀνόματα (1).

---

(1) Διὰ νὰ ἐννοῦσι καλλιον τὰ παιδία πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν χωριστὰ καὶ

Παρομοίως δὲ καὶ τὰς διφθόγγους πρέπει νὰ διδαχθῶσι προφέροντες μόνας τὰς φωνὰς αὐτῶν, γινομένης τῆς παρατηρήσεως κατ' ἀρχὰς ὅτι αὐταὶ εἶναι ζυγαὶ ἢ διγράμματοι φωναὶ (συγκείμεναι ἀπὸ τὸ δεῖνα καὶ δεῖνα γράμμα), πρὸς διαστολὴν αὐτῶν ἀπὸ τὰς ἁπλᾶς. Ἔπειτα δὲ θέλουν διδαχθῆ νὰ διακρίνωσι τὰς ταὐτοφώνους ἀπ' ἀλλήλων ἢ ἀπὸ τῶν ταὐτοφ: φωνηέντων, λέγοντες τὴν μὲν αι, αι ζυγὸν (ἢ καὶ ἁπλῶς αι) μὲ αἴῶτα, τὴν δὲ ει, ει ζυγὸν μὲ εἴῶτα, τὴν δὲ οι, οι ζυγὸν μὲ οἴῶτα· αἱ δὲ αυ, ευ, ηυ ου, θέλουν ὀνομάζεσθαι ἁπλῶς «ζυγαὶ φωναὶ,» ὡς μὴ ἔχουσαι ἄλλας ὁμοφώνους. Οὕτως εἶναι εὐληπτοτοτέρα εἰς τὰ παιδία ἡ διάκρισις αὐτῶν, καὶ οὕτω πρέπει ν' ἀπαγγέλλωνται καὶ τὰ φωνήεντα καὶ αἱ δίφθογγοι εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν συλλαβῶν καὶ εἰς τὴν πρὸς γραφὴν ὑπαγόρευσιν, ἕως οὗ τοὐλάχιστον νὰ προχωρήσωσιν οἱ μαθηταὶ, εἰς τὰς ἀνωτέρας κλάσεις, καὶ συνεθισθῶσιν εἰς τὸ ἀναγινώσκειν· τότε θέλουν μάθει τὰ συνήθη ὀνόματα τῶν γραμμάτων, τὰς λέξεις σύμφωνα καὶ φωνήεντα, διφθόγγους κλπ. χωρὶς τινος δυσκολίας (1).

διακεκριμμένως ω μέγα καὶ ο μικρόν, ι ἰῶτα, υ ψιλὸν ἢ καὶ νὰ προφέρεται ἡ φωνὴ τοῦ μὲν ο ταχέως, τοῦ δὲ ω, βραδύτερον στρογγυλευομένων τῶν χειλέων. Καὶ τὸ υ δὲ ἴσως συνέμεθα νὰ διακρίνωμεν κατ' ἀρχὰς προφέροντες, ὅπως διεσώθη εἰς τὸ στόμα τοῦ ἁπλοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηναίων, προφερόμενον εἰς τὰς λέξεις σκύλος, γυναῖκα, ἄχυρα (προφέρουσι δὲ γιουναῖκα, ἄχιουρα σκιούλος, ὅμοια μὲ τοὺς Τσάκωνας;). Αὕτη δὲ πρέπει νὰ πλησιάζῃ εἰς τὴν ἀληθινήν του προφοράν, καθὼς δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀπὸ τὰ λεγόμενα Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως (περὶ συνθεσ. ὀνομ. §. 14). ἀλλ' αὕτη ἡ διάκρισις δὲν ἐμπορεῖ πλέον νὰ διατηρηθῇ, ἂν καὶ ἐννοήσωσι τὰ παιδία τὸν συλλογισμὸν, θεωρουμένης τῆς προφορᾶς ταύτης, καθὼς καὶ ἡ συμφώνων τινῶν, ἀπὸ τὴν συνήθειαν ὡς ἰδιωτισμοῦ ἐγχωρίου οὐχὶ ἀξιομιμήτου.

(1) Μὴ γνωρίζοντές τινες, ἢ μὴ θέλοντες νὰ ἐννοήσωσι τὸ αὐτὸ, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπρεπεύσαμεν τὴν προσωρινὴν μεταβολὴν τῆς ὀνομασίας τῶν γραμμάτων, ἐθεώρησαν τὸ πρᾶγμα ὡς καινοτομίαν φαβερὰν καὶ ὑποκρύπτουσαν σκοπούς διάφους εἰς συνήθειαν ζυγῶν πολιτικῶν καὶ ὑποδουλώσεων. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα γελοῖα ὄντα ἐντεῦθεν καὶ ἀνάπτα, δὲν χρήζουσι κἀμμιᾶς προσοχῆς. Ἄλλοι δὲ

Ἀφ' οὗ οἱ μαθηταὶ κατανοήσωσι τὸν μηχανισμὸν τοῦ συλλαβισμοῦ, ἀπαντῶσιν ἄλλην δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ νοήσωσι πῶς ἀπὸ τὰς συλλαβὰς συστήνονται αἱ λέξεις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, πῶς καὶ εἰς πόσας συλλαβὰς ἔχουν νὰ διαιρέσωσιν ἑκάστην τῶν προκειμένων λέξεων διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ τὴν ἀναγνώσωσιν (1).

Ἡ δυσκολία αὕτη ὑπερνικᾶται, ὅταν οἱ μαθηταὶ διακρίνωσιν ἀπταίστως α') τὰ φωνήεντα ἀπὸ τὰ σύμφωνα· β') τὰ σύμφωνα τὰ συμπλεκόμενα καὶ τὰ μὴ· καὶ γ') τὴν ἔκτασιν μιᾶς συλλαβῆς καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς ἐπὶ τῶν δακτύλων. Ἐκ τῶν τριῶν δὲ τούτων τὸ β: εἶναι τὸ δυσκολώτερον διὰ τὰ παιδία· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπερνικᾶται, ὅταν τεθῶσιν ὑπ' ὄψιν αὐτῶν τὰ συμπεπλεγμένα σύμφωνα, καὶ φροντίζῃ ὁ διδάσκαλος

τινες εὑρίσκουσι δύσκολα διὰ παιδία τὰ η μεγάλον, καὶ ι μικρὸν, καὶ αι ζυγὸν κτλ· ἀλλὰ παρακαλῶ τούτους νὰ σκεφθῶσι τὰ ἐνταῦθα ἐκτιθέμενα, καὶ νὰ ἐξετάσωσι καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς των ἀποτέλεσμα, ἐπιχειρηθὲν ἐκ τῆς πείρας, καὶ τότε, ἐὰν ἦναι καλῆς πίστεως, θέλουν ἰδεῖ καὶ ὁμολογήσει τὴν ἁπλότητα καὶ εὐκολίαν τούτων τῶν τρόπων, καὶ τὸ εὐχάριστον προσὸν ἀποτέλεσμα.

Μεγάλη σκέψις δὲν χρειάζεται εἰς τὸν καὶ τὸν κοινὸν νοῦν ἔχοντα διὰ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι εὐκολώτερον θέλει καταναήσει τὸ παιδίον τὸν συλλαβισμὸν, διδασκόμενον νὰ λέγῃ ου, αυ, ευ, ᾳ καὶ αι (ζυγὸν) καὶ αβ, παρὰ νὰ λέγῃ ὄμικρον ὖψιλον οὖ· ἄλφα βῆτα, αι· βῆτα ἄλφα βᾳ—ᾗ καὶ βῆτα ὖψιλον ἰῶτα σίγμα βαῖς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἐμπορεῖ νὰ ἐξέλθῃ αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συλλαβισμοῦ, εἰμὴ ἀφ' οὗ χρόνου, ὁλοκλήρους κατατρίψῃ εἰς τὸ νὰ συνειθίσῃ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα μηχανικῶς, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῇ.

(1) Πρὸς ἀποφυγὴν ταύτης της δυσκολίας μετεχειρίσθησαν ἕως σήμερον τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ παρεστήνωσιν εἰς τὸ λεξιλογικὸν μέρος τῶν πινάκων καὶ ἀλφαβηταρίων τὰς λέξεις διῃρημένας κατὰ συλλαβὰς διὰ διαιρετικῶν γραμμῶν· ἀλλὰ τὸ παντάπασι μηχανικὸν τοῦτο μέσον, ἂν καὶ εὐκολύνῃ τὰ παιδία εἰς τὸ νὰ συλλαβίζωσι τὰς οὕτω διῃρημένας λέξεις, δὲν βοηθεῖ ὅμως αὐτὰ πολλὰ εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωσι κἀνένα κανόνα περὶ τοῦ διαιρεῖν ἑκάστην λέξιν εἰς συλλαβάς· ἕνεκα δὲ τούτου συνειθίζονται μετὰ μακρὰν τριβὴν, ν' ἀναγινώσκωσι χωρὶς νὰ μάθωσι καὶ τὸ ὀρθῶς συλλαβίζειν. Ἐκτὸς τούτου, ἀντιλαμβανομένου τοῦ πράγματος καὶ παρουσιαζομένου κατὰ πρῶτον ὑπὸ ψευδῆ μορφὴν, συλλαμβάνουσι περὶ τούτου καὶ ψευδῆ ἔννοιαν, νομίζοντα ὅτι αἱ λέξεις πρέπει νὰ εὑρίσκωνται πανταχοῦ μὲ κεραίας χωρισμένας εἰς συλλαβὰς, ὥστε χρειάζονται νέους ἀγῶνας διὰ νὰ ἐννοήσωσι ὅ,τι ὑπάρχει πραγματικῶς (Ἴδε τὸν πρῶτον ὁδ. σελ. 32).

νὰ προγυμνάζῃ τοὺς μαθητάς του καὶ εἰς αὐτὰ, ὡς εἰς στοιχεῖα, ὥστε νὰ τὰ διακρίνωσιν ἀμέσως, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκωσιν αὐτὰ, καὶ νὰ τὰ προφέρωσι πάντοτε συνεζευγμένα καὶ ἀχώριστα. Ὅπως καὶ καθ' ὁποιανδήποτε τάξιν διδαχθῇ κατ' ἀρχὰς ὁ μαθητὴς νὰ γνωρίζῃ τὰ γράμματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ ὕστερον νὰ διακρίνῃ τὰ φωνήεντα καὶ τὰ σύμφωνα, τὰ ἁπλᾶ καὶ τὰ συμπεπλεγμένα νὰ γνωρίζῃ καλῶς, καὶ τὰς φωνὰς καὶ τοὺς ἤχους νὰ διακρίνῃ ἀπὸ τὰ ὀνόματα αὐτῶν τῶν γραμμάτων.

Αἱ δὲ συλλαβαὶ ἀποτελοῦνται τριπλῶς· α') ἐκ μόνου φωνήεντος ἢ διφθόγγου· β') ἐξ ἑνὸς συμφώνου ἁπλοῦ, προηγουμένου ἢ ἑπομένου, φωνήεντος, ἢ καὶ συμφώνου ζυγοῦ προηγουμένου· γ') ἀπὸ συμφώνου ἁπλοῦ ἢ ζυγοῦ καὶ φωνῆς, καὶ ἑτέρου συμφώνου ἁπλοῦ ἑνὸς (σπανίως δὲ ἐκ δύο ἁπλῶν)· ἑπομένως, αἱ τοῦ α: εἴδους εἶναι μονομερεῖς· αἱ τοῦ β': διμερεῖς, συνιστάμεναι δηλ: ἐκ φωνῶν καὶ ἐκ τομῆς ἢ ἄρθρου, ὡς προείπομεν· αἱ δὲ τοῦ γ': τριμερεῖς, συνιστάμεναι ἐκ φωνῆς ἐχούσης τμητικὰ σύμφωνα προηγούμενα καὶ ἑπόμενα. Παρατηροῦμεν δὲ ὅτι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὰ συμπεπλεγμένα σύμφωνα, (συμπλεκόμενα ἀνὰ δύο, ἐνίοτε δὲ καὶ τρία, ἀλλὰ τότε τὸ πρῶτον αὐτῶν θέλει εἶσθαι σ καὶ τὸ τελευταῖον ρ ἢ λ) πάντοτε προτάσσονται τῆς φωνῆς μὲ τὴν ὁποίαν συλλαβίζονται· τὰ δὲ ἐπιτασσόμενα εἶναι πάντοτε ἁπλᾶ καὶ μὴ συμπεπλεγμένα, καθὼς καὶ τὰ τελικὰ τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων εἶναί τινα ἐκ τῶν ἁπλῶν, σπανίως δὲ καὶ δύο ἄλλα μὴ ζυγά.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων ὁδηγούμεθα πῶς νὰ καταστήσωμεν εἰς τὰ παιδία εὐληπτοτάτην τὴν κατανόησιν τοῦ διαιρεῖν ὀρθῶς πᾶσαν λέξιν εἰς τὰς συλλαβὰς ἐξ ὧν σύγκειται· καὶ ἐπειδὴ αἱ συλλαβαὶ εἶναι μονομερεῖς, ἢ διμερεῖς ἢ τριμερεῖς, καὶ πᾶσα συλλαβὴ πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ μίαν φωνὴν (μονὴν ἢ ζυγὴν) δυνάμεθα νὰ δώσωμεν, διὰ δύο ἢ τριῶν εὐληπτοτάτων κανόνων, τὴν διάκρισιν τοῦ μήκους τῆς ἐκτάσεως τῶν συλλαβῶν, καὶ τὴν εὔκολον διαίρεσιν ἑπομένως πάσης λέξεως

εἰς τὰς ἐξ ὧν σύγκειται συλλαβὰς, ἕκαστον εἶδος τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ καταστήσωμεν ψηλαφητὸν εἰς τὰ παιδία, ἐφαρμόζοντες αὐτὰς ἐπὶ τῶν δακτύλων.

Ἀφ' οὗ εἴπαμεν ἀνωτέρω, ὅτι αἱ συλλαβαὶ εἶναι ἢ μονομερεῖς, ἢ διμερεῖς, ἢ τριμερεῖς, δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν ὅλα τὰ εἴδη αὐτῶν μὲ τοὺς τρεῖς πρώτους δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Καὶ εἰς μὲν τὸν λιχανὸν συμφωνοῦμεν νὰ θέτωμεν πάντοτε τὴν φωνὴν τῆς συλλαβῆς· εἰς δὲ τὸν ἀντίχειρα, τὸ προτεταγμένον σύμφωνον (μονὸν ἢ ζυγὸν) τῆς φωνῆς· εἰς δὲ τὸν μαράμεσον, ἑπόμενον τοῦ λιχανοῦ, θέτομεν τὸ ἐπιτεταγμένον τῆς φωνῆς σύμφωνον, (ἓν ἢ καὶ δύο). Ὅθεν τὸ παιδίον, πρὸς ἐφαρμογὴν συλλαβῆς ἐπὶ τῶν δακτύλων, θέλει ὑψόνει ἐκ τῶν τριῶν δακτύλων ἴσους καὶ ἀντιστοιχοῦντας μὲ τὰ μέρη τῆς προκειμένης εἰς ἀνάλυσιν συλλαβῆς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ν' ἀναλύωμεν τὰς συλλαβὰς εἰς τὰ ἐξ ὧν σύγκεινται, στοχαζόμενοι ἁπλῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ τὰ μέρη αὐτῆς· τοὐτέστι τὴν φωνὴν (φωνῆεν ἢ δίφθογγον) τὸ προτεταγμένον ἐναρθρωτικὸν σύμφωνον (ἁπλοῦν ἢ συμπεπλεγμένον) καὶ τὸ ἐπιτεταγμένον, ἓν ἢ δύο ἁπλᾶ σύμφωνα, ἀλλ' ὡς ἓν μέρος λογιζόμενα. Ἕνεκα τούτου δὲν ὀνομάζομεν συλλαβὰς διγραμμάτους ἢ τριγραμμάτους, ἀλλὰ διμερεῖς, τριμερεῖς, διότι οὕτω παραστήνεται ἡ ἔννοια ἀκριβῶς καὶ εὐλήπτως, καὶ κατὰ ταῦτα μᾶλλον, ἢ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμάτων, διωρίσθησαν αἱ συλλαβαὶ αἱ εἰς τοὺς πίνακας τῆς ἀναγνώσεως, καὶ εἰς τοὺς τῆς ὑπαγορεύσεως πρὸς γραφὴν, τοὺς διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις αὐτῶν τῶν μαθημάτων.

Διὰ νὰ λάβωσιν ἐκτενεστέρας καὶ πληρεστέρας γνώσεις οἱ κ. κ. Δημοδιδάσκαλοι περὶ τῶν ἐνταῦθα συνοπτικῶς ἐκτεθέντων παραπέμπονται εἰς τὸ περὶ Ταχυμαθητικῆς τοῦ Ἀναγινώσκειν, γράφειν καὶ ἀριθμεῖν ἰδιαίτερον ἡμῶν πόνημα, ἐκδοθὲν, τὸ 1856 περὶ διδασκαλίας τῶν μαθημάτων τούτων, καὶ προτρέπονται

κατὰ τὰ ἐν ἐκείνῳ ἐκτεθειμένα νὰ διδάσκωσιν αὐτοὶ ἀπ' εὐθείας τοὺς ἀρχαρίους τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν ἐκεῖ ἐκθετομένων μαθημάτων, ἐνεργοῦντες τὰς ἐν τῷ παρόντι λεγομένας προασκήσεις, καὶ μετὰ ταύτας παραδίδοντες τοὺς μαθητὰς εἰς τοὺς πρωτοσχόλους πρὸς ἄσκησιν ἐπὶ τῶν διδαχθέντων. Τότε βεβαιοῦμεν αὐτοὺς, ὅτι θέλουσιν ἰδεῖ εὐχαρίστως τοὺς μαθητὰς αὐτῶν προοδεύοντας θαυμασίως, διότι αἴρονται οὕτως ἀπὸ τοῦ μέσου ὅλα τὰ προσκόμματα, ὅσα κωλύουσι τὴν ταχεῖαν αὐτῶν πρόοδον εἰς ταῦτα τὰ μαθήματα.

Ἀφ' οὗ ἐξεθέσαμεν τοὺς ἀνωτέρω στοχασμοὺς περὶ τῆς φύσεως τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου, προβαίνομεν ἤδη εἰς τὸ νὰ ἐφαρμόσωμεν τὰς ὅσας συνεπεράναμεν ἀρχὰς εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως.

§. 2. *Κατάταξις καὶ τρόποι πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως.*

Εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως κατατάσσονται οἱ μαθηταὶ εἰς 8: κλάσεις, ἑκάστη τῶν ὁποίων ὑποδιαιρεῖται εἰς χορείας.

Οἱ τῆς ά. κλάσεως διδάσκονται τὸ ἀλφάβητον.

Οἱ τῆς β'. — ἀναγινώσκουσι συλλαβὰς διμερεῖς.

Οἱ τῆς γ'. — — — τριμερεῖς.

Οἱ τῆς δ'. — τὰς δυσκολωτέρας τριμερεῖς συλλαβὰς, καὶ λέξεις μονοσυλλάβους.

Οἱ τῆς έ. — διδάσκονται λέξεις δισυλλάβους, καὶ συνδεδεμένην ἀνάγνωσιν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων, καὶ ἁπλῶν προτάσεων.

Οἱ τῆς ς'. — τρισυλλάβους, καὶ ἔπειτα οὐσ: μὲ ἐπίθ: καὶ προτάσεις ἁπλᾶς διὰ τὴν συνδεδεμένην ἀνάγ:

Οἱ τῆς ζ'. — συνδεδεμένην ἀνάγνωσιν προτάσεων ἁπλῶν καὶ συνθέτων, γνωμικῶν κλπ.

Οἱ τῆς ή. — διαιρουμένης εἰς δύο τμήματα.

Οἱ τοῦ ά τμήματ: κατὰ χῦμα ἀνάγνωσιν εἰς πίνακας.

Οἱ τοῦ β' — εἰς βιβλία.

Οἱ μαθηταὶ ἐν ᾧ ἐξασκοῦνται τὴν ἀνάγνωσιν, συστήνουσι χορείας πέριξ τῶν τοίχων τοῦ διδακτηρίου, περὶ τὰ ἡμικύκλια.

Ἐννέα μαθηταὶ τὸ πολὺ, ἴσοι κατὰ τὴν μάθησιν, τάσσονται περὶ ἕνα πίνακα, δεξιὰ τοῦ ὁποίου στέκεται ἐντὸς τοῦ ἡμικυκλίου ὁ πρωτόσχολος ἑρμηνευτής· ἀριστερὰ τοῦ πίνακος εἶναι ὁ πρῶτος τῶν μαθητῶν, ἤγουν ἐκεῖνος, ὅστις ἔλαβε τὸν πρῶτον τόπον μεταξὺ τῶν τῆς χορείας συμμαθητῶν του.

Ἑκάστη τῶν ἄνω εἰρημένων κλάσεων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιέχῃ ἴσον ἀριθμὸν μαθητῶν, ἑπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ συστηθῶσιν ἐξ ἑκάστης ἰσάριθμοι χορεῖαι. Ὁ ἀνώτατος ἀριθμὸς τῶν εἰς ἕκαστον ἡμικύκλιον τασσομένων εἶναι ὁ 9, καὶ ὁ ἐλάχιστος πρέπει νὰ ἦναι ὁ πέμπτος. Ἐὰν μία τάξις περιέχῃ 12 μαθητὰς, θέλουν συστηθῇ δύο χορεῖαι τασσομένων 6 μαθητῶν εἰς ἑκάστην· ἐὰν δὲ περιέχῃ 50 θέλουν συστηθῆ δύο χορεῖαι ἐξ 9: καὶ τέσσαρες ἐξ 8: μαθητῶν.

Οἱ μαθηταὶ, ἱστάμενοι περὶ τὰ ἡμικύκλια, κρατοῦσι τὰς χεῖρας ὀπίσω δεμένας, καὶ τὰ ὄμματα προσηλωμένα εἰς τὸν πίνακα.

Ἀφ' οὗ δοθῇ ἡ προσταγὴ τοῦ ν' ἀρχισθῇ ἡ ἀνάγνωσις, ἕκαστος τῶν ἑρμηνευτῶν, ἀναγινώσκων μίαν περικοπὴν ἐκ τοῦ προκειμένου πίνακος, δεικνύει αὐτὴν μὲ τὸν δείκτην, τὸν ὁποῖον κρατεῖ μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα, ἔπειτα δεικνύων τὰ αὐτὰ ἀλληλοδιαδόχως λέγει· « ὁ **πρῶτος**· » οὗτος δὲ ἀναγινώσκει ἐπαναλαμβάνων τὸ δεικνυόμενον· καὶ ἂν τὸ λέγῃ καλῶς, ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύει τὸ ἑπόμενον, εἰς τὸν κατόπιν· ὁ δεύτερος ἀναγινώσκει τὸ δεικνυόμενον ἔπειτα ὁ ἑρμηνευτὴς πράττει τὸ αὐτὸ διὰ τὸν τρίτον, τὸν τέταρτον μαθητὴν, καὶ καθεξῆς.

Ἂν ὅμως ὁ πρῶτος μαθητὴς δὲν ἀναγνώσῃ ὀρθῶς τὸ δεικνυόμενον, ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύων πάλιν τὸ αὐτὸ μὲ τὸν δείκτην του, λέγει· « **ὁ κατόπιν**· » ὅταν δ' οὗτος τὸ εἴπῃ καλῶς· ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει· ἀνάβα· ὁ δεύτερος λαμβάνει τὸν τόπον τοῦ πρώτου, περνῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ οὗτος κατα-

βαίνει εἰς τὸν τόπον τοῦ δευτέρου· ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει· *ἐπανάλαβε*· ὁ δὲ μαθητὴς, ὅστις εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν ἠδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ, ἐπαναλαμβάνει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤκουσε πρὸ ὀλίγου ἀναγνωσθέν.

Ὅταν κατὰ συνέχειαν δύο, τρεῖς καὶ ἑξῆς μαθηταὶ δὲν δύνανται ν' ἀναγνώσωσι τὸ δεικνυόμενον, ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει· «*ὁ κατόπιν*, » ἕως οὗ εὑρεθῇ εἷς νὰ τὸ ἀναγνώσῃ ὀρθῶς· τοῦτον δὲ τάσσει ἀνώτερον ὅλων, ὅσοι δὲν ἐδυνήθησαν ν' ἀναγνώσωσι, καὶ λέγει εἰς καθένα ἐκείνων ἀλληλοδιαδόχως· *ἐπανάλαβε*.

Ὅταν τέλος οὐδεὶς τῶν μαθητῶν τῆς χορείας δύναται ν' ἀναγνώσῃ τὸ δεικνυόμενον, ὁ ἑρμηνευτὴς ἀναγινώσκει αὐτὸ μεγαλοφώνως, καὶ διορίζει ὅλους τοὺς μαθητὰς νὰ τὸ ἐπαναλάβωσι συγχρόνως. Ἂν δὲ παρατηρήσῃ τινὰ ὅτι δυσκολεύεται νὰ τὸ προφέρῃ ὀρθῶς, διορίζει αὐτὸν πάλιν ἔπειτα νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ αὐτὸ ἰδίως, προσεχόντων καὶ ἐπαναλαμβανόντων καὶ τῶν ἄλλων τὸ αὐτὸ μὲ χθαμαλὴν φωνήν.

Ὁ αὐτὸς τρόπος πράσσεται ὁμοίως εἰς ὅλας τὰς ἀσκήσεις τὰς γινομένας κατὰ χορείας εἰς τὰ ἡμικύκλια, ὄχι μόνον διὰ τὴν Ἀνάγνωσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ἀριθμητικὴν, Κατήχησιν κτλ.

Ὁ διοριζόμενος νὰ διορθώσῃ τὸν μὴ εἰπόντα ὀρθῶς τὸ δεικνυόμενον, δὲν ἔχει ν' ἀναγνώσῃ εἰμὴ τὴν περικοπὴν μόνην, τὴν ὁποίαν ὁ συμμαθητής του δὲν ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ, καὶ αὕτη εἶναι πολλάκις μία μόνη συλλαβὴ, ἢ μία λέξις· ὁπόταν δὲ τὸ προκείμενον ἀναγνωσθῇ ὀρθῶς, ἐπαναλαμβάνεται, ὡς προείπαμεν, ἔπειτα, καὶ ὁ καταβιβασθεὶς μαθητὴς διορίζεται ν' ἀναγνώσῃ τὸ ἑπόμενον εἰς τὴν συνέχειαν τῆς φράσεως.

Καὶ εἰς τὸν μαθητὴν τὸν μὴ προφέροντα καθαρῶς καὶ διακεκριμένως τὸ προκείμενον λέγει ὁ ἑρμηνευτὴς· « *ἐπανάλαβε*. » Ὁ ἑρμηνευτὴς, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐρωτᾷ τοὺς μαθητὰς κατὰ σειρὰν τὸν ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἢ ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἀναγινώσκουσι τὰ ἀλληλοδιαδόχως δεικνυόμενα· ὅλοι

ὅμως οἱ μαθηταὶ τῆς χορείας χρεωστοῦν νὰ προσέχωσιν εἰς τὸ ἀναγινωσκόμενον, ἢ ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἢ ὑπὸ ἑκάστου μαθητοῦ, ἐπαναλαμβάνοντες αὐτὸ μυστικῶς· καὶ ὁ ἑρμηνευτὴς χρέος ἔχει νὰ παρατηρῇ μὴ εἶναί τις μὴ προσέχων εἰς τὸ μάθημα. Τοῦτον ἐξαίφνης, διακόπτων τὴν σειρὰν, ἐρωτᾷ, ἢ τὸν διορίζει (λέγων, ἐξακολούθησον) νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ μάθημα ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου ὁ ἀναγινώσκων τὸ διέκοψε· μὴ ἀποκρινόμενον δ' εὐθὺς, καταβιβάζει εἰς τὸν ἔσχατον τόπον τῆς χορείας. Ὁ φόβος τῆς ποινῆς ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας ἀπομακρύνονται τὰ παιδία ἀπὸ τὸν πρῶτον τόπον, ὅπου φιλοτιμοῦνται νὰ φθάσωσι διὰ τὸ βραβεῖον, τὰ κρατεῖ προσεκτικὰ εἰς τὰ ἀναγινωσκόμενα. Ὅταν δ' οἱ περισσότεροι τῆς χορείας δὲν προσέχωσιν, ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει μεγαλοφώνως· « *προσοχή.* » καὶ ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργον του· ὅταν δ' ὁ Γενικὸς ἀκούσῃ καὶ δεύτερον τὴν φωνὴν ταύτην τοῦ ἑρμηνευτοῦ, προσέρχεται εἰς τὸ ἡμικύκλιον διὰ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἀπαιτουμένην διόρθωσιν.

Ἡ προσοχὴ τοῦ ἑρμηνευτοῦ, τὸ δραστήριον, ἡ ὀξύτης καὶ ἡ ἑτοιμότης εἰς τὸ ἐρωτᾶν, συντείνουσιν ὑπέρπολυ εἰς τὸ νὰ κρατῶσι τοὺς μαθητὰς ἡσύχους καὶ προσεκτικοὺς εἰς τὸ προκείμενον μάθημα. Εἶναι παρατηρημένον ὅτι, ὅσον οἱ ἑρμηνευταὶ εἶναι δραστικώτεροι, καὶ ὅσον ἐρωτῶσι τὸν ἕνα μαθητὴν κατόπιν τοῦ ἄλλου μὲ πλειοτέραν ἑτοιμότητα καὶ ταχύτητα, τόσον γίνονται καὶ οἱ μαθηταὶ προσεκτικώτεροι καὶ τόσῳ κάλλιον μανθάνουσιν. Ἐξεναντίας πάλιν, ὅσον οἱ ἑρμηνευταὶ εἶναι ὀκνοὶ καὶ βραδεῖς, τόσῳ μᾶλλον οἱ μαθηταὶ φαίνονται ἀπρόσεκτοι καὶ ἀπρόθυμοι, βαρυνόμενοι τρόπον τινὰ τὸ προκείμενον ἔργον. Διὰ ταῦτα εἴπομεν, καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι δὲν πρέπει ποτὲ νὰ διορίζωνται πρωτόσχολοι οἱ ὀκνοὶ καὶ ψοφοδεεῖς παῖδες, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐχόντων ἴσας γνώσεις νὰ ἐκλέγωνται κατὰ προτίμησιν οἱ δραστικοὶ καὶ ὀξεῖς εἰς τὸ ἐνεργεῖν.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ. Εἰς ὅλας τὰς χορείας ὁ ἑρμη-

νευτὴς, πρὶν ἀρχίσῃ τὸν πρῶτον τρόπον τῶν ἀσκήσεων, ἀναγινώσκει τρὶς τὸ προκείμενον μάθημα ἀργῶς καὶ καθαρῶς προφέρων· ὅλοι δ' οἱ μαθηταὶ προφέρουσι συγχρόνως καὶ ὁμοῦ μὲ τὸν ἑρμηνευτὴν τ' ἀναγινωσκόμενα, ἀλλὰ μὲ χθαμαλὴν φωνήν· κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἐξακολουθοῦσιν ἐπαναλαμβάνοντες συγχρόνως ὅλοι οἱ τῆς χορείας ὅ,τι ἕκαστος τῶν μαθητῶν ἀπαγγέλλει δεικνυόμενον ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ. Οἱ μαθηταὶ ἐργαζόμενοι εἰς τὰς χορείας δὲν πρέπει νὰ ἀπαγγέλλωσι μὲ γεγονυῖαν φωνὴν, ἀλλὰ μὲ χθαμαλὴν καὶ ἐπίπλαστον, ὥστε εἰς τοὺς τῆς χορείας των μαθητὰς νὰ γίνωνται μόνον ἐξάκουστοι· ὁ δὲ ἐμβαίνων εἰς τὸ σχολεῖον νὰ μὴ ἀκούῃ ἀλλαλαγμὸν ἢ θόρυβον, ἀλλὰ ἕνα ὑπόκωφον ὑποτονθορισμὸν διαρκῆ καὶ ὁμαλόν. Καὶ εἰς τὰς ἐπὶ τῶν γραφείων ἀσκήσεις δὲν πρέπει ν' ἀκούηται εἰμὴ ἡ φωνὴ τοῦ ὑπαγορευτοῦ σοβαρὰ, ταπεινὴ καὶ βαρύτονος· οἱ δὲ μαθηταὶ, ἔχοντες ἀνάγκην νὰ ζητήσωσί τι, δὲν λαλοῦσιν, ἀλλ' ἀνατείνουσι τὴν χεῖρα. Καὶ οἱ Γενικοὶ δὲν μεγαλοφωνοῦσιν, οὐδ' ὁ διδάσκαλος αὐτὸς ἀποτεινόμενος ἰδίως πρὸς ἕνα ἢ κοινῶς πρὸς ὅλους τοὺς μαθητὰς δὲν πρέπει μεγαλοφώνως καὶ ὀργίλως νὰ διατάττῃ· διότι ὅσον ἡσυχώτερα λαλεῖ, τόσῳ περισσότερον προσεκτικωτέρους ἔχει τοὺς μαθητάς. Ὅπου φωνάζει ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ πρωτόσχολοι, ἐκεῖ καὶ οἱ μαθηταὶ ἀκρατῶς θορυβοῦσι καὶ οὐδεμία τάξις ἐπικρατεῖ καὶ ἡσυχία.

Ταῦτα περὶ τῶν πρωτοσχόλων καὶ περὶ τῆς τάξεως, ἥτις πρέπει νὰ τηρῆται εἰς τὰς κατὰ χορείας γινομένας ἀσκήσεις· Ὁ δὲ διδάσκαλος ὀφείλει αὐτὸς ἀπ' εὐθείας διδάσκων κατὰ χορείας τοὺς μαθητὰς νὰ κάμνῃ τὰς εἰσαγωγικὰς ἑρμηνείας ἢ προασκήσεις ἑκάστου μαθήματος ἐξηγῶν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς βάσεις ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν ὁποίων ὁ μαθητὴς δὲν δύναται νὰ νοήσῃ τὸ προκείμενον, οὐδὲ νὰ προοδεύσῃ ἀσφαλῶς καὶ ταχέως· ἀλλὰ ταῦτα τὰ ἔργα τοῦ διδασκάλου ὁ λόγος προχωρῶν θέλει ὑποδεικνύει ἰδίως ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

ΤΡΟΠΟΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ.

Α'. ΚΛΑΣΙΣ Β'. ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ.

Γνῶσις καὶ διάκρισις τῶν 24. γραμμάτων.

Παρατηρήσεις. — Ἡ διδασκαλία τοῦ ἀλφαβήτου πρέπει ν' ἀρχίζηται ἀπὸ τὰ κεφαλαῖα γράμματα, τῶν ὁποίων τὸ σχῆμα εὐκολώτερα παραστήνεται διὰ ξυλαρίων, διὰ τῶν δακτύλων, ἢ καὶ διὰ γραφῆς ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος. Ἐμποροῦν δὲ νὰ γράφωνται καὶ καθὲν χωριστὰ ἐπὶ πιττακίων διδομένων εἰς τὰ παιδία διὰ νὰ μανθάνωσι συγχρόνως τὰ γράμματα καὶ τὸ ἀριθμεῖν παίζοντα. Ἂν μάλιστα ἀντικρύσωμεν εἰς ἕκαστον γράμμα μίαν ἰδέαν κοινὴν, ἢ κάνενὸς ἀντικειμένου γνωστοῦ τὸ ἀπεικόνισμα, ἔχοντός τινα σχέσιν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ προκειμένου γράμματος, θέλομεν βοηθήσει τὸ παιδίον εἰς τὸ νὰ μάθῃ κατ' ἀρχὰς εὐκολώτερον, καὶ νὰ ἐνθυμῆται τὄνομα αὐτοῦ τοῦ γράμματος. Ἐὰν λόγου χάριν, ἔχω ἀπεικονισμένον τὸν Ἥλιον, τὴν Γάταν, τὸν Ψύλλον, ἓν ὡρολόγιον, καὶ πλησίον καθενὸς γράψω τὸ ἀρκτικὸν στοιχεῖον τοῦ ὀνόματός του, τὸ παιδίον βλέπον τὸ ὡρολόγιον, τὸν Ψύλλον, τὴν Γάταν κτλ. τῶν ὁποίων γνωρίζει τὰ ὀνόματα, θέλει ἐνθυμηθῆ ὅτι τὸ γράμμα ἐκεῖνο λέγεται ω καὶ τὸ ἄλλο ψῖ, καὶ τὸ ἄλλο Γα, ἀφ' οὗ προηγουμένως διδαχθῇ, ὅτι τοῦ παρακειμένου γράμματος τὄνομα ἀρχίζει ὅπως καὶ τὸ τοῦ πλησίον του ἀντικειμένου. Ἀλλ' ὁ τρόπος οὗτος χρησιμεύει μᾶλλον εἰς τὴν συνδιδακτικὴν, διότι δὲν ἔχομεν πίνακας διὰ τ' ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα ἔχοντας τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα συνωδευμένα μὲ τοιαῦτα ἀπεικονίσματα (1).

---

(1) Εἰς τὸ περὶ Ταχυμαθητικῆς ἐτέθη καὶ πίναξ τοιούτων ἀπεικονισμάτων, τὸν

Οἱ δὲ ἀλληλοδιδασκόμενοι πρέπει ν' ἀρχίζωσι καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὰ κεφαλαῖα πρῶτον· οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ διδάσκωνται διὰ μιᾶς τὰ 24 γράμματα, ἀλλὰ πρῶτον τὰ 4 τεταγμένα εἰς ἕνα στῖχον (ἀπὸ τὸ Α—Δ) καὶ αὐτὰ ταῦτα πρέπει νὰ γράφωσι κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς Γραφῆς (1). Ἀφοῦ ὁ διδάσκαλος, ἐξετάζων τὰ παιδία βεβαιωθῇ ὅτι γνωρίζουσιν αὐτὰ ὀρθῶς καὶ ἑτοίμως, διατάττει τὸν ὑπαγορευτὴν τῆς χορείας, εἰς τὸ ἑπόμενον μάθημα, νὰ ἑρμηνεύσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τὸν ἑπόμενον στίχον, ἤγουν ἄλλα 4 γράμματα προστιθέμενα εἰς τὰ πρῶτα, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνονται πάντοτε εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ καθ' ὅλας τὰς ἀσκήσεις μετὰ τῶν προσθετομένων. Ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ ἐξετάζῃ ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἑκάστην χορείαν τῶν διδασκομένων τὸ ἀλφάβητον ἀρχαρίων, καὶ ἐὰν, μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν ἐξέτασιν, εὑρίσκῃ τινὰς δυσκόλως ἐνθυμουμένους τὰ ὀνόματά τινων γραμμάτων, θέλει γράφει αὐτὰ ἐπὶ πιττακίου, (ἐν ἐλλείψει πίνακος μὲ εἰκόνας) καὶ τοῖς ἀντικρύζει εἰς ἕκαστον μίαν ἰδέαν γνωστὴν, οἷον διὰ τὸ Κ. νὰ ἐνθυμῆται τὴν Κάππαν, διὰ τὸ Ξ. τὸ ξύλον κτλ. Ἔπειτα πρέπει νὰ παραδώσῃ ἕνα ἢ δύο ἐξ αὐτῶν τῶν μαθητῶν εἰς ἕνα πρωτόσχολον, εἰς τὸν ὁποῖον θέλ ὑποσχεθῇ τόσα εὐσημα δι' ἀμοιβὴν, ὅταν τοῖς τὰ μάθῃ, διὰ . τὰ διδάσκῃ ἰδίως κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως. Ἐὰν ὁ διδάσκαλος δὲν φροντίσῃ νὰ μεταχειρίζηται ἀκριβῶς τοὺς ἄνω εἰρημένους τρόπους πρὸς διδασκαλίαν τοῦ ἀλφαβήτου, πολλὰ παιδία θέλουν κατατρίβει ὁλοκλήρους μῆνας εἰς τὴν γνῶσιν καὶ διάκρισιν τῶν 24: γραμμάτων.

Ἀφ' οὗ δὲ μάθωσιν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, τὰ 24: κεφαλαῖα

ὁποῖον δύνανται καὶ εἰς τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα νὰ μεταχειρίζωνται οἱ διδάσκαλοι διὰ τοὺς ἀρχαρίους.

(1) Ἴδε τοὺς νέους πίνακας τῆς Ἀναγνώσεως ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀνδρέου Κορομηλᾶ 1848. καὶ τοὺς πίν. τῆς τ'χυμαθητικῆς.

γράμματα, καὶ διακρίνωσιν ἀπταίστως, κατόπιν μανθάνουσι καὶ τὰ μικρὰ διδασκόμενα καὶ ἀναγινωσκόμενα κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς ἐκεῖνα, ὡς εἶναι ἐπὶ τούτου τεταγμένα εἰς ἴδιον πίνακα. Κατ' ἀντιστοιχίαν δὲ τῶν φωνηέντων θέλουν μάθει ἔπειτα καὶ τὰς διφθόγγους, λεγομένων ἔπειτα τούτων πρὸς διάκρισιν φωνῶν ζυγῶν, καὶ ἐκείνων φωνῶν μονῶν. Νομίζομεν δὲ ἀναγκαῖον νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ ἐνταῦθα τὴν παρατήρησίν μας, ὅτι τὰ γράμματα πρέπει νὰ ὀνομάζωνται προφερόμενα, τὰ μὲν φωνήεντα μὲ τὰς φωνάς των· τὰ δὲ σύμφωνα μονοσυλλάβως, οἷον· βῆ, γᾶ, δὲ, ζῆ, θῆ, κτλ. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ μαθητὴς γνωρίσῃ καλῶς τὸν συλλαβισμὸν, τότε θέλει μάθει καὶ τὰ συνήθη ὀνόματα τῶν γραμμάτων, καθὼς καὶ τῶν διφθόγγων λεγομένων αἶῶτα, εἶῶτα, οἶῶτα.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΣΚΗΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΣΧΟΛΩΝ.

Ἰδοὺ δὲ τίνας ἀσκήσεις ἔχουν νὰ κάμνωσιν οἱ ἑρμηνευταὶ ἐπὶ τοῦ ἀλφαβήτου κατὰ τοὺς ἑξῆς τρεῖς τρόπους·

Α'. ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύων ἀναγινώσκει πρῶτον τὰ προκείμενα γράμματα, ἀργῶς καὶ καθαρῶς προφέρων, καὶ ἐπαναλαμβάνει αὐτὴν τὴν ἀνάγνωσιν 5 ἢ 6 φοράς· ὅλοι δ' οἱ μαθηταὶ τῆς χορείας προφέρουσι συγχρόνως καὶ ὁμοῦ μὲ τὸν ἑρμηνευτὴν τὰ ἀναγινωσκόμενα, ἀλλὰ μὲ χθαμαλὴν φωνήν. Μετὰ τοῦτο ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύει κατὰ σειρὰν καὶ ἀλληλοδιαδόχως, ὡς εἶναι τεταγμένα εἰς τὸν πίνακα, τὰ ἀναγνωσθέντα γράμματα. Ὁ πρῶτος μαθητὴς ὀνομάζει τὸ πρῶτον δεικνυόμενον· ὁ δεύτερος, τὸ δεύτερον, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Β'. ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς διορίζει καθένα μαθητὴν νὰ ὀνομάσῃ ἓν τῶν ἀναγνωσθέντων γραμμάτων δεικνυόμενον· δὲν ἀκολουθεῖ ὅμως τὴν σειρὰν ὡς ἀνωτέρω, ἀλλ' ἐμπορεῖ νὰ πηδᾷ ἀπὸ τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο τῶν ἀναγνωσθέντων γραμμάτων, χωρὶς νὰ φυλάσσῃ κἀμμίαν τάξιν.

Γ'. ΤΡΟΠΟΣ. Δίδει τὸν δείκτην εἰς τὸν πρῶτον μαθητὴν προφέρων ἓν γράμμα (1)· οὗτος δὲ ὁ πρῶτος δεικνύει τὸ προφερόμενον, καὶ δίδει τὸν δείκτην εἰς τὸν κατόπιν του, ὅστις παρομοίως δεικνύει ἓν γράμμα ὀνομαζόμενον ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ, καὶ δίδει τὸν δείκτην εἰς τὸν μετ' αὐτὸν κτλ. Ὁ ἑρμηνευτὴς λαμβάνει τὰ προφερόμενα γράμματα, ὄχι ἀκολουθῶν τὴν σειράν, ἀλλὰ κατὰ τύχην, ὡς εἰς τὸν δεύτερον τρόπον.

ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΑΤΑΡΙΟΝ.

ἢ κλάσεις Β'. Γ'. καὶ Δ'.

Προασκήσεις ἢ Προπαρασκευὴ εἰς κατάληψιν τοῦ συλλαβισμοῦ. (2).

Ἀφ' οὗ οἱ τῆς Α': τάξεως μαθηταὶ διέλθωσι τοὺς πίνακας αὐτῆς καὶ ἐξεταζόμενοι παρὰ τοῦ διδασκάλου προφέρωσιν ἀπταίστως καὶ ἑτοίμως, ὄχι μόνον τὰ 24: γράμματα, ἀλλὰ καὶ τὰς διφθόγγους αὐτὰς, τότε προπαρασκευάζονται εἰς τὸν συλλαβισμὸν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον.

Ὅσους μαθητὰς ἐγκρίνει ὁ διδάσκαλος μετὰ τὰς μηνιαίας

---

(1) Εἰς τὸν 4 πίνακα, ὅπου εἶναι διηρημένα τὰ γράμματα εἰς φωνήεντα καὶ σύμφωνα, ὁ ἑρμηνευτὴς πρέπει ἐρωτῶν νὰ προφέρῃ τὰ ταὐτόφωνα φωνήεντα καὶ τὰς διφθόγγους μὲ τὸ αὐτὸ ἐπίθετον, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ μὴ συγχίζῃ τοῦ μαθητοῦ πάντοτε τὰς ἰδέας· οἷον δεῖξε τὸ ι μίγα, ἢ τὸ μεγάλον ι· τὸ ω μίγα ἢ τὸ μεγάλον ω, τὸ ζυγὸν αι, τὸ ζυγὸν ῃ, τὸ ζυγὸν αῳ, τὸ ζυγὸν αῳ κτλ

(2) Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ ἐνταῦθα διὰ νὰ μὴ παρεξηγηθῶμεν ὑπό τινος τῶν διδασκόντων, ὅτι λέγοντες συλλαβισμὸν δὲν ἐννοοῦμεν τὸν κακοπαιγμὸν τῶν γραμματοδιδασκάλων, ἀλλὰ τὴν ἄνευ ἀναλύσεως ἀλληλοδιάδοχον προφορὰν τῆς σημασίας τῶν ὁρωμένων γραμμάτων, χωρὶς προηγουμένως δηλ. νὰ ὀνομάζωμεν τὰ γράμματα καὶ ἔπειτα νὰ λέγωμεν τὴν σημασίαν αὐτῶν, ἢ κατὰ τοὺς γραμματοδιδασκάλους· νὰ λέγωμεν αὐτὰ πρῶτον μονὰ καὶ ἔπειτα διπλᾶ. Τοῦτο τὸ εἶδος τοῦ συλλαβισμοῦ εἶναι τὸ μίγα πρόσκομμα εἰς τὴν ταχεῖαν κατά-

τὰς ἐξετάσεις, ἢ καὶ πρὸ τούτων, νὰ προβιβάσῃ εἰς τὸν συλλαβισμὸν, τάσσει εἰς ἰδίαν χορείαν καὶ ἐπαναλαμβάνει εἰς αὐτοὺς τὸν 4: πίνακα τῆς ἀναγνώσεως, ἐπὶ σκοπῷ νὰ τοὺς διδάξῃ νὰ διακρίνωσι καλῶς τὰ φωνήεντα, τὰς διφθόγγους καὶ τὰ σύμφωνα. Πρὸς τοῦτο διδάσκονται ὅτι ἀπὸ τὰ 24 γράμματα, τὰ ὁποῖα ἔμαθον, τὰ μὲν λέγονται φωναὶ (ταῦτα), διότι προφέρονται μὲ τὸ στόμα διανοιγμένον τρανὰ καὶ ἐξάκουστα· τὰ δὲ λέγονται βουβὰ (ταῦτα), διότι αὐτῶν δὲν ἀκούεται ἡ φωνὴ εἰμὴ πολλὰ σιγά (1). Ἐδῶ κάμνει ὁ διδάσκαλος τὴν ἐφαρμογὴν εἴς τινα τῶν συμφώνων καὶ μάλιστα τῶν χειλικῶν, διακρίνων τὄνομα αὐτῶν, οἷον βῆ, πῖ, ἀπὸ τὴν φωνήν των, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπὸ τὸν ἦχόν των, ὅστις ὡς μικρὸς ψόφος ἀκούεται μυομένων τῶν χειλέων· ἔπειτα κάμνει τὴν ἐξήγησιν πῶς αὐτὰ τὰ βουβὰ προφέρονται διὰ διαφόρων ὀργάνων, καθὼς εἶναι τεταγμένα εἰς τὸν πίνακα, καὶ παρατηρεῖ ὅτι ὁ ἦχος ἑκάστου εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀνόματός του. Μετὰ τοῦτο δεικνύει ὅτι ἐκεῖνα τὰ 7: γράμματα λέγονται φωναὶ μοναὶ, διότι γράφονται μ' ἓν γράμμα· ἐκεῖναι δὲ λέγονται φωναὶ ζυγαὶ, διότι γράφονται μὲ δύο γράμματα (αὖτη ἀπὸ τὰ δεῖνα, ἐκείνη ἀπὸ τὰ δεῖνα κτλ,) (2). Τὰς παρα-

---

λτψιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς Ἀναγνώσεως, ἄλλως ἁπλουστάτου ὄντος καὶ φυσικωτάτου· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὅλως ἀπεσκορακίσαμεν αὐτὸν τὸν καππακισμὸν ἀπὸ τὰ μαθήματα καὶ τῆς Ἀναγνώσεως καὶ τῆς Γραφῆς· Συλλαβισμὸς εἶναι σύλληψις ἢ συμπλοκὴ φωνῆς καὶ ἤχου, ἢ φωνῆς ἐνηρθρωμένης ἀπαγγελία, κατορθουμένη διὰ τῆς ἀκριβοῦς προφορᾶς τῆς σημασίας τῶν γραμμένων γραμμάτων· εἰς δὲ τὴν ἀλληλουχίαν τῆς οὕτω γινομένης προφορᾶς συνίσταται τὸ Ἀναγινώσκειν· (ἴδε τὸ περὶ ταχυμαθητικῆς κλ σελ. 28. . .)

(1) Φωνὰς καὶ βουβὰ κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν μαθητὴν πρέπει νὰ λέγωμεν, καθὼς καὶ φωνὰς μονὰς καὶ ζυγὰς, διότι γινόμεθα εὐληπτότατοι διὰ ταύτης τῆς ἀντιθέσεως, προετοιμάζοντες αὐτὸν καὶ εἰς κατάληψιν τοῦ συλλαβισμοῦ, ἀφ' οὗ δὲ κατανοήσῃ τὸν μηχανισμὸν τούτου, θέλει λέγει φωνῆεν καὶ σύμφωνον εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν ὑπαγόρευσιν κατὰ τὸ Β. Δ.

(2) Ἰδοὺ λέγει ὁ διδάσκαλος ἡ ζυγὴ φωνὴ αὐ· αὕτη γίνεται ἀπὸ τὸ α καὶ ἀπὸ τὸ υ, ὅταν τὰ γράψωμεν μαζῆ· ἰδοὺ τοῦτο χωριστὰ τὸ α ἰδοὺ καὶ τὸ υ, τὸ

τηρήσεις ταύτας θέλει διδάξει ὄχι ὅλας διὰ μιᾶς, ἀλλ' ἀλληλοδιαδόχως εἰς δύο τρία μαθήματα, καὶ θέλει ἐπαναλαμβάνει συχνὰ, καὶ μάλιστα τὰς περὶ διφθόγγων, αἵτινες ἐν ἐκτάσει γίνονται καὶ ἐπαναλαμβάνονται, ὅταν οἱ μαθηταὶ μέλλωσι ν' ἀρχίσωσι τὸν 7: Πίν: τῆς ἀναγνώσεως, θετομένου ὑπ' ὄψιν αὐτῶν ἐκ νέου τοῦ 4: Πίν: (1).

Μετὰ τὴν πρώτην διδασκαλίαν τάσσει τοὺς διδαχθέντας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἑνὸς τῶν ἱκανωτέρων καὶ νοημονεστέρων πρωτοσχόλων, παρόντος εἰς τὴν διδασκαλίαν, ὅστις θέλει τοὺς γυμνάζει εἰς τὰ διδαχθέντα, ἐρωτῶν μόνον κατὰ τὸν γ': προειρημένον τρόπον· οἷον νὰ δείξωσι τὴν μονὴν φωνὴν, δεῖνα· τὴν ζυγὴν φωνὴν δεῖνα· τὸ βουβὸν δεῖνα, τὸ ὁποῖον προφέρεται μὲ τὰ χείλη κτλ. ἡ ἄσκησις αὕτη ἐμπορεῖ νὰ γίνεται τακτικῶς μίαν ἑβδομάδα τὸ πολὺ συχνάκις ἐπιθεωροῦντος τοῦ διδασκάλου, ὅστις ἐνίοτε διακόπτων τὴν ἄσκησιν τῆς χορείας, θέλει ἐρωτᾷ τοὺς μαθητὰς εἰς τὰ διδαχθέντα διὰ νὰ βεβαιωθῇ, ἂν τὰ ἐνόησαν· οἷον νὰ δείξωσι τὰς μονὰς, τὰς ζυγὰς φωνὰς· τὰ βουβὰ τὰ προφερόμενα μὲ τὰ χείλη, μὲ τὸν λάρυγγα· καὶ νὰ προφέρωσι τὸν ἦχον των· νὰ δοκιμάσωσιν, ἂν δύνανται νὰ προφέρωσι τὸ β· μὲ τὸν λάρυγγα, ἢ τὸ χ μὲ τὰ χείλη κτλ.

Ἀφ' οὗ βεβαιωθῇ ὅτι ἐνόησαν τὴν διδασκαλίαν ταύτην καὶ

μικρὸν, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ἰῶτα· ὅταν γράψωμεν μαζῆ τὰ δύο κάμνουν ζυγὴν φωνὴν, ἡ ὁποία ἔχει φωνὴν ε καὶ ὀνομάζεται αἰῶτα· ἰδοὺ καὶ αὕτη (δεικνύων τὴν ε.) ἔχει δύο γράμματα τὸ ομικρὸν καὶ τὸ ἰῶτα, κάμνει φωνὴν ῆ καὶ λέγεται οἰῶτα κτλ. Ἰδοὺ τὰ ὀνόματά των ἀρχίζουσι πάντοτε ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου γράμματος, οἷον αἰῶτα, ἐῶτα, οἰῶτα, ὑψιλον ἰῶτα, αυ=αφ, ευ=εφ, ηυ=ηφ, ου = οὐ. Ταύτας δὲ τὰς τελευταίας ὕστερον εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ εἰς τὴν ὑπαγόρευσιν ἐμποροῦν οἱ μαθηταὶ νὰ προφέρωσι κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν αυ=αφ κτλ.

(1) Ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν ἐνταῦθα ἐξηγουμένην διδασκαλίαν ἐμπορεῖ νὰ θέτῃ ὑπ' ὄψιν τῶν μαθητῶν τὸν Α'. καὶ Β'. ἐκ τῶν πινάκων τῶν ἐκδοθέντων μετὰ τῆς Ταχυμαθητικῆς τοῦ Ἀναγινώσκειν κτλ. ὡς προχειροτέρους καὶ περιεκτικωτέρους·

διακρίνωσιν ἀπταίστως τίνα εἶναι φωναὶ, καὶ τίνα βουβὰ, ἀρχίζει τότε τὴν διδασκαλίαν τοῦ συλλαβισμοῦ, ὅστις δὲν πρέπει νὰ γίνεται εἰμὴ συνθετικῶς μόνον (δηλ. ὄχι α—β αβ, ἀλλὰ άβ, έβ, ήβ) συρομένης ὅμως τῆς φωνῆς πολὺ, ὡς νὰ ἦτο τὸ φωνῆεν μακρότατον· οἷον, ααβ, εεβ, ηηβ, καὶ κοπτομένης μὲ ὁρμὴν ἢ ζωηρότητα, ὅταν προφέρεται τὸ σύμφωνον. Ὁ διδάσκαλος κρατῶν τὸν δείκτην, δεικνύει τὸ ἄνωθεν τῶν στηλῶν φωνῆεν [ἴδε τὸν πίνακα 5] π. χ. τὸ α. καὶ λέγει· θὰ προφέρωμεν τὴν φωνὴν α μαζῆ μὲ τὸν ἦχον τοῦ βουβοῦ βῆ, δεικνύων καὶ τὸ β εἰς τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ στήλην· ἔπειτα, θέτων τὸν δείκτην ἐπὶ τοῦ α, προφέρει αὐτὸς ααβ, ἀλλ' ἠφωνὴ τοῦ β, πρέπει ν' ἀκουσθῆ προφερομένη συντόμως, καὶ κοπτομένη βιαίως καὶ μὲ ζωηρότητα, ἅμα τεθῆ ἐπ' αὐτοῦ ὁ δείκτης (1)·

Μετὰ ταῦτα δεικνύων καὶ τὰ γράμματα ἡνωμένα κατὰ συλλαβὰς εἰς τὸν πρῶτον στῖχον λέγει· ἰδοὺ, ἐδῶ θὰ ἀναγνώσωμεν μαζῆ τὸ βουβὸν καὶ τὴν φωνὴν, κάμνων εὐθὺς τὴν διαλογὴν, δεικνύων δηλ: καὶ ὀνομάζων ἕκας. γράμμα δεικνυόμενον κατ' εἶδος· φωνὴ βουβὸν, φωνὴ βουβὸν, φωνὴ βουβόν. κτλ Ἔπειτα εὐθὺς ἀναγινώσκει τὰς συλλαβὰς ααβ. εεβ· ηηβ κτλ. ἀργῶς καὶ εὐκρινῶς προφέρων ἑκάστην, καὶ δεικνύων αὐτὴν διὰ τοῦ δείκτου. Ἀφ' οὗ δὲ ἐπαναλάβῃ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ προκειμένου δὶς ἢ τρὶς ὁ διδάσκαλος, ἀπαγγελόντων συγχρόνως ἑκάστην συλλαβὴν καὶ ὅλων τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ μὲ χθαμαλὴν φωνὴν, τότε διορίζει ἕκαστον τῶν μαθητῶν ἀλληλοδιαδόχως νὰ προφέρῃ τὴν αὐτὴν συλλαβὴν δεικνυομένων τῶν γραμμάτων, ἕως νὰ νοή-

---

(1) Ἐνταῦθα λέγομεν νὰ ἄρχεται ἡ διδασκαλία τοῦ συλλαβισμοῦ ἀπὸ συλλαβὰς ἐχούσας προτεταγμένον τὸ φωνῆεν· Ἀλλ' ἂν ὁ διδάσκαλος βλέπῃ τὸν μαθητὴν δυσκολευόμενον νὰ καταλάβῃ τὸν ἦχον τὸν ἐναρθρόνοντα τὴν φωνὴν, ὡ προφερόμενον κατόπιν αὐτῆς, τότε θέλει ἀρχίσει ἀπὸ συλλαβὰς ἐχούσας προτεταγμένον τὸ σύμφωνον οἷον φα— πα διδάσκων ὡς λέγομεν κατωτέρω ἢ κάλλιον ὡς εἰς τὸ περὶ Ταχυμαθητικῆς τοῦ ἀναγινώσκειν (σελ. 46 . .). Θέτων ὑπ' ὄψιν τοῦ μαθητοῦ καὶ τὸν Β' ἐκ τῶν Πιν: αὐτοῦ.

σπσιν ὅλοι καὶ νὰ τὴν προφέρωσιν ὀρθῶς· ἔπειτα δὲ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἀναγινώσκει ἕκαστος ὅλον τὸν στῖχον ἀλλασσομένου τοῦ φωνήεντος, ἔπειτα καὶ τοῦ συμφώνου, ἀναγινωσκομένου τοῦ κατόπιν στίχου κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, καὶ ἔπειτα ἄλλου, ἕως οὗ οἱ μαθηταὶ ἐννοήσωσι τὸν μηχανισμὸν τοῦ συλλαβισμοῦ· νοοῦσι δ' αὐτὸν, οἱ νοημονέστεροι τῶν μαθητῶν εἰς πέντε ἢ δέκα λεπτὰ χρόνου τὸ πολὺ, κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον γινόμενον. Ἐὰν δὲ εἰς τοσοῦτον διάστημα χρόνου δυσκολεύωνται νὰ ἐννοήσωσιν, εἶναι σημεῖον ὅτι αἱ διαταχθεῖσαι προασκήσεις δὲν ἐνοήθησαν καλῶς ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ, καὶ πρέπει νὰ ἐπαναληφθῶσι μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιστασίας πλειοτέρας.

Ἀφοῦ ὁ διδάσκαλος διδάξῃ κατὰ πρῶτον τοὺς ἀρχαρίους τὸν συλλαβισμὸν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, παραδίδει αὐτοὺς εἰς ἕνα τῶν νοημονεστέρων πρωτοσχόλων, ὅστις ἀσκεῖ αὐτοὺς εἰς δύο ἢ τρεῖς παραδόσεις διδάσκων κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τὰ αὐτὰ καὶ ἐπιμελούμενος ὅπως ἕκαστος τῶν διδασκομένων ἐννοήσῃ καλῶς τὸν μηχανισμὸν τοῦ συλλαβισμοῦ. Τότε ἐξεταζόμενοι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ εἰς ἄλλας συλλαβὰς παρὰ τὰς διδαχθείσας, ὅλοι οἱ ἀναγινώσκοντες καὶ ταύτας, ὡς νοήσαντες τὸν συλλαβισμὸν κατατάσσονται εἰς μίαν χορείαν, καὶ διδάσκονται ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους.

Α΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύων τὰς συλλαβὰς κατὰ σειρὰν λέγει, ἔχομεν νὰ ἀναγνώσωμεν συλλαβὰς μὲ φωνὴν ἐμπρὸς καὶ βουβὸν ὀπίσω (ἢ μὲ βουβὸν ἐμπρὸς καὶ φωνὴν ὀπίσω ἢ μὲ ζυγὸν βουβὸν ἐμπρὸς καὶ μὲ φωνὴν ζυγὴν ὀπίσω κτλ. κατὰ τὸν προκείμενον πίνακα) καὶ εὐθὺς κάμνει τὴν διαλογὴν ὡς ἀνωτέρω δύο ἢ τριῶν στίχων (1)· ἔπειτα ἀναγινώσκει αὐτῶν τὰς συλλαβὰς προφέρων ἀργὰ καὶ καθαρὰ ἐπαναλαμβανόν-

(1) Ἡ διαλογὴ γίνεται μόνον κατὰ τὰς πρώτας δύο ἢ τρεῖς παραδόσεις τῆς ἀλλαγῆς ἑκάστου πίνακος, ἕως οὗ οἱ μαθηταὶ γνωρίσωσι τὰ συστατικὰ μέρη αὐτῶν τῶν συλλαβῶν.

των καὶ τῶν μαθητῶν συγχρόνως τὸ ἀναγινωσκόμενον, ἀλλὰ μὲ χθαμαλὴν φωνήν· ἔπειτα καθεῖς τῶν μαθητῶν ἀναγινώσκει μίαν συλλαβὴν δεικνυομένην ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ, προφέρων αὐτὴν ὡς ἀνωτέρω, ἀλλ' εἰς βραχύτερον χρόνου διάστημα· οἷον αβ εβ. Αἱ ςῆλαι ἀναγινώσκονται πρῶτον ὁριζοντείως, ἔπειτα καθέτως. (1)

Β' ΤΡΟΠΟΣ. Ἕκαστος μαθητὴς, δεικνύοντος τοῦ ἑρμηνευτοῦ, ἀναγινώσκει ὁλόκληρον τὸν πρῶτον στίχον τῶν προκειμένων συλλαβῶν ὁριζοντείως προφέρων ἀργὰ καὶ καθαρὰ, ἔπειτα ἀναγινώσκουσιν ὅλοι ἀλληλοδιαδόχως τὸν β' καὶ κατόπιν τὸν γ' μετέπειτα ἀναγινώσκουσι κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τοὺς αὐτοὺς στίχους, ἀλλὰ καὶ κατὰ στήλας καθέτους. Ὁ ἑρμηνευτὴς προσέχει ἵνα τὸ ἀναγινωσκόμενον ὑπὸ τοῦ ἑνὸς ἐπαναλαμβάνουσι συγχρόνως καὶ οἱ λοιποὶ τῆς χορείας μὲ χθαμαλὴν φωνήν· τὸν δὲ λανθανόμενον μαθητὴν διορθόνει ἀπ' εὐθείας ὁ ἑρμηνευτὴς, χωρὶς νὰ μετατοπίζῃ αὐτόν· τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις εἰς πᾶν ἀρχόμενον νέον μάθημα.

Γ' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύων τὴν πρώτην συλλαβὴν

---

(1) Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι κάμμία σχεδὸν χορεία, μάλιστα αἱ τῶν κατωτέρων τάξεων, ἀρχίζουσα ἕνα πίνακα, δὲν πρέπει ν' ἀναγινώσκῃ αὐτὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εὐθύς· ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν πρώτην παράδοσιν οἱ τῶν πρώτων τάξεων θέλουν λαμβάνει ν' ἀναγινώσκωσι τρεῖς ἢ τέσσαρας στίχους, οἱ δὲ τῶν ἀνωτέρων, δύο ἢ τρεῖς παραγράφους· ἀφ' οὗ δὲ μάθωσι τὸ προκείμενον μάθημα, λαμβάνουσιν ἄλλο τόσον εἰς τὴν ἑπομένην παράδοσιν, καὶ συνάπτουσιν αὐτὸ μὲ τὸ προηγούμενον ἐπαναλαμβάνοντες, ὡς εἴπομεν καὶ εἰς τὸ ἀλφαβητάριον. Ὁλόκληρον δὲ τὸν πίνακα ἀναγινώσκουσιν εἰς μίαν παράδοσιν κατὰ τὰς ἐπαναλήψεις· δηλ. ὅταν ἐκμαθόντες αὐτὸν μέλλωσι νὰ τὸν ἀλλάξωσιν· ὁ δὲ διδάσκαλος διατάττει τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πίνακος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ὁποίου συνάπτουσιν αὐτὸν οἱμαθηταί. Τότε καὶ ἡ κατὰ καθέτους στήλας ἀνάγνωσις γίνεται τῶν πινάκων τοῦ συλλαβισματαρίου κατὰ τὰς ἐπαναλήψεις καὶ πρὶν οἱμαθηταὶ δυνηθῶσι ν' ἀναγινώσκωσιν ἀπταίστως· καὶ κατὰ στήλας καθέτους τὸν προκείμενον πίνακα δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀλλάττωσιν. Ὁ διδάσκαλος πρέπει πολὺ νὰ προσέχῃ εἰς τοῦτο κατὰ τοὺς πίνακας μάλιστα τῆς λέξεως λογίας καὶ τοῦ Συλλαβισματαρίου.

λέγει· ἐδῶ ἔχομεν συλλαβὰς διμερεῖς, μὲ μίαν φωνὴν ἔμπρὸς καὶ μὲ ἓν βουβὸν ὀπίσω (ἢ μὲ βουβὸν ἔμπρὸς καὶ φωνὴν ὀπίσω, ἢ μὲ βουβὸν ζυγὸν κτλ. ἢ συλ. τριμερεῖς κατὰ τὰς ἐν τῷ προκειμένῳ πίνακι.) τὴν φωνὴν ἃ θέτομεν εἰς τοῦτον τὸν δάκτυλον (ὑψῶν τὸν λιχανὸν τῆς ἀριστερᾶς) καὶ τὸ βουβὸν Βῆ εἰς τοῦτον (ὑψῶν τὸν παράμεσον) διότι εἶναι ὀπίσω· ἐὰν δ' ἦναι ἡ συλλαβὴ βα τότε θέτει τὸ σύμφωνον εἰς τὸν ἀντίχειρα. Ἀφ' οὗ ὑποδείξει τοῦτο, δεικνύων τὴν αὐτὴν συλλαβὴν ἀποτείνεται πρὸς τὸν ἀ μαθητὴν λέγων· ααβ, ἀπὸ τίνα γράμματα γίνεται (ἢ μὲ τίνα γράμματα γράφεται)· ὁ ἀ μαθητὴς (ἐφαρμόζων τὸ α ἐπὶ τοῦ λιχανοῦ καὶ τὸ β ἐπὶ τοῦ μέσου) λέγει ἀπὸ τὸ α καὶ ἀπὸ τὸ βῆ. — Ὁ ἑρμηνευτής· εεβ ἀπὸ τίνα γράμματα ; ὁ β' μαθητὴς (πράττων ὡς ἀνωτέρω) ἀπὸ τὸ ε καὶ ἀπὸ τὸ βῆ—ὁ ἑρμηνευτὴς ααξ κτλ. Ὁ γ' μαθητὴς ἀπὸ τὸ α καὶ ἀπὸ τὸ ξ. Ἂν ὁ μαθητὴς δὲν δύναται ν' ἀποκριθῇ, τῷ δεικνύεται ἡ συλλαβὴ ἐπὶ τοῦ πίνακος.

Δὶς ἢ τρὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς τὴν Μ. Μ. παράδοσιν ἀντὶ τοῦ ἀνωτέρω Γ'. τρόπου ἀντικαθίσταται ὁ ἑξῆς, καὶ κυρίως εἰς τὴν Β' κλάσιν, ὅπου οἱ μαθηταὶ, καλῶς ἀσκούμενοι, μέλλουν νὰ κατανοήσωσι τὸν μηχανισμὸν τοῦ συλλαβίζειν. Παρατηροῦμεν δὲ ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς κάμνοντες οἱ μαθηταὶ τὴν ἀνάλυσιν τῶν συλλαβῶν δὲν πρέπει νὰ διακρίνωσι τὰ ταυτόφωνα, εἰμὴ ὅταν συνάπτωσιν ὅλον τὸν πίνακα, καὶ τότε βλέποντες τὴν συλλαβὴν ἐν τῷ πίνακι δεικνυομένην ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ.

Γ. ΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΘΕΤΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς προτείνει κατὰ σειρὰν εἰς ἕκαστον μαθητὴν τὰ γράμματα μιᾶς συλλαβῆς· ὁ δὲ μαθητὴς ἐφαρμόζων ἐπὶ τῶν δακτ: τὰ προφερόμενα ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ, προφέρει τὴν ἀποτελουμένην συλλαβήν.

οἷον ὁ ἑρμην. α καὶ βῆ τί κάμνει ; ὁ ἀ μαθ. αβ

ὁ ἑρμ: αβ. πόσα μέρη ἔχει ; ὁ αὐτὸς μαθ: δύο τὴν φωνὴν καὶ τὸ βουβὸν Βῆ.

ὁ ἑρμην. ε βῆ — ; ὁ β' μαθ. εβ

ὁ ἑρμην. εϐ πόσα μέρη ἔχει ; ὁ αὐτὸς μαθ. δύο, τὴν φωνὴν ε καὶ τὸ βυυϐὸν Βῆ.

ὁ ἑρμην. βη. λα. καὶ α — ; ὁ μαθ. ϐλα κτλ.

ὁ ἑρμην. Βλα πόσα μέρη ἔχει ; ὁ αὐτὸς μαθ. δύο, τὸ ζυγὸν βουϐὸν βῆ καὶ λᾶ καὶ τὴν φωνὴν ᾶ.

Ἀφ' οὗ δὲ διέλθῃ ὁ ἑρμηνευτὴς ὅλην τὴν χορείαν 5—6 φορὰς ἀποτείνων ὡς ἀνωτέρω τὰς ἐρωτήσεις του, ἐξακολουθεῖ ἔπειτα νὰ προτείνῃ ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν φωνηέντων καὶ τῶν συμφώνων οὕτως·

οἷον ὁ ἑρμην: α καὶ βῆ τί κάμνει ; ὁ μαθητὸς αϐ

ὁ ἑρμην: βγάλε τὸ α καὶ βάλε τὸ ε.-ὁ αὐτὸς μαθ. εϐ

ὁ ἑρμην: βγάλε τὸ ε καὶ βάλε τὸ ο.-ὁ β' μαθητής οϐ

ὁ ἑρμην: βγάλε το β καὶ βάλε τὸ ψ-ὁ γ' μαθ. οψ

ὁ ἑρμην: α καὶ ξῖ τί κάμνει ;-ὁ δ' μαθ. αξ.

ὁ ἑρμην: βγάλε τὸ ξ καὶ βάλε τὸ ψ.-ὁ ἑ μαθητὴς αψ.

καὶ οὕτω καθεξῆς.

Εἰς τὴν ἀντικατατάστασιν ταύτην ὁ ἑρμηνευτὴς ὁδηγεῖται ν' ἀκολουθῇ πρὸς εὐκολίαν του τὰς στήλας τοῦ πίνακος ὁριζοντείως, ὅταν προβάλλῃ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ φωνήεντος, καὶ καθέτως, ὅταν τὴν τῶν συμφώνων. Ἀφ' οὗ δ' οἱ μαθηταὶ διδαχθῶσι καὶ τὸν συλλαϐισμὸν μετὰ τοῦ συμφώνου προτεταγμένου, γίνεται ἡ ἀντικατάστασις καὶ ἡ ἐναλλαγὴ τῶν γραμμάτων τῆς συλλαϐῆς· οἷον ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει· ϐῆ καὶ α τί κάμνει ; ὁ μαθητής· ϐα· ὁ ἑρμηνευτὴς, βγάλε τὸ ϐ καὶ βάλε τὸ ξ. ὁ μαθητὴς ξᾶ· ὁ ἑρμηνευτὴς, βάλε τὸ α ἐμπρὸς καὶ τὸ ξ ὀπίσω· ὁ μαθητὴς (κλείων τὸν ἀντίχειρα καὶ σηκόνων τὸν μέσον) λέγει αξ κτλ. Προφέρουσι δὲ οἱ μαθηταὶ μακρὰ τὰ φωνήεντα, ἕως οὗ νὰ ἐννοήσωσι καλῶς τὸν συλλαϐισμόν· μετὰ δὲ τοῦτο τὰ προφέρωσι πλέον κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν. Ἀφ' οὗ οἱ μαθηταὶ γυμνασθῶσιν εἰς τὸν συλλαϐισμὸν τοῦ φωνήεντος μετὰ συμφώνου ἑπομένου, τότε εἰς τὸν κατόπιν πίνακα θέλουν προπαρασκευασθῇ ὡς ἀνωτέρω, πάλιν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου προ-

γυμναζόμενοι εἰς τὴν μετὰ τοῦ συμφώνου προηγουμένου συμπλοκήν [1].

Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ δώσῃ ἐνταῦθα εἰς τὸν μαθητὴν νὰ ἐννοήσῃ ἀκριβέστερον τὴν διάκρισιν τοῦ ἤχου ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῶν συμφώνων, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, καὶ πόσον ὀλίγον ἀκούεται αὐτῶν ἡ φωνὴ εἰς τὰς συλλαβάς· λαμβάνων κατὰ πρῶτον εἰς παράδειγμα τὰ χειλικὰ, καὶ παρατηρῶν ποῖον εἶναι τὄνομα τοῦ συμφώνου καὶ ποῖος ὁ ἦχός του, δεικνύει αὐτὸ εἰς τὴν σήλην τῶν συμφώνων, καὶ λέγει ὅτι, διὰ νὰ προφερθῇ τοῦτο τὸ βουβὸν [τὸ β ἢ τὸ π, (τοῦ ὁποίου κάμνει τὸν ἦχον ἐπανειλημμένως μύων τὰ χείλη του) μὲ τὴν φωνὴν α, πρέπει νὰ ἑτοιμάσητε τὰ χείλη σας, ὡς νὰ ἠθέλατε νὰ τὸ ἀρχίσετε, νὰ μὴ τὸ προφέρετε ὅμως, πρὶν θέσω τὸ κονδύλιον (ἢ τὸν δείκτην) ἐπὶ τοῦ α· τότε ἀρχίζοντες ὡς νὰ θέλετε νὰ προφέρετε τὸν ἦχον αὐτοῦ, εὐθὺς ἀνοίξατε τὸ στόμα σας διὰ νὰ εἰπῆτε τὸ α, καὶ οὕτω θέλετε εἰπεῖ Βαα. Ἰδοὺ πῶς κάμνω ἐγώ· (κάμνει κατὰ τὸν διαγραφέντα τρόπον τὰ χείλη του, καὶ προφέρει βαα. παα. ψαα. (προφέρων τὸ α ὡς μακρότατον καὶ ψαλτά)· ἔπειτα θέλει λάβει καὶ τὰ λοιπὰ σύμφωνα κατ' εἶδος, διακρίνων τὄνομα ἀπὸ τὸν ἦχον, καὶ τὄργανον δι' οὗ προφέρεται ἕκαστον. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὁδηγεῖ τοὺς μαθητὰς, γυμνάζων αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ προειρημένου πίνακος εἰς τὸ νὰ προσφέρωσι τὰς συλλαβὰς μὲ τὰ διάφορα σύμφωνα ἕως οὗ νὰ νοήσωσι τὸν μηχανισμὸν καὶ τῆς μετὰ συμφώνου καὶ φωνήεντος ἑπομένου συμπλοκῆς· τοῦτο δὲ κατορθοῦται εἰς μίαν παράδοσιν τὸ πολὺ, καὶ ἔπειτα ἐξακολουθεῖται ἡ ἄσκησις ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω διὰ τὸν πρῶτον πιν: τοῦ συλλαβισμοῦ (2).

---

(1)· Εἰς τοὺς πίνακας τῆς Ταχυμαθητικῆς (ἴδε πίν. β') εἶναι συλλαβαὶ μεμιγμέναι μὲ προτεταγμένον καὶ ἐπιτεταγμένον σύμφωνον, καὶ αὐτοὺς συμβουλεύομεν καὶ αὖθις τοὺς δημοδιδασκάλους νὰ μεταχειρίζωνται κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἀπ' εὐθείας διδασκαλίαν τῶν ἀρχαρίων, ἀκολουθοῦντες καὶ τὰς ἐκεῖσε τὸ βιβλίον ἐκτεθειμένας ὁδηγίας.

(2) Δὲν νομίζομεν περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι οἱ ἑρμηνευταὶ

Παρομοίως οἱ μαθηταὶ, πρὶν ἀρχίσωσι τὰς συλλαβὰς, τὰς ἀρχομένας ἀπὸ ζυγὸν σύμφωνον, πρέπει νὰ προγυμνάζωνται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἰδίως εἰς τὸ νὰ διακρίνωσιν αὐτὰ καὶ τὴν συμπεπλεγμένην φωνὴν των ἀπταίστως, καθὼς καὶ τὰς διφθόγγους, ὥστε, ὅπου βλέπωσι ταύτας καὶ ἐκεῖνα, νὰ τὰ λαμβάνωσι καὶ νὰ τὰ προφέρωσιν ἀδιαιρέτως, ἐννοοῦντες καὶ ὀνομάζοντες τὰς μὲν, φωνὰς ζυγάς· τὰ δὲ, βουβὰ ζυγά. Πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν εἶναι κατατεταγμένα τὰ συμπεπλεγμένα σύμφωνα εἰς ἰδίαν στήλην τῶν πινάκων (ἴδε πίν. 7: κατὰ τὸ ἀλφαβήτ: ς') εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ διδαχθῶσιν οἱ μαθηταὶ αὐτὰ διὰ νὰ τὰ διακρίνωσιν, ὅπου καὶ ἂν τοῖς παρουσιάζωνται οὕτω συμπεπλεγμένα, γνωρίζοντες προσέτι ὅτι αὐτὰ πάντοτε προτάσσονται τοῦ φωνήεντος, μὲ τὸ ὁποῖον συλλαβίζονται. Κατὰ πρῶτον δ' ὁ μαθητὴς θέλει δυσκολευθῆ νὰ προφέρῃ ἡνωμένον τὸν ἦχον τῶν ζυγῶν, διότι δὲν ἐννοεῖ τὴν συμπλοκήν των· ἀλλὰ ὁδηγούμενος νὰ προφέρῃ κατ' ἀρχὰς τὴν φωνὴν τοῦ ἑνὸς μετὰ τὴν τοῦ ἄλλου (οἷον β. λ.) ἔπειτα νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ τρὶς ἢ τετράκις μὲ αὐξομένην ταχύτητα, θέ' εἰ καταντήσει νὰ τὴν προφέρῃ συμπεπλεγμένην διὰ μιᾶς καὶ νὰ τὴν ἐννοήσῃ. Μετὰ τοῦτο, ἀφ' οὗ εἴπῃ τινῶν ζυγῶν τὴν φωνὴν, προσκαλεῖται νὰ προφέρῃ αὐτὰ μὲ τὸ α, μὲ τὸ ε, μὲ τὸ η κτλ. διὰ νὰ ἐννοήσῃ κάλλιον τὴν συμπλοκὴν τοῦ ἤχου αὐτῶν καὶ τὴν ἕνωσίν του μετὰ τῆς φωνῆς. Περισσοτέραν προγύμνασιν δὲν χρειάζονται οἱ μαθηταὶ διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸ μάθημα καὶ αὐτῶν τῶν συλλαβῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἑρμηνευτοῦ.

Οἱ δὲ τρόποι τῆς διδασκαλίας εἶναι οἱ αὐτοὶ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ συλλαβισματαρίου, μὲ ταύτην τὴν διαφορὰν μόνον

τούτων τῶν ἡμικυκλίων πρέπει νὰ ἦναι ἐκ τῶν δυνατωτέρων μαθητῶν καὶ νοημονεστέρων, παρόντες καὶ ἀκροαζόμενοι τῶν γινομένων προσκτήσεων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, καὶ δοκιμαζόμενοι εἰς τοὺς τρόπους, καθ' οὓς μέλλουν νὰ διδάσκουσι καὶ ἐπιβλεπόμενοι συνεχῶς.

ὅτι ἡ ἀντικατάστασις καὶ ἡ ἐναλλαγὴ τῶν γραμμάτων πρέπει νὰ γίνεται περισσότερον καὶ διαρκέστερον εἰς τὴν Β΄: τάξιν· εἰς δὲ τὰς ἑπομένας ἄλλας δύο, γ΄: καὶ δ΄: οἱ μαθηταὶ, ἐννοοῦντες τὸν μηχανισμὸν τοῦ συλλαβισμοῦ, θέλουν κάμνει τὸν τρίτον πρόσθετον τρόπον ἀντιστρόφως· ἤγουν ὁ ἑρμηνευτὴς προτείνει μίαν συλλαβὴν· ἐκ δὲ τῶν μαθητῶν ἕκαστος κατὰ σειρὰν προφέρει ἓν μέρος αὐτῆς, ἐφαρμόζων αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ἀντιστοίχου δακτύλου, καὶ ἄλλος συνάπτει τὰς φωνὰς τῶν γραμμάτων, προφέρων διὰ μιᾶς τὴν συλλαβήν· ἔστωσαν αἱ συλλαβαὶ βδους, ταις, προιξ, μεν· — Ὁ ἑρμηνευτὴς προφέρει.

Ἑρμην. — ἀ.μαθητής. — β΄ — γ΄ — δ΄.

Βδους — βδ. — οῦ — ςι βδους (1).

Ταις — ταῦ — αῖ (αϊῶτα) ςι ταις

Προιξ — Πρ — οῖ (οϊῶτα) ξι προιξ.

Μεν — μῖ — ε (ψιλὸν) νῖ μεν

Ὁ τρόπος οὗτος ἀποβλέπει τὴν ἄσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὰ τῆς ὀρθογραφίας γινομένην ἀπὸ μνήμης· ἀλλ' οἱ μὲν τῆς Γ΄ μαθηταὶ, μένοντος τοῦ πίνακος κρεμαμένου εἰς τὴν θέσιν του, ἐπανορθοῦνται, ὅταν λανθασθῶσι, βλέποντες εἰς τὸν πίνακα τὴν

---

(1) Τὰ συμπεπλεγμένα σύμφωνα πρέπει νὰ προφέρωνται πάντοτε ἀδιαίρετα· εἰς τὴν ἀνάλυσιν ὅμως πρέπει νὰ προφέρωνται ἀλληλοδιαδόχως τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, ὥστε νὰ διακρίνῃ ὁ μαθητὴς τὸν ἦχον ἑκάστου. Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται, ἕως νὰ συνειθισθῶσιν ὁπωσοῦν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν· διότι ἀλλίως, ὅταν βλέπωσι τὰ δύο σύμφωνα ἀκριβῆ εἰς μίαν συλλαβὴν, καὶ σπεύδωσι νὰ τὰ προφέρωσι διὰ μιᾶς, κινδυνεύουν νὰ προφέρωσι μόνον τοῦ ἑνὸς τὴν φωνὴν εἰς τὴν συλλαβήν. Παρομοία προσοχὴ ἀπαιτεῖται εἰς τὸ ν' ἀναγινώσκωσι οἱ μαθηταὶ κατ' ἀρχὰς τὰς λέξεις κατὰ συλλαβὰς διακεκριμένας· διότι ἄλλως ἐπιπεδόμενοι, πρὶν συνειθισθῇ ὁ ὀφθαλμὸς νὰ τρέχῃ πρὸ τῆς γλώσσης, θέλουν προφέρει λανθασμένα, ἢ καὶ πίπτει εἰς δισσολογίας καὶ ἀναμασσήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι μέγιστον ἐλάττωμα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ μένουν εἰς πολλὰ παιδία, παραμεληθέντα ὡς πρὸς τοῦτο, διὰ πολὺν καιρόν. Αἱ δισσολογίαι τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀπροσεξίας καὶ ἀμεθοδοσίας τοῦ διδασκάλου μὴ προσέχοντος εἰς τὸ νὰ βιάλῃ εἰς πρᾶξιν τὰς παραδεδεγμένας ὁδηγίας εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου.

ἀναλυομένην συλλαβήν, ὑποδεικνυομένην ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ. Τοὺς δὲ τῆς Δ' κλάσεως λανθανομένους διορθόνει αὐτὸς ὁ ἑρμηνευτὴς, ὄντος τοῦ πίνακος ἀντεστραμμένου. Λέγεται δὲ ὁ πίναξ ἀντεστραμμένος, ὅταν ὁ ἑρμηνευτὴς, χρεμάζων τὸν δείκτην, λαμβάνει τὸν πίνακα ἀνὰ χεῖρας, καὶ στρέφων τὰ νῶτα πρὸς τὸν τοῖχον προτείνει τὰ ἐν τῷ Πίνακι.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΑ.

Κλάσεις ε καὶ ς.

Προπαρασκευὴ εἰς τὸ διαιρεῖν τὰς λέξεις κατὰ συλλαβάς.

Ὁ διδάσκαλος θέλει παρατηρήσει ὅτι ὁ μαθητὴς, ἐν ᾧ ἀναγινώσκῃ τὰς συλλαβὰς ὀρθῶς, ἅμα ἴδῃ κατὰ πρῶτον τὰς λέξεις δυσκολεύεται νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀνάγνωσιν, διότι ἀγνοεῖ ὅτι αἱ λέξεις σύγκεινται ἀπὸ συλλαβὰς, καὶ πόσα γράμματα πρέπει νὰ προφέρῃ μαζῆ διὰ ν' ἀπαρτίσῃ τὴν συλλαβὴν, καὶ ν' ἀναγνώσῃ αὐτὰς συνεχῶς διὰ νὰ προφέρῃ ὁλόκληρον τὴν λέξιν, καὶ νὰ ἐννοήσῃ αὐτήν. Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ προπαρασκευάσῃ ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν ἐπιμελῶς διὰ καταλλήλου προασκήσεως. Ἡ δὲ προάσκησις αὕτη γίνεται εἰς τοὺς ἐπὶ τούτου πίνακας τῆς νέας ἐκδόσεως (ἀρ. 18.—21.) Ὁ μαθητὴς εἰς τὸ συλλαβισματάριον ἐνόησεν, ὅτι εἰς πᾶσαν συλλαβὴν ὑπάρχει μία φωνὴ, μονὴ ἢ ζυγή· ἐνταῦθα πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐννοήσῃ πῶς ἐκ τῶν συλλαβῶν συνθέτονται αἱ λέξεις, καὶ πῶς αἱ λέξεις αὗται χωρίζονται εἰς συλλαβάς. Εἰς τὸν ιή. πίνακα λαμβάνει ὁ μαθητὴς τὴν ἰδέαν τῆς συνθέσεως τῶν λέξεων ἐκ συλλαβῶν, καὶ ὅτι εἶναι μονοσύλλαβοι λέξεις κτλ. (1). Ἐκτὸς τούτου δίδεται ἡ ἰδέα τῆς λέξεως εἰς τὸν

(1) Εἰν ὁ διδάσκαλος διδάσκῃ τοὺς ἀρχαρίους τὸ τοῦ συλλαβίζειν εἰς

μαθητὴν, ὀνομαζομένων τινῶν ἀντικειμένων γνωστῶν, οἷον ψωμὶ, τυρὶ, χέρι, κ.τ.λ. καὶ ἀναγινώσκονται εἰς τὸν ἐπὶ τούτου πίνακα (19) ἐπιστηνομένης τῆς προσοχῆς τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ νὰ ἐννοήσῃ τί λέγει, προφέρων ἀλληλοδιαδόχως μὲν, ἀλλὰ ἡνωμένας, τὰς δύο συλλαβὰς ἄνευ διακοπῆς. Εἶτα λαμβανομένου καί τινος πίνακος τῆς συνδεδεμένης ἀναγνώσεως, περιέχοντος μικρὰς προτάσεις, ἢ οὐσιαστικὰ μὲ ἐπίθετα, δεικνύεται μηχανικῶς, τί ἐστι λέξις, θετομένης μιᾶς γραφίδος (ἀντὶ τοῦ δείκτου) ἐπὶ τῶν διαστημάτων, καθ' ἃ ἀπέχουσιν ἡ μία λέξις ἀπὸ τῆς ἄλλης.

Μετὰ τοῦτο γίνεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου διαλογὴ τῶν γραμμάτων κατ' εἶδος, τουτέστι ἡ διάκρισις τῶν φωνηέντων καὶ συμφ: ἑκάστης λέξεως, μὲ τὴν παρατήρησιν ἐνταὐτῷ, ἂν τὰ μὲν ἦναι δίφθογγοι, τὰ δὲ σύμφωνα ζυγὰ καὶ ἀδιαχώριστα, καὶ ἡ ἀρίθμησις τῶν φωνῶν, τῶν εὑρισκομένων εἰς τὴν λέξιν· μετέπειτα ἡ διαίρεσις τῆς λέξεως εἰς συλλαβὰς μηχανικῶς διὰ τῆς γραφίδος (συρομένης καθέτως μεταξὺ τῶν δύο συλλαβῶν), προφερομένης ἅμα καὶ τῆς συλλαβῆς. Ἔστωσαν εἰς παράδειγ: αἱ λέξεις «ἄκακος ἄνθρωπος» ὁ μαθ. (ἀφοῦ ὁ διδάσκαλος πρῶτον πράξῃ αὐτὸ) διερχόμενος τὴν λέξιν λέγει· φωνὴ, βουβὸν, φωνὴ, βουβὸν, φωνὴ βουβόν· (δεικνύων μὲ κονδύλιον ἢ μὲ τὸν δείκτην ἕκαστον) μία φωνὴ, δύο φωναὶ, τρεῖς φωναί· τρεῖς φωναὶ τρεῖς συλλαβαί. Ἔπειτα ἐπαναλαμβάνων λέγει· φωνὴ, φωνὴ (δεικνύων τὸ α καὶ τὸ α) εἰς τὸ μέσον βουβόν· τὸ βουβὸν πηγαίνει μὲ τὴν δευτέραν φωνήν· κόπτω ἐδῶ (μεταξὺ τοῦ α καὶ τοῦ κ,

---

τοὺς πίνακας τῆς ταχυμαθητικῆς, θέλει δώσει εἰς αὐτοὺς νὰ ἐννοήσωσιν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ Β' πίνακος πῶς ἐκ τῶν συλλαβῶν συνιστῶνται αἱ λέξεις, ἐκλέγονται γράφων ἐπὶ τοῦ μικροπίνακος, ἀπὸ τὰς ἐν αὐτῷ τῷ πίνακι ἀναγνωσθείσας συλλαβὰς τὰς καταλλήλους εἰς σύστασιν γνωστοτάτων λέξεων διασυλλάβων· οἷαι εἰσὶ ψωμὶ, μάτι, χέρι, μύτη κτλ. (Ἴδε τὸν Β' πίνακα καὶ τὸ βιβλίον εἰς σελ. 49. . .)

κα προφέρει ἐνταὐτῷ α) φωνὴ, φωνή· τὸ βουβὸν πηγαίνει μὲ τὴν ἑπομένην φωνήν· κόπτω κα — τελευταῖον διὰ τὴν κος πράττει τὰ αὐτά. Ἔπειτα τὴν δευτέραν λέξιν (ἄνθρωπος) φωνὴ, φωνὴ, φωνή· μία φωνὴ, δύο φωναὶ, τρεῖς φωναὶ, τρεῖς συλλαβαί·—φωνὴ, φωνὴ, εἰς τὸ μέσον βουβὰ ἓν μονὸν καὶ ἓν ζυγὸν, τὸ ζυγὸν μὲ τὴν δευτέραν φωνήν· κόπτω αν. Ἔπειτα κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον θρω—πος.

Κανόνες; δὲ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως τῶν συλλαβῶν εἶναι οἱ ἑξῆς, ἐφαρμοζόμενοι βαθμηδὸν ἐπὶ τῶν οἰκείων παραδειγμάτων. Ὅσας φωνὰς ἔχει ἡ λέξις, ἔχει ἄλλας τόσας συλλαβάς. Τὰ ζυγὰ σύμφωνα δὲν διαχωρίζονται ποτέ· μονὸν, ἢ ζυγὸν σύμφωνον ἑνόνεται μὲ τὸ ἑπόμενον φωνῆεν. Δύο σύμφωνα τὰ αὐτὰ, ἢ ἓν μονὸν καὶ ἓν ζυγὸν, χωρίζονται· τὸ ἓν πηγαίνει μὲ τὸ προηγούμενον, καὶ τὸ ἄλλο μὲ τὸ ἑπόμενον φωνῆεν. Ἡ ζυγὴ φωνὴ, ὅταν ἔχῃ ἐπὶ τοῦ δευτέρου φωνήεντος δύο στιγμὰς, προφέρεται χωριστὰ καθὲν φωνῆεν μὲ τὴν φωνήν του.

Ἀφ' οὗ οἱ μαθηταὶ ἐννοήσωσι τὴν διαίρεσιν τῶν συλλαβῶν, ὡς ἀνωτέρω ἐργαζόμενοι, ἐξακολουθοῦν ἔπειτα μετὰ σιωπῆς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου, ἐρωτῶντος αὐτοὺς ἐνίοτε τὸ διὰ τί κόπτουν οὕτω, καὶ χωρίζοντος καὶ αὐτοῦ ἐνίοτε ὄχι ὀρθῶς τὰς συλλαβὰς, καὶ ἐρωτῶντος τοὺς μαθητάς, ἂν ὀρθῶς ἐχώρισεν, ἢ μὴ, καὶ διὰ τί.

Σημείωσις. Οἱ μαθηταὶ δύνανται νὰ γυμνασθῶσιν εἰς διαίρεσιν τῶν λέξεων κατὰ συλλαβὰς, καὶ τὴν ἀρίθμησιν τούτων ἐπὶ τῶν δακτύλων κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Ὁ διδάσκαλος λέγε γνωστάς τινας λέξεις πρῶτον δισυλλάβους, οἷον χέρι, μύτη ψωμὶ, κρασί· ἔπειτα τρισυλλάβους· οἷον ποδάρι, τραπέζι, κτλ. καὶ ἔχων τὴν ἀριστερὰν χεῖρα πρηνῆ, ἐφαρμόζει ἐπὶ τῶν δακτύλων αὐτῆς τὰς συλλαβὰς ἑκάστης λέξεως, ἀρχίζων ἀπὸ τὸν μικρὸν δάκτυλον· οἷον ψωμί· ψω (ἐφαρμόζει εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον] μι [εἰς τὸν παράμεσον] ἔπειτα λέγει *ω εἶναι φωνὴ ι εἶναι φωνή. δύο φωναὶ, δύο συλλαβαί.* ἔπειτα στρέφων,

τὴν ἀριστερὰν καὶ ὀρθόνων τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν λιχανόν, ἐφαρμόζει τὴν συλλαβὴν ψω, λέγων, ψ καὶ ω, ψω ἔπειτα μι κτλ. Ἡ προγύμνασις αὕτη πρέπει νὰ προηγῆται τῆς ἀνωτέρω γινομένης ἐπὶ τῶν πινάκων, καὶ οἱ μαθηταὶ δύνανται κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως νὰ διασκεδάζωσι, προτείνοντες ὁ εἷς πρὸ τὸν ἄλλον λέξεις πρὸς διαίρεσιν κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον.

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω προγύμνασιν ἐπὶ τῶν πινάκων, ἥτις πρέπει νὰ διαρκέσῃ δύο ἢ τρεῖς παραδόσεις, γινομένας ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κατὰ πρῶτον, καὶ γυμναζομένων ἔπειτα τῶν μαθητῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἑνὸς τῶν ἑρμηνευτῶν, οἱ νοήσαντες τὴν ὀρθὴν διαίρεσιν τῶν λέξεων εἰς συλλαβὰς, καταταssόμενοι εἰς μίαν χορείαν, ἄρχονται ν' ἀναγινώσκωσι τὴν λεξιλογίαν κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους ἀσκούμενοι.

Α΄ ΤΡΟΠΟΣ. (1). Καθεῖς τῶν μαθητῶν προφέρει μίαν λέξιν ἀργὰ κατὰ συλλαβὴν (ὄχι συλλαβίζων) π.χ. ἄν—θρω—πος, αἱ λέξεις ἀναγινώσκονται πρῶτον ὁριζοντείως ἔπειτα καθέτως.

Β΄ ΤΡΟΠΟΣ. Καθεῖς τῶν μαθητῶν ἀπαγγέλλει ὁλόκληρον στίχον τῶν πρὸς ἀνάγνωσιν δεικνυομένων λέξεων, προφέρων ταχύτερον τὰς συλλαβάς.

Γ΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς προτείνει μίαν λέξιν ἀργὰ καὶ κατὰ συλλαβὴν (ἄν-θρω-πος). ἕκαστος μαθητὴς προφέρει μίαν συλλαβὴν συνθέτως, καὶ ἔπειτα τὴν ἀναλύει ἐπὶ τῶν δακτύλων, ὀνομάζων τὰ γράμματα· ὁ δὲ κατόπιν τοῦ ἀναλύοντος

---

(1) Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁ ἑρμηνευτὴς, πρὶν ἀρχίσει τὸν σημειούμενον Α΄ τρόπον, ὀφείλει νὰ ἀναγινώσκῃ τὸ προκείμενον μάθημα αὐτὸς πρῶτος, καὶ ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἀκολουθοῦσιν, ἐπαναλαμβάνοντες συγχρόνως κατὰ λέξιν χθαμαλῇ τῇ φωνῇ, οὐ μόνον τὸ ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ προφερόμενον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἑκάστου τῶν συμμαθητῶν αὐτῶν. Τοῦτο εἶναι κανὼν γενικὸς, καὶ πρέπει νὰ τηρῆται πάντοτε αὐστηρῶς· ὅθεν καὶ ἡμεῖς πολλάκις ἐπαναλαμβάνομεν πρὸς ὑπόμνησιν λέγοντες τὸ πρᾶγμα, ὃν σημαντικὸν καὶ κύριον· διότι, διὰ τούτου γινομένου παντοῦ καὶ πάντοτε ἀπαρεγκλίτως, οἱ μαθηταὶ ἀναγκάζονται, οὐ μόνον νὰ κατῶσι προεπιλογισμένον τὸν νοῦν εἰς τὸ ἀναγινωσκόμενον, ἀλλὰ καὶ ἀναγινώσκει ἕκαστος τῆς χορείας τὸ αὐτὸ, ἀντὶ ἅπαξ, δεκάκις.

τὴν τελευταίαν συλλαβὴν ἐπαναλαμβάνει τὴν λέξιν, καὶ λέγει τὸ πνεῦμα καὶ τὸν τόνον. Ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει *ἄνθρωπος*· οἱ μαθηταί· ὁ Α' ἄν, α καὶ νι· ὁ Β' θρω-θρ καὶ ω, (*μέγα*) ὁ Γ' πος, πι καὶ ο (*μικρὸν*) καὶ σι· ὁ Δ' ἄνθρωπος· *εἰς τὴν ἀρχομένην ψιλὴν καὶ ὀξείαν*. Ὁ Ε'. ἡ λέξις εἶναι τρισύλλαβος, διότι ἔχει τρεῖς φωνάς·

Ὁ ἑρμηνευτὴς δὲν πρέπει νὰ παραβλέπῃ τοὺς μαθητὰς διαιροῦντας ἐσφαλμένως τὰς λέξεις εἰς συλλαβὰς· ἂν τις λανθάσῃ εἰς τοῦτο (οἷον εἰς τὸ ἄνθρωπος ἂν εἴπῃ α, ἀντὶ ἄν) ὁ ἑρμηνευτὴς παρατηρεῖ δεικνύων μὲ τὸν δείκτην καὶ λέγων· φωνὴ φωνή, (δεικνύων τὸ α καὶ ω) εἰς τὸ μέσον δύο βουβά, ἓν μονὸν καὶ ἓν ζυγὸν, τὸ ἓν πηγαίνει μὲ τὴν προηγουμένην φωνὴν, καὶ τὸ ἄλλο μὲ τὴν ἑπομένην· κόψε· ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται, αν-κτλ. Καὶ ὁ διδάσκαλος ἐνίοτε, παριστάμενος εἰς τὰ ἡμικύκλια τῆς ε καὶ ς': διακόπτει τὴν προκειμένην ἄσκησιν, καὶ δοκιμάζει τοὺς μαθητὰς εἰς τῶν συλλαβῶν τὴν διαίρεσιν, κάμνων ὅ τι καὶ εἰς τὴν προάσκησιν.

ΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΗ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΦΡΑΣΕΩΝ

Κλάσεις, ε, ς', ζ', καὶ τῆς ἡ τμῆμα ά.

Προγύμνασις εἰς κατάληψιν, καὶ διάκρισιν τῶν προτάσεων.

Παρατηροῦνται πρῶτον τὰ κόμματα καὶ αἱ στιγμαί· ἔπειτα τὰ μέρη τῆς προτάσεως· δηλ: τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον· οἷον *τίς ἔπραξε τὸ δεινα; τί ἔπραξε; πρὸς τίνα; πότε; ποῦ; καὶ διὰ τί*· λαμβανομένων εἰς παράδειγμα ἁπλῶν καὶ εὐλήπτων προτάσεων· (ἴδε τῶν νέων Πιν: ἀριθ. 29 καὶ 30) ἐπὶ τῶν ὁποίων κάμνει ὁ διδάσκαλος τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις κατὰ πρῶτον εἰς τὰς ἀρχὰς δύο ἢ τριῶν παραδόσεων,

καὶ ἔπειτα ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐπιβλέπων ἐρωτᾷ τοὺς μαθητὰς ἐκείνης τῆς χορείας, οἵτινες διδάσκονται ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους.

Α' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς κατὰ πρῶτον ἀναγινώσκει δὶς ἢ τρὶς τὸ προκείμενον μάθημα ἐπὶ τοῦ πίνακος, προφέρων ἀργὰ κατὰ λέξιν καὶ κατὰ τὴν στίξιν· οἱ μαθηταὶ συγχρόνως ἐπαναλαμβάνουσι μὲ χθαμαλὴν φωνὴν τὰ προφερόμενα ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ. Ἔπειτα δεικνύοντος αὐτοῦ ἀλληλοδιαδόχως τὰς προκειμένας φράσεις, ἢ προτάσεις, ἀναγινώσκει κατὰ σειρὰν ἕκαστος μαθητὴς ἀνὰ μίαν πρότασιν ἢ περίοδον, προφέρων αὐτὴν ὅπως καὶ ὁ ἑρμηνευτής.

Β' ΤΡΟΠΟΣ. Ἕκαστος μαθητὴς κατὰ σειρὰν ἀναγινώσκει ὁλόκληρον τὸ προκείμενον μάθημα, ἐπαναλαμβανόντων καὶ τῶν λοιπῶν τῆς χορείας συγχρόνως, χθαμαλῇ τῇ φωνῇ, τὸ ἀναγινωσκόμενον ὑπὸ ἑκάστου.

Γ'. ΤΡΟΠΟΣ. *Πίναξ ἀντεστραμμένος.* Ὁ τρόπος οὗτος ποικίλλεται σκοπὸν ἔχων τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν, νὰ ἐνοήσωσι τὰ παιδία τὸ ἀναγινωσκόμενον, ἢ καὶ νὰ τὸ μάθωσιν ἀπὸ μνήμης.

Πρὸς τοῦτο ὁ ἑρμηνευτὴς ἀρχίζει λέγων τὸ ἥμισυ τῆς προτάσεως ἢ τὸ οὐσιαστικὸν (ἂν τὰ ἀναγινωσκόμενα ἦναι μόνον οὐσιαστικὰ ἐπίθετα) καὶ ὁ μαθητὴς ἀποτελειόνει τὴν πρότασιν λέγων ἀπὸ μνήμης τὸ ἐπίλοιπον, ἢ τὸ ἐπίθετον. Ὁ ἑρμηνευτὴς ἐμπορεῖ νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ ἐξηγῇ τὴν σημασίαν τοῦ οὐσιαστικοῦ, ἂν ἦναι ἄγνωστος εἰς τοὺς μαθητάς· ἔπειτα δ' ἐρωτᾷ τὰ αὐτά, ἀλλ' εἰς τρόπον, ὥστε ὁ μαθητὴς ν' ἀποκριθῇ τὸ ὑποκείμενον ἢ τὸ κατηγορούμενον τῆς προτάσεως· οἷον ἔστωσαν αἱ προτάσεις· ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἡ γῆ ἀναφύει τὰ φυτὰ ἀπὸ σπόρους· ὁ ῥάπτης ῥάπτει. Ὁ ἑρμηνευτὴς ἐρωτῶν λέγει πρῶτον, ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καί . . . — ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται, τὴν γῆν· ἔπειτα δ' εὐθὺς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν κατόπιν μαθητὴν ἐρωτᾷ· τίς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν; — ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται· ὁ Θεὸς — ὁ ἑρμηνευτὴς ἐρωτᾷ· τί

ἐποίησεν ὁ Θεός; ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται· τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (1). Ὁ ἑρμηνευτὴς ἀναγινώσκει· ἡ γῆ ἀναφύει τὰ φυτὰ ἀπὸ σπόρους — ἔπειτα ἐπαναλαμβάνων ἐρωτᾷ· ἡ γῆ ἀναφύει τά . . . . — Ὁ ἐρωτώμενος· φυτὰ ἀπὸ σπόρους· ὁ ἑρμηνευτής· ποῖος ἀναφύει τὰ φυτά; - ὁ μαθητὴς, ἡ γῆ· - ὁ ἑρμηνευτὴς ἀπὸ τί ἀναφύονται (ἢ φυτρόνουν) τὰ φυτά; - ὁ μαθητής· ἀπὸ σπόρους· - ὁ ἑρμηνευτής· ποῖα λέγομεν φυτά; -ὁ μαθητής· ὅσα φυτρόνουν ἀπὸ τὴν γῆν. — Ὁ ἑρμην: ἀναγινώσκει. Ὁ ῥάπτης ῥάπτει· ἔπειτα ἐρωτᾷ· τί κάμνει ὁ ῥάπτης; - ὁ μαθ. ῥάπτει· ὁ ἑρμην· τί ῥάπτει; ὁ μαθητής· φορέματα· ὁ ἑρμην. ποῖα λέγομεν φορέματα; ἀπὸ τί γίνονται τὰ φορέματα; πῶς ὀνομάζεται ἐκεῖνος, ὅστις ῥάπτει τὰ φορέματα κτλ. (2).

Εἰς δὲ τοὺς πίνακας τῆς Ἀναγνώσεως, τοὺς ἔχοντας συμπεπλεγμένας προτάσεις, ὁ ἑρμηνευτὴς ἐρωτᾷ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον· (ἴδε πίν. 51. τῶν νέων πιν.) ὁ ἑρμηνευτ: Ἐὰν ἀφήσω ἀπὸ τὴν χεῖρα μου μίαν πέτραν τί γίνεται; ὁ μαθ: αὐτὴ πίπτει κατὰ γῆς· — ὁ ἑρμηνευτής. διὰ τί; ὁ μαθ. διότι ἡ πέτρα ἔχει βάρος ἢ εἶναι βαρεῖα. Εἰς τούτου δὲ τοῦ τρόπου τὰς ἀσκήσεις δύναται ὁ διδάσκαλος κάλλιστα νὰ προγυμνάζῃ τοὺς ἑρμηνευτὰς, καὶ τοὺς μαθητὰς νὰ διδάσκῃ κατὰ τὰς ὑποσημειώσεις τὰς εἰς τὸ νέον Ἀλφαβητάριον τὸ ἐκ τῶν νέων πιν: τῆς Ἀναγνώσεως (3).

---

(1) Ἐδῶ ὁ ἑρμηνευτὴς ἐμπορεῖ νὰ ἐρωτήσῃ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τί εἶναι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, τί εἶναι φυτὸν, τί εἶναι σπόροι· ἀλλ' εἶναι δύσκολον νὰ καταρθόνωσι τοιαύτας ἐρωτήσεις καὶ ἐξηγήσεις ὅλοι οἱ ἑρμηνευταὶ, ἂν καὶ πρὸς τοῦτο ἐτυπώθη ἡ συλλογὴ τῶν νέων πινάκων καὶ εἰς βιβλίον μὲ ἐρωτήσεις καὶ ἐξηγήσεις. Μ' ὅλα ταῦτα μένει εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ κάμνῃ τοιαύτας ἀναπτύξεις καὶ ἐπαναλήψεις, ἐποπτεύων καθ' ἑκάστην παράδοσιν ἓν ἡμικύκλιον, καθ' ὃν χρόνον γίνεται ἡ ἄσκησις αὕτη. Ἔπειτα εἶναι καὶ τὸ κατ' οἶκον μάθημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ κάμῃ ἐκτενεστέρας τὰς τοιαύτας ἀναπτύξεις.

(3) Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀναπτύξεων τούτων εἶναι καλὸν νὰ ἔχωσιν οἱ ἑρμηνευταὶ τοὺς ἐν βιβλίῳ ἐκδεδομένους πίνακας (πινακίδες ἢ νέον Ἀλφαβητάριον ἐκδοσ. Κωνσταντ.) μὲ ὑποσημειώσεις πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδιῶν συντάξεων.

(3) Ὡς εἴπομεν εἰς τὴν ἄνω ὑποσημείωσιν).

Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰς τὰς κλάσεις ταύτας εἶναι ἀνάγκη νὰ προγυμνάζωνται οἱ μαθηταὶ καὶ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς ὀρθογραφίας, πρέπει νὰ γίνεται ὁ Γ′ τρόπος τῆς λεξιλογίας εἰς μὲν τὰς κατωτέρας τάξεις καθ' ἡμέραν εἰς τὸ Μ. Μ· μάθημα· εἰς δὲ τὰς δύο ἀνωτέρας, τρὶς τῆς ἑβδομάδος (ἴδε σελ. 129).

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ.

Α′ ΤΡΟΠΟΣ Ὁ ἑρμηνεὺς καὶ οἱ μαθηταὶ ἑκάστης χορείας τοῦ Β′. τμήματος τῆς Η′· ἔχουσιν ἀνὰ χεῖρας ἀπὸ ἓν ἀντίτυπον τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος. Ὁ ἑρμηνευτὴς, ἀπαγγέλλων καὶ στίζων ὀρθῶς, ἀναγινώσκει πρῶτος τὸ προσδιωρισμένον κατ' ἐκείνην τὴν παράδοσιν τεμάχιον εἰς ἀνάγνωσιν, ἀκολουθούντων ὅλων τῶν μαθητῶν συγχρόνως μὲ χθαμαλὴν φωνήν. Μετὰ τοῦτο ἐξηγεῖ κἀμμίαν λέξιν ἢ φράσιν, ἢ ἔννοιαν φαινομένην δύσληπτον εἰς τοὺς μαθητάς. Ἔπειτα ἕκαστος τῶν μαθητῶν ἀναγινώσκει ἀλληλοδιαδόχως ὁλόκληρον τὸ τεμάχιον, οἱ δὲ λοιποὶ συγχρόνως ἐπαναλαμβάνουσι μὲ χθαμαλὴν φωνὴν τὰ αὐτά.

Β′ ΤΡΟΠΟΣ. Ἕκαστος μαθητὴς ἀναγινώσκει ἐκ τοῦ προκειμένου τεμαχίου μίαν ὁλόκληρον περίοδον κατὰ σειράν, ἀπαγγέλλων καὶ τὰ σημεῖα τῆς στίξεως κατ' ἀρχάς· ἀφ' οὗ δὲ γυμνασθῶσιν αὐτὰ, ὥστε νὰ τὰ διακρίνωσιν ἀπταίστως, δὲν τὰ ὀνομάζουσι πλέον, ἀλλὰ δίδεται ὅλη ἡ προσοχὴ εἰς τὸ ν' ἀπαγγέλλωσιν ἀναγινώσκοντες ὀρθῶς κατ' αὐτά. Ἂν δὲ τύχῃ τὸ ἀναγινωσκόμενον βιβλίον νὰ ἦναι κατ' ἐρωταπόκρισιν' ὁ εἷς μαθητὴς ἀναγινώσκει τὴν ἐρώτησιν, ὁ δὲ κατόπιν τὴν ἀπόκρισιν.

Γ′ ΤΡΟΠΟΣ. Οἱ μαθηταὶ δίδουσιν εἰς τὸν ἑρμηνευτὴν τὰ βιβλία, ὅστις τὰ ἀποθέτει ἐπὶ τοῦ τραπεζιδίου, καὶ κρατεῖ μόνον τὸ ἰδικόν του ἀνὰ χεῖρας. Ἕκαστος δὲ μαθητὴς ἐρωτώμενος κατὰ συνέχειαν ἐπὶ τοῦ ἀναγνωσθέντος τεμαχίου ἀποκρίνεται ἀπὸ μνήμης, ἀπαγγέλλων μίαν περίοδον ἢ τὸ νόημα

αὐτῆς, καὶ γίνονται αἱ ἐρωτήσεις πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρίτον τρόπον τῆς συνδεδεμένης ἀναγνώσεως. Τρὶς δὲ τῆς ἑβδομάδος πρέπει νὰ γίνεται καὶ ἐνταῦθα ὁ γ'. τρόπος τῆς λεξιλογίας πρὸς γύμνασιν εἰς τὰ τῆς ὀρθογραφίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Διὰ νὰ προσηλοῦται ἡ προσοχὴ τῶν ἀναγινωσκόντων πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ἄκρα ἡσυχία, νὰ μὴ ἀκούωνται ἐντὸς τοῦ σχολείου φωναὶ ἢ θόρυβος. Διὰ τοῦτο δὲν συγχωρεῖται οὔτε ὁ διδάσκαλος οὔτε οἱ πρωτόσχολοι νὰ φωνάζωσι πώποτε, οὐδ' ὅθεν εὑρεθῶσιν, οὐδ' ὅτε δόξῃ εἰς αὐτούς. Καὶ οἱ μαθηταὶ δὲ αὐτοὶ εἰς τὰς χορείας ἀναγινώσκοντες συνειθίζονται καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ προφέρωσι πάντοτε τὰ ἀναγινωσκόμενα μὲ χθαμαλὴν καὶ πεπνιγμένην, οὕτως εἰπεῖν, φωνὴν, ὥστε μόνον οἱ τῆς αὐτῆς χορείας νὰ γίνωνται πρὸς ἀλλήλους ἐξάκουστοι.

Τὰ πρὸς ἀνάγνωσιν ἐγκεκριμένα βιβλία πρέπει νὰ κατατάσσωνται τοιουτοτρόπως, ὥστε ἓν βιβλίον νὰ ἀνήκῃ εἰς μίαν χορείαν, εἰς τὴν ὁποίαν καθ' ἡμέραν θέλουν εἶσθαι οἱ αὐτοὶ μαθηταὶ, οἵτινες θέλουν διατρέξει ἀλληλοδιαδόχως ὅλας τὰς χορείας εἰς τὸ διάστημα ἑνὸς ἢ δύο ἑξαμήνων. Ἂν δ' οἱ μαθηταὶ ὦσι πολλοὶ καὶ τὰ ἑκάστου εἴδους βιβλία δὲν ἐξαρκῶσι διὰ νὰ συστήσωσι συγχρόνως δύο ἢ τρεῖς χορείας, τότε συστήνεται ἡ δευτέρα χορεία μὲ τὸ κατόπιν τεταγμένον βιβλίον, καὶ ἀφ' οὗ αὕτη ἡ συσταθεῖσα τελειώσῃ τοῦτο, ἐπανέρχεται εἰς τὸ πρὸ τούτου (1)· Μικρὰ ἠθικὰ διηγήματα, τὰ καθήκοντα τῶν παίδων, τὸ περὶ συμπεριφορᾶς, Γεωγραφικὰ, καὶ ἱστορικὰ τεμάχια, Μικρὰς Φυσικῆς μαθήματα, καὶ Φυσικῆς ἱστορίας κτλ. ἀναγινώσκονται κατὰ χορείας καὶ εἰς τὰ ἡμικύκλια ὑπὸ τῶν ἀλ-

(1) Ἰδε παιδαγωγ. ἀριθ. 21.

ληλοδιδασκομένων μαθητῶν ἀναγνωστικῶς πρὸς γύμνασιν αὐ-
τῶν εἰς τὸ ἀναγινώσκειν. Καθ' ὡρισμένας ἡμέρας, ποτὲ μὲν
εἰς τὸ ἓν, ποτὲ δὲ εἰς τὸ ἄλλο ἡμικύκλιον, ἐξηγεῖ τὴν ἔννοιαν ὁ
διδάσκαλος καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς Ἀναγνώ-
σεως, παραλειπομένου τοῦ γ' τρόπου, καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς
ἀκροάσεως τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος ἐξετάζει αὐτούς.

Οἱ νέοι πίνακες τῆς Ἀναγνώσεως (80 τὸν ἀριθμὸν) συνετέ-
θησαν πρὸς ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τῶν ἐκτεθέντων ἐνταῦθα περὶ
Ἀναγνώσεως, καὶ ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ 1848. Οἱ αὐτοὶ δὲ πίνακες
ἐτυπώθησαν καὶ εἰς βιβλίον διὰ νὰ ἔχωσιν οἱ μαθηταὶ νὰ μελε-
τῶσι καὶ κατ' οἶκον, ὅσα ἐπὶ τῶν πινάκων ἀναγινώσκωσιν εἰς
τὸ σχολεῖον· καὶ εἰς σημειώσεις προσετέθησαν αἱ διάφοροι ἐ-
ρωτήσεις καὶ ἀσκήσεις πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ὁ
διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ κάμῃ καθ' ὡρισμένας ἡμέρας εἰς τοὺς
προγυμναζομένους πρωτοσχόλους, καθὼς καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς
νὰ ἐξηγῇ καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀκροάσεως
τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος. Μετὰ τὸ τέλος τῶν πινάκων, ἐμ-
βαίνοντες οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ Β' τμῆμα τῆς Η': λαμβάνουσι πρὸς
Ἀνάγνωσιν ἐναλλὰξ Εὐαγγέλια καὶ τὸ Β' μέρος τοῦ Ἀλφαβη-
ταρίου λεγόμενον Ἀναγνωσματάριον· καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀλφαβητα-
ρίου δὲ ἐξακολουθοῦσι γραμματικὰς ἀσκήσεις, καὶ τὰ πρὸς
ἀνάπτυξιν ἰδεῶν ἐπὶ τῶν τῆς Ζ': καὶ τῆς Η': πινάκων.

Εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως πρέπει νὰ δίδεται ἡ με-
γαλητέρα προσοχὴ, ὥστε οἱ μὲν τῶν κατωτέρων τάξεων ν' ἀ-
ναγινώσκωσιν ἀργὰ καὶ ἀλληλοδιαδόχως τὰς συλλαβὰς, διότι
ἄλλως, ἂν σπεύδωσι ν' ἀναγινώσκωσι ταχέως, πρὶν συνεθισθῇ
τὸ ὄμμα νὰ τρέχῃ πρὸ τῆς γλώσσης, θέλουν ἀποκτήσει τὸ
ἐλάττωμα τοῦ νὰ λέγωσιν ἄλλα ἀντ' ἄλλων καὶ νὰ δισσολογῶ-
σιν. Οἱ δὲ οὕτω προσεχόμενοι μαθηταὶ θέλουσι συνεθισθῆ, ἕως
οὗ φθάσωσιν εἰς τὴν Ζ' κλάσιν, νὰ ἀναγινώσκωσιν ἀπταίστως·
τουτέστιν ἵνα ἀπροσκόπτως προφέρωσιν ὀρθότατα τὴν σημα-
σίαν τῶν ὁρωμένων γραμμάτων. Οἱ δὲ τῆς Η' ἀναγινώσκοντες

πλέον χῦμα πρέπει ἀκριβῶς νὰ προσέχωνται, ὅπως ἀπαγγέλλωσι καλῶς καὶ καθαρῶς κατ' ἔννοιαν καὶ κατὰ τὸν φυσικὸν τρόπον τοῦ λαλεῖν, οὐχὶ ἐπιτετηδευμένως, ἢ μονοτόνως, προφέροντες ἐπιῤῥίνως ἢ κατὰ τὴν ἐγχωριάζουσαν εἴς τινας τόπους κακὴν προφορὰν τῶν γραμμάτων. Τέλος ὁ διδάσκαλος ἐπιμελῶς πρέπει νὰ ἀσκῇ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν κατ' ἀπαγγελίαν ἀνάγνωσιν, ὅταν διδάσκῃ τοὺς τοῦ ἀνωτέρου τμήματος συνδιδακτικῶς, οἵτινες πρέπει ν' ἀναγινώσκωσι τότε καί τινα τεμάχια τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, καθὼς καὶ ἄλλα χειρογραμμένα· οἷον τοὺς κανόνας τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν, τὰ χρέη τῶν πρωτοσχόλων κτλ.

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν εἴπομεν, ὅτι οἱ πρωτόσχολοι πρέπει νὰ κάμνωσι τὰς διαγραφείσας ἐρωτήσεις εἰς τὸν γ': τρόπον τῆς συνδεδεμένης ἀναγνώσεως, εἰς τὰς ὁποίας νῦν εὐκολύνονται παραπολὺ διὰ τῶν νέων πινάκων καὶ διὰ τῶν ὑποσημειώσεων τῶν τεθεισῶν εἰς τὴν ἐν βιβλίῳ ἔκδοσιν αὐτῶν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀπαλλάττει τὸν διδάσκαλον ἀπὸ τοῦ νὰ κάμνῃ αὐτὸς τὰς περαιτέρω ἀναπτύξεις, καθὼς καὶ τὰς προασκήσεις καὶ ἐπαναλήψεις. Καθ' ἑκάστην παράδοσιν λαμβάνων ἀνὰ ἓν ἢ δύο ἡμικύκλια, ὅταν γίνεται ὁ εἰρημένος τρίτος τρόπος, δύναται νὰ κάμῃ τὰς ἀναπτύξεις, καθὼς καὶ ὅταν οἱ ἄλλοι τρόποι γίνωνται, νὰ κάμῃ εἰς ἄλλα πάλιν ἡμικύκλια τὰς δεούσας προασκήσεις κτλ. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεται καὶ διὰ τὰ λοιπὰ μαθήματα, τὰ ἀπαιτοῦντα προασκήσεις· τουτέστι προεισαγωγικὴν διδασκαλίαν, ἄνευ τῆς ὁποίας οἱ μαθηταὶ δὲν δύνανται νὰ προοδεύσωσιν εἰς αὐτά· ἀλλ' ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ κατορθώσῃ καὶ ταῦτα; Ναὶ, μάλιστα δύναται, ἐὰν ἦναι ἐπιμελὴς, φιλότιμος καὶ μεθοδικός· ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχῃ τάξιν, καὶ νὰ φείδεται τοῦ χρόνου, ὥστε νὰ μὴ χάνῃ οὐδὲ μίαν στιγμὴν τῶν διορισμένων ὡρῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν, οὐδὲ νὰ δαπανᾷ αὐτὰς τὰς ὥρας εἰς ἄλλην ἐργασίαν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἢ τοῦ σχολείου, ἥτις εἰς ἄλλην ὥραν εἶναι τεταγμένη νὰ γίνηται.

Ἀπὸ τὰ ῥηθέντα εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον κατανοεῖται, ὅτι πᾶσα μία κλάσις, καὶ ἑκάστη χορεία αὐτῆς, ἔχει ἴδια εἰς αὐτὴν μαθήματα διωρισμένα, καὶ ὅτι τὰ μαθήματα ταῦτα εἶναι συστηματικῶς συντεταγμένα· ὅθεν κἀνεῖς τῶν μαθητῶν δὲν συμφέρει νὰ προβιβάζηται ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην τάξιν, οὐδὲ ν' ἀλλάσσῃ χορείαν, πρὶν διέλθῃ τακτικῶς καὶ μάθῃ τὰ εἰς αὐτὰς τεταγμένα μαθήματα, καὶ τὰς ὡρισμένας ἀσκήσεις.

Τελειόνοντες τὸ παρὸν κεφάλαιον πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν περὶ τῶν νεωστὶ ἐκδοθέντων πινάκων τῆς Ἀναγνώσεως, ὅτι αὐτοὶ συνταχθέντες σύμφωνα μὲ τὴν παραδεδεγμένην μέθοδον βοηθοῦσι τοὺς δημοδιδασκάλους εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν αὐτῆς, καὶ εἰς τὴν ταχυτέραν τῶν μαθητῶν πρόοδον, οὐ μόνον εἰς τὴν τοῦ ἀναγινώσκειν ὀρθῶς μάθησιν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ εἰς τὴν διανοητικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν. Τὸ εὔληπτον τῶν ἰδεῶν, στρεφομένων κατὰ πρῶτον ἐπὶ γνωστῶν ἀντικειμένων, καὶ τὸ σαφὲς τῆς φράσεως κινοῦσι τὴν περιέργειαν τῶν παίδων, καὶ διατηροῦσιν ἀκμαίαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν. Αἱ δὲ ἀσκήσεις αἱ πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν ἀναπτύσσουσιν ἀληθῶς τὸν νοῦν, μορφόνουσι τὸ λογικὸν, καὶ διευθετοῦσι τὴν κρίσιν τοῦ παιδὸς ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων συνεθιζομένου νὰ ἐρωτᾷ, ἢ νὰ παρατηρῇ καὶ νὰ πληροφορῆται, τί εἶναι τὸ προκείμενον πρᾶγμα, ἀπὸ τί εἶναι, καὶ πρὸς τί χρησιμεύει. Καὶ ἡ Λεξιλογία δὲ, ἡ τόσον ἀηδὴς καταντῶσα εἰς τοὺς ἐκδοθέντας ἐν Παρισίοις πίνακας, γίνεται νῦν οὐ μόνον εὐάρεστος εἰς τοὺς παῖδας, ἀλλὰ καὶ εἰς μάθησιν διαφόρων γνώσεων ἀφορμή· διότι αἱ τεθεῖσαι λέξεις ἔχουσι σχέσιν τινα πρὸς ἀλλήλας, ὥστε συντασσόμεναι ἢ συνεξεταζόμεναι ἀπαρτίζουσιν ἔννοιαν, καθὼς θέλομεν ἐξηγήσει εἰς τὰ περὶ ἀναπτύξεως καὶ ἐκθέσεως ἰδεῶν. Διὰ τῶν τοιούτων πινάκων καὶ τῶν εἰσαχθέντων ἐν τῷ παρόντι συνδιδακτικῶν τρόπων, ἡ ἀλληλοδιδακτιαὴ μέθοδος, ἡ ὑπὸ πολλῶν κακιζομένη ὡς μηχανικὴ καὶ μὴ συντελοῦσα εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ἀπαλλάσσεται ἤδη παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦτον τὸν μῶμον, ἀ-

ποκαθισταμένη διδακτικωτέρα καὶ ἐπωφελεστέρα εἰς τὸ εἰσέτι ἄπορον ἡμῶν ἔθνος.

Καὶ τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος τῆς συντάξεως τῶν νέων πινάκων, καὶ ἡ εὐκολία ἡ ἐξ αὐτῶν καὶ τῆς μεθόδου προερχομένη εἰς τὴν ταχυτέραν τῶν μαθητῶν πρόοδον. Ἀλλὰ πρὸς τὴν εὐκολίαν ταύτην μίαν παρατήρησιν ἔτι κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ προσθέσωμεν. Τὰ παιδία, φύσει ὄντα ζωηρὰ καὶ κουφόνοα, δὲν ἔχουσιν ὑπομονὴν διὰ νὰ προσέξωσιν εἰς κατανόησιν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα κατὰ πρῶτον παρουσιαζόμενα δὲν τοῖς φαίνονται γνωστὰ ἢ εὔληπτα, ἢ δὲν κινοῦσι ζωηρῶς τὴν περιέργειαν αὐτῶν· τότε βαρύνονται καὶ δίδουσι τὴν προσοχήν των ἀλλοῦ, διότι ἢ ἀδιαφοροῦσιν ἢ ἀπελπίζονται ὅτι ἐμποροῦν νὰ νοήσωσι τὸ προκείμενον. Ὁ διδάσκαλος, διὰ νὰ ἑλκύσῃ τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ νὰ τὴν διατηρήσῃ, ὅταν μέλλῃ νὰ διδάξῃ αὐτὰ νέον τι μάθημα, πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ ἤδη εἰς αὐτὰ γνωστά, καὶ νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωσι τὰ εἰσέτι ἄγνωστα, τὰ ὁποῖα μέλλει νὰ τοῖς διδάξῃ, ὡς χειραγωγῶν αὐτὸς τρόπον τινὰ τὸν μαθητὴν εἰς τὸ νὰ σκεφθῇ οὗτος νὰ εὕρῃ ἕν τι γνωστὸν εἰς αὐτὸν ἢ εὐκόλως συμπεραινόμενον. Δι' ἑνὸς παραδείγματος ἂς διασαφήσωμεν τὸ λεγόμενον. Τὰ παιδία ἐνόησαν (διδαχθέντα εἰς τὸν Ε' πίν. φέρ' εἰπεῖν) τὸν μηχανισμὸν τοῦ συλλαβισμοῦ τῶν ἁπλουστέρων διμερῶν συλλαβῶν, ἄβ, εβ, ἦβ κτλ. ἔχεις δὲ νὰ μεταβιβάσῃς αὐτὰ εἰς τὸν κατόπιν πίν: ὅστις σύγκειται ἐκ τῶν αὐτῶν γραμμάτων, τεταγμένων ὅμως ἀντιθέτως ἀπὸ τὰ τοῦ προηγουμένου πίν. Ἐὰν διατάξῃς τὰ παιδία ν' ἀναγνώσωσιν αὐτὰς τὰς συλλαβάς, θέλεις ἰδεῖ, ὅτι ἀναγινώσκουσιν αὐτὰς ἀπαραλλάκτως ὡς τὰς τοῦ προηγουμ. πίν. ἄβ, εβ, ἐνῷ ἦναι βᾶ βε. καὶ ἂν σὺ τοῖς ἀναγνώσῃς αὐτὰς τὰς συλλαβὰς ὀρθῶς, χωρὶς ἄλλης τινος προηγουμένης ἐξηγήσεως, θέλεις ἰδεῖ ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσωσι τὸ νέον αὐτὸ ἀποτέλεσμα τῶν αὐτῶν γραμμάτων· διότι βλέπουσι μὲν εἰς τὸν νέον πίνακα τὰ αὐτὰ γράμματα, δὲν ἐξεύρουσιν ὅμως νὰ προσέ-

ξωσι καὶ εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ διὰ τῆς συγκρίσεως νὰ ἐννοήσωσι τὴν ὑπάρχουσαν διαφορὰν εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν τῶν γραμμάτων, καὶ νὰ συμπεράνωσιν ὅτι καὶ τὸ ἀποτέλεσμα πρέπει νὰ ἦναι διάφορον. Ὁ διδάσκαλος λοιπὸν, παρουσιάζων κατὰ πρῶτον εἰς τῶν μαθητῶν τὰ ὄμματα τὸν νέον τοῦτον πίν. πρέπει νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ εἰσαγωγικὴν ἑρμηνείαν ἢ προάσκησιν λέγων οὕτως· Ἰδοὺ ἔχομεν ν' ἀναγνώσωμεν εἰς τοῦτον τὸν νέον πίν: γνωρίζετε τὰ εἰς αὐτὸν γράμματα; Ἰδοὺ εἶναι τὰ αὐτὰ μὲ τὰ τοῦ προηγουμένου· παρατηρήσατε (δεικνύων ἀλληλοδιαδόχως τὰ ὁριζοντείως κείμενα φωνήεντα καὶ τὰ εἰς τὴν κάθετον στήλην σύμφωνα, καὶ εἰς τοὺς δύο πίνακας συγκριτικῶς) καὶ ἀναγνώσετέ τα' ἔπειτα δεικνύων καὶ τῶν συλλαβῶν τὰ γράμματα, ὅτι εἶναι τὰ αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς δύο πίν: ἀλλ' εἰς διάφορον θέσιν τεταγμένα, δίδει εἰς τοὺς μαθ: νὰ συμπεράνωσιν ὅτι ἕνεκα τῆς διαφόρου ταύτης θέσεως, ἔπεται νὰ ἦναι καὶ διάφορον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συλλαβισμοῦ, προφέρων αὐτὸς καὶ ἐξηγῶν πῶς συνάπτονται καὶ εἰς τὰ δύο παραδείγματα αἱ συλλαβαὶ, ἤγουν ὁ ἦχος τῶν συμφώνων καὶ αἱ φωναὶ τῶν φωνηέντων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχουσι θέσιν πρὸς ἄλληλα. Μετὰ ταῦτα ἐξακολουθεῖ τὴν προάσκησιν κατὰ τὰ προεκτεθέντα, ὁδηγῶν τοὺς μαθητὰς πῶς ἔχουσι νὰ πράξωσι διὰ νὰ προφέρωσιν ὀρθῶς τὸ βᾶ τὸ βε κτλ. πράττων δὲ τοιουτοτρόπως εἰς ὀλίγας στιγμὰς βλέπει ὅτι οἱ μαθηταὶ, ἐννοήσαντες τὸ προκείμενον, δύνανται ν' ἀναγνώσωσι μέχρι τέλους τὸν πίν: Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι, καὶ εἰς τὰς συλλαβὰς τῶν διφθόγγων, καὶ εἰς τὰς μετὰ τῶν συμπεπλεγμένων γραμμάτων, καθὼς καὶ εἰς παντὸς ἄλλου νέου ἀντικειμένου διδασκαλίαν, πρέπει κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τὰ γνωστὰ νὰ γίνεται ἀρχή· ταῦτα ν' ἀνακαλῶνται εἰς τὴν μνήμην, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τῶν μαθητῶν νὰ θέτωνται καὶ νὰ συγκρίνωνται πρὸς τὰ προκείμενα διὰ νὰ ἐννοεῖται εὐκόλως τὸ νέον ἀποτέλ. Διὰ τούτου τοῦ τρόπου, ὅστις εἶναι ὁ ἐκμαιευτικὸς τῶν ἰδεῶν κατὰ τὸν Σωκρά-

την, δεσμεύεις τὴν προσοχὴν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὰ διδασκόμενα· εὐκολύνεις τὴν κατάληψιν, τὸν ἐπελπίζεις ὅτι αὐτὰ εἶναι εὔληπτα, ἢ γνωστά, καὶ τὸν παροτρύνεις εἰς τὴν εὔκολον καὶ ταχεῖαν αὐτοῦ πρόοδον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Γραφὴ ἢ γράψιμον,

Οἱ μαθηταὶ κατατάσσονται, εἰς ὀκτὼ τάξεις ἢ κλάσεις.

Α'. ΚΛΑΣΙΣ. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα·

Α'. τμῆμα. Οἱ μαθηταὶ ἐγχαράσσουσιν ἐπὶ τῆς ἄμμου, μὲ τὸν λιχανὸν δάκτυλον, καθ' ὑπόδειγμα κρεμάμενον ἔμπροσθεν αὐτῶν, κεφαλαῖα γράμματα τοῦ τύπου, κατατεταγμένα ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν· οἷον εἰς εὐθέα, γωνιώδη, καμπύλα κτλ. (ἴδε τὸν Ι. Πίν. τῆς Ἀναγνώσεως ἔκδοσ: Ἀθην:).

Β'. τμῆμα. Γράφουσιν ἐπὶ τῶν ἀβακίων, κατ' ἀρχὰς καθ' ὑποδειγ: προγενόμενα ὑπὸ τοῦ πρωτοσχόλου (ἔπειτα) ὑπαγορεύοντος αὐτὰ, τὰ γενετικὰ στοιχ. τῶν γραμμάτων τοῦ χειρουγράφου γραψίματος· δηλαδὴ α) ἰώτας κατὰ σειράν· β') τὰς αὐτὰς μὲ συνδέματα ἄνωθεν· γ') τὰς αὐτὰς μὲ συνδέματα κάτωθεν· δ') τὰ δύο ταῦτα σχήματα ἡνωμένα· ε) τοὺς δύο μηνίσκους ἀντιβλεπομένους, καὶ τέλος τὸ γράμμα ο· ἔπειτα τὰ λοιπὰ τοῦ ἀλφαβήτου γράμματα ὁδηγούμενοι πῶς ἐκ τῶν γενετικῶν στοιχείων δύνανται νὰ σχηματίζωσιν εὐκόλως τὰ ἑνὸς κορμοῦ πρῶτον, ἔπειτα τὰ τῶν δύο κορμῶν κτλ. (ἴδε κατωτ (1).

Εἰς μεγαλογράμ. γράψ. ἐπὶ πλακ.

---

(1) Ἴδε τὸ περὶ Τεχνικῆς τοῦ Ἀναγινώσκειν, Γράφειν κλπ. εἰς τὰ

Β'. ΚΛΑΣΙΣ. Εἰς αὐτὴν γράφουσι καθ' ὑπαγόρευσιν συλλαβὰς διμερεῖς.

Γ'. — . . . . . συλλαβὰς τριμερεῖς.

Δ'. — . . . . . τριμερεῖς καὶ μονοσυλλάβους λέξεις.

Ε'. — . . . . . Λέξεις δισυλλάβους.

ς'. — . . . . . τρισυλλάβους, ἀρχίζοντες μὲ κεφαλαῖα.

Ζ'. — . . . . . διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα.

Εἰς μεσαῖον.

Οἱ εἰς τὸ πρῶτον ἀπομιμῶνται καθ' ὑπόδειγμα τὰ τῶν προηγουμένων κλάσεων.

Οἱ τοῦ Β'. τμήματος καθ' ὑπαγόρευσιν γράφουσι λέξεις πολυσυλλάβους μὲ μεσαίου μεγέθους γράψιμον.

Η'. — . . . . . διαιρεῖται ὁμοίως εἰς δύο τμήμ:

Οἱ εἰς τὸ ά: τμῆμα γράφουσι λέξεις πολυσυλλάβους ἢ ἁπλᾶς προτάσεις εἰς μικροὺς χαρακτῆρας τοῦ συνήθους γραψίμ:

Οἱ εἰς τὸ β'. καταταssόμενοι εἶναι οἱ πλέον προχωρημένοι ἐκ τῶν τοῦ τμήμ. καὶ γράφουσι καθ' ὑπόδειγμα, χωρὶς ὑπαγορεύσεως, εἰς μικροὺς χαρακτῆρας (2).

Ἐπὶ χαρτίου.

Καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τῆς ἀσκήσεως τοῦ γράφειν, οἱ μαθηταὶ κάθηνται εἰς τὰ θρανία. Καθεῖς δ' ἐξ αὐτῶν, πλὴν τῶν εἰς τὸ διάμμιον γραφεῖον, ἔχει ἀβάκιον ἓν καὶ πλακοκόνδυλον, καὶ, οἱ εἰς τὴν Ζ': καὶ Η': τάξιν, τετράδιον καὶ γραφίδα.

περὶ Γραφῆς, καὶ τὸν πίνακα αὐτοῦ περὶ γραψίματος.

(2) Καὶ οἱ τῶν 2 τμημάτων αὐτῆς τῆς Κλάσεως μαθηταὶ δύνανται νὰ γράφωσι καθ' ὑπόδειγμα· οἱ μὲν τοῦ πρώτου τμήματος, κατὰ πρῶτον ἀρχίζοντες τὸ μικρογράμματον, νὰ γράφωσι καθ' ὑποδείγματα καλλιγραφικὰ διδασκόμενοι καὶ τοὺς τῆς Καλλιγραφίας κανόνας· οἱ δὲ τοῦ Β'. τμήματος νὰ ἀντιγράφωσι καὶ ἐκ βιβλίων, νὰ γράφωσιν ἐκθέσεις ἰδεῶν καὶ γυμνάσματα, καὶ δὶς τῆς ἑβδομάδος νὰ καλλιγραφῶσι καθ' ὑπόδειγμα, ἀσκούμενοι καὶ εἰς τὸ στρογγύλον γράψιμον.

Ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστης κλάσεως καὶ συχνάκις ἑκάστου γραφείου (ἐὰν μία κλάσις κατέχῃ ἓν μόνον γραφεῖον) κάθηται, σιμὰ τοῦ πινακοστάτου, εἷς πρωτόσχολος ὑπαγορευτὴς διωρισμένος νὰ ὑπαγορεύῃ εἰς τοὺς μαθητὰς συλλαβὰς ἢ λέξεις, ἀπὸ τὸ ὑπόδειγμα τὸ κρεμάμενον εἰς τὸν πινακοστάτην του, νὰ διορθόνῃ καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ αὐτοὺς ἐργαζομένους.

Ἡ ὑπαγόρευσις ἄρχεται ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν τάξιν, (Ζ'. ἢ Η') ἅμα δοθῇ τὸ πρόσταγμα τὸ περὶ ἐνάρξεως. Ὁ ὑπαγορευτὴς αὐτῆς τῆς κλάσεως ἀφ' οὗ ἴδῃ τὴν εἰς τὸ ὑπόδειγμα προκειμένην λέξιν, στρέφει τὸ πρόσωπόν του πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ μὲ φωνὴν σοβαρὰν, ἐξάκουστον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διάτορον, ἀπαγγέλλει καθαρῶς, εὐκρινῶς καὶ κατὰ συλλαβὴν τὴν λέξιν οὕτω· μα--ται-ό-τα-τος. μία λέξις, πεντασύλλαβος. — Πρῶτον Γράψατε τὴν συλλαβὴν μᾶ--μι καὶ ᾶ. πλησίον ταῖ-ταῦ καὶ αἵ (αἴῶτα)· πλησίον ο (μικρὸν) μὲ ὀξεῖαν· πλησίον τᾶ-ταῦ καὶ ᾶ· πλησίον τος-ταῦ καὶ ο (μικρὸν) καὶ ς.— Ἀναγνώσατε· μα-ται-ό-τα-τος· ἔχει ὀξεῖαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν, πέντε φωνὰς καὶ Ε. συλλαβάς. (1).

Ἡ λέξις ἀπαγγέλλεται οὕτω τρεῖς φοράς· τὴν πρώτην προφερομένη διακεκριμμένως ὥστε, νὰ γίνωνται καταληπταὶ αἱ συλλαβαὶ αὐτῆς· τὴν δευτέραν κατὰ συλλαβὰς ἢ συνθέτως καὶ ἀναλελυμένως, καὶ τὴν τρίτην ὀλίγον ταχύτερον τῆς πρώτης· γράφεται δὲ ὑπὸ τοῦ ὑπαγορευτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Ὅταν πρόκηται εἰς γραφὴν μία πρότασις, οἷον « ματαιότατος εἶναι ὁ κόσμος· » ἀπαγγέλλει αὐτὴν πρῶτον ὁ ὑπαγορευτὴς πρὸς τοὺς μαθητάς του, προφέρων διακεκριμμένως τὰς συνιστώσας αὐτὴν λέξεις· ἔπειτα ἐπαναλαμβάνει ἑκά-

---

(1) Τὰ ἐπίθετα τὰ πρὸς διάκρισιν τῶν ταὐτοτρόπων φωνηέντων πρέπει νὰ προφέρῃ ὁ ὑπαγορευτὴς μὲ χαμηλοτέραν φωνὴν, ὡς διὰ μέσου· τὸ δὲ σύμφωνα ὑπαγορεύει μὲ τὰ ὀνόματά των μονοσυλλάβως.

στην λέξιν χωριστὰ, ὑπαγορεύων αὐτὴν κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον. Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν ὑπαγόρευσιν ταύτην ἀρχίζει ὁ τῆς κατόπιν τάξεως ὑπαγορευτὴς, φερ' εἰπεῖν ὁ τῆς ς'. ὑπαγορεύων, καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον μίαν λέξιν τρισύλλαβον, τὴν γράφει δὲ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταί του. Ἔπειτα ὑπαγορεύει ὁ τῆς Ε'. δισύλλαβον κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον. (1)

Οἱ δὲ ὑπαγορεύοντες συλλαβὰς πρέπει νὰ ἐξακολουθῶσι τὴν ὑπαγόρευσιν κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον.

Ὁ τῆς Δ' κλάσεως ἀμέσως μετὰ τὸν ὑπαγορευτὴν τῆς Ε': ἀναγινώσκων μίαν συλλαβὴν, ἀπαγγέλλει οὕτω·

Γράψατε τὴν τριμερῆ συλλαβὴν φρατ—Πρῶτον γράψατε τὸ ζυγὸν σύμφωνον φι καὶ ρῶ· πλησίον τὸ φωνῆεν (ἢ τὴν φωνὴν) ἀ— πλησίον τὸ σύμφωνον ταῦ— ἀναγνώσατε, Φρατ— μία φωνὴ καὶ μία συλλαβὴ τριμερὴς μὲ 4 γράμματα. (2).

Οἱ ὑπαγορευταὶ τῆς Γ'. καὶ Β'. ὑπαγορεύουσιν ὁμοίως τὰς ἀνηκούσας συλλαβάς· ὁ δὲ τοῦ Β', τμήματος τῆς ά κλάσεως ὑπαγορεύει ἓν γράμμα ἢ μίαν δίφθογγον.

Σημείωσε ὅτι ὁ ὑπαγορευτὴς τῆς ά: κλάσεως τῶν γραφόντων ἐπὶ τῆς ἄμμου, εἰς τὴν στιγμὴν ὅτε δίδεται ἡ προσαγὴ αὐτὴ· ἑβδόμης (ἢ ὀγδόης) κλάσεως ἄρχισε,» διορίζει τοὺς μα-

---

(1) Ὁ ὑπαγορευτὴς πρέπει νὰ γράφῃ τὸ ὑπαγορευθησόμενον πρότερον ἐπὶ τοῦ ἀβακίου του διὰ νὰ ὑπαγορεύῃ ἀπ' αὐτοῦ, ἔχων ἐστραμμένον τὸ πρόσωπόν του πρὸς τοὺς μαθητάς. Ἕνεκα τούτου, καὶ διὰ νὰ ἐπιτηρῶνται κάλλιον οἱ μαθηταὶ ὑπὸ τοῦ ὑπαγορευτοῦ, εἰς τινα σχολεῖα τῆς Γαλλίας ἔχουν ἴδιον τύπον αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν θρανίων, ὡς εἴπομεν εἰς σελ . . 22. Τότε ὁ ὑπαγορευτὴς καθήμενος εἰς τὸ σκαμνίον ἔχει ἔμπροσθέν του τὸ ὑπόδειγμα, ὅπου βλέπων ὑπαγορεύει κάλλιον ἀκουόμενος, καὶ ἐπιτηρεῖ ἐνταυτῷ καὶ τοὺς μαθητάς. Εἰς τὸ ἐν Πειραιεῖ νεόδμητον σχολεῖον, τὸ εἰς τὴν Ὑδραϊκὴν συνοικίαν, ἔχουσι τὰ τῶν Πρωτοτύπων καθίσματα χωριστὰ κατὰ τὸν ἄνω εἰρημένον τρόπον.

(2) Ἐὰν ἡ ὑπαγορευομένη συλλαβὴ εἶναι καὶ λέξις μονοσύλλαβος (οἷον Νοῦς) ὑπαγορεύει καὶ αὐτὴν ὡς ἀνωτέρω, καὶ ἀφ' οὗ εἰς τὸ τέλος εἴπῃ, μία φωνὴ καὶ μία συλλαβὴ μὲ 4 γράμματα, προσθέτει· ἔχει καὶ τόνον, διότι εἶναι λέξις μονοσύλλαβος.

θητάς του νὰ γράψωσιν ἓν γράμμα. Πρὸς τοῦτο τοῖς λέγει· προσοχή· καὶ κινεῖ μὲ ταχύτητα τὴν δεξιάν του χεῖρα εἰς τὰ ἔμπροσθεν. Οἱ μαθηταὶ εὐθὺς βάλλουσι τὸν λιχανὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς των εἰς τὸ χεῖλος τοῦ γραφείου των. Μετὰ τοῦτο ὁ ὑπαγορευτὴς, δείχνων μὲ τὸν δείκτην του ἐπὶ τοῦ προκειμένου πίνακος ἓν στοιχεῖον, λέγει· χαράξατε τὸ γράμμα Α· τὸ δείχνει ὀλίγας στιγμὰς κρατῶν ἐπ' αὐτοῦ τὸν δείκτην ἀκίνητον· ἔπειτα δὲ κρεμᾷ τοῦτον εἰς τὸν πινακοστάτην, καὶ διαβαίνων ὄπισθεν τῶν μαθητῶν, σταματᾷ εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ καθενὸς, καὶ σχηματίζει ἐπὶ τῆς ἄμμου, μὲ τὸν δάκτυλόν του, τὸ γράμμα πλησίον τοῦ γράμματος τοῦ κακομόρφου, τὸ ὁποῖον ἠμπόρεσε νὰ χαράξῃ ὁ μαθητής. Συχνάκις ὁ ὑπαγορευτὴς, ἀντὶ νὰ σχηματίσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ γράμμα, ὁδηγεῖ κρατῶν τὸν δάκτυλον τοῦ ἀρχαρίου. Τελευταῖον σύρει τὸ ὁμαλιστήριον ἐπὶ τῆς ἄμμου διὰ νὰ τὴν ἐξομαλίσῃ, καὶ διορίζει ἐκ νέου τὰ παιδία νὰ γράψωσιν ἢ τὸ αὐτὸ γράμμα, ἕως οὗ νὰ τὸ σχηματίσωσι καλῶς, ἢ ἄλλο τὸ κατόπιν, μὴ διακόπτων τὸ ἔργον του, εἰμὴ ὅτε ὁ Γενικὸς πρωτόσχολος δίδει προσαγὰς εἰς ὅλας τὰς ἄλλας κλάσεις.

Ἀφ' οὗ ὁ ὑπαγορευτὴς τοῦ Β': τμήματος τῆς πρώτης Κλάσεως τελειώσῃ τὴν ὑπαγόρευσίν του, ὁ τῆς Ζ': ἐξαναρχίζει διὰ νὰ ὑπαγορεύσῃ ἄλλην λέξιν πολυσύλλαβον, ἔπειτα ὁ τῆς ς'. καὶ καθεξῆς· καὶ συνεχίζεται τοῦτο, ἕως οὗ νὰ γίνωσιν 4 ἢ 6 ὑπαγορεύσεις εἰς καθεμίαν τῶν κλάσεων. (1).

Τότε, γραφομένων δύο λέξεων ἢ δύο συλλαβῶν εἰς καθένα στίχον, τὰ ἀβάκια γεμίζονται μετὰ τὰς 6 ὑπαγορεύσεις. Οἱ ὑπαγορευταὶ στρέφουσι, πρὸς τὴν καθέδραν τοῦ διδα-

---

(1) Ὅταν τύχωσι πολυσύλλαβοι λέξεις καὶ πολυγράμματοι συλλαβαὶ γίνονται αἱ 4. ὑπαγορεύσεις· ἢ ἐὰν γίνωνται 6, τότε πρέπει νὰ ἦναι τρεῖς αἱ διορθώσεις, ὥστε νὰ προφθάνεται τὸ μάθημα τῆς Γραφῆς γινόμενον ἐντὸς 3/4 τῆς ὥρας.

σκάλου, τὸ πρόσωπον τῶν τηλεγράφων τὸ φέρον τὸ στοιχεῖον Δ' καὶ λαμβάνουσι τὴν προσταγὴν νὰ διέλθωσιν ὄπισθεν τῶν μαθητῶν, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ καθενὸς τῶν ὁποίων σταματῶσι διὰ νὰ διορθώσωσι τὰ γραφθέντα. Διορθόνουσι δὲ σύροντες γραμμὴν πλαγίαν ἐπάνω εἴς τινα ἄσχημα γράμματα, ἢ συλλαβὰς καὶ λέξεις ἀτάκτως ἢ καὶ μὴ ὀρθῶς γεγραμμένας, καὶ γράφοντες ἄλλας εἰς τὰ διάστιχα (1), χωρὶς νὰ κάμνωσι κἀμμίαν παρατήρησιν ἢ νὰ λέγωσι τίποτε πρὸς τοὺς μαθητάς.

Ἀφ' οὗ τελειώσωσι τὴν διόρθωσιν οἱ ὑπαγορευταὶ στέκονται εἰς τὴν ἄκραν τῶν γραφείων, καὶ εὐθὺς λαμβάνουσι τὴν προσταγὴν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τοὺς τόπους των. Ἀφ' οὗ δὲ ἔλθωσιν ἐκεῖ, στρέφουσι πρὸς τὴν καθέδραν τοῦ διδασκάλου τὸ πρόσωπον τοῦ τηλεγράφου, τὸ φέρον τὸν ἀριθμὸν τῆς κλάσεως.

Σημείωσε δὲ ὅτι, ἐν ᾧ γίνεται ἡ διόρθωσις, οἱ μαθηταὶ ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ γράφωσιν ἀκόμη καὶ νὰ ἐξανακάμωσί τινα γράμματα κλπ. καὶ ὅτι εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἀσκήσεις, τὰς γινομένας εἰς τὰ θρανία, ἐμποροῦν νὰ κάμνωσι τὸ αὐτό· εὐθὺς ἀφ' οὗ δοθῇ ὅμως τὸ σημεῖον εἰς τοὺς ὑπαγορευτὰς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τοὺς τόπους των μετὰ τὴν διόρθωσιν, οἱ μαθηταὶ θέτουσι τὰς χεῖράς των ἐπὶ τοῦ χείλους τῶν γραφείων.

Δίδεται προσταγὴ νὰ σβεσθῶσι τὰ ἐπὶ τῶν ἀβακίων γραφθέντα, καὶ ἐξαναρχίζεται ἄλλη νέα σειρὰ ὑπαγορεύσεων· εἰς διάστημα τριῶν τεταρτων ὥρας, πρέπει νὰ γίνεται τρὶς ἢ τετράκις ἡ τοιαύτη πρᾶξις τῶν διορθώσεων.

Οἱ δὲ μαθηταὶ οἱ γράφοντες ἐπὶ τοῦ χαρτίου, δὲν μετέχου-

---

(1) Διάστιχον ὀνομάζεται τὸ μεταξὺ δύο στίχων ἀριθμένων ἄγραφον διάστημα.

σιν ὅλων τῶν ἀσκήσεων τῶν γινομένων ὑπὸ τῶν γραφόντων ἐπὶ τῶν ἀβακίων· ἀλλὰ μετὰ τὴν διόρθωσιν περιμένουσιν ἡσύχως ὀλίγας στιγμὰς, ἕως οὗ ν' ἀρχίσῃ ἡ νέα ὑπαγόρευσις.

Διὰ καθεμίαν κλάσιν τῆς γραφῆς χρειάζεται νὰ ὑπάρχῃ μία συλλογὴ κατὰ βαθμὸν συντεταγμένων ὑποδειγμάτων πρὸς ὑπαγόρευσιν, καὶ καθὲν τούτων τῶν ὑποδειγμάτων δὲν πρέπει νὰ μένῃ εἰς τὸν πινακοστάτην παρὰ δύο μόνας ἡμέρας· ἔπειτα ἀντικαταστήνεται τὸ τοῦ ἑπομένου ἀριθμοῦ· καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται εἰς τρόπον, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ ἴδωσιν ὅλα τὰ τῆς μιᾶς κλάσεως, πρὶν ἀπ' αὐτῆς διαβῶσιν εἰς ἄλλην τουτέστι πρὸ τῆς μηνιαίας ἐξετάσεως. (1). Ὅσοι δὲ μετὰ τὴν ἐξέτασιν μείνωσιν εἰς τὴν αὐτὴν κλάσιν, ἐξαναρχίζουσιν ἀπὸ τὸν ά: ἀριθμὸν τῆς συλλογῆς, τῆς ὁποίας καὶ οἱ κατόπιν ἀριθμοὶ πρέπει ἀλληλοδιαδόχως νὰ περάσωσιν ἀπὸ τὸν πινακοστάτην, πρὶν φθάσῃ ἡ νέα μηνιαία ἐξέτασις· τὸ αὐτὸ δὲ γίνεται εἰς ὅλας τὰς κλάσεις.

Τὰ εἰς γραφὴν τετράδια, τὰ πρὸς χρῆσιν τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν, πρέπει νὰ ἔχωσι ἐπίμηκες ἢ μακρυλὸν σχῆμα ἐξ αἰτίας τῆς κατασκευῆς τῶν γραφείων, καὶ εἰς καθὲν καταιβατὸν πρέπει νὰ προσγράφωνται τὰ 10 ψηφία τῆς ἀριθμητικῆς, τὸ ὄνομα τοῦ μαθητοῦ, καὶ ἡ ἡμέρα τοῦ μηνός. Τὰ τετράδια ταῦτα πρέπει νὰ κρατῶνται πολλὰ καθαρὰ ὑπὸ τῶν μαθητῶν· ἀνήκουσι δὲ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἰς αὐτὸ μένουσιν. Ἀφ' οὗ ὅμως τελειωθῶσιν, ὁ διδάσκαλος ἐμπορεῖ νὰ τ' ἀποδίδῃ εἰς τοὺς μαθητὰς, κρατῶν τὰ καλλιγραφημένα διὰ τὰς ἐξετάσεις.

---

(1) Τοιαῦτα ὑποδείγματα πρὸς ὑπαγόρευσιν (καὶ πρὸς ἀνάγνωσιν) ἐτυπώθησαν τὰ μὲν μὲ στοιχεῖα τοῦ τύπου· τὰ δὲ μὲ στοιχεῖα τοῦ χειρογραφίματος· οἱ μαθηταὶ τῶν πρώτων τάξεων διὰ νὰ ἀπομιμῶνται τὰ τοῦ χειρογραφίματος ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν ὡς ὑποδείγ. τὰ ἐν τῷ βάθρῳ τειχοκολλημένα· καὶ ἄλλα δὲ ὅμοια προσαρτῶνται εἰς τὴν διδασκαλοκαθέδραν ἀπίνανται τῶν μαθητῶν τῆς ά κλάσεως διὰ νὰ τ' ἀπομιμῶνται γράφοντες οἱ τοῦ Β'. τμήματος αὐτῆς τῆς κλάσεως.

Ἂν τύχῃ μία κλάσις γραφῆς ἐκ πολλῶν μαθητῶν συγκειμένη, καὶ κατέχῃ πολλὰ θρανία, δὲν εἶναι μ' ὅλον τοῦτο εἰμὴ εἷς μόνος ὑπαγορευτής, καὶ ἑπομένως οὗτος μόνος ὑπαγορεύει εἰς ὅλην τὴν κλάσιν ταύτην· διορίζεται ὅμως ἐπὶ κεφαλῆς ἑκάστου θρανίου, μετ' ἐκεῖνο ὅπου ὁ ὑπαγορευτὴς κάθηται, εἷς συμβοηθὸς, ὅστις διορθόνει τὰ γεγραμμένα, ὅταν δοθῇ τὸ πρόσταγμα (1).

Παρατηρήσεις.

Ὅλοι οἱ μαθηταὶ κάθηνται πρὸς γραφὴν μετὰ σιωπῆς μεγάλης καὶ προσοχῆς. Ὁ γενικὸς πρωτόσχολος ἐπιστατεῖ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶσι καλῶς οἱ πρωτόσχολοι ὑπαγορευταὶ τὰ χρέη των. Ἕκαστος δὲ τούτων προσέχει τοὺς ἰδίους του μαθητὰς πῶς νὰ ἡσυχάζωσιν οὗτοι καὶ νὰ ἐργάζωνται, καὶ σημειόνει εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ ἀβακίου του τοὺς λαλοῦντας ἢ ἀτακτοῦντας καὶ ἀπροσέκτους διὰ ν' ἀναφέρῃ ὕστερον τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς τὸν γενικὸν πρωτόσχολον.

Μεγάλη προσοχὴ χρειάζεται εἰς τὸ νὰ συνειθίζωνται ἀπ'

---

(1) Εἰς ταύτην δὲ τὴν περίστασιν ὁ ὑπαγορευτὴς κάθηται εἰς τὸ πρῶτον γραφεῖον τῆς κλάσεώς του, τουτέστι τὸ πλησιέστερον κείμενον εἰς τὴν διδασκαλικὴν ἕδραν· εἰ δὲ βοηθοὶ ὄχι μόνον διορθώνουσι τὰ γραφόμενα ὑπὸ τῶν καθημένων ἐπὶ τοῦ θρανίου των καὶ σημειόνουσι τοὺς ἀτακτοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὴν πρωΐαν κλῆσιν αὐτῶν κάμνουσιν ἔχοντες χειρογράφους καταλόγους ἑβδομαδιαίους περιέχοντας τὰ ὀνόματα τῶν καθημένων εἰς ἐκεῖνο τὸ θρανίον, τὰ ὁποῖα εἶναι καταγεγραμμένα ἐπίσης εἰς τὸν πίνακα τῆς προσκλήσεως τῆς τάξεως, εἰς τὸν ὁποῖον προσαρτῶνται· ὁ συμβοηθὸς, κάμνων συγχρόνως μὲ τὸν ὑπαγορευτήν του τὴν πρόσκλησιν, λέγει τὸ ἄθροισμα τῶν παρόντων καὶ ἀπόντων εἰς ἐκεῖνον, ὅταν τελειώσαντες ἐκεῖθεν τῶν θρανίων· ὁ δὲ ὑπαγορευτὴς, κάμνων τὸ ἄθροισμα ὅλων τῶν τῆς κλάσεως, ἐκφωνεῖ εἰς τὸν διδάσκαλον τὸ τόσοι παρόντες, τόσοι ἀπόντες κτλ. οὕτω γίνεται ταχυτέρα ἡ πρόσκλησις εἰς τὰ μεγάλα σχολεῖα (ἴδε σελ. 65).

ἀρχῆς οἱ μαθηταὶ πῶς νὰ κάθηνται εὐτάκτως καὶ καλῶς, κρατοῦντες ἴσιον τὸ σῶμά των, τὴν κεφαλὴν σηκωμένην, καὶ ὄχι πολλὰ σκυπτὴν ἢ χωσμένην εἰς τοὺς ὤμους των, καὶ τούτους καταισθασμένους.

Τὰ εἰς τὸ διάμμιον γραφόμενα γράμματα πρέπει νὰ ἔχωσιν ὕψος ὅλον τὸ πλάτος τοῦ γραφείου τούτου· τὴν δὲ ἄμμον πρέπει νὰ ἐξομαλύνῃ καὶ νὰ σβύνῃ τὰ γράμματα μὲ τὸ ὁμαλιστήριον ὁ ὑπαγορευτὴς, καὶ ὄχι καθεὶς τῶν μαθητῶν μὲ τὰς χεῖράς του, διότι, ἐὰν παραβλέπεται τοῦτο, θέλουν λαμβάνει ἀφορμὴν τὰ παιδία ν' ἀτακτῶσιν. Ἀντὶ δὲ τῆς ἄμμου ἐμπορεῖ τις νὰ μεταχειρισθῇ καὶ τὰ ἀπὸ πριονιζόμενα ξύλα καταπίπτοντα λεπτὰ πριονίδια, καθὼς καὶ, εἰς ἔλλειψιν πλακῶν, πινακίδια μαυρισμένα, ἐπὶ τῶν ὁποίων γράφουσιν οἱ μαθηταὶ μὲ κιμωλίαν ἐμβαλλομένην εἰς τοὺς κονδυλοφόρους.

Οἱ προβιβαζόμενοι μαθηταὶ εἰς τὸ Β' τμῆμα τῆς α' τάξεως τῆς γραφῆς, γράφουσιν ἐπὶ τῆς πλακὸς πρῶτον, ὡς εἴπαμεν ἀνωτέρω (σελ 144) ἰώτας ἁπλᾶς ἢ μὲ συνδέματα κτλ. ἔπειτα τὰ γενετικὰ στοιχεῖα καὶ τὸ Ο· καθεξῆς δὲ τὰ λοιπὰ γράμματα ἀλληλοδιαδόχως, ἀφ' οὗ ὁδηγηθῶσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν ἀρχίζοντες πρῶτον ἀπὸ τὰ μονοῦψῃ, ἔπειτα τὰ διυψῇ κλπ. Ὁ ὑπαγορευτὴς γράφει ἐπὶ τῆς πλακὸς ἑκάστου τῶν ἀρχαρίων μαθητῶν τούτων, καθημένων ὅλων εἰς τὸ αὐτὸ θρανίον, ἰώτας κλπ. ἔπειτα γράμματα ἀνὰ 6 τὴν φορὰν, ἐπαναλαμβανόμενα καὶ εἰς τὰς ἐξ ὑπαγορεύσεις· Τοῦτα δὲ ἔχουσιν ὡς ὑπόδειγμα οἱ μαθηταὶ καὶ φυλάσσωσιν ἀνεξάλειπτα, ὅταν ἐξαλείφωσι τὰ ἴδιά των ἀπομιμήματα (1).

---

(1) Εἰς τοῦτο τὸ τμῆμα ὁ διδάσκαλος χρειωστεῖ νὰ διδάξῃ ἰδίως εἰς ἑκάστους τὸν τρόπον τοῦ σχηματίζειν ἕκαστον στοιχεῖον τοῦ ἀλφαβήτου. Ἀφ' οὗ ὁ μαθητὴς συνηθισθῇ νὰ σχηματίζῃ τὰ γενετικὰ τῶν γραμμάτων, τὰ ὀλίγα ἰώτας καὶ τὰς στριψίδας, πρέπει νὰ διδαχθῇ πῶς ἐκ τούτων σχηματίζεται ἕκαστον γράμμα πρῶτον, καὶ δεύτερον τὴν σχετικὴν θέσιν, ἣν ἔχουσι πρὸς

Ἀφ' οὗ δὲ συνεθισθῶσιν ἱκανῶς εἰς τὸ νὰ σχηματίζωσιν ἐπὶ τῆς πλακὸς τὰ γράμματα τότε μεταβιβαζόμενοι εἰς τὸ κατόπιν θρανίον γράφουσι καθ' ὑπαγόρευσιν τακτικοῦ ὑποδείγματος τὰ διάφορα στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου καὶ τὰς διφθόγγους, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἐν τῷ βάθρῳ ὑποδείγματα τοῦ χειρογραφίματος, ὡς ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ τμῆμα ἀπαιτεῖ ἰδίως τὴν προσοχὴν τοῦ γενικοῦ πρωτοσχόλου καὶ αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου τὴν ἐπιστασίαν, ὥστε ὁ ἑρμηνευτὴς νὰ πράσσῃ τὰ δέοντα, καὶ νὰ διορθόνῃ καλῶς.

Εἰς τὴν Ζ΄: κλάσιν ἀρχίζουν κατὰ πρῶτον οἱ μαθηταὶ νὰ γράφωσιν ἐπὶ χαρτίου, ὡς εἴπομεν· πρὸς τοῦτο χρεία εἶναι νὰ προπαρασκευασθῶσιν ἀρχίζοντες κατὰ σειρὰν νὰ ἀπομιμῶνται τὰ ὑποδείγματα τὰ ὁποῖα ἐπὶ τοῦ ἀβακίου ἔγραψαν εἰς τὰς προτέρας κλάσεις. Πρὶν λοιπὸν ἀρχίσωσι τὴν ἐπὶ τοῦ χαρτίου καθ' ὑπαγόρευσιν γραφὴν μὲ μεσαίου μεγέθους χαρακτῆρας, πρέπει, καταταγόμενοι εἰς χωριστὸν τμῆμα, νὰ ἀπομι-

---

ἄλληλα τὰ γράμματα. Πρὸς τοῦτο λαμβάνεται ἀβάκιον χαρακωμένον. Ὁ διδάσκαλος ὁδηγεῖ τὸν μαθητὴν πῶς νὰ κρατῇ τὸ πλακοκόνδυλον, πῶς σχηματίζῃ τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα γράμμα, καὶ εἰς τίνα θέσιν πρέπει νὰ τὸ θέτῃ ἐπὶ τῶν 4 γραμμῶν. Οὕτω, φιρ' εἰπεῖν, παρατηρεῖ ὅτι τὸ α σύγκειται ἀπὸ ἓν ο καὶ μίαν ι· ἐὰν γράψῃς τὸ ο μεταξὺ τῶν δύο βασικῶν γραμμῶν οὕτω, καὶ κολλήσῃς ἔμπροσθεν μίαν ἰῶτα μὲ μίαν στρεψίδα κάτωθεν, ἔχεις τὸ ἄλφα· ἐὰν εἰς τὸ ε προσθέσῃς μίαν ἰῶτα κάτωθεν, ἔχῃ τὸ ρ· ἐὰν εἰς τὸ ο προσθέσῃς μίαν ἰῶτα ὁριζόντιον ἐπὶ τῆς ἄνω γραμμῆς ἔχεις τὸ σ· ἐὰν εἰς τὸ ε ἄξῃς κατὰ τὸ μέσον μίαν ἰῶτα φθάνουσαν ἕως εἰς τὴν κάτω γραμμὴν ἔχεις τὸ φ· ἐὰν ἑνώσῃς δύο ἰώτας μὲ στρεψίδας ἄνωθεν ἔχεις τὸ η, κτλ. κτλ. Οἱ ἀρχάριοι δὲν δύνανται νὰ κατανοήσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὸν σχηματισμὸν οὐδὲ τὴν πρὸς ἄλληλα θέσιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν. Ὅτι ὁ κορμὸς τοῦ μ καὶ ρ φιρ' εἰπεῖν περιέχεται μεταξὺ τῶν δύο βασικῶν γραμμῶν· τὸ δὲ λοιπὸν μέρος παρατοῦται εἰς τὴν κάτω γραμμὴν κτλ. Οἱ μαθηταὶ ὁδηγούμενοι κατὰ τὸν ἄνω ῥηθέντα τρόπον μανθάνουσιν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν εὐκόλως νὰ σχηματίζωσι καλῶς τὰ γράμματα· ἴδε τὸ περὶ ταχυμαθητικῆς σελ. 75. τοῦ ὁποίου τὸν περὶ γραφῆς πίνακα πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν οἱ μαθηταὶ τούτου τοῦ τμήματος.

μηθῶσιν ἀλληλοδιαδόχως τὰ ὑποδείγματα τῶν 4: πρώτων κλάσεων μὲ μεγαλογράμματον γράψιμον, καὶ τὰ τῆς Ε' καὶ ς' μὲ μεσαῖον, ἔχοντες κατὰ πρῶτον ὑπ' ὄψιν ὑποδείγματα καλλιγραφικά· μετὰ δὲ ταῦτα νὰ γράφωσι τετρασυλλάβου, λέξεις καθ' ὑπαγόρευσιν. Τὰ δὲ τετράδια αὐτῶν πρέπει νὰ ἦναι χαρακωμένα μὲ τέσσαρας γραμμὰς διὰ μολυβδοκονδύλου, κατ' ἀναλογίαν τῶν ὁποίων ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω μέτρων τοῦ γραψίματος· μετέπειτα, ἀφ' οὗ συνειθίσωσιν ἱκανῶς, θέλουν χαρακόνει τὰ τετράδια μόνον μὲ τὰς δύο γραμμὰς τὰς βασικὰς, μεταξὺ τῶν ὁποίων γράφονται τὰ μονοϋψῆ.

Οἱ δὲ μεταβαίνοντες εἰς τὴν Η': ἀρχίζουν νὰ γράφωσιν εἰς μικροὺς χαρακτῆρας· ἕνεκα τούτου πρέπει νὰ ἔχωσι χαρακωμένα μὲ 4 γραμμὰς τὰ τετράδια αὐτῶν, καὶ κατ' ἀρχὰς νὰ γράφωσιν ἱκανὰς ἡμέρας καθ' ὑπόδειγμα, ὑπὸ τὴν συχνοτέραν ἐπιτήρησιν καὶ ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου προγυμναζόμενοι εἰς τὸ καλῶς σχηματίζειν τὰ τοῦ μικρογραμματου στοιχεῖα, (τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς πρέπει νὰ ἦναι ὀλίγον μεγαλήτερα ἀπὸ τὰ τοῦ συνήθους)· μετὰ τοῦτο δὲ ἑνόνονται μὲ τοὺς λοιποὺς τοῦ τμήματος. Τὸ δὲ μικρογράμματον γράψιμον δὲν πρέπει νὰ γίνηται μικρὸν ὅσον τὸ τῆς ψυχαγωγίας, τὸ ὁποῖον κακῶς ποιοῦντες τινὲς τῶν διδασκάλων εἰσήγαγον. Αἱ τοιαῦται ψυχαγωγίαι πρέπει νὰ ἐξορισθῶσι· διότι ἔπειτα ὁ μαθητὴς, θέλων νὰ ταχυγραφήσῃ, δὲν δύναται αὐτὸς οὗτος νὰ ἀναγνώσῃ τὸ γράψιμόν του. Τὸ μέγεθος τῶν τοῦ μικρογραμμάτου στοιχείων δὲν πρέπει νὰ ἦναι πώποτε μικρότερον ἀπὸ τὸ τοῦ συνήθους τύπου τῶν 12 στιγμῶν.

Οἱ δὲ μεταβαίνοντες εἰς τὸ Β'. τμῆμα χαρακόνουσι μὲ δύο γραμμὰς μόνον, γράφοντες καθ' ὑπόδειγμα καὶ συνειθιζόμενοι ἐπὶ τέλους νὰ γράφωσι καὶ χωρὶς χαρακωμάτων. Οὗτοι θέλουσι γράφει καὶ καθ' ὑπαγόρευσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ περὶ ἐκθέσεως τῶν ἰδεῶν μαθήματος, γινομένης τῆς ὑπαγορεύσεως κατὰ λέξεις καὶ κατὰ προτάσεις μικράς. Πρὸς δὲ τὴν καθ' ὑ-

πόδειγμα γραφὴν θέτεται ἀνὰ ἓν ἀνάλογον ὑπόδειγμα καλλιγραφίας μεταξὺ δύο μαθητῶν. (1)

Οἱ τοῦ Β'. τμήματος τῆς Η'. πρέπει νὰ διδάσκωνται ἐντελῶς τοὺς κανόνας τῆς καλλιγραφίας ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, καὶ ὑπὸ τὴν συχνὴν ἐποπτείαν αὐτοῦ νὰ ἐργάζωνται ὁδηγούμενοι, καθὼς καὶ οἱ κατὰ πρῶτον ἀρχίζοντες νὰ γράφωσιν ἐπὶ τοῦ χαρτίου εἰς τὴν Ζ'. κλάσιν, καὶ οἱ προγυμναζόμενοι εἰς τὸ ά. τμῆμα τῆς Η'. Ἀφ' οὗ ὁ διδάσκαλος κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ μαθήματος τῆς γ[illegible] ἐποπτεύσῃ καὶ ὁδηγήσῃ καὶ τούτους καὶ ἐκείνους, διορίζει [illegible] τῶν πρωτοσχόλων, τῶν κατ' ἕξοχὴν καλλιγράφων, νὰ ἐποπτεύσωσι τοὺς ἀρχαρίους αὐτῶν τῶν κλάσεων, καὶ νὰ διορθόνωσιν αὐτοὺς κατὰ τὸ ἐνώπιόν των ὑπόδειγμα, εἰς τὸν καιρὸν καθ' ὃν γίνονται αἱ διορθώσεις εἰς τὰς λοιπὰς κλάσεις. Ἐννοεῖται δ' εὐκόλως, ὅτι οἱ διοριζόμενοι εἰς τὰ τμήματα λογίζονται ὡς βοηθοὶ ὑπαγορευτῶν, ἐκτελοῦντες αὐτῶν τὰ χρέη, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐνασχολῶνται γράφοντες κατὰ τὸν καιρὸν τῶν ὑπαγορεύσεων.

Δὲν ἔχει δὲ νὰ δώσῃ τὴν προσοχήν του ὁ διδάσκαλος εἰς μόνους τοὺς τῆς Η'. γράφοντας, ἀλλὰ εἰς ὅλους ἐν γένει ἐπιβλέπων, καὶ ἐξετάζων καὶ διορθόνων τὰ γεγραμμένα ἑκάστου ἐκ διαλειμμάτων. Κατὰ πᾶσαν διόρθωσιν διερχόμενος ἐν τοῖς γραφείοις ἐξετάζει καὶ διορθόνει, ἀντὶ τοῦ ὑπαγορευτοῦ, τὰ γεγραμμένα σήμερον ὑπὸ μιᾶς τῶν κλάσεων, καὶ αὔριον ὑπὸ ἄλλης. Παρατηρεῖ ἐὰν τὰ προκείμενα εἰσὶ γεγραμμένα ὀρθῶς κατὰ τὰ ὑπαγορευθέντα· ἐὰν τὰ γράμματα, αἱ συλλαβαί, αἱ λέξεις εἰσὶν ὀρθῶς σχηματισμέναι καὶ εἰς τὴν πρέπουσαν σχε-

---

(1) Καλλιγραφίαι καλλίτεραι εἶναι δύο· ἡ ὑπὸ τοῦ Λαζαρίδου καὶ ἑτέρα ὑπὸ τοῦ Μ. Σακκελλάριου. Ἐξ αὐτῶν δύνανται οἱ διδάσκαλοι νὰ προμηθεύωνται τινα σώματα, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ χωρίζομενα εἰς φύλλα, κολλῶνται ἐπάνω εἰς ἰσομεγέθη σανιδάρια, καὶ δίδονται πρὸς χρῆσιν τῶν γραφόντων καθ' ὑπόδειγμα μόνον εἰς τὰ ἀρχαρίων τῆς Ζ'. τάξεως.

τικὴν θέσιν καὶ ἀπόστασιν, καὶ διορθόνει τὰ ἐσφαλμένα ἐξηγῶν καὶ τὸν λόγον, δι' ὃν γίνεται ἡ διόρθωσις.

§ 2 *Κανόνες τοῦ γραψίματος, τὸ ὁποῖον θέλει εἶσθαι εἰς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων.*

1. Τὸ κορμίον τοῦ γράφοντος κρατεῖται ἴσιον, ὀλίγον ἀποκλῖνον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος διὰ ν' ἀφίνεται ἐλεύθερος ὁ δεξιὸς εἰς τὰς κινήσεις του. Τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ σώματος ἀπέχει τοῦ γραφείου πλειότερον ἢ τὸ ἀριστερὸν, καὶ ὁ δεξιὸς βραχίων πλησιάζει εἰς τὸ κορμίον πλειότερον.

2 Ἡ γραφὶς σχίζεται καὶ κόπτεται οὕτως, ὥστε τὸ ἀριστερὸν σκέλος (τὸ πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀντίχειρος) εἶναι μακρότερον καὶ στενώτερον τοῦ δεξιοῦ. Μὲ τὸ τελευταῖον σχηματίζομεν τὰ συνδέματα, πλὴν τότε ἡ γραφὶς δὲν στρέφεται μεταξὺ τῶν δακτύλων.

3. Ὁ κορμὸς τοῦ γράμματος προσδιορίζει, ὡς προείπαμεν (σελ. 23), τὸ ὕψος τῶν γραφομένων· ἐκ τούτου δὲ τὰ μὲν τῶν γραμμάτων εἶναι ἑνὸς κορμοῦ καὶ λέγονται μονοϋψῆ, τὰ δὲ εἶναι δίκορμα, καὶ λέγονται διϋψῆ, ἀνιόντα ἢ κατιόντα· τὰ δὲ εἶναι τρίκορμα, οἷον τά ζ, ξ, ψ, καὶ λέγονται τριϋψῆ. Καὶ τὸ διάφορον δὲ ὕψος αὐτῶν διορίζεται κατά τινα μέτρα προσημειωθέντα (ἔνθα ἀνωτ.) κατὰ τὰ ὁποῖα χαρακόνονται καὶ τὰ ἀβάκια καὶ τὰ τετράδια τῶν ἀρχαρίων, μὲ 4 γραμμάς· ἐξ ὧν αἱ μὲν δύο μέσαι λέγονται βασικαὶ, αἱ δὲ ἄλλαι δύο, ἄκραι, εἰς τὰς ὁποίας περιορίζεται τὸ μῆκος τῶν διϋψῶν ἀνιόντων ἢ κατιόντων γραμμάτων. Ἐὰν εἰς τετράγωνον, σχηματιζόμενον ἐπὶ τῶν βασικῶν γραμμῶν καὶ ἔχον ὕψος ἴσον μὲ τὸν κορμὸν τοῦ γραψίματος, στήσῃς κάθετον κόπτουσαν αὐτὸ εἰς δύο ἴσα μέρη, αἱ διαγώνιοι τῶν ἡμίσεων τούτων τετραγώνων δίδουσι τὴν ἔγκλισιν (οὖσαν 53° 26' περίπου), τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχωσι τὰ στοιχεῖα τοῦ γραψίματος· τὸ δὲ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα γίνεται μέτρον τοῦ ἀποστήματος,

καθ' ὃ ἀπέχουσι δύο πληρούμενα (σημεῖα γεγραμμένα) τοῦ γράμματος· οἱ δύο, φέρ' εἰπεῖν, κλάδοι ἢ αἱ πλευραὶ τοῦ Ο, τοῦ Υ, τοῦ Θ, τοῦ Η, τοῦ Ν, κτλ. ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὸ ἀνωτέρω διάστημα, καὶ τὰ πληρούμενα πίπτουσιν ἔξωθεν τῶν διαγωνίων· τοῦτο δὲ τὸ διάστημα θέλομεν ὀνομάζει διάμεσον.

4. Ὅλων λοιπὸν τῶν γραμμάτων οἱ κλάδοι ἀπέχουσιν ἓν διάμεσον ἀπ' ἀλλήλων· ἐξαιροῦνται μόνον τὸ ω, ὃν διπλοῦν ὄν, καὶ τὸ κεφαλαῖον Ψ· διότι τούτων καθὲν τῶν κεράτων ἀπέχει ἀπὸ τὸ μέσον πληρούμενον ἓν διάμεσον περίπου.

5. Αἱ κάτω στρεψίδες τοῦ λ καὶ χ καὶ τῶν τριϋψῶν δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν ἔκτασιν, εἰμὴ ἓν τρίτον, ἢ, τὸ πολὺ, ἥμισυ τοῦ διαμέσου· αἱ δὲ τῶν τοῦ χειρογραψίματος κεφαλαίων, δύο τρίτα, ἢ ἓν ὁλόκληρον τὸ πολύ.

6. Γράμματα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως συνδέονται συνάλληλα, ὄχι ὅμως ὅλα. Εἰς τὴν γλῶσσάν μας ἐμποροῦν νὰ συνδεθῶσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὰ μονόκορμα, καὶ ἐκ τῶν δικόρμων τῶν κατιόντων τινὰ, καὶ τὸ θ· ἡ δὲ σύνδεσις αὕτη ποτὲ δὲν πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ τὰς οὐράς. Ἡ ἔκτασις τῆς συνδέσεως διορίζεται ἴση μὲ τὴν ἑνὸς διαμέσου. Ὅταν ὅμως ἓν γράμμα φέρῃ κάτωθεν τὸ σύνδεσμα, καὶ τὸ μετ' αὐτὸ ἄνωθεν, τότε ἡ ἔκτασις τῆς συνδέσεως εἶναι ἴση μὲ ἓν καὶ ἓν τρίτον τοῦ διαμέσου· οἷον α μὲ υ καὶ μὲ κ,-μ μὲ η, κτλ. Αἱ κυρτότητες δύο πλησίον γραμμάτων ἀντιβλεπόμεναι (οἷον βα ἢ βρο), ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων ἥμισυ διάμεσον· αἱ δ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ζ καὶ ξ στρεψίδες ἀπέχουσιν ἓν τρίτον ἀπὸ τὸ κορμίον ἑκάστου.

7. Αἱ λέξεις ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων δύο διάμεσα.

8. Οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα θέτονται περὶ τὰ δύο τρίτα τοῦ κορμοῦ τῶν ἀνιόντων.

9. Δύο στίχοι γραψίματος ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων δύο κορμοὺς καὶ ἥμισυν.

10. Τὰ εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν περιόδων καὶ τῶν λέξεων γραφόμενα κεφαλαῖα ἔχουσι δύο κορμῶν ὕψος, καὶ ὅλα γίνονται ἰσοϋψῆ, καὶ κατὰ τὸ σχῆμα ὅμοια μὲ τὰ τοῦ τύπου.

11. Τὸ πάχος μιᾶς ἰώτας εἶναι ἴσον μὲ τὸ δωδεκατημόριον τοῦ ὕψους.

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω κανόνας πρέπει νὰ γίνωνται αἱ πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων καλλιγραφίαι, καὶ κατ' αὐτοὺς πρέπει οἱ διδάσκαλοι νὰ γράφωσι τοὺς εἰς ὑπόδειγμα θετομένους ὑπ' ὄψιν τῶν μαθητῶν χαρακτῆρας, ἀποφεύγοντες τὰς μακρὰς καὶ στρεψιδωτὰς οὐρὰς καὶ τὰς πολλὰς στρεψίδας, καὶ τὰ συνδέματα δι' ὧν τὸ Ἑλληνικὸν γράψιμον, λαμβάνον σχῆμα ἐπίμηκες καὶ σύμπλοκον, καθιστᾶται ἄχαρι καὶ ξενικὸν, οἷον φαίνεται τὸ ἐπονομαζόμενον ὀξυρύγχι. Τὰ δὲ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω κανόνας σχηματιζόμενα γράμματα ἀποκλίνουσιν ἐπὶ τὸ περιφερέστερον καὶ στρογγύλον, καὶ ἀναδεικνύουσι γράψιμον καθαρὸν, καὶ πλησιάζον πρὸς τὸ ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ Β. Δ. Ἐν γένει πρέπει νὰ παρατηρῶσιν οἱ διδάσκαλοι πῶς νὰ γίνεται τὸ γράψιμον ἁπλοῦν, καθαρὸν, τακτικὸν, εὐκολόγραπτον, εὐανάγνωστον καὶ εὐάρεστον εἰς τὴν ὄψιν, πλησιάζον εἰς τὴν ἁπλότητα καὶ καθαρότητα τῶν στοιχείων τοῦ τύπου. Ἡ πεῖρα ἀποδεικνύει, ὅτι τὰ παιδία συνειθίζονται εὐκολώτερον ν' ἀπομιμῶνται τὰ ἁπλᾶ καὶ ἀπηλλαγμένα ἀπὸ μακρὰς καὶ συνεστραμμένας οὐρὰς καὶ πολλὰς στρεψίδας στοιχεῖα, καὶ νὰ καταντῶσιν ἔπειτα νὰ καλλιγραφῶσι διδασκόμενα κατὰ τοὺς ὁποίους ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω κανόνας. Ὅθεν οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ συνειθίσωσι τοὺς μαθητὰς πῶς νὰ μορφόνωσι καλῶς καὶ καθαρῶς τὰ στοιχεῖα διδάσκοντες κατὰ πρῶτον τοὺς ἀρχαρίους εὐλήπτως τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν σχετικὴν θέσιν τῶν γραμμάτων, ὡς εἴπομεν. Τοὺς δὲ κανόνας τῆς καλλιγραφίας θέλουν διδάσκει τοὺς ἀρχίζοντας κατὰ πρῶτον εἰς τὸ χαρτίον καὶ τοὺς τοῦ Β'. τμήματος τῆς Η': γράφοντας καθ' ὑπόδειγμα, ὡς προείπομεν, ἀ-

ποφεύγοντες μετὰ προσοχῆς τὰ τῆς ψυχαγωγίας γράμματα. Μετὰ ταῦτα θέλουν συνεθισθῆ εὐκόλως οἱ μαθηταὶ καὶ εἰς τὰ τῆς ταχυγραφίας, φυλάσσοντες τὸ καθαρὸν καὶ εὐσχημάτιστον τῶν χαρακτήρων καὶ εὔμορφον, ὡς ἀπ' ἀρχῆς συνεισθέντες εἰς ταῦτα.

§. 3. *Σύνθεσις τῶν ὑποδειγμάτων τῶν πρὸς ὑπαγόρευσιν.*

Ἂν καὶ ἐτυπώθησαν, ὡς εἴπαμεν, πίνακες χρησιμεύοντες πρὸς ἀνάγνωσιν ἐνταὐτῷ καὶ πρὸς ὑπαγόρευσιν εἰς γραφὴν, μ' ὅλον τοῦτο οἱ δημοδιδάσκαλοι δύνανται νὰ συντάσσωσι καλλιγραφικὰ ὑποδείγματα, τὰ ὁποῖα θέλουν χρησιμεύει πρὸς γραφὴν καθ' ὑπαγόρευσιν καὶ καθ' ὑπόδειγμα. Συντάσσονται δὲ κατὰ κλάσεις μὲ μεγαλογράμματον γράψιμον διὰ τὰς κλάσεις ἀπὸ Α΄ ἕως τῆς Δ΄. μὲ μεσαῖον διὰ τὴν Ε΄, ς΄ καὶ Ζ΄, καὶ μὲ μικρὸν διὰ τὴν Η΄.

Τὰ ὑποδείγματα τοῦ Β΄ τμήμ: τῆς ά: κλάσεως θέλουν περιέχει· 1, ἰώτας εὐθείας διὰ νὰ συνειθίζεται ἡ χεὶρ εἰς τὴν ἔγκλισιν τοῦ γραψίματος· 2, ἰώτας μὲ συνδέματα ἄνωθεν· 3, ἰώτας μὲ συνδέματα κάτωθεν· 4, τὰς αὐτὰς μὲ συνδέματα ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, ἢ τὰ δύο ταῦτα σχήματα ἡνωμένα — 5, τὸ γράμμα Ο γενετικὸν πολλῶν γραμμάτων· 6, τὸ ς ἢ τὸ ς διὰ νὰ συνειθίζεται ἡ χεὶρ εἰς τοιαῦτα καμπυλώματα.—Ἔπειτα διὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, 1, τὰ μονοϋψῆ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου· 2, τὰ διϋψῆ ἀνιόντα· 3, τὰ διϋψῆ κατιόντα· 4, τὰ τριϋψῆ· 5, ἡνωμένα φωνήεντα, τὰ πρὸς σύστασιν τῶν διφθόγγων· 6, τοὺς ἀραβικοὺς χαρακτῆρας.

Τῆς Β΄. κλάσεως. Ἑνώσεις φωνήεντος καὶ συμφώνου, κατόπιν συμφώνου καὶ φωνήεντος ἔπειτα καὶ διφθόγγου εἰς σύστασιν συλλαβῶν (αἱ συλλαβαὶ αὗται λαμβάνονται ἀπὸ τοὺς πίνακας τοῦ συλλαβισματαρίου κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν). Ἐκλέγονται δὲ πρῶτον τὰ σύμφωνα τὰ γινόμενα ἀπὸ τὸ ο, ἔπειτα τὰ ἀπὸ ἰώτας κλπ.

Τῆς Γ': κλάσεως. Συλλαβὰς τριμερεῖς κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον· 1, τὸ φωνῆεν μεταξὺ δύο συμφώνων· 2, δίφθογγον μεταξὺ δύο συμφώνων· 3, δύο ζυγὰ σύμφωνα εἰς τὴν ἀρχήν· 4, συλλαβὰς ἐκ τῶν δυσκολωτέρων γραμμάτων διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὰ διάμεσα.

Τῆς Δ': κλάσεως. Συλλαβὰς τριμερεῖς δυσκόλους· 1, μὲ δύο σύμφωνα συμπεπλεγμένα εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἓν μονὸν εἰς τὸ τέλος· 2, τὰ αὐτὰ μὲ ἓν εἰς τὸ τέλος σύμφωνον, ἔπειτα μὲ δύο· 3, τὰ αὐτὰ μὲ δίφθογγον· 4, τρία συμπεπλεγμένα σύμφωνα μὲ φωνῆεν, ἔπειτα μὲ δίφθογγον καὶ μὲ ἐπιτεταγμένον σύμφωνον ἓν ἢ δύο—ὅ, λέξεις μονοσυλλάβους μὲ φωνήεντα καὶ μὲ διφθόγγους καὶ μὲ τόνους, ὀξεῖαν, βαρεῖαν περισπωμένην.

Τῆς Ε': κλάσεως· Δισυλλάβους λέξεις περισπωμένας καὶ προπερισπωμένας, ἔπειτα καὶ μὲ πνεύματα· δισυλλάβους μὲ ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν, εἰς τὴν παραλήγουσαν· ἔπειτα καὶ μὲ πνεύματα, ἐκλεγομένας ἐκ τοῦ συλλαβισματαρίου τῆς κλάσεως.

Τῆς ς': κλάσεως. Τὰ κεφαλαῖα γράμματα—λέξεις τρισυλλάβους ἀρχιζομένας μὲ κεφαλαῖον, καὶ τονουμένας εἰς τοὺς διαφόρους τόπους βαθμηδὸν κατὰ τὸν ἄνω εἰρημένον τρόπον.

Τῆς Ζ': κλάσεως τὸ πρῶτον τμῆμα γράφει καθ' ὑπόδειγμα ἐπὶ χαρτίου ὅλα τὰ τῶν προηγουμένων κλάσεων ἀλληλοδιαδόχως· ἔπειτα ἔχει ὑποδείγματα ἴδια, περιέχοντα λέξεις τρισυλλάβους, οὐσιαστικὰ μὲ ἐπίθετα, καὶ μικρὰς προτάσεις συλλεγομένας ἐκ τῶν πινάκων τῆς ἀναγνώσεως.

Τῆς Η': κλάσεως γίνονται τὰ ὑποδείγματα καθ' ὅλην τὴν ἀκρίβειαν τῶν καλλιγραφικῶν κανόνων, περιέχοντα, τὰ μὲν τοῦ πρώτου τμήματος, πολυσυλλάβους λέξεις καὶ προτάσεις ἁπλᾶς, γνωμικὰ, ῥητὰ κλπ. τὰ δὲ τοῦ β': συνθέτους καὶ συμπεπλεγμένας προτάσεις, ἔπειτα μικρὰ διηγήματα, ἱστορίας κλ.

Τὰ ὑποδείγματα τῆς Ζ': καὶ Η': πρέπει νὰ περιέχωσι καὶ λεξιλογίαν τεταγμένην εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ χρησι-

μεύῃ εἰς τὸ μάθημα τῆς τῶν ἰδεῶν ἐκθέσεως, καθὼς καὶ προτάσεις χρησιμευούσας εἰς γραμματικὰς ἀσκήσεις (ἰδε[ἔμπροσθεν τὰ περὶ αὐτῶν τῶν μαθημ. καὶ τοὺς νέους Πίν: τῆς Ἀναγνώσεως).

Σημείωσις. Στοχάζονταί τινες ὅτι, ἐὰν οἱ μαθηταὶ ἀναγινώσκωσι καὶ γράφωσι τὰ αὐτὰ, θέλουν προχωρεῖ ταχύτερον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ὅθεν λέγουσιν ὅτι ἡ κατάταξις τῶν μαθητῶν εἰς αὐτὰ τὰ μαθήματα πρέπει νὰ ἦναι μία καὶ ἡ αὐτή. Ἀλλὰ δὲν στοχάζονται ὀρθῶς εἰς τοῦτο, οὐδὲ τὴν πεῖραν συμβουλεύονται. Τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν τῶν μαθημάτων ἀναντιῤῥήτως βοηθεῖ τὸ ἄλλο· ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῇ τις νὰ γράψῃ τὸ προφερόμενον ὀρθῶς, πρέπει προηγουμένως νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀνάγνωσιν ὀρθότερον. Ἡ εἰς τὸ διάμμιον γραφὴ τῶν γραμμάτων συντείνει κυρίως εἰς τὴν γνῶσιν καὶ διάκρισιν αὐτῶν τῶν γραμμάτων· εἰς τὴν ὀρθὴν ὅμως γραφὴν τῶν συλλαβῶν καὶ τῶν λέξεων ἀπαιτεῖται προηγουμένως ὁ μαθητὴς νὰ γνωρίζῃ ὀρθῶς τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐκτὸς τούτου, ταχύτερον ὁ μαθητὴς θέλει μάθει νὰ διακρίνῃ τὰ γράμματα καὶ νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς συλλαβὰς, κατὰ τὴν ὁποίαν μάλιστα ἔχομεν νῦν μέθοδον τῆς ἀναγνώσεως, ἢ νὰ σχηματίζῃ καλῶς καὶ ὀρθῶς αὐτὰ τὰ γράμματα· διότι εἰς τοῦτο ἀπαιτεῖται περισσοτέρα προσοχὴ καὶ ἐπιστασία πρὸς ἀπομίμησιν τοῦ σχήματος, καὶ πολυχρονιωτέρα ἕξις· διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι οἱ ἀνήλικοι μαθηταὶ, οἵτινες φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν δύνανται νὰ διατηρῶσιν ἐπὶ πολὺ τὸν νοῦν προσηλωμένον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, προοδεύουσι μᾶλλον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἢ εἰς τὴν γραφήν. Ἐκ τούτου δὲ συμβαίνει ὅτι ὁ αὐτὸς μαθητὴς, ὢν εἰς τὴν Ε΄. ἢ ϛ΄. τῆς ἀναγνώσεως καλὸς μαθητὴς, εὑρίσκεται εἰς κατωτέραν τάξιν τῆς γραφῆς, καὶ ὄχι ἐκ τῶν δοκίμων αὐτῆς τῆς τάξεως. Εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι τὰ παιδία προχωροῦσι ταχύτερον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἢ εἰς τὴν γραφὴν δι' ἧς ἔχουν ν' ἀπομιμηθῶσι σχήματα. Ὅθεν εἰς αὐτὰ τὰ δύο μαθήματα δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἦναι μία καὶ ἡ αὐτὴ κατάταξις ἑνὸς μαθητοῦ· ἤγουν οἱ αὐτοὶ μα-

θηται δὲν ἐμποροῦν νὰ ἦναι εἰς τὰς αὐτὰς τάξεις καὶ κατὰ τὰ δύο μαθήματα ἀλληλοδιδακτικῶς διδασκόμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ.

§. 1. Περὶ τῆς ἐγγράφου καὶ ἀγράφου ἀριθμητικῆς.

Ἡ Ἀριθμητικὴ εἶναι ἢ ἔγγραφος, ἢ κατὰ διάνοιαν, καὶ πρακτικὴ ἢ θεωρητική. Ἡ πρακτικὴ μόνη, ἄνευ ἐξηγήσεώς τινος λόγου γινομένη μηχανικῶς, εἶναι ἐπίπονος καταντῶσα καὶ ἄχρηστος, διότι ὀγλίγωρα λησμονεῖ τις τὰς πράξεις τὰς ἄνευ λόγου συνεθιζομένας· ὅταν δ' οἱ κανόνες θέτωνται καὶ αἱ πράξεις γίνωνται, ἐξηγουμένου καὶ τοῦ λόγου, ἐντυπόνονται εἰς τὸν νοῦν καὶ δὲν λησμονοῦνται εὐκόλως. Δὲν ἐννοοῦμεν βέβαια ἐνταῦθα, ὅτι πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ παραδώσῃ εἰς παιδία ἀνήλικα ἀριθμητικὴν μὲ ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν ἐπιστημονικῶν λόγων· ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ἐκθέτῃ ἀναλόγως τῆς καταλήψεως τῶν παίδων, τὸ διὰ τί καταστρώνεται ὁ δεῖνα ἀριθμὸς οὕτω, καὶ διὰ τί γίνεται ἡ δεῖνα πρᾶξις κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, καὶ νὰ ἐξετάζῃ συχνάκις τοὺς μαθητὰς εἰς τὰ προκείμενα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ τοὺς μεταβιβάζῃ εἰς ἄλλα, πρὶν καλῶς τὰ ἐννοήσωσιν· ὁ τρόπος οὗτος πρέπει νὰ γίνεται καὶ εἰς τὴν κατὰ διάνοιαν καὶ εἰς τὴν ἔγγραφον Ἀριθμητικήν.

Ἡ κατὰ διάνοιαν Ἀριθμητικὴ συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶμεν τὰς διαφόρους πράξεις τῆς Ἀριθμητικῆς ἀγράφως καὶ διὰ τοῦ νοός. Αἱ δὲ τοιαῦται κατὰ νοῦν πράξεις προσηλόνουσι τὴν προσοχὴν, γυμνάζουσι τὸ κριτικὸν τοῦ νοὸς, κινοῦν τὰ παιδία εἰς ἄμιλλαν, καὶ χρησιμεύουσι μεγάλως εἰς τὰ τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Καὶ ἡ ἔγγραφος δὲ ἀριθμητικὴ, ἔχουσα τὰ αὐτὰ

ὠφελήματα, δίδει διὰ τῶν ἐγγράφων πράξεων βεβαιότερα τὰ ἀποτελέσματα, χρησιμεύουσα εἰς πολλαπλασιωτέρας καὶ πολυπλοκωτέρας περιπτώσεις. Ὅθεν εἶναι καλὸν οἱ μαθητευόμενοι νὰ διδάσκωνται ἐκ παραλλήλου καὶ τὰ δύο ταῦτα μαθήματα εἰς τὰ σχολεῖα, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν κατὰ νοῦν ἀριθμητικὴν διότι εἰς αὐτὴν περιλαμβάνεται καὶ ἡ μάθησις τῆς προφορικῆς ἀριθμήσεως, ἤγουν τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἀριθμεῖν.

Εἰς τὰ σχολεῖά μας παρετηρήσαμεν ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐβραδυπόρουν εἰς τῆς Ἀριθμητικῆς τὸ μάθημα, συγκρινομένης τῆς προόδου αὐτῶν πρὸς τὸ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς, καὶ εὕρομεν ὅτι πολλοὶ ἐχώλαινον εἰς τὴν γραπτὴν Ἀρίθμησιν, ὥστε, καὶ ἀφ' οὗ ἐπροχώρουν εἰς τὰς συνθέτους ἀριθμητικὰς ἐργασίας, νὰ μὴ δύνανται νὰ γράφωσιν ὀρθῶς τὰς ἀπαγγελλομένας ποσότητας. Τοῦτο δὲ συμβαίνει εἰς τοὺς μαθητὰς, ὅσοι διδασκόμενοι δὲν λάβωσιν ἐξ ἀρχῆς διακεκριμένην καὶ καθαρὰν ἔννοιαν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς προφορικῆς καὶ τῆς ἐγγράφου Ἀριθμήσεως.

Ἂν παρατηρήσῃς τὰ μικρᾶς ἡλικίας παιδία ἀριθμοῦντα, θέλεις ἰδεῖ ὅτι προφέρουσί τινας ἐκ τῶν ἀριθμῶν, τοὺς ὁποίους ἤκουσαν παρὰ τῶν οἰκείων των, ὄχι ὅμως κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν, ἀλλ' ὅπως τύχῃ· διότι δὲν ἔχουσιν εἰσέτι διακεκριμένην ἰδέαν οὔτε τῆς σημαινομένης ὑπὸ τῶν προφερομένων ἀριθμῶν ποσότητος, οὔτε τοῦ μηχανισμοῦ τῆς Ἀριθμήσεως. Διὰ νὰ εὐκολύνωμεν λοιπὸν τὸ μάθημα τοῦτο εἰς τὰ παιδία πρέπει νὰ πράξωμεν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν· νὰ παρατηρήσωμεν δηλ: ὁποῖος εἶναι ὁ μηχανισμὸς τῆς προφορικῆς Ἀριθμήσεως, καὶ πῶς αὐτοὶ οἱ προφερόμενοι ἀριθμοὶ παριστάνονται γραπτοὶ διά τινων ὀλίγων χαρακτήρων, ἢ ψηφίων.

Προφέρομεν τοὺς ἐπ' ἄπειρον κατὰ συνέχειαν αὐξοντας ἀριθμοὺς ἔχοντας τὰ πρῶτα δέκα αὐτῶν ὀνόματα αὐθαίρετα

ἢ πρωτότυπα· ἔπειτα κατὰ δεκάδας προχωροῦντες ὀνομάζομεν καὶ αὐτὰς ἐκ τῶν ἀντιστοίχων δέκα πρωτοτύπων, παράγοντες ἀντίστοιχον ὄνομα· οἷον διὰ τὰς τρεῖς δεκάδας λέγομεν τριάκοντα· διὰ τὰς 4. τεσσαράκοντα· καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἐξαιρουμένων τῶν δύο δεκάδων, αἵτινες λέγονται εἴκοσι· καὶ τῶν δέκα, αἵτινες λέγονται ἑκατόν· διὰ νὰ συνεχίσωμεν δὲ μετὰ τὸ δέκα ἕως τὸ εἴκοσι τοὺς αὔξοντας ἀριθμοὺς, καὶ ἀπὸ τὸ εἴκοσι μέχρι τῶν ἑκατὸν, δὲν κάμνομεν ἄλλο παρὰ νὰ συνάψωμεν τὴν πρώτην δεκάδα μὲ μίαν δευτέραν, καὶ ἔπειτα τὰς δύο ταύτας μὲ νέαν τρίτην, καὶ οὕτω καθεξῆς ἑνόντες καὶ τῶν προκειμένων ἀριθμῶν τὰ ὀνόματα· οἷον δέκα ἕν, δέκα δύο, δέκατρία κτλ. εἴκοσι ἕν, εἴκοσιδύο κτλ. Τὸ αὐτὸ πράττομεν καὶ μετὰ τὰ ἑκατόν. Εἰς τὴν πρώτην ἑκατοντάδα συγκολλῶμεν, οὕτως εἰπεῖν, ἄλλην νέαν ἑκατοντάδα, συντάσσοντες καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν προκειμένων ἀριθμῶν μὲ τὸ τῆς πρώτης ἑκατοντάδος· οἷον ἑκατὸν ἕν, ἑκατὸν δύο κτλ. ἑκατὸν δέκα κτλ. ἕως οὗ φθάσαντες εἰς τὸ τέλος τῆς ὁλοκλήρου ἑνώσεως τῶν δύο ἑκατοντάδων, τότε λέγομεν διακόσια, ὄνομα παραγόμενον ἐκ τοῦ δύο, τριακόσια, ἤτοι τρεῖς ἑκατοντάδας κτλ: ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς τὴν συμπλήρωσιν ὁλοκλήρων τῶν δέκα ἑκατοντάδων, καὶ τότε λέγομεν χίλια, ὄνομα αὐθαίρετον. Μετὰ τὸ χίλια συνεχίζομεν τὸ ἀριθμεῖν συγκολλῶντες πάλιν μίαν χιλιάδα μετὰ ἄλλης, καὶ συντάττοντες καὶ τὰ ὀνόματα τῶν προκειμένων ἀριθμῶν, ὡς εἴπομεν ἀνωτ., ἕως οὗ φθάσωμεν εἰς τὰς χιλίας χιλιάδας, ὅτε δίδομεν νέον ὄνομα, τὸ ἑκατομμύριον ἢ μιλλιόνιον· καὶ πάλιν συνεχίζοντες τὴν συγκόλλησιν κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, λέγομεν δισεκατομμύρια κτλ ἐπ' ἄπειρον. Παρατηροῦμεν λοιπὸν ὅτι ἀριθμοῦμεν προφορικῶς βαίνοντες κατὰ τάξεις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, κατὰ μίαν τάξιν ἀνακυκλουμένην καὶ λαμβάνουσαν νέον ἐπώνυμον· ἡ δὲ τάξις αὕτη σύγκειται ἐκ τριῶν συστημάτων ἀριθμῶν προβαινόντων δεκαπλῶς, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἐννέα λεγομένων ἁπλῶν μονάδων, ἀπὸ τοῦ

δέκα μέχρι τῶν δέκα δεκάδων, ἢ τοῦ ἑκατὸν, ὅθεν λέγεται καὶ σύστημα τῶν δεκάδων, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑκατὸν μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῶν δέκα ἑκατοντάδων, ἤτοι τοῦ χίλια, ὅθεν λέγεται καὶ σύστημα ἑκατοντάδων. Συνεχίζοντες πέραν τοῦ χίλια τὸ ἀριθμεῖν ἀνακυκλοῦμεν τὴν αὐτὴν τάξιν μὲ τὰ τρία της συστήματα καὶ τὰ ὀνόματα, προσλαμβάνοντα ὅμως τὸ ἐπώνυμον τῆς χιλιάδος· ἡ ἑπομένη τάξις προσλαμβάνει τὸ τοῦ μιλλιουνίου, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἀφ' οὗ ἡ προφορικὴ ἀρίθμησις βαίνει εἰς τὸ τριαδικὸν αὐτὸ σύστημα ἐπαναλαμβανόμενον, ἦτο εὔκολον νὰ εὑρεθῶσι καὶ ὀλίγα τινα σημεῖα, δι' ὧν νὰ παραστήνωνται ἐγγράφως οἱ ἄπειροι οὗτοι ἀριθμοὶ, ἐὰν αὐτὰ τὰ σημεῖα, ἔχοντα μίαν σημασίαν ἀπόλυτον τοῦ πρώτου συστήματος (ἀπὸ τὸ ἓν μέχρι τοῦ ἐννέα) λάβωσι καὶ τὴν σημασίαν τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου, ἐκ συνθήκης, τιθέμενοι καὶ εἰς τὸ δεύτερον καὶ εἰς τὸ τρίτον σύστημα. Παραστήνοντες δ' ἅπαξ τὸ τριαδικὸν σύστημα μιᾶς τάξεως, εὔκολον ἦτο νὰ παραστήσωσι καὶ τὸ τῶν κατὰ συνέχειαν ἀνακυκλουμένων τάξεων· ἤρκει μόνον γράφοντες νὰ προσδιορίσωσι θέσιν ἑκάστου συστήματος καὶ ἑκάστης τάξεως.

Οἱ Ἄραβες λέγεται ὅτι πρῶτοι ἐπενόησαν τὰ συνήθη στοιχεῖα καὶ τὸν τρόπον τοῦ γράφειν τοὺς ἀριθμοὺς, τὰ ὁποῖα ὅλοι οἱ πολιτισμένοι λαοὶ κατόπιν παρεδέχθησαν διὰ τὸ εὔληπτον καὶ εὔχρηστον. Αὐτὰ δὲ τὰ στοιχεῖα εἶναι δέκα, λεγόμενα ψηφία ἢ χαρακτῆρες ἀριθμητικοὶ, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἐννέα εἶναι σημαντικὰ, διότι παραστήνουσι τῶν ἐννέα πρώτων ἀριθμῶν ἢ τῶν ἁπλῶν μονάδων τὰ ὀνόματα καὶ τὴν σημασίαν· τὸ δὲ δέκατον (τὸ 0) λέγεται μηδὲν, διότι, ὅπου τεθῇ, σημαίνει ἀπουσίαν μὲν τῆς μονάδος, εἰς δὲ τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀριθμὸν δίδει δεκαπλῆν ἀξίαν. καθὼς, τὰ ψηφία, φέρ' εἰπεῖν, 1: 2: 3: κατὰ μίαν στήλην τιθέμενα τὸ ἓν ὑπὸ τὸ ἄλλο, σημαίνουσιν ἁπλῶς μονάδας· ἐὰν δὲ εἰς τὰ δεξιὰ λάβωσι τὸ 0, τοῦτο μὲν θετόμενον εἰς τὴν α: στήλην, ἐκεῖνα δὲ μεταφερόμενα εἰς δευτέραν, καὶ γραφόμενα οὕτω

10—20—30: σημαίνουσι μίαν δεκάδα, δύο δεκάδας κτλ. Ἐὰν δὲ εἰς τρίτην οὕτω 100—200—300 θέλουν σημαίνει μίαν ἑκατοντάδα, δύο ἑκαντοτάδας κτλ. Τὰ σημαντικὰ λοιπὸν αὐτὰ ψηφία, ἐνῷ ἔχουσι μίαν σημασίαν ἀπόλυτον, λαμβάνουσι καὶ ἑτέραν σημασίαν σχετικὴν, ὁριζομένην ἀπὸ τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει ἕκαστον εἰς τὰς στήλας ἑκάστης τριαδικῆς τάξεως. Τὸ ψηφίον, φερ᾽ εἰπεῖν, τοῦ ἀριθμοῦ 2: γραφόμενον κατὰ συνέχειαν τρὶς, ἤτοι 222· εἰς τὴν πρώτην ἐκ δεξιῶν στήλην σημαίνει δύο λεπτά· εἰς τὴν β΄: δύο δεκάδας· εἰς τὴν γ΄: δύο ἑκατοντάδας. Ἀντὶ δὲ, ἀπαγγέλλων αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν, νὰ εἴπω· δύο ἑκατοντάδας, καὶ δύο δεκάδας καὶ δύο μονάδας (ἀναλελυμένως ἐκφραζόμενος), λέγω διὰ τὸ σύντομον διακοσίας εἴκοσι δύο μονάδας.

Ἐκ τούτων λοιπὸν τῶν παρατηρήσεων ὁδηγούμεθα πῶς νὰ διδάξωμεν εὐκόλως τὰ παιδία νὰ νοήσωσι τὸν μηχανισμὸν τῆς προφορικῆς Ἀριθμήσεως καὶ τὸν τῆς γραπτῆς, ὥστε νὰ ἐννοῶσιν ἀπταίστως νὰ ἀριθμῶσι καὶ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως.

Τὴν προφορικὴν Ἀρίθμησιν ἀρχίζοντα κατὰ πρῶτον τὰ παιδία διδάσκονται νὰ προφέρωσιν ἐκ στήθους τῶν ἀριθμῶν τὰ ὀνόματα κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν, ἁπλῶς καὶ ἐπαναληπτικῶς, μέχρι τῶν πέντε, ἔπειτα δὲ καὶ μέχρι τῶν δέκα· μετὰ τοῦτο δὲ, διὰ νὰ νοήσωσι καὶ τὴν σημασίαν, προφέρουσιν αὐτοὺς συγκεκριμένως ἐφαρμόζοντα ἐπὶ τῶν δακτύλων κατ᾽ ἀρχὰς, ἢ εἰς μονόλεπτα, ἢ πετράδια κλπ. ἔπειτα δὲ εἰς τὸ ἀριθμόμετρον, εἰς τὸν πίνακα τοῦ Πεσταλότση ἢ εἰς τοὺς σφαιριδιοπίνακας. Οὕτω τὰ παιδία θέλουν μάθει νὰ ἀριθμῶσι διακεκριμένως καὶ ἀπταίστως μέχρι τῶν δέκα, καὶ ἐννοήσει τὰς μονάδας· κατὰ σύγκρισιν δὲ τῶν διακεκριμένων δέκα λεπτῶν πρὸς μίαν δεκάραν, θέλουν ἐννοήσει καὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἑκάδος. Μετέπειτα, διὰ νὰ προβῶσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν πα-

ραιτέρω προφορικὴν Ἀρίθμησιν, ὁδηγοῦνται ὅτι πρόκειται νὰ σχηματίσωσιν ἔτι μίαν δεκάραν, ἀριθμοῦντες μὲ μονόλεπτα ἢ μὲ πετραδια, καὶ νὰ συγκολλήσωσιν ἢ νὰ ἀραδιάσωσι τὰ τῆς μιᾶς δεκάρας λεπτὰ μὲ τὰ τῆς ἄλλης, λέγοντες ἕν, δύο, τρία... δέκα, δέκα καὶ ἕν, δέκα καὶ δύο, δέκα καὶ τρία, δέκα καὶ τέσσαρα κτλ. δέκα καὶ ἐννέα· ὅταν εἰς ταῦτα προστεθῇ ἓν ἀκόμη γίνωνται δύο δεκ: ἢ 20. Ἀφ' οὗ μάθωσι ν' ἀπαγγέλλωσιν ὀρθῶς καὶ ἀπταίστως, καὶ νὰ ἐννοῶσι τούτους τοὺς ἀριθμοὺς προβαίνομεν κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον εἰς τὸ ν' ἀριθμήσωμεν τρεῖς δεκάρας ἢ τριάκοντα, 4: δεκάρας ἢ τεσσαράκοντα, παρατηροῦντες ὅτι τὰς τρεῖς δεκάρας ἡνωμένας λέγομεν καὶ τριάκοντα ἀπὸ τοῦ τρία, καὶ τὰς τέσσαρας τεσσαράκοντα ἀπὸ τοῦ τέσσαρα, καὶ οὕτω καθεξῆς προχωροῦμεν μέχρι τοῦ σχηματισμοῦ τῶν δέκα ὁλοκλήρων δεκάδων ἢ τῶν ἑκατόν· καὶ τότε ἔχομεν ἑκατὸν λεπτὰ (ἢ μίαν ἑκατοστάραν) ἢ μίαν ἑκαντοντάδα. Ἕως οὗ δὲ ὁ μαθητὴς μάθῃ ν' ἀριθμῇ μέχρι τῶν 100: κάμνομεν παρατηρήσεις εἰς αὐτὸν, ὅτι 13 εἶναι μία δεκάρα καὶ 1, 2, 3 λεπτὰ, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ λεπτὰ ἢ ἄλλας διακεκριμένας μονάδας καὶ ἐρωτᾶται συνεχῶς νὰ ἀναλύῃ προτεινομένους ἀριθμούς· οἷον τὸν 25, τὸν 34, τὸν 42 τὸν 88, λέγων ὅτι ὁ πρῶτος σημαίνει δύο δεκάρας καὶ πέντε μονάδας· ὁ δ': τρεῖς δεκάρας καὶ τέσσαρας μονάδας κτλ. Ἀφ' οὗ ὁ μαθητὴς μάθῃ οὕτω ν' ἀριθμῇ διακεκριμένως μέχρι τῶν 100 ἀπταίστως, γυμνάζεται καὶ εἰς μικρὰς τῆς κατὰ νοῦν Ἀριθμητικῆς πράξεις δὶς ἢ τρὶς τῆς ἑβδομάδος, κάμνων τοὺς συνδυασμοὺς (διὰ προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως) τῶν ἀριθμῶν ἀπὸ ἓν ἕως ἑκατὸν, πρῶτον κατὰ μονάδας καὶ ἔπειτα κατὰ δεκάδας· οἷον ἓν λεπτὸν καὶ ἓν λεπτὸν κάμνουν δύο (καὶ δεικνύει ἐπὶ τοῦ σφαιριδιοπίνακος) δύο καὶ δύο κάμνουν τέσσαρα, ἀπὸ τὰ 4: ἐὰν πάρω 2: μένουν ἄλλα δύο κτλ. 3 δεκάραι καὶ 2 κάμνουν 5 δεκάρας ἢ πενῆντα λεπτὰ (δεικνύων πάλιν ἐπὶ τοῦ σφαιριδιοπίνακος, τὰ σφαιρίδια τοῦ ὁποίου ὑποτίθενται

εἰς ταύτην τὴν γύμνασιν ὅτι σημαίνουν δεκάρας)· ἀπὸ τὰς 5 δεκάρας ἐὰν χάσω δύο, μοὶ μένουν 3 δεκάραι ἢ τριάκοντα λεπτά. Ταῦτα δὲ ἀναγινώσκει εἰς τοὺς ἐν χρήσει πίν. τῆς Ἀριθμητικῆς πρὸς γύμνασιν κτλ. Μετὰ ταῦτα θέλει γίνεσθαι ἐφαρμογὴ εἰς λύσιν διαφόρων εὐκόλων προβλημάτων τῶν 4 πράξεων τῆς Ἀριθμητικῆς· οἷον, ἐὰν οἱ δύο ἡμεῖς βάλωμεν ἀπὸ 5 λεπτὰ, ἢ ἀπὸ μίαν δεκάραν, διὰ ν' ἀγοράσωμεν ἓν βιβλίον, πόσα λεπτὰ θὰ γένουν; Ἐὰν ἔχωμεν 20 μῆλα καὶ τὰ μοιρασθῶμεν ἡμεῖς οἱ 2, ἢ οἱ 4, πόσα μῆλα θὰ ἐπάρῃ ὁ καθείς; καὶ τὰ ὅμοια. Ἐπὶ τέλους μανθάνει ἐκ στήθους τὸν Πυθαγόρειον πίνακα, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γυμνασθῇ καλῶς, ὥστε νὰ ἐννοῇ καὶ νὰ προφέρῃ ἑτοίμως (1).

Ἀφ' οὗ δ' ὁ μαθητὴς μάθῃ ν' ἀριθμῇ ἀπταίστως καὶ ἀπροσκόπτως μέχρι τῶν δέκα, πρέπει νὰ ἀρχίσῃ νὰ διδαχθῇ καὶ τὰ δέκα ψηφία· νὰ σχηματίσῃ δηλ: αὐτὰ καὶ νὰ ἐννοῇ καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν τὴν ἀπόλυτον.

Ἡ ἐκμάθησις τοῦ μηχανισμοῦ τῆς προφορικῆς ἀριθμήσεως ἀπὸ τὰ ἑκατὸν μέχρι τῶν χιλίων καὶ ἐπέκεινα δὲν φέρει πλέον καμμίαν δυσκολίαν εἰς τὸν μαθητήν· διότι ὁ διδάσκαλος, κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἀκολουθῶν, θέλει ὁδηγήσει τὸν μαθητὴν, ὅτι διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀρίθμησιν πρόκειται νὰ συστήσῃ μίαν νέαν ἑκατοντάδα, καὶ νὰ τὴν συγκολλήσῃ μὲ τὴν πρώτην, συνάπτων τὸ ἑκατὸν μὲ τὰ ὀνόματα τῶν τῆς νέας ἑκατοντάδος κατὰ σειρὰν αὐξόντων ἀριθμῶν, οἷον ἑκατὸν ἕν, ἑκατὸν δύο κτλ ἕως 199: ὅτε, μιᾶς προσθετομένης ἔτι εἰς αὐτὰ μονάδος, συμπληροῦνται δύο ἑκατοντάδες ἢ διακόσια· ἔπειτα αἱ τρεῖς ἑκατοντάδες ἢ τριακόσια κτλ. ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω περὶ τῶν δεκάδων. Γίνονται δὲ καὶ ἐνταῦθα ὁμοίαι

---

(1) Ἴδε ὅσα περὶ Ἀριθμητ. ἐξ ἡμῶν ἐκτενέστερον εἰς τὸ περὶ Τεχνικῆς Ἀριθμητικῆς σσ. 84-95 καὶ ἑξῆς.

παρατηρήσεις καὶ ἐρωτήσεις πρὸς ἄσκησιν, προτεινομένης τῆς ἀναλύσεως τῶν ἀριθμῶν· οἷον τοῦ 225. ὅτι εἶναι, ἢ σημαίνει δύο ἑκατοντάδας, δύο δεκάδας καὶ πέντε μονάδας.

Ἀφ' οὗ οἱ μαθηταὶ νοήσωσι τὸν μηχανισμὸν τῆς προφορικῆς ἀριθμήσεως μέχρι τῶν ἑκατοντάδων καὶ τῆς μιᾶς χιλιάδος, μάθωσι δὲ νὰ γράφωσι τὰ ἐννέα ψηφία καὶ τὸ μηδενικὸν, καὶ νὰ γνωρίζωσι καὶ τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν σημασίαν ἀπταίστως, εἶναι εὐκολώτατον νὰ ὁδηγηθῶσιν εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωσι καὶ τὴν σχετικὴν, τὴν ὁποίαν ἐκ τῆς θέσεως λαμβάνουσιν αὐτὰ τὰ ψηφία διὰ νὰ ἐκφράζωσιν ὅλας τὰς ποσότητας ἢ τοὺς προφερομένους ἀριθμούς. Πρὸς τοῦτο ὁ διδάσκαλος προασκεῖ τοὺς μαθητάς του ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον (1)· Γράφει τὰ ἐννέα ψηφία ἀπὸ τὸ 1—9 κατὰ στήλην κάθετον, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας γράφει **Μ** (μονάδες). ὑποκάτω δὲ τοῦ ἐννέα γράφει τὸ 0, καὶ πρὸ τούτου, ἀλλὰ κατωτέρω, εἰς δευτέραν στήλην τάσσει τὸ Ι· ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπιγράφει τὸ Δ (δεκάδες)· ὑπ' αὐτὸ δὲ τὸ Ι· ἐπαναλαμβάνει γράφων τὰ αὐτὰ ψηφία μέχρι τοῦ 9· συνεχίζει δὲ γράφων μηδενικὰ ὑπὸ τὸ εἰς τὴν ἀ στήλην μηδέν· ἔπειτα λέγει εἰς τὸν μαθητήν. Ἰδέ· εἰς τὴν πρώτην στήλην ἔχομεν γραμμένα 1, 2, 3 κτλ. εἰς τὴν δευτέραν στήλην ἔχομεν πάλιν τὰ αὐτὰ 1,2,3 κτλ. μαζῆ μὲ ἓν μηδενικόν· εἰς τὴν πρώτην στήλην ὅταν εἶναι τὸ Ι· σημαίνει ἓν λεπτόν· εἰς δὲ τὴν δευτέραν στήλην σημαίνει μίαν δεκάραν ἢ δέκα λεπτά· ἡ αὐτὴ παρατήρησις γίνεται διὰ τὸ 2, 3 κτλ. κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον. Ἀφ' οὗ ὁ μαθητὴς ἐννοήσῃ καὶ γυμνασθῇ ταῦτα, ὁδηγεῖται πῶς ἔχει νὰ γράφῃ καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ἔχοντας δεκάδας καὶ μονάδας οὕτω. Προτείνω εἰς τὸν μαθητήν· Γράψε μου δύο δεκάρας ἢ 20 λεπτά· ὑποκάτω 3 δεκάρας κτλ. ἀλλ' ὅταν θέλω νὰ γράψω 25, πῶς ἔχω νὰ κάμω;

---

(1) Ἔχε ὑπ' ὄψιν εἰν εἰς τὴν Ταχυμαθητικὴν πίνακα τῆς Ἀριθμήσεως.

ἔλα νὰ σὲ ὁδηγήσω· παρατήρησε τί θὰ εἴπῃ 25 λεπτά. Πόσαι δεκάραι εἶναι καὶ πόσα λεπτά; ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται· εἶναι 2 δεκ. καὶ 5 λεπτά-Ναὶ, αἱ 2 δεκ. γράφονται εἰς τὴν β'. στήλην. τὰ δὲ 5 λεπτὰ εἰς τὴν α: σβύνω λοιπὸν τὸ μηδενικὸν καὶ γράφω εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ τὸ 5: τώρα λέγει δύο δεκάρας καὶ 5 λεπτὰ ἡ μονάδας· ὅταν δὲν ἔχω λεπτὰ, ἀλλὰ δεκάρας σωστὰς, τότε γράφω τὸ μηδενικόν· Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁδηγεῖται ὁ μαθητὴς καὶ ἄλλας δεκάδας μετὰ τῶν μονάδων νὰ γράφῃ μέχρι τῶν 99. Τότε ὁ διδάσκαλος ὑπ' αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν γράφει τὸν 100 θέτων τὸ 1 εἰς τρίτην στήλην ἐπιγραφομένην Ε, καὶ πράττει ὅ,τι καὶ περὶ τῶν δεκάδων ἔπραξε· παρατηρῶν δηλ. εἰς τὸν μαθητὴν συγκριτικῶς, ὅτι τὸ ἓν εἰς τὴν α: στήλην σημαίνει ἓν λεπτὸν ἢ μονάδα, εἰς τὴν β'. μίαν δεκάδα, εἰς τὴν γ'. μίαν ἑκατοντάδα ἢ ἑκατὸν λεπτὰ (ἢ μίαν δραχμὴν) κτλ. Προσέχει δὲ πάντοτε νὰ προκαλῇ τὸν μαθητὴν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ προτεινομένου ἀριθμοῦ, καὶ πρὸ τῆς γραφῆς τούτου καὶ μετὰ τὴν γραφὴν, ἕως οὗ ἴδῃ ὅτι ὁ μαθητὴς ἀπέκτησε τὴν ἀπαιτουμένην ἕξιν τοῦ γράφειν τοὺς ἀπαγγελλομένους ἀριθμούς. Λέγει εἰς τὸν μαθητὴν, φέρ' εἰπεῖν, γράψε 225· Τί θὰ εἰπεῖ 225; — Ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται· 2 ἑκατοντάδας 2 δεκάδας καὶ πέντε μονάδας. Ἀφ' οὗ δὲ γράψῃ αὐτὸν πάλιν ἐρωτᾷ· τὸν ἔγραψες ὀρθῶς; παρατήρησε· — ὁ μαθητὴς· ναί· μὲ εἴπατε διακόσια εἰκοσιπέντε, ἤγουν 2 ἑκατοντάδας, 2 δεκάδας καὶ πέντε μονάδας· ἔγραψα 5 μονάδας εἰς τὸν τόπον τῶν μονάδων, 2 δεκάδας εἰς τὸν τόπον τῶν δεκάδων καὶ δύο ἑκατοντάδας εἰς τὸν τόπον τῶν ἑκατοντάδων. Ἀφ' οὗ δ' οἱ μαθηταὶ τοιουτοτρόπως διδασκόμενοι ἐννοήσωσι τοῦ πρώτου τριαδικοῦ κόμματος τὴν γραφὴν, καὶ τὴν ἐννοῶσιν εὐκολώτατα ὄντες προγυμνασμένοι, ὡς εἴπομεν, δὲν θέλουσι δυσκολευθῇ νὰ ἐννοήσωσι καὶ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κατὰ τὰς προασκήσεις διδασκόμενοι, καὶ οὕτω μανθάνουσι ταχέως καὶ βασίμως τὴν ἔγγραφον ἀρίθμησιν, ἥτις εἶναι ἡ βάσις πάσης ἀριθμητικῆς πράξεως.

Ἐλαλήσαμεν μέχρι τοῦδε περὶ διδασκαλίας τῆς ἀριθμήσεως, τῆς τε προφορικῆς καὶ τῆς γραπτῆς, ἐπιστήσαντες ἰδίως τὴν προσοχὴν τῶν διδασκάλων εἰς τοῦτο τὸ μέρος τῆς Ἀριθμητικῆς, τὸ τόσον δύσληπτον εἰς ἀρχαρίους καὶ ἀνηλίκους παῖδας, εὐληπτότατον δὲ γινόμενον, ὡς μᾶς ἐβεβαίωσεν ἡ πεῖρα, ἐὰν διδάσκηται κατὰ τὰς ἄνω δοθείσας ὁδηγίας, καὶ κατὰ τὰ ἐν τῇ ταχυμαθητικῇ ἐκτενέστερον ἐκτεθέντα. Καὶ ἡ προφορικὴ δὲ ἀρίθμησις, ὡς εἴπομεν, μέρος ἀποτελεῖ τῆς κατὰ νοῦν Ἀριθμητικῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀρχίζουσι νὰ διδάσκωνται οἱ μαθηταὶ, καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς ἀκολουθοῦσιν ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν ἔγγραφον, ἀναγινώσκοντες Μ. Μ. κατὰ χορείας τοὺς νέους πίνακας τῆς Ἀριθμητικῆς, τοὺς ὑπὸ τοῦ ἐπαρχιακοῦ δημοδιδασκάλου Κ. Ἰωάννου Δρακίκη ἐκδοθέντας, καὶ συστηθέντας παρὰ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ἐξ αὐτῶν τῶν πινάκων οἱ πρῶτοι δέκα χρησιμεύουσιν εἰς μάθησιν τῆς προφορικῆς ἀριθμήσεως· ἐκ δὲ τῶν ἑφεξῆς, οἱ μὲν ἐπιγραφόμενοι ἐγγράφως χρησιμεύουσιν εἰς τὴν ἔγγραφον Ἀριθμητικὴν, οἱ δὲ ἀγράφως καὶ φέροντες περιττοὺς ἀριθμοὺς 11, 13, κλπ. μέχρι τοῦ 33, ἀποβλέπουσι τὴν διδασκαλίαν τῆς κατὰ νοῦν, περιέχοντες τοὺς κατὰ τὰς 4: ἁπλᾶς πράξεις συνδυασμούς. Εἰς τούτους οἱ μαθηταὶ Μ Μ. γυμνάζονται διδασκόμενοι κατὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς σημειωμένους τρόπους· διὰ τῶν λοιπῶν δὲ διδάσκεται ἡ ἔγγραφος εἰς τὰ θρανία καὶ τὰ ἡμικύκλια κατὰ τοὺς τρόπους, τοὺς ὁποίους θέλομεν ἐκθέσει κατωτέρω. Καὶ ἡ ἄγραφος δὲ ἢ κατὰ νοῦν Ἀριθμητικὴ ἔχει τὴν αὐτὴν κατάταξιν μὲ τὴν ἔγγραφον, περὶ τῆς ὁποίας ἐρχόμεθα νῦν νὰ λαλήσωμεν. (1).

---

(1) Οἱ πίνακες τῆς Ἀριθμητικῆς ἐκδοθέντες ἐγκρίσει τοῦ ὑπουργείου πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων εἶναι 60 τὸν ἀριθμὸν, περιέχοντες πλήρη ἀριθμητικῆς πρακτικῆς πραγματείαν· ἐξ αὐτῶν δὲ οἱ μὲν ἐπιγράφονται, ὅτι διδάσκονται ἐγγράφως, οἱ δὲ ἀγράφως, περιέχοντες καὶ τρόπους διδασκαλίας. Οἱ

§. 2. *Κατάταξις καὶ διδασκαλία τῆς ἐγγράφου Ἀριθμητικῆς.*

Ἡ Ἀριθμητικὴ ἡ ἔγγραφος διδάσκεται ἅπαξ τῆς ἡμέρας τὸ πρωΐ ἀπὸ τὴν 11 ἕως τὴν 12, πρῶτον εἰς τὰ θρανία, ἔπειτα δὲ εἰς τὰ ἡμικύκλια. Κατατάσσονται δὲ οἱ μαθηταὶ εἰς 8 κλάσεις.

Α΄ Κλάσις διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα·

Οἱ εἰς τὸ Α΄· διδάσκονται νὰ ἀριθμῶσιν ἀπὸ τὸ ἓν ἕως τὰ δέκα, ἔπειτα ἀπὸ τὰ δέκα ἕως τὰ ἑκατὸν διακεκριμένως ἐπὶ τῶν δακτύλων, ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Πεσταλότση κτλ. καὶ γράφουσι τὰ δέκα ψηφία ἐπὶ τῆς ἄμμου.

Οἱ εἰς τὸ Β΄ τμῆμα γράφουσιν ἐπὶ τοῦ ἀβακίου τοὺς 10 ἀραβικοὺς χαρακτῆρας, καὶ τὴν δι' αὐτῶν παράστασιν τῶν μονάδων, δεκάδων καὶ ἑκατοντάδων· καὶ ἀναγινώσκουσιν ἀριθμοὺς γεγραμμένους ἀπὸ τὸ ἓν ἕως εἰς τὰ 1000.

μὶν δέκα πρῶτοι πίνακας ἀποβλέπουσι τὴν προφορικὴν ἀρίθμησιν, ἀναγινωσκόμενοι εἰς τὰ ἡμικύκλια ὑπὸ τῶν μαθητῶν προακηθέντων, ὡς εἴπομεν, παρὰ τοῦ διδασκάλου· οἱ δὲ φέροντες τοὺς περιττοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τοῦ 11, 13 καὶ ἑξῆς μέχρι τοῦ 33, ἀποβλέπουσι τὴν κατὰ νοῦν Ἀριθμητικήν, εἰς τοὺς ὁποίους διδάσκονται Μ. Μ. βαθμηδὸν οἱ παῖδες, γυμναζόμενοι ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων κατὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς σημειωμένους τρόπους· τὰς περαιτέρω κατὰ νοῦν ἀριθμητικὰς πράξεις διδάσκουσιν οἱ διδάσκαλοι μεταχειριζόμενοι τὴν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ε. Ξύδη μεταφρασθεῖσαν Ἀριθμητικήν. . . . Οἱ δὲ ἐπιγραφόμενοι πίνακες ὅτι διδάσκονται ἐγγράφως, χρησιμεύουσιν εἰς τὴν ἔγγραφον ἀριθμητικήν, διδασκομένην εἰς τὰ θρανία καὶ τὰ ἡμικύκλια. Ἐκ τούτων δὲ τῶν πινάκων ὅσοι περιέχουσι κανόνας καὶ οἱ ἐπιγραφόμενοι ὅτι διδάσκονται διττῶς, μανθάνονται ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰς τὰ ἡμικύκλια εἰς τὸ Μ. Μ. μάθημα τῆς κατὰ νοῦν Ἀριθμητικῆς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου κάμνοντος κατὰ πρῶτον τὰς προακήσεις, καὶ ἔπειτα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν πρωτοσχόλων κατὰ τοὺς τρόπους τοὺς εἰς αὐτοὺς τοὺς πίνακας σημειωμένους.

Β'. Κλάσις διδάσκεται Ἀρίθμησιν, ἤτοι τὸν μηχανισμὸν τῆς ἐπ' ἄπειρον προφορικῆς ἀριθμήσεως, καθὼς καὶ τὸν τῆς γραπτῆς.

Γ'. — — Πρόσθεσιν.

Δ'. — — Ἀφαίρεσιν.

Ε'. — — Πολυπλασιασμόν.

ς'. — — Διαίρεσιν.

Ζ'. διδάσκεται κλάσματα κοινὰ καὶ δεκαδικὰ, καὶ συμμιγεῖς ἀριθμούς.

Η'. Ἐφαρμογὴν τῆς Ἀριθμητικῆς εἰς λύσιν προβλημάτων διὰ διαφόρων μεθόδων κτλ.

Σημείωσις. Εἴπομεν ὅτι ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ κάμνῃ τὰς εἰσαγωγικὰς ἑρμηνείας, ἐξηγῶν αὐτὸς τὰς ἀρχὰς καὶ βάσεις ἑκάστου μαθήματος ἀπ' εὐθείας, ἄνευ τῆς ἐξηγήσεως τῶν ὁποίων δὲν δύνανται οἱ μαθηταὶ νὰ νοήσωσι τί διδάσκωνται ἢ τί πράττωσιν. Καὶ εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς ἀνάγκη εἶναι νὰ κάμνῃ ἐπίσης ὁ διδάσκαλος τὰς τοιαύτας προασκήσεις καθ' ὅλας τὰς κλάσεις, ὁδηγούμενος ἐκ τῶν ἐν τῷ παρόντι ἐκτεθειμένων, καθὼς καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ περὶ Ταχυμαθητικῆς περὶ Ἀριθμητικῆς ἐκτεθέντων· ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν διδαχθέντων οἱ μαθηταὶ ἐξασκοῦνται ἔπειτα ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων ὑπαγορευόμενοι εἰς τὴν ἐν τοῖς θρανίοις γινομένην Ἀριθμητικήν. Ἰδοὺ δὲ πότε καὶ πῶς ἐκτελεῖ καὶ ταύτην τὴν διδασκαλίαν ὁ διδάσκαλος.

Ἐξετάζων τοὺς μαθητὰς μιᾶς Κλάσεως, τῆς Ἀριθμήσεως φέρ' εἰπεῖν, εὑρίσκει ἐξ αὐτῶν τινας ἱκανοὺς νὰ προβιβασθῶσιν εἰς τὴν πρόσθεσιν. Τούτους πρέπει πρῶτον, τάσσων εἰς μίαν χορείαν, νὰ διδάξῃ προεισαγωγικῶς τοὺς λόγους, τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς τρόπους καθ' οὓς ἐκτελεῖται ἡ πρᾶξις τῆς προσθέσεως· Νὰ ἐξηγήσῃ λ. χ. τί ἐστι Πρόσθεσις· ὅτι οἱ προσθετέοι ἀριθμοὶ σημαίνουσι πάντοτε ὁμοειδῆ πράγματα· ὅτι καταστρόνονται οὕτως οἱ ἀριθμοὶ, τασσομένων τῶν μονάδων ὑπὸ τὰς μονά-

δας καὶ τῶν δεκάδων ὑπὸ τὰς δεκάδας κτλ· ὅτι ἡ πρᾶξις ἀρχίζεται ἀπὸ τὰς μονάδας καὶ διὰ τί, καὶ ἐκτελεῖται κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον, γινομένης ἐφαρμογῆς ἐπὶ δύο ἢ τριῶν παραδειγμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων καὶ οἱ μαθηταὶ προσκαλοῦνται νὰ πράξωσιν ἐπανορθούμενοι ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου, ὅπου ἂν σφάλλωσιν. Ἀρ' οὖ ἡ εἰσαγωγικὴ αὕτη διδασκαλία γενῆ προηγουμένως εἰς δύο παραδόσεις, τῇ ἐπαύριον κατατάσσονται καὶ οὗτοι εἰς τὴν Κλάσιν τῆς Προσθέσεως, καὶ εἰς τὰ θρανία ἀσκοῦνται κατὰ τὰ προδιδαχθέντα γράφοντες καὶ ἐκτελοῦντες τὰς πράξεις καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ πρωτοσχόλου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐρχόμενοι εἰς τὰ ἡμικύκλια ἐκτελοῦσιν αὐτὰς ταύτας τὰς πράξεις, ἀφ' ἑαυτῶν κατὰ τὰ προδιδαχθέντα, χωρὶς καμμιᾶς ἄλλης ὁδηγίας. Τὸ αὐτὸ ἔχει νὰ πράξῃ καὶ διὰ τοὺς προβιβαζομένους εἰς τὴν Ἀφαίρεσιν κτλ. Ἐκ διαλειμμάτων δὲ ἐρχόμενος εἰς τὰ ἡμικύκλια, ποτὲ μὲν ταύτης τῆς Κλάσεως, ποτὲ δὲ ἐκείνης, θέλει ἐπιβλέπει ἐὰν ἐκτελῶνται ὀρθῶς αἱ πράξεις, ἐὰν ἕκαστος τῶν μαθητῶν ἐννοῇ καλῶς τὸ πρασσόμενον, ἐπανορθόνων δι' ἐπαναλήψεων τὰ σφαλλόμενα. Ἐπίσης δὲ καὶ τὴν ἐν τοῖς θρανίοις γινομένην ἄσκησιν πρέπει νὰ ἐπιβλέπῃ, παρατηρῶν οὐ μόνον ἐὰν οἱ ὑπαγορευταὶ ὑπαγορεύωσι καλῶς, ἀλλὰ καὶ οἱ μαθηταὶ ἂν ἐκτελῶσιν ὀρθῶς τὰ ὑπαγορευόμενα. Διότι ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐνόησαν τὰ προδιδαχθέντα καλῶς, καὶ καλῶς νῦν ἀσκοῦνται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων κατανοεῖται πόσον ἐσφαλμένην ἰδέαν ἔχουσιν, ὅσοι νομίζουσιν ὅτι ἡ εἰς τὰ θρανία γενομένη ἀριθμητικὴ εἶναι περιττὴ ὅλως ἀπασχόλησις τῶν μαθητῶν· οἱ τοιοῦτοι ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐδ' εἰς τὸ πνεῦμα τῆς μεθόδου ἐνεβάτευσαν, οὐδ' ὅτι φροντίζουν νὰ ἐξακριβόνωσι τὰ γινόμενα. Ὁ διδάσκαλος δὲν δύναται ἀπ' εὐθείας νὰ ἐνεργῇ ὅλην τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ τμήματος, οὐδὲ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἀναγκαίαν ἄσκησιν

τῶν μαθητῶν. Αὐτὸς κάμνει, εἴπομεν, κατὰ χορείας ἢ τμήματα τὰς προασκήσεις ἢ εἰσαγωγικὰς ἑρμηνείας ἐνδέοντι εἰς ὅλα τὰ μαθήματα· ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν διδαχθέντων ἔπειτα ἀκοῦνται οἱ μαθηταὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν πρωτοσχόλων ἢ εἰς τὰ θρανία ἢ εἰς τὰ ἡμικύκλια. Οἱ τῶν κατωτέρων τάξεων τῆς Ἀριθμητικῆς μαθηταὶ ἀσκοῦνται ἢ ἐπιδιδάσκωνται ἐν τοῖς θρανίοις τὰ προδιδαχθέντα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, τὰ ὁποῖα ἔπειτα ἔρχονται εἰς τὰς χορείας νὰ ἐφαρμόσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν ἐκτελοῦντες τὰς πράξεις· ἐξεναντίας δὲ τὰς εἰς τὰς ἀνωτέρας κλάσεις τῆς Ἀριθμητικῆς πράξεις, οὖσας πολυπλόκους, ὁ διδάσκαλος ἀπ' εὐθείας διδάσκει εἰς τὰ ἡμικύκλια, καὶ μετὰ τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπισασίαν πρωτοσχόλων, ἀσκοῦνται οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῶν προδιδαχθέντων ἢ εἰς τὰ θρανία (ἢ εἰς τὰ ἡμικύκλια).

Εἰς ὅσα σχολεῖα δὲν γίνονται αἱ προασκήσεις ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, οὐδ εἰς τὰ θρανία Ἀριθμητικὴ πρὸς ἐπανάληψιν αὐτῶν, ἐκεῖ καταδεικνύονται οἱ μαθηταὶ πάντη ἀστοιχείωτοι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἁπλουστέρας ἀριθμητικὰς πράξεις, καὶ οἱ διδάσκαλοι φροῦνται ὅτι παραμελοῦσι νὰ διδάσκωσι κατὰ τὰς διατάξεις τῆς μεθόδου.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΙΣ ΤΑ ΘΡΑΝΙΑ.

(Ἄσκησις προπαρασκευαστική)

Ὅταν ἔλθῃ ὁ διωρισμένος καιρὸς τοῦ μαθήματος τούτου, οἱ μαθηταὶ κινοῦσιν ἀπὸ τὰ ἡμικύκλια τῆς Ἀναγνώσεως καὶ ἐρχόμενοι γύρω τῶν θρανίων χωρίζονται, ὅταν καθεῖς φθάσῃ εἰς τὸ διωρισμένον εἰς αὐτὸν γραφεῖον, καὶ οὕτω συστήνονται κατὰ κλάσεις τῆς Ἀριθμητικῆς. Ἡ μεταβολὴ αὕτη θεμελιόνεται εἰς τοῦτο, ὅτι τὰ παιδία, τὰ μεταβαίνοντα ἀπὸ τὸ ἓν μάθημα εἰς τ' ἄλλο, δὲν εἶναι ὅλα τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ εἰς τοῦτο τὸ νέον μάθημα, οὐδὲ τῆς αὐτῆς κλάσεως· ἐπειδὴ

ὁ τῆς Η', φερ' εἰπεῖν, τῆς Ἀναγνώσεως ἐμπορεῖ νὰ ἦναι τῆς γ'. τῆς Ἀριθμητικῆς ἢ ἄλλης, κατὰ τὴν ὁποίαν τύχῃ νὰ ἔχῃ μάθησιν.

Καθεὶς τῶν μαθητῶν πρέπει νὰ ἔχῃ ἓν ἀβάκιον καὶ πλακοκόνδυλον· καὶ καθεὶς τῶν ἑρμηνευτῶν, ἕνα πίνακα πρὸς ὑπαγόρευσιν.

Ἀφ' οὗ δοθῇ τὸ πρόσταγμα τῆς ἐνάρξεως τοῦ μαθήματος, ὁ πρωτόσχολος ὑπαγορευτὴς τῆς ἡ: κλάσεως, ὑπαγορεύει ἓν πρόβλημα ἐκ τοῦ ἰδίου του πίνακος, τὸ ὁποῖον οἱ μαθηταὶ τῆς κλάσεώς του γράφουσιν ἐπὶ τῶν ἰδίων των ἀβακίων (1).

Ὁ τῆς ἑβδόμης ἀπαγγέλλει ἓν πρόβλημα εἰς λύσιν, καὶ ὑπαγορεύει εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ γράψωσι τὰς ποσότητας, εἰς τὰς ὁποίας ἔχουν νὰ κάμωσι τὰς προκειμένας ἀριθμητικὰς ἐργασίας.

Οἱ τῆς διαιρέσεως, τοῦ πολυπλασιασμοῦ, τῆς ἀφαιρέσεως καὶ τῆς προσθέσεως ὑπαγορεύουσιν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς προκειμένους ἀριθμοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ μαθηταί των γράφουσιν (2).

Ὁ τῆς ἀριθμήσεως ὑπαγορεύει καὶ αὐτὸς ἕνα ἀριθμὸν, οὗ-

---

(1) Εἰς τὴν γραφὴν τῆς Ἀριθμητικῆς τὰ ἀβάκια, ἐὰν ἦναι κινητὰ, κρατοῦνται ἢ θέτονται ἐπὶ τῶν γραφείων, ὄχι κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μήκους τῆς ἐπιφανείας των, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ πλάτους των· τουτέστι θέτονται ὀρθὰ εἰς τρόπον ὥστε ἐκ τῶν μικροτέρων πλευρῶν των ἡ μία ἐπιστηρίζεται εἰς τὸν πῆχυν τοῦ κάτω χείλους τοῦ γραφείου, ἡ δὲ ἑτέρα βλέπει πρὸς τὰ ἄνω. Τοιουτοτρόπως τὰ κατὰ μῆκος χαρακώματα τῶν ἀβακίων ἢ πλακῶν, τὰ χρησιμεύοντα εἰς τὸ γράφιμον, διαιροῦσι τότε αὐτὰς εἰς στήλας καθέτους, εἰς τας ὁποίας ἐγγράφονται οἱ ἀριθμοὶ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους τῶν ὁποίων ἐπιγράφονται τὰ στοιχεῖα Ε, Δ, Μ, ἀρκτικὰ τῶν Ἑκατοντὰς, Δεκὰς, Μονὰς, πρὸς ὁδηγίαν τῶν ἀρχαρίων τῶν γραφόντων τὴν ἀρίθμησιν.

(2) Ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνεται ἡ ὑπαγόρευσις εἰς πᾶσαν κλάσιν, εἶναι κατηλεπτῶς σημειωμένος εἰς τοὺς ἰδίους πίνακας ἑκάστης.

τω π. χ. γράψατε τὸν ἀριθμὸν 3,145, ἔπειτα ἐπαναλαμβάνει ἀναλυτικῶς ἀπαγγέλλων· τρεῖς χιλιάδας εἰς τὸν τόπον τῶν χιλιάδων, μίαν ἑκατοντάδα εἰς τὸν τόπον τῶν ἑκατοντάδων, τέσσαρας δεκάδας εἰς τὸν τόπον τῶν δεκάδων, πέντε μονάδας εἰς τὸν τόπον τῶν μονάδων, τρεῖς χιλιάδας ἑκατὸν τεσσαράκοντα πέντε (1).

Ὁ τοῦ β΄: τμήματος τῆς ἀ: ὑπαγορεύει καὶ αὐτὸς ἓν ψηφίον οὕτω· γράψατε τὸ 1 εἰς τὴν β΄: ὑπαγόρευσιν· γράψατε τὸ 2 ὑποκάτω τοῦ 1: κτλ. Οἱ μαθηταὶ γράφουσι κατὰ στήλην κάθετον τὰ ὑπαγορευόμενα, βλέποντες εἰς τὸ ὑπόδειγμα τὸ ἐπὶ τοῦ βάθρου, διὰ ν' ἀπομιμῶνται καλῶς τὸ σχῆμα τῶν δέκα ψηφίων.

Ὁ δὲ τοῦ α΄: τμήματος περιορίζεται μόνον εἰς τὸ νὰ διορίζῃ τοὺς μαθητάς του νὰ χαράσσωσι τοὺς τῆς ἀριθμητικῆς χαρακτῆρας ἐπὶ τῆς ἄμμου ἢ ἐπὶ τοῦ ἀβακίου παρόμοια, καθὼς διορίζονται καὶ οἱ τῆς α΄: κλάσεως τῆς γραφῆς νὰ χαράσσωσι γράμματα. Οἱ δὲ μὴ μαθόντες εἰσέτι νὰ γράφωσι τὰ ψηφία ἀρχάριοι διδάσκονται εἰς μίαν τῶν ὑπὸ τὸ βάθρον χορείαν τὴν προφορικὴν ἀρίθμησιν ἀπὸ τὸ 1—10. ὡς θέλομεν εἰπεῖ κατωτέρω.

Ἀφ' οὗ ὁ τοῦ β΄: τμήματος τῆς α΄: κλάσεως ὑπαγορεύσῃ, ἐξαναρχίζει ὁ τῆς Η΄. ὑπαγορεύων μέρος τῶν ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ γένωσι πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος.

Οἱ δὲ τῶν ἑπομένων κλάσεων πράσσουσι τὸ αὐτό. Ὁ τῆς δικιρέσεως, φέρ' εἰπεῖν, κάμνει ἀπαγγέλλων ἓν μέρος τῆς διαι-

---

(1) Οἱ τῆς Ἀριθμήσεως μαθηταὶ πρέπει νὰ ἦναι προγυμνασμένοι, ὡς εἴπομεν, νὰ γνωρίζωσιν ἀναλυτικῶς τὴν σχετικὴν σημασίαν τῶν ψηφίων, τὴν ὁποίαν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των λαμβάνουσι. Τὰ δὲ εἰς αὐτοὺς διδόμενα ὑποδείγματα δὲν πρέπει νὰ περιέχωσιν ὑπὲρ τοὺς 7 ἢ 9 χαρακτῆρας τὸ πολύ, διότι ἀρκεῖ μικρὰ παιδία νὰ ἐννοῶσι τὴν ἀρίθμησιν ἕως τὰς μονάδας ἢ τὰς ἑκατοντάδας τῶν μιλλιονίων· τὴν δὲ περαιτέρω ἀρίθμησιν θέλουν κατὰ μικρὸν γνωρίσει εὐκόλως εἰς τὴν Ζ΄ καὶ Η΄ κλάσιν.

ρέσεως, καὶ ὑπαγορεύει τοὺς μαθητὰς νὰ θέσωσι τὸν δεῖνα ἀριθμὸν εἰς τὸ πηλίκον, καὶ νὰ πολυπλασιάσωσι μ᾽ αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν τὸν διαιρέτην, καὶ νὰ γράψωσι τὸ προκύπτον ὑπὸ τὸν διαιρεθέντα ἀριθμὸν τοῦ διαιρετέου.

Ὁ ἑρμηνευτὴς τῆς ἑπομένης κλάσεως πολυπλασιάζει τὸν πολυπλασιαστέον μὲ τὸν α΄: χαρακτῆρα τοῦ πολυπλασιαστοῦ. Οἱ μαθηταὶ γράφουσι τοὺς ἀριθμοὺς, καθ᾽ ὅσον ὁ πρωτόσχολος ὑπαγορεύει. Ὁ τῆς ἀφαιρέσεως κάμνει καὶ αὐτὸς δύο ἢ τριῶν στηλῶν ἀφαιρέσεις, καὶ οἱ μαθηταὶ γράφουσι τοὺς ὑπαγορευομένους ἀριθμοὺς τῆς διαφορᾶς. Ὁ τῆς προσθέσεως ἀθροίζει τοὺς μιᾶς στήλης χαρακτῆρας, ἀπαγγέλλει καὶ διορίζει νὰ γράψωσι τὸ ἐκ τοῦ ἀθροίσματος προκύπτον. Ὁ τῆς ἀριθμήσεως διορίζει τοὺς μαθητάς του νὰ γράψωσιν ἕνα ἀρθμὸν κτλ.

Αἱ ὑπαγορεύσεις ἐξαναρχίζονται· κάμνουσιν ἔτι μέρος τῶν ἐργασιῶν. Ἀφ᾽ οὗ δὲ τελειωθῶσιν ὅλαι, οἱ ὑπαγορευταὶ στρέφουσι τοὺς τηλεγράφους διὰ νὰ γείνῃ ἡ διόρθωσις· γίνεται δὲ καὶ αὕτη, ὡς εἰς τὴν γραφήν. Οἱ ἑρμηνευταὶ προσέχουν νὰ βεβαιωθῶσι περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν προκυπτόντων ἐκ τῶν ἐργασιῶν, περὶ τοῦ πῶς εἶναι θεμένοι οἱ ἀριθμοὶ, καὶ πῶς εἶναι γραμμένοι οἱ χαρακτῆρες. Ὅταν δ᾽ οἱ μαθηταὶ μιᾶς κλάσεως γράψωσι τὸ εἰς αὐτοὺς ὑπαγορευθὲν, καὶ ἐν ᾧ καιρῷ γίνονται αἱ ὑπαγορεύσεις εἰς τὰς ἄλλας κλάσεις, ἔχουν χρέος νὰ μεταγράψωσι, μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ἐπὶ τῶν ἰδίων των ἀβακίων, ὅλον τὸ ὑπαγορευθέν· Ἡ ἀντιγραφὴ αὕτη γίνεται παρομοίως εἰς ὅλας τὰς κλάσεις, εἰς τρόπον ὥστε ἕκαστος τῶν μαθητῶν ἔχει νὰ παρουσιάνῃ δύο φορὰς γεγραμμένην τὴν ὑπαγορευθεῖσαν πράξιν εἰς τὴν κλάσιν του.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαγορεύσεων χρειάζεται νὰ ἦναι ὡρισμένος· πρέπει δὲ νὰ γίνωνται ἓξ καὶ διὰ τὴν μικροτέραν ἀριθμητικὴν ἐργασίαν. Ὁ διδάσκαλος ἔχει χρέος λοιπὸν νὰ φροντίζῃ νὰ προσημειόνῃ μὲ τὸ πολυβδοκόνδυλον, ἢ ἄλλως πῶς, ὅ,τι ἐξ ἑνὸς πίνακος θέλῃ ὑπαγορευθῇ ὑπὸ ἑνὸς εἰς μίαν φοράν.

Εἰς τὴν ἀρίθμησιν γίνονται ὁμοίως ἓξ ὑπαγορεύσεις (1). Ὅταν δὲ τύχῃ νὰ μὴ ἔχωσιν ὅλαι αἱ κλάσεις ὑποδείγματα μακρὰ, τότε ὑπαγορεύονται ἀλληλοδιαδόχως πλειότερα εἰς μίαν κλάσιν, ἐνῷ εἰς ἄλλην, ἢ καὶ εἰς τὴν αὐτὴν, ἄλλοτε γίνεται ἑνὸς καὶ μόνου ὑποδείγματος ὑπαγόρευσις κατὰ μίαν διόρθωσιν. Ἂς ὑποθέσωμεν π. χ. ὅτι ὁ ὑπαγορεύων τὴν πρόσθεσιν, ἔχει εἰς τὸν β': ἀριθμὸν τῶν πινάκων τῆς κλάσεώς του μικρὰ παραδείγματα· ἐξ αὐτῶν τὰ μὲν θέλουσι γενῆ εἰς μίαν ὑπαγόρευσιν· τὰ δὲ εἰς δύο, ἐν ᾧ ἄλλου μακροτέρου παραδείγματος ἄλλου πίνακος (ἴδε 6: πίν:) τῆς αὐτῆς τάξεως ἡ ἐργασία θέλει γενῆ εἰς 4: καὶ ἄλλου εἰς 6: ὑπαγορεύσεις. Ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ ἔχῃ καὶ εἰς τοῦτο καλῶς γυμνασμένους τοὺς ὑπαγορευτὰς, ὥστε νὰ μὴ γίνεται κἀμμία ἔλλειψις ἢ διακοπὴ καὶ χασμῳδία εἰς τὰς ὑπαγορεύσεις.

Ἡ Ἀριθμητικὴ διαρκεῖ εἰς τὰ θρανία 20: λεπτὰ ἢ ἡμίσειαν ὥραν τὸ πολύ· κατὰ τὸ διάστημα τοῦ καιροῦ τούτου ἐμπορροῦν νὰ γίνωσι δύο διορθώσεις μετὰ ἓξ ὑπαγορεύσεις διὰ τὴν καθεμίαν διόρθωσιν (2). Ἄλλην $\frac{1}{2}$ ὥραν ἢ 40 λ: ἔρχονται εἰς τὰ ἡμικύκλια οἱ μαθηταὶ διὰ νὰ ἀσκηθῶσιν, ἀφ' ἑαυτῶν κάμνοντες τὰς αὐτὰς πράξεις ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἑρμηνευτῶν.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΙΣ ΤΑ ΗΜΙΚΥΚΛΙΑ.

Α' Κλάσις.

Ἡ εἰς τὰ θρανία Ἀριθμητικὴ εἶναι ἐπανάληψις τῆς παρὰ

---

(1) Ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ τὸ τμῆμα εἶναι δίκα τὰ ὑπαγορευόμενα ψηφία, τὸ τῆς πέμπτης ὑπαγορεύσεως ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὴν ἕκτην, ἤτοι τὸ 5 καὶ τὸ 0.

(2) Ἡ Ἀριθμητικὴ εἰς τὰ θρανία ἀφεύκτως πρέπει νὰ γίνηται· ἐὰν δέ ποτε δὲν μένει ἀρκετὸς καιρὸς, ὁ διδάσκαλος διατάσσει νὰ γίνῃ μόνον μία διόρθωσις.

τοῦ Διδασκάλου προδιδασκαλίας καὶ κοινὴ ἐπ' αὐτῆς ἄσκησις τῶν μαθητῶν, ὑπὸ τῶν ὑπαγορευτῶν γινομένη εἰς τὸ προκείμενον μάθημα τῆς ἐγγράφου Ἀριθμητικῆς πρὸς κατάστρωσιν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων· εἰς δὲ τὰ ἡμικύκλια ἐπαναλαμβάνονται αἱ αὐταὶ πράξεις ὑπὸ ἑκάστου μαθητοῦ πραττόμεναι ἄνευ ἄλλης ὁδηγίας· Μ. Μ. δὲ γίνεται ἡ Ἀριθμητικὴ $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας εἰς τὰ ἡμικύκλια μόνα, τρὶς τῆς ἑβδομάδος ἡ ἔγγραφος, καὶ δὶς ἡ ἄγραφος· διότι τότε αὐτοῦ γίνονται αἱ ἐπαναλήψεις καὶ αἱ προασκήσεις ἐπὶ τῆς ἐγγράφου καὶ ἀγράφου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, καὶ ἡ ἀποστήθησις τῶν κανόνων εἰς τοὺς πίνακας κατὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς τρόπους ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἑρμηνευτῶν.

Α' Κλάσεως πρῶτον τμῆμα διδάσκεται τὴν προφορικὴν Ἀρίθμησιν κατὰ τὰ ἑξῆς.

ά) Προφορικὴ Ἀρίθμησις ἀπὸ τὸ 1—5.

Α' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς, ἔχων ἐκτεταμένην τὴν παλάμην τῆς ἀριστερᾶς του χειρὸς πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἀριθμεῖ τοὺς δακτύλους αὐτῆς, δεικνύων ἕνα ἕκαστον αὐτῶν ἀλληλοδιαδόχως διὰ τοῦ λιχανοῦ τῆς δεξιᾶς, ἀφοῦ πρῶτον, ψαύων ἕνα ἕκαστον χωριστὰ, εἴπῃ· ἓν, ἓν, ἓν, ἓν, ἓν, ἔπειτα ἀριθμεῖ, ψαύων ὁμοίως ἕνα ἕκαστον κατὰ σειρὰν λέγων· ἓν, δύο, τρία, τέσσαρα, πέντε·—ἓν, δύο, τρία, τέσσαρα, πέντε·—1, 2, 3, 4, 5, ἐπαναλαμβάνει πολλάκις τ' αὐτὰ ἀπαγγέλλων μὲ ῥυθμόν· καὶ οἱ τῆς χορείας δὲ ἀκολουθοῦσι μὲ χθαμαλὴν φωνὴν ἀπαγγέλλοντες τ' αὐτὰ, καὶ πράττοντες τὰ αὐτὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς των χειρός. Μετὰ ταῦτα βοηθεῖ ἕνα ἕκαστον μαθητὴν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ν' ἀριθμήσῃ τοὺς 5 δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς του χειρὸς, ἀκολουθούντων καὶ τῶν λοιπῶν μὲ χθαμαλὴν φωνήν.

Β' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς κλείει τοὺς δακτύλους τῆς ἀ-

ριστερᾶς, καὶ ὑψῶν τὸν ἀντίχειρα, ψαυόμενον συγχρόνως διὰ τοῦ λιχανοῦ τῆς δεξιᾶς. λέγει· ἓν, καὶ ἓν, (ὑψῶν ὁμοίως τὸν λιχανὸν τῆς ἀριστερᾶς) δύο, καὶ ἓν (ὑψῶν ὁμοίως τὸν μέσον τῆς ἀριστερᾶς) τρία, καὶ ἓν 4, καὶ ἓν 5. Ἐπαναλαμβάνει τοῦτο πολλάκις, πραττόντων καὶ ἀπαγγελλόντων τὰ αὐτὰ καὶ τῶν μαθητῶν. Ἔπειτα βοηθεῖ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, ὡς ἀνωτέρω διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰ αὐτά.

Γ΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύων ἀλληλοδιαδόχως εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν κατὰ σειρὰν ἀριθμόν τινα δακτύλων ἀνοιγομένων, ἐρωτᾷ νὰ εἴπῃ τὸ ποσὸν αὐτῶν, ὁ δὲ ἐρωτώμενος ἀποκρίνεται ἀριθμῶν αὐτὰ ἐπὶ τῆς ἰδίας του χειρός· εἰς τὸν κατόπιν προτείνει τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν ηὐξημένην κατὰ ἕν, ἔπειτα δεικνύων ἀνοικτὰ τὰ 5 δάκτυλα λέγει. ἐὰν κλείσωμεν 1, 2, 3, πόσα μένουν κλειστὰ, καὶ πόσα ἀνοικτά;—ὁ μαθ: Τόσα κλειστὰ, καὶ τόσα ἀνοικτά. — Ὁ ἑρμηνευτὴς πόσα κλειστὰ καὶ τόσα ἀνοικτὰ πόσα κάμνουν; — ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται· τόσα. Ὅπου ὁ ἐρωτώμενος δὲν ἐπιτυγχάνει ν' ἀπαντήσῃ ὀρθῶς, βοηθεῖται ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἀριθμοῦντος ἐπὶ τῶν δακτύλων.

Προφορικὴ Ἀρίθμησις ἀπὸ τὸ 1—10.

Ἀφ' οὗ οἱ μαθηταὶ ἀπροσκόπτως καὶ ἑτοίμως μάθωσι ν' ἀριθμῶσι τὰ 5 ἐπὶ τῆς μιᾶς χειρὸς, ἀρχίζουν ἔπειτα νὰ διδαχθῶσι τὴν ἀρίθμησιν ἕως τὰ 10.

Α΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς· εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἠριθμήσαμεν 5 δάκτυλα (ἀριθμεῖ 1, 2, 3 κτλ.) ἰδοὺ καὶ εἰς τὴν δεξιὰν ἔχομεν ἄλλα 5 (ἀριθμεῖ)· νὰ ἴδωμεν τώρα 5 δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρὸς, καὶ 5 τῆς ἄλλης πόσα κάμνουν· ἕν, δύο, (ἀριθμεῖ) 3, 4, 5 καὶ ἓν [ἀριθμῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς] ἓξ καὶ ἓν 7 καὶ ἓν .... καὶ ἓν 10. — 5 καὶ 5 κάμνουν 10. Ἔπειτα ἐπαναλαμβάνει 5, 6. 7, 8, 9. 10—5. 6 κτλ. 10 λέγων τὰ αὐ-

τὰ πολλάκις, καὶ πράττων, ὡς εἰς τὸν προηγούμενον ά: τρόπον.

Β΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἀνωτέρω Β΄: τρόπον μὲ τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι ἡ ἀρχὴ γίνεται ἀπὸ τὰ 5: ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ. στον· 5 καὶ ἓν, ἓξ, καὶ ἓν κτλ.

Γ΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ἀφ' οὗ ὁ ἑρμηνευτὴς ἀριθμήσῃ ἐπὶ τῶν δύο του χειρῶν τοὺς 10 ἀριθμοὺς κατὰ σειρὰν, ἐπαναλαμβανόντων καὶ τῶν μαθητῶν, προτείνει εἰς ἕνα ἕκαστον ἀλληλοδιαδόχως ἐρωτήσεις ἐπ' αὐτῶν - οἷον ἓν καὶ ἕν; ὁ μαθ: ἀποκρίνεται 2· ἐ. ρωτ. 2 καὶ 1 ὁ μαθ: 3· ἐρωτ. καὶ 1 -καὶ 1 -καὶ 1 ὁ μαθ: ἀπο. κρίνεται 4—5—6—7 κτλ. Ὅπου δ' ὁ μαθητὴς ἀποτυγχά. νει, βοηθεῖται ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἐπαναλαμβάνοντος ἀπὸ τὸν 5, ἐὰν ὁ προτεινόμενος ἀριθμὸς ἦναι μετὰ τοῦτον· οἷον εἰς τὴν ἐρώτησιν 7 καὶ 1, ἀποτυγχάνοντος τοῦ μαθητοῦ, ὁ ἑρμηνευ. τὴς λέγει 6 [δεικνύων τὰ 5 δάκτυλα τῆς ἀριστερᾶς ἡνωμένα καὶ ἐξακολουθῶν ν' ἀριθμῇ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς) 6—7—8.

Ἄσκησις πρὸς γνῶσιν καὶ διάκρισιν τῶν δέκα ψηφίων.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω οἱ μαθηταὶ ἀριθμοῦντες ἀπταίστως ἐπὶ τῶν δακτύλων ἕως τὰ 10 διδάσκονται αὖθις τοὺς δέκα ἀριθ. μοὺς ἐπὶ τοῦ τριγωνικοῦ σφαιριδιοπίνακος (1) ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ λάβωσιν ἰδέαν διακεκριμένην ἑκάστου ἀριθμοῦ, καὶ νὰ γνωρίσωσι καὶ τὸ ψηφίον, μὲ τὸ ὁποῖον ἕκαστος γράφεται (ἴδε καὶ τὸν πίνακα 2: τῆς Ἀριθμητικῆς Δρακίκη).

Α΄ ΤΡΟΠΟΣ: Ὁ ἑρμηνευτὴς, κατὰ πρῶτον δεικνύων εἰς τὴν ά στήλην τὰ σφαιρίδια, ἀριθμεῖ καθέτως ἀπὸ τὸ ἓν ἕως εἰς τὰ

---

(1) Κατασκευάζεται ὑπὸ Ε. Ξύδου μετὰ τῆς κατὰ νέαν Ἀριθμητικῆς· τοιοῦτος δὲ σφαιριδιοπίναξ ἐτέθη καὶ εἰς τοὺς τῆς Ταχυμαθητικῆς.

δέκα, ἐπαναλαμβανόντων μὲ χθαμαλὴν φωνὴν συγχρόνως ὅλων τῶν μαθητῶν τὰ λεγόμενα. Ἔπειτὰ διέρχεται ὅλους τοὺς ὁριζοντείους στίχους, ἀρχίζων ἀπὸ τὸ ἓν καὶ δεικνύων λέγει· ἓν (σφαιρίδιον ἢ λεπτόν) ἓν καὶ ἓν δύο, δεικνύων τὸν ϛ΄: στίχον· 1, 2, 3, δεικνύων τὸν γ΄ κτλ. μέχρι τοῦ δεκάπου. Ἔπειτα ἀρχίζων ἀπὸ τὸ ἓν, δεικνύει τὸ σφαιρίδιον καὶ τὸ ψηφίον λέγων, ἰδοὺ ἓν λεπτόν· γράφεται μὲ τοῦτο τὸ ψηφίον τὸ ἰῶτα· ἓν, δύο (δεικνύων τὸν ϛ΄: στίχον) γράφεται μὲ τοῦτο τὸ ψηφίον (δεικνύων τὸ ψηφίον 2) κτλ. ἕως τοῦ 5. Μετὰ τοῦτο διέρχεται τοὺς 5 στίχους, δεικνύων πρῶτον τὸ ψηφίον, καὶ ἀριθμῶν ἔπειτα τὰ σφαιρίδια· οἷον ἰδοὺ τὸ 1 — ἓν λεπτὸν (δεικνύων τὸ σφαιρίδιον ἢ τὴν γραμμὴν),—δύο (δεικν:τὸ ψηφίον) ἓν, δύο λεπτὰ (δεικνύων καὶ ἀριθμῶν τὰ σφαιρίδια κτλ. μέχρι τῶν 5). Ἀφοῦ γνωρίσωσι καλῶς ταῦτα τὰ 5: ψηφία οἱ μαθηταὶ, προσθέτεται καθ' ἡμέραν εἰς τὰ προμεμαθημένα ἐπαναλαμβανόμενα εἷς στίχος καὶ ἓν ψηφίον, μέχρις οὗ μάθωσι νὰ γνωρίζωσι καὶ τὰ δέκα ἀπταίστως.

Β΄. ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύων ἀλληλοδιαδόχως τὰ μεμαθημένα ψηφία, πρῶτον κατὰ σειρὰν, ἔπειτα ἀτάκτως, ἐρωτᾷ·τὸ ψηφίον τοῦτο πόσα σημαίνει; ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται, ὁ δὲ ἑρμηνευτὴς ἀριθμεῖ τὰ λεπτὰ δεικνύων αὐτά· οἷον τί σημαίνει τοῦτο τὸ ψηφίον (δεικνύων τὸ 1), ὁ μαθητὴς ἓν, ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει ἓν, δεικνύων τὸ σφαιρίδιον (ἢ τὴν γραμμὴν ἐπὶ τοῦ 4. Πιν:) ἔπειτα ἐρωτᾷ τὸν κατόπιν, τί σημαίνει τοῦτο; δεικνύων ἓν τῶν ψηφίων 2—3—4 κτλ. ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται δύο ἢ τρία, — ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύων τὰ σφαιρίδια λέγει· ἓν, δύο, κτλ. Ὅταν ὁ μαθητὴς σφάλλῃ, ὁ ἑρμηνευτὴς τὸν βοηθεῖ νὰ τὰ εἴπῃ, καὶ ἐρωτᾷ τὸν κατόπιν τὰ αὐτά.

Γ΄. ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς προσκαλεῖ ἕνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν, νὰ δείξῃ μὲ τὸν δάκτυλον, ἢ μὲ τὸν δείκτην, ἓν ψηφίον, καὶ νὰ εἴπῃ καὶ τὴν σημασίαν αὐτοῦ. Δείξε τὸ ψηφίον 2 ἢ 3 κτλ. ὁ μαθητὴς δεικνύει τὸ 2. — Ὁ ἑρμην: τί σημαίνει; —

ὁ μαθ. δεικνύων τὰ ἄντικρυ σφαιρίδια ἀριθμεῖ 1, 2 κτλ. Ἄλλη ἐρώτησις προτείνεται εἰς τὸν κατόπιν μαθητὴν λαμβάνοντα τὸν δείκτην καὶ πράσσοντα τὰ αὐτά.

Σημείωσις. Ἀφ' οὗ οἱ μαθηταὶ μάθωσιν ἀπταίστως τὴν προφορικὴν ἀρίθμησιν μέχρι τῶν δέκα, ὁ διδάσκαλος αὐτὸς θέλει κάμει τὴν προάσκησιν κατὰ τὰ προεκτεθέντα (ἀνωτέρω σελ. 167.) διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ βαθμηδὸν τὴν πέραν τοῦ δέκα προφορικὴν ἀρίθμησιν μέχρι τῶν 100. Αὐτὸς θέλει διδάξει ὁμοίως κατ' ἀρχὰς καὶ τὴν διὰ τῶν σημείων παράστασιν αὐτῶν τῶν δέκα ἀριθμῶν, καὶ ἀφ' οὗ γνωρίσωσιν αὐτοὺς ἱκανῶς γυμναζόμενοι ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν, καθὼς καὶ τὴν προφορικὴν ἀρίθμησιν μέχρι τῶν 100, τότε κατατάσσονται εἰς τὸ β΄. τμῆμα τῆς α΄. Κλάσεως. Τούτους δὲ ὁ διδάσκαλος διὰ τῶν προασκήσεων θέλει διδάξει πρῶτον τὸν μηχανισμὸν τῆς πέραν τῶν 100 προφορικῆς ἀριθμήσεως, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν τῆς γραπτῆς, κατόπιν δὲ βαθμηδὸν καὶ τὸν μηχανισμὸν ἀμφοτέρων μέχρι τῶν 999 ἢ χιλίων, καθ' ὃν προείπομεν τρόπον (ἔνθα ἀνωτέρω).

Α΄. Κλάσεως Β΄. τμῆμα διδάσκονται τὴν ἀνάγνωσιν ἀριθμῶν γεγραμμένων.

Οἱ οὕτω προασκηθέντες μαθηταὶ τοῦ Β΄. τμήματος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἀναγινώσκουσι τοὺς ἀριθμοὺς γεγραμμένους κατὰ τὴν φυσικήν των τάξιν ἀπὸ τὸ 10—100· καὶ ἔπειτα ἕως τὰ 999 ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἑρμηνευτῶν κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους (ἴδε πίν: Δραΐκη ἀριθ. 6—10).

Α΄. ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ προκειμένου, δεικνύει ἓν ψηφίον ἢ πλειότερα παραστήνοντα ἕνα ἀριθμόν· ὁ μαθητὴς προφέρει τοῦ δεικνυομένου τὴν σημασίαν, 3 ἢ 5 ἢ 28 κτλ.

Β΄. ΤΡΟΠΟΣ Ὁ ἑρμηνευτὴς προφέρει ἕνα τινὰ ἀριθμὸν, ὁ δὲ μαθητὴς πρέπει νὰ ἀποκριθῇ, δεικνύων μὲ τὸν δάκτυλον τὸ ψηφίον ἢ τὰ ψηφία τὰ παραστήνοντα τὸν ῥηθέντα ἀριθμόν.

Γ΄. ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς κρατῶν ἀντεστραμμένον τὸν

πίνακα προτείνει ἕνα ἀριθμὸν· ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται ἀναλύων τὸν προτεινόμενον ἀριθμὸν εἰς ἑκατοντάδας, δεκάδας καὶ μονάδας· οἷον ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει· 225-ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται· 2 ἑκατοντάδες, 2 δεκάδες καὶ 5 μονάδες.

Β΄. Κλάσις· Ἀρίθμησιν γραπτήν.

Α΄. ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύων καὶ ἀπαγγέλλων λέγει· γράψατε τὸν ἀριθμὸν 3, 245. Ὁ πρῶτος μαθητὴς πλησιάζων εἰς τὸν πίνακα διὰ νὰ γράψῃ τὸν ὑπαγορευθέντα ἀριθμὸν, λέγει· 3 χιλιάδας εἰς τὸν τόπον τῶν μονάδων τῆς χιλιάδος. Ὁ β΄. μαθητὴς λέγει (καὶ ὁ πρῶτος γράφει) δύο ἑκατοντάδας εἰς τὸν τόπον τῶν ἑκατοντάδων· ὁ γ΄, 4 δεκάδας εἰς τὸν τόπον τῶν δεκάδων· ὁ δ΄. πέντε μονάδας εἰς τὸν τόπον τῶν μονάδων. Ὁ γράφων λέγει 3245.— Μετὰ τοῦτο προτείνει ἄλλον ἀριθμὸν 5356 — ὁ β΄. μαθητὴς πλησιάζων εἰς τὸν μαυροπίνακα λέγει γράφων (ὑποκάτω ἑκάστου ἀντιστοίχου ἀριθμοῦ) 3 χιλιάδας εἰς τὸν τόπον τῶν μονάδων τῆς χιλιάδος — ὁ κατόπιν, 3 ἑκατοντάδας εἰς τὸν τόπον τῶν ἑκατοντάδων ὁ κατόπιν κτλ. ὁ δὲ γράφων μετὰ τὸ τέλος ἐπαναλαμβάνει 5256. Ἄλλον ἀριθμὸν κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον προτεινόμενον καὶ ὑπαγορευόμενον γράφει ὁ κατόπιν κτλ. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ὁ ἑρμηνευτὴς διορθόνει τὸν μὴ ὑπαγορεύοντα ὀρθῶς.

Β΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύων ἀναγινώσκει ἐπὶ τῶν γραφθέντων ἀριθμῶν τὸν πρῶτον· οἷον 3,215· ὁ πρῶτος μαθητὴς, λέγει· 5 μονάδες εἰς τὸν τόπον τῶν μονάδων· ὁ β΄, 4 δεκάδες ἢ τεσσαράκοντα εἰς τὸν τόπον τῶν δεκάδων· ὁ γ΄, 2 ἑκατοντάδες ἢ διακόσια εἰς τὸν τόπον τῶν ἑκατοντάδων· ὁ δ΄, τρεῖς χιλιάδες εἰς τὸν τόπον τῶν μονάδων τῆς χιλιάδος· ὁ ε΄ ἀπαγγέλλει ὁλόκληρον τὸν ἀριθμὸν, τρεῖς χιλιάδες διακόσια τεσσαράκοντα πέντε· ὁ ς΄ καὶ οἱ ἑξῆς κατὰ τὸν ὅμοιον

τρόπον ἀναλύουσιν ἄλλον ἀριθμὸν, τὸν κατόπιν προτεινόμενον ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ κτλ.

ΤΡΟΠΟΣ. Γ'. (Πίναξ ἀντεστραμμένος). Ὁ ἑρμηνευτὴς προτείνει ἕνα ἀριθμὸν οἷον, τὸν 3, 245· ὁ πρῶτος μαθητὴς γράφει αὐτὸν ἀπαγγέλλων (αὐτὸς μόνος) ὡς εἰς τὸν α'. τρόπον· ἄλλον ἀριθμὸν προτεινόμενον γράφει ὑποκάτω ὁ β'. μαθητὴς κτλ.

Γ'· Κλάσις, Πρόσθεσιν

Ὁ ἑρμηνευτὴς κρατεῖ τὸν δείκτην ἐπάνω εἰς ἓν τῶν ὄντων εἰς τὸν πίνακα παραδειγμάτων. Ὁ πρῶτος μαθητὴς, πλησιάζων εἰς τὸν μαυροπίνακα, ἀναγινώσκει πρῶτον τὸ δεικνυόμενον ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ (οἷον 345) καὶ γράφων ἐπαναλαμβάνει λέγων· γράφω 3 ἑκατοντάδας, 4 δεκάδας, 5 μονάδας· ὁ β'. πλησιάζων ἀπαγγέλλει ἄλλον ἀριθμὸν δεικνυόμενον, καὶ γράφων ἐπαναλαμβάνει λέγων. τόσας ἑκατοντάδας ὑποκάτω εἰς τὰς ἑκατοντάδας κτλ. ὡς ἀνωτέρω· ὁ γ'· παρομοίως λέγει· γράφω κτλ. καὶ ἄγω γραμμήν.

Ὁ κατόπιν ἀπαγγέλλων συνάπτει δύο χαρακτῆρας καὶ ὁ τρίτος γράφει· ὁ μετὰ τοῦτον προσθέτει τὸν ἀκόλουθον εἰς τὸ ἄθροισμα τῶν δύο προηγουμένων κτλ. ὁ κατόπιν λέγει· βάλω τόσα ὑπὸ τὴν στήλην τῶν μονάδων καὶ κρατῶ . . . ὁ κατόπιν συνάπτει τὸν κρατούμενον ἀριθμὸν μὲ τὸν πρῶτον χαρακτῆρα τῆς δευτέρας στήλης κτλ. ὁ δὲ γράφων ἀπαγγέλλει τὸ γινόμενον ἐκ τοῦ ὁλικοῦ ἀθροίσματος κεφάλαιον, λέγων κεφάλαιον τόσα.

Β'. ΤΡΟΠΟΣ. Καθεῖς τῶν μαθητῶν κατὰ σειρὰν κάμνει μίαν ὁλόκληρον πρόσθεσιν ἑνὸς παραδείγματος διδομένου ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ· πράσσων δ' ἀπαγγέλλει μεγαλοφώνως τὰ τῆς πράξεως.

Γ'. ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς ὑπαγορεύει ἀριθμοὺς εἰς πρόσθεσιν, καὶ δύο μαθηταὶ γράφουσιν αὐτοὺς συγχρόνως ἐπὶ τοῦ

πίνακος. Καθεὶς ἐξ αὐτῶν κάμνει τὴν πρᾶξιν· ὅστις δὲ τὴν κάμνῃ ταχύτερα καὶ ὀρθότερα, πρωτεύει τοῦ ἑτέρου.

Καθ' ὁμοίους τρόπους μὲ τοὺς ἀνωτέρω (τοὺς τῆς προσθέσεως) πράσσεται ἡ ἀφαίρεσις, ὁ πολυπλασιασμὸς, καὶ ἡ διαίρεσις.

Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους διδάσκεται ἡ Ἀριθμητικὴ γινομένων τῶν πράξεων ἐπὶ τῶν μαυροπινάκων, ὅταν ἦναι προσηλωμένα τὰ ἀβάκια ἐπὶ τῶν γραφείων, καὶ οἱ μαθηταὶ δὲν ἔχουσιν ἴδιά των ἀβάκια· εἰς δὲ τὴν ἐναντίαν περίστασιν οἱ μαθηταὶ φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν τὴ ἀβάκια καὶ τὰ πλακοκόνδυλα εἰς τὰ ἡμικύκλια, καὶ τότε πράσσουσι κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΡΙΘΜΗΣΙΝ ΤΗΝ ΓΡΑΠΤΗΝ.

Α΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ πίναξ τῆς ἀριθμητικῆς κρεμᾶται εἰς τὸ μέσον τοῦ μαυροπίνακος· ὁ δ' ἑρμηνευτὴς τῆς ἀριθμήσεως δεικνύει ἕνα ἀριθμὸν τὸν εἰς τὸν πίνακα (3,145 π. χ.) καὶ λέγει· γράψατε τὸν ἀριθμὸν 3,145. Ὁ πρῶτος μαθητὴς λέγει· 3 χιλιάδας, καὶ γράφει τοῦτον τὸν ἀριθμὸν εἰς τὸ ἴδιόν του ἀβάκιον· οἱ τῆς χορείας ὅλοι γράφουσιν ὁμοίως τὸ αὐτό. Ὁ κατόπιν λέγει μίαν ἑκατοντάδα καὶ γράφουσιν ὅλοι κτλ.

Β΄ ΤΡΟΠΟΣ. Καθὼς εἰς τὸν μαυροπίνακα.

Γ΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς λέγει· γράψατε 3,145· ὅλοι δὲ ταὐτοχρόνως γράφουσι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἰδίου των ἀβακίου· καὶ στρέφοντες αὐτὸ πρὸς τὸν ἑρμηνευτὴν, τὸν δεικνύουσι. Μετὰ τοῦτο γράφουσιν ἄλλους ἀριθμούς.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΘΕΣΙΝ.

Α΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὅλοι οἱ μαθηταὶ γράφουσιν ἐπὶ τοῦ ἀβακίου των τοὺς δεικνυομένους ἀριθμοὺς ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἀπαγγέλλοντες ἕκαστος κατὰ σειρὰν, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, τοὺς

ἀριθμοὺς καὶ ἓν μέρος τῆς πράξεως, ὡς εἰς τὸν ἀ: τρόπον τῆς εἰς τὸν μαυροπίνακα γενομένης προσθέσεως, μὲ ταύτην τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι γράφουσιν ὅλοι συγχρόνως.

Β΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὅλοι γράφουσι τοὺς ἀριθμοὺς, καὶ καθεὶς ἐξ αὐτῶν κάμνει μίαν πρᾶξιν ὁλόκληρον, ἀπαγγέλλων μεγαλοφώνως τὰ τῆς πράξεως. ταύτην δ' ὅλοι οἱ ἄλλοι γράφουσιν, ἐν ᾧ ἐκεῖνος τὴν ὑπαγορεύει.

Γ΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὅλοι ἔτι γράφουν οἱ μαθηταὶ γράφουσι πάλιν τοὺς ἀριθ. τοὺς δεικνυομένους ὑπὸ τοῦ ἕρμην', καὶ καθεὶς κατὰ μέρος πράσσει τὴν πρᾶξιν σιωπῶν' τὸν δὲ πρῶτον τόπον λαμβάνει ὁ ἀξιώτερος, ἤγουν ὁ ὀρθότερον καὶ ταχύτερον πράξας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Οἱ ἀνωτέρω τρόποι τῆς διδασκαλίας ἁρμόζουσιν εἰς τὴν ἀρίθμησιν καὶ εἰς τὰς 4: ἁπλᾶς πράξεις τῆς Ἀριθμητικῆς· οἱ δὲ τῆς Ζ΄: καὶ Η΄: κλάσεως μαθηταὶ ἀκολουθοῦσι νὰ ἐργάζωνται ἄνευ διακοπῆς εἰς τὰ ἡμικύκλια καθ' ἕνα μόνον τρόπον· διδάσκονται δὲ τὸν τρόπον τῶν πράξεων καὶ τοὺς λόγους προηγουμένως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, καὶ γυμνάζονται μετὰ τοῦτο τὴν ἐφαρμογὴν ἐπὶ παραδειγμάτων ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων· ἕκαστος δὲ μαθητὴς αὐτῶν τῶν κλάσεων πρέπει νὰ ἔχῃ ἀβάκιον, διὰ νὰ κάμωσιν ὅλοι συγχρόνως τὰς ἐργασίας ἐξασκούμενοι εἰς τὰ ἡμικύκλια.

Καὶ εἰς τὰς κατωτέρας δὲ κλάσεις οἱ μαθηταὶ προβιβαζόμενοι ἀπὸ μιᾶς κλάσεως καὶ ἀπὸ μιᾶς πράξεως εἰς ἄλλην πρέπει νὰ διδάσκωνται, ὡς εἴπομεν Μ: Μ: τοὺς εἰς τοὺς πίνακας κανόνας ἰδίως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐπαναλαμβάνοντος τὰ τῆς παρελθούσης καὶ προδιδάσκοντος τὰ τῆς ἑπομένης. Ἀρ' οὖ, φέρ' εἰπεῖν, οἱ εἰς τὸ β΄. τμῆμα τῆς α΄: τάξεως μάθουν νὰ γράφωσι τὰ 10 ψηφία καὶ ν' ἀναγινώσκωσιν ἀριθμοὺς γεγραμμένους ἕως τὰ 1000, καὶ μέλλουν νὰ προβιβασθῶσιν εἰς τὴν

Β'. τάξιν, διδάσκονται κατ' ἐπανάληψιν καὶ περιληπτικῶς, συνηγμένοι εἰς ἓν ἡμικύκλιον, τὸν μηχανισμὸν τοῦ ἀριθμεῖν, ὅτι εἶναι δηλ. ἐπανάληψις 1, 2, 3, ἑκατοντάδων κτλ. συγχρόνως δὲ καὶ πῶς γίνεται ἡ γραφὴ αὐτῶν τῶν δέκα ψηφίων, λαμβάνοντος ἑκάστου σχετικὴν σημασίαν ὡς ἐκ τῆς θέσεως· ἐξηγοῦνται δὲ καὶ αἱ θέσεις, ἢ οἱ τρεῖς τόποι, κατὰ τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον προεγράψαμεν (σελ. 170 . .) Μετὰ ταῦτα γίνεται προάσκησις ἐπὶ τοῦ Β': τριαδικοῦ κόμματος καὶ ἐξήγησις ὅτι καὶ τοῦτο σύγκειται ἐξ ἄλλων τριῶν συστημάτων ἀνωτέρας τάξεως, μονάδων δηλ. δεκάδων καὶ ἑκατοντάδων τῆς χιλιάδος. Αἱ δὲ ὑπαγορεύσεις εἰς τὰ θρανία καὶ αἱ ἀσκήσεις εἰς τὰ ἡμικύκλια τῆς Β': τάξεως κατὰ πρῶτον γίνονται ἐπὶ τριῶν ἀριθμῶν, ἔπειτα ἐπὶ τεσσάρων καὶ καθεξῆς, προηγουμένης πάντοτε προασκήσεως πρὶν τῆς μεταβάσεως εἰς νέον τριαδικὸν κόμμα. Παρομοίως καὶ εἰς τοὺς προβιβαζομένους εἰς τὴν πρόσθεσιν, ὁ διδάσκαλος θέλει ἐξηγήσει πρότερον τὸν ὁρισμὸν τῆς προσθέσεως, τὴν κατάστρωσιν τῶν ἀριθμῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας, καὶ τὸ διὰ τί, ὑπερβαίνοντες τὰ δέκα, προσθέτομεν τὰς δεκάδας εἰς τὴν ἑπομένην στήλην κτλ: μεταχειριζόμενος κατ' ἀρχὰς εὔληπτα παραδείγματα, καὶ ἀριθμοὺς ὄχι ἀφηρημένους· διότι οἱ μαθηταὶ θέλουν ἐννοεῖ τὰς ἐργασίας διὰ τῶν συγκεκριμένων ἀριθμῶν κάλλιον.

Ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ προσέξῃ πῶς οἱ μαθηταὶ κατ' ἀρχὰς θέλουν μάθει νὰ σχηματίζωσι καλῶς τὰ ψηφία, πῶς νὰ ἐννοήσωσιν ὀρθῶς τὴν ἀρίθμησιν, νὰ μάθωσιν ἔπειτα ἀπταίστως καὶ ἑτοίμως τοὺς συνδυασμοὺς τῶν ἀριθμῶν, καὶ τὸν Πυθαγόρειον πίνακα, διότι ἄνευ τούτων δὲν κατορθοῦται οὔτε τὸ ὀρθὸν οὔτε τὸ ταχὺ τῶν ἀριθμητικῶν ἐργασιῶν.

Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ συνειθίζωνται ν' ἀρχίζωσι τὴν πρόσθεσιν πάντοτε ἀπὸ τὰ κάτω· εἰς δὲ τὴν ἀφαίρεσιν, ἀντὶ νὰ ἐλαττοῦται κατὰ μίαν μονάδα ὁ ἀριθμός, ἐκ τοῦ ὁποίου δανειζόμεθα αὐτὴν, ὑπολαμβάνεται ὡς μὴ ἐλαττούμενος· αὐξά-

νεται ὅμως μὲ μίαν μονάδα ὁ ὑπ' αὐτὸν ἀριθμός· (τουτέστι πράσσεται κατὰ τοῦτο ἡ ἀφαίρεσις, καθὼς ὁ κοινὸς λαὸς συνειθίζει νὰ τὴν πράσσῃ δι' εὐκολίαν, κρατῶν τὰς δεκάδας ὡς εἰς τὴν πρόσθεσιν)· ἡ προκύπτουσα διαφορὰ εἶναι ἡ αὐτὴ, οἱ δὲ μαθηταὶ εὐκολύνονται εἰς τὴν ἐργασίαν.

Οἱ μαθηταὶ θέλουν δυσκολευθῆ κατ' ἀρχὰς νὰ ἐννοήσωσι τὰ κλάσματα· ἀλλ' ἐκτὸς τῆς γινομένης ἑρμηνείας περὶ τούτου εἰς τοὺς πίνακας (Ἀριθμητικ. Δραΐκη πίν. 35) ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὰς προγυμνάσεις ἰδιαιτέρως διδάσκων αὐτοὺς, καὶ ἐφαρμόζων τὴν διδασκαλίαν του εἰς παραδείγματα εὔληπτα καὶ συγκεκριμμένα· οἷον ἓν ψωμίον, ἓν μῆλον, τὸ διαιρῶ εἰς 2, 3, 4 ἴσα μέρη· τὸ δ' ἓν μέρος αὐτοῦ λέγεται κλάσμα ἥμισυ, τρίτον (ἤγουν ἓν ἀπὸ τὰ τρία κτλ)· καὶ ὅταν ἑνώσω μαζῆ αὐτὰ τὰ κλάσματα ἔχω πάλιν ὁλόκληρον τὸ ψωμίον, ἢ τὴν μονάδα κτλ. Διὰ δὲ τὰ δεκαδικὰ παρομοίως θέλει λάβει τὴν δραχμὴν εἰς παράδειγμα· ὅτι αὕτη διαιρεῖται εἰς δέκα δεκάρας, καὶ ἡ καθεμία δεκάρα εἰς δέκα λεπτά· ἡ δεκάρα εἶναι δεκατημόριον τῆς δραχμῆς· τὸ λεπτὸν. δεκατημόριον τῆς δεκάρας, καὶ ἑκατοστημόριον τῆς δραχμῆς· διότι, ὅταν λάβω δέκα λεπτὰ, ἔχω μίαν δεκάραν· ὅταν ἑκατὸν, ἔχω μίαν δραχμὴν κτλ. Αἱ προασκήσεις καὶ αἱ ἐπαναλήψεις ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, καὶ ἡ ἐκμάθησις τῶν ὁρισμῶν καὶ γενικῶν κανόνων τῶν εἰς τοὺς ἐν χρήσει πίνακας τοῦ κ. Δραΐκη (τοὺς ἐπιγραφομένους ἀγράφως καὶ διττῶς) γίνονται εἰς τὸ Μ. Μ. μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς, κατὰ τοὺς εἰς αὐτοὺς τοὺς πίνακας σημειωμένους τρόπους, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν καλῶς γυμνασμένων πρωτοσχόλων. Τούτους δὲ ἐργαζομένους ὁ διδάσκαλος πρέπει συχνάκις νὰ ἐπιτηρῇ καὶ νὰ βοηθῇ εἰς τὰς ἐργασίας των.

Οἱ πλέον προχωρημένοι μαθηταὶ, οἱ εἰς τὸ συνδιδακτικὸν τμῆμα, εἶναι καλὸν νὰ ἔχωσιν ἀνὰ χεῖρας καὶ μικρὰν πραγματείαν ἀριθμητικῆς, περιέχουσαν τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τοὺς ἁπλουστέρους λόγους, καὶ ἀνὰ ἓν παράδειγμα τῶν διαφόρων περι-

πτώσεων ἑκάστης ἀριθμητικῆς πράξεως διὰ νὰ διδάσκωνται συνδιδακτικῶς τελειότερα· οἱ οὕτω δὲ διδασκόμενοι εἰς τὰ σχολεῖα μας θέλουν μανθάνει ὅσα ἐξαρκῶσιν εἰς τὰς χρείας τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Οἱ της Ζ': ἀφ' οὗ διδαχθῶσι τὰ κλάσματα, τὰ δεκαδικὰ καὶ κοινά, οἱ τῆς Η': τὰς μεθόδους τῶν τόκων, τῆς ἑταιρίας, τῆς συγκράσεως κτλ. καὶ ἂν δὲν τύχωσιν ἄλλης ἀνωτέρας διδασκαλίας, ἔπειτα δύνανται ν' αὐξήσωσι τὰς γνώσεις των μελετῶντες ἄλλας πραγματείας ἀριθμητικὰς ἐκτενεστέρας (1).

§. 3. ΜΕΤΡΙΚΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ.

Ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος Μ. Μ. ἀντὶ τῆς κατὰ νοῦν Ἀριθμητικῆς, θέλει διδάσκεται τὸ κατὰ νόμον παραδεδεγμένον σύστημα περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. Οἱ τῆς Ζ': ἀρχίζουν τὸ μάθημα τοῦτο, ἅμα διδαχθῶσι τὰ δεκαδικὰ κλάσματα, καὶ ἐξακολουθοῦσιν αὐτὸ καὶ εἰς τὴν Η'.

Τὸ δὲ παραδεχθὲν μετρικὸν σύστημα διὰ Β. Δ. τῆς 28 Σεπτεμβρίου (10 Ὀκτωβρ.) 1836: βάσιν ἔχει τὸ Γαλλόμετρόν, τὰς αὐτὰς ὑποδιαιρέσεις αὐτοῦ καὶ τὰ αὐτὰ πολλαπλᾶ. Ὀνομάζεται δὲ τὸ μὲν μέτρον, πῆχυς Βασιλικός· τὸ δὲ ὑποδεκάμετρον, παλάμη τὸ δ' ἑκατοστημόριον, δάκτυλος, καὶ τὸ χιλιοστημόριον, γραμμή. Μέτρα τοῦ μήκους εἶναι τὸ στάδιον ἢ χιλιάμετρον καὶ ἡ σχοινὶς ἢ μυριάμετρον=10,000 πήχεις Τῶν δὲ στερεῶν καὶ ῥευστῶν εἶναι ἡ λίτρα ἴση μὲ 3|4 τῆς ὀκᾶς· καὶ αἱ δεκαδικαὶ ὑποδιαιρέσεις αὐτῆς, Κοτύλη, Μύστρον, Κύβος· πολλαπλάσιον δὲ, τὸ κοιλὸν ἴσον μὲ τὸ ἑκατόλλιτρον (2).

---

(1) Τοιούτους χρησίμους ἀριθμητικὰς ἔχομεν τὴν τοῦ Δρακίκη Ἀριθμητικὴν εἰς βιβλίον, τὴν στοιχειώδη Ἀριθμητικὴν τοῦ Κ. Ξύδη καὶ τὴν κατὰ νοῦν τοῦ αὐτοῦ. Ἐξεδόθη ἤδη καὶ ἑτέρα κατὰ νοῦν Ἀριθ. (ἐν Πάτραις 1859) ὑπὸ Ἀντωνίου Θηλαίου πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν κατάλληλος.

(2) Πότε αὐχὴς ἔργον νὰ ἀρυλάσσεται εἰς ταύτην τὴν παραδεχθὲν τοῦ δεκα-

Τὰ δὲ σταθμὰ εἶναι δραχμὴ (ἓν χιλιοστὸν λίτρας καθαροῦ ὕδατος)· ὁ δὲ ὀβολὸς, τὸ δεκατημόριον τῆς δραχμῆς, καὶ ὁ κόκκος, τὸ ἑκατοστόν. Τὰ δὲ πολλαπλᾶ εἶναι ἡ Μνᾶ=100 δραχ. ἢ 468 3|4 δράμια παλαιά· αἱ 100 μναῖ λέγονται τάλαντον ἢ καντάριον, καὶ αἱ χίλιαι μναῖ, εἷς τόνος.

Πίνακες ἰδιαίτεροι, περιέχοντες τὰ ἄνω εἰρημένα μέτρα καὶ σταθμὰ καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῶν πρὸς τὰ παλαιὰ θέλουν ἐκδοθῆ ἀπαρτίζοντες τοὺς τῆς Ἀριθμητικῆς πίνακας.

Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ἔχωσι πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὸ μέτρον ἢ τὸν Β. πῆχυν διὰ νὰ συνειθίζωνται νὰ ἐκτιμῶσι τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ καὶ τὴν τῶν ὑποδιαιρέσεων, καθὼς καὶ τῆς λίτρας καὶ τῶν σταθμῶν· νὰ ζυγίζῃ δ' ἐνίοτε καὶ τινα ἀντικείμενα ὁ διδάσκαλος διὰ ν' ἀντιλαμβάνωνται οἱ μαθηταὶ εὐκολώτερον τὴν ποσότητα τῶν ἀντισταθμιζομένων πραγμάτων. Τὴν δ' ἔννοιαν τῶν νομισμάτων θέλουν ἔχει οἱ μαθηταὶ, ὡς συνειθισμένοι νὰ βλέπωσιν ἐκ νηπιότητος, πεντόδραχμα, δραχμὰς κτλ. ἀλλ' ἦναι καλὸν νὰ τοῖς δεικνύεται καὶ τὸ βάρος αὐτῶν, καὶ νὰ τοῖς προτείνωνται καὶ προβλήματα· οἷον, ἀφ' οὗ τόσα πεντόδραχμα ζυγίζουσι τόσας μνᾶς, πόσας χιλιάδας δραχμὰς ἀργυρίου δύναται νὰ σηκώσῃ εἰς τοὺς ὤμους του ὁ ἄνθρωπος; ἢ ὁ ἵππος κτλ. Οἱ δὲ ὑπολογισμοὶ, συντεμνόμενοι διὰ τῶν παραγόντων, θέλουν δεικνύει τὴν εὐκολίαν καὶ τὴν εὐχρηστίαν τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος.

δικοῦ συστήματος καὶ ἡ κατὰ τὸ γαλλικὸν ὀνοματοθεσία, ἑλληνικὴν ἔφεσιν ἔχουσα, διότι εἶναι εὐκολώτερον εἰς τὸν μαθητὴν, ἀκούοντα ὑποδεκάμετρον καὶ χιλιάμετρον, νὰ ἐννοήσῃ τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὸν μονάδα (τοῦ μέτρου) ἢ τὰς λέξεις παλάμην καὶ στάδιον· ἀλλὰ τὸ τῆς ὀνοματολογίας ἀφάλμα, καθὼς καὶ ἄλλα τινα, κατέστησαν δύσκολον τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ τοῦ συστήματος τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, καὶ ἕνεκα τούτων ἡ κοινὴ χρῆσις αὐτοῦ ἀνεβλήθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.

Τὸ μάθημα τοῦτο ἀκολουθεῖ τὴν κατάταξιν τοῦ τῆς ἀναγνώσεως.

Αἱ τέσσαρες πρῶται τάξεις τῆς ἀναγνώσεως συστήνουσιν ἓν τμῆμα, εἰς τὸ ὁποῖον διδάσκονται οἱ μαθηταὶ τὰς προσευχάς.

Ἡ έ, ς', ζ', συστήνουσι δεύτερον τμῆμα, τοῦ ὁποίου οἱ μαθηταὶ διδάσκονται τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν.

Ἡ ή: κλάσις τέλος τῆς ἀναγνώσεως, συστήνει τὸ τρίτον τμῆμα, τοῦ ὁποίου οἱ μαθηταὶ διδάσκονται τὴν Ἱερὰν Κατήχησιν.

Ὁ διδάσκαλος προσδιορίζει τῷ σαββάτῳ Μ: Μ: τὴν ἔκτασιν τῶν τριῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν νὰ διδαχθῶσιν οἱ μαθηταὶ τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα, τεταγμένοι εἰς τὰ ἡμικύκλια κατὰ χορείας τοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως. Εἰς δὲ τὰ δύο πρῶτα τμήματα μόνον οἱ πρωτόσχολοι ἑρμηνευταὶ κρατοῦσι βιβλία.

Α' ΤΜΗΜΑ — Προσευχῶν μάθημα.

Α' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς ἀπαγγέλλει ἀργὰ καὶ καθαρὰ μίαν φράσιν μικράν, ἕνα στίχον τὸ πολύ, καὶ καθεῖς τῶν μαθητῶν κατὰ σειρὰν λέγει μίαν λέξιν αὐτῆς· τὸ ὅμοιον γίνεται δι' ἄλλην δευτέραν φράσιν, τρίτην, καὶ καθεξῆς.

Β' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς ἀναγινώσκει μίαν φράσιν, καὶ ἑρμηνεύει εἰς τὸν πρῶτον μαθητὴν, λέγων αὐτὴν λέξιν πρὸς λέξιν, διὰ νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ καὶ ἐκεῖνος· ἔπειτα, εἰς τὸν δεύτερον τὴν αὐτὴν· κατόπιν εἰς τὸν τρίτον, καὶ καθεξῆς. Ἀφ' οὗ ὅλοι κα-

τὰ σειρὰν ἐπαναλάβωσιν αὐτὴν, ὁ ἑρμηνευτὴς ἀναγινώσκει τὴν ἀκόλουθον φράσιν καὶ τὴν ὑπαγορεύει παρομοίως εἰς ὅλους τοὺς μαθητὰς, ὥστε νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ καθεὶς ἐξ αὐτῶν ἀλληλοδιαδόχως. Μετέπειτα ἀναγινώσκει καὶ βοηθεῖ ὅλους τοὺς μαθητὰς ν' ἀπαγγείλωσιν, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, τὰς δύο φράσεις ἡνωμένας. Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκει ἄλλην τρίτην φράσιν, τὴν ὁποίαν κατὰ σειρὰν παρομοίως ἐξαναλέγωσιν ὅλοι οἱ μαθηταί· καὶ τέλος, ἑνόνων τὰς τρεῖς φράσεις ὁμοῦ, βοηθεῖ τοὺς μαθητὰς νὰ τὰς ἀπαγγείλωσιν. Ἐκ τῶν εἰρημένων εὐκόλως κατανοεῖται πῶς ἐμπορεῖ ὁ ἑρμηνευτὴς νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ μάθημα τοῦτο.

Γ' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς βάλλει ὅλους τοὺς μαθητὰς ν' ἀπαγγείλωσιν ἀλληλοδιαδόχως ὅλον τὸ μελετηθὲν τεμάχιον εἰς τὰς δύο προτέρας ἀσκήσεις.

Σημείωσον ὅτι κατὰ τὰς τρεῖς ἀσκήσεις ὅλοι οἱ μαθηταὶ πρέπει ν' ἀπαγγέλλωσι μὲ χθαμαλὴν φωνὴν ἐπαναλαμβάνοντες ὅ,τι προφέρεται ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ καὶ ὑπὸ ἑκάστου αὐτῶν, καὶ ὁ ἑρμηνευτὴς πρέπει νὰ προσέχῃ νὰ γίνηται τοῦτο ὑπὸ πάντων.

Β' ΤΜΗΜΑ — Ἱερᾶς Ἱστορίας μάθημα.

Α' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς ἀναγινώσκει πρῶτον μίαν ἐρώτησιν ὁμοῦ μὲ τὴν ἀπόκρισίν της ἀργὰ καὶ καθαρὰ, ἐπαναλαμβανόντων αὐτὴν μὲ χθαμαλὴν φωνὴν ὅλων τῶν μαθητῶν· ἔπειτα ἐξαναλέγει τὴν ἀπόκρισιν· καθεὶς δὲ τῶν μαθητῶν λέγει μίαν λέξιν τῆς ἀποκρίσεως. Τὸ αὐτὸ γίνεται δι' ἄλλην δευτέραν ἐρώτησιν, τρίτην καὶ καθεξῆς.

Β' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς ἀναγινώσκει μίαν ἐρώτησιν μὲ τὴν ἀπόκρισίν της· ἔπειτα λέγει τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν πρῶτον μαθητήν· οὗτος δὲ λέγει τὴν ἀπόκρισιν. Τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν κάμνει ὁ ἑρμηνευτὴς ἀποτει-

νόμενος εἰς τὸν δεύτερον μαθητὴν, ἔπειτα εἰς τὸν τρίτον, καὶ καθεξῆς. Καθεὶς δὲ τούτων ἀποκρίνεται κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον. Ὁ ἑρμηνευτὴς πράσσει τὰ αὐτὰ διὰ τὰς ἑπομένας ἐρωτήσεις κτλ. Ἐὰν ἡ ἀπόκρισις τύχῃ νὰ ἦναι μακρὰ, βοηθεῖ τοὺς μαθητὰς νὰ τὴν ἀποστηθίσωσι κατὰ φράσεις καὶ περιόδους, ὡς τὰς προσευχὰς (ἴδε ἀνωτ. Β΄ τρόπον).

Γ΄ ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς προτείνει μίαν ἐρώτησιν εἰς τὸν πρῶτον μαθητὴν, οὗτος δὲ λέγει τὴν ἀπόκρισίν της. Ἡ δευτέρα ἐρώτησις προβάλλεται εἰς τὸν δεύτερον μαθητὴν, ἡ τρίτη εἰς τὸν τρίτον, καὶ οὕτως ἑφεξῆς.

Γ΄ ΤΜΗΜΑ — Ἱερᾶς Κατηχήσεως.

Καθεῖς τῶν μαθητῶν καὶ ὁ ἑρμηνευτὴς ἔχουσιν ἀνὰ χεῖρας ἓν βιβλίον τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως.

Α΄ ΤΡΟΠΟΣ Ὁ ἑρμηνευτὴς, ἀφ' οὗ δείξῃ τὸ τεμάχιον τὸ πρὸς μάθησιν κατ' ἐκείνην τὴν παράδοσιν, καὶ ἀναγνώσῃ αὐτὸ ἀκολουθούντων ὅλων τῶν μαθητῶν μὲ χθαμαλὴν φωνὴν, προτείνει εἰς τὸν ἁ. μαθητὴν μίαν ἐρώτησιν (τὴν πρώτην δηλαδὴ τοῦ προκειμένου μαθήματος)· οὗτος λέγει τὴν ἀπόκρισιν ἀναγινώσκων αὐτὴν μέσα εἰς τὸ βιβλίον. Τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν προβάλλει καὶ εἰς τὸν δεύτερον μαθητὴν, ὅστις λέγει τὴν ἀπόκρισιν· ἔπειτα εἰς τὸν τρίτον, τέταρτον, καὶ τοὺς λοιποὺς καθεξῆς· ἔπειτα προβάλλει ἄλλην δευτέραν ἐρώτησιν, πράσσων κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον· μετέπειτα ἄλλην τρίτην, καὶ καθεξῆς. Εἰς ταύτην τὴν ἄσκησιν καὶ εἰς τὰς ἄλλας παρομοίως τὰς κατὰ χορείας γινομένας, οἱ μαθηταὶ, τῶν ὁποίων ὁ καιρὸς δὲν ἦλθεν ἔτι διὰ νὰ ἀποκριθῶσι, πρέπει νὰ ἐξακολουθῶσι καὶ αὐτοὶ λέγοντες μυστικῶς τὰ ἀπαγγελλόμενα ὑπὸ ἑκάστου τῆς χορείας των.

Β΄. ΤΡΟΠΟΣ. Ἕκαστος τῶν μαθητῶν ἀναγινώσκει τὸ προκείμενον μάθημα ὁλόκληρον (καὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς

ἀποκρίσεις) καὶ ὅλοι οἱ μαθηταὶ μὲ χθαμαλὴν φωνὴν ἀναγινώσκουσιν ἐπαναλαμβάνοντες τὰ αὐτὰ συγχρόνως.

Γ'. ΤΡΟΠΟΣ. Οἱ μαθηταὶ, ἀφ' οὗ δώσωσι τὰ βιβλία των εἰς τὸν ἑρμηνευτὴν, ὅστις τὰ ἐπιθέτει ἐπὶ τοῦ τραπεζιδίου, ἀποκρίνονται ἀπὸ μνήμης εἰς τὰς ὁποίας τοῖς προβάλλει ἐρωτήσεις ἐκεῖνος, πρῶτον τὰς τοῦ βιβλίου, ἔπειτα ἀντιστρέφων αὐτάς. Ὁ πρῶτος ἀποκρίνεται εἰς τὴν πρώτην ἐρώτησιν· ὁ δεύτερος εἰς τὴν ἑπομένην ἐρώτησιν, καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

Κατὰ χορείας εἰς τὰ ἡμικύκλια ἐμποροῦν οἱ μαθηταὶ νὰ ἀποστηθίζωσι καὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τὴν περίληψιν (ἢ καὶ παντὸς ἄλλου βιβλίου καλοῦ εἰς ἀποστήθισιν) κατὰ τρεῖς τρόπους. Τὸν πρῶτον τρόπον πράττουσιν ὡς τὸν εἰς τὸ προσευχητάριον β'. τρόπον· μὲ ταύτην μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι ἐδῶ οἱ μαθηταὶ ἀναγινώσκουσιν, ἐπειδὴ καθεὶς ἔχει ἀνὰ χεῖρας ἓν βιβλίον, καὶ ὁ ἑρμηνευτὴς πρέπει νὰ κάμνῃ τὴν ἐξήγησιν τῶν λέξεων τῶν δυσλήπτων καὶ τῶν νοημάτων, ὡς καὶ εἰς τὰ πρὸς ἀνάγνωσιν βιβλία. Εἰς δὲ τὸν Β': τρόπον τὰ βιβλία ἀποθέτονται εἰς τὸ τραπεζίδιον, καὶ ὁ ἑρμηνευτὴς, διορίζει τὸν πρῶτον μαθητὴν νὰ εἴπῃ ἐκ στήθους ἓν τεμάχιον τοῦ μαθήματος, καὶ ἄλλο τὸν δεύτερον, καὶ καθεξῆς. Εἰς τὸν τρίτον τρόπον λέγουσιν ἐκ στήθους ὅλον τὸ μάθημα ἀλληλοδιαδόχως οἱ μαθηταὶ, καὶ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ.

Εἰς τὰ δύο πρῶτα τμήματα γίνεται τὸ μάθημα τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας κυρίως διὰ νὰ συνειθίζωνται τὰ παιδία εἰς τὴν ἀπομνημόνευσιν· ἐπειδὴ δὲ πολλὰ ἐξ αὐτῶν οὔτε φοιτῶσι τακτικῶς, οὔτε ν' ἀπομνημονεύωσι τὰ μεμαθημένα ὀρθῶς δύνανται, θέλουν ἐπαναλάβει ὕστερον τὰ αὐτὰ, βοηθούμενα προσέτι καὶ ἐκ τῆς ἀπομνημονεύσεως εἰς τὴν μάθησιν τῆς ἀναγνώσεως, μελετῶντα κατ' οἶκον.

Πρὸς τοῦτο οἱ τῆς πέμπτης τῆς ἀναγνώσεως, ἅμα συνειθισθέντες εἰς τὴν συνδεδεμένην ἀνάγνωσιν, καὶ οἱ τῆς ς', λαμβάνουσι προσευχητάρια, τασσόμενοι κατὰ χορείας ἀμεταχινήτως

τους· ὁ διδάσκαλος διορίζει τὸ πρὸς τὴν κατ' οἶκον ἀνάγνωσιν προκείμενον μάθημα ἑκάστης χορείας, καὶ ἀναγινώσκει αὐτὸ κατὰ πρῶτον ὁ πρωτόσχολος εἰς ἐπήκοον πάντων (οἵτινες ἀκολουθοῦσι συναναγινώσκοντες μὲ χθαμαλὴν φωνὴν)· ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν δὲ ὁ διδάσκαλος διερχόμενος, ποτὲ μὲν ταύτην, ποτὲ δὲ ἐκείνην τὴν χορείαν λέγει ἐν περιλήψει τὸ νόημα τῶν ἀναγνωσθέντων.

Εἰς τὸ ἑπόμενον μάθημα θέλει ἀκροασθῆ ὅλους ἀναγινώσκοντας ἀλληλοδιαδόχως· μετὰ δὲ τοῦτο θέλει τοῖς διορίζει, κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον πράσσων, νέον μάθημα. Τοὺς δὲ δυναμένους νὰ λέγωσιν ἐκ στήθους τὰς κυριωτέρας προσευχὰς κατὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος θέλει βραβεύει ἰδίως.

Οἱ δὲ τῆς ζ΄: καὶ τοῦ α΄: τμήματος τῆς ἡ: λαμβάνουσι τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν διὰ τὴν κατ' οἶκον ἀνάγνωσιν, διδασκόμενοι ὡς ἀνωτέρω, καὶ ἐρωτώμενοι κατὰ τὰ σημειωθέντα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Συνόψεως τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας· ἐνίοτε δὲ λέγωσι καὶ τὴν ἔννοιαν συνοψίζοντες τὰ ἐκ τῶν ἀναγνωσθέντων ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν βιογραφίαν ἑνὸς προσώπου, οἷον τοῦ Ἰακὼβ, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Μωϋσέως κτλ.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι αἱ τῶν ἄνω εἰρημένων κλάσεων ἐπαναληπτικὴ ἄσκησις, εἰς τὰ μαθήματα τῶν προσευχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, ἔχει νὰ γίνεται πρὸ τῶν πρωϊνῶν παραδόσεων κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀκροάσεως τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος, ἀλλ' ἡμέραν παρ' ἡμέραν καὶ ἐναλλὰξ μὲ τὴν τοῦ Ἀλφαβηταρίου.

Οἱ δὲ τοῦ Β΄: τμήματος τῆς Η΄: κλάσεως διατρέξαντες τὴν Κατήχησιν λαμβάνουσι ταύτην, καὶ ἔπειτα τὸν Δεκάλογον, καὶ μετὰ ἠθικῶν ἐφαρμογῶν διδάσκονται ὡς ἀνωτέρω, ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, ἐξηγοῦντος τοῦ διδασκάλου ἐκτενέστερον, καὶ ἐξετάζοντος ἀκριβέστερον τοὺς μαθητὰς, ὄντας εἰς ἓν ἡμικύκλιον ἐπὶ τοῦ βάθρου (1), καὶ ἄλλας ἐρωτήσεις προτεί-

(1) Εἰς τὰ μικρὰ σχολεῖα ἐμπορεῖ νὰ γίνεται ἡ διδασκαλία αὕτη καθ' ἣν

νοντος παρὰ τὰς σημειωμένας εἰς τὰ βιβλία, ὥστε νὰ μὴ ψιττακίζωσιν οἱ μαθηταὶ καὶ εἰς τοῦτο τὸ μάθημα. Μετέπειτα δὲ πρέπει νὰ προστίθεται εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τὸ συνδιδακτικὸν, καὶ ἐκτενέστερεν μαθημα Ἱερᾶς Ἱστορίας καὶ Κατηχήσεως (1).

Εἰς τὸ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας μάθημα ἀνήκει ἡ ἀνάγνωσις εἰς εὐαγγέλια, ἡ ἀποστήθισις καὶ κατάληψις τῆς ἱστορικῆς περιλήψεως τοῦ εὐαγγελίου, καὶ ἡ ἐξήγησις τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου καθ' ἑορτὰς, ἡ δὶς τῆς ἑβδομάδος ἀνάγνωσις εἰς ὀκτωηχοψάλτηρα, διὰ νὰ κανοναρχῶσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου χρεωστοῦν οἱ διδάσκαλοι νὰ τοὺς ὁδηγῶσι καθ' ἑορτήν.

Τροποποίησις τῆς Διδασκαλίας τῶν ἀνωτέρω μαθημάτων.

Ἀπό τινος καιροῦ ἐτροποποιήθη ἡ κατάταξις τοῦ ἀνωτέρω μαθήματος τῆς Χριστιανικῆς Διδασκαλίας, ἀρχιζομένων τῶν προσευχῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς Ε: κλάσεως τῆς Ἀναγνώσεως, οἵτινες φθάνουσιν εἰς τὴν συνδεδεμένην ἀνάγνωσιν αὐτῆς τῆς τάξεως· διότι ἐκρίθη συμφερώτερον, καὶ ὑπὸ τῆς πείρας ἐβεβαιώθη, τὸ νὰ καταγίνωνται οἱ τῶν κατωτέρων τάξεων μαθηταὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πινάκων καὶ τοῦ κατ' αὐτὰς Ἀλφαβηταρίου, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τὴν ἀποστήθησιν τῶν προσευχῶν, τὰς ὁποίας εἰς τὴν Ε': πάλιν ἀναγκάζονται νὰ μελετῶσι κατ' οἶκον διὰ νὰ ἐκμάθωσιν αὐτὰς ὀρθῶς, ὡς ἐρρέθη

ὥραν γίνεται τὸ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας μάθημα εἰς ὅλας τὰς τάξεις.

(1) Δι' αὐτὸ τὸ τμῆμα κατάλληλος Ἱερὰ Ἱστορία μετὰ εἰσαγωγῆς ἠθικῆς διδασκαλίας συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Κ. Μιχαὴλ Ἀποστολίδου καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Κ. Σ. Κ. Πλαστοῦ. — Κατήχησις δὲ εἶναι ἡ Μικρὰ τοῦ Πλατώνος, ἐπιλεγομένη τοῦ Δαρδανέως.

ἀνωτέρω. Ἕνεκα τούτου τὸ Προσευχητάριον ἐτυπώθη εἰς δύο πίνακας ἴσους μὲ τοὺς τῆς Ἀναγνώσεως, καὶ εἰς αὐτοὺς διδάσκονται κατὰ τὰς ὡρισμένας ἡμέρας καὶ ὥρας οἱ μαθηταὶ τὰς προσευχάς. Ὅσον δὲ μάθημα ἀναγνώσωσιν ἐξ αὐτῶν, μελετῶσιν αὐτὸ κατ' οἶκον, ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας τὰ προσευχητάρια, καὶ τὴν ἐπαύριον ἢ κατὰ τὴν ἑπομένην παράδοσιν τοῦ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας μαθήματος, ἀποστοματίζουσιν ἀκροαζόμενοι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν γεν: πρωτοσχόλων κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος. Τὸ δὲ μάθημα τῶν προσευχῶν ἐξακολουθοῦσι κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ τελειόνουσιν οἱ τῆς ς': κλάσεως μαθηταί, ἕως οὗ νὰ διέλθωσι ταύτην τὴν τάξιν. Ὁ διδάσκαλος διαιρεῖ τὰς τῆς καθεμιᾶς κλάσεως προσευχάς, κατὰ τὴν δύναμιν τῶν μαθητῶν, ὥστε νὰ γίνωνται: 12: μαθήματα τὸν μῆνα. Οἱ μετὰ τὴν μηνιαίαν ἐξέτασιν μαθηταί, οἱ μένοντες εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν τῆς ἀναγνώσεως, ἐπαναλαμβάνουσι πάλιν τὰ αὐτὰ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καθὼς καὶ οἱ ἐλλείποντες ἀπὸ ἓν μάθημα τῶν προσευχῶν ὑποχρεοῦνται ν' ἀναπληρώσωσιν αὐτὸ διὰ τῆς κατ' οἶκον μελέτης. Καὶ τὸ τῆς Ἱερᾶς δὲ Ἱστορίας μάθημα τυπούμενον εἰς πίνακας διδάσκονται παρομοίως οἱ τῆς Ζ': κλάσεως μαθηταὶ καὶ οἱ τοῦ Α': τμήματος τῆς Η': εἰς τὸ σχολεῖον (1), καὶ ἐπαναλαμβάνουσιν αὐτὸ μελετῶντες κατ' οἶκον πρὸς ἀποστήθησιν, καθὼς τὰς προσευχάς. Οὕτω λοιπὸν καταστάσσεται τὸ μάθημα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας νῦν κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον·

Α' τμῆμα, Προσευχῶν μάθημα· διδάσκονται αὐτὸ οἱ τῆς Ε': καὶ ς': κλάσεως τοῦ μαθήματος τῆς Ἀναγνώσεως.

Β' τμῆμα. Ἱερᾶς Ἱστορίας μάθημα· οἱ τῆς Ζ': καὶ τοῦ Α': τμήματος τῆς Η':

---

(1) Ὅταν δὲν ὑπάρχωσι Πίνακες, ἕκαστος μαθητὴς μεταχειρίζεται ἓν βιβλίον τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας.

Γ' τμῆμα, Ἱερᾶς Κατηχήσεως μάθημα· οἱ τοῦ Β': τμήματος τῆς Η':

Τὸ μάθημα τῶν προσευχῶν διδάσκεται εἰς τοὺς πίνακας κατὰ 3 τρόπους. Ὁ Α': καὶ Β': εἶναι οἱ τῆς Ἀναγνώσεως εἰς τὰ βιβλία (σελ. 137)· περίοδοι δὲ ἐννοοῦνται αἱ ἀπὸ μιᾶς κεραίας εἰς ἄλλην· κατὰ δὲ τὸν Γ': ἕκαστος μαθ: ἀναγινώσκει ὅλον τὸ τροπάριον ἢ τὸ προκείμενον μάθημα καὶ κατ' οἶκον μανθάνει αὐτὸ ἀπὸ μνήμης. Καὶ τὸ μάθημα δὲ τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας διδάσκεται εἰς τοὺς πίνακας κατὰ τοὺς αὐτοὺς τρόπους τοὺς τῶν προσευχῶν. Τὸ δὲ τῆς Κατηχήσεως γίνεται καὶ νῦν κατὰ τοὺς αὐτοὺς τρόπους, ὡς καὶ πρότερον (σελ. 195). Οἱ μαθηταὶ, ὅσοι καθυστεροῦσι δι' ἀπουσίας ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν εἰς τὰ ἄνω ῥηθέντα ἱερὰ μαθήματα, ἀναπληροῦσι τὴν ἔλλειψιν, διοριζόμενοι νὰ μελετῶσι κατ' οἶκον περισσότερον μάθημα. Ὁ ἀκροαζόμενος τοὺς μαθητὰς τὰ τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας διδάσκαλος λέγει τὴν ἔννοιαν τσῦ προκειμένου, καὶ βοηθεῖ αὐτοὺς νὰ τὴν ἐπαναλαμβάνωσι.

ΚΕΦΑΛΑΟΝ Ε'.

ΓΡΑΜΜΙΚΗ ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ.

Οἱ μαθηταὶ τῶν 4 τελευταίων κλάσεων τῆς γραφῆς, διδάσκονται τὴν Γραμμικὴν Ἰχνογραφίαν, διαιρούμενοι εἰς 8 κλάσεις (1).

---

(1) Ὅτε γίνεται τὸ μάθημα τοῦτο, πρέπει νὰ κρεμάζωνται εἰς τῶν τελευταίων 4 κλάσεων τοὺς τηλεγράφους μικρὰ χαρτία, ἱκανὰ νὰ σκεπάζωσι τοὺς ἀριθμοὺς τῶν κλάσεων τῆς γραφῆς, καὶ νὰ παραστήνωσι τὰς κλάσεις τῆς Γραμμικῆς Ἰχνογραφίας· οἷον ἐπὶ τοῦ τηλεγράφου τῆς ε κλάσεως τῆς γραφῆς ἓν χαρτίον θέλει κρεμασθῆ, ἔχον γεγραμμένας ταύτας τὰς λέξεις· Γραμμικῆς Ἰχνογρ. Α'. κλάσις. Παρόμοιον γίνεται καὶ διὰ τὰς λοιπάς.

Α΄: κλάσις. Εἰς αὐτὴν μανθάνουν νὰ γράφωσι γραμμὰς εὐθείας, καθέτους, παραλλήλους, κτλ. γωνίας· καὶ νὰ διαιρῶσι γραμμὰς καὶ γωνίας.

Β΄: — . . Τρίγωνα καὶ τετράπλευρα.

Γ΄: — . . Πολύγωνα ἀκανόνιστα. τρίγωνα καὶ πολύγωνα ὅμοια.

Δ΄: — . . Πυραμίδας καὶ πρίσματα.

Ε΄: — . . Τὸν κύκλον καὶ τὰ κανονικὰ πολύγωνα.

ς΄: — . . Τὴν ἔλλειψιν, τὸν κῶνον, τὸν κύλινδρον, τὴν σφαῖραν.

Ζ΄: — . . Ἀγγεῖα, ἔκτυπα, κτλ.

Η΄: — . . Προστάσεις (1), σχέδια, προβολάς, εἰκόνας μηχανῶν κτλ.

ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΘΡΑΝΙΑ.

Οἱ μαθηταὶ γράφουσι, κατ' ἐπιταγὴν τῶν πρωτοσχόλων ἑρμηνευτῶν, καὶ χωρὶς νὰ ἔχωσι κανόνα οὔτε διαβήτην, τὰ εἰς τοὺς πίνακας περιστανόμενα σχήματα. Αἱ ὑπαγορεύσεις γίνονται ἀλληλοδιαδόχως, ὡς καὶ εἰς τὴν γραφήν.

Παραδείγματος χάριν· ὁ ἑρμηνευτὴς τῆς Ζ΄: κλάσεως λέγει· σχηματίσατε ἓν κυμάτιον· — ὁ τῆς ς΄, σχηματίσατε ἔλλειψιν· — ὁ τῆς Ε΄· ἐγγράψατε τρίγωνον ἰσόπλευρον μέσα εἰς κύκλον· — ὁ τῆς Δ΄· σχηματίσατε κῦβον· — ὁ τῆς Γ΄· σχηματίσατε πεντάγωνον· — ὁ τῆς Β΄· σχηματίσατε τρίγωνον ἰσόπλευρον. Τέλος ὁ τῆς πρώτης λέγει· γράψατε μίαν γωνίαν ὀρθὴν, καὶ διαιρέσατε αὐτὴν εἰς τέσσαρα ἴσα μέρη.

---

(1) Προστασιν ὀνομάζω τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων λεγομένην elevation. ἥτις σημαίνει εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τὴν δι' Ἰχνογραφίας παράστασιν τοῦ προσώπου ἑνὸς κτιρίου. Ἡ λέξις προστάσις εὑρίσκεται σημαίνουσα τοῦτο εἰς παλαιὰς ἐπιγραφάς.

Ἀλλ' ἐπειδὴ, ἐν ᾧ καιρῷ διδάσκονται τῆς Ἰχνογραφίας τὸ μάθημα οἱ τῶν τεσσάρων κλάσεων τῶν πλέον προχωρημένων τῆς γραφῆς, πράττουσι ταύτην τὴν γραφὴν οἱ τῶν ἄλλων τεσσάρων κλάσεων· διὰ τοῦτο, ἅμα ὑπαγορεύσῃ ὁ τῆς πρώτης κλάσεως τῆς Ἰχνογραφίας τὴν πρότασίν του, ὁ τῆς τετάρτης κλάσεως τῆς γραφῆς ὑπαγορεύει καὶ αὐτὸς τὴν συλλαβήν του κατὰ τὸν συνήθη τρόπον· ἔπειτα ὁ τῆς τρίτης, καὶ καθεξῆς. Εἰς τρόπον ὥστε συνοδεύουσι καὶ τὰ δύο μαθήματα· ὑπαγορεύσεις δὲ καὶ διορθώσεις, γίνονται ἀλληλοδιάδοχοι καὶ ἰσάριθμοι καὶ εἰς τὰ δύο συγχρόνως.

Ὅταν δ' ἔλθῃ πάλιν ὁ καιρὸς νὰ ὑπαγορεύσῃ ὁ τῆς Ζ΄ κλάσεως τῆς Ἰχνογραφίας, τότε οὗτος, ἂν μὲν οἱ μαθηταὶ ἔχωσιν τελειωμένον τὸ προϋπαγορευθὲν, τοὺς προστάζει νὰ γράψωσιν ἄλλο σχῆμα· εἰδὲ μὴ, λέγει· ἐξακολουθήσατε. Ὁ δὲ τῆς ϛ΄ ὑπαγορεύει καὶ δεύτερον σχῆμα· ὁ τῆς πέμπτης ἄλλο, καὶ οὕτως ἐφεξῆς, ἕως νὰ γένωσιν ἴσαι εἰς καθεμίαν κλάσιν αἱ ὑπαγορεύσεις. Τότε οἱ ὑπαγορευταὶ ἀμφοτέρων τῶν μαθημάτων στρέφουσι τοὺς τηλεγράφους διὰ νὰ γένῃ ἡ διόρθωσις.

Ἀφ' οὗ λάβωσι τὸ πρόσταγμα οἱ ὑπαγορευταὶ διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ διορθώσωσιν, οἱ τῆς Ἰχνογραφίας ἐπαίρουν μαζῆ των τὰ ἐργαλεῖα των (κανόνα, γωνιόμετρον, διαβήτην) καὶ ἱστάμενοι εἰς τὰ δεξιὰ καθενὸς μαθητοῦ, διορθόνουσί τινα τῶν σχημάτων. Οἷον ἰσάζουσι μίαν γραμμὴν· δίδουσιν εἰς μίαν γωνίαν ὀρθὴν τὸ πρέπον διάνοιγμα, μεταχειριζόμενοι τὸ γωνιόμετρον· ἐξετάζουσιν, ἂν μία γωνία ἦναι ὀρθῶς διῃρημένη εἰς ἴσα μέρη, μετροῦντες μὲ τὸν διαβήτην κτλ.

Οἱ ὑπαγορευταὶ δὲν διορθόνουσι εἰμὴ ἓν μόνον σχῆμα εἰς καθὲν ἀβάκιον, καὶ πολλάκις μάλιστα, ὅταν ἡ διόρθωσις ἦναι μακρὰ, λαμβάνουσιν ἀνὰ δύο τοὺς μαθητάς, ἱστάμενοι μόνον εἰς ἕνα ἐξ αὐτῶν, καὶ διορθόνοντες εἰς τοῦ ἑνὸς τὸ ἀβάκιον, βλέποντῶν καὶ τῶν δύο τὴν αὐτὴν διόρθωσιν.

Εἰς τὸ διάστημα τοῦ καιροῦ τούτου, οἱ ὑπαγορευταὶ τῆς γραφῆς διορθόνουσι καὶ αὐτοὶ τὸ γράψιμον εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν κλάσεις. Δοθέντος δὲ τοῦ σημείου, ἐπιστρέφουσιν ὅλοι εἰς τοὺς τόπους των· ἔπειτα ἐξαλείφονται τὰ σχήματα καὶ τὸ γράψιμον, καὶ ἀρχίζονται νέαι ὑπαγορεύσεις.

Σημειωσον δ' ὅτι οἱ τῶν ἀνωτέρων κλάσεων μαθηταὶ προστάζονται νὰ γράφωσι σχήματα μὲ διαστάσεις ὡρισμένας εἶναι ὅμως προγυμνασμένοι εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ σχεδιάσματα κατά τινα προπαρασκευαστικὰ μαθήματα διδασκόμενοι, τὰ ὁποῖα γίνονται μόνον εἰς τὰ ἡμικύκλια. Καθεῖς ἐννοεῖ τῷ ὄντι, ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν ἤθελον ἐμπορεῖ νὰ σχηματίζωσιν ἐπὶ τῶν ἀβακίων των τὰ προτεινόμενα ὑπὸ τῶν ὑπαγορευτῶν σχήματα, ἂν προηγουμένως δὲν ἐλάμβανον κάποιαν ἰδέαν τῶν τοιούτων σχημάτων ὡς θέλομεν εἰπεῖ κατωτέρω. Διότι καὶ εἰς τοῦτο τὸ μάθημα πρέπει νὰ γίνεται ὅ τι καὶ εἰς τὸ τῆς Ἀριθμητικῆς. Προηγουμένως εἰς ἑκάστης κλάσεως νέον μάθημα γίνεται ἡ Προεισαγωγικὴ διδασκαλία παρὰ τοῦ διδασκάλου κατὰ χορείας· ἐπ' αὐτῆς δὲ ἀσκοῦνται ἔπειτα οἱ μαθηταὶ ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων εἰς τὰ θρανία καὶ εἰς τὰ ἡμικύκλια.

Ἀφ' οὗ τελειωθῇ ἡ εἰς τὰ θρανία ἄσκησις τῆς Ἰχνογραφίας καὶ τῆς συγχρόνως μ' αὐτὴν γινομένης γραφῆς, συστήνονται, ἐκ τῶν πρώτων 4 κλάσεων τῆς γραφῆς, χορεῖαι ἀναγνώσεως· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων, χορεῖαι Ἰχνογραφίας· καὶ οὕτως ἔχομεν δύο ἀσκήσεις γινομένας συγχρόνως, καθὼς καὶ εἰς τὰ θρανία. Ἐὰν δὲ τύχωσι μαθηταὶ ἐκ τῶν 4: κλάσεων τῆς γραφῆς, ἀνήκοντες εἰς τὴν ε: ἢ ς': τῆς ἀναγνώσεως, τάσσονται εἰς τὴν ἀ: τῆς Ἰχνογραφίας.

ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΗΜΙΚΥΚΛΙΑ.

Ἡ ἄσκησις αὕτη, διαρκοῦσα τρία τέταρτα ὥρας, γίνεται κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους.

Α' ΤΡΟΠΟΣ. Καθεῖς τῶν μαθητῶν κατὰ σειρὰν πλησιάζει

εἰς τὸν μαυροπίνακα, διὰ νὰ γράψῃ ἓν σχῆμα, τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ, φαινομένου καὶ τοῦ ἡμιμέτρου ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ εἰς ὑπόδειγμα, ὅστις κρέμαται, ἀριστερόθεν τοῦ μαυροπίνακος. Ὅλοι οἱ μαθηταὶ γράφουσιν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, τὸ αὐτὸ σχῆμα, τὸ ὁποῖον, ἅμα τελειούμενον ὑπὸ ἑνὸς μαθητοῦ, ὁ ἑρμηνευτὴς ἐξαλείφει.

Β' ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ πίναξ τῶν παραδειγμάτων ἀναστρέφεται, καὶ καθεὶς τῶν μαθητῶν, κατὰ σειρὰν προσταζόμενος, γράφει πάλιν τὸ αὐτὸ σχῆμα ἀπὸ μνήμης.

Γ' ΤΡΟΠΟΣ. Εἰς τὰς πρώτας κλάσεις ἀσκοῦνται οἱ μαθηταὶ νὰ ἐκτιμῶσιν εἰς δεκατημόρια καὶ ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου, τὸ μῆκος τῶν γραφομένων γραμμῶν ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ· π. χ. ὁ ἑρμηνευτὴς, ἄγων μίαν γραμμὴν, ἐρωτᾷ τὸν ἁ μαθητὴν, πόσα ἑκατοστημόρια ἔχει αὕτη, καὶ γράφει τὴν ἀπόκρισιν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ πίνακος. Κάμνει τὸ αὐτὸ ἐρώτημα εἰς τὸν δεύτερον, καὶ γράφει τὴν ἀπόκρισίν του· τὸ αὐτὸ κάμνει καὶ εἰς τὸν τρίτον. Ἔπειτα δὲ ἐπιβάλλων τὸ ἡμίμετρόν του ἐπὶ τῆς γραφθείσης γραμμῆς, διὰ νὰ κατανοήσῃ τὸ μῆκός της, δίδει τὰ πρωτεῖα εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἐκ τῶν τριῶν μαθητῶν εἶπε τὸν ἀριθμὸν τὸν προσεγγίζοντα μᾶλλον εἰς τὴν ἀλήθειαν. Μετὰ τοῦτο κάμνει τὴν αὐτὴν ἄσκησιν εἰς τρεῖς ἄλλους μαθητὰς, καὶ οὕτως ἑξῆς. Εἰς δὲ τὰς ἀνωτέρας κλάσεις, οἱ ἑρμηνευταὶ διορίζουσι τοὺς μαθητὰς νὰ γράφωσι σχήματα διδομένων τῶν διαστάσεων.

Ὅταν εἷς μαθητὴς δὲν κάμῃ ὀρθῶς τὸ δοθὲν σχῆμα, ὁ μετ' αὐτὸν διορθόνει· ἂν δὲ καὶ οὗτος δὲν διορθώσῃ καλῶς, προσκαλεῖται ὁ κατόπιν, καὶ ὁ μετὰ τοῦτον πάλιν, ἕως οὗ εὑρεθῇ εἷς νὰ διορθώσῃ ὁπωσοῦν ὀρθῶς. Οὗτος δὲ ὁ τελευταῖος λαμβάνει τὸν τόπον τῶν μαθητῶν, οἵτινες δὲν ἐπέτυχον νὰ πράξωσι τὸ δοθέν.

Ἀφ' οὗ ὅλοι οἱ μαθηταὶ τῆς χορείας γράψωσιν ἀλληλοδιαδόχως ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σχῆμα, ὁ ἑρμηνευτὴς ἔχων τὸν κανόνα,

τὸν διαβήτην καὶ τὸ γωνιόμετρον, χρεωστεῖ νὰ τὸ γράψῃ καὶ αὐτὸς, κατὰ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς κανόνας τοὺς γεωμετρικοὺς, διὰ νὰ βλέπωσιν οἱ μαθηταὶ τὴν τελειότητα, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ φθάσωσι, καὶ τὴν χρῆσιν ἐνταὐτῷ τῶν ἐργαλείων.

Οἱ μαθηταὶ τῆς Η': σχεδιάζουσι παρομοίως ἐπὶ τοῦ ἀβακίου καὶ ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος τὰ ἴδια σχήματα τῆς κλάσεώς των. Ἀφ' οὗ δὲ γυμνασθῶσιν ἐπὶ τούτων, διαγράφουσιν ὅλα τὰ σχήματα καὶ ἐπὶ τετραδίου μακρυλοῦ ἐκ καλοῦ χάρτου μὲ μολυβδοκόνδυλον ὀλίγον μαλακὸν, ἢ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μεταχειρίζονται εἰς τὰ τῆς Σκιαγραφίας.

Οἱ ἑρμηνευταὶ τῆς Ἰχνογναφίας πρέπει νὰ ἦναι καλῶς προγυμνασμένοι εἰς τὸ νὰ ὁρίζωσι καὶ νὰ διαγράφωσι τὰ σχήματα καθαρῶς. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ διδάσκωνται συνδιδακτικῶς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τὴν διαγραφὴν τῶν σχημάτων γυμναζόμενοι.

Οἱ μαθηταὶ, πρὶν ἀρχίσωσιν ἕνα πίνακα, πρέπει προηγουμένως εἰς τὰ ἡμικύκλια νὰ διδαχθῶσιν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τὰ ἐν αὐτῷ σχήματα, 4 ἢ 5 τὴν φορὰν λαμβανόμενα· οὕτω δὲ, γνωρίζοντες αὐτὰ, δύνανται εἰς τὸ ἑπόμενον μάθημα νὰ τὰ διαγράφωσιν εἰς τὰ θρανία ὑπαγορευόμενοι. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰσαγωγικὴν διδασκαλίαν ἡ ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν ἄσκησις γίνεται κατὰ τοὺς ἑξῆς τρεῖς τρόπους.

Α'. ΤΡΟΠΟΣ. Ὁ ἑρμηνευτὴς δεικνύει μὲ τὸν δείκτην καὶ ὀνομάζει τὸ σχῆμα λέγων καὶ τὸν ὁρισμόν αὐτοῦ· οἱ δὲ μαθηταὶ ἀκολουθοῦσιν ἐπαναλαμβάνοντες ὅλοι ὁμοῦ τὰ προφερόμενα ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ.

Β'. ΤΡΟΠΟΣ. Ἕκαστος μαθητὴς ὀνομάζει τὸ δεικνυόμενον σχῆμα ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ.

Γ'. ΤΡΟΠΟΣ. (Πίναξ ἀντεστραμμένος). Ὁ μαθητὴς διαγράφει ἀπὸ μνήμης τὴν γραμμὴν ἢ τὸ σχῆμα τὸ ὀνομαζόμενον ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ, καὶ ἐρωτώμενος λέγει καὶ τὸν ὁρισμόν του.

Οἱ ὁρισμοὶ πρέπει νὰ ἦναι εὔληπτοι καὶ ἀνάλογοι τῆς κατανοήσεως τῶν παίδων, καὶ πολλάκις λαμβανόμενοι ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ ὁριζομένου μέ τινα γνωστὰ εἰς τὸν μαθητὴν πράγματα· οἷον γραμμὴ εἶναι ὡς ἓν ῥάμμα (ἢ κλωστὴ) τεντωμένον ἀπὸ τὰς δύο ἄκρας· κύκλος εἶναι ὡσὰν στεφάνιον· ὁριζόντειος ἐπιφάνεια εἶναι ἡ τοῦ ἀκινήτου νεροῦ. Σφαῖρα εἶναι σῶμα στερεὸν, ἔχουσα τὸ σχῆμα τοῦ πορτοκαλλίου· μετέπειτα δὲ θέλουν μάθει τεχνικῶς καὶ ἀκριβῶς τοὺς ὁρισμοὺς οἱ συνδιδακτικῶς διδασκόμενοι. Οἱ ὁρισμοὶ οὗτοι θέλουσιν ἐκδοθῆ εἰς ἰδιαίτερον φυλλάδιον χάριν τῶν πρωτοσχόλων (1).

Οἱ δὲ τῆς Β΄ τάξεως πρέπει νὰ διδάσκωνται συνδιδακτικῶς ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος τὴν καταμέτρησιν τῶν ἐπιφανειῶν καὶ τῶν στερεῶν λαμβάνοντές τινας γνώσεις καὶ τῆς χωρομετρικῆς. Οἱ αὐτοί, ἀφ' οὗ στοιχειωθῶσιν ἱκανῶς εἰς τὰ τῆς Γραμμικῆς Ἰχνογραφίας, θέλουσιν ὁδηγηθῆ καὶ εἰς τὴν κατάστρωσιν Γεωγραφικῶν Πινάκων, ἔπειτα δὲ καὶ εἰς τὰ τῆς Σκιαγραφικῆς, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν διαγραφὴν ἁ, διαφόρων εὐκόλων ἀντικειμένων, ἔπειτα τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν προσωπογραφίαν κλ. Περὶ τούτων δὲ ὁ διδάσκαλος θέλει ἔχει ἰδίως ὁδηγὸν τὸ μεταφρασθὲν καὶ τυπωθὲν πρὸ καιροῦ βιβλίον τοῦ Φραγκήρου ἐπιγραφόμενον « Διδασκαλία τῆς Διαγραφικῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς΄.

Περὶ Γραμματικῆς καὶ περὶ ἐκθέσεως ἰδεῶν.

Οἱ μαθηταὶ καθ' ἡμέραν ὑπαγορευόμενοι νὰ γράφωσι τὰς λέξεις καὶ συλλαβίζοντες αὐτὰς, μανθάνουσι τὴν συνθη

(1) Ὑπάρχουσι νῦν ἐκδεδομένοι ὑπὸ τοῦ κ. Ἰω. Δρανδ.

καὶ τετριμένην ὀρθογραφίαν· ἀλλ' ἔχουσι χρείαν νὰ διδαχθῶσι καὶ κατὰ τὴν Γραμματικὴν τοὺς κυριωτέρους κανόνας τῆς γλώσσης, ὥστε νὰ ἐννοῶσιν αὐτὴν, νὰ λαλῶσι καὶ νὰ γράφωσι ὀρθῶς. Δὲν ἐννοοῦμεν δ' ἐνταῦθα, ὅτι ἔχομεν νὰ κάμωμεν Γραμματικοὺς ἐντελεῖς τοὺς μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἀλλὰ νὰ δώσωμεν εἰς αὐτοὺς συνοπτικὰς γνώσεις περὶ τῶν μερῶν καὶ τῆς συνθήκης, περὶ τῆς ὀρθῆς γραφῆς καὶ ἐκθέσεως τοῦ λόγου, ὥστε νὰ ἐννοῶσι τὴν γλῶσσαν, νὰ λαλῶσι καὶ νὰ ἐκθέτωσι διὰ τῆς γραφῆς, ὅταν τὸ δυνατὸν ὀρθῶς, τακτικῶς, καὶ εὐλήπτως τὰς ἐννοίας των. Οἱ δὲ οὕτω προπαιδευόμενοι, ἂν μὲν, ἐξελθόντες τῶν δημοτικῶν σχολείων μείνωσιν εἰς τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ, θέλουσιν ἔχει καὶ ὡς πρὸς τοῦτο τὸ μάθημα ἱκανὰς καὶ χρησιμωτάτας πρὸς τὴν κατάστασίν των γνώσεις· ἂν δὲ μεταβῶσιν εἰς ἀνώτερα σχολεῖα, θέλουσιν ἔχει τὰς ἀπαιτουμένας ὀρθὰς ἀρχὰς εἰς τὸ νὰ προχωρήσωσιν εὐκολώτερα καὶ ταχύτερα εἰς τ' ἀνώτερα μαθήματα.

Πρὸς κατόρθωσιν δὲ τούτου τοῦ σκοποῦ ἐννοεῖται, ὅτι ἡ κατ' ἀρχὰς διδασκομένη εἰς παιδάρια Γραμματικὴ πρέπει νὰ ἐφαρμόζηται εἰς τὰ τῆς λαλουμένης γλώσσης· διότι ἀναντιρρήτως ὁ ἀρχάριος μαθητὴς δύναται νὰ λάβῃ τὴν ἔννοιαν τῶν μερῶν καὶ τῆς συνθήκης τοῦ λόγου τῆς μητρικῆς του γλώσσης εὐκολώτερον παρ' ἄλλης τινός. Μία λοιπὸν μικρὰ καὶ σύντομος τοιαύτη Γραμματικὴ τῆς γλώσσης, καθαρισμένης κατὰ τοὺς τύπους, ὡς λαλοῦσι καὶ γράφουσιν αὐτὴν οἱ λογιώτεροι, τυπωμένη εἰς πίνακας καὶ εἰς βιβλίδια, θέλει δοθῆ εἰς χεῖρας τῶν ἀρχαρίων μαθητῶν. Αὕτη θέλει περιέχει συνοπτικῶς τὰ μέρη τοῦ λόγου, τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν, τὴν παραγωγὴν καὶ συνθήκην, τὴν ὀρθογραφίαν, ἀναφέρουσα περὶ πάντων τούτων τόσα μόνον, καὶ ἐφαρμόζουσα τὰ ἀναφερόμενα εἰς καινὰ καὶ γνωστὰ παραδείγματα, ὥστε νὰ δίδῃ νύξιν εἰς τὸν μαθητὴν νὰ νοῇ, ὅτι ταῦτα μὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὴν γλῶσσαν· τὴν δ' ἐξακρίβωσιν αὐτῶν ὅτι θέλει διδαχθῇ ἔπειτα

ἐκτενέστερον καὶ τελειότερον εἰς τὴν Γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, καὶ εἰς τὸν παραλληλισμὸν ταύτης μὲ τὴν νεωτέραν.

§. 1. Περὶ κατατάξεως καὶ διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς.

Οἱ τῆς ζ': καὶ ἡ: κλάσεως τῆς Ἀναγνώσεως καὶ οἱ ἑνὸς μέρους τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήμ:μαθηταὶ σπουδάζουσι τὴν γραμματικὴν ταύτην ἀλληλοδιδακτικῶς, καὶ οὗτοι μόνοι συστήνονται εἰς ὀκτὼ ἰδίας κλάσεις τοῦ μαθήματος τούτου. Ἐνδέχεται δὲ τὰ ὀκτὼ ταῦτα τμήματα νὰ μὴ ὑπάρχωσιν ὅλα συγχρόνως, ἀλλὰ συστήνονται ἀλληλοδιαδόχως προχωρούντων τῶν μαθητῶν καὶ διατρεχόντων τὸ ἓν τμῆμα μετὰ τὸ ἄλλο. Ἰδοὺ δὲ πῶς γίνεται ἡ κατάταξις.

Α' κλάσις (συνισταμένη ἐκ τῆς ζ'. τῆς ἀναγνώσεως). Εἰσαγωγή· διαίρεσις τῶν γραμμάτων, ἢ ἐξ αὐτῶν σύνθεσις τῶν συλλαβῶν καὶ λέξεων· πνεύματα, τόνοι κτλ.

Β'. — . . . . . Ὁρισμὸς τῶν μερῶν τοῦ λόγου καὶ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν γνωρίσματα.

Γ'. — . . . . . Περὶ ἄρθρου καὶ ὀνόματος.

Δ'. — . . . . . Περὶ κλίσεως καὶ σχηματισμοῦ τῶν ἐπιθέτων.

Ε'. — . . . . . Περὶ ἀντωνυμίας.

ϛ'. — . . . . . Περὶ Ῥήματος καὶ Μετοχῆς.

Ζ'. — . . . . . Περὶ τῶν ἀκλίτων μερῶν τοῦ λόγου.

Η' — . . . . . Γενικαὶ ἰδέαι περὶ παραγωγῆς συνθέσεως καὶ συντάξεως, καὶ ἐφαρμογῆς εἰς γραπτὴν ἔκθεσιν ἰδεῶν.

Εἰς τοὺς Πίν: τῆς Ἀναγνώσεως ἀπ' ἀρχῆς ἐφηρμόσθησαν καὶ

γραμματικοὶ κανόνες βαθμηδὸν πρὸς ἄσκησιν. Ἀπὸ τῶν πρώτων Πιν: τοῦ Ἀλφαβηταρίου, φέρ' εἰπεῖν, παρατηρεῖται ἡ διαίρεσις τῶν γραμμάτων, ἔπειτα ὁ σχηματισμὸς τῶν συλλαβῶν. Εἰς τὴν λεξιλογίαν παρατηρεῖται ἡ διαίρεσις τῶν λέξεων εἰς συλλαβὰς, τὸ ποσασύλλαβον αὐτῶν, οἱ τόνοι κτλ. τὰ ὀνόματα, τὸ γένος καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, καὶ βαθμηδὸν ὅλα τὰ μέρη τοῦ λόγου διὰ παραδειγμάτων ἐπίτηδες ἐτέθησαν πρὸς προγύμνασιν τῶν μαθητῶν, καὶ αἱ διάφοροι ἀσκήσεις εἰς τὸ ἀλφαβητάριον ἐσημειώθησαν πρὸς ὁδηγίαν τῶν ἑρμηνευτῶν καὶ τῶν διδασκάλων. Εἰς τὴν Ε': κλάσιν ἡ λεξιλογία ἀρχίζει ἀπὸ τὰ 8. μέρη τοῦ λόγου· ὁ διδάσ: κάμνων ταύτας τὰς γραμματικὰς προασκήσεις εἰς τοὺς μαθητὰς, πρέπει νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἰδέαν εὐκρινῆ τῶν μερῶν τοῦ λόγου, καὶ γνωρίσματά τινα πρὸς διάκρισιν αὐτῶν. Ἔχων, φέρ' εἰπεῖν, νὰ διδάξω τὸν μαθητὴν, νὰ ἐννοήσῃ τὰ μέρη τοῦ λόγου, γνωρίζοντα ἤδη τί εἶναι συλλαβὴ καὶ λέξις, καὶ λόγος προφορικὸς καὶ γραπτὸς, μεταχειρίζομαι τὸν ἑξῆς εὔληπτον εἰς αὐτὸν τρόπον. Ὅταν σὲ λαλήσω τί, καὶ μὲ ἐννοήσῃς, τοῦτο, τὸ ὁποῖον σὲ λαλήσω, λέγεται λόγος (λέγω ἓν παράδειγμα)· ὁ λόγος αὐτὸς συνίσταται, καθὼς γνωρίζεις, ἀπὸ λέξεις πόσας χιλιάδας λέξεις νομίζεις ὅτι ἔχομεν εἰς τὴν γλῶσσάν μας;—ἀπείρους χιλιάδας—ὅλαι αὐταὶ αἱ ἄπειροι χιλιάδες λέξεις εἶναι 8. εἰδῶν (λογιῶν) καὶ λέγονται μέρη τοῦ λόγου· αὐτὰ δὲ τὰ 8: μέρη τοῦ λόγου ὀνομάζονται· ὄνομα, ἄρθρον κτλ. (ἴδε πίνακα 33 τῆς Ἀναγνώσεως). Ἔπειτα διὰ νὰ ὁρίσω ἕκαστον λέγω οὕτω·—Πῶς ὀνομάζεσαι σύ;—ὁ μαθητὴς· Γεώργιος—Γεώργιος εἶναι τὸ ὄνομά σου· αὐτὴ ἡ λέξις λέγεται ὄνομα· παρατήρησε, ὅλα τὰ πράγματα ἔχουσι τὰ ὀνόματά των (λέγω τινὰ παραδείγματα τῶν πέριξ ἀντικειμένων) καὶ ὅλαι αἱ λέξεις τὰς ὁποίας ἀκούω ἐννοῶ, ὅτι αὐταὶ σημαίνουν ἢ μοῦ παραστήνουν πράγματα, τὰς λέγω ὀνόματα.—Ἄρθρα ὀνομάζονται ταῦτα· ὅ, ἥ, τό· ἐμβαίνουν μαζῆ μὲ τὰ ὀνόματα. Τὸ ὁ μὲ τὰ ὀνόματα τῶν

ἀνδρῶν, καὶ λέγεται γένους ἀρσενικοῦ· τὸ ἡ μὲ τὰ ὀνόματα τῶν γυναικῶν κτλ. (καὶ φέρω ὑπ' ὄψιν τοῦ μαθητοῦ ἕνα πίνακα τῆς λεξιλογίας καὶ ἐξηγῶ τὰ γένη καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ὀνομάτων). Ῥῆμα λέγονται αἱ λέξεις ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι σοῦ φανερόνουν τί κάμνεις, καὶ εἰς ὅσας λέξεις ταιριάζει ἡ ἐρώτησις τί κάμνεις αὐτοῦ; ἐκεῖναι αἱ λέξεις εἶναι ῥήματα. Ὅταν σ' ἐρωτήσω τί κάμνεις αὐτοῦ, σὺ θὰ μοὶ ἀποκριθῇς διαβάζω· αὕτη ἡ λέξις διαβάζω εἶναι ῥῆμα (ἔχε ὑπ' ὄψιν πίνακας τῆς λεξιλογίας ἀριθ. 22 καὶ 36). Τὰ ῥήματα κλίνονται μὲ τὸ ἐγὼ, σὺ, ἐκεῖνος· οἷον ἐγὼ διαβάζω, σὺ διαβάζεις, ἐκεῖνος διαβάζει· καὶ ὅταν εἴμεθα πολλοὶ λέγομεν· ἡμεῖς διαβάζομεν, σεῖς διαβάζετε κτλ. καὶ ἐδῶ ἔχω τὸν ἐπὶ τούτου πίνακα τῆς Ἀναγνώσεως καὶ παρατηρῶ τὶ λέγεται ἀντωνυμία, πρόσωπα καὶ ἀριθμοὶ, κατὰ τὰ ὁποῖα κλίνονται τὰ ῥήματα· προτείνω ἄλλο ῥῆμα εἰς τὸν μαθητὴν, καὶ βοηθῶ αὐτὸν νὰ τὸ σχηματίσῃ — τὸν ὁδηγῶ νὰ τὸ σχηματίσῃ κατὰ τοὺς 3. ἀρχικοὺς χρόνους, ἐρωτῶν μὲ τοὺς προσδιορισμοὺς τοὺς χρονικοὺς οἷον, τώρα τί κάμνεις; — τώρα γράφω· — αὔριον τί θὰ κάμῃς; — αὔριον θὰ γράψω. — χθὲς τί ἔκαμες; — χθὲς ἔγραψα κτλ. Οὕτω βοηθῶ τὸν μαθητὴν νὰ σχηματίσῃ αὐτοὺς τοὺς χρόνους, καὶ οὕτω δίδω εἰς αὐτὸν τὴν ἰδέαν τοῦ ῥήματος, ἂν καὶ ἀτελῶς, εὐκρινέστατα ὅμως, τῶν προσώπων, τῶν ἀριθμῶν, τῶν χρόνων κτλ. ἔπειτα προχωρῶν βαθμηδὸν τῷ γνωστοποιῶ τὰ ἄλλα εἴδη τῶν ῥημάτων, καὶ τοῦ τελειοτέρου σχηματισμοῦ αὐτῶν, τὰ ὁποῖα θέλει μάθει μετέπειτα ἀκριβέστερον.

Οὕτω προασκούμενοι οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῶν Πινάκων τῆς Ἀναγνώσεως, ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος τοὐλάχιστον, εἰς Γραμματικὰς παρατηρήσεις κατὰ τὰς ἐν τῷ Ἀλφαβηταρίῳ ὑποσημειώσεις ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ἀκροαζομένου αὐτοὺς τὸ κατ' οἶκον μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως δὲν εἶναι δύσκολον οἱ τῆς Ζ'. κλάσεως τῆς Ἀναγνώσεως νὰ ἀρχίσωσι τοὺς Πίνακας τῆς Γραμματικῆς, εἰς τοὺς ὁποίους θέλουν διδαχθῇ τακτικώτερον καὶ

τελειότερον ὅσας μέχρι τοῦδε ἀπέκτησαν γραμματικὰς γνώσεις. Οἱ δὲ πίνακες οὗτοι διαλαμβάνουσι παραδείγματα Γραμματικῆς τῆς λαλουμένης γλώσσης, (μὴ ἀπομακρυνόμενα ἀπὸ τοὺς τῆς ἀρχαίας τύπους) προεισαγωγικοὶ ὄντες εἰς τὴν καθ' αὐτὸ Γραμματικὴν, τὴν ὁποίαν ὁ νέος Ἕλλην, διὰ νὰ λαλήσῃ ὀρθῶς τὴν γλῶσσάν του, πρέπει νὰ διδαχθῇ μανθάνων κυρίως τὴν τῆς ἀρχαίας.

Εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα οἱ μαθηταὶ, τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ τμήματος, ὡς εἴπομεν, πρέπει νὰ διδάσκωνται Γραμματικὴν, πρῶτον εἰς πίνακας, καὶ ἔπειτα εἰς βιβλίον συντεταγμένην, καὶ ἐφαρμοζομένην εἰς παραδείγματα εὐληπτατῆς λαλουμένης γλώσσης. Οἱ δὲ τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος πλέον προκεχωρημένοι πρέπει νὰ λαμβάνωσι τὴν Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν, περιέχουσαν τοὺς τύπους τοῦ τεχνολογικοῦ μέρους καὶ τοὺς κυριωτέρους κανόνας (1).

Αἱ διάφοροι ἀσκήσεις τοῦ μαθήματος τῆς εἰς πίνακας Γραμματικῆς, τὰς ὁποίας μέλλομεν νὰ περιγράψωμεν, γίνονται τρὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς τὰ ἡμικύκλια, εἰς τριῶν τετάρτων ὥρας καιρὸν, καθ' ὃν αἱ κλάσεις ἀναγινώσκουσι. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀσκήσεων τούτων, κρεμᾶται εἷς τῶν πινάκων τῆς Γραμματικῆς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν, καθὼς καὶ διὰ τὴν Ἀνάγνωσιν.

Α'. ἄσκησις.

Ὁ ἑρμηνευτὴς ἀναγινώσκει ἐξάκουστα καὶ καθαρὰ τὸ προκείμενον μάθημα, ἐπιστήνων τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὸ παράδειγμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται ἕκαστος κανών.

---

(1) Τοιαύτη Γραμματικὴ συνετάχθη πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Διδασκαλείου Κ. Ἀσωπίου Ἀναστασιάδου, καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Σ. Κ. Βλαστοῦ ἐν Ἀθήναις 1848. ἴδε καὶ τὸ Β. Δ. τῆς 23 Ἰουλίου 1856. περὶ Γραμματικῆς.

Οἱ μαθηταὶ ὅλοι συγχρόνως συνακολουθοῦσιν ἀναγινώσκοντες μὲ χθαμαλὴν φωνὴν τὰ ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ προφερόμενα.

Μετὰ τοῦτο καθεὶς τῶν μαθητῶν κατὰ σειρὰν ἀναγινώσκει ἕνα ἀρισμὸν, κανόνα κτλ. ἀπὸ τὰ προαναγνωσθέντα.

Β'. ἄσκησις (ὁ πίναξ ἀντεστραμμένος).

Ὁ ἑρμηνευτὴς προβάλλει εἰς τοὺς μαθητὰς ἐρωτήματα ἀποβλέποντα εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου ἀνέγνωσαν· (τὰ ἐρωτήματα ταῦτα εἶναι ὑποσημειωμένα εἰς τὰ κάτω τοῦ πίνακος ἢ τῆς σελίδος)· οἱ δὲ μαθηταὶ ἀποκρίνονται ἀπαγγέλλοντες, ὅπως ἐνθυμῶνται, τὸ ὁποῖον ἀνέγνωσαν κείμενον εἰς τὴν πρώτην ἄσκησιν. Ὁ ἑρμηνευτὴς προβάλλει πρῶτον τὰ εἰς τὰ κάτω τοῦ πίνακος εὑρισκόμενα ἐρωτήματα, εἰς τὸ μέρος τὸ ἀριστερὸν, ἔπειτα τὰ ἄλλα διορθόνων τοὺς ἀποκρινομένους, ὅπου ἂν σφάλλωσι.

Γ'. ἄσκησις (ὁ πίναξ τῆς γραμματικῆς κρεμᾶται εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦ μαυροπίνακος).

Οἱ μαθηταὶ ἐξασκοῦνται εἰς ἐπίτηδες ἐκλελεγμένα παραδείγματα ἐκ τῶν Πινάκων τῆς ἀναγνώσεως δι' ἑκάστην κλάσιν, ἐφαρμόζοντες τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους εἰς τὰς προτέρας ἀσκήσεις ἔμαθαν· π χ. εἰς τὴν πρώτην κλάσιν, ὁ α'. μαθητὴς γράφει ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος, ὑπαγορεύοντος τοῦ ἑρμηνευτοῦ, μίαν λέξιν, καὶ ἀπαγγέλει αὐτὴν λέγων· δεσπότης, μία λέξις· ὁ δεύτερος μαθητὴς λέγει· δε, μία συλλαβὴ βραχεῖα, ἀπὸ ἓν σύμφωνον μονὸν, καὶ ἓν φωνῆεν βραχύ· ὁ τρίτος σπό, δευτέρα συλλαβὴ βραχεῖα, ἀπὸ δύο σύμφωνα ἀχώριστα, καὶ ἓν φωνῆεν βραχὺ, μὲ ὀξεῖαν· τέταρτος της, τρίτη συλλαβὴ μακρὰ μὲ μονὸν σύμφωνον εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος, καὶ μὲ φωνῆεν μακρὸν εἰς τὸ μέσον· ὁ έ. της, λήγουσα μακρά· ὁ κατόπιν.

σπο, παρελλήγουσα μὲ τόνον ὀξύτονον· διότι, ὅταν ἡ λήγουσα ἔνι μακρά, βάλλεται ὀξεῖα εἰς τὴν παρελλήγουσαν. Ὁ κατάπιν λέγει· δι, προπαρελλήγουσα· δὲν ἔχει πνεῦμα, διότι ἡ λέξις δὲν ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν οὔδ' ἀπὸ ρ. — Μετὰ ταῦτα ὁ ἑρμηνευτὴς ὑπαγορεύει ἄλλην λέξιν εἰς γραφήν, καὶ ἐξακολουθοῦσιν οἱ μαθηταὶ πράττοντες τὰ ἴδια.

Εἰς τὴν Β, κλάσιν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ὅπως οἱ μαθηταὶ γυμνασθῶσιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν μερῶν τοῦ λόγου, ὁ ἑρμηνευτὴς ὑπαγορεύει περιπλοκώτερον τὸν πρώτον μαθητήν (ἔχων ὑπ' ὄψιν του κατάλληλον πίνακα ἐκ τῶν τῆς λεξιλογίας τῆς Ἀναγνώσεως) νὰ γράψῃ λέξιν, ἢ οὐσιαστικὸν μ' ἐπίθετον, ἢ μίαν ἁπλῆν πρότασιν, ἑρμηνεύων αὐτὸν πῶς νὰ κατατάξῃ καθεμίαν λέξιν εἰς τὸ μέρος τοῦ λόγου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει (ἂν ἕκαστον σημειωμένον εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ μικροπίνακος). Ὁ πρῶτος μαθητὴς ὑπαγορευόμενος γράφει π. χ. Ἀριστείδης ὁ δίκαιος, καὶ ἐρωτᾶται εἰς εἶναι δίκαιος ; ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται, ὁ Ἀριστείδης ; — ὁ Ἑρμ. Τί εἶναι ὁ Ἀριστείδης ; — ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται· δίκαιος. — ὁ δὲ Β', μαθητὴς λέγει· Ἀριστείδης, ὄνομα οὐσιαστικὸν κύριον, διότι εἶναι ὄνομα ἀνθρώπου. Ὁ Γ', Ο, ἄρθρον, ἀρσενικοῦ γένους. Ὁ Δ', δίκαιος, ὄνομα ἐπίθετον, διότι σημαίνει μίαν ἰδιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ ἀνθρώπου. Ἀριστείδης. Ὁ Ε', ἐπαναλαμβάνει, Ἀριστείδης = δίκαιος, λήγουσα μακρά. Ὁ κατάπιν, ὅτι, παρελλήγουσα μακρά, ἐκ διφθόγγου μὲ ὀξεῖαν· (διότι, ὅταν ἡ λήγουσα ἔνι μακρά, εἰς τὴν παρελλήγουσαν βάλλεται ὀξεῖα). Ὁ κατάπιν, ρι, προπαρελλήγουσα μὲ δίχρονον, Ὁ κατάπιν Α, ἔχει ψιλήν, διότι εἶναι ἀρχὴ τῆς λέξεως. Οἱ κατάπιν ἐξακολουθοῦσι κατὰ σειράν, ὥστε ν' ἀναλύσωσι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὴν ἑπομένην λέξιν. Μετὰ ταῦτα ὁ ἑρμηνευτὴς ὑπαγορεύει εἰς τὸν κατάπιν νὰ γράψῃ ἄλλην ἁπλῆν πρότασιν, οἷον· ὁ Πέτρος τρώγει· καὶ ἐρωτᾷ ἑρμηνεύων εἰς τὴν τάξιν· Ἀπ. ὁ Πέτρος; — Ὑπ. Τί κάμνει ὁ Πέτρος; Ἀπ. τρώγει. Οἱ δὲ κατάπιν ἐξακο-

λουθοῦσιν ὡς ἀνωτέρω τὴν τεχνολογίαν καὶ τὴν ἀνάλυσιν ἑκάστης λέξεως.

Εἰς δὲ τὰς ἀνωτέρας τάξεις, ὅταν τὸ προτεινόμενον ἦναι πρότασις ὁλόκληρος, ὁ ἑρμηνευτὴς πρέπει νὰ βαηθῇ τοὺς μαθητὰς ἀναλύοντας αὐτὴν νὰ διακρίνωσι τὰ μέρη τοῦ λόγου κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Ἔστω εἰς παράδειγμα. Ὁ Πέτρος ἔγραψεν ἐχθὲς εἰς τὸ τετράδιον τοῦ Γεωργίου ἀριθμούς· ὁ ἑρμηνευτὴς ἐρωτᾷ· ὁ Πέτρος ποῖον μέρος τοῦ λόγου εἶναι, κλιτὸν ἢ ἄκλιτον; — ὁ μαθητὴς· κλιτόν· — ὁ ἑρμηνευτὴς· τί φανερόνει, πρόσωπον, ἰδιότητα, πρᾶγμα, ἢ πρᾶξιν; — ὁ μαθητὴς πρόσωπον· — ὁ ἑρμηνευτής· λοιπὸν ποῖον μέρος τοῦ λόγου εἶναι; — ὁ μαθητὴς ὄνομα· διότι φανερόνει ἄνθρωπον· — ὁ ἑρμηνευτής· ἄνδρα ἢ γυναῖκα; — ὁ μαθητὴς ἄνδρα· διὰ τοῦτο ἔχει καὶ τὸ ἄρθρον ὁ, τοῦ ἀρσενικοῦ γένους· — ὁ ἑρμηνευτὴς ἐρωτᾷ ἄλλον μαθητὴν· ἔγραψεν, ποῖον μέρους τοῦ λόγου εἶναι, κλιτὸν ἢ ἄκλιτον; — ὁ μαθητὴς· κλιτόν· — ὁ ἑρμηνευτής· τί φανερόνει κτλ. — ὁ μαθητής· πρᾶξιν· — ὁ ἑρμηνευτὴς· τί ἔκαμε λοιπὸν ὁ Πέτρος; — ὁ μαθητὴς· ἔγραψεν· — ὁ ἑρμηνευτὴς· ποίου μέρους λόγου λοιπὸν εἶναι κτλ. ἔπειτα ὁ ἑρμηνευτής· ὁ Πέτρος τί ἔγραψεν; — ὁ μαθητὴς· ἀριθμούς· — ὁ ἑρμηνευτής· πότε τοὺς ἔγραψεν; — ὁ μαθητὴς· ἐχθές· — ὁ ἑρ· ἀποτεινόμενος εἰς ἄλλον μαθητὴν ἐρωτᾷ· ἐχθὲς ποῖον μέρος τοῦ λόγου εἶναι, κλιτὸν ἢ ἄκλιτον; — ὁ μαθητής· ἄκλιτον· —ὁ ἑρμηνευτής· εἶναι πρόθεσις, ἐπίῤ. ἢ σύνδεσμος; — ὁ μαθ· ἐπίῤῥημα· — ὁ ἑρμηνευτής· καὶ τί προσδιορίζει; — ὁ μαθητὴς· τὸ πότε ἔγραψεν ὁ Πέτρος. Κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἐξακολουθεῖ ὁ ἑρμηνευτὴς νὰ πράσσῃ καὶ διὰ τὰς λοιπὰς λέξεις.

Οἱ δὲ πλέον προχωρημένοι μαθηταὶ πρέπει νὰ κάμνωσι τὴν ἀνάλυσιν τῶν προτάσεων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ἐκτενέστερον. Ἔστω ἡ πρότασις « ὁ διδάσκαλος καλὸς διδάσκει τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπιμελῶς » Ὁ ἑρμηνευτὴς, ἀφ' οὗ ἀναγνώσῃ ὅλην τὴν πρότασιν, ἐρωτᾷ· ὁ διδάσκαλος ποίου μέ-

ρους τοῦ λόγου εἶναι; κλιτὸν ἢ ἄκλιτον; ὁ μαθητὴς· κλιτόν ὁ ἑρμηνευτής. Τί φανερόνει, πρόσωπον, πρᾶγμα, ἰδιότητα ἢ πρᾶξιν; ὁ μαθητής· πρόσωπον· — ὁ ἑρμηνευτής· λοιπὸν ποίου μέρους τοῦ λόγου εἶναι; ὁ μαθητὴς ὄνομα ἀρσενικόν· — ὁ ἑρμηνευτής· πόσα πρόσωπα φανερόνει; ἓν ἢ πολλά; — ὁ μαθητής· ἕν· — ὁ ἑρμηνευτής· ποίου ἀριθμοῦ λοιπὸν εἶναι; — ὁ μαθ: ἑνικοῦ· — ὁ ἑρμηνευτής· διὰ τί; — ὁ μαθητὴς· διότι φανερόνει ἓν πρόσωπον· — ὁ ἑρμηνευτὴς· ποίας πτώσεως; — ὁ μαθητής. ὀνομαστικῆς· — ὁ ἑρμηνευτής· κλῖνέ το κτλ.

Ὁ ἑρμην. ὁ καλὸς· ποίου μέρους τοῦ λόγου εἶναι; κλιτὸν ἢ ἄκλιτον· — ὁ β΄ μαθητής· κλιτὸν, ἐπίθετον, διότι φανερόνει ἰδιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ ὀνόματος, ὁ διδάσκαλος· — ὁ ἑρμηνευτής· ποίου γένους εἶναι; — ὁ μαθητὴς· ἀρσενικοῦ· — ὁ ἑρμηνευτής· διὰ τί; — ὁ μαθητής· διότι συμφωνεῖ μὲ τὸ ὄνομα ὁ διδάσκαλος, τοῦ ὁποίου προσδιορίζει τὴν ἰδιότητα· — ὁ ἑρμηνευτής· ποίου ἀριθμοῦ εἶναι; — ποίας πτώσεως; — πῶς σχηματίζεται εἰς τὰ 3 γένη; — κλῖνέ το κτλ.

Ὁ ἑρμηνευτής· διδάσκει· ποῖον μέρος τοῦ λόγου εἶναι, κλιτὸν ἢ ἄκλιτον [ὡς ἀνωτέρω)· — ὁ γ΄ μαθητής· φανερόνει πρᾶξιν τοῦ διδασκάλου· — ὁ ἑρμηνευτής· λοιπὸν τίς πράττει (ἢ κάμνει); — ὁ μαθητὴς· ὁ διδάσκαλος· — ὁ ἑρμηνευτής· τί κάμνει ὁ διδάσκαλος; — ὁ μαθητής· διδάσκει· — ὁ ἑρμηνευτὴς, ποίους διδάσκει; — ὁ μαθητὴς· τοὺς μαθητάς· — ὁ ἑρμηνευτής· διδάσκει, ποῖον μέρος λόγου λοιπὸν εἶναι; — ὁ μαθητής· ῥῆμα· διότι ἠμπορῶ νὰ εἴπω ἐγὼ διδάσκω, σὺ διδάσκεις, ἐκεῖνος διδάσκει· — ὁ ἑρμηνευτὴς· ποίου ἀριθμοῦ; — ποίου προσώπου εἶναι; — ὁ μαθητὴς ἑνικοῦ, διότι ἕνας εἶναι ὁ διδάσκαλος, ὅστις διδάσκει· — προσώπου γ΄. διότι ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος διδάσκει· — ὁ ἑρμηνευτής· εἰς πόσα συμφωνεῖ ἡ ὀνομαστικὴ μὲ τὸ ῥῆμα κτλ. ἐξακολουθῶν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ τὴν ἀνάλυσιν κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον μέχρι τέλους· οἷον ἐπιμελῶς· ὁ ἑρμηνευτὴς· πρόθεσις εἶναι, ἐπίῤῥημα, ἢ σύνδεσμος; — ὁ μαθητής·

ἐπίρρημα, διότι προσδιορίζει πῶς γίνεται ἡ πρᾶξις τοῦ ῥήματος διδάσκει.

Μετὰ τὴν γραμματικὴν ἀνάλυσιν τῶν γραφομένων παραδειγμάτων ἐπὶ τῶν μαυροπινάκων, γίνεται καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν λοιπῶν κανόνων, ὅσοι περιέχονται εἰς τὸ προκείμενον μάθημα τῆς Γραμματικῆς (τῆς κατὰ πίνακας ἢ τῆς κατὰ βιβλίον). Ὁ ἑρμηνευτὴς π. χ. ὑπαγορεύει τὸν ἀ. μαθητὴν νὰ γράψῃ κρημνὸς φοβερός. Οὗτος δὲ πρῶτον κάμνει τὴν ἀνάλυσιν, ἔπειτα λέγει· τὸ ἐπίθετον συμφωνεῖ μὲ τὸ οὐσιαστικὸν, τοῦ ὁποίου διορίζει τὴν ἰδιότητα, εἰς γένος, ἀριθμὸν, καὶ πτῶσιν. Ὅθεν, ἐπειδὴ κρημνὸς εἶναι γένους ἀρσενικοῦ, ἀριθμοῦ ἑνικοῦ, πτώσεως ὀνομαστικῆς, γράφω καὶ φοβερὸς, τὸ ὁποῖον εἶναι γένους ἀρσενικοῦ, ἀριθμοῦ ἑνικοῦ, πτώσεως ὀνομαστικῆς.

Ὁ δεύτερος μαθητὴς πλησιάζων εἰς τὸν μαυροπίνακα γράφει, καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ἑρμηνευτοῦ· βροντὴ φοβερά. Ἀφ' οὗ καὶ οὗτος κάμῃ παρομοίως τὴν ἀνάλυσιν τοῦ γραφθέντος, λέγει ἔπειτα· τὸ οὐσιαστικὸν μὲ τὸ ἐπίθετον συμφωνεῖ εἰς γένος, ἀριθμὸν καὶ πτῶσιν· βροντὴ, ἐπειδὴ εἶναι οὐσιαστικὸν, γένους θηλυκοῦ, ἀριθμοῦ ἑνικοῦ, πτώσεως ὀνομαστικῆς, γράφω, καὶ φοβερὰ, γένους θηλυκοῦ, ἀριθμοῦ ἑνικοῦ, πτώσεως ὀνομαστικῆς. Ὁ ἑρμηνευτὴς ἐρωτᾷ, διὰ τί νὰ γράφηται φοβερὰ καὶ ὄχι φοβερὴ· ὁ μαθητὴς ἀποκρίνεται· διότι τοῦ ἀρσενικοῦ ἡ λήγουσα ος, συλλαβίζεται μὲ ρ.

Ὁ τρίτος πλησιάζει ὁμοίως καὶ γράφει, ὑπαγορευόμενος ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ, ἓν οὐσιαστικὸν μὲ τὸ οὐδέτερον τοῦ ἀνωτέρω ἐπιθέτου (οἷον ζῶον φοβερόν)· καὶ πράσσει τὰ ὅσα καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ὁ δ'. μαθητὴς ἀρχίζει νὰ λέγῃ τοὺς κανόνας τῶν τόνων, καὶ τῆς ὀρθογραφίας τῆς ληγούσης τῶν γραφθέντων· οἷον κρημνὸς, λέγει, ἔχει ὀξείαν εἰς τὴν λήγουσαν, διότι ἡ λήγουσα αὕτη δὲν εἶναι συνῃρημένη, οὐδὲ γενικῆς ἢ δοτικῆς πτώσεως· γράφεται τὸ ος, μὲ ο μικρὸν,

διότι κλίνεται εἰς τὸ λόγος. Ὁ κατόπιν λέγει· τρομερὸς ἔχει ἑξακὺν κτλ· καὶ οὕτως ἑρμ.

Εἰς τὰς συμφωνίας τοῦ οὐσιαστικοῦ μετὰ τοῦ ἐπιθέτου, καὶ τῆς ὀνομαστικῆς μετὰ τοῦ ῥήματος, ἐμπορεῖ νὰ προτείνῃ ὁ ἑρμηνευτὴς καὶ τινας ἀσυμφωνίας, διὰ νὰ κάμῃ εἰς τοὺς μαθητὰς ἐπαισθήτους τοὺς σολοικισμούς κτλ. οἷον νὰ ἐρωτήσῃ· ἐμπορούμεν νὰ εἴπωμεν, ἐγὼ διδάσκεις ἢ ὁ διδάσκαλος διδάσκω, ὁ διδάσκαλος ὁ κλὴν, ἡ κρημνὸς φοβερὰ κτλ. (1).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρων τριῶν ἀσκήσεων αἱ μὲν δύο πρῶται ἀποβλέπουσι τὴν διδασκαλίαν καὶ ἀπαντήθησιν τῶν κανόνων, ἡ δὲ τρίτη τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι, κατὰ τὴν αὐτὴν παράδοσιν, δὲν ἔχουσιν ὅλαι αἱ χορεῖαι τῆς Γραμματικῆς νὰ ἀσκῶνται καὶ κατὰ τὰς 3 ἀσκήσεις, ἀλλ' ὅσαι μὲν ἔχουσιν ἀπροστάθησιν κανόνων, μεταχειρίζονται τὴν α' καὶ β' ἄσκησιν· αἱ δὲ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν (πρὸς ἐπανάληψιν τῶν κανόνων) τὴν α' καὶ τὴν τρίτην. Ἡ πρώτη πρέπει νὰ διαρκῇ, ὅσον καὶ ὁ α' τρόπος τῆς ἀναγνώσεως· ἡ δὲ κατόπιν, ἐξακολουθεῖται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ β' καὶ γ' τρόπου τοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως, συγχρόνως μὲ τὸ ὁποῖον διδάσκεται καὶ τὸ τῆς Γραμματικῆς.

Διὰ δὲ τὴν τρίτην ἄσκησιν ὁ ἑρμηνευτὴς πρέπει νὰ ἔχῃ μικρὰ πινακίδια περιέχοντα συλλογὴν φράσεων συνθεμένων κατ' ἐφαρμογὴν τῶν ἐνδιαλαμβανομένων εἰς ἕκαστον πίνακα τῆς Γραμματικῆς. Καὶ ταῦτα δύνανται νὰ (ὡς προείπαμεν σελ. 160) νὰ μεταχειρισθῇ καὶ πρὸς ὑπαγόρευσιν τῶν τῆς Γ'.

---

(1) Τεχνολογίαν ἐμπορεῖ νὰ κάμωσιν οἱ μαθηταὶ καὶ ἐγγράφως, γράφοντες κατ' οἶκον πρώτον, ἐνάντια διάφορα κατ' ὅλους τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰς πτώσεις· ἔπειτα καὶ τὰ λοιπὰ κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου. Μετὰ δὲ ταῦτα, οἱ πλέον προκόψαντες, καὶ ὅλοκλήρων προτάσεων τὴν τεχνολογίαν συνεπιτεύγμενοι· οἷον· ἡ διδάσκουσα, ἐν. οἰκ. ἀρτ. ἐν. ἀρτ. πτῶσ. ἐνεργητικὴ· διδάξασα ἐν. γ' προσώπ. χρόνου ἀόριστ. κτλ.

κλάσεως μαθητῶν, γραφόντων εἰς τὰ θρανία. Τότε δὲ οἱ ὑπαγορευταὶ διορθόνουσιν ὄχι μόνον τὸν σχηματισμὸν τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀρθογραφίαν.

Ἐκ τῶν τοιούτων ὑποδειγμάτων ὠφελοῦνται μεγάλως οἱ πλέον προχωρημένοι μαθηταὶ εἰς τὴν γραμματικὴν, ἂν γράφωσιν εἰς ἴδιον τετράδιον, ὑπαγορεύοντος τοῦ ἑρμηνευτοῦ βαθμηδὸν, ὅσα ἐφαρμόζονται εἰς τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους συγχρόνως διδάσκονται, ἢ προλαβόντως ἐδιδάχθησαν, εἰς τοὺς πίνακας. Αὐτὴ δὲ ἡ ὑπαγόρευσις ἐμπορεῖ νὰ γίνεται δὶς τῆς ἑβδομάδος κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς γραφῆς (καὶ τότε γίνεται ὕστερον ἡ διόρθωσις) ἢ κατὰ τὰς ὥρας τοῦ μαθήματος τῆς συνδιδακτικῆς. Ἀφ' οὗ δὲ τελειώσῃ ἡ ὑπαγόρευσις, δύο μαθηταὶ (ὁ εἷς μὲ τὸν ἕτερον τὸν πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ) ἀλλάσσουσι τὰ τετράδιά των· ὁ δὲ ὑπαγορευτὴς ἀναγινώσκει ἐξάκουστα συλλαβίζων τὰς λέξεις διὰ τὴν ὀρθογραφίαν, καὶ κάμνων τὴν παρατήρησιν ποῦ ἐφαρμόζεται ὁ κανὼν τῆς Γραμματικῆς. Οἱ μαθηταὶ διορθόνουν τὰ ὅσα εὑρίσκωσι λάθη, καὶ ἀναλαμβάνει ἕκαστος τὸ ἴδιόν του τετράδιον. Ὁ δὲ διδάσκαλος, εἰς ἄλλην τρίτην καθ' ἑβδομάδα παράδοσιν, θεωρεῖ τὸ ἑνὸς ἑκάστου τετράδιον, καὶ ἐξετάζει αὐτοὺς ἐπὶ τῶν γραφθέντων τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κανόνων κλπ. καθὼς πράσσει καὶ εἰς τὸ περὶ ἐκθέσεως ἰδεῶν. Ἕκαστος δὲ τῶν μαθητῶν ἀντιγράφει καλῶς καὶ καθαρῶς, κατ' οἶκον τὴν Κυριακὴν, τὰ διορθωθέντα μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ διδασκάλου.

Διὰ νὰ συνειθίζωνται οἱ μαθηταὶ νὰ ἐκφράζωσι τὰς ἐννοίας των ὀρθῶς καὶ ἀκριβῶς, πρέπει ἀπ' ἀρχῆς νὰ δώσῃ τὴν μεγαλητέραν προσοχὴν ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν ἀπαγγελίαν καὶ προφορὰν αὐτῶν, ἐν ᾧ ἀναγινώσκωσιν, ἔπειτα δὲ καὶ ὅταν λαλῶσιν ἐξηγοῦντες τὰς ἐννοίας των, καὶ πάντοτε νὰ τοὺς διορθόνῃ, ὅταν ἐνώπιόν του λαλοῦντες κάμνωσι σολοικισμοὺς ἢ βαρβαρισμούς· ἀλλὰ μὲ τοῦτο δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι πρέπει ν' ἀπαιτῇ ἀπὸ τὰ παιδία λέξεις πάντη Ἑλληνικὰς

καὶ φράσεως τετορνευμένης· ἀλλ' ὅτι χρεωστεῖ νὰ προσέχῃ νὰ συνηθίζωνται εἰς τὴν κομψολεξίαν, εἰς τὸ σαρὲς, τὸ καθαρὸν, τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ εὐπρεπὲς τῆς ἐκφράσεως.

Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκτελεῖται ἡ τῆς Γραμματικῆς διδασκαλία ἀλληλοδιδακτικὸς ἀπὸ τῆς α'. κλάσεως τῆς Ἀναγνώσεως μέχρι τῆς Ζ'. γινομένη εἰσαγωγικῶς, ὡς εἴπομεν, ἀπὸ δὲ τῆς Ζ'. ἀρχομένη καὶ εἰς 8 ἰδίας κλάσεις κατατασσομένη, ἐνεργεῖται συστηματικῶς ἐπὶ πινάκων Γραμματικῆς, καθ' οὓς ὑπεδείξαμεν τρόπους· εἶναι πεπεισμένοι δὲ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἂν καὶ ἄρχεται ἀπὸ τῆς Ζ'. ἡ κατάταξις, γινομένης πρώτης διὰ τὸ μάθημα τῆς Γραμματικῆς, αἱ εἰς αὐτὴν, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἑπομένην, διδασκόμεναι γραμματικαὶ γνῶσεις, ἃς ἐσημειώσαμεν, εἰσὶ καὶ αὐταὶ εἰσαγωγικαὶ ἐντεῦθεν συστηματικῶς ἐπαναλαμβανόμεναι· αἱ δὲ ἐρωτήσεις περὶ τῶν μερῶν τοῦ λόγου κλπ. συμπίπτουσιν εἰς τὸ συνδιδακτικὸν τμῆμα, ὅπου ἡ διδασκαλία κυρίως γίνεται κατὰ τὴν συνδιδακτικὴν μέθοδον. Ἀλλὰ νῦν ἐνδέχεταί τις νὰ ὑπολάβῃ, ὅτι ὅλα τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα περὶ τοῦ μαθήματος τούτου μόνοιν ἔχουσιν πρὸ ἡμῶν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν διατάξεων τοῦ Β. Δ. τῆς 23 Ἰουλίου 1856· πρὸς τὰς ὁποίας ὀφείλομεν νὰ συμμορφωθῶμεν εἰς τὴν τῆς Γραμματικῆς διδασκαλίαν. Ἀλλὰ πρὸς ταῦτα ἀπαντῶν λέγω, ὅτι ἔχομεν καὶ τὰς διατάξεις ταύτας αὐτοῦ τοῦ Β. Διατάγματος συμφώνους πρὸς τὰ προεκτεθέντα, καὶ ἰδοὺ πῶς.

Τὸ Β. Διάταγμα τοῦτο λέγει, ὅτι μόνη Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ὁρίζεται ἡ τῆς ἀρχαίας· ἀλλὰ ἀναγνωρίζει καὶ προπαρασκευαστικὴν διδασκαλίαν Γραμματικῆς ἀπ' αὐτῆς τῆς α'. κλάσεως τῆς Ἀναγνώσεως μέχρι τῆς Η'. κατὰ τὸν περὶ ἀναπτύξεως ἰδεῶν τρόπον (ἴδε τὸ Β. Διάταγμα.) Ταύτην τὴν προπαρασκευαστικὴν διδασκαλίαν καὶ ἡμεῖς ἀπ' ἀρχῆς ὑπεδείξαμεν ἐφαρμόσαντες εἰς τοὺς πίνακας τῆς Ἀναγνώσεως (ἴδε σελ. 171 τοῦ παρόντος) καὶ τὴν τῆς

ἀρχαίας Γραμματικὴν ἀνεγνωρίσαμεν διὰ τὸ συνδιδακτικὸν τμῆμα ὡς μόνον κύριον ὁδηγὸν εἰς τὸ νὰ μάθῃ ὁ Ἕλλην τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν (σελ. 177 καὶ 181). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δὲν ἀντιβαίνομεν πρὸς τὸ Β. Διάταγμα· ἂς ἴδωμεν νῦν πῶς εἰς τὴν εἰσαγωγικὴν ἡμῶν διδασκαλίαν, ἐφαρμοζομένην ἐπὶ παραδειγμάτων ἐκ τῆς λαλουμένης, δυνάμεθα νὰ πράττωμεν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ῥηθέντος Β. διατάγματος.

Διὰ τῆς εἰσαγωγικῆς ταύτης διδασκαλίας προτίθεμαι νὰ δώσω εἰς τὸν μαθητὴν τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Γραμματικῆς· νὰ ἐννοήσῃ δηλ. καὶ νὰ διακρίνῃ τὰ περὶ συλλαβῶν, λέξεων τόνων, καὶ αὐτὰ τὰ μέρη τοῦ λόγου καὶ τὰ παρεπόμενα αὐτοῖς κτλ. Παρατηρῶ ὅτι ἡ γλῶσσα ἡμῶν, ὡς λαλεῖται καὶ γράφεται ὑπὸ τῶν λογιωτέρων, ἐπιδέχεται ὅλα τὰ ὀνόματα, οὐτιακστικὰ καὶ ἐπίθετα κατὰ τοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας, μὴ ἔχουσα τοὺς ἀττικοὺς οὐδὲ τοὺς τῶν διχῶν ἀριθμῶν τύπους, οὐδ' εἰς τὰ ὀνόματα οὐδ' εἰς τὰ λοιπὰ κλιτά. Κατὰ τούτους λοιπὸν τοὺς τύπους, τοὺς αὐτοὺς μὲ τοὺς τῆς ἀρχαίας, ἔχω νὰ διδάξω τὸν μαθητήν, καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ φέρω παραδείγματα, ὁποῖα εἶσι καὶ τὰ εἰς τοὺς πίνακας τῆς Ἀναγνώσεως, καὶ ἔν που συμπίπτῃ καὶ τι τῆς χυδαίας φράσεως νὰ παρατηρήσω πῶς λέγεται ὀρθῶς· εἰς δὲ τὰ ῥήματα, ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα ἡ λαλουμένη δὲν ἔχει οὐδ' ὅλους τοὺς χρόνους οὐδὲ τὰς ἐγκλίσεις κατὰ τοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας, ἐγὼ θέλω περιορισθῇ εἰς τὰ ὁμαλὰ καὶ ὅμοια, καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἷοι οἱ τῆς ὁριστικῆς, φέρε εἰπεῖν, Ἐνεστὼς, Μέλλων Ἀόριστος (ἴδε σελ. 180) καὶ Παρατατικὸς, σχηματίζων τὸν Μέλλοντα μὲ τὸ θὰ (γράψω φέρε εἰπεῖν) διὰ τὸ εὔληπτον, καὶ παρατηρῶν ὅτι ἡ ἀρχαία δὲν ἔχει αὐτό. Πρὸς γνῶσιν καὶ διάκρισιν καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ λόγου θέλω ἐξακολουθήσει κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, λαμβάνων παραδείγματα ἐκ τῶν ταὐτιζομένων καὶ εἰς τὰς δύο γλώσσας· ὡς πρὸς τοὺς κανόνας δὲ τοὺς περὶ ὀρθογραφίας,

παραγωγῆς, συνθέσεως κλ. αὐτοὶ ἔχουσιν ἴσην καὶ τὴν αὐτὴν κυριότητα καὶ ἐφαρμογὴν ἐπ' ἀμφοτέρων.

Διὰ τοιαύτης γραμματικῆς διδασκαλίας εἰσαγωγικῆς, γινομένης ἀπὸ τῆς ά. κλάσεως ἕως τῆς Η'. τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ τμήματος, καὶ ἐφαρμοζομένης ἐπὶ τῶν τύπων καὶ ἰδιοτήτων γλώσσης, τὴν ὁποίαν ὁ μαθητὴς ἔμαθε μὲν ἐκ συνηθείας νὰ λαλῇ κατὰ τύπους καὶ κανόνας τινας, συμφωνίας, καὶ σύνταξιν, τῶν ὁποίων ἀγνοεῖ ὅμως τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν καὶ τὴν ὀρθότητα, θέλει κατανοήσει εὐκόλως αὐτοὺς ἐπὶ γνωσῶν ποδεικνυομένους· Οὕτω δὲ εὐκόλως θέλει μάθει νὰ διακρίνῃ τὰ μέρη τοῦ λόγου καὶ τὰ παρεπόμενα αὐτοῖς, ὄντα τὰ αὐτὰ εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας, καὶ ἄλλας κοινὰς ἐν αὐταῖς γραμματικὰς ἰδέας νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τὰ γνωστὰ εἰς τἄγνωστα προβαίνων, ὥστε καὶ ἀπὸ τῆς Α' τάξεως τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος ν' ἀρχίσῃ τακτικῶς τὴν τῆς Ἀρχαίας γραμματικὴν, καὶ νὰ προχωρήσῃ ταχέως καὶ εὐκόλως εἰς κατάληψιν τῶν ἐν αὐτῇ, ὡς κατέχων ἤδη τὰς πρώτας καὶ κυρίας γραμματικὰς ἀρχὰς, ἐφαρμοσθείσας ἐπὶ τῆς γνωστῆς αὐτῷ μητρικῆς γλώσσης.

§. 2. Περὶ ἐκθέσεως ἰδεῶν ἢ περὶ προγυμνασμάτων.

Τὸ μάθημα τοῦτο σκοπὸν ἔχει τὴν γύμνασιν τῶν μαθητῶν εἰς τὸ νὰ ἐκφράζωσιν ὀρθῶς, εὐλήπτως, τακτικῶς, καὶ καθαρῶς τὰς ἐννοίας των, καὶ νὰ ἐκθέτωσι παρομοίως αὐτὰς ἐγγράφως. Ἡ Γραμματικὴ διδάσκει τοὺς κανόνας τοῦ ὀρθῶς λέγειν καὶ γράφειν· ἡ δὲ γύμνασις τοῦ κατὰ τοὺς κανόνας τούτους ἐκθέτειν τὰς ἐννοίας εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς Γραμματικῆς· ὁ δὲ μὴ δυνάμενος νὰ γράψῃ ὅ,τι ἐννοῇ, ἐκεῖνος δὲν λογίζεται εἰμὴ πάντη χυδαῖος καὶ ἀγράμματος, στερούμενος τὸ πρὸς κοινωνίαν κυριώτατον ὄργανον τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου. Τὸ μάθημα τῆς ἐκθέσεως τῶν ἰδεῶν εἶναι λοιπὸν τὸ συμπλήρωμα

τοῦ μαθήματος τῆς Γραμματικῆς, καὶ ἀμφότερα εἶναι ἀναγκαιότατα νὰ διδάσκωνται εἰς τὰ σχολεῖά μας. Δὲν ἐννοοῦμεν δὲ, ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἔχομεν νὰ κάμωμεν εὐγλώττους δικηγόρους ἢ ῥήτορας· πρόκειται νὰ γυμνασθῶσιν οἱ εἰς τὴν τάξιν τοῦ λαοῦ μένοντες, ὥστε ν' ἀποκτήσωσι τὴν ἕξιν τοῦ νὰ ἐκθέτωσιν εἰς τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν τὰς ἐννοίας των ὀρθῶς καὶ εὐλήπτως.

Πρὶν δ' οἱ μαθηταὶ ἀρχίσωσι νὰ ἐκθέτωσι τὰς ἐννοίας των, πρέπει ν' ἀποκτήσωσιν ἰδέας πραγμάτων καὶ γνώσεις. Διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν λοιπῶν μαθημάτων καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰδεῶν, ἀποκτῶσι γνώσεις· ὅταν δὲ λάβωσι τὴν ἕξιν τοῦ ἐλευθέρως γράφειν καὶ τοῦ ἐκφράζεσθαι εὐλήπτως καὶ ὀρθῶς, θέλουν εἶσθαι ἱκανοὶ νὰ ἐκθέτωσι τὰς ἐννοίας των καὶ διὰ γραφῆς· εἰς ταύτην δὲ τὴν ἔκθεσιν θέλουν γυμνάζεσθαι δὶς ἢ τρὶς τῆς ἑβδομάδος, ἢ κατ' οἶκον, ἢ εἰς τὸ σχολεῖον κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς ἢ τῆς συνδιδακτικῆς παραδόσεως τοῦ μαθήματος τῆς Γραφῆς. Ὁ διδάσκαλος ἀφεύκτως χρεωστεῖ νὰ ἔχῃ ὡρισμένον καιρὸν εἰς ἄσκησιν καὶ τούτου τοῦ μαθήματος, διότι τοῦτο τὸ μάθημα φέρει εἰς τὸν σκοπὸν, καὶ ἀναδεικνύει τὸ κύριον καὶ ὠφελιμώτερον ἀποτέλεσμα τῆς προπαιδεύσεως.

Τὰ δὲ προγυμνάσματα εἰς ἔκθεσιν ἰδεῶν πρέπει νὰ ἦναι βαθμολογημένα συστηματικῶς, κατὰ τὰς ἐννοίας καὶ τὴν κατάληψιν τῶν μαθητῶν, ἔχοντα ἀντικείμενον ὅ,τι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς διδασκαλίαν αὐτῶν, καὶ μετέπειτα εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, ἀναλόγως τῆς τάξεως, τὴν ὁποίαν θέλουσι καθέξει εἰς τὴν κοινωνίαν. Διὰ νὰ γίνωνται δὲ αἱ ἀσκήσεις καὶ τούτου τοῦ μαθήματος τακτικῶς καὶ ὁμοιομόρφως, ἐμποροῦν νὰ ὁρισθῶσι κατατασσόμεναι εἰς ἓξ περιόδους.

Κατὰ πρῶτον οἱ μαθηταὶ οἱ διδασκόμενοι τὴν Γραμματικὴν θέλουν ἀρχίσει, προασκούμενοι εἰς τὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν ἰδεῶν, ἀπὸ τὴν γραφὴν ὀνομάτων καθ' ὅλας τὰς πτώσεις καὶ

τοὺς ἀριθμούς· ἔπειτα παρομοίως οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων, μετὰ ταῦτα ὀνομαστικῆς καὶ ῥήματος κατὰ τοὺς τρεῖς ἀρχικοὺς χρόνους, τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς ἀριθμοὺς (1). Β'. Νὰ γράφωσιν ὁρισμοὺς καὶ προτάσεις ἁπλᾶς, πρῶτον ἐξ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου, προσκαλούμενοι νὰ ἐκθέτωσι τὰς ἰδιότητας τῶν περὶ αὐτοὺς ἀντικειμένων, τὴν κατασκευὴν καὶ χρῆσιν αὐτῶν κλ. οἷον τὸ χαρτίον εἶναι λευκόν· τὸ χαρτίον γίνεται ἀπὸ παλαιόπανα· τὸ χαρτίον χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ γράφωμεν· ἔπειτα ἐξ ὑποκειμ: καὶ ἀντικε:μένου. Εἰς ταύτας δὲ τὰς τελευταίας προτάσεις βαθμηδὸν πρέπει νὰ συνεθισθῶσιν οἱ μαθ: νὰ γράφωσι καὶ τὰς περιστάσεις, ποῦ, πότε, πῶς κτλ. Γ'. Προτάσεις συνθέτους καὶ συμπεπλεγμένας διὰ μεσολαβήσεως τῶν μορίων· μετὰ ταῦτα, ἀπὸ τὰ μαθήματα, ὅσα ἀπομνημονεύουσιν, Ἱερᾶς Ἱστορίας, φὲρ' εἰπεῖν, Ἱστορίας Ἑλληνικῆς, Γεωγραφίας κτλ. καὶ ἐκθέτωσι προφορικῶς ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου, αὐτῶν τούτων τεμάχιά τινα διορίζονται νὰ ἐκθέτωσι καὶ ἐγγράφως. Δ'. Μετὰ ἱκανὴν ἄσκησιν εἰς τ' ἀνωτέρω συνεθίζονται πῶς μίαν ὑπόθεσιν γεγραμμένην κατ' ἐρωταπόκρισιν, νὰ ἐκθέσωσιν αὐτὴν διηγηματικῶς, καὶ ἄλλην ἐκφρασμένην διηγηματικῶς νὰ γράψωσι κατ' ἐρωταπόκρισιν· μετὰ ταῦτα δὲ νὰ κάμνωσι καὶ περιλήψεις. Ε'. νὰ ἐκθέτωσι ἀ, προφορικῶς καὶ γραπτῶς μικρὰς ἱστορίας, διηγήματα, βιογραφίας, μύθους, ἐξηγουμένους πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ διδασκάλου προηγουμένως (2)· β', περιγραφὰς τόπων, περιπάτων, ἀντικειμένων ἢ

---

(1) Οἷον ἐγὼ γράφω τώρα, ἐγὼ θὰ γράψω αὔριον. ἐγὼ ἔγραψα χθὲς κτλ. Ἡ περίοδος αὐτη εἶναι προγύμνασις ταὐτιζομένη μὲ τὴν καθ' ὑπαγόρευσιν γραφὴν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν γραμματικῶν κανόνων· αὕτη δὲ, καθὼς καὶ ἡ ἑπομένη αὐτῇ Β' περίοδος, ἐμποροῦν νὰ γίνωνται εἰς τὸ ἀλληλοδιδακτικὸν τμῆμα ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς Η' τῆς Γραφῆς οἵτινες· μεταβαίνοντες εἰς τὸ συνδιδακτικὸν προχωροῦσι βαθμηδὸν καὶ εἰς τῶν ἄλλων περιόδων τὰς ἀσκήσεις.

(1) Καθ' ἀρχὰς πρὸς εὐκολίαν τῶν μαθητῶν καὶ πρὸς ἄσκησιν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου, πρέπει ὁ διδάσκαλος, ἐφ' οὗ ἀναγνώσῃ καὶ ἐξηγήσῃ

συμβεβηκότων τινῶν συγχρόνων καὶ πασιγνώστων· γ', ἐκθέσεις ἐξηγήσεων ἢ παρατηρήσεων γινομένων περὶ διαφόρων ἀντικειμένων εἰς τὰς μετὰ τοῦ διδασκάλου συνδιαλέξεις καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ περιπάτους. ς' Νὰ γράφωσιν ἐπιστολὰς καὶ ἐκθέσεις διαφόρους περὶ διαφόρων ἀντικειμένων καὶ περιστάσεων συνήθων εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον· ἔπειτα δὲ καὶ ἐκθέσεις περιληπτικὰς τῶν ὅσων ἠθικῶν διδασκαλιῶν ἢ παραγγελμάτων κάμνῃ ὁ διδάσκαλος πρὸς αὐτούς.

Οὗτοι εἶναι οἱ κυριώτεροι καὶ ἀναγκαιότεροι τρόποι, κατὰ τοὺς ὁποίους δύνανται εὐκόλως νὰ συνεθισθῶσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ νὰ ἐκφράζωσι προφορικῶς καὶ γραπτῶς τὰς ἰδέας των. Ὅσοι δὲ διατρέξωσι τὰς περιόδους ταύτας καὶ γυμνασθῶσιν ἱκανῶς, θέλουν ὁδηγηθῆ παρὰ τῶν διδασκάλων καὶ εἰς τὰ περαιτέρω· οἱ δὲ διδάσκαλοι θέλουν ἀκολουθεῖ τοὺς λοιποὺς

τὸ προκείμενον, ἢ διηγηθῇ αὐτὸ, νὰ ὑπαγορεύσῃ νὰ γράψωσιν οἱ μαθηταί τινὰς λέξεις ἀσυναρτήτους, ἀφ' ὅλου τοῦ διηγήματος, ὥστε νὰ δύνανται νὶ ἀνακαλῶσι δι αὐτῶν τὸ ὅλον εἰς τὴν μνήμην των." Ἔστω εἰς παράδειγμα ὁ πρῶτος μῦθος τοῦ Αἰσώπου· Ἀετὸς καὶ Ἀλώπηξ κτλ. μεταφρασμένος εἰς τὴν λαλουμένην γλῶσσαν. Ἀφ' οὗ διηγηθῇ αὐτὸν ὁ διδάσκαλος εἰς τοὺς μαθητὰς ὑπαγορεύει νὰ γράψωσι τὰς λέξεις· Ἀετὸς, Ἀλωποῦ, φιλιώνομαι, κατοικῶ, πλησίον, δένδρον, φωλεὰ, χαμόκλαδα, παιδοκομῶ· ὁ μαθητὴς θέλει ἐνθυμηθῆ ἐκ τούτων ὁδηγούμενος νὰ γράψῃ· ἕνας Ἀετὸς καὶ μία Ἀλωποῦ ἐφιλιώθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατοικήσωσιν ὁ εἷς πλησίον τοῦ ἄλλου· ὁ μὲν Ἀετὸς ἔκαμε τὴν φωλεάν του ἐπάνω εἰς ὑψηλὸν δένδρον· ἡ δὲ Ἀλωποῦ ἐπροκοβόμησε μέσα εἰς τὰ ἐκεῖ πλησίον χαμόκλαδα κτλ.

Καὶ εἰς τοὺς πίνακας δὲ τῆς Ἀναγνώσεως, καθὼς καὶ εἰς τὸ Ἀλφαβητάριον, ὑπάρχει ἄφθονος ὕλη πρὸς ἔκθεσιν ἰδιῶν καὶ διὰ ταύτην τὴν περίοδον καὶ διὰ τὰς προτέρας· διότι ἐκ τῶν πινάκων τῆς λεξιλογίας δίδονται λέξεις εἰς τὸν μαθητὴν, ὡς ἀνωτέρω, διὰ νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἀπαρτιζομένην ὑπ' αὐτῶν ἔννοιαν, ὅπως παρὰ τοῦ διδασκάλου ἤκουσεν αὐτὴν εἰς τὸ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰδιῶν μάθημα. Κατόπιν γίνονται ἐρωτήσεις ἐπὶ οὐσιαστικῶν ὀνομάτων διὰ νὰ δώσωσιν οἱ μαθηταὶ τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῶν, τοὺς ὁποίους προηγουμένως ἔμαθον· οἷον, τί λέγεται πτηνὸν, τί φωλεὸς κτλ. (Ἴδε καὶ τὸ ἐπόμενον περὶ Ἀναπτύξεως ἰδιῶν.)

τρόπους, κατὰ τοὺς ὁποίους καὶ αὐτοὶ ἐδιδάχθησαν εἰς τὸ διδασκαλεῖον τὴν ἐφαρμογὴν τούτου τοῦ μαθήματος, καθ' ὅσον ὅμως ἐφαρμόζονται εἰς τὴν κατάληψιν ἀνηλίκων εἰσέτι παίδων. Εἰς τοὺς πλέον ἀδυνάτους καὶ ἀγυμνάστους πρέπει νὰ εἴπῃ τις πρότερον, ὅ,τι ἔχουν νὰ γράψωσιν· εἰς τοὺς δυνατωτέρους θέλει εἰπεῖ τὰς κυριωτέρας ἐννοίας καὶ τὰς περιπτώσεις τῆς προτεινομένης εἰς ἔκθεσιν ὑποθέσεως· εἰς δὲ τοὺς πλέον ἐξησκημένους ἀρκεῖ νὰ δοθῇ μόνον ἁπλῶς ἡ ὑπόθεσις.

Γινομένων τῶν ἐκθέσεων κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους τῶν προειρημένων περιόδων, αἱ μὲν ἐξ αὐτῶν ἐμποροῦν νὰ γίνωνται ὑπὸ τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς γραφῆς (ἐναλλὰξ μὲ τὴν ὑπαγόρευσιν τῶν ὑποδειγμάτων πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς Γραμματικῆς) ὡς ἁπλαῖ καὶ σύντομοι· αἱ δὲ μακροχρονιώτεραι πρέπει νὰ γίνωνται ὑπὸ τῶν προχωρημένων μαθητῶν, ἢ κατ' οἶκον ἢ εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλ' εἰς ἄλλας ὥρας παρὰ τὰς τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν παραδόσεων δὶς τῆς ἑβδομάδος τοὐλάχιστον, καὶ τότε παρευθὺς πρέπει νὰ θεωρῇ καὶ νὰ διορθόνῃ ὁ διδάσκαλος τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν, ἐρωτωμένων εἰς τὰ εὑρισκόμενα λάθη· τὰς δὲ λοιπὰς ὕστερον μετὰ τὸ τέλος τῶν μαθημάτων. Ὅλοι δ' οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ὑποχρεόνωνται ν' ἀντιγράφωσι κατ' οἶκον (ἢ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς γραφῆς) καὶ νὰ παρουσιάζωσι τὰς διωρθωμένας ἐκθέσεις των εἰς καθαρόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος καὶ περὶ ἀναπτύξεως ἰδεῶν.

Λέγοντες κατ' οἶκον μάθημα ἐννοοῦμεν τὴν ἰδιαιτέραν μελέτην, τὴν ὁποίαν εἰς τὴν οἰκίαν του κάμνει ὁ μαθητὴς πρὸς

μάθησιν τῶν μαθημάτων, ὅσα ἐν τῷ σχολείῳ διδάσκεται, καὶ μάλιστα ὅσα εἰς πίνακας, αὐτὰ μελετᾷ καὶ κατ' οἶκον, ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὰ τῶν πινάκων τούτων τυπωμένα εἰς ἴδια βιβλίδια. Διὰ τούτου δὲ τοῦ τρόπου ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς μαθητὰς ἰδίᾳ μελέτη κατ' οἶκον ἀσκουμένους κυρίως εἰς τὴν ἀνάγνωσιν· καὶ εἰς τὸ σχολεῖον δὲ προσέτι αὔξεται ὁ χρόνος, καθ' ὃν καὶ οἱ μαθηταὶ ἔχουσι νὰ καταγίνωνται εἰς αὐτὸ τὸ μάθημα, καὶ ὁ διδάσκαλος εἰς ἐπανάληψιν τῶν προεισαγωγικῶν διδασκαλιῶν καὶ τῆς τῶν ἰδεῶν ἀναπτύξεως.

Ὁ μαθητὴς κατ' οἶκον μελετᾷ ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ μάθῃ νὰ ἀναγινώσκῃ ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου τὸ προκείμενον ὀρθῶς ἐν τῷ βιβλίῳ, ἢ νὰ εἴπῃ ἀπὸ μνήμης αὐτό, ἢ καὶ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ὅπως προηγουμένως προεδιδάχθη. Ὁ μὴ κατορθόνων τὸ ἐπιβαλλόμενον χρέος τοῦτο διὰ τῆς κατ' οἶκον μελέτης, οὔτε διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀκρόασιν ἀσκήσεως, ὑποχρεοῦται νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μελέτην αὐτοῦ συναπτομένου μετὰ τοῦ ἑπομένου μαθήματος, καὶ ἐπὶ τούτων ἐξετάζεται κατὰ τὴν ἑπομένην ἀκρόασιν.

Ἡ ἀκρόασις τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ γινόμεναι ἀσκήσεις εἰς τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ διαρκῶσι 3|4 τῆς ὥρας τὸ πολύ, ἀρχόμεναι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πρωϊνῆς παραδόσεως κατὰ τὴν 8 1|4 ὥραν Π. Μ. Οἱ μαθηταὶ κατατάσσονται εἰς χορείας. Ἀναγνώσεως κατὰ τὰς τάξεις αὐτοῦ τοῦ μαθήματος, καὶ γινομένης τῆς κατὰ χορείας προσκλήσεως ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν μελετῶσι τὸ προκείμενον μάθημα, καὶ ἐξετάζονται οἱ ἑκάστης χορείας τῶν μὲν ἀνωτέρων τάξεων ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἢ καὶ τοῦ ὑποδιδασκάλου, οἱ δὲ τῶν κατωτέρων ὑπὸ τῶν γενικῶν πρωτοσχόλων.

Εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως οἱ μὲν τῶν 4: πρώτων κλάσεων δὲν ἔχουσι καθ' ἡμέραν, ὡς κατ' οἶκον μάθημα, νὰ μελετήσωσι καὶ νὰ ἐξετασθῶσιν εἰς τὰ ἀνὰ χεῖρας τῶν Ἀλφαβητάρια παρ' ὅ,τι ἀνέγνωσαν τὴν προηγουμένην ἡμέραν εἰς

τοὺς πίνακας τῆς Ἀναγνώσεως. Οἱ δὲ τῶν λοιπῶν 4. ἔχουσι τὸ τῆς Ἀναγνώσεως καὶ τὸ τῆς Χριστιανικῆς Διδασκαλίας ἡμέραν παρ' ἡμέραν (1).

Οἱ τῶν 4: πρώτων κλάσεων μελετῶσι τὸ συλλαβισματάριον κατ' οἶκον, καὶ ἀκροάζονται κατὰ χορείας ὑπὸ τῶν ἰδίων των ἑρμηνευτῶν ἐπιτηρουμένων ὑπὸ τῶν Γενικῶν, κατὰ τοὺς ἑξῆς τρεῖς τρόπους (2). Ὅλοι οἱ μαθηταὶ τῆς χορείας καὶ ὁ πρωτόσχολος, κρατοῦντες ἀνὰ χεῖρας ἓν Ἀλφαβητάριον, (ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς πίνακας ἔχοντες ἐνώπιόν των) ἀναγινώσκουσι τὸ προκείμενον μάθημα ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον (ἀκολουθούντων ὅλων τῶν μαθητῶν χθαμαλῇ τῇ φωνῇ) κατὰ στίχους ὁριζοντείους ὁ δὲ πρωτόσχολος ἀκροάζεται ἕνα ἕκαστον καὶ διορθόνει τὰ λάθη ἑκάστου. — οὗτος εἶναι ὁ α': τρόπος ὁ δὲ β': συγίσταται εἰς τὸ ν' ἀναγινώσκῃ ἕκαστος τὰ αὐτὰ κατὰ στήλας καθέτους· ὁ γ': τρόπος εἶναι αἱ ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι τοῦ Ἀλφαβηταρίου ἀσκήσεις, ἔχοντος τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἀνὰ χεῖρας ἓν ἀντίτυπον τοῦ βιβλίου τούτου. Εἰς τὴν Λεξιλογίαν ὁ Α'. καὶ Β'. τρόπος γίνονται κατὰ τοὺς ἀνωτέρω Α': καὶ Β'. ὁ δὲ τρίτος συνίσταται εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν λέξεων εἰς συλλαβὰς (σελ. 130), σπανίως, καὶ ἔπειτα συνεχέστερον εἰς τὰς ἐν τῷ Ἀλφαβηταρίῳ ὑποσημειωμένας ἀσκήσεις, γινομένας εἰς ἑκάστην χορείαν ὑπὸ τοῦ πρωτοσχόλου καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν καὶ ἐπιτήρησιν ἑνὸς τῶν Γενικῶν.

Εἰς τὴν συνδεδεμένην Ἀνάγνωσιν καὶ εἰς τὴν εἰς τὰ βιβλία, ὁ ἑρμηνευτὴς ἀκροάζεται ἕκαστον μαθητὴν τῆς χορείας

---

(1) Τὴν ἐκαύριον τοῦ μαθήματος τῆς Χριστιανικῆς Διδασκαλίας μελετῶσι καὶ λέγουσι τοῦτο οἱ μαθηταὶ ὡς κατ' οἶκον τὰς ἄλλας ἡμέρας ἔχουσι τὸ τῆς Ἀναγνώσεως συνάπτοντες εἰς ἓν τὰ εἰς τοὺς πίνακας διδασκόμενα.

(2) Οἱ τῆς α μαθηταὶ, ὄντες παντάπασιν ἀρχάριοι ἀναγινώσκουσιν εἰς τοὺς πίνακας ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ πρωτοσχόλου, ὡς καὶ εἰς τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς Ἀναγνώσεως.

του ἀλληλοδιαδόχως ἀναγινώσκοντα τὸ προκείμενον μάθημα καὶ ἐπανορθόνει τὸν σφάλλοντα· ἔπειτα ἐρωτᾷ τὴν σημασίαν λέξεων ἢ φράσεων, τῶν ὁποίων ἡ ἔννοια ἐξηγήθη εἰς τὸ προλαβὸν μάθημα τῆς Ἀναγνώσεως· οὗτος εἶναι ὁ α΄: τρόπος, ἀντίστροφος μὲ τὸν διαταχθέντα α΄: τρόπον εἰς τὰ περὶ ἀναγνώσεως εἰς τὰ βιβλία (σελ. 137). Εἰς δὲ τὸν Β΄: γίνονται ἀσκήσεις κατὰ τὰς εἰς τὸ Ἀλφαβητάριον ὑποσημειώσεις· ὁ δὲ τρίτος εἶναι ὁ προσδιορισθεὶς τρίτος τρόπος εἰς τὴν συνδεδεμένην Ἀνάγνωσιν (σελ. 135) πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν.

Σημείωσις. Οἱ δύο τελευταῖοι τρόποι τούτου τοῦ τμήματος, καθὼς καὶ ὁ γ΄. τῆς Λεξιλογίας δὲν εἶναι ἄλλοτι παρὰ τὰς εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως προασκήσεις, γινομένας καὶ ἐνταῦθα κατ' ἐπανάληψιν πρὸς ἄσκησιν τῶν μαθητῶν. Καὶ τούτους μὲν ἐν μέρει δύνανται νὰ ἐκτελῶσιν οἱ πρωτόσχολοι, ὁλοτχερῶς δὲ καὶ ἐντελῶς μόνος ὁ διδάσκαλος. Ὅθεν συλλογιζόμενος ὅτι ἐνταῦθα ἔχει νὰ ἐνεργῇ τὰς ἐπαναλήψεις τῶν προεισαγωγικῶν διδασκαλιῶν του, καθὼς καὶ τῶν πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν, ὀφείλει αὐτὸς νὰ ἐκτελῇ τοὺς δύο τελευταίους τρόπους τοῦ ἄνω ῥηθέντος τελευταίου τμήματος εἰς ἑκάστην χορείαν, δὶς ἢ τρὶς τῆς ἑβδομάδος. Διὰ νὰ προφθάνῃ δὲ νὰ κατορθόνῃ τοῦτο ἀνελλιπῶς, καὶ μάλιστα ὅταν δὲν ἔχῃ ὑποδιδάσκαλον βοηθὸν, πρέπει νὰ διδάσκῃ καθ' ἑκάστην ἀκρόασιν δύο ἢ τρεῖς χορείας (10—15 λ. τῆς ὥρας δαπανῶν εἰς ἑκάστην) σήμερον κατὰ τὸν ἕνα τῶν δύο εἰρημένων τρόπων, καὶ αὔριον κατὰ τὸν ἕτερον, μὴ τηρῶν εἰς τὰς χορείας, ὅπου αὐτὸς εὑρίσκεται, τὴν τάξιν τῶν τρόπων, ἀλλ' ἐνεργῶν τὸν β΄: εἰς τὴν ὥραν τοῦ τρίτου, ἢ τοῦτον εἰς τὴν ὥραν τοῦ β΄. εἰς τρόπον ὥστε οἱ εἰς αὐτὰς τὰς χορείας βοηθοῦντες αὐτὸν Γενικοὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, τοὺς δύο μόνον ἐκ τῶν 3: τρόπων κάμνουσι τοὺς μὴ ἐκτελεσθέντας ὑπ' ἐκείνου. Εἰς δὲ τὰ λοιπὰ ἡμικύκλια πρέπει νὰ τηρῆται ἡ σειρὰ τῶν ἀνωτέρω τρόπων, ἐκτελου-

μένων ὑπὸ τῶν πλέον γεγυμνασμένων γενικῶν πρωτοσχόλων ἀναπληρούντων τὸν διδάσκαλον.

Εἰς τὸ τῆς Χριστιανικῆς Διδασκαλίας μάθημα.

Α΄ τμῆμα Προσευχαί. Οἱ τῆς Ε΄: καὶ ς΄: τῆς Ἀναγνώσεως πρόκειται νὰ μάθωσιν ἀπὸ μνήμης τὰς προσευχάς ὅθεν οἱ πρωτόσχολοι, ἀκροαζόμενοι αὐτοὺς εἰς τοῦτο τὸ μάθημα, ἐνεργοῦσι κατὰ τοὺς ἑξῆς τρεῖς τρόπους, ἐξ ὧν ὁ Α΄: καὶ Β΄: τρόπος εἶναι οἱ αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἱ εἰς τοὺς πίνακας τῶν προσευχῶν διαταχθέντες· (σελ: 200)· εἰς δὲ τὸν τρίτον λέγει ἕκαστος μαθητὴς κατὰ σειρὰν ὅλον τὸ προκείμενον μάθημα ἀπὸ μνήμης, ἀποτιθεμένων τῶν βιβλίων ἐπὶ τῶν τραπεζιδίων. Ὁ ἑρμηνευτὴς, κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ Προσευχητάριόν του, διορθόνει τοὺς λανθανομένους μαθητάς.

Β΄ τμῆμα Ἱερᾶς Ἱστορίας μάθημα. (Οἱ τῆς Ζ΄: καὶ οἱ τοῦ Α΄: τμήματος τῆς Η΄). Ὁ Α΄: καὶ Β΄: τρόπος, ὡς οἱ ἀνωτέρω τῶν προσευχῶν Α΄: καὶ Γ΄· εἰς δὲ τὸν Γ: ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἡ ἔννοια τοῦ προκειμένου μαθήματος, καὶ μετὰ τοῦτο ἐρωτῶνται οἱ μαθηταὶ νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν ἔννοιαν: ἐν ἀπουσίᾳ δὲ τοῦ διδασκάλου οἱ Γενικοὶ κάμνουσι τὸν γ΄. τρόπον τῆς συνδεδεμένης ἀναγνώσεως πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν (σελ. 135).

Γ΄. τμῆμα Ἱερᾶς Κατηχήσεως μάθημα. (Οἱ τοῦ Β΄: τμήματος τῆς Η΄) κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους τοὺς τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας.

Σημ: Εἰς τοῦ τελευταίου μαθήματος τῆς ἑβδομάδος τὰς παρούσας ἀσκήσεις συνάπτονται καὶ τὰ ἄλλα δύο μαθήματα τῆς Χριστιανικῆς Διδασκαλίας, τὰ κατὰ τὴν ἑβδομάδα γενόμενα, ὥστε οἱ μαθηταὶ ν' ἀπομνημονεύωσιν αὐτὰ κάλλιον.

Οἱ εἰς τὸ Β΄: τμῆμα τῆς Η΄: ἀλληλοδιδασκόμενοι εἰς βιβλία ἔχουσι καὶ κατ' οἶκον μάθημα πρὸς μελέτην αὐτὰ τὰ

καθ' ἑκάστην ἀναγινωσκόμενα, ἢ καὶ ἄλλα οἷον· τὸ πολίτευμα τῶν παίδων, ἔπειτα τὸ περὶ συμπεριφορᾶς, καὶ μετὰ τοῦτο τὸν Δεκάλογον μετὰ ἐφαρμογῆς. Καὶ τούτων δὲ οἱ τρόποι εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος γίνονται κατὰ τὸν προκείμενον σκοπόν. Τὸ νὰ μάθωσι ν' ἀναγνώσωσι δηλ. οἱ μαθηταὶ καλῶς τὸ κείμενον, ἢ νὰ τὸ εἴπωσιν ἀπὸ μνήμης, νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἔννοιαν, καὶ νὰ τὴν ἐκφράσωσιν ἔπειτα ἐξεταζόμενοι.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος ὁ διδάσκαλος ἔχει, ὡς εἴπομεν, βοηθοὺς πρωτοσχόλους, διὰ μὲν τοὺς τῶν κατωτέρων τάξεων, τοὺς ἑρμηνευτὰς, διὰ δὲ τοὺς τῶν ἀνωτέρων, τοὺς μᾶλλον γεγυμνασμένους τῶν Γενικῶν. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἀσκήσεων, τὰς ὁποίας αὐτὸς μετὰ τοῦ ὑποδιδασκάλου ὀφείλουν νὰ κάμνωσι, δὶς ἢ τρὶς τῆς ἑβδομάδος, εἰς ἑκάστην χορείαν τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ὡς εἴπομεν, πρέπει νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τοὺς εἰς τὰς τῶν κατωτέρων τάξεων χορείας ἑρμηνεύοντας πρωτοσχόλους· μή πως δὲν ἐκτελῶσι καλῶς τὸ χρέος των, ἢ χαριζόμενοι εἴς τινας μαθητὰς ἢ ἀμελοῦντες. Ὅθεν καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ὑποδιδάσκαλος (ἐὰν ὑπάρχῃ) πρέπει κατὰ τὴν ὥραν τῶν πρώτων τρόπων τῶν ἀσκήσεων, νὰ διέρχωνται ἐνίοτε τὰς χορείας, νὰ ἐπιτηρῶσι τὴν ἐργασίαν τῶν πρωτοσχόλων καὶ νὰ ἐξετάζωσι καὶ τινας τῶν μαθητῶν, ἐὰν ἀληθῶς λέγωσι καλῶς τὸ προκείμενον μάθημα· οὕτω δ' ἔχουσι νὰ βεβαιῶνται περὶ τῆς ἀμεροληψίας καὶ τιμιότητος τῶν πρωτοσχόλων, τοὺς ὁποίους καὶ αὐστηρῶς πρέπει νὰ τιμωρῶσιν, ὅταν εὑρίσκωσιν αὐτοὺς χαριζομένους πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ ἀμελοῦντας τὰ χρέη των.

Ὅταν ὁ διδάσκαλος φείδεται τοῦ χρόνου, ὅταν ἀπαρασαλεύτως καὶ ἀκριβῶς βάλλῃ εἰς ἐνέργειαν τὰς διατάξεις τῆς μεθόδου, καὶ πράσσῃ ἑκάστην τῶν ἐργασιῶν του εἰς τὰς τεταγμένας ἡμέρας καὶ ὥρας, μὴ παραβλέπων μηδ' ἀναβάλλων μηδεμίαν, θέλει ἔχει τὸν καιρὸν νὰ ἐπιτηρῇ ὅλα τὰ διὰ

τῶν πρωτοσχόλων γινόμενα, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα νὰ πράσσῃ καλῶς, καὶ τὸ σχολεῖόν του νὰ βλέπῃ ἐν τάξει, καὶ τὰ διατεταγμένα μαθήματα καλῶς διδασκόμενα, καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ προοδεύοντας καὶ εὐδοκιμοῦντας εἴς τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀρετήν.

Καὶ οἱ τοῦ συνδιδακτικοῦ δὲ μαθηταὶ ἔχουσι κατ' οἶκον μάθημα, διοριζόμενοι νὰ μελετῶσι τὰ ὁποῖα διδάσκωνται μαθήματα· ἀλλ' ἡ ἀκρόασις καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν κατ' οἶκον μαθημάτων τούτου τοῦ τμήματος πρέπει νὰ γίνωνται κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς συνδιδακτικῆς παραδόσεως.

§. 2. Ἀνάπτυξις ἰδεῶν.

Εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι εἰς τὰ παιδία εἶναι ἔμφυτός τις περιέργεια πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἀγνώστων εἰς αὐτὰ ἀντικειμένων. Ἅμα ἀρχίσωσι τὰ παιδία νὰ ψελλίζωσι καὶ νὰ ἐννοῶσιν ὁπωσοῦν, βλέπομεν ὅτι ἀκαταπαύστως ἐρωτῶσι· τί εἶναι τοῦτο; πῶς λέγουν ἐκεῖνα; κτλ. Ἡ φύσις αὐτὴ τὰ ὠθεῖ εἰς τὴν κατάληψιν τῶν πέριξ ἀντικειμένων, ἐκ τῶν ὁποίων ἔχουν ν' ἀποκτήσωσι γνώσεις, ἀφ' οὗ γνωρίσωσιν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα, καὶ τὰς ἰδιότητάς των. Ἐὰν ὁ διδάσκαλος διευθύνῃ καταλλήλως τὴν περιέργειαν ταύτην τῶν παίδων εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀντικειμένων, θέλει ἀκόπως προσηλόνει τὴν προσοχὴν αὐτῶν εὐχαριστουμένων εἰς τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν, θέλει γυμνάζει καὶ ἀναπτύσσει τὰς διανοητικὰς αὐτῶν δυνάμεις, καὶ προσποιεῖ εἰς αὐτὰ γνώσεις, τὰς ὁποίας ἄλλοι παῖδες, μὴ διδαχθέντες κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, μόλις εἰς πολὺ πλέον προχωρημένην ἡλικίαν θέλουσι δυνηθῆ ν' ἀποκτήσωσι· καὶ τέλος θέλει συνειθίσει αὐτοὺς νὰ μὴ θεωρῶσιν ἐπιπολαίως τὰ πράγματα, ἀλλὰ νὰ σπουδάζωσι μετ' ἐπιστασίας, ἐξετάζοντες αὐτὰ καθ' ὅλας τὰς ὄψεις, καὶ εὐκρινίζοντες τὰς περὶ αὐτῶν ἰδέας των· ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἐξετάσεως προκύπτουσιν ἡ γύμνασις τῆς κρίσεως, ἡ ὀρθότης τῶν ἀποκτωμένων γνώσεων,

καὶ ἡ εὐκρίνεια τῶν ἰδεῶν. Οἱ οὕτω δὲ συνειθιζόμενοι ἐξ ἀρχῆς παῖδες, προχωροῦντες εἰς ἀνωτέρων μαθημάτων μελέτας, καθ' ὅσον καὶ αἱ διανοητικαὶ αὐτῶν δυνάμεις κρατύνονται, θέλουσιν ἔχει ταχεῖαν καὶ βεβαίαν τὴν πρόοδον, καὶ γνώσεις ὀρθάς, διότι εἰς πάντα ἐσυνείθισαν νὰ ἔχωσι τὴν μετὰ κρίσεως ἔρευναν ὁδηγὸν ἀσφαλέστατον. Πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν συντείνει ἡ λεγομένη ἀνάπτυξις τῶν ἰδεῶν εἰς τὰ μικρὰ ἡμῶν παιδικὰ μαθήματα, τὴν ὁποίαν συνιστῶμεν μετὰ πολλῆς ἐπιμονῆς εἰς τοὺς φιλοτίμους καὶ φιλοπόνους διδασκάλους. Συνίσταται δὲ αὕτη ἡ ἀνάπτυξις οὐ μόνον εἰς τοὺς ὁρισμοὺς ἢ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς σημασίας τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀντικειμένου, δι' ὧν διακρίνεται ἀπὸ ἄλλο ἀντικείμενον, τῆς κατασκευῆς καὶ χρήσεως αὐτοῦ κτλ.

Ἓν βιβλιάριον ἴδιον, ἐπιγραφόμενον « Μαθήματα περὶ ἀντικειμένων πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν, κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Πεσταλότση, μετερράσθη ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ Ἡροτύπου κ. Γ. Κωνσταντινίδου. Τοῦτο συνιστῶμεν στενῶς εἰς τοὺς κ. κ. Δημοδιδασκάλους ἵνα διδάσκωσι κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ ἐκτεθειμένας ὁδηγίας τοὺς μαθητὰς τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος, ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος, ἀρχίζοντες ἀπὸ τῆς α΄ κλάσεως αὐτοῦ τοῦ τμήματος (1).

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀλληλοδιδακτικὸν τμῆμα συνίστανται ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἰδεῶν, ὡς κύριον μάθημα, καὶ εἰς ὅλα τὰ διδασκόμενα μαθήματα διατάσσεται. Πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν συνετάχθησαν οἱ νεωστὶ ἐν Ἀθήναις ἐκδοθέντες πίνακες, καὶ ἐδόθη μεγάλη προσοχή, ὥστε κατὰ τὰ πλεῖστα νὰ δύνανται

---

(1) Τοῦτο τὸ βιβλίδιον, ἀρχιζόμενον ἀπὸ τῆς α΄ τάξεως τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος, διαρκεῖ μέχρι τῆς τελευταίας διδασκομένων ἀλληλοδιαδόχως τῶν διαφόρων μερῶν αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐτάχθησαν προβαίνοντα ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ τῶν γνώσεων τοῦ μαθητοῦ.

καὶ αὐτοὶ οἱ πρωτόσχολοι ἑρμηνευταὶ νὰ συντελῶσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς τῶν ἰδεῶν ἀναπτύξεως. Τὸ παιδίον, μόλις γνωρίσῃ νὰ διακρίνῃ τὰ γράμματα, μανθάνει καὶ ὅτι εἶναι 24: ὅτι διαιροῦνται εἰς φωνήεντα καὶ εἰς σύμφωνα κτλ: καὶ προχωρεῖ βαθμηδὸν διδασκόμενον διὰ τῶν προασκήσεων καὶ ἐπαναλήψεων τὸν συλλαβισμόν, τὴν διαίρεσιν τῶν λέξεων εἰς συλλαβάς, τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα, τὰς σημασίας τῶν λέξεων, τὰ μέρη τοῦ λόγου κτλ. ὅσα εἰς τὸ Ἀλφαβητάριον ἐσημειώθησαν πρὸς ὁδηγίαν τῶν διδασκάλων καὶ τῶν πρωτοσχόλων. Ἡ λεξιλογία ἐτέθη ἐπίτηδες ἵνα, ἐκτὸς τῶν γραμματικῶν παρατηρήσεων, συντασσομένων τῶν λέξεων ἀποτελῆται ἔννοια ἢ λόγος τέλειος. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν λέξεων τοῦ 23 πίν: ρέξ εἰπεῖν «Λαὸς, Ναὸς Ἰησοῦς Χριστὸς κτλ. ὁ διδάσκαλος, ἀφ' οὗ ἐξηγήσῃ τί λέγεται Λαὸς, καὶ Ναὸς, θέλει δώσει εἰς τὸ παιδίον τὴν ἰδέαν τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ, καὶ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ· ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Ποιητὴς τοῦ Παντὸς καὶ Πλάστης τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι ἦσαν ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα κτλ. Εἰς τὸν 21: Πίν: θέλει ἐξηγήσει, ὅτι τὸ ψωμὶ γίνεται ἀπὸ σιτάρι· τὸ σιτάρι σπείρεται καὶ φυτρόνει εἰς τὴν γῆν· ὅτι τὸ τυρὶ γίνεται ἀπὸ τὸ γάλα, καὶ τέλος θέλει δώσει τὴν ἰδέαν τοῦ ποτοῦ καὶ τοῦ φαγητοῦ. Εἰς τὸν 35 Πίν: ἐκτὸς τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς συνθέσεως τῶν λέξεων, ἀναπτύσσονται διάφοροι ἰδέαι εἰς τοὺς μαθητὰς συγκεκριμέναι καὶ ἀφῃρημέναι, καθὼς καὶ ἡ σημασία καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν διαφόρων ἀριθμητικῶν ὀνομάτων. Καὶ εἰς τὴν συνδεδεμένην ἀνάγνωσιν ἡ αὐτὴ μέθοδος τηρεῖται πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ὁ μαθητὴς μανθάνει πολλοὺς ὁρισμοὺς ἰδεῶν συγκεκριμένων καὶ ἀφῃρημένων· οἷον, τίς λέγεται πλούσιος, εὔπορος, πένης, ἀγνώμων, χωλὸς, τυφλὸς κτλ. (ἴδε 65 Πίν: καὶ ἑξ). Εἰς ἄλλους κατόπιν Πίν: ἀπαντᾷ αὐτὸ τὸ ὁρισθὲν ὄνομα πρότερον, τότε ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ὁρισμόν.

οἷον, ὁ μαθητὴς ἔμαθεν εἰς τοὺς ὁρισμοὺς ὅτι, ὅστις ἔχει τοὺς πόδας βλαμμένους, λέγεται χωλός. Εἰς ἄλλον Πίν: (τὸν 68) ἀναγινώσκει πάλιν « ὁ χωλὸς ἔχει ἐπιθυμίαν νὰ περιπατῇ » τότε ὁ διδάσκαλος θέλει ἐρωτήσει τὸν μαθητὴν, τίς λέγεται χωλός· ὁ δὲ μαθητὴς θέλει ἀποκριθῇ· ὅστις ἔχει τοὺς πόδας βλαμμένους. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θέλει κάμει καὶ εἰς τὰ λοιπὰ, ἐκτὸς τῶν γραμματικῶν ἐρωτήσεων κλ: ἀσκήσεων, αἵτινες γίνονται ἐπὶ τῆς ὕλης αὐτῶν τῶν Πινάκων (1).

Καὶ εἰς τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ εἰς τῆς Γραμματικῆς τοὺς Πίν: γίνονται ἀναπτύξεις ἰδεῶν, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα μαθήματα, ἀνάλογοι τῆς ἡλικίας τῶν παίδων πρὸς κατάληψιν τῆς ἐννοίας τοῦ προκειμένου μαθήματος, καὶ ἠθ καὶ ἀναπτύξεις, καὶ ἐφαρμογαὶ πρὸς ἠθοποίησιν τῶν μαθητῶν. Κανὲν μάθημα δὲν πρέπει, οὐδὲ συγχωρεῖται νὰ μανθάνῃ ὁ μαθητὴς ὡς μηχανὴ, καὶ νὰ ἀποστηθίζῃ ὡς ψιττακὸς, χωρὶς νὰ ἐννοῇ καὶ νὰ δύναται νὰ ἐκφράζῃ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ.

ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ.

Ἐν γένει ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ ἀνέχεται τὴν ψιτακιστὶ ἀπομνημόνευσιν εἰς κανὲν μάθημα· διότι διὰ τῆς τοιαύτης ἀπομνημονεύσεως, οὐ μόνον δὲν λαμβάνει κανένα καρπὸν ὁ μαθητὴς, ματαίως βασανιζόμενος εἰς τὸ ν' ἀποστηθήσῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἐννοεῖ, ἀλλὰ καὶ ὁ νοῦς ἀτονίζεται, καὶ ἡ κρίσις αὐτοῦ στρεβλοῦται, καὶ ἕξεις ἀποκτᾷ ὅλως ἀντικειμένας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, καὶ δυσκολευ-

---

(1) Καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν ἰδεῶν ἀντιστοιχοῦσιν οἱ Πίν. τῆς Ἀναγνώσεως διότι καὶ εἰς τὰ τῆς Ἀξιολογίας καὶ εἰς τὰ τῆς συνδεδεμένης Ἀναγνώσεως γίνεται ἐφαρμογὴ τῶν ἰδιαιτέρων τρόπων (Α' καὶ Β' σελ. 223) οὐ μόνον εἰς γραπτὰς ἀσκήσεις ἐπὶ τῶν τοῦ λόγου μερῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκτενεστέρας ἐκθέσεις, ὡς ὑπεμνηματίσαμεν ἐν τῷ εἰκείῳ τόπῳ (σελ. 224).

ούσας αὐτὸν εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν, καὶ τὴν πρόοδόν του εἴτε εἰς ἀνώτερα μαθήματα, εἴτε εἰς τὰ τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἐπιτηδεύματα. Διὰ τοῦτο ἠγωνίσθημεν ἀπ' ἀρχῆς, διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς παρούσης μεθόδου, ν' ἀποφύγωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν καθ' ὅλα τὰ μαθήματα τὸ ὅλως μηχανικὸν, δι' ὃ κατηγορεῖται ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ μέθοδος, ἐκλέγοντες κατάλληλον ὕλην καὶ καταλλήλως εἰδοποιοῦντες αὐτὴν πρὸς τὴν κατάληψιν τῶν παίδων, εἰσάγοντες τὰς προασκήσεις καὶ τὰς ἐπαναλήψεις ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐκτελουμένας, καὶ ὑποδεικνύοντες διαφόρους ἀσκήσεις πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ μάθησιν διαφόρων ἰδεῶν ὠφελίμων. Ἂς σχολεῖον λοιπὸν, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ μαθηταὶ ἀποστηθίζουσιν ὡς ὑπτακοὶ τὸ προκείμενον μάθημα καὶ ἐρωτώμενοι δεικνύουσιν, ὅτι δὲν γινώσκουσιν ἃ ἀναγινώσκουσιν, ἐμπορεῖ τις διστάκτως νὰ πιστεύσῃ ὅτι πραγματικὴ πρόοδος δὲν γίνεται· ὁ διδάσκαλος καταγγέλλει διὰ τῶν ἑαυτοῦ μόχθων ἑαυτὸν, ὡς μὴ τηροῦντα τὰς διατάξεις τῆς προκεδεγμένης μεθόδου, καὶ παραβαίνοντα ἑπομένως τὰ καθήκοντα τῆς ἐμπιστευθείσης εἰς αὐτὸν ὑπηρεσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ σωματασκιῶν, ἢ περὶ γυμναστικῆς καὶ περὶ Γεωργικῆς.

Ἡ παιδαγωγία δὲν σκοπεύει μόνον τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν σωματικῶν διὰ νὰ ἐνοικῇ ὑγιὴς νοῦς εἰς ὑγιὲς σῶμα· ὅθεν καὶ ὁ τὰ τῆς παιδαγωγίας ἀναδεχόμενος διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν, ὄχι μόνον τὴν ψυχικὴν ἀνατροφὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν φυσικήν. Καὶ ἡ μὲν ψυχικὴ κατορθοῦται διὰ

τῆς διδασκαλίας πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων καὶ καλῶν ἕξεων· ἡ δὲ φυσικὴ διὰ τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα εἶναι κατάλληλα εἰς τὸ νὰ διατηρῶσι τὴν ὑγείαν, καὶ εἰς τὸ ν' ἀποκαθιστῶσι τὸ σῶμα ὑγιὲς καὶ εὔρωστον. Καὶ πρὸς μὲν τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας συντελεῖ ἡ διαιτητικὴ, περὶ τῆς ὁποίας θέλει γενῆ λόγος ἀλλαχοῦ· εἰς δὲ τὴν εὐρωστίαν τοῦ σώματος συντείνουσιν αἱ σωμασκίαι, αἱ διὰ τῆς γυμναστικῆς γινόμεναι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ νόμος συμπεριλαμβάνει καὶ τὰς σωμασκίας μεταξὺ τῶν λοιπῶν μαθημάτων, καὶ τοὺς δημοδιδασκάλους ὑποχρεόνει ν' ἀποκτῶσι καὶ αὐτοὶ γνώσεις τινας τῆς γυμναστικῆς, καὶ νὰ εἰσάγωσι καὶ τοῦτο τὸ μάθημα εἰς τὰ σχολεῖά των.

Τὰ παιδία ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τρόπον τινὰ ὠθούμενα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν των, ἔχουσι κλίσιν μεγίστην εἰς τὸ νὰ κινῶνται ἀκαταπαύστως, νὰ τρέχωσι, νὰ πηδῶσι, νὰ παλαίωσιν. Ὁ διδάσκαλος δὲν ἔχει ἄλλο νὰ κάμῃ παρὰ νὰ ρυθμίσῃ καὶ νὰ τακτοποιήσῃ τὴν κλίσιν ταύτην τοῦ γυμνάζεσθαι, καὶ νὰ διευθύνῃ τὴν ἄσκησιν δι' ἐξ ἀδείων τρόπων, διὰ τῶν ὁποίων ἀβλαβῶς κατορθοῦνται αἱ συντείνουσαι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ εὐρωστίαν τοῦ γυμναζομένου σωμασκίαι.

Δὶς τῆς ἑβδομάδος, τὸ μὲν θέρος μετὰ τὸ τέλος, τὸν δὲ χειμῶνα πρὸ τῆς Μ: Μ: παραδόσεως, ἀπέρχονται εἰς τὸ γυμνάσιον ὅλοι οἱ μαθηταὶ, τεταγμένοι κατὰ χορείας, συστηνομένας καθ' ἡλικίας, καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ πρωτοσχόλων ἡλικιωμένων, καὶ ἱκανῶν εἰς τοῦτο τὸ μάθημα, διὰ νὰ γυμνασθῶσιν εἰς τὰ διάφορα γυμναστήρια ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ διδασκάλου, ὅστις χρεωστεῖ νὰ προσέχῃ εἰς τὸ νὰ προλαμβάνῃ πάντα κίνδυνον βλάβης ἐκ τῶν γυμνάσεων συμβαίνοντα δι' ἀπροσεξίαν ἢ δι' ἀπειρίαν τῶν γυμναζομένων. Ἡ δὲ περιγραφὴ τῶν ἀναγκαίων γυμναστηρίων, οἱ διάφοροι τρόποι τῶν γυμνασίων, ἡ κατάταξις τῶν γυμναζομένων περιγράφονται λεπτομερῶς εἰς τὴν περίληψιν τῆς γυμναστικῆς,

τὴν συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος τοῦτο τὸ μάθημα εἰς τὸ διδασκαλεῖον κ. Γ. Παγῶντος· τοῦτο τὸ ἐγχειρίδιον, καθὼς καὶ τὸ μετ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν προβληματολόγιον, πρέπει νὰ ἔχωσιν οἱ διδάσκαλοι ἀνὰ χεῖρας διὰ νὰ ὁδηγῶνται εἰς τὴν κατάταξιν καὶ διδασκαλίαν τούτου τοῦ μαθήματος (1).

Ἐκ δὲ τῶν γυμνασμάτων τὰ μὲν γίνονται ἀνεξόδως· τὰ δὲ, ἀπαιτοῦσιν ὀλίγα ἔξοδα διὰ νὰ γένωσιν, ἐπειδὴ εἶναι χρεία νὰ προβλεφθῶσι τὰ κινητὰ ἢ ἀκίνητα γυμναστήρια, δι' ὧν ἐκτελοῦνται αἱ διάφοροι σωμασκίαι. Ὁ διδάσκαλος, λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι κατὰ χρέος πρέπει νὰ ἔχῃ εἰσηγμένον τὸ μάθημα τῆς Γυμναστικῆς εἰς τὸ σχολεῖόν του, θέλει φροντίσει νὰ γίνωνται ὅλα τὰ κυριώτερα γυμνάσματα, καὶ τὰ ἀνέξοδα καὶ τὰ ὀλιγοέξοδα, μεταχειριζόμενος ἐξ αὐτῶν ὅσα ὁ τόπος, αἱ περιστάσεις, καὶ οἱ χορηγούμενοι παρὰ τοῦ δήμου πόροι, συγχωρῶσιν εἰς αὐτόν.

Τὸ γυμνάσιον ἐμπορεῖ νὰ γίνηται εἰς κἀνὲν μέρος ἢ τοῦ προαυλίου ἢ τοῦ προσδιωρισμένου διὰ τὸ σχολεῖον κήπου, ὅπου ἐμποροῦν νὰ στηθῶσι τὰ κυριώτερα γυμναστήρια· οἷον ἓν δίζυγον, ἓν μονόζυγον, μία χειρανάβαθρα καὶ εἷς ἱστός. Ἐξ ἐναντίας, ἂν δὲν ἦναι τόπος πλησίον τοῦ σχολείου διὰ γυμνάσιον, ἢ ἂν ὁ δῆμος δὲν εὐπορῇ, ἢ δὲν θέλῃ νὰ ἐξοδεύσῃ εἰς κατασκευὴν τῶν γυμναστηρίων, τότε ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ ἐκβαίνῃ τὰς ἑορτὰς μὲ τοὺς μαθητάς του εἰς κἀνένα τόπον κατάλληλον, ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωρίου, ὅπου θέλει ἐξασκεῖ αὐτοὺς συνεχῶς εἰς διάφορα ἀνέδοξα γυμνάσματα, οἷον τοῦ βήματος, τῆς πάλης, τοῦ δίσκου, τοῦ δρόμου κτλ.

Καὶ εἰς περίπατον δ' ἐκτὸς τῆς πόλεως δύναται νὰ τοὺς ἐξάγῃ ὁμοίως, διότι καὶ ὁ περίπατος εἶναι ἀξιόλογος σωμα-

---

(1) Ἴδε τὸ Προβληματολόγιον καὶ τὴν περίληψιν τῆς γυμναστικῆς σελ. 18 καὶ σελ. 102 καὶ τοῦ Παιδαγωγικοῦ σελ. 33—43.

σκία καὶ ὠφελιμωτάτη εἰς τὴν ὑγείαν. Ἡ δὲ ὥρα τοῦ περιπάτου ὅλη δὲν πρέπει νὰ ἐξοδεύηται εἰς σωμασκίας καὶ εἰς παιγνίδια. Ὁ διδάσκαλος τότε ἐμπορεῖ νὰ παραστήσῃ εἰς τοὺς μαθητάς του, λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τὰ καθ' ὁδὸν προσπίπτοντα, τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως· νὰ τοὺς διδάξῃ τί εἶναι φυτὸν, τί φυτεία, τί δένδρον, τί βλάστησις, τί κηπευτικὴ γῆ, τί ὄρος κτλ. νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς πλέον προχωρημένους εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς χωρομετρίας, πῶς δύνανται νὰ διαγράψωσι τὸ σχῆμα ἐκείνου τοῦ οἴκου, ἢ τοῦ χωραφίου, ἢ νὰ καταμετρήσωσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ κτλ. ἐν ἑνὶ λόγῳ νὰ δείξῃ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ τὴν πρᾶξιν τῶν ὅσων διδάσκῃ εἰς τὸ σχολεῖον. Τοιουτοτρόπως οἱ μαθηταὶ καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ὥρας τῆς διασκεδάσεως διδασκόμενοι, καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἀναπαύσεως ἀσχολούμενοι μὲ τὰς σωμασκίας, θέλουν διασκεδάζει εὐχαρίστως, ὠφελούμενοι καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸν νοῦν, καὶ δὲν θέλουν εὑρίσκει τ[illegible]ν καιρὸν εἰς τὸ ν' ἀτακτῶσιν ἢ νὰ ἐκφαυλίζωνται περιτρέχ[illegible]ες τὰς ὁδοὺς ἄνευ μηδεμιᾶς ἐπιβλέψεως.

§. 2. Περὶ ἀνεξόδων καὶ ὀλιγοεξόδων εἰδῶν γυμναστηρίων, γυμνάσεων καὶ γυμνασμάτων, ἐξ ὧν τινὰ μὲν ἐκτελοῦνται εἰς τὰ ἀκίνητα γυμναστήρια, τινὰ δὲ διὰ τῶν κινητῶν (1).

Α'. Ἀνέξοδα εἶναι **1.** τὸ βάδισμα, βῆμα βραδὺ, ἢ φυσικὸν, ταχὺ, ταχύτερον, γινόμενον κατὰ τοὺς κανόνας τοὺς εἰς τὴν περίληψιν τῆς γυμναστικῆς (σελ: 36.) ὄχι τὸ στρατιωτικὸν, ἀλλὰ τὸ φυσικόν· — **2.** ὁ δρόμος ἢ τὸ τρέχειν (σελ: 37.) — **3.** τὸ ἅλμα ἢ τὸ πήδημα — **4.** τὸ φέρειν ἀμμοσακούλας ἢ λίθους, τὸ κινεῖν βάρος λίθου ἢ σιδήρου, ἀνάλογον μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ κινοῦντος, τὸ παραγκωνίζεσθαι (σπρώχνειν μὲ

(1) Ἴδε Παιδαγωγὸν σελ. 40 καὶ 41. καὶ τὴν περίλ. τῆς Γυμναστικῆς.

τοὺς ἀγκῶνας) κατὰ τοὺς κανόνας· — 5. ἡ πάλη κατὰ τοὺς κανόνας (σελ. 55)—Ὁ δίσκος (ἡ τὸ ρίψιμον τῆς πέτρας (σελ. 61.) Τὸ σκαλοπάτιον (ἢ δοκός τις) χρησιμεῦον διὰ τὴν βίβασιν· τὸ κολυμβᾶν (σελ: 85.) — 6. Τὰ διάφορα διασκεδαστικὰ παιγνίδια, γινόμενα κατ' ἔγκρισιν καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ διδασκάλου (σελ: 119).--Γυμνάσεις τῶν αἰσθήσεων κατὰ τὰ εἰς τὴν σελίδα 75. — 8. Ἡ γύμνασις τῶν λαλητικῶν ὀργάνων, διὰ τοὺς μαθητὰς μάλιστα, ὅσοι ἔχουσί τι ἐλάττωμα εἰς τὸ λαλεῖν ἢ εἶναι ἀγύμναστοι εἰς τὴν περίτρανον καὶ καθαρὰν προφορὰν καὶ ἀπαγγελίαν.

Β': Ὀλιγοέξοδα δὲ εἶναι 1. Τὰ διάφορα εἴδη τοῦ πηδήματος, ἐξ ὧν τὰ μὲν εἶναι ὅλως ἀνέδοξα· οἷον τὸ πήδημα εἰς τὴν μίαν, εἰς τὰς τρεῖς καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα· τὰ δὲ, ὀλιγοέξοδα· οἷον τὰ στεφάνια, τὰ πηδόσχοινα καὶ ἡ ἀνακύκλισις· τὰ δὲ εἶναι μετριοέξοδα· οἷον τὸ ἁλτήριον, ἢ πηδήστρα, καὶ τὰ μ[illegible]ολα· τὰ δὲ εἶναι πολυέξοδα, οἷον τὰ ἐφαλτήρια. — 2. [illegible]σφαίρισμα (σελ. 119.)—3. Τὸ ἕλκειν μὲ τοὺς νωτολκοὺς καὶ τὰς διελκυστίνδας εἰς τὴν σκαπέρδαν. — 4. Τὸ ἀνασηκόνειν μὲ τὰ δυναμόμετρα (σελ. 53.) — 5. Ἡ συρροφὴ μὲ τοὺς στρεπτῆρας· (σελ. 32.)--6. Τὸ ἀκοντίζειν (σελ. 61.)— 7. Τὰ εἰς τὸ μονόζυγον καὶ δίζυγον. — 8. Τὸ ἀναρριχᾶσθαι εἰς τὸν ἱστὸν καὶ εἰς τὴν χειραναβάθραν.

Εἰς δὲ τοὺς δήμους τοὺς εὐπόρους πρέπει νὰ συστήνεται πληρέστερον γυμνάσιον πρὸς τελειοτέραν καὶ κοινὴν γύμνασιν τῶν τέκνων των.

§. 3. Περὶ τῶν διὰ τῆς καλλιεργίας τῆς γῆς σωμασκιῶν.

Ἄλλαι σωμασκίαι ἐπίσης διασκεδαστικαὶ καὶ ὠφέλιμοι· εἰς τοὺς παῖδας μάλιστα τῶν χωρικῶν, εἶναι αἱ κηπωρικαὶ καὶ γεωργικαὶ ἐργασίαι. Ὁ νόμος ὑποχρεόνει ὅλους τοὺς δήμους νὰ παραχωρῶσιν εἰς τὸν διδάσκαλον δύο στρέματα γῆς καλλιεργησίμου διὰ κῆπον· εἰς αὐτὸν δὲ, διηρημένον κατὰ

πρασιάς, φυτευμένον μὲ δένδρα ὀπωροφόρα, καὶ σπειρόμενον μὲ λαχανικὰ, ὄσπρια καὶ ἄνθη τῶν διαφόρων ὡρῶν τοῦ ἔτους, θέλουσι γυμνάζεσθαι οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ σκάπτειν, φυτεύειν, σκαλίζειν, ποτίζειν κτλ. ἐργαζόμενοι ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ διδασκάλου, καὶ τὴν ὁδηγίαν ἐνίοτε τοῦ καλλιτέρου κηπουροῦ ἢ γεωργοῦ τοῦ χωρίου.

Οἱ ἀνωτέρας ἡλικίας τῶν 7: ἐτῶν μαθηταὶ, καταταττόμενοι εἰς τρεῖς τάξεις, ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας, λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας. Εἰς τὴν φροντίδα καθενὸς τῶν πλέον ἡλικιωμένων θέλει παραδώσει ὁ διδάσκαλος ἀνὰ δύο ἢ τρία δένδρα· τρεῖς δὲ συντεταγμένοι ἐξ ἑκάστης τάξεως, θέλουσιν ἔχει μίαν πρασιὰν νὰ καλλιεργῶσιν. Οἱ προσεκτικώτεροι καὶ ἐπιμελέστεροι εἰς τὴν ἐργασίαν θέλουν ἀνταμείβεσθαι ἐνίοτε λαμβάνοντες ὀπωρικὰ καὶ λαχανικὰ, ἢ δέσμην ἀνθέων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν γονέων των, τὰ ὁποῖα θέλουν φέρει εἰς τὴν οἰκίαν των, ὡς προϊὸν τῆς ἰδίας των ἐργασίας.

Εἰς τοὺς πλέον ἡλικιωμένους μαθητὰς κατὰ ταύτας τὰς ἐργασίας θέλει εὑρίσκει καιρὸν ὁ διδάσκαλος νὰ ἐξηγῇ περὶ φυτῶν, περὶ τῶν μερῶν, τῆς βλαστήσεως, τῆς τροφῆς καὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν· περὶ τῶν χρησίμων φυτῶν εἰς τροφὴν, εἰς ἰατρείαν, εἰς τέρψιν, εἰς οἰκοδομὴν, εἰς ἐνδυμασίαν· περὶ ἀχρήστων καὶ δηλητηρίων· περὶ τῆς καλλιεργείας, περὶ λιπασμάτων, περὶ ἐργαλείων χρησίμων εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ εἰς τὴν γεωργικήν· περὶ κτηνοτροφίας καὶ περὶ κατοικιδίων ζώων, περὶ σκωληκοτροφίας καὶ περὶ μελισσουργίας κτλ. περὶ βελτιώσεως τῶν φυτῶν διὰ τῆς καλλιεργείας καὶ τοῦ ἐμφυλιάσματος κτλ. καθὼς καὶ περὶ τελειοτέρων ἐργαλείων καὶ ἐργασίας, γνωστῶν εἰς ἄλλους λαοὺς κτλ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ θέλει ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τῶν μαθητῶν τότε ἐκεῖ, καὶ ἐφαρμόζει, ὅσα ἐδιδάχθησαν εἰς τὴν φυσικὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν τεχνολογικὴν χρήσιμα καὶ τελειοποιητικὰ τῆς Γεωργίας καὶ τῶν τεχνῶν, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐ-

τοῦ οἱ πλεῖστοι θέλουσι δοθῇ εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὴν Γεωργίαν.

Αἱ σωμασκίαι αὗται θέλουν γίνεσθαι, τὸν μὲν χειμῶνα ἅπαξ ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος, ἢ καὶ τὰς ἑορτὰς μετὰ τὴν θείαν λειτουργείαν, ὅπως τὸ συγχωρῇ ὁ καιρός· τὰς δὲ λοιπὰς ὥρας τοῦ ἔτους, ὅτε καὶ αἱ ἡμέραι εἶναι μεγαλήτεραι, θέλουν γίνεσθαι Μ: Μ: τακτικώτεραι καὶ συχνότεραι.

Οἱ μαθηταὶ διὰ ταύτης τῆς σωμασκίας, ἥτις θέλει τοῖς δίδει καὶ ἓν ὑλικὸν ὄφελος, ἐν ᾧ συνεθίζονται εἰς τὴν φιλοπονίαν, θέλουν μάθει νὰ ἐκτιμῶσι τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας, καὶ τῆς φιλοπονίας ὄφελος, τὴν ἀξίαν τῶν προϊόντων τῆς γῆς, τὴν ἰδιοκτησίαν. Ἐκτιμῶντες δὲ τὸν κόπον τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν χρειάζεται διὰ ν' ἀναστηθῇ ἓν δένδρον, δὲν θέλουν ποτὲ φθείρει καὶ τὰ φυτὰ μὲ τόσην ἀψηφισίαν, ὅσην βλέπομεν κατὰ δυστυχίαν νὰ δεικνύωσι πρὸς τοῦτο καὶ πολλοὶ ἡλικιωμένοι ἄνδρες.

Εἰς τοὺς γεωργικοὺς δήμους εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀναγκαιότατον νὰ παραχωρῆται ἡ γῆ διὰ κῆπον, ὡς ὁρίζει ὁ νόμος· διότι, ἂν κατ' ἀρχὰς ἡ διδασκαλία καὶ αἱ ἐργασίαι αὗται θέλουν εἶσθαι μικραὶ, προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου, ἀναπτυσσόμεναι καὶ τελειοποιούμεναι, θέλουν συντελέσει τὰ μέγιστα πρὸς βελτίωσιν τῆς γεωργικῆς παρ' ἡμῖν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς εὐτυχίας παντὸς ἔθνους καὶ κυρίως τῆς Ἑλλάδος (1).

---

(1) Ἡ Γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι αἱ δύο κύριαι πηγαὶ τῆς εὐπορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαῶν μετὰ τοῦ ἐμπορίου. Ἡ Γεωργία περιλαμβάνει τὴν φυτοκομίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἡ δὲ βιομηχανία καταγίνεται εἰς τὴν τεχνουργίαν τῶν προϊόντων τῆς Γεωργίας διὰ νὰ τοῖς δώσῃ πλειοτέραν ἀξίαν. Ὅσῳ τελειοτέρα εἶναι ἡ Γεωργία, τόσῳ καλλήτερα καὶ ἀφθονώτερα παράγει προϊόντα μὲ ὀλιγωτέρους κόπους καὶ ἔξοδα· ὅσῳ τελειοτέρα εἶναι ἡ βιομηχανία, τόσῳ πλεοτέρα, πολυειδέστερα, καὶ χρησιμώτερα καὶ πολυτιμότερα, μὲ ὀλιγωτέραν δαπάνην κόπων καὶ χρημάτων, παράγει προϊόντα. Παρ' ἡμῖν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Θ'.

Περὶ τῶν βοηθητικῶν γνώσεων καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Πάσης τάξεως ἢ καταστάσεως ἄνθρωπος, διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς τὰς ἐκ τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ βίου προκυπτούσας σχέσεις του, χρειάζεται ἀφεύκτως νὰ ἔχῃ τινας γνώσεις ὀρθὰς

διὰ τὴν ἀμάθειαν εἶναι καὶ ἡ Γεωργία καὶ αἱ τέχναι μικραὶ, καὶ ταπειναὶ καὶ ὀλιγοπρόσοδοι, καὶ προλήψεις τινὲς ἐπικρατοῦσα, εἰς τὸν λαὸν, οὐ μόνο ἐμποδίζουσι τὴν προαγωγὴν καὶ τελειοποίησιν ἢ αὔξησιν τῶν προϊόντων, ἀλλὰ καὶ καταστρέφουσι τὰ ὑπάρχοντα. Παρ' ἡμῖν διὰ μικρὸν καὶ πρόσκαιρον κέρδος καταστρέφονται ὁλόκληρα δάση διὰ τῆς πυρκαϊᾶς πρὸς βλάστησιν βοσκῆς, ἢ διὰ ξύλευσιν πρόῤῥιζα ἀνασπῶνται τὰ δένδρα. Ἄλλοι ἀποβλέποντες εἰς τὸ ποσὸν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ποιὸν τοῦ προϊόντος, ἀνοήτως συλλογιζόμενοι καὶ ἐναντίον τοῦ συμφέροντος αὐτῶν πράσσοντες, καταστρέφουσι τὴν ἀξίαν ἑνὸς προϊόντος, ἢ τὴν πρόοδον ἑνὸς κλάδου βιομηχανίας, καθὼς ἰσχάτως συνέβη εἰς τὰ τῆς μεταξουργίας καὶ εἰς τὸ προϊὸν τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος. Ἡ Κυβέρνησις κηδομένη περὶ τῆς εὐπορίας τοῦ λαοῦ ἐφρόντισε νὰ βελτιώσῃ τὸ ἐν Τύρνθ. Ἀγροκηπεῖον, συστήσασα αὐτὸ εἰς σχολεῖον Γεωργίας, καὶ οἱ δημοδιδάσκαλοι διέταξε νὰ διδάσκωνται, καὶ νὰ διδάσκωσιν ἔπειτα εἰς τοὺς διαφόρους δήμους, τὰς κυριωτέρας γνώσεις τῆς Γεωργικῆς περὶ φυτοκομίας καὶ κτηνοτροφίας. Οἱ πρῶτοι διδάσ. τοῦ λαοῦ, οἱ δημοδιδάσκαλοι, χρέος ἔχουν οὐ μόνον νὰ ὑποδεικνύωσιν εἰς τοὺς γεωργοὺς τὰς βελτιώσεις τῆς ἐργασίας καὶ τῶν προϊόντων τῆς Γεωργίας, πείθοντες αὐτοὺς διὰ τοῦ συμφέροντος, ἀλλὰ καὶ τὰς προλήψεις τὰς ἀντικειμένας εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν βελτιώσεων νὰ πολεμῶσι διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν παραδειγμάτων. Συμφερώτερον εἶναι εἰς τὸν γεωργὸν νὰ κάμῃ ὀλιγώτερον οἶνον, ἀλλ' ἐκλεκτὸν, ὀλιγωτέραν μέταξαν, ἀλλὰ λεπτὴν καὶ ἰσόκλωνον καὶ καθαρὰν, διότι θέλει πωλήσει αὐτὰ τὰ προϊόντα εὐκολώτερον καὶ εἰς τιμὴν πενταπλασίαν ἑκάστην ὁκᾶν αὐτῶν. Ἡ ξύλευσις εἶναι τῆς κοινῆς ἀνάγκης, καὶ ὅσῳ ἀφθονωτέραν καὶ διαρκεστέραν ἔχομεν αὐτὴν, τόσῳ εὐκολώτερον θεραπεύομεν τὴν ἀνάγκην μας. Ὁ ξυλευόμενος, ἐὰν κόψῃ ἕν τι δένδρον ἕως τὴν σταύρωσιν καὶ λάβῃ διὰ τὴν χρείαν του τὰ ἐκκοπέντα ξύλα, αὐτὸ βλαστάνον ἐκ δευτέρου καὶ αὐξάνον μετὰ 5 ἢ 1 ἔτη, θέλει δώσει πάλιν ξύλα· ἐὰν δ' ἐξεναντίας τὸ κόψῃ πρόῤῥιζον ἢ τὸ ἐκριζώσῃ, δὲν θέλει φυτρώσει οὐδ' ἄλλο εἰς τὸν τόπον του. Ἐὰν ἓν ἀρνίον τὸ σφάξῃς ἑνὸς μηνὸς, θὰ φάγωσιν ἐξ αὐτοῦ ἕ.

καὶ ἀληθεῖς, περὶ ἑαυτοῦ καὶ περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ καθηκόντων καὶ σχέσεων εἰς τὴν κοινωνίαν, περὶ τῶν περικυκλούντων αὐτὸν καὶ προσπιπτόντων εἰς τὰς αἰσθήσεις του σωμάτων, περὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς, τῆς ὠφελείας ἢ βλάβης, τὴν ὁποίαν ἐμποροῦν νὰ ἔχωσιν αὐτὰ ἐπ' αὐτοῦ, περὶ τῶν φαινομένων τῆς φύσεως, περὶ τῆς γῆς καὶ τῶν προϊόντων αὐτῆς, περὶ τῶν κατοικούντων ἐπ' αὐτῆς λαῶν, περὶ τῶν ἠθῶν, ἐθίμων αὐτῶν, Κυβερνήσεων, βιομηχανίας, ἐμπορικῶν σχέσεων κλ. δηλ: μ' ἄλλους λόγους, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ λάβῃ καί τινας γνώσεις ἐπιστημονικάς. Εἰς τὰ σχολεῖα ἄρα τοῦ λαοῦ εἶναι ὠφελιμώτατον νὰ διδάσκωνται καὶ αἱ ἀρχαὶ τούτων τῶν γνώσεων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ προπαίδευσις μένουσα ἐλλειπὴς, δὲν θέλει ἐπιτυγχάνει καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς.

Ἡ διδασκαλία αὕτη λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχῃ σκοπὸν τὸ ν διαδώσῃ εἰς τὸν λαὸν ἰδέας τινας ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων ἁπλουστάτας καὶ ἀληθεῖς, ὅσας ὁ ἄνθρωπος ἐξ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ εἰς τὴν κοινωνίαν, καὶ τῶν σχέσεών του πρὸς τὰ πέριξ αὐτοῦ σώματα, θέλει ἐξ ἀνάγκης ἀντιλαμβάνεσθαι· ἀλλ' ἀγνοῶν τὴν φύσιν αὐτῶν θέλει σχηματίζει περὶ τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων ἰδέας σφαλερὰς, ἐκ τῶν

φέρ εἰπεῖν, ἄνθρωποι· ἐὰν τὸ θρίψῃς· 4. μῆνας, θὰ φάγωσιν ἐκ τῶν κρεάτων αὐτοῦ 15 ἢ 20 ἄνθρωποι. Τὰ δένδρα, καθὼς καὶ τὰ ζῶα, ἔχουσι ζωήν· φύονται, βλαστάνουσι καὶ καιρὸν χρειάζονται διὰ νὰ αὐξήσωσι καλλιεργούμενα. Ἤλθεις εἰς τὸν τόπον μας κατὰ δυστυχίαν δὲν φροντίζωμεν νὰ πολυπλασιάζωμεν αὐτὰ διὰ φυτείας καὶ καλλιεργίας, ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτομάτως φυόμενα καὶ αὐξόμενα, ἀπρονοήτως καταστρέφομεν διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, ἀπαντάχησιν ἐγυμνώσαμεν τὸν τόπον μας, καὶ κινδυνεύομεν διὰ τῆς στερήσεως τῶν δένδρων νὰ μεταβάλωμεν καὶ τὴν εὐκρασίαν καὶ τὴν γονιμότητα αὐτοῦ· Οἱ διδάσκαλοι χρεὼν ἔχουσι τὰς τοιαύτας καταστρεπτικὰς ἕξεις τοῦ λαοῦ νὰ κατακολουθῶσιν, ὑποδεικνύοντες τὸ κοινὸν συμφέρον, καὶ ἄλλας, πρὸ τούτου τὸ κοινὸν συμφέρον, σωτηρίους νὰ ἐμπνέωσιν ἰδέας καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ εἰς τοὺς γονεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων θέλει προκύψει ἡ αὔξησις καὶ ἡ βελτίωσις τῶν γεωργικῶν προϊόντων, καὶ ἡ κοινὴ εὐπορία καὶ εὐημερία τοῦ λαοῦ.

ὁποίων γεννῶνται προλήψεις βλαβεραὶ καὶ ὀλέθριαι εἰς ἕνα ἕκαστον ἢ εἰς τὴν κοινωνίαν ὁλόκληρον. Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, ἡ Γεωγραφία, ἡ Ἱστορία, ἡ Ἠθικὴ, θέλουν χορηγεῖ τὰς ἐπωφελεστέρας ὡς πρὸς τοῦτο γνώσεις εἰς τὸν λαόν.

§. 1 Περὶ τῶν διαφόρων μαθημάτων τῶν ἐκ τῶν βοηθητικῶν γνώσεων, καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας αὐτῶν

Γεωγραφία. Ἡ διδασκαλία τῆς Γεωγραφίας θέλει περιορίζεσθαι εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ σχήματος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς Γῆς, ἠπείρων, ὠκεανῶν, θαλασσῶν, καὶ τῶν ἐπισημοτέρων ὀρέων, ποταμῶν καὶ πόλεων, τῶν κυριωτέρων ἐπικρατειῶν καὶ ἐθνῶν. Ἡ Εὐρώπη πρέπει νὰ περιγράφηται ἐκτενέστερον παρὰ τὰς ἄλλας ἠπείρους, καὶ ἡ Ἑλλὰς λεπτομερέστερον παρὰ τὰ λοιπὰ βασίλεια. Ὁ πληθυσμὸς, τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα, τὰ πολιτεύματα τῶν κυριωτέρων ἐθνῶν, τὰ προϊόντα τοῦ τόπου, ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον, κἀνὲν φυσικὸν φαινόμενον, κἀνὲν ἱστορικὸν συμβὰν ἢ ἐφεύρημα ἀξιοσημείωτον, πρέπει ν' ἀναφέρηται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου μελετῶντος ἄλλας ἐκτενεστέρας Γεωγραφίας παρὰ τὴν εἰς χεῖρας τῶν μαθητῶν διδομένην.

Εἰς τὴν συνταχθεῖσαν ἐπίτηδες διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα Γεωγραφίαν εἶναι σημειωμένοι καὶ οἱ πρὸς διδασκαλίαν τρόποι ἀλληλοδιδακτικῶς καὶ συνδιδακτικῶς. Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ διδάσκῃ πάντοτε τὸ μάθημα τοῦτο, θέτων ὑπ' ὄψιν τῶν μαθητῶν τοὺς ἀναγκαίους Γεωγραφικοὺς πίνακας, ἢ καὶ μικρὰν σφαῖραν, καὶ συνεθίζων αὐτοὺς νὰ σχηματίζωσι καὶ Γεωγραφικοὺς πίνακας, διαγράφοντες τὰς ἠπείρους, τὰ μέρη αὐτῶν ἢ τὰς ἐπικρατείας κτλ. Ἡ διδασκαλία τῆς Πολιτικῆς Γεωγραφίας πρέπει νὰ ἦναι ἐκτενεστέρα, ἢ τῆς φυσικῆς ὀλιγώτερον, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τῆς μαθηματικῆς. Ἀντὶ ταύτης δὲ εἶναι εὐληπτότεραι εἰς τὰ παιδία ἁπλούσταταί τινες γνώσεις Ἀστρονομικαὶ, ὅσαι ἀποβλέπουσι τὴν περιγραφὴν, τὴν σχέσιν, τὴν κίνησιν, τὸ μέγεθος τῶν κυριωτέρων οὐρανίων σωμάτων,

οἷον τοῦ Ἡλίου, τῆς Γῆς, τῆς Σελήνης, τῶν πλανητῶν καὶ κομητῶν κτλ. Δὲν θέλει εἶσθαι δύσκολον εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ δώσῃ εἰς τὸν μαθητήν του νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ λάμποντα ἐπάνω τῆς κεφαλῆς του εἰς τὸν οὐρανὸν σώματα, τὰ μὲν φαίνονται ἀκίνητα, τὰ δὲ ὅτι κινοῦνται· νὰ τῷ δείξῃ τίς εἶναι ὁ ἀστερισμὸς τῆς Ἄρκτου, καὶ οἱ 12 τοῦ Ζωδιακοῦ, καὶ ὁ Γαλλαξίας· νὰ τὸν δώσῃ ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ πλανητικοῦ ἡμῶν συστήματος, περὶ κομητῶν, περὶ τῆς περὶ τὸν ἥλιον περιφορᾶς αὐτῶν καὶ τῆς ἀποστάσεως ἀπ' ἐκείνου· περὶ τῆς διπλῆς κινήσεως τῆς Γῆς, περὶ τοῦ νυχθημέρου, περὶ τῶν τεσσάρων ὡρῶν τοῦ ἔτους, περὶ ἐκλείψεων τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης κτλ. διεγείρων εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μαθητοῦ τὸ αἴσθημα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς λατρείας πρὸς τὸν πάνσοφον καὶ παντοδύναμον δημιουργὸν τοῦ Παντὸς, καὶ καταπολεμῶν τὰς γεννωμένας δεισιδαιμονίας εἰς τὸν ἀμαθῆ καὶ χυδαῖον ὄχλον ἀπὸ τὰς συμβαινούσας ἐκλείψεις, ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῶν κομητῶν ἢ ἀπὸ τὰς ἀστρολογικὰς προρρήσεις (1).

Φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. — Φυσικὴ καὶ χημεία. Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου, ἐξηγοῦντος τὰ αἴτια καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν φυσικῶν φαινομένων, συντείνει εἰς τὸ νὰ καταργήσῃ τὰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας, τὰς ὁποίας ἐκ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν συλλαμβάνει ὁ ἀμαθὴς λαός. Θέλει διδαχθῆ ὁ μαθητὴς ὅ,τι ἀληθῶς πρέπει νὰ γνωρίζῃ περὶ τῆς ἰδιότητος καὶ τῶν κατηγορουμένων τῶν σωμάτων· περὶ πυρὸς, ὕδατος, ἀέρος, περὶ ψύχους καὶ θερμότητος, περὶ φωτὸς καὶ χρωμάτων, περὶ τοῦ ἀκουστικοῦ ἤχου, περὶ ἠλεκτρισμοῦ καὶ μαγνητισμοῦ, περὶ μετεώρων, περὶ βροχῆς καὶ χαλάζης καὶ

---

(1) Πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων Φυσικὴ καὶ μαθηματικὴ Γεωγραφία ἡμετέρα εἶναι ἐκδεδομένη παρὰ τοῦ Ἀνδρ. Κορομηλᾶ· ἡ δὲ πολιτικὴ παρὰ τοῦ Στ. Βλαστοῦ ιό. ἔκδοσις 1860 παρ' αὐτῷ εἶναι ἐκδεδομέναι καὶ ἐκτενεστέραι Φυσικῆς καὶ Χημείας μαθήματα.

χιόνος, περὶ ἀστραπῆς καὶ βροντῆς, περὶ παρηλίων καὶ παρασεληνῶν, περὶ σεισμῶν, περὶ διαττόντων ἀστέρων καὶ τυχαίων πυρῶν κτλ. Ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ γίνεται ὅσον τὸν δυνατὸν εὐλήπτως, ἐκθετομένων τῶν αἰτίων, καὶ γινομένης τῆς ἐφαρμογῆς εἰς τὰ γνωστότατα πράγματα, οἷον πῶς γίνεται ἡ καῦσις τῶν σωμάτων, ἡ ἀνάζεσις τοῦ ὕδατος, ἡ ἐξάτμησις· ἐνίοτε δὲ νὰ γίνωνται καὶ μικρά τινα καὶ ἁπλούστατα πειράματα, καί τινες γνώσεις χημικαὶ νὰ δίδωνται εἰς τοὺς μαθητὰς περὶ ἀναλύσεως καὶ συνθέσεως τῶν σωμάτων, περὶ ζυμώσεως οἰνώδους κλ. καὶ περὶ τῶν ἀναπτυσσομένων ἐξ αὐτῆς δηλητηρίων ἀέρων κλ. — Ὁ διδάσκαλος ἐκθέτων σαφῶς καὶ εὐλήπτως τὴν διδασκαλίαν του ταύτην, καὶ ἐφαρμόζων αὐτὴν εἰς γνωστὰ πράγματα, θέλει ἑλκύει τὴν προσοχὴν καὶ εὐχαρίστησιν τῶν μαθητῶν, τοὺς ὁποίους θέλει διορίζει ἔπειτα νὰ ἐκθέτωσι (προφορικῶς ποτὲ δὲ καὶ ἐγγράφως) τὸ παραδοθὲν μάθημα καὶ τὰ ἐξηγηθέντα φαινόμενα.

Φυσικὴ Ἱστορία. Ἡ διδασκαλία αὐτῆς θέλει πραγματεύεσθαι ἐν συνόψει περὶ ζώων, φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν, ἐξεταζομένων κυρίως τῶν χρησίμων εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, καὶ τῶν βλαβερῶν εἰς αὐτὸν, οἷον τῶν δηλητηρίων ὀρυκτῶν καὶ φυτῶν κτλ. Μίαν μικρὰν συλλογὴν ἐκ τῶν ἐντοπίων ὀρυκτῶν θέλει συνάζει ὁ διδάσκαλος διὰ νὰ δίδῃ μικρὰν ἰδέαν εἰς τοὺς μαθητάς του περὶ λίθων, γαιῶν, κλ· Τὸ δὲ περὶ φυσικῆς Ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου θέλει πραγματεύεσθαι περὶ διαφόρων φυλῶν καὶ περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐν περιλήψει, περὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ, περὶ αἰσθήσεως, τροφῆς καὶ αὐξήσεως κλ. Ὁ διδάσκαλος δὲ πρέπει νὰ προσέχῃ νὰ μὴ ἐμβαίνῃ εἰς ἐξηγήσεις μελῶν, αἱ ὁποῖαι θέλουν διεγείρει συλλογισμοὺς παρακαίρους εἰς τὴν ἀθῶαν ἡλικίαν τῶν παίδων (1). Εἰς δὲ τοὺς μετὰ τῶν

(1) Τοιοῦτο βιβλίδριον καταλληλον εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν παίδων συνε-

μαθητῶν περιπάτους, καθὼς καὶ εἰς τὰς κηπωρικὰς σωμασκίας, θέλει εὑρίσκει συχνάκις τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμῃ εἰς τὰ διάφορα προσπίπτοντα ἀντικείμενα τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διδασκαλίας καὶ τούτου τοῦ μαθήματος (2).

Τεχνολογική. — Ἡ διδασκολία περὶ τεχνῶν καὶ τῶν ἐφευρέσεων αὐτῶν συνδέεται μὲ τὴν Φυσικὴν καὶ τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν. Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ λάβωσι γενικὰς ἰδέας περὶ τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν καὶ ἀναλόγως τῆς τάξεως, τὴν ὁποίαν θέλουν καθέξει εἰς τὴν κοινωνίαν. Οἱ μὲν ἐκ τῶν ἀγροτικῶν δήμων εἶναι καλὸν νὰ λαμβάνουσι εὐκρινεστέρας ἰδέας περὶ τῆς γεωργικῆς, περὶ τῶν ἐργαλείων αὐτῆς καὶ περί τινων τεχνῶν, ὅσαι ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ αὐτήν· οἱ δὲ τῶν πόλεων, νὰ μανθάνωσί τι ἐκτενέστερον καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τεχνῶν καὶ τῆς βιομηχανίας. Ἡ ἐργάσιμος ὕλη τῆς τέχνης, τὰ ἐργαλεῖα, τὸ παραγόμενον καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ, θέλουν ἔσθαι τὰ κυριώτερα ἀντικείμενα τῆς διδασκαλίας.

Ἱστορία. Ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας πρέπει ν' ἀρχίζεται ἀπὸ ἱστορικὰ διηγήματα, συντόμους βιογραφίας τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἔπειτα διηγήσεις ἀξιοσημειώτων συμβάντων, φυλαττομένης τῆς χρονολογικῆς τάξεως. Ταῦτα δὲ πρέπει νὰ λαμβάνωνται ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν κυρίως, διδόμενα καὶ ὡς προγυμνάσματα εἰς ἀποστήθισιν, καὶ εἰς ἔκθεσιν ἰδεῶν.

τέχθη ὑπὸ Ε· Μ. καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Σ. Βλαστοῦ ἐπιγραφόμενον Ἀνθρωπολογία Καὶ διὰ τὰ λοιπὰ μαθήματα εἶναι συντεταγμένα κατάλληλα βιβλίδια σημειούμενα εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος.

(2) Περὶ Φυσικῆς καὶ Φυσικῆς Ἱστορίας, Ἀστρονομίας, Γεωγραφίας οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχωσιν εἰς μελέτην τὴν δημώδη Φυσικήν, τὴν μικρὰν Φυσικὴν καὶ τὴν Σύνοψιν τῶν ἐπιστημῶν (μετατυπωθεῖσαν ἤδη) τοῦ μ. διδασκάλου Κούμα, καὶ τὴν Φυσικὴν τοῦ Βαρδαλάχου, καὶ τὰ μαθήματα διὰ τοὺς παῖδας τοῦ αὐτοῦ, ὅπου καὶ περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος λαλεῖ, ἀκολουθοῦν εἰς μάλιστα καὶ τὸ ὠφέλιμον τῆς φράσεως καὶ ἐκθέσεως τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ.

Μετέπειτα θέλει ἀρχίζεσθαι γενικὴ ἱστορία συνοπτικὴ, ἐκθέτουσα συντομωτάτας τινας γνώσεις περὶ τῶν πρὸ τῶν Ἑλλήνων ἀρχαίων ἐθνῶν, τῶν ὀνομαστοτέρων, ἐκτενεστέρας γνώσεις περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ὡς ἐθνικῆς, βραχείας τινας περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Βυζαντινῆς· μετὰ ταῦτα διὰ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν θέλουν σημειόνεσθαι, κατὰ ἐποχὰς ἢ κατὰ αἰῶνας, ἀλληλοδιαδόχως τὰ κυριώτερα συμβάντα μεταξὺ τῶν ὀνομαστοτέρων ἐθνῶν, τὰ ἤθη, τὰ πολιτεύματα αἱ ἀνακαλύψεις καὶ αἱ ἐφευρέσεις. Ἡ Γεωγραφία πρέπει νὰ προηγῆται τῆς Ἱστορίας, καὶ ἡ διδασκαλία ταύτης θέλει συνοδεύεσθαι πάντοτε μὲ τὴν περιγραφὴν τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπῆρξαν τὰ ἱστορούμενα, προκειμένου τοῦ γεωγραφικοῦ πίνακος ὑπ' ὄψιν τῶν μαθητῶν, καὶ ἀναφερομένης καὶ τῆς χρονολογίας.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας θέλει δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ ἐκθέτῃ τὰς μεγάλας καὶ κοινωφελεῖς πράξεις τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν, τὰς ἀρετὰς καὶ κακίας, τοὺς νόμους, τὰ ἤθη, τὰ πολιτεύματα, τὰ αἴτια τῆς αὐξήσεως καὶ ἐκπτώσεως τῶν ἐθνῶν, καὶ θέλει ἐμπνέει εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν ἀγάπην τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν ἀποστροφὴν τῆς κακίας, τὸ σέβας πρὸς τὰ καθεστῶτα, τὸν πατριωτισμὸν, καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀρετάς (1).

Ἱερὰ ἱστορία καὶ Κατήχησις. Τὸ μάθημα τοῦτο θέλει γίνεσθαι κατὰ πρῶτον ἀλληλοδιδακτικῶς, ὡς εἴπομεν εἰς ἴδιον περὶ αὐτοῦ κεφάλαιον· ἔπειτα δὲ θέλει διδάσκεσθαι καὶ συνδιδακτικῶς, δὶς τῆς ἑβδομάδος, ὅτε θέλει γίνεσθαι καὶ ἡ ἠθικὴ ἐφαρμογὴ μάλιστα εἰς τὰς δέκα ἐντολὰς, πρὸς κατάρτισμὸν ἐνταῦτῳ εἰς τὴν πίστιν, καὶ πρὸς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν

---

(1) Τὰ περὶ τέλους τοῦ μαθήματος βιβλία εἷς εἰς τὴν κατήχησιν, εἷς εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος.

τῆς νεολαίας (1). Τὰ παρὰ τῆς ἠθικῆς παραγγελόμενα κοινωνικὰ χρέη τοῦ ἀνθρώπου, τὰ παρὰ τῆς θρησκείας διατατόμενα κεθήκοντα τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεὸν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἑαυτὸν, θέλουν συντείνει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν, καὶ εἰς τὴν διευθέτησιν τῆς καρδίας τῶν μαθητῶν πρὸς τὸ ἀγαπᾶν καὶ πράττειν τὰ καλὰ ἔργα καὶ ἐνάρετα. Ὁ διδάσκαλος ἔχει ἱκανὰ βοηθήματα πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τούτων, καθὼς καὶ οἱ μαθηταὶ τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα πρὸς ταῦτα βιβλίδια (2).

Γραμματικὴ τῆ Ἑλληνικῆ γλῶσσα ἀρχαία. Ὁ νόμος ἀπαιτεῖ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, καθὼς καὶ τὸ Β διάταγμα τῆς 23 Ἰουλίου 1856. καὶ ὠφέλιμον εἶναι νὰ προγυμνάζωνται εἰς αὐτὴν οἱ μέλλοντες νὰ μεταβῶσιν εἰς τ' ἀνώτερα σχολεῖα, καθὼς καὶ οἱ μὴ μεταβαίνοντες ἐξ αὐτῆς ἔχουσι νὰ μάθωσι τὸ λαλεῖν καὶ γράφειν ὀρθῶς τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν. Προεισαγωγικὴ διδασκαλία γραμ: ὑπεδείξαμεν πῶς πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὸ ἀλληλοδιδακτικὸν τμῆμα, ἀρχομένη ἀπ' αὐτῆς τῆς ἁ. τάξ: τῆς Ἀναγνώσεως, ἐπὶ παραδειγμάτων τῆς νεωτέρας γλώσσης ταὐτιζομένων καὶ ὁμοίων μετὰ τῶν τῆς ἀρχαίας (ἴδε σελ. 220.) Οἱ δὲ προησκημένοι οὕτως εἰς τὰς στοιχειώδεις γραμματικὰς γνώσεις θέλουσιν ἀρχίσει εἰς τὸ συνδιδακτικὸν τμῆ-

---

(1) Τὸν διάλογον ἢ περὶ τοῦ *Θείου Νόμου* ἰδίως ἐξεδώκαμεν εἰς φυλλάδιον μετὰ ἠθικῶν ἐφαρμογῶν πρὸς ὠφέλειαν τῶν δημοδιδασκάλων· ἀλλὰ τοιαύτας ἐφαρμογὰς καὶ ἐξ ὅλων τῶν *Ἱερῶν Γραφῶν* πρέπει πάντοτε νὰ περιζώνται ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν *Ἱερὰν Ἱστορίαν* τοῦ Καλαγάνη καὶ τὴν τοῦ Μιχαὴλ Ἀποστολίδου.

(2) *Περὶ τῶν βιβλίων ἰδίως τὸν κατάλογον.* Εἰς τὴν ἠθικὴν πρέπει νὰ ἐξιστάζωνται καὶ αἱ τῆς κατὰ ἰδίαν σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου ὡς πολίτου αἱ σχέσεις, ἑκάστου πρὸς τὴν πολιτείαν, αἱ ὑποχρεώσεις αὐτοῦ καὶ τὰ δίκαια, τὰ χρησιμεύοντα εἰς τὴν γνῶσιν τῶν νόμων καὶ τῶν καθεστώτων ἀρχῶν κτλ. *Ἴδε τὴν ἠθικὴν ὑπὸ Ν. Βάλ.*

μα νὰ διδάσκωνται καὶ τὴν τῆς ἀρχαίας τακτικῶς. Οἱ διδάσκαλοι θέλουσι διδάσκει καὶ κάμνει τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον, καθ' ἣν ἐδιδάχθησαν εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἐξακολουθουμένων καὶ τῶν προγυμνασμάτων τῶν εἰς ἔκθεσιν ἰδεῶν πρὸς ἄσκησιν τῶν μὴ μεταβαινόντων εἰς Ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Μουσική. Διδάσκεται καὶ ἀλληλοδιδακτικῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πρὸς τὴν διδασκαλίαν ταύτην χρησιμεύοντες πίνακες παρ' ἡμῖν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθωθῶσιν ἀκόμη εὐκόλως, πρέπει νὰ διδάσκηται συνδιδακτικῶς κατὰ τὸ παρὸν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, ἐκλέγοντος τοὺς εὐφωνοτέρους καὶ νοημονεστέρους μαθητὰς, καὶ διδάσκοντος αὐτοὺς τὰ στοιχεῖα καὶ τούτου τοῦ μαθήματος.

Ἡ διδασκαλία ἐμπορεῖ νὰ γίνεται εἰς τὰ θρανία, διὰ νὰ γράφωσιν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῶν ἀβακίων τὰ τῆς μουσικῆς, καὶ ἔπειτα κατὰ χορείας, διὰ νὰ κάμνωσι τὰς ἀναγκαίας ἀσκήσεις.

Ἐπὶ τῶν ἀβακίων χαράσσονται δύο συστήματα γραμμῶν· εἰς δὲ τὴν ἀρχὴν ἑκάστου συστήματος γράφεται ὁ γνώμων τοῦ σολ, τοῦ φα, τοῦ το, καὶ οἱ μαθηταὶ θέλουν διδαχθῆ ἀλληλοδιαδόχως νὰ γνωρίζωσι καὶ νὰ γράφωσι τὰ συστήματα, καὶ τὰ σημεῖα τὰ παραστήνοντα τὴν διατονίαν, τοὺς τόνους, τοὺς ἡμιτόνους, τὴν ὀκτάδα, τὰς διέσεις, τὰς ὑφέσεις, τὴν διάλυσιν κτλ. Ἡ ἄσκησις αὕτη γινομένη τακτικῶς βοηθεῖ πολὺ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν κατάληψιν τούτου τοῦ μαθήματος.

Εἰς δὲ τὰ ἡμικύκλια γίνονται αἱ ἀσκήσεις κατὰ τοὺς ἑξῆς τρεῖς τρόπους.

Α': τρόπος καὶ ἀ: περίοδος. Οἱ μαθηταὶ ἀναγινώσκουσιν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον τὰ σημεῖα τὰ εἰς ἕκαστον μάθημα, καὶ ἐρωτῶνται περὶ τῶν σημείων, τὰ ὁποῖα μεταχειριζόμεθα εἰς τὴν Μουσικὴν, περὶ τῶν τῆς διέσεως, καὶ ὑφέσεως, τῆς διαλύσεως, πῶς παραστήνεται τὸ μικρὸν χρονόμετρον· οἷον,

τί σημαίνει τὸ στρογγύλον (σημεῖον), τὸ ἡμίμακρον ἢ τὸ λευκὸν, τὸ βραχὺ ἢ τὸ μέλαν, τὸ χρῶμα ἢ τὸ ἀγκιστροειδὲς (τὸ ἑνὸς ὀγδόου τοῦ χρόνου χρονόμετρον)· τὸ δίχρωμα ἢ τὸ διπλοῦν ἄγκιστρον (τὸ 1|16 τοῦ χρόνου χρονόμετρον)· τὸ τρίχρωμα ἢ τριπλοῦν ἄγκιστρον (τὸ 1|32 τοῦ χρόνου χρονόμετρον)· τί εἶναι χρόνος δίπαλμος, τρίπαλμος, τετράπαλμος κτλ. Οἱ μαθηταὶ, ἐν ὅσῳ γυμνάζωνται τὴν ἄσκησιν ταύτην, δὲν δίδουσι τὸν χρόνον οὔτε τὸν τόνον.

Β΄: τρόπος καὶ β΄: περίοδος. Οἱ μαθηταὶ γυμνάζονται νὰ δίδωσι τὸν χρόνον· ἀ) γυμνάζονται τὸν δίπαλμον, ἔπειτα τὸν τρίπαλμον. Εἰς τὸν δίπαλμον κτυποῦσι τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς παλάμης· διὰ τὸ πρῶτον, καὶ τὴν σηκόνουν διὰ τὸ δεύτερον μέτρημα· εἰς τὸν τρίπαλμον κτυποῦσι διὰ τὸ πρῶτον, φέρουσι τὴν δεξιὰν εἰς τὰ δεξιὰ διὰ τὸ δεύτερον, καὶ τὴν ὑψόνουσι πρὸς τὰ ἄνω διὰ τὸ τρίτον· εἰς δὲ τὸν τετράπαλμον, κτυπῶσι διὰ τὸ πρῶτον, φέρουσι τὴν χεῖρα εἰς τὰ ἀριστερὰ διὰ τὸ δεύτερον, εἰς τὰ δεξιὰ διὰ τὸ τρίτον, καὶ εἰς τὰ ἄνω διὰ τὸ τέταρτον. — Ὁ διδάσκαλος δίδει τὸν χρόνον πρῶτον, καὶ ἀκολουθοῦσι συγχρόνως ὅλοι οἱ μαθηταὶ πράσσοντες τὸ [illegible] ἔπειτα δίδουσι συγχρόνως οἱ μαθηταὶ τὸν χρόνον, καὶ [illegible]νες σφάλλωσι, διακόπτει τὴν ἄσκησιν ὁ διδάσκαλος καὶ τὸν δίδει αὐτὸς, πραττόντων καὶ τῶν μαθητῶν συγχρόνως τὸ αὐτό. Ἀφ' οὗ δὲ γυμνασθῶσιν οἱ μαθηταὶ καλῶς εἰς τὸ νὰ δίδωσι τὸν χρόνον, ἀρχίζουσι νὰ ἐξασκῶνται καὶ εἰς τὴν λεγομένην ῥυθμικὴν ἀνάγνωσιν τῶν σημείων.

Γ΄: τρόπος καὶ γ΄: περίοδος. Οἱ μαθηταὶ διατονοῦσι δίδοντες ἐνταὐτῷ καὶ τὸν χρόνον.

Ἀφ' οὗ οἱ μαθηταὶ γυμνασθῶσι τὰς διατονίας, νὰ δίδωσιν ὀρθῶς τὸν χρόνον καὶ νὰ γνωρίζωσι τὴν σημασίαν τῶν σημείων, θέλουν διδάσκεσθαι ᾠδάς τινας εὐκόλους καὶ ᾄσματα ἐκλεκτὰ, τὰ ὁποῖα θέλουν ψάλλει κατὰ συμφωνίαν. Τοιούτων ᾀσμάτων συλλογὴ ὑπάρχει ἤδη διδασκομένη εἰς τὸ Διδα-

σκαλεῖον, καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι καὶ τὰ ὅσα οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ ψάλλωσι εἰς τὸ σχολεῖον, εἴτε εἰς τὴν ἔναρξιν καὶ εἰς τὸ τέλος τῶν παραδόσεων, εἴτε εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις. (1).

Ἡ διδασκαλία γίνεται κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας τρόπους, εἴτε ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἀπ' εὐθείας, εἴτε καὶ διὰ τῶν πρωτοσχόλων ἐχόντων τοὺς πρὸς τοῦτο ἀναγκαίους πίνακας, καὶ διαρκεῖ ἡμισείαν ὥραν ἡ παράδοσις· ἓν τέταρτον δηλ: εἰς τὰ γραφεῖα καὶ ἓν τέταρτον εἰς τὰ ἡμικύκλια· διότι ἐνταῦθα δὲν διδάσκονται εὐθὺς οἱ μαθηταὶ ἀπ' ἀρχῆς καὶ κατὰ τοὺς τρεῖς τρόπους· ἀλλ' ἀπαιτεῖται πρῶτον κατὰ μίαν περίοδον ἱκανοῦ χρόνου νὰ διδαχθῶσι τὰ διὰ τοῦ πρώτου τρόπου, ὥστε νὰ μάθωσι καλῶς αὐτὰ, ἔπειτα νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰ διὰ τοῦ δευτέρου τρόπου, εἰς δευτέραν περίοδον διδασκόμενα κτλ. καθὼς καὶ ὅταν δὲν ἔχωσι πλέον χρείαν τῆς εἰς τὰ θρανία γινομένης ἀσκήσεως, δαπανῶσι τὴν ἡμίσειαν ὥραν εἰς τὰς ἀσκήσεις τὰς γινομένας εἰς τὰ ἡμικύκλια.

Διὰ νὰ εἰσαχθῇ δὲ τὸ μάθημα τοῦτο εἰς ἓν σχολεῖον πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀρχὰς τῆς Μουσικῆς (ἢ καὶ τινες μαθηταὶ ἂν ἡ διδασκαλία θέλῃ γίνεσθαι ἀλληλοδιδακτικῶς) ὥστε νὰ δύναται νὰ δίδῃ ὀρθῶς τὸν τόνον εἰς τοὺς διδασκομένους.

Τὰ πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἄνω ῥηθέντων μαθημάτων χρήσιμα βιβλία εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς μαθητὰς θέλουν σημειωθῆ εἰς ἴδιον κατάλογον εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος.

§, 2. Περὶ κατατάξεως τῶν ἀνωτέρω μαθημάτων καὶ περὶ συνδιδακτικῆς διδασκαλίας τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ σχολείου.

Τὰ ἀνωτέρω μαθήματα θέλουν διδάσκεσθαι οἱ πλέον προωδευμένοι μαθηταὶ ἐκ τῶν τοῦ Β': τμήματος τῆς Η': κατατασ-

(1) Τὸ ἐκκρεμὲς ὡς ἐν χρήσει φίλων καὶ ἀτελείων εἰς τὰ σχολεῖα ἐντυπώθη ἤδη εἰς χωριστὸν φυλλάδιον, καθὼς καὶ Β. Πίνακες τῆς Μουσικῆς.

σόμενοι εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον ἀφεύκτως πρέπει νὰ ἔχωσιν ὅλα τὰ Β: τάξεως δημοτικὰ σχολεῖα.

Ἡ Ἀνάγνωσις, ὡς τὸ κυριώτερον μάθημα εἰς ἀπόκτησιν γνώσεων, καὶ τὸ δυσκολώτερον προσέτι ν' ἀποκτηθῇ, διότι ἀπαιτεῖ πολυχρόνιον τριβὴν, θέλει εἶσθαι ἡ βάσις τῆς εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα προβιβάσεως τοῦ μαθητοῦ.

Διὰ τῆς παραδεχθείσης ἤδη μεθόδου τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως, (καθὼς ἐπληροφορήθημεν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἀπὸ τοὺς ἱκανωτέρους καὶ ἐπιμελεστέρους δημοδιδασκάλους βαλόντας εἰς πρᾶξιν αὐτὴν), ὁ ἀλληλοδιδακτικῶς διδασκόμενος μαθητὴς, καὶ τακτικῶς ὁπωσοῦν φοιτῶν, φθάνει εἰς τὸ Β΄: τμῆμα τῆς Η΄: εἰς διάστημα 9 μηνῶν ἢ ἑνὸς ἔτους τὸ πολύ. Ἂν ὁ μαθητὴς οὗτος γυμνασθῇ ἓν τρίμηνον ἢ ἑξάμηνον ἔτι εἰς τοῦτο τὸ τμῆμα, ἀναγινώσκων εἰς βιβλία διάφορα, θέλει ἀποκτήσει τὴν ἕξιν τοῦ ἀναγινώσκειν, ὄχι μόνον ἀπταίστως, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ ἐλευθέρως. Τότε κατατάσσεται εἰς τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ σχολείου διὰ νὰ διδαχθῇ, εἰς τριῶν ἔτι ἐξαμήνων ἢ δύο ἐτῶν διάστημα, συνδιδακτικῶς τὰ τῶν βοηθητικῶν γνώσεων μαθήματα, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ διῆλθεν ἀναγνωστικῶς καὶ εἰς τὸ κατώτερον τμῆμα τοῦ σχολείου.

Οἱ κατὰ πρῶτον εἰς τὸ Β΄. τμῆμα τῆς Η΄. ἀπὸ τοὺς πινακας εἰς τὰ βιβλία προβιβαζόμενοι γυμνάζονται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἀναγινώσκοντες εἰς τὰ εὐαγγέλια καὶ ἄλλα ἠθικὰ βιβλία, οἷον τὸ περὶ συμπεριφορᾶς, τὸ πολίτευμα τῶν παίδων κτλ. ἢ καὶ ἄλλα ἱστορικὰ καὶ ἠθικὰ διηγήματα, καὶ εἰς γραμματικὰς ἀναπτύξεις καὶ ἐκθέσεις ἰδεῶν, κατὰ τὰς εἰς τὸ Ἀλφοβητάριον ὑποσημειώσεις, γυμναζόμενοι ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῷ κατὰ τοὺς ὁποίους ἐξεθέσαμεν τρόπους. Ὅσοι ἐκ τούτων κατὰ τὰς ἑξαμηνιαίας ἐξετάσεις φανῶσι μᾶλλον προγυμνασμένοι εἰς τὰ μαθήματα τούτου τοῦ τμήματος, οὗτοι χωρίζονται, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νέας ἑξαμηνίας, ὡς οἱ συστήσοντες τὴν ἀ: τάξιν τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος, τοῦ ὁποίου τὰς τάξεις θέ-

λουσι διελθεῖ εἰς δύο ἔτη ἀλληλοδιαδόχως κατὰ ἑξαμηνίαν προβιβαζόμενοι. Ἐπειδὴ δὲ καθ' ἑξαμηνίαν θέλει σχηματίζεσθαι νέα τάξις, μετὰ δὲ τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις ἀπολύονται οἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως μαθηταὶ, τὸ ἀνώτερον τμῆμα τοῦ σχολείου θέλει καταντήσει νὰ ἔχῃ 2 — 4 τάξεις, ἀναλόγως τῆς πληθύος τῶν μαθητῶν· διότι, ὅσοι ἐκ τῶν τῆς ἀνωτέρας τάξεως δὲν ἀπολυθῶσι, πρέπει νὰ ἑνόνωνται μὲ τὴν προηγουμένην. Παρεκτὸς δὲ τῶν εἰρημένων τάξεων, πρέπει νὰ ἦναι καὶ ἄλλη ἰδία ἡ τῶν πρωτοσχόλων, διότι πρωτόσχολοι ἐμποροῦν νὰ γίνωνται καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ τμήματος, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ συνδιδακτικοῦ· ἀλλὰ τούτων ἡ διδασκαλία, ἀποβλέπουσα τότε μόνον τὰ χρέη τῶν πρωτοσχόλων καὶ τοὺς διδακτικοὺς τρόπους, θέλει γίνεσθαι ἰδίως ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ἢ δὶς τῆς ἑβδομάδος.

Οἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν λοιπὸν τοῦ σχολικοῦ ἔτους εὑρισκόμενοι εἰς τὸ Β'. τμῆμα τῆς Η'. καθὼς καὶ οἱ κατὰ τὸ διάστημα τῶν πρώτων 3; μηνῶν τῆς πρώτης ἑξαμηνίας εἰς τοῦτο προβιβαζόμενοι, καὶ ἀσκούμενοι ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, ἐὰν κατὰ τὰς δημοσίας καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ ἑξαμήνου γινομένας ἐξετάσεις εὐδοκιμήσωσιν, ἀναγινώσκοντες ἀρκετὰ ἐλευθέρως καὶ ὅλως ἀπταίστως, τότε οὗτοι συστήνουσι τὴν Α': τάξιν τοῦ συνδιδακτικοῦ, ἢ ὀρθώτερον εἰπεῖν, τὸ Α': τμῆμα αὐτῆς τῆς τάξεως, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται, οὕτως εἰπεῖν, τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ καὶ συνδιδακτικοῦ τμήματος, ἢ γέφυρα διαβάσεως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον. Οἱ δὲ εἰς αὐτὸ τὸ τμῆμα κατατασσόμενοι, διδάσκονται κυρίως εἰς τὸ Β': τοῦ ἔτους τούτου ἑξάμηνον ἀσκούμενοι εἰς τὰ ἑξῆς μαθήματα· Ἀνάγνωσιν, Γραφὴν, Ἀριθμητικὴν, Ἔκθεσιν καὶ ἀνάπτυξιν ἰδεῶν καὶ προεισαγ: Γραμματικῆς ἑρμηνείαν, ἢ ἐὰν ἐτελείωσαν ταύτην εἰς τὸ Ἀλληλοδιδ: τμῆμα ἀποστηθίζουσι καὶ ἐφαρμόζουσι προφορικῶς καὶ γραπτῶς τοὺς τύπους, λαμβάνοντες τὴν τῆς Ἀρχαίας Γραμματικήν. Καὶ τούτου μὲν τοῦ τμήματ

τος ἡ διδασκαλία, ἐὰν οἱ εἰς αὐτὸ κατατεταγμένοι δὲν ἦναι πρωτόσχολοι, ἐμπορεῖ νὰ γίνεται ἐν μέρει κατὰ τὰς ὥρας τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν παραδόσεων· διότι καὶ εἰς τὰς ἀναπτύξεις καὶ εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν καὶ τὴν Γραφὴν, δύνανται νὰ ἐργάζωνται συγχρόνως μετὰ τῶν ἀλληλοδιδασκομένων εἰς τὰ αὐτὰ μαθήματα, συχνότερον ὁδηγούμενοι καὶ ἐπιτηρούμενοι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Εἰς τὴν ὥραν τῆς Γραφῆς θέλουσι ποτὲ μὲν, φέρ' εἰπεῖν, καλλιγραφεῖ καθ' ὑπόδειγμα, ποτὲ δὲ γράφει ἐκθέσεις ἰδεῶν ἀσκούμενοι εἰς τοὺς τύπους τῶν ὀνομάτων κλπ. ποτὲ δὲ ἀντιγράφει ἐκ βιβλίων τὸ κείμενον, καὶ τοῦτο συχνότερον. Εἰς δὲ τὴν Ἀνάγνωσιν θέλει διδάσκει αὐτοὺς ὁ διδάσκαλος καθ' ἑκάστην 1|4 τῆς ὥρας ἔχοντας ἀνὰ χεῖρας τὴν περίληψιν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν (ὑπὸ Μισαήλ). Κατὰ πρῶτον ὁ διδάσκαλος ἀκροάζεται αὐτοὺς κατὰ σειρὰν μεθ' ἑνὸς τῶν Γενικῶν ἀπομνημονεύοντας τὸ παρελθὸν μάθημα, καί τινας ἐκθέτοντας τὴν ἔννοιαν· ἔπειτα ἀναγινώσκει νέον μάθημα μετὰ ἀπαγγελίας ὀρθῆς καὶ φυσικῆς, ἐπαναλαμβανόντων πάντων χθαμαλῇ τῇ φωνῇ, καὶ ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀναγνωσθέντος· μετὰ τοῦτο δὲ ἀφίνει τὸν Γενικὸν νὰ ἀκροάζεται καὶ νὰ ἐπιδιορθώνῃ αὐτοὺς ἀσκουμένους εἰς τὰ αὐτά. Καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τάξεις τοῦ συνδιδακτικοῦ, ὅσα μαθήματα ἔχῃ νὰ διδάξῃ ὁ διδάσκαλος (οἷον Ἱστορίας, Γεωγραφίας, Φυσικῆς κλπ.) πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ ἀναγινώσκῃ τὸ προκείμενον νέον μάθημα κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, καὶ ἔπειτα νὰ κάμῃ τὰς ἐξηγήσεις· κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον δὲ τῇ ἐπαύριον νὰ ἀκροάζεται τοὺς μαθητὰς ἀναγινώσκοντας αὐτὸ, ὥστε ν' ἀποκτᾷ ἕκαστος τὴν ἕξιν τῆς ὀρθῆς καὶ κατὰ τὴν φυσικὴν ἀπαγγελίαν Ἀναγνώσεως.

Τὰ εἰς τὸ συνδιδακτικὸν τμῆμα διδασκόμενα μαθήματα θέλουν εἶσθαι κατατεταγμένα καθ' ἑξαμηνίας ἢ τάξεις ἀλληλοδιαδόχους 2—4 διαρκούσας δύο ἔτη. Ἡ προπαρασκευαστικὴ τάξις, ἣν εἴπομεν, θέλει γενῆ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑπομένου

σχολικοῦ ἔτους Α΄. τάξις τοῦ συνδιδακτικοῦ, ἥτις θέλει ἐξακολουθήσει τὸ Α΄: καὶ Β΄: ἑξάμηνον τὰ μαθήματα, ὅσα καὶ ἀλληλοδιδακτικῶς ἐδιδάσκετο ἢ προεγυμνάζετο· οἷον Ἀναγνώσεως, Γραφῆς καὶ Ἀριθμητικῆς, καθὼς καὶ Γεωγραφίας, Ἱερᾶς Ἱστορίας, καὶ Ἑλληνικῆς· Μαθήματα Φυσικῆς, Μουσικῆς, τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τὴν διαγραφὴν τῶν Ἰχνογραφικῶν καὶ χωρογραφικῶν σχημάτων κτλ. ἐξακολουθούμενα καὶ εἰς τὸ Β΄. ἔτος, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ τελευταῖον ἑξάμηνον γίνεται ἡ διδασκαλία ἡ περὶ Ἀγρονομικῶν γνώσεων, ἡ Ἀνθρωπολογία, ἡ ψυχολογία, ἡ ἠθικὴ κτλ. μετὰ τῆς συνεχεστέρας Ἀναγνώσεως εἰς κείμενον τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Ἡ δὲ Γραμματικὴ ἀρχίζεται ἀπὸ τῆς Α΄: τάξεως τοῦ συνδιδακτικοῦ, ὡς εἴπομεν, μετὰ ἐφαρμογῆς εἰς τοὺς τύπους (προφορικῆς καὶ γραπτῆς) προχωρούσης βαθμηδὸν εἰς ἔκθεσιν ἰδεῶν διὰ προγυμνασμάτων καὶ ἐκθέσεων κατὰ τοὺς τρόπους, οὓς ὑπεδείξαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις (ἴδε σελ. 222) (1). Τὸ δὲ μάθημα τῆς Ἱερᾶς Κατηχήσεως πρέπει νὰ γίνεται ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, καθὼς καὶ ἡ ἐξήγησις τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου (2).

Πρὸς ἰδίαν καὶ τακτικὴν διδασκαλίαν τοῦ τμήματος τούτου ὁ διδάσκαλος θέλει χρειάζεσθαι, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ τῶν ἐξ αὐτῶν συστηνομένων κλάσεων, 1 ἕως 2 ὥρας τοὐλάχιστον καθ' ἡμέραν διὰ μίαν παράδοσιν, λαμβανομένων ἐκτὸς τῶν ὡρῶν τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν παραδόσεων (ἴδε τὸν τελευταῖον παραγρ: τοῦ Β. Δ.)

---

(1) Εἰς τοῦτο τὸ τμῆμα χυμείναις τῆς γυμναστικῆς ἐφαρμογῆς ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ παρατηρῇ εἰς τοὺς μαθητὰς κατὰ σύγκρισιν των τῆς ἐγχαίας πρὸς τὰ τῆς λαλουμένης, τὰ ὄμοια καὶ τὰ ἀνόμοια, τὰς διαφορὰς καὶ τὰς ἐλλείψεις ταύτης, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναπληρώσεως· ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ γνωρίσωσι πῶς ἐκθέτοντες τὰς ἔννοίας αὐτῶν προφορικῶς καὶ ἐγγράφως, δύνανται νὰ ἐκφράζωνται ὀρθῶς καὶ εὐλήπτως εἰς γλῶσσαν διωρθωμένην, τηροῦσαν ὅμως καθαρεῦον μὲν, ἀλλ' οὐχὶ στρυφνὸν καὶ δύσληπτον.

(2) Αἱ διάφοροι σωματεῖαι γίνονται κοινῶς καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ὑπὸ τῶν δύο τμημάτων, τοῦ τε ἀλληλοδιδακτικοῦ καὶ συνδιδακτικοῦ.

Οἱ εἰς τὸ συνδιδακτικὸν τμῆμα προβιβαζόμενοι, ἀφ' οὗ σημειωθῇ ἡ ἐποχὴ τοῦ προβιβασμοῦ αὐτῶν καὶ εἰς τὸ Γενικὸν μαθητολόγιον, καταγράφονται εἰς ἴδιον κατάλογον κατατάξεως, περιέχοντα τὰς τάξεις τὰς συνδιδακτικὰς Α΄. Β΄, κτλ. (τῆς κατωτάτης λογιζομένης Α΄.) τὸνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ μαθητοῦ, τὴν ἐποχὴν τῆς κατατάξεως αὐτοῦ, καὶ τὰ παραδιδόμενα εἰς ἑκάστην τάξιν μαθήματα· καὶ αἱ τάξεις δὲ αὗται εἰς τὸν μηνιαῖον ἔλεγχον ἰδίως ἐμφαίνονται.

Καὶ τὰ μαθήματα δὲ τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος ὅλα πρέπει νὰ ἦναι σημειωμένα εἰς ἴδιον πρόγραμμα, καὶ κατατεταγμένα κατὰ ἑξαμηνίας ἢ τάξεις, ἡμέρας καὶ ὥρας, καθ' ἃς θέλει γίνεσθαι ἕκαστον. Ἡ δὲ διδασκαλία αὐτῶν ἐνεργεῖται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰς ὅλας τὰς τάξεις ἀλληλοδιαδόχως, ἀσχολουμένων συγχρόνως τῶν μαθητῶν ὅλων αὐτῶν τῶν τάξεων εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν μαθήματα. Ὁ διδάσκαλος ἀκροάζεται τὴν Ἀνάγνωσιν ἢ ἀπομνημόνευσιν τῆς ἐννοίας ἢ τοῦ κειμένου τοῦ προκειμένου μαθήματος, ἔπειτα διδάσκει ἄλλο νέον, ἐξηγεῖ καὶ ἀναπτύσσει αὐτὸ δαπανῶν 10 — 20 λ. τῆς ὥρας τὸ πολὺ εἰς ἑκάστης τάξεως τὸ μάθημα, εἰς τὸ ὁποῖον, ἐὰν στοχάζηται ὅτι οἱ μαθηταὶ ἔχουσιν ἀνάγκην ἀσκήσεως ἐπὶ τῶν διδαχθέντων, διατάττει αὐτοὺς νὰ ἀσκηθῶσιν ἐπὶ 1|4 τῆς ὥρας ἔτι, ἐπαναλαμβάνοντες τὰ αὐτὰ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πρώτου αὐτῆς τῆς τάξεως, καὶ μετὰ τοῦτο μεταβαίνουσιν εἰς τὸ νὰ μελετήσωσιν ἢ νὰ προετοιμάσωσι τὸ κατόπιν παραδοθησόμενον μάθημα, οἷον Γραφῆς, Ἀριθμητικῆς κτλ. ὁ δὲ διδάσκαλος, ἅμα τελειώσας τὴν διδασκαλίαν τῆς μιᾶς τάξεως, εὐθὺς μεταβαίνει εἰς τὸ νὰ διδάξῃ τὴν κατόπιν κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, ἔπειτα τὴν ἑπομένην κτλ.

Οἱ ἑκάστης τάξεως ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πρώτου αὐτῶν ἔρχονται ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ βάθρον ἐνώπιον τοῦ διδασκάλου, διὰ νὰ διδαχθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ τὸ προκείμενον μάθημα· μετὰ δὲ τὴν διδασκαλίαν, ἢ ἀπέρχονται εἰς τὰ ἡμικύ-

κλια διὰ ν' ἀσκηθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πρώτου, ὡς εἴπομεν, ἢ μεταβαίνουσιν εἰς τὰ θρανία διὰ νὰ προετοιμάσωσι τὸ κατόπιν μάθημα. Ἐν γένει ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰς τὸ βάθρον ἡ ἑκάστης τάξεως διδασκαλία συνισταμένης περὶ αὐτὸν εἰς μίαν χορείαν· αἱ δὲ ἐπαναλήψεις καὶ αἱ κοιναὶ μελέται ἐπὶ τῶν δεδιδαγμένων καὶ ἡ ἀπομνημόνευσις κανόνων κλ. γίνονται εἰς τὰ ἡμικύκλια ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν καὶ ἐπιτήρησιν τοῦ πρώτου. Εἰς δὲ τὰ θρανία γίνονται αἱ ἴδιαι ὑπὸ ἑκάστου μελέται καὶ αἱ δεδομέναι ἐργασίαι, ἐκτελούμεναι ἰδίως ὑπὸ ἑκάστου μαθητοῦ, ὑπ' ὄψιν μὲν τοῦ διδασκάλου διδάσκοντος ἢ ἐξετάζοντος μίαν ἐξ αὐτῶν τῶν τάξεων, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν δὲ τοῦ πρώτου τῆς τάξεως ἐργαζομένου συγχρόνως καὶ τούτου.

Οἱ ἑκάστης τάξεως τοῦ τμήματος τούτου ἀσκοῦνται εἰς τὴν Ἀνάγνωσιν ἐπὶ τῶν μαθημάτων ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ κείμενον ἢ τὴν ἔννοιαν πρέπει νὰ ἀπομνημονεύσωσιν οἷον Ἱερᾶς Ἱστορίας καὶ Ἑλληνικῆς, Κατηχήσεως, Γεωγραφίας, Γραμματικῆς κλπ. Εἰς δὲ τὴν Γραφὴν, γινομένην εἰς τὰ θρανία, ἔχουσι πολλὰ ἀντικείμενα οἱ τοῦ τμήματος τούτου, ἐπὶ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ ἀσκηθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν πρώτων τῆς τάξεως, γράφοντες ἐπὶ τετραδίων χάρτου, οἷον ἐκθέσεις ἰδεῶν, περιλήψεις τῆς ἐννοίας, ποτὲ μὲν ἑνὸς ποτὲ δὲ ἄλλου μαθήματος, κανόνων γραμματικῶν, τεχνολογίας γραπτῆς, ἀντιγραφὰς κειμένων, ἰχνογραφικῶν σχημάτων κλπ. Ὁ διδάσκαλος ἐξετάζει τὴν ἐργασίαν ἑκάστης τάξεως διερχόμενος τὰ θρανία, καὶ ποῦ μὲν διορθόνει αὐτὸς, ποῦ δὲ διατάττει τὸν πρῶτον νὰ διορθώσῃ· οἱ ἑκάστης δὲ τάξεως ἀμέσως μετὰ τὴν διόρθωσιν ἀσχολοῦνται εἰς τοῦ ἑπομένου μαθήματος τὴν μελέτην ἢ προετοιμασίαν, ἕως οὗ προσκληθῶσιν εἰς τὸ βάθρον πρὸς διδασκαλίαν. Οἱ τῶν δύο πρώτων τάξεων τούτου τοῦ τμήματος δὶς ἢ τρὶς τῆς ἑβδομάδος καλλιγραφοῦσι καθ' ὑπόδειγμα καλλιγραφικόν· οἱ δὲ τῶν

ἀνωτέρων, ἅπαξ. Οὗτοι δὲ κυρίως, καθὼς καὶ ἅπαντες οἱ τούτου τοῦ τμήματος, γράφοντες ἐκθέσεις κλπ. πρέπει νὰ ἐξασκῶνται, οὐχὶ πλέον πῶς νὰ ζωγραφῶσι τὰ γράμματα, ἀλλὰ πῶς ἐλευθέρως νὰ γράφωσι τακτικῶς καὶ κανονικῶς, σχηματίζοντες αὐτὰ καθαρὰ καὶ εὐανάγνωστα.

Καὶ τὰ τῆς ἀριθμητικῆς παραδείγματα πρὸς ἄσκησιν ἐπὶ τετραδίων πρέπει νὰ κατεργάζωνται οἱ μαθηταὶ ἐν τοῖς θρανίοις· ἐρχομένους δ' εἰς τὸ βάθρον πρὸς διδασκαλίαν ἐξετάζει ὁ διδάσκαλος θεωρῶν τὰ ὑποδείγματα, καὶ ἐπὶ τοῦ Μυροπίνακος διορθόνει τὰ ἐσφαλμένα ὑπ' ὄψιν πάντων τῶν τῆς τάξεως, καθὼς καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ νέου μαθήματος παρομοίως ἐπὶ τοῦ μυροπίνακος ἐκτελεῖ, δίδων καὶ νέα παραδείγματα, τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ ἀντιγράφουσιν ἐπὶ τοῦ τετραδίου των διὰ νὰ τὰ παρουσιάσωσιν εἰς τὴν ἑπομένην παράδοσιν ἐπεξειργασμένα (1).

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων κατανοεῖται, πῶς ὁ διδάσκαλος ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος ὅταν μάλιστα, μὴ ἔχων βοηθὸν ἀναγκάζεται νὰ διδάσκῃ ἐντὸς 2: ὡρῶν ἄλλων παρὰ τὰς ὡρισμένας εἰς τὰς ἀλληλοδιδακτικὰς παραδόσεις. Ἐν πρώτοις ἀπαιτεῖται μεγίστη φειδὼ καὶ οἰκονομία τοῦ χρόνου, ὥστε οὐδὲ στιγμὴ αὐτοῦ νὰ χάνεται ἀπὸ μέρους τῶν μαθητῶν, οὐδὲ τοῦ διδασκάλου, εἰς τὴν διαδοχὴν οὐδ' εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὡρισμένης ἐργασίας· ἔπειτα τὰ εἰς ἑκάστην παράδοσιν μαθήματα τῶν διαφόρων

---

(1) Ἐπὶ τοῦ Μυροπίνακος ἐν τῷ βάθρῳ ἀσκεῖ ὁ διδάσκαλος τοὺς μαθητὰς εἰς τὰ τῆς ὀρθογραφίας ὑπαγορεύων αὐτοὺς προτάσεις εἰς γραφήν, ἢ παραδείγματα πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν τῆς Γραμματικῆς κανόνων, τῆς Ἀριθμητικῆς, κτλ. παρομοίως, καὶ ὅταν διδάσκῃ αὐτοὺς τοὺς ὁρισμοὺς καὶ τὴν διαγραφὴν τῶν τῆς Ἰχνογραφίας σχημάτων.

τάξεων πρέπει νὰ ἦναι τεταγμένα οὕτως, ὥστε εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν παράδοσιν νὰ μὴ συμπίπτωσιν εἰς ὅλας τὰς τάξεις τὰ ἀπαιτοῦντα ἐκτενεστέρας ἀναπτύξεις ἀπὸ μέρους τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ νὰ συνδυάζωνται τὰ τοιαῦτα τῆς μιᾶς τάξεως μὲ τὰ μαθήματα τῶν ἄλλων, τὰ ἀπαιτοῦντα βραχυτέρας ἀναπτύξεις, καὶ πλειοτέραν ἐργασίαν καὶ μελέτην ἀπὸ μέρους τῶν μαθητῶν· τἀνάπαλιν δὲ εἰς ἄλλην παράδοσιν νὰ γίνεται διὰ τὰς ἄλλας τάξεις. Πρὸς τούτοις ἔχει ὁ διδάσκαλος καὶ ἄλλο μέσον οἰκονομίας τοῦ ὡρισμένου τούτου χρόνου· ὅτι πολλάκις εἴς τινα μαθήματα δύναται δύο τάξεις ἑνόνων (ποτὲ μὲν τὴν Β΄. καὶ Α΄: ποτὲ δὲ τὴν Β΄: καὶ Γ΄: καὶ ἄλλοτε τὴν Γ΄. καὶ Δ΄: ἐὰν ἔχῃ τοιαύτην) νὰ διδάσκῃ αὐτὰς συγχρόνως τὰ αὐτὰ, χρησιμεύοντα ποτὲ μὲν ὡς προεισαγωγικὴ εἰς τὴν μίαν, ποτὲ δὲ ὡς κατ' ἐπανάληψιν διδιδασκαλία εἰς τὴν ἑτέραν. Ἐκτὸς δὲ τούτου, καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν παραδόσεων αἱ τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος τάξεις δύνανται νὰ ἐργάζωνται, (ὅσαι δὲν ἐνεργῶσιν ὡς πρωτόσχολοι τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν τάξεων), καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῶν παραδιδομένων ἀλληλοδιδακτικῶς μαθημάτων, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἢ καὶ εἰς ἄλλα ἴδια αὐτῆς ἔργα νὰ ἐνασχολῆται ἑκάστη τάξις κατὰ χορείας ἐπιμελετῶσα, ἢ καὶ ἐκτελοῦσα τῶν δεδομένων παραδειγμάτων ἢ ἐκθέσεων ἐργασίαν, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πρώτου τῆς τάξεως.

Εἰς δὲ τὰ σχολεῖα τὰ ἔχοντα διδάσκαλον καὶ ὑποδιδάσκαλον ἡ διδασκαλία τοῦ ἀνωτέρου τμήματος πρέπει νὰ γίνεται ἐκτενεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα, καὶ εἰς ἐκτέλεσιν αὐτῆς νὰ δαπανᾶται πλειότερος χρόνος τῶν δύο ὡρῶν, γινομένων δύο παραδόσεων, ἐξ ὧν ἡ μία ἐμπορεῖ νὰ ταυτίζεται καὶ μὲ τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον εἰς τινα μαθήματα ἀλληλοδιδακτικά· διότι ὁ διδάσκαλος καὶ ὑποδιδάσκαλος, μεριζόμενοι τὴν ἐργασίαν τῆς διδασκαλίας, θέλουσι βοηθεῖ ἀλλήλους εἰς ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Ὁ μὲν ὑποδιδάσκαλος θέλει ἔχει τὴν διδασκαλίαν

τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ τμήματος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τῇ συνεργείᾳ τοῦ προϊσταμένου, ὅστις θέλει λαμβάνει μέρος κύριον μετὰ τοῦ ὑποδιδασκάλου εἰς τὰ τῶν ἀλληλοδιδασκομένων μαθήματα τὰ ἀπαιτοῦντα προασκήσεις καὶ ἐπαναλήψεις καὶ ἀναπτύξεις ἰδεῶν· εἰς ὅσα δὲ ἄλλα (οἷον Γραφῆς καὶ τῆς εἰς τὰ θρανία Ἀριθμητικῆς) δὲν ἀπαιτεῖται ἡ τοιαύτη ἐργασία τοῦ διδασκάλου, οὗτος ἐξοδεύει τὴν ὥραν αὐτῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ συνδιδακτικοῦ τμήματος, καὶ ἄλλον τόσον χρόνον μεταξὺ τῶν 2: ἀλληλοδιδακτικῶν παραδόσεων, ὥστε καὶ κατὰ τὰς βραχυτέρας ἡμέρας τοῦ ἔτους νὰ κατορθόνῃ δύο παραδόσεις καὶ αὐτοῦ τοῦ τμήματος. Κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν διάστημα αὐτοῦ αὐξομένων τῶν ἡμερῶν, δύναται, καὶ πρὸ τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν παραδόσεων καὶ μετὰ, νὰ διδάσκῃ 2. ὥρας Π. Μ. καὶ δύο Μ. Μ. ἔχων βοηθὸν καὶ τὸν ὑποδιδάσκαλον.

Οἱ δὲ διδάσκαλοι, οἱ ἄνευ ὑποδιδασκάλου διευθύνοντες σχολεῖα, περιέχοντα ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν μαθητὰς, θέλουσι δοκιμάζει ἱκανὴν στενοχωρίαν εἰς τὸ νὰ διδάσκωσι καὶ τὰ τῆς συνδιδακτικῆς μαθήματα τακτικῶς, κατὰ τὴν χειμερινὴν μάλιστα ὥραν τοῦ ἔτους, ὅτε, διὰ τὸ βραχὺ τῆς ἡμέρας, δὲν μένει ἄλλος παρὰ τὸν μεταξὺ τῶν δύο ἀλληλοδιδακτικῶν παραδόσεων χρόνον, τὸν πρὸς ἄνεσιν τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν ὡρισμένον. Ἀλλὰ, ἐὰν λαμβάνωσι μίαν ὥραν ἐκ τούτου εἰς παράδοσιν, μίαν δὲ ἔτι ἐκ τῶν ἀλληλοδιδακτικῶν παραδόσεων καθιστῶσι χρησίμην εἰς τοὺς συνδιδασκομένους, καθ' ὃν εἴπομεν ἀνωτέρω τρόπον, θέλουν ἀναπληρόνει ἱκανῶς τὸ ἐλλεῖπον τοῦ καιροῦ. Ὑποχρεωτικῶς δὲν δύναταί τις ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους νὰ θυσιάζωσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ ἀπὸ τῆς ἀναπαύσεώς των τὸν καιρόν· ἀλλ' οἱ φιλότιμοι, καὶ φιλόπονοι, οἱ φιλογενεῖς, καὶ ζηλωταὶ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν διδάσκαλοι, στοχαζόμενοι τὸ ὁποῖον ἐνώπιον τοῦ ἔθνους καὶ τῆς Κυβερνήσεως ἀνεδέχθησαν ἔντιμον ἔργον τῆς ἠθικῆς διαπλάσεως τῶν ὁμογενῶν, χρεωστοῦν νὰ μὴ

ἔχωσιν ἄλλην κυριωτέραν μέριμναν οὐδ' ἀσχολίαν παρὰ τὴν εὐδοκίμησιν τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἔργου, τὴν ἀληθινὴν πρόοδον τῆς ἐμπιστευθείσης εἰς αὐτοὺς νεολαίας. Ἂν δὲ θυσιάζωσι μίαν ἢ δύο ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ ἐκ τῶν πρὸς ἀνάπαυσιν αὐτῶν ἀφειμένων, ἔχουσιν ἀναντιῤῥήτως ν' ἀπολαύωσιν καὶ ἀμοιβὰς πολλαπλασίονας τῶν κόπων των. Παρεκτὸς τῆς ὁποίας θέλουν συναισθάνεσθαι ἐνδομύχως αὐτοὶ εὐχαριστήσεως περὶ τοῦ ὅτι ἐνασχολοῦνται εἰς τὴν διάπλασιν ἀνθρώπων καλῶν καὶ εὐτυχῶν, θέλουσι ἀπολαύει προσέτι τιμὴν καὶ ὑπόληψιν καλοῦ καὶ ἐντίμου διδασκάλου ἐκπληροῦντος μετ' ἀκριβείας καὶ ἀφοσιώσεως τὰ καθήκοντα τοῦ ἐντίμου ἐπαγγέλματός του.

ΚΕΦΑΛΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν ὡρῶν τῆς κατὰ τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον παραδόσεως καὶ περὶ τῆς διατάξεως τῶν ἐργασιῶν.

Οἱ μαθηταὶ συνέρχονται ἐντὸς τοῦ διδακτηρίου εἰς παράδοσιν κατὰ τὴν ὀγδόην ὥραν καὶ 1|4 πρὸ μεσημβρίας καὶ ἐξέρχονται κατὰ τὴν δωδεκάτην.

Μ: Μ: συνέρχονται κατὰ τὴν δευτέραν ὥραν καὶ ἐξέρχονται κατὰ τὴν πέμπτην (1).

---

(1) Ἀπὸ ἀ: Ἀπριλίου ἕως τέλος Σεπτεβρίου πρέπει ν' ἀρχίζεται ἡ πρωϊνὴ παράδοσις μίαν ὥραν ἀρχήτερα, ὥστε διαρκοῦσα 4 ὥρας νὰ τελειόνῃ κατὰ τὴν ἑνδεκάτην καὶ 1|2 πρὸ μεσημβρίας. Τότε δὲ ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ Γεν. Πωφόσχοι πρέπει νὰ ἔρχονται τὴν 6 καὶ 1|2· οἱ δὲ μαθηταὶ πρέπει ν' ἀναγγέλλωνται νὰ ἔρχωνται ὅτοι πάντοτε 15 λ. τὸ ἀργότερον μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ διδασκάλου.

§. 1. ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ.

Παράδοσις πρωϊνή.

7 ὥρα καὶ 1|2. Ἔρχεται ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ γενικοὶ πρωτόσχολοι εἰς τὸ σχολεῖον.

Γίνεται ἡ ἐξέτασις τῆς καθαριότητος τῶν μαθητῶν, τεταγμένων εἰς τὸ προαύλιον.

8 ὥρ. Ἐμβαίνουσιν οἱ πρωτόσχολοι τῆς ἡμέρας· γίνεται ἡ πρόσκλησις αὐτῶν.

8. ὥρ. λ. 10. Εἴσοδος τῶν μαθητῶν, κατάταξις εἰς τὰ ἡμικύκλια.

8. ὥρ. 1|4. Γίνεται τὸ κατ' οἶκον μάθημα.

9. ὥρ. Εἴσοδος τῶν μαθητῶν εἰς τὰ θρανία, προσευχή, πρόσκλησις.

9. ὥρ. 10 λ. Ἀρχὴ τῆς γραφῆς, ὑπαγορεύσεις, διορθώσεις.

10 ὥρ. *Ἀνάγνωσις.* Δίδεται τὸ σημεῖον εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ ἐκβῶσιν ἀπὸ τὰ θρανία καὶ νὰ καταταχθῶσιν εἰς κλάσεις ἀναγνώσεως. — Σύστασις τῶν χορειῶν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν εἰς τὰ ἡμικύκλια.

10 ὥρ. 10 λ. Ἀρχὴ τῆς ἀναγνώσεως, ἐξακολουθουμένης κατὰ τοὺς 3 τρόπους μέχρι τῆς

10 ὥρ. 55. λ. Διανομὴ τῶν πρωτείων. Πρόσκλησις τῶν ὑπαγορευτῶν τῆς ἀριθμητικῆς. — Ἐπάνοδος εἰς τὰ θρανία — Σύστασις τῶν κλάσεων τῆς ἀριθμητικῆς.

11 ὥρ. *Ἀριθμητικὴ* εἰς τὰ θρανία — ὑπαγορεύσεις καὶ διορθώσεις.

11 ὥρ. λ. 25. Πρόσκλησις τῶν κατὰ χορείας ἑρμηνευτῶν. — Ἐπάνοδος εἰς τὰ ἡμικύκλια.

11 ὥρ. λ. 30. Ἀριθμητικὴ εἰς τὰ ἡμικύκλια κατὰ τοὺς τρεῖς τρόπους μέχρι τῆς

12 ὥρ. Τέλος τῆς Ἀριθμητικῆς — Διανομὴ τῶν πρωτείων — Πρόσκλησις τῶν ὑπαγορευτῶν τῆς Ἀριθμητικῆς. — Ἐπάνοδος εἰς τὰ θρανία — Προσευχή — Πρόσκλησις τῶν σημειωθέντων ὡς εὐτάκτων — Ἔξοδος.

Σημείωσον ὅτι τρὶς τῆς ἑβδομάδος γ', έ, καὶ ζ', κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως, διδάσκονται τὴν Γραμματικὴν οἱ τῆς ζ' καὶ ή — Εἰς δὲ τὴν τῆς γραφῆς γράφουσι τὰ ἐφηρμοσμένα ὑποδείγματα — τὴν δὲ β' δ' καὶ ς', Ἰχνογραφίαν ὁμοῦ μὲ τὰ μαθήματα τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Ἀναγνώσεως.

Παράδοσις Μ. Μ.

1 ὥρ. λ. 45. Γίνεται ἡ ἐξέτασις τῆς καθαριότητος τῶν μαθητῶν· ἐμβαίνουσιν εἰς τὸ διδακτήριον οἱ πρωτόσχολοι κλ.

2 ὥρ. Εἴσοδος τῶν μαθητῶν — Προσευχὴ, Πρόσκλησις κτλ. γινομένων τῶν μαθημάτων, ὡς καὶ εἰς τὴν Π. Μ. παράδοσιν μὲ τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι τὴν γ', έ καὶ ζ' οἱ προχωρημένοι εἰς τὸ τῆς Γραμματικῆς μάθημα γράφουσιν ἔκθεσιν ἰδεῶν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς γραφῆς β γίνεται τὴν 4 ὥραν ἕως τὴν 5 ἡ ἀριθμητικὴ κατὰ νοῦν καὶ τὸ περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν κατὰ γ' καὶ έ. Τὸ δὲ Σάββατον ἡ ἠθικὴ διδασκαλία καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν τὴν β', δ' καὶ ς' γίνεται τὸ μάθημα τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας. — Αἱ δὲ σωμασκίαι γίνονται ἐκτὸς τῶν ὡρισμένων ἐνταῦθα 7 ὡρῶν, ἐκλέγοντος τοῦ διδασκάλου τὸν ἁρμόδιον καιρὸν κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους — Περὶ δὲ τῶν ὡρῶν τῶν τοῦ ἀνωτέρου τμήματος μαθημάτων ἐλαλήσαμεν προλαβόντως (ἴδε σελ. 261).

§. 2. *Περὶ διακοπῶν.*

Ὁ νόμος δὲν ὁρίζει διακοπὰς εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα· διότι ἡ παντελὴς ἀπὸ τὰ μαθήματα παῦσις ὁλοκλήρων ἑβδο-

μάδων κατὰ συνέχειαν ἐπιφέρει ἀναντιῤῥήτως μεγίστην ζημίαν εἰς παιδία ἀνήλικα, καὶ μὴ δυνάμενα μηδὲ ἐννοοῦντα τὸ ἐκ τῆς παιδείας ὄφελος, ὥστε νὰ καταγίνωνται αὐτοπροαιρέτως εἰς μελέτην κατ' οἶκον. Μ' ὅλον τοῦτο ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖαι αὐταὶ αἱ διακοπαὶ κατὰ τὸ θέρος, καὶ διὰ τὰς ὑπερβολικὰς καύσεις καὶ διὰ τὰς συμπιπτούσας τότε γεωργικὰς ἐργασίας. Εἰς τὰ χωρία γίνονται διακοπαὶ ἐξ ἀνάγκης κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θερισμοῦ καὶ τοῦ τρυγετοῦ μιᾶς ἑβδομάδος ἢ 15 ἡμερῶν· διότι οἱ μαθηταὶ καταγίνονται εἰς αὐτὰς τὰς ἐργασίας μετὰ τῶν γονέων των· εἰς δὲ τὰς πόλεις ἀπὸ τὴν ιέ: Ἰουλίου ἕως ς': Αὐγούστου, θέλουσι γίνεσθαι ἡμιδιακοπαὶ συναινέσει καὶ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς, γινομένης μόνον τῆς πρωϊνῆς παραδόσεως, ὅτε θέλουν γυμνάζεσθαι καὶ οἱ μαθηταὶ διὰ τὰς θερινὰς ἢ ἐνιαυσίους ἐξετάσεις, γινομένας 15 ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἑλληνικῶν σχολείων. διὰ νὰ δύνανται νὰ κατατάσσωνται εἰς αὐτὰ ἐγκαίρως οἱ ἀπολυόμενοι μαθηταί. Μετὰ τὸ τέλος δ' αὐτῶν τῶν ἐξετάσεων 7 ἢ 10 ἡμερῶν διακοπαὶ γίνονται τέλειαι πρὸς ἀναψυχὴν τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν. Πρὸς τοῦτο πρέπει πανταχοῦ νὰ σχολάζωσι καὶ τὰς δύο ἡμέρας τὰς κατόπιν τῆς τελευταίας τῶν καθ' ἑξαμηνίαν γινομένων δημοσίως ἀποπειρατηρίων ἐξετάσεων.

Ἑορτασίμους δ' ἡμέρας τὰ δημοτικὰ σχολεῖα παρὰ τὰς Κυριακὰς ἔχουσι τὰς ἑφεξῆς — Ἰανουαρίου τὴν ά, ς', ζ' τὴν κέ καὶ λ' — Φεβρουαρίου τὴν β' — Μαρτίου τὴν κέ — Ἀπριλίου τὴν κγ' — Μαΐου τὴν κ' καὶ κά — Ἰουνίου τὴν κδ', κθ' καὶ λ' — Ἰουλίου τὴν κ' — Αὐγούστου τὴν ς' καὶ ιέ — Σεπτεμβρίου τὴν ή, ιδ' καὶ κς'--Ὀκτωβρίου τὴν κς'--Νοεμβρίου τὴν ή, ιδ', κά καὶ λ' — Δεκεμβρίου τὴν ς', ιϐ', κδ' κέ καὶ κς'.

Διὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα σχολάζουσι τὴν μεγάλην τετάρτην τὸ ἑσπέρας, καὶ ἐξαναρχίζουσι τὰ μαθήματα τὴν τετάρτην τῆς διακαινησίμου τὸ πρωΐ.

Τὴν πέμπτην τῆς Ἀναλήψεως καὶ τὴν δευτέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ προσταγμάτων καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

Πρὸς διατήρησιν τῆς εὐταξίας καὶ τῶν συγχρόνων καὶ τακτικῶν κινήσεων καὶ ἐργασιῶν ἐν ὥρᾳ τῶν παραδόσεων, μεταχειρίζονται προστάγματα ὡρισμένα καὶ ὁμοιόμορφα, διδόμενα διὰ 4 μέσων· α') διὰ τῆς φωνῆς. β') διὰ τοῦ κώδωνος. γ') διὰ συρίστρας δ') διὰ χειρονομιῶν. Διὰ τοῦ κώδωνος ζητεῖται ἡ κοινὴ προσοχὴ ὅλων τῶν μαθητῶν, καὶ σημαίνεται μία νέα ἐργασία, ἢ ἡ ἐπανάληψις ἐργασίας κακῶς γενομένης· διὰ δὲ τῆς συρίστρας ἀναγγέλλεται ἡ ἔναρξις καὶ τὸ τέλος τῶν κινήσεων ἢ τῶν τρόπων τῶν ἀσκήσεων· αἱ δὲ χειρονομίαι διατηροῦσιν ὅλους εἰς ἄκραν σιωπὴν, καὶ συνεθίζουσι τοὺς μαθητὰς εἰς προσοχὴν ἐντονωτέραν. Ἡ φωνὴ τοῦ διδασκάλου, ἀκουομένη σπανίως, κάμνει ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ἐπαναφέρει τὴν ἡσυχίαν, ὅταν ποτὲ συμβῇ στιγμιαῖός τις θόρυβος.

Ὁ γενικὸς πρωτόσχολος μεταχειρίζεται τὸν κώδωνα καὶ δίδει διὰ τούτου, διὰ τῆς φωνῆς καὶ διὰ τῶν χειρονομιῶν, τὰ προστάγματα· ὁ δὲ διδάσκαλος μεταχειρίζεται τὴν συρίστραν.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ.

Εἴσοδος καὶ ἀκρόασις τοῦ κατ' οἶκον Μαθήματος.

1. Διὰ νὰ ἔμβωσιν οἱ μαθηταὶ ἀπὸ τὸ προαύλιον εἰς τὸ διδακτήριόν. — (Πρόσταγμα) Ὁ γενικὸς πρωτόσχολος (στε-

κόμενος εἰς τὴν θύραν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσέρχονται ἐκ τοῦ προαυλίου) ἐκφωνεῖ· ΕΙΣ ΧΟΡΕΙΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ, καὶ ἐνταὐτῷ σημαίνει καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος· (Ὁ Γενικὸς μετὰ τοῦτο ἀναβαίνει εἰς τὴν διδασκαλοκαθέδραν, ὁ δὲ κοσμήτωρ ἐπιβλέπει εἰς τὸ προαύλιον τοὺς εἰσερχομένους). — (Ἐκτέλεσις). Οἱ πρωτόσχολοι ἑρμηνευταὶ, οἱ τῆς παραδόσεως ἐκείνης, ἵστανται ἕκαστος εἰς τὸ ἡμικύκλιόν του κρατῶν βιβλίον τοῦ ἑρμηνευθησομένου μαθήματος εἰς τὴν χορείαν του, δεδομένον παρὰ τοῦ Γενικοῦ, καὶ περιμένων τοὺς τῆς ἰδίας του χορείας εἰσερχομένους μαθητάς.

Οἱ μαθηταὶ κρατοῦν ὀπίσω τὰς χεῖράς των δεμένας, βαδίζουσιν ὁμοῦ ὁ εἷς κατὰ πόδα τοῦ ἄλλου καὶ κατὰ σύγχρονον βῆμα, χωρὶς νὰ κροτῶσι μὲ τοὺς πόδας των, καὶ ἐρχόμενοι εἰς τὰ ἡμικύκλιά των ἵστανται κατὰ πρόσωπον τοῦ ἰδίου των πρωτοσχόλου, σημαίνοντες τὸ βῆμα ἐλαφρά· σχηματιζομένης δὲ τῆς χορείας, ὁ ἑρμηνευτὴς παρατηρεῖ· ἐὰν οἱ ἐπὶ τοῦ πινακιδίου γεγραμμένοι μαθηταὶ τῆς Ἀναγνώσεως ἦναι παρόντες.

Σημείωσον ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ὅλων τῶν ἐν τῷ διδακτηρίῳ ἡμικυκλίων σημειοῦνται καὶ εἰς τὸ προαύλιον ἐπὶ τοῦ τοίχου κατὰ σειράν, ἀλλ' εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἐν τῷ διδακτηρίῳ ἡμικυκλίου, τοῦ ἀπωτέρω τῆς εἰσόδου κειμένου, σημειοῦται ἐν τῷ προαυλίῳ πλησιέστερα αὐτῆς τῆς εἰσόδου. Οἱ μαθηταὶ, κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς καθαριότητος εἰς τὸ προαύλιον, εἶναι παρατεταγμένοι κατὰ χορείας ὑπὸ τὸν ταὐτόσημον ἀριθμὸν τῆς ἐν τῷ διδακτηρίῳ χορείας των· ὅταν δὲ δοθῇ τὸ πρόσταγμα τῆς εἰσόδου, οἱ τῆς χορείας τῆς πλησίον τῆς θύρας ἐμβαίνουσι πρῶτοι, καὶ διευθύνονται βηματίζοντες πρὸς τὸ ἐν τῷ διδακτηρίῳ ἀπώτατον ἡμικύκλιόν των, ἀκολουθοῦσι δὲ οἱ τοῦ κατόπιν ἀριθμοῦ κτλ.

2. Διὰ νὰ παύσωσι τὸ βάδισμα καὶ νὰ ἑτοιμάσωσι τὰ βιβλία των — Ἓν σύριγμα.

Οἱ μαθηταὶ καταπαύοντες τὸ βῆμα ἑτοιμάζουσι τὰ βιβλία των.

3. Διὰ ν' ἀνοιχθῶσι τὰ ἡμικύκλια καὶ ν' ἀρχίσωσι τὸν α' τρόπον — Δύο συρίγματα.

4. Διὰ ν' ἀρχίσωσι τὸν β' τρόπον — Δύο συρίγματα.

5 Διὰ ν' ἀρχίσωσι τὸν γ' τρόπον — Δύο συρίγματα.

6 Διὰ νὰ καταπαύσωσι τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος — Δύο συρίγματα — Οἱ ἑρμηνευταὶ κλείουσι τὰ ἡμικύκλια καὶ στρέφουσι τὰ νῶτα πρὸς τὸν τοῖχον· οἱ δὲ μαθηταὶ κλείοντες τὰ βιβλία αὐτῶν τὰ φυλάττουσιν· ὁ δὲ Κοσμήτωρ συνάζει τὰ τῶν ἑρμηνευτῶν βιβλία, καὶ σημειόνει ἐπὶ τοῦ ἰδίου του ἀβακίου τοὺς ἀπόντας ἀπὸ τὰς χορείας μαθητάς.

8. Διὰ νὰ παραταχθῶσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸν τοῖχον — Ἓν κωδώνισμα — Οἱ μαθηταὶ ἐξελισσόμενοι ἀραδιάζονται εἰς τὸν τοῖχον, βαδίζοντες μὲ τάξιν.

ΜΑΘΗΜΑ ΓΡΑΦΗΣ.

8. Διὰ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὰ θρανία οἱ ὑπαγορευταὶ τῆς γραφῆς — ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ ΓΡΑΦΗΣ! καὶ μετ' ὀλίγον ἓν κροῦσμα κώδωνος — Οἱ ὑπαγορευταὶ τῆς γραφῆς ἔρχονται, καὶ ἵστανται ἕκαστος πλησίον τοῦ τηλεγράφου τῆς κλάσεως, εἰς ἣν μέλλει νὰ ὑπαγορεύσῃ· ἅμα δ' ἀκούσαντες τὸ κωδώνισμα ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τῶν θρανίων πλησίων τῶν πινακοστατῶν, καὶ στρέφουσι τοὺς ἀριθμοὺς τῶν τηλεγράφων πρὸς τὴν ἀπέναντι ἄκραν τῶν θρανίων, ὅθεν ἔρχονται οἱ μαθηταί.

9. Διὰ νὰ στραφῶσιν οἱ μαθηταὶ πρὸς τὸ μέρος, πρὸς ὃ μέλλουν νὰ προπατήσωσιν — ΠΡΟΣΟΧΗ! καὶ εὐθὺς στροφὴ τῆς χειρὸς, ὑψωμένης, διεξιόθεν πρὸς τ' ἀριστερά — Οἱ μαθηταὶ κάμνουσιν ἓν τέταρτον γύρου, στρεφόμενοι πρὸς τὰ ἀπέναντι τῆς διδασκαλοκαθέδρας.

10. Διὰ νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ θρανία καὶ νὰ συστήσωσι κλάσεις Γραφῆς — ΕΙΣ ΚΛΑΣΕΙΣ ΓΡΑΦΗΣ καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος — Οἱ μαθηταὶ κρατοῦντες ὀπίσω τὰς χεῖρας βαδίζουσι κατὰ τάξιν καὶ κατὰ βῆμα, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν καὶ ψάλλοντες τὸ ἆσμα τῆς εἰσόδου· ἀφίνουσι δὲ τὴν γραμμὴν οἱ φθάνοντες εἰς τὰ θρανία τῆς ἰδίας των κλάσεως τῆς Γραφῆς, ὅπου ἐμβαίνουσι ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ἀπέναντι τῶν τηλεγράφων. Καθεὶς δὲ στέκεται ἐμπρὸς εἰς ἓν ἀβάκιον, ὢν ἐστραμμένος πρὸς τὸν ὑπαγορευτήν του, καὶ προσποιούμενος ὅτι κάμνει τὸ βῆμα, ἀλλὰ πατεῖ ἐλαφρά. Οἱ δὲ ἑρμηνευταὶ ἐμβαίνουσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς ἰδίας των κλάσεις.

11. Διὰ νὰ παύσωσι τὸ βάδισμα καὶ νὰ σιωπήσωσιν — Ἓν σύριγμα.

12. Διὰ νὰ στραφῶσιν οἱ μαθηταὶ πρὸς τὸν γενικὸν πρωτόσχολον. — Ἓν κροῦσμα κώδωνος. — Οἱ ὑπαγορευταὶ, στεκόμενοι ἔτι ἐπὶ τῶν θρανίων, στρέφονται καὶ αὐτοὶ, ὡς οἱ μαθηταὶ, πρὸς τὸν Γενικὸν, καὶ συγχρόνως στρέφουσι καὶ τοὺς τηλεγράφους των, ὥστε ὁ ἐπιγεγραμμένος ἀριθμὸς τῶν κλάσεων νὰ ἦναι ἐστραμμένος πρὸς τὸ βάθρον.

13. Διὰ νὰ σταυρώσωσι τὰς χεῖράς των εἰς τὴν προσευχήν. Ἓν κωδώνισμα. — Ὅλοι οἱ μαθηταὶ σταυρόνουν τὰς χεῖράς των, ἐπιθέτοντες τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, πρὸς τὰ κάτω τοῦ στήθους. Ὁ γενικὸς, ἐστραμμένος ὢν πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἀπαγγέλει καθαρῶς τὴν προσευχὴν (τὸ Βασιλεῦ Οὐράνιε), ἀφοῦ κάμῃ τρὶς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος. Οἱ ὑπαγορευταὶ ἀποκρίνονται τὸ Ἀμὴν εἰς τὸ τέλος.

14. Διὰ νὰ λύσωσι τὰς χεῖράς των, — Ἓν κωδώνισμα — Οἱ μαθηταὶ δένουν ὀπίσω εἰς τὴν ῥάχιν τὰς χεῖράς των· κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ κωδώνισμα καταβαίνουσι καὶ οἱ ὑπαγορευταὶ ἀπὸ τὰ θρανία.

15. Διὰ νὰ ἑτοιμασθῶσι νὰ ἔμβωσιν εἰ τὰς θρανία — Τὰς

χεῖρας ἐκτεταμένας ὁριζοντείως· τὴν δεξιὰν εἰς τὰ ἔμπρὸς, τὴν ἀριστερὰν εἰς τὰ ὀπίτω. — Οἱ μαθηταὶ ἐπιβάλλουσι τὴν δεξιάν των ἐπὶ τοῦ ὄπισθεν αὐτῶν κειμένου γραφείου, καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν.

16. Διὰ νὰ ἔμβωσι καὶ νὰ καθίσωσιν εἰς τὰ θρανία. — Ὁ γενικὸς κινεῖ τὴν δεξιὰν ἀνασειομένην κάτωθεν πρὸς τὰ ἄνω — Ἀνασηκόνουν τὸ σῶμά των ὀλίγον, καὶ ἐμβαίνουσιν εἰς τὰ θρανία πηδητὰ μὲ δύο πόδας ἡνωμένους.

17. Διὰ νὰ δέσωσι τὰς χεῖρας των ὀπίσω. — Τὰς δύο χεῖρας ὁριζοντείως, ἔπειτα φερομένας ὀπίσω πρὸς τὰ νῶτα. — Οἱ μαθηταὶ θέτουν τὰς χεῖρας ἔμπροσθέν των, ἔπειτα ὀπίσω των, καὶ στέκονται οὕτω καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τῆς προσκλήσεως.

18. Διὰ νὰ δοθῇ ἡ προσταγὴ εἰς τὸν ὑπαγορευτὰς νὰ κάμωσι τὴν πρόσκλησιν τῶν μαθητῶν — ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ! καὶ ἓν κωδώνισμα — Προφερομένης τῆς λέξεως ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ, οἱ ὑπαγορευταὶ σηκόνονται· καὶ ἀκουομένου τοῦ κωδωνίσματος πηγαίνουν καὶ λαμβάνουσι τοὺς καταλόγους τῆς προσκλήσεως, ἔχοντας ἐξηρτημένον ἐν μολυβδοκάνδυλον, καὶ κρεμαμένους ἀπέναντι τῶν τηλεγράφων, καὶ σημειόνουν τοὺς παρόντας, μετὰ σιωπῆς διαβαίνοντες ἐνώπιον τῶν μαθητῶν. Τελειωθείσης δὲ τῆς προσκλήσεως, στρέφονται πρὸς τὸ βάθρον ἱστάμενοι ἕκαστος εἰς τὸ ἄκρον τοῦ θρανίου τῆς κλάσεώς του.

19. Διὰ νὰ δοθῇ ὁ λογαριασμὸς περὶ τῶν ἀπόντων καὶ παρόντων — Ἓν κωδώνισμα. — Πηγαίνουν εἰς τὸ βάθρον ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας τοὺς καταλόγους, καὶ διαβαίνοντες ἔμπροσθεν τῆς διδασκαλοκαθέδρας, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, λέγουσιν εἰς τὸν διδάσκαλον, ὅστις παρευθὺς γράφει τὰς ποσότητας· *κλάσις δεῖνα, παρόντες τόσοι, ἀπόντες τόσοι, ὅλοι τόσοι.* Μετὰ τοῦτο βάλλουσι τοὺς καταλόγους εἰς τὸν τόπον, ὅθεν τοὺς ἐπῆραν, καὶ ἐπιστρέφουν διὰ νὰ καθίσωσιν εἰς τοὺς τόπους των.

Ἐν ᾧ γίνεται ἡ πρόσκλησις, οἱ συμβοηθοὶ ὑπαγορευταὶ, ἢ οἱ πρῶτοι τῆς 7. καὶ 8. κλάσεως διανέμουν μετὰ μεγάλης σιωπῆς εἰς τοὺς συμμαθητάς των τὰ τετράδια, θέτοντες ἐνώπιον καθενὸς τὸ ἴδιόν του ἐπὶ τῶν γραφείων.

(20. Διὰ νὰ βάλλωσιν οἱ μαθηταὶ, οἱ εἰς τὸ διάμμιον γραφεῖον, τὰς χεῖράς των ἐπάνω εἰς τὸ χεῖλος τοῦ γραφείου — Ὁ ἑρμηνευτὴς τούτου τοῦ τμήματος λέγει· — ΧΕΙΡΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ.

21 Διὰ νὰ ἑτοιμασθῶσι δὲ νὰ γράψωσιν ἓν γράμμα ἐπὶ τῆς ἄμμου· — ΠΡΟΣΟΧΗ, καὶ ἐκτείνει τὸν δάκτυλον ὁριζοντείως (ἴδε σελ. 148.). — Οἱ μαθηταὶ βάλλουσι τὸν λιχανὸν ἐπάνω εἰς τὸ χεῖλος τοῦ γραφείου των.

22. Διὰ νὰ γράψωσι τὸ δεικνυόμενον γράμμα, — ΓΡΑΨΑΤΕ τὸ . . . .)

23. Διὰ νὰ ἑτοιμασθῶσιν ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἰς καθάρισιν τῶν ἀβακίων — Τὴν δεξιὰν χεῖρα εἰς τὸ στόμα, καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐκτεταμένην [illegible] εἰς τὸ ὕψος τῆς ζώνης. — Οἱ μαθηταὶ βάλλουσι τὴν δεξιὰ[illegible] εἰς τὸ στόμα, σιελόνουσι τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων των, καὶ ταχέως βάλλουσι τὴν ἀριστεράν των ἐπὶ τοῦ ἀβακίου.

24. Διὰ νὰ καθαρίσωσι τὰ ἀβάκια — Τάραγμα ὁριζόντειον τῆς χειρός. — Οἱ μαθηταὶ τρίβουσι μὲ τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς των τοῦ ἀβακίου τὴν ἐπιφάνειαν.

25. Διὰ νὰ καταπαυθῇ ἡ καθάρισις — Ἓν κωδώνισμα. — Ἀποσύρουσι ταχέως τὰς χεῖρας ἐπάνω εἰς τὸ χεῖλος τοῦ γραφείου.

26. Διὰ νὰ θεωρήσωσιν οἱ ὑπαγορευταὶ τὰ ἀβάκια, καὶ νὰ διαμοιράσωσι τὰ κονδύλια — ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ! καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος — Προφερομένης τῆς λέξεως ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ, οὗτοι σηκόνονται· ἀκουομένου δὲ καὶ τοῦ κωδωνίσματος ἐξέρχονται καὶ λαμβάνουσι τὰ πλακοκόνδυλα, διαβαίνουσι μεταξὺ τῶν στίχων ἔμπροσθεν τῶν μαθητῶν, καὶ ἀποθέτουσιν ἀνὰ ἓν

μέσα εἰς τὸν ἐγγεγλυμμένον ὀχετὸν, εἰς τὸ πλάγιον καθενὸς ἀβακίου (καὶ εἰς αὐτὰς προσέτι τὰς κλάσεις Ζ'. καὶ Η'.)· ἔπειτα σταματῶσιν εἰς τὴν ἄκραν τῶν θρανίων στρεφόμενοι πρὸς τοὺς τηλεγράφους.

27. Διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν οἱ ὑπαγορευταὶ εἰς τοὺς τόπους των — Ἓν κωδώνισμα— Οἱ ὑπαγορευταὶ ἐπιστρέφουσι κατὰ βῆμα σχηματίζοντες μίαν γραμμήν· τότε διαμοιράζουσι τὰς γραφίδας οἱ τῆς Ζ' καί Η'. ἀφ' οὗ δὲ φθάσωσιν εἰς τοὺς τόπους των, κάθηνται ὅλοι.

28. Διὰ ν' ἀρχισθῇ ἡ ὑπαγόρευσις — Η' (ἢ Ζ') ΚΛΑΣΕΩΣ! ΑΡΧΙΣΕ.— Ὁ ὑπαγορευτὴς τῆς Η', ὑπαγορεύει μίαν λέξιν ἢ μίαν πρότασιν, ἀπὸ τὸ τῆς κλάσεώς του ὑπόδειγμα κτλ, (ἴδε τὸ περὶ Γραφῆς κεφ.).

Ἀφ' οὗ δὲ γείνωσιν αἱ ὡρισμέναι ὑπαγορεύσεις εἰς ὅλας τὰς κλάσεις, οἱ ὑπαγορευταὶ ζητοῦσι νὰ γείνῃ ἡ διόρθωσις, στρέφοντες πρὸς τὸν γενικὸν πρωτόσχολον τὸ πρόσωπον τοῦ τηλεγράφου, τὸ φέρον τὸ γράμμα Δ.

29. Διὰ νὰ γένῃ ἡ διόρθωσις — ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ! καὶ ἓν κωδώνισμα — Προφερομένης τῆς λέξεως ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ, οὗτοι σηκόνονται· ἀκουομένου δὲ τοῦ κωδωνίσματος, ἀρχίζουν νὰ διορθόνωσιν· ἔπειτα σταματῶσιν εἰς τὰς ἄκρας τῶν θρανίων, βλέποντες πρὸς τοὺς τηλεγράφους.

30. Διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν οἱ ὑπαγορευταὶ εἰς τοὺς τόπους των — Ἓν κωδώνισμα — Ἐπιστρέφουσιν ὅλοι ὁμοῦ κατὰ βῆμα καὶ κατὰ στίχον, ἔχοντες τὰς χεῖρας δεμένας εἰς τὰ ὀπίσω.

31. Διὰ τὴν καθάρισιν, ἴδε τοὺς Ἀριθ. 23, 24, 25.

ΜΑΘΗΜΑ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ.

32. Διὰ νὰ ἑτοιμασθῶσι τὰ παιδία νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῶν θρανίων — Τὰς χεῖρας ἐκτεταμένας εἰς τὸ ὕψος τοῦ ζώσματος

τος, τὴν δεξιὰν εἰς τὰ ἐμπρὸς, τὴν ἀριστερὰν εἰς τὰ ὀπίσω. — Οἱ μαθηταὶ θέτουσι τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ὄπισθεν αὐτῶν γραφείου, καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν.

33. Διὰ νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῶν θρανίων. — Σημεῖον μὲ τὴν δεξιὰν κινουμένην κάτωθεν πρὸς τὰ ἄνω. — Οἱ μαθηταὶ ἀναπηδῶντες ἐλαφρὰ ἐξέρχονται ὅλοι διὰ μιᾶς ἐκ τῶν θρανίων· καὶ δένουσιν ὀπίσω τὰς χεῖρας, στεκόμενοι μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τοὺς ὑπαγορευτάς των, οἵτινες ἀναβαίνουσιν ἐπάνω εἰς τὰ θρανία των.

34. Διὰ νὰ ὑπάγωσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ ἴδιά των θρανία πρὸς σύστασιν τῶν κλάσεων τῆς ἀναγνώσεως. — ΕΙΣ ΚΛΑΣΕΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ! καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος. — Ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ μέρος τῶν τηλεγράφων· καὶ οἱ μὲν τῶν 4; πρώτων κλάσεων διαβαίνουσιν ἔμπροσθεν τοῦ διαμμίου γραφείου· οἱ δὲ τῶν ἄλλων τεσσάρων, ὄπισθεν τοῦ τελευταίου θρανίου τῆς ὀγδόης. Ὅλοι ἐξαναεμβαίνουσιν ἀπὸ τὸ ἀντικείμενον εἰς τοὺς τηλεγράφους μέρος, καὶ συστήνονται κατὰ κλάσεις ἀναγνώσεως.

Οἱ ἑρμηνευταὶ τῆς ἀναγνώσεως, πρότερον ὄντες διωρισμένοι, ἀντὶ νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ θρανία, ὡς οἱ ἄλλοι, αὐτοὶ ἐξακολουθοῦν τὸ βάδισμά των καὶ ἔρχονται νὰ ἀραδιασθῶσιν εἰς τὸν τοῖχον, τὸν πρὸς τὸ μέρος τῶν τηλεγράφων, ἔμπροσθεν τῶν κλάσεων, τῶν ὁποίων τοὺς μαθητὰς πρέπει νὰ ὁδηγήσωσιν εἰς τὰ ἡμικύκλια.

Οἱ ὑπαγορευταὶ τῆς γραφῆς στέκονται ἐπὶ τῶν θρανίων διὰ νὰ ἐπαγρυπνῶσι τὴν εὐταξίαν τῶν μαθητῶν. Χρεωστοῦν δὲ νὰ ἔχωσι τὴν φροντίδα τοῦ νὰ στρέφωσι πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐρχομένους τὰ πρόσωπα τῶν τηλεγράφων, τὰ φέροντα τοὺς ἀριθμοὺς τῶν κλάσεων.

35. Διὰ νὰ καταπαύσωσι τὸ βάδισμα. — Ἓν σύριγμα. — Οἱ μαθηταὶ σταματῶσιν ὅλοι συγχρόνως.

36. Διὰ νὰ ὑπάγωσιν ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ ἡμικύκλια.

— ΟΛ' ΑΙ ΚΛΑΣΕΙΣ ! καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος — Οἱ ἑρμηνευταὶ κινοῦν καθεῖς μὲ ἐννέα μαθητάς, τὸ πολὺ, διὰ νὰ συστήσωσι τὰς χορείας γύρω τῶν τοίχων τοῦ διδακτηρίου. Ἕκαστος δ' ἐξ αὐτῶν βαδίζει εἰς τὸ πλάγιον τοῦ πρώτου του μαθητοῦ, ἐπὶ τοῦ πήχεος τῆς χειρὸς τοῦ ὁποίου βάλλει τὴν ἰδίαν του χεῖρα, διὰ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ. Ἀφ' οὗ φθάσωσιν εἰς τὰ ἡμικύκλια, προσποιοῦνται ἔτι τοῦ βαδίσματος τὸ βῆμα ἐλαφρὸν, καὶ οἱ ἑρμηνευταὶ καὶ οἱ μαθηταὶ ὁμοίως.

Ἐν ᾧ δὲ ἐκτελεῖται ἡ ἀνωτέρω κίνησις, οἱ ὑπαγορευταὶ τῆς γραφῆς κατὰ συνέχειαν ἐπὶ τῶν θρανίων των ἱστάμενοι, ἐπαγρυπνοῦσι τοὺς μαθητὰς, διανέμοντες αὐτοὺς καλῶς εἰς τοὺς ἑρμηνευτὰς τῆς ἀναγνώσεως.

37. Διὰ νὰ καταβῶσιν οἱ ὑπαγορευταὶ ἀπὸ τὰ θρανία — ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ ΓΡΑΦΗΣ ! καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος — Ἅμα προφερομένης τῆς λέξεως ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ, οὗτοι καταβαίνουσιν ἀπὸ τὰ θρανία· ἀκουσθέντος δὲ τοῦ κωδωνίσματος, ὑπάγουν νὰ ἑνωθῶσι μὲ τοὺς λοιποὺς εἰς τὰς χορείας τῶν ἰδίων των κλάσεων, διαβαίνοντες καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν θρανίων κατὰ βῆμα, καὶ ἀκολουθοῦσι καὶ αὐτοὶ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως.

38. Διὰ ν' ἀνοιχθῶσι τὰ ἡμικύκλια καὶ ν' ἀρχίσωσι τὴν ἀνάγνωσιν, ἁ: τρόπον — Δύο συρίγματα. — Οἱ ἑρμηνευταὶ, ἅμα φθάσωσιν εἰς τὰ ἡμικύκλια, παρατηροῦν, ἂν οἱ ἐπὶ τοῦ πινακιδίου γεγραμμένοι μαθηταὶ ἦναι παρόντες· λαμβάνουν τὰ σημεῖα καὶ τοὺς δείκτας των, καὶ διανέμουν (οἱ τοῦ β': τμήματος τῆς ἡ:) τὰ βιβλία εἰς τοὺς μαθητάς των. Μετὰ τοῦτο δίδει ὁ διδάσκαλος τὸ σημεῖον (ἀνοίγονται τὰ ἡμικύκλια) καὶ ἀρχίζεται ὁ ἁ: τρόπος.

39. Διὰ ν' ἀρχίσωσι τὸν β': τρόπον — Δύο συρίγματα.

40. Διὰ ν' ἀρχίσωσι τὸν γ': τρόπον — Δύο συρίγματα.

41. Διὰ νὰ καταπαύσωσι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ νὰ κρεμάσωσι τοὺς πίνακας — Δύο συρίγματα — Οἱ ὑπαγορευταὶ ἀφ'

οὗ κρεμάσωσι τοὺς πίνακας καὶ φορέσωσι καὶ εἰς τὸν πρῶτον μαθητὴν τὸ πρωτεῖον, στρέφουν τὰ νῶτα πρὸς τὸν τοῖχον.

42. Διὰ νὰ παραταχθῶσι τὰ παιδία εἰς τὸν τοῖχον — Ἓν κροῦσμα κώδωνος — Οἱ μαθηταὶ ἀραδιάζονται εἰς τὸν τοῖχον βηματίζοντες μὲ τάξιν. — Ὁ ἑρμηνευτὴς στέκει κατὰ πρόσωπον τοῦ πρώτου τῶν μαθητῶν του ἐστραμμένος πρὸς αὐτόν.

43. Διὰ νὰ ἐκβῶσιν ἀπὸ τὸν στίχον οἱ πρωτεύσαντες μαθηταὶ — Ἓν κωδώνισμα — Οἱ πρῶτοι κινοῦνται ἓν βῆμα εἰς τὰ ἔμπροσθεν, καὶ στέκονται εἰς τὰ ἀριστερὰ τῶν ἰδίων των ἑρμηνευτῶν, στρεφόμενοι καὶ αὐτοὶ πρὸς τοὺς μαθητάς.

44 Διὰ νὰ γένῃ ἡ διανομὴ τῶν εἰς ἀμοιβὴν γραμματίων — Ἓν σύριγμα — Ὁ γενικὸς πρωτόσχολος ὑπάγει καὶ διανέμει τὰ εἰς ἀμοιβὴν γραμμάτια.

45. Διὰ νὰ ἐξαναέμβωσιν εἰς τὸν στίχον οἱ πρῶτοι μαθηταὶ — Ἓν κωδώνισμα — Οἱ πρῶτοι ἐμβαίνουσιν εἰς τοὺς τόπους των, καὶ οἱ ἑρμηνευταὶ ἀποθέτουσι τοὺς δείκτας καὶ τὰ σημειά των.

ΜΑΘΗΜΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ.

46. Διὰ ν' ἀναβῶσιν οἱ ὑπαγορευταὶ τῆς Ἀριθμητικῆς εἰς τὰ θρανία — ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ! καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος — Οἱ ὑπαγορευταὶ τῆς Ἀριθμητικῆς μετὰ τῶν συμβοηθῶν των, ἔρχονται, καὶ ἅμα ἀκούσωσι τὸ κωδώνισμα, ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τῶν ἰδίων των θρανίων, πλησίον τῶν πινακοστατῶν· στρέφουσι δὲ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν κλάσεων πρὸς τὸ μέρος, ὅθεν ἔρχονται οἱ μαθηταί.

47. Διὰ νὰ στραφῶσιν οἱ μαθηταὶ πρὸς τὸ μέρος, πρὸς ὃ μέλλουν νὰ προπατήσωσι — Στροφὴ τῆς χειρὸς, ὑψωμένης, δεξιόθεν πρὸς τ' ἀριστερά. — Οἱ μαθηταὶ κάμνουσιν ἓν τέταρτον γύρου.

48. Διὰ νὰ ἐξαναέμβωσιν εἰς τὰ θρανία καὶ νὰ συστήσωσι

τὰς κλασεις τῆς Ἀριθμητικῆς — ΕΙΣ ΚΛΑΣΕΙΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ! καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος — Οἱ μαθηταὶ, ἔχοντες τὰς χεῖρας εἰς τὰ ὀπίσω, βαδίζουσι κατὰ βῆμα ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν ἑρμηνευτῶν· ἀφίνουσι δὲ τὴν γραμμὴν, καθ' ὅσον φθάνωσιν εἰς τὰ θρανία τῆς ἰδίας των κλάσεως (τῆς Ἀριθμητικῆς), ὅπου ἐμβαίνουσι διὰ νὰ συστήσωσι τὰς κλάσεις τῆς Ἀριθμητικῆς.

49. Διὰ νὰ παύσωσι τὸ βάδισμα καὶ νὰ σιωπήσωσιν — Ἓν σύριγμα.

50. Διὰ νὰ στραφῶσι τὰ παιδία πρὸς τὸν γενικὸν πρωτόσχολον — Ἓν κροῦσμα κώδωνος — Οἱ μαθηταὶ στρέφονται πρὸς τὸ βάθρον· οἱ ὑπαγορευταὶ καταβαίνουσιν ἐκ τῶν θρανίων, καὶ στρέφουσιν ἐνταὐτῷ πρὸς τὸ βάθρον τοὺς ἀριθμοὺς τῶν τηλεγράφων.

51. Διὰ νὰ ἑτοιμασθῶσιν οἱ μαθηταὶ νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ θρανία καὶ νὰ καθίσωσιν εἰς αὐτὰ, νὰ καθαρίσωσι τὰ ἀβάκια, νὰ γένωσιν αἱ ὑπαγορεύσεις καὶ αἱ διορθώσεις — Ἴδε τοὺς ἀριθ. 15, 16, 17, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 31 — (Περὶ τῶν εἰς διδασκαλίαν τῆς Ἀριθμητικῆς, ἴδε τὸ Γ': Κεφ; Τμ: Γ':).

52. Διὰ νὰ ἑτοιμασθῶσιν εἰς λῆψιν καὶ ἀπόθεσιν τῶν κονδυλίων — Τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐκτεταμένην μὲ τὴν παλάμην ἀνοικτὴν πρῶτον, ἔπειτα μὲ ἡνωμένους τοὺς τρεῖς πρώτους δακτύλους καὶ τοὺς τελευταίους δύο κεκλεισμένους — Οἱ μαθηταὶ ἁπλόνουσι τὴν χεῖρα ἐπὶ τῶν κονδυλίων, λαμβάνουσιν αὐτὰ, ἅμα ἴδωσι τὸν γενικὸν κλείοντα τὴν χεῖρα ὡς ἀνωτέρω, καὶ τὰ κρατῶσι κρεμάμενα ἕνα δάκτυλον (τοῦ γεωμετρικοῦ ποδὸς) ἄνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀβακίου.

53. Διὰ νὰ ἀποθέσωσι τὰ κονδύλια καὶ νὰ θέσωσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ χείλους τῶν γραφείων — Κίνησις πρὸς τὰ κάτω ταχεῖα τῆς χειρὸς, καὶ στροφὴ αὐτῆς μὲ ἀνοικτὴν τὴν παλάμην πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔξω δεξιόθεν — Οἱ μαθηταὶ θέ-

τουσι τὰ κονδύλιά των ἐπὶ τοῦ γραφείου καὶ τοῦ ἰδίου των ἀβακίου, ἔπειτα σύρουσι τὰς χεῖράς των ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ γραφείου.

54. Διὰ νὰ συναχθῶσι τὰ κονδύλια — ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ! καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος — Ἅμα προφερομένης τῆς λέξεως ΥΠΑΓΟΡΕΥΤΑΙ, οὗτοι σηκόνονται· καὶ ἀκουομένου τοῦ κωδωνίσματος, διαβαίνουσιν ἔμπροσθεν τῶν μαθητῶν, συνάζουσι τὰ πλακοκόνδυλα, καὶ στέκονται εἰς τὰς ἄκρας τῶν γραφείων ἐστραμμένοι πρὸς τὸ μέρος τῶν μαθητῶν.

55. Διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν οἱ ὑπαγορευταὶ εἰς τοὺς τόπους των — Κροῦσμα κώδωνος — Ἐπανέρχονται ὅλοι ὁμοῦ εἰς τοὺς τόπους των συστήνοντες μίαν γραμμήν· ἀριθμοῦσι τὰ κονδύλιά των, τ' ἀποθέτουσιν εἰς τὰ συρτάρια καὶ ἀναβαίνουσιν εἰς τὰ θρανία, ὅπου στέκονται ἐστραμμένοι πρὸς τὸ μέρος τῶν μαθητῶν.

56. Διὰ νὰ δοθῇ λογαριασμὸς περὶ τῶν κονδυλίων — Α΄: ΚΛΑΣΕΩΣ, Πόσα; — Β΄: ΚΛΑΣΕΩΣ, Πόσα κλ: — Οἱ ὑπαγορευταὶ, ὅταν εὕρωσι σωστὸν τὸν ἀριθμὸν, ἀποκρίνονται λέγοντες· ΣΩΣΤΑ. Ἂν δὲ λείπωσί τινα, φανερόνουν τοῦτο, ὀνομάζοντες ἐκείνους, οἵτινες τὰ ἔχασαν ἢ τὰ ἔθραυσαν.

57. Διὰ νὰ ἐκβῶσιν οἱ κατὰ χορείας ἑρμηνευταὶ τῆς Ἀριθμητικῆς, καὶ νὰ ὑπάγωσιν. . . . — ΕΡΜΗΝΕΥΤΑΙ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ! καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος — Ἅμα προφερομένου τοῦ ὀνόματος ΕΡΜΗΝΕΥΤΑΙ, οὗτοι ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν ἄκραν τῶν γραφείων, τὴν ἀντίθετον εἰς τοὺς τηλεγράφους· καὶ ἀκουομένου τοῦ κωδωνίσματος, ὑπάγουσιν ἐν τάξει νὰ σταθῶσιν ἐμπρὸς εἰς τὰς κλάσεις, τῶν ὁποίων τοὺς μαθητὰς ἔχουν νὰ ὁδηγήσωσιν εἰς τὰ ἡμικύκλια, διαβαίνοντες ἔμπροσθεν τοῦ βάθρου.

58. Διὰ νὰ ἐκβῶσιν οἱ μαθηταὶ ἀπὸ τὰ θρανία — Ἴδε τοὺς ἀριθ. 32, 33.

59. Διὰ νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὰ ἡμικύκλια, ΕΙΣ ΧΟΡΕΙΑΣ

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ, ΟΛΑΙ ΑΙ ΚΛΑΣΕΙΣ! καὶ ἓν κωδώνισμα — Ἴδε τοὺς ἀριθ. 36, καὶ 37.

60. Διὰ νὰ κάμωσι τὰς 3. ἀσκήσεις τῆς Ἀριθμητικῆς — Ἴδε τοὺς ἀριθ. 38, 39 ἕως 45.

61. Διὰ νὰ ἐξαναέλθωσιν ἀπὸ τὰ ἡμικύκλια εἰς τὰ θρανία τῆς Ἀριθμητικῆς — Ἴδε τοὺς ἀριθ. 46 — 49.

62. Διὰ νὰ γένῃ ἡ προσευχή — Ἴδε τοὺς ἀριθ. 12, 13, 14.

63. Διά ν᾽ ἀναγνωσθῶσι τὰ ὀνόματα τῶν ἀτάκτων — ΟΙ ΣΗΜΕΙΩΘΕΝΤΕΣ! Ὁ Γενικὸς ἢ ὁ Κοσμήτωρ ἀναγινώσκει πρῶτον τῶν εὐτάκτων τὰ ὀνόματα ἐκφωνῶν *Εὔτακτοι* . . . Ὁ διδάσκαλος κάμει, ἂν ἔχῃ, παρατηρήσεις ἐπί τινος εὐτάκτου ἢ ἀτάκτου, καὶ οὗτοι, ἐξερχομένων τῶν μαθητῶν, χωρίζονται ἀπὸ τὴν γραμμὴν, καὶ οἱ μὲν εὔτακτοι ἀναβαίνουσιν εἰς τὸ βάθρον διὰ ν᾽ ἀμειφθῶσιν· οἱ δὲ ἄτακτοι ἀραδιάζονται εἰς τὸν τοῖχον.

64. Διὰ νὰ στραφῶσι τὰ παιδία καὶ νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸ προαύλιον — Ἴδε ἀριθ. 47 — ΟΛΑΙ ΑΙ ΚΛΑΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΑΥΛΙΟΝ, καὶ ἓν κροῦσμα κώδωνος — Ὁ ὑπαγορευτὴς τῆς ά: κλάσεως καὶ συγχρόνως ὁ τῆς ή: καταβαίνουσιν ἀπὸ τὰ θρανία των, καὶ ὁδηγοῦσι τοὺς μαθητάς των εἰς τὸ προαύλιον, τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦσι παρομοίως καὶ οἱ ἄλλοι ὑπαγορευταὶ ψάλλοντες μετὰ τῶν μαθητῶν τὸ ἆσμα τῆς ἐξόδου.

Σημ. Αἱ μὲ κεφαλαῖα γραμμέναι λέξεις πρέπει νὰ προφέρωνται ἀπὸ τὸν γενικὸν πρωτόσχολον· ὁ αὐτὸς μεταχειρίζεται τὸν κώδωνα, κάμνων καὶ ὅλα τὰ ἀνωτέρω περιγραφθέντα σημεῖα.

Ἡ συρίστρα εἶναι εἰς χρῆσιν μόνου τοῦ διδασκάλου, ὡς προείπομεν.

Τὰ δὲ προστάγματα καὶ τὰ σημεῖα τὰ εἰς τὴν μετὰ μεσημβρίας παράδοσιν, ἐπειδὴ δὲν διαφέρουσιν ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, δὲν τὰ ἐξαναεκθέτωμεν πάλιν ἐδῶ· παραμπέμπομεν δὲ μόνον εἰς τὸ πρὸ τούτου κεφάλαιον διὰ τὰ κατὰ τὰς μ. μ. ὥρας

γινόμενα μαθήματα, καὶ σημειοῦμεν μόνον, ὅτι ὁ Γενικὸς χρέος ἔχει νὰ φροντίζῃ νὰ προετοιμάζωνται διὰ τοῦ κοσμήτορος, ὡς ἐσημειώσαμεν (σελ. 49) τὰ ἀναγκαῖα εἰς διάβασιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο μάθημα, οἷον πίνακες, βιβλία, ἐργαλεῖα, ἡ μετακίνησις τῶν τηλεγράφων διὰ τὴν Ἀριθμητικὴν, Ἰχνογραφίαν κλ. ἀκολουθῶν ἀκριβῶς τὴν διάταξιν τῶν μαθημάτων, τὴν ὁποίαν ὁ διδάσκαλος χειρόγραφον ἐπὶ πίνακος πρέπει νὰ ἔχῃ κρεμαμένην ἐπὶ τοῦ βάθρου.

Ἐὰν δὲ τὰ ἀβάκια δὲν ἦναι προσηλωμένα εἰς τὰ γραφεῖα, ἰδοὺ τί πρέπει νὰ γίνεται μετὰ τὸν ἀριθ. 25.

ἀ) Διὰ νὰ πιάσωσι τὸ ἀβάκιον ἀπὸ τὰς ἄκρας σταυρόνοντες τοὺς βραχίονας. — Ὁ γενικὸς πρωτόσχολος δείχνει τοὺς δύο βραχίονας ἐσταυρωμένους ὁριζοντείως, τὸν δεξιὸν βραχίονα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ, πρὸς τὸ κάτω μέρος τῶν ὀστῶν τοῦ πήχεως. — Οἱ μαθηταὶ πιάνουσι τὰ ἀβάκια ἀπὸ τὰς δύο ἄνω ἄκρας, ἔχοντες τὸν δεξιὸν βραχίονα ἐσταυρωμένον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ.

β') Διὰ νὰ ξεσταυρώσωσι τὰς χεῖρας, χωρὶς ν' ἀφήσωσι τὰ ἀβάκια· — Τοὺς δύο βραχίονας ξεσταυρωμένους καὶ ὀλίγον ὑψωμένους. — Οἱ μαθηταὶ ξεσταυρόνουσι τοὺς βραχίονας χωρὶς ν' ἀφήσωσι τὸ ἀβάκιον.

γ') Διὰ νὰ στηρίξωσι τὰ ἀβάκια ὀρθὰ ἐπὶ τοῦ γραφείου, (μετὰ ταῦτα γίνονται τὰ εἰς τοὺς ἀριθμοὺς 26 καὶ 27), — Τοὺς δύο βραχίονας καταιβαζομένους ταχέως· — Οἱ μαθηταὶ, χαμηλόνοντες τὰς χεῖράς των, ἐπιθέτουσιν ὀρθὰ τὰ ἀβάκια ἐπὶ τῶν γραφείων.

δ') Διὰ νὰ ἐγκλίνωσι τοῦ ἀβακίου τὴν ἐπιφάνειαν πρὸς τὴν τοῦ γραφείου· — Τοὺς βραχίονας ὑψωμένους, τὰς χεῖρας ἐκτεταμένας, ἔπειτα τὰς χεῖρας μόνον, (ἤγουν τὰ δάκτυλα) κλειομένας πρὸς τὰ κάτω· — Οἱ μαθηταὶ στηρίζουσι τὰ ἀβάκια εἰς τοὺς ἀντίχειράς των, ἐγκλίνοντες αὐτὰ ὀλίγον πρὸς τὸ μέρος των.

ε') Διὰ ν' ἀποσύρωσι ταχέως τοὺς ἀντίχειράς των· — Τοὺς δύο βραχίονας χαμηλονομένους ταχέως· — Οἱ μαθηταὶ κατακλίνουσι τὰ ἀβάκια ἐπὶ τῶν γραφείων, ἀποσύροντες τοὺς ἀντίχειρας.

ς') Διὰ νὰ βάλλωσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ χείλους τῶν γραφείων· — κροῦσμα κώδωνος.

ζ') Μετὰ ταῦτα γίνονται τὰ τοῦ 28 ἀριθ.

η') Μετὰ τὸν 53 ἀριθ. γίνονται τὰ τοῦ 57 καὶ 58.

θ') Μετὰ ταῦτα, διὰ νὰ πιάσωσιν οἱ μαθηταὶ τὰ ἀβάκια καὶ τὰ πλακοκόνδυλα· — Τὰς δύο χεῖρας ἐκτεταμένας καὶ χαμηλονομένας πρὸς τὰ κάτω συστελλομένων ἐντάμα καὶ τῶν δακτύλων; — Οἱ μαθηταὶ ἐπιβάλλουσι τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῶν ἀβακίων καὶ κονδυλίων, καὶ πιάνουσι καὶ τὰ δύο.

ι') Διὰ νὰ σηκώσωσι τὰ ἀβάκια μὲ τὰ κονδύλια καὶ νὰ τὰ βάλλωσιν ὀπίσω των· — Τὰς δύο χεῖρας ἀνασηκονομένας κάτωθεν πρὸς τὰ ἄνω καὶ περιστρεφομένας ταχέως ὀπίσω· — Οἱ μαθηταὶ σηκόνουσι τὸ ἀβάκιον μὲ τὸ κονδύλιον, καὶ κρατοῦντες αὐτὰ μὲ τὴν δεξιὰν, περιστρέφουσι ταύτην καὶ τὴν ἀριστερὰν ὀπίσω εἰς τὴν ῥάχιν των.

ια') Μετὰ ταῦτα γίνονται τὰ τῶν 59, 60 καὶ 61, ἔπειτα ἡ ἀπόθεσις τῶν ἀβακίων καὶ κονδυλίων, διδομένων τῶν σημείων δι' ἐκτάσεως καὶ καταβιβάσεως τῆς δεξιᾶς, καὶ γίνονται τὰ τῶν 54, 55, 56, 62, 63, 64.

Ἰδιαίτερα Προστάγματα.

Διὰ νὰ διακοπῇ μία ἄσκησις καὶ νὰ γένῃ σιωπή· — Ἓν σύριγμα μακρὸν καὶ διαρκές· — Ὅλοι οἱ μαθηταὶ μένουσιν ἀκίνητοι εἰς ἄκραν σιωπήν.

Διὰ νὰ συνεχισθῇ ἡ διακοπεῖσα ἄσκησις· — ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΕΙΤΕ!

Διὰ νὰ χαιρετήσωσιν οἱ μαθηταὶ τὰς προϊσταμένας ἀρχάς,

ἐρχομένας, ἢ ἄλλους σημαντικοὺς ἐκ τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ σχολεῖον — Τρία συρίγματα — Εἰς τὸ πρῶτον παύουσιν οἱ μαθηταὶ ἀπὸ πᾶσαν ἄσκησιν· εἰς δὲ τὸ δεύτερον, σηκόνονται, ἂν τύχωσιν εἰς τὰ θρανία καθήμενοι, ἂν δ' εἰς τὰ ἡμικύκλια, στρέφονται παρατασσόμενοι παρὰ τὸν τοῖχον, καὶ ἀφαιροῦντες τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς των μὲ τὴν ἀριστεράν, ὅσοι τύχουν νὰ τὸ φορῶσι· χαιρετῶσι δὲ, ἅμα ἀκούσωσι τὸ τρίτον, ὅλοι διὰ μιᾶς φέροντες τὴν δεξιὰν πρὸς τὸν ἀριστερὸν μαζὸν, καὶ κλίνοντες τὴν κεφαλὴν ὀλίγον εἰς τὰ ἔμπροσθεν· ὅταν δὲ ἀκούσωσι τὸ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΕΙΤΕ ἐπαναλαμβάνουν τὰς ἐργασίας των.

Εἰς τὸ προαύλιον στεκόμενος ὁ κοσμήτωρ κατὰ τὴν ἔξοδον ἐπιτηρεῖ τοὺς ἐξερχομένους μαθητὰς, τοὺς ὁποίους αὐτὸς, ὡς γενικὸς εὐταξίας, θέλει κατατάξει εἰς λόχους ἐνοριῶν, καὶ ἀπολύσει ν' ἀπέλθωσιν ὁδηγούμενοι ἀπὸ ἰδιαιτέρους εὐταξίας· διότι δὲν πρέπει ν' ἀφίνωνται τὰ παιδία χωρὶς ἐπιστασίας καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς, ὅταν ἐπιστρέφωσιν εἰς τὰς οἰκίας των, ἀλλὰ νὰ ὁδηγῶνται τὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γειτονίας, ἢ ἐνορίας, ἐπιστατούμενα ὑπὸ τῶν φρονιμωτέρων ἐξ αὐτῶν, καὶ μεγαλητέρων τὴν ἡλικίαν, συμβαδιζόντων ὅλων εἰς δύο στίχους ἡσύχως καὶ εὐτάκτως. Πρὸς τοῦτο, ὅταν ἐξέλθωσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ προαύλιον, στέκονται αὐτοῦ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθον τάξιν, ὁ δὲ κοσμήτωρ κράζει· Εὐταξίαι ἐνοριῶν! (καὶ σημαίνει ἓν κωδώνισμα). Οὗτοι εὐθὺς, ὄντες προσδιωρισμένοι, ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν σειράν, καὶ προχωροῦντες στέκονται κατὰ γραμμὴν εἰς διωρισμένον τόπον καθεῖς (ἄντικρυ, φὲρ' εἰπεῖν, ἑνὸς ἀριθμοῦ γεγραμμένου εἰς τὸν τοῖχον), ἐστραμμένος πρὸς τοὺς μαθητάς. Ἔπειτα ὁ κοσμήτωρ κράζει· (σημαίνων μὲ τὴν χεῖρα, ὅθεν πρέπει νὰ στραφῶσι διὰ νὰ προπατήσωσιν) *Εἰς λόχους ἐνοριῶν!* (καὶ ἓν κωδώνισμα). Οἱ μαθηταὶ στρεφόμενοι βαδίζουσι κατὰ γραμμὴν, καὶ ἐξέρχονται ἀπ' αὐτὴν, ὅταν φθάσωσιν ἄντικρυ τοῦ εὐταξίου τῆς ἐνορίας

των, διὰ να ἀραδιασθῶσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ἀφ' οὗ δ' οὕτω σχηματισθῶσιν οἱ λόχοι, ὁ κοσμήτωρ κράζει· Ἴτε μετ' εὐταξίας! καὶ σημαίνει ἅπαξ τὸν κώδωνα. Οἱ εὐταξίαι καὶ οἱ μαθηταὶ ἀρχίζουσι τὸ βῆμα, δὲν μετατοπίζουν ὅμως ὅλοι, ἀλλὰ εἷς λόχος μετὰ τὸν πρότερόν του ἐξελθόντα τῆς θύρας. Ἐκβαίνει δὲ πρῶτος ὁ πλησίον τῆς θύρας ἱστάμενος, ὅστις πρέπει νὰ ἦναι τῆς μακρύτατα ἀπὸ τὸ σχολεῖον κειμένης ἐνορίας. Ὁ κοσμήτωρ ἐμπορεῖ νὰ καλῇ ἕνα λόχον μετὰ τὸν πρότερόν του ἐξερχόμενον λέγων, ὁ τοῦ ά, λόχου, ὁ τοῦ β', καὶ καθεξῆς, σημαίνων καὶ ἓν κωδώνισμα. Καθεὶς δὲ τῶν εὐταξιῶν, ἀκούων τὸν ἀριθμὸν τοῦ λόχου του, στρέφει ἐπιβάλλων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ μετ' αὐτὸν μαθητοῦ, καὶ βαδίζει πρὸς τὴν ἔξοδον. Οἱ εὐταξίαι σημειόνουσι τοὺς ἀτακτοῦντας, ἢ φωνάζοντας, ἢ τρέχοντας καθ' ὁδὸν, καὶ τοὺς ἀναγγέλλουσιν εἰς τὸν γενικὸν εὐταξίαν, ὅταν ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ σχολεῖον, διὰ νὰ τοὺς καταμηνύσῃ οὗτος ἔπειτα εἰς τὸν διδάσκαλον.

Καὶ εἰς τὸ σχολεῖον δὲ ἐρχόμενοι οἱ μαθηταὶ τὸ πρωΐ καὶ Μ: Μ: εἶναι καλὸν νὰ συνοδεύωνται μὲ τοὺς εὐταξίας των· Ὅλοι παραγγέλλονται νὰ περιμένωσιν ἕτοιμοι εἰς τὴν οἰκίαν των τὴν ὡρισμένην ὥραν τὸν εὐταξίαν των· οὗτος δὲ διαβαίνων κράζει ἕκαστον καὶ παραλαμβάνει εἰς τὴν συνοδίαν του, καὶ μανθάνει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ νὰ τὴν ἀναγγείλῃ εἰς τὸν διδάσκαλον, τῆς ἀπουσίας τῶν μὴ ἐρχομένων. Καὶ αὕτη ἡ ἐπιτήρησις εἶναι ἀναγκαιοτάτη νὰ γίνηται, διότι προφυλάττει τὰ παιδία ἀπὸ πολλὰς ἀταξίας καὶ κακοηθείας, καὶ εὐχαριστεῖ προσέτι καὶ τοὺς γονεῖς· ὅθεν καὶ συστήνεται ἰδίως εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους νὰ βάλλωσιν αὐτὴν εἰς πρᾶξιν, ἐκλέγοντες καλοὺς εὐταξίας.

ΤΜΗΜΑ Δ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ.

Τὰ χρέη τοῦ δημοδιδασκάλου δὲν περιορίζονται εἰς τὸ νὰ διδάσκῃ τὰ φοιτῶντα παιδία ὀλίγα τινα γράμματα μόνον· μὲ τοῦτο δὲν ἀναδεικνύει τις καλοὺς καὶ τιμίους πολίτας, χρησίμους εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν· χρεωστεῖ νὰ ἀναθρέψῃ καὶ νὰ ἐκπαιδεύσῃ αὐτούς· ἡ δὲ ἐκπαίδευσις ἀποβλέπει τὴν φυσικὴν ἀνατροφὴν, ὡς εἴπομεν, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, καὶ τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τῶν μαθητῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔχει καὶ ἄλλα καθήκοντα νὰ ἐκπληρώσῃ ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ πρὸς τὰς προϊσταμένας του ἀρχὰς, καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν. Ἐνταῦθα ἐρχόμεθα νὰ ὑπομνήσωμεν ἐν περιλήψει εἰς τὸν διδάσκαλον ταῦτα, ἂν καὶ τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἐξεθέσαμεν εἰς τὰ προλαβόντα.

ΚΕΦΑΛΙΟΝ Α'.

Χρέη τοῦ διδασκάλου ὡς πρὸς τὴν τῶν μαθητῶν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ σχολείου.

§ 1. Φυσικὴ Ἀνατροφή.

Ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν ἀνατροφὴν συντείνουσιν, ὡς προείπομεν (σελ 235) αἱ σωμασκίαι καὶ ἡ διαιτητική. Καὶ περὶ μὲν τῶν σωμασκιῶν, ὅσαι συντείνουσιν εἰς τὴν εὐρωστίαν καὶ εὐεξίαν τοῦ σώματος, ἐλαλήσαμεν· νῦν δὲ μένει νὰ ἐκθέ-

σωμέν τινα καὶ περὶ τῶν συντελεστικῶν εἰς διατήρησιν τῆς ὑγείας.

Πρῶτον ἀπαιτεῖται ἄκρα καθαριότης εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τοὺς μαθητάς. Ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ φροντίζῃ νὰ ἀνανεόνηται πολλάκις τῆς ἡμέρας ὁ περιεχόμενος εἰς τὸ διδακτήριον ἀήρ· νὰ καθαρίζωνται τὰ ὑαλία τῶν παραθύρων τοὐλάχιστον κατὰ τῶν δημοσίων ἐξετάσεων τὸν καιρόν· νὰ ἐξαραχνίζωνται οἱ τοῖχοι, καὶ νὰ πλύνεται συχνάκις τὸ ἔδαφος, καὶ οἱ ἀπόπατοι· νὰ σαρώνεται τὸ διδακτήριον καὶ ἡ αὐλὴ καθ' ἡμέραν, καὶ ἔπειτα νὰ ξεσκονίζωνται τὰ γραφεῖα τῶν μαθητῶν καὶ τὸ τοῦ διδασκάλου. Οἱ πίνακες, τὰ ὑποδείγματα, τὰ βιβλία, τὰ τετράδια, ὅλα πρέπει νὰ ἦναι καθαρά. Διὰ νὰ μὴ δύνανται δὲ οἱ μαθηταὶ νὰ γράφωσιν ἐπὶ τῶν θρανίων τῆς Ζ΄: καὶ Η΄: ἢ νὰ τὰ μελανόνωτιν εἶναι καλὸν νὰ βάφωνται καὶ αὐτὰ μὲ μαύρην βαφήν.

Οἱ μαθηταὶ δὲν πρέπει νὰ παρουσιάζωντας εἰς τὸ σχολεῖον ἄνιπτοι, ἢ ῥυπαροὶ καὶ καταξεσχισμένοι· καὶ τὰ ἁπλούστατα δὲ ἐνδύματα ἐμποροῦν νὰ ἦναι καθαρὰ καὶ σεμνοπρεπῆ. Πρὸς τοῦτο ἦτο καλὸν νὰ φορῶσιν ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἐπενδύματα ὅμοια, κατασκευαζόμενα ὡς ὑποκάμισον ἀπὸ σκοτεινόχρωμα πανία, ἢ ἄλλα εὐτελῆ ὑφάσματα, καὶ φορούμενα ἐπάνω ἀπὸ τὰ συνήθη των φορέματα. Καθ' ἡμέραν δὲ, πρὶν τῆς ἐνάρξεως ἑκάστης παραδόσεως, πρέπει νὰ γίνηται ἡ περὶ καθαριότητος ἐξέτασις εἰς τὸ προαύλιον. Τῶν μαθητῶν ἱσταμένων κατὰ στίχον διαβαίνει ὁ διδάσκαλος ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ παρατηρεῖ, ἂν ἔχῃ ἕκαστος τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας νιμμένας, τὰ ὀνύχια κομμένα, τὰ ποδάρια πλυμμένα, τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς κτενισμένην, καὶ τὰ ἐνδύματα καθαρὰ καὶ μὴ σχισμένα. Ἡ μὴ καθαριότης τοῦ σώματος, καὶ τὸ πινηρὸν καὶ ῥακώδες τῆς ἐνδυμασίας, ὄχι μόνον ἐξευτελίζουσι τὸν οὕτως ἐνδεδυμένον ἄνθρωπον ἐνώπιον ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἀῤῥωστιῶν γίνονται αἰτία, καὶ μάλιστα

τῶν ἐξανθηματικῶν τῆς ἐπιδερμίδος. Ἐπειδὴ δὲ αὐταὶ αἱ ἀῤῥωστίαι εἶναι κολλητικαὶ, ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ ἀμέσως ν' ἀποπέμπῃ τοῦ σχολείου τοὺς πάσχοντας, καὶ νὰ μὴ τοὺς δέχεται, πρὶν ἐντελῶς ἰαθῶσιν.

Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ συνεθίζωνται νὰ ἔχωσι πάντοτε τὰς κεφαλὰς ἀσκεπεῖς ἐντὸς τοῦ διδακτηρίου. Μόνοι οἱ πονοῦντες τὴν κεφαλὴν, ἢ ἔχοντες ἄλλο τι κακὸν εἰς αὐτὴν, πρέπει νὰ συχχωρῶνται νὰ φορῶσι τὰ καλύμματά των· οἱ δὲ λοιποὶ, ἅμα ἐρχόμενοι τὸ πρωΐ, πρέπει ν' ἀποθέτωσιν εἰς τὸ προαύλιον ἐπὶ τῶν καθισμάτων τὰ καλάθιά των, καὶ ἄνωθεν εἰς τοὺς πασσάλους νὰ κρεμῶσι τὰ σκιάδια ἢ καὶ τὰ ἐπανοφώρια των (1).

Νὰ μὴ παραβλέπωνται ποτὲ νὰ κρατῶσι τὰ βιβλία πολὺ πλησίον τῶν ὀφθαλμῶν, ὅταν ἀναγινώσκωσιν, ἢ νὰ σκύπτωσι πολὺ, ὅταν γράφωσιν, ἢ νὰ συνθλίβωσι μὲ τὸ στῆθος ἐπάνω εἰς τὰ γραφεῖα, ἢ νὰ κάθωνται σταυροποδισμένοι ἢ συμμαζωμένοι ἐπὶ τῶν θρανίων· διότι τὸ τοιοῦτον κάθισμα, ἐμποδίζον τὸ ἐλεύθερον τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, φέρει παλμοὺς τῆς καρδίας, σκοτοδινιάσεις καὶ ἄλλα κακά.

Ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ προσέχῃ, οὐ μόνον πῶς οἱ μαθηταὶ νὰ μὴ πάθωσι κἀμμίαν βλάβην εἰς τὸ σῶμα ἐξ ἀπροσεξίας ἢ ἀταξίας, ἢ ἀποκτήσωσι κἀνὲν ἐλάττωμα φυσικὸν διὰ τῆς μὴ καταλλήλου χρήσεως τῶν μελῶν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἔχωσι, πῶς νὰ τὸ διορθώσωσι· καθὼς π. χ. τὴν δυσηκοΐαν, τὴν μυωπίαν, τραυλότητα κτλ. Ἐκ τούτου δ' ἐξάγεται ὅτι καὶ ποινὰς δὲν πρέπει ποτὲ νὰ μεταχειρίζεται πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀτακτούντων, αἱ ὁποῖαι ἐμποροῦν νὰ ἦναι πολὺ ἢ ὀλίγον

---

(1) Ἢ ἂν ἦναι φίαια, τὰ φυλάττωσιν εἰς τὸν κόλπον των· καὶ αὐτὰ δὲ καὶ τὰ σκιάδια ἐμποροῦν δι' ἱμάντος νὰ τὰ φέρωσιν ἐξηρτημένα εἰς τὴν ῥάχιν των.

κακωτικαὶ τοῦ σώματος, ἢ βλαπτικαὶ τῆς ὑγείας τῶν τιμωρουμένων.

Τέλος εἰς τὴν διδασκαλίαν τινῶν μαθημάτων (οἷον τῆς φυσικῆς ἱστορίας, φυσικῆς, τεχνολογικῆς, ἠθικῆς) θέλει λαμβάνει ἀφορμὴν ὁ διδάσκαλος νὰ δίδῃ εἰς τοὺς μαθητὰς καί τινας γνώσεις περὶ διαιτητικῆς. Οἷον θέλει τοὺς ὁδηγήσει νὰ γνωρίζωσι καὶ νὰ φυλάττωνται τὰ φαρμακερὰ βότανα, τοὺς δηλητηρίους καὶ μεμφητικοὺς ἀέρας, τοὺς ἀναπτυσσομένους ὅπου γίνεται σῆψις ζωϊκῶν ἢ φυτικῶν σωμάτων, ἢ ζύμωσις κτλ. Εἰς τὰ περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος θέλει τοῖς ἐξηγήσει τὴν διὰ τῆς μετρίας σωμασκίας καὶ γυμνάσεως ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτοῦ· τὴν ἀνάγκην τῆς τροφῆς καὶ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς πολυφαγίας, τῆς πολυποσίας καὶ τῆς λαιμαργίας· θέλει τοῖς παραστήσει εἰς ποίας ἀῤῥωστίας ἐμποροῦν νὰ ὑποπίπτωσιν, ἂν δὲν προφυλάσσωνται κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους καὶ ἀπὸ τὸ ψύχος καὶ ἀπὸ τὸν καύσωνα, ἢ ἂν ἱδρωμένοι ἐκθέτωνται εἰς τὸν ἀέρα, ἢ πίνωσι νερὸν, ἢ κολυμβῶσι· καὶ πόσον κινδυνεύουσιν, ἂν ἐπιχειρίζωνταί τινα παιγνίδια ἐπικίνδυνα, ἢ ἀπερισκέπτως τρέχωσιν ἢ παίζωσιν ἄτακτα κτλ. Διαιτητικὰ δέ τινα καὶ ὑγιεινὰ παραγγέλματα συντεταγμένα εἰς ἐπίτηδες βιβλίον, διδόμενον πρὸς ἀνάγνωσιν, θέλουσιν ἐντυπόνει κάλλιον εἰς τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν καὶ ταύτας τὰς γνώσεις (1).

§. 2. *Διανοητικὴ ἐκπαίδευσις.*

Ὡς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων συν-

---

(1) Ἴδε τὰ ὅσα περὶ φυσικῆς ἀνατροφῆς ἐξετέθησαν ἐκτενέστερον εἰς τὸν Παιδαγωγὸν ἀριθ. 3 καὶ 5. — καὶ τὸ βιβλιάριον· Διαιτητικὰ παραγγέλματα ἢ ὁδηγίαι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς εὐρωστίας τοῦ σώματος καὶ διατήρησιν τῆς ὑγιείας.

τείνει ἡ διδασκαλία τῶν διαφόρων μαθημάτων, γινομένη καταλλήλως πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων καὶ πρὸς μόρφωσιν τῆς ἀντιλήψεως, τῆς μνήμης καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως. Οἱ πρὸς τοῦτο κατάλληλοι τρόποι τῆς διδασκαλίας ἐξετέθησαν καὶ εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸν Παιδαγωγὸν διὰ μακροτέρων λόγων, καὶ περιοδικῶς διδάσκονται εἰς τὸ διδασκαλεῖον, ἐκτιθέμενοι εἰς τὰ περὶ Γεν: παιδαγωγίας καὶ διδακτικῆς. Ἐνταῦθα δὲ σημειοῦμεν ἐν περιλήψει, ὅτι ἡ παρατήρησις τῶν αἰσθητῶν συντείνει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων· διότι οὕτω προσηλόνεται ἡ προσοχὴ, καὶ διευθετίζεται ἡ κρίσις τοῦ ἀπείρου ἔτι παιδὸς, ὁδηγουμένου εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν ἀντικειμένων, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξετάσεως ἀποκτᾶται ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν πραγμάτων, καὶ ἐκ τούτου μετέπειτα ἡ ὀρθὴ κατάληψις τῶν ἀφηρημένων ἰδεῶν.

Κατὰ πρῶτον λοπὸν πρέπει νὰ διδάσκωνται τὰ παιδία περὶ τῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐνώπιόν των, ἢ τὰ ὁποῖα προσβάλλουσι συχνότερα τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν, ἐρωτώμενα κατὰ πρῶτον νὰ ὀνομάζωσιν αὐτὰ, φὲρ εἰπεῖν, τὰ θρανία, τὰ γραφεῖα, τὰ ἀβάκια, καὶ νὰ τὰ ἀριθμήσωσιν· ἔπειτα νὰ ὀνομάζωσιν ἄλλα ἀντικείμενα γνωστὰ τῆς καθημερινῆς χρήσεως· νὰ παρατηρῶσι περὶ ὅλων αὐτῶν ἀπὸ τίνα μέρη σύγκεινται· ἀπὸ τὶ κατατασκευάζονται καὶ πρὸς τίνα χρῆσιν· νὰ ἐκθέτωσιν ἀντικειμένων τινῶν τὰς ὁμοιότητας καὶ τὰς διαφορὰς, τὰ αἴτια καὶ τὰ ἀποτελέσματα· ἐν ἑνὶ λόγῳ θέλει βάλλει ὁ διδάσκαλος εἰς πρᾶξιν ἀκριβῶς καὶ βαθμηδὸν, ὅσα ἐξετέθησαν περὶ διδασκαλίας, καὶ ἰδίως τὰ πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν· διότι αὕτη, καθὼς καὶ τὰ περὶ ἐκθέσεως τῶν ἰδεῶν, καὶ ἡ ἀπομνημόνευσις ἀποβλέπουσι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων.

Ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ φυλάττῃ πάντοτε τρόπους διασκαλίας σταθεροὺς καὶ ἀμετακινήτους. Ἂν μὲν ὡς πρὸς

τὴν διάταξιν τῶν μαθημάτων, κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ τοὺς τόπους, μεταβάλλῃ τίποτε, τὴν μέθοδον ὅμως τοῦ διδάσκειν καὶ τοὺς τρόπους τῆς δεδασκαλίας πρέπει νὰ διατηρῇ ἀπαρασαλεύτως, ὅταν μάλιστα ἦναι ἐγκεκριμένοι καὶ παρὰ τῆς ἐξουσίας. Οὕτω δὲ δύναται ν' ἀποφεύγῃ καὶ τὰς ἀλλοκότους πολλάκις ἀπαιτήσεις ὀλιγομαθῶν τινων γονέων, οἵτινες νομίζουσιν, ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ δεικνύωσιν εἰς τὸν διδάσκαλον τίνα δρόμον ἔχει νὰ βαδίσῃ εἰς τὰ περὶ διδασκαλίας. Αἱ γινόμεναι πρόοδοι τῶν μαθητῶν εἰς τὰ σχολεῖα, ὅπου ἡ μέθοδος βάλλεται εἰς πρᾶξιν ἀκριβῶς, λαλοῦσι τρανώτατα ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ ἀπαλλάττουσί τινα τῆς χρείας τοῦ νὰ προσθέτῃ εἰς αὐτὴν τοὺς ἀλλοκότους πολλάκις τρόπους, τοὺς ὁποίους ὁ τυχὼν δύναται νὰ φαντασθῇ, καὶ νομίζει πάντοτε καλλιτέρους ἐκείνων, τοὺς ὁποίους οἱ ἄλλοι μετὰ πολλὴν ἄσκησιν καὶ πεῖραν παρεδέχθησαν.

§. 3. Ἠθικὴ ἐκπαίδευσις.

Ἡ φυσικὴ ἀνατροφὴ κάμνει ἀνθρώπους ὑγιεῖς καὶ εὐρώστους κατὰ τὸ σῶμα· ἡ διανοητικὴ, πεπαιδευμένους ἢ φωτισμένους κατὰ τὸν νοῦν· ἡ δὲ ἠθικὴ, ἐμπνέουσα τὰ ὑψηλὰ καὶ γενναῖα αἰσθήματα τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων, μορφόνει τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους, τοὺς χρηστοὺς καὶ εὐαισθήτους κατὰ τὴν καρδίαν, αἰσθανομένους, γνωρίζοντας, καὶ θέλοντας καὶ δυναμένους νὰ πράσσωσι τὸ δίκαιον, τὸ τίμιον καὶ ὠφέλιμον εἰς τὴν κοινωνίαν. Αὕτη ἀναδεικνύει τὸν καλὸν καὶ εὐπειθῆ καὶ εὐγνώμονα υἱὸν, τὸν χρηστὸν καὶ φιλόστοργον πατέρα, τὸν εἰλικρινῆ καὶ πιστὸν φίλον, τὸν εὐσεβῆ ἐν γνώσει καὶ πεποιθήσει χριστιανὸν, τὸν φιλάνθρωπον εὐεργέτην, τὸν φιλόπατριν πολίτην, τὸν ἀφοσιωμένον πρόμαχον καὶ ὑπερασπιστὴν τῆς πατρίδος· ἐν ἑνὶ λόγῳ αὕτη ἀναδεικνύει τὸν ἄνθρωπον χρηστὸν, καὶ ὠφέλιμον μέλος τῆς πολιτικῆς κοινωνίας.

Αὕτη, ἐνωθεῖσα μετὰ τῶν δύο ἄλλων καταλλήλως, συντείνει εἰς τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαταστηνομένου χρησίμου εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν.

Τοιαύτη ἠθικὴ ἐκπαίδευσις (ἂν καὶ λυπηρὸν, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν) δὲν γίνεται νῦν οὔδ' εἰς τὰ ἀνώτερα οὔδ' εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖά μας μὲ τὴν ἀπαιτουμένην προσοχὴν καὶ ἀκρίβειαν, καὶ οὔτε οἱ διδάσκαλοι ἔχουσιν εἰς τὴν τοιαύτην ἐκπαίδευσιν συνεργοὺς τοὺς πλειοτέρους τῶν γονέων. Ἀλλ' ἀναφέροντες ταῦτα σκοπὸν ἔχομεν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν προσοχὴν καὶ τὴν συνδρομὴν πάντων εἰς τὸ οὐσιωδέστατον καὶ κύριον τοῦτο τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀντικείμενον, ἄνευ τοῦ ὁποίου ἀδύνατον εἶναι ν' ἀναδειχθῶσιν εἰς πᾶν ἔθνος χρηστοὶ, τίμιοι, ἐνάρετοι καὶ ἄξιοι ἐλευθερίας πολῖται.

Ἐκ τῶν ὅσων εἴπομεν κατανοεῖ ὁ διδάσκαλος τὸν κύριον σκοπὸν τῆς δημοσίας ἀνατροφῆς, καὶ τὸ χρέος τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἀναδέχεται ἐνώπιον τῆς κοινωνίας εἰς τὸ νὰ μορφώσῃ φωτισμένους ἐνταὐτῷ καὶ χρηστοὺς πολίτας, καὶ ὄχι ἁπλῶς γραμματισμένους, διορθόνων καὶ ἀναπληρῶν αὐτὸς τὰς ἐλλείψεις τῆς ἰδιαιτέρας ἀνατροφῆς τῆς κατ' οἶκον. Ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ διδασκαλία, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἠθικῶν παραγγελμάτων καὶ τῶν τῆς θρησκείας θείων ἐντολῶν, τὰ εἰς μίμησιν προσφερόμενα παραδείγματα τοῦ βίου τῶν ἐναρέτων καὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν, θέλουσιν ἐμπνέει εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ φιλάνθρωπα καὶ γενναῖα πρὸς ἀλλήλους αἰσθήματα, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πράξεως τῶν ἰδιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρετῶν· ἡ δὲ αὐστηρὰ ἐπιτήρησις τῆς διαγωγῆς αὐτῶν, ἡ ἀποκοπὴ ἀπὸ τὰς κακὰς συναναστροφὰς, ἡ ἀκριβὴς διατήρησις τῆς εὐταξίας καὶ πειθαρχίας, ὅλα αὐτὰ συντείνουν εἰς τὸ νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς παῖδας ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τὰς γνώσεις τὰς περὶ καθηκόντων, καὶ τὰς ἕξεις τὰς περὶ τὴν πρᾶξιν αὐτῶν. Οὕτω προσκτωμένων τῶν καλῶν ἕξεων, φωτιζομένου τοῦ νοὸς, καὶ ἰσχυροποιουμένης τῆς θελήσεως πρὸς

τὴν ἀρετὴν, αἱ πρὸς τὰ καλὰ κλίσεις ἀναπτύσσονται, αἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι καὶ τὰ βλαβερὰ πάθη ἀπ' ἀρχῆς ἀποπνίγονται, καὶ ὁ κατὰ τὴν νεότητα συμβαίνων τάραχος τῶν παθῶν εὐκόλως κατευνάζεται παρὰ τοῦ λογικοῦ φωτισμένου ὄντος ἐκ τῆς διδασκαλίας.

Καὶ αὖθις λοιπὸν λέγομεν, ὅτι ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ διδασκαλία πρέπει νὰ γίνηται ἰδίως καὶ τακτικῶς, συστήνοντες αὐτὴν ὡς τὸ πρώτιστον χρέος τῶν δημοδιδασκάλων· διότι δι' αὐτῆς ἔχουν νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, τὴν ὁμόνοιαν, τὴν δικαιοσύνην, τὰ θρησκευτικὰ καὶ κοινωνικὰ καθήκοντα, τὴν αὐταπάρνησιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος, καὶ αὐτὴν τὴν θυσίαν τοῦ ἰδίου εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον· τὴν ἀγάπην, ἐν ἑνὶ λόγῳ, τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας ἀνδρωθέντες χρεωστοῦν νὰ πράττωσιν. Εἶναι δ' ἀναγκαῖον ἔπειτα νὰ συνεθίζωνται οἱ παῖδες εἰς τὸ νὰ πράττωσι σύμφωνα μὲ τὰ τῆς διδασκαλίας, ἐπιτηρουμένης ἀγρύπνως ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου τῆς διαγωγῆς αὐτῶν, ἐνισχυομένων δι' ἐπαίνων καὶ ἀμοιβῶν εἰς τὰς καλὰς καὶ κοινωφελεῖς πράξεις.

Ἐντὸς μὲν τοῦ σχολείου, εἰς τὸ διδακτήριον καὶ εἰς τὸ προαύλιον, οἱ μαθηταὶ ἐπιτηροῦνται ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων καὶ τῶν κοσμητόρων· ἀπερχόμενοι δὲ εἰς τὰς οἰκίας των καὶ ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ σχολεῖον, κατὰ λόχους ἐπιτηροῦνται εἰς τὰς ὁδοὺς ὁδηγούμενοι ὑπὸ εὐταξιῶν τῶν ἐνοριῶν, ὡς εἴπομεν. Οἱ δὲ μένοντες εἰς τὸ μεσαύλιον, κατὰ τὸν καιρὸν τὸν μεταξὺ τῶν δύο παραδόσεων, ἔχουσι χρείαν νὰ προσέχωνται ὑπό τινος· διὰ τοῦτο ὁ διδάσκαλος, ἢ ἄλλος τις ἄξιος ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγόμενος, πρέπει νὰ διαμένῃ ὁμοῦ μὲ αὐτούς.

Οἱ διοριζόμενοι πρωτόσχολοι καὶ εὐταξίαι πρέπει νὰ ἦναι, ὡς εἴπομεν περὶ αὐτῶν ἰδίως, οἱ φρονιμώτεροι, οἱ ἐμβριθέστεροι καὶ δραστηριότεροι, ὥστε νὰ δύνανται νὰ φυλάττωσι τὴν εὐταξίαν καὶ πειθαρχίαν τῶν μαθητῶν· ποτὲ αὐτοὶ δὲν

πρέπει νὰ παίζωσιν ἢ ν' ἀργολογῶσι μὲ τοὺς μαθητάς, οὐδὲ μὲ τόνον ὑπεροπτικὸν ἢ μὲ λέξεις περιφρονητικὰς νὰ λαλῶσι πρὸς αὐτοὺς (οἷον βρὲ, μωρὲ κτλ). Ὅταν δ' εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐπιτηρήσεως φωραθῶσι παίζοντες, ἢ ἀργολογοῦντες μὲ τοὺς μαθητάς, πρέπει νὰ τιμωρῶνται αὐστηρῶς. Εἶναι δὲ καλὸν νὰ συνεθίζωνται καὶ οἱ μαθηταὶ νὰ μὴ ἔχωσι συνδιαλέξεις πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως περὶ ἄλλων ἀντικειμένων, εἰμὴ περὶ τῶν μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδιδάχθησαν εἰς τὴν παράδοσιν.

Ὅλα ὅσα διετάχθησαν περὶ εὐταξίας καὶ πειθαρχίας πρέπει νὰ φυλάσσωνται ἀκριβῶς (1). Ὅλα τὰ κατάστιχα πρέπει νὰ κρατῶνται τακτικὰ καὶ πολλὰ καθαρὰ, δεικνύοντα τὴν ἀκριβῆ κατάστασιν τοῦ σχολείου καὶ τὴν διαγωγὴν ἑκάστου μαθητοῦ.

Ἡ χρῆσις τοῦ κατόπτρου τῆς διαγωγῆς ἑκάστου μαθητοῦ δίδει ἀφορμὴν εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὴν κατ' οἶκον διαγωγὴν ἑκάστου, ἥτις ἀνήκει ὅλως εἰς τὴν φροντίδα τῶν γονέων. Κατὰ τὴν Κυριακὴν δὲ, καὶ κατὰ πᾶσαν ἄλλην ἑορτάσιμον ἡμέραν, ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ ὁδηγῇ καὶ νὰ ἐπιτηρῇ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ μετ' αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον πρὸς ἐξήγησιν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου πρῶτον, ἔπειτα καὶ πρὸς ἄλλην διδασκαλίαν ἢ καὶ σωμασκίαν. Ἔχει δὲ βοηθοὺς τοὺς γεν: πρωτοσχόλους καὶ κοσμήτορας, διὰ νὰ ἐπαγρυπνῶσιν οὗτοι τοὺς μαθητὰς καὶ μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἔξω εἰς τὰς ὁδοὺς κατὰ λόχους περιπατοῦντας εἰς δύο σειρὰς εὐτάκτως.

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι καλὸν νὰ διορίζωνται νὰ κανοναρχῶσι οἱ ἱκανώτεροι τῶν μαθητῶν, προγυμναζόμενοι εἰς τοῦτο δὶς τῆς ἑβδομάδος, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως. Τοῦτο δ' εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλι-

(1) Βλ. ἰδίως τὰ Κεφ. Περὶ καταστίχων καὶ περὶ βραβείων καὶ ποινῶν.

μον· διότι ά, λαμβάνουσιν ἱκανὴν τριβὴν οἱ μαθηταὶ ἀναγινώσκοντες τὰ γεγραμμένα εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν· β', ὅτι διεγείρονται εἰς ἄμιλλαν, ἐπιδεικνύοντες τρόπον τινὰ τὴν πρόοδον αὐτῶν δημοσίᾳ ἐνώπιον τῶν ἰδίων των συγγενῶν καὶ συμπολιτῶν· τέλος, ὅτι καὶ ἡ φιλοτιμία τῶν γονέων αὐτῶν ὑποκινεῖται καὶ κολακεύεται.

Ἄλλην ἐπιτήρησιν ἰδίαν κατὰ τὰς ἑορτὰς, ἐκτὸς τοῦ σχολείου, πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ διδάσκαλος, ἀναπληρόνων αὐτὸς τὴν ἔλλειψιν πολλῶν ἀμαθῶν γονέων, οἵτινες παραβλέπουσι τὰ τέκνα των ν' ἀτακτῶσι συμπαίζοντα μέσα εἰς τοὺς δρόμους χωρὶς ἐπιτηρήσεως. Ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ ν' ἀπαγορεύῃ αὐστηρῶς τοὺς εἰς τοὺς δρόμους συναγελασμοὺς καὶ τὰ παιγνίδια· νὰ διαττάτῃ τοὺς εὐταξίας τῶν ἐνοριῶν νὰ ἐξέρχωνται κατὰ διαφόρους ὥρας τὰς ἑορτὰς, καὶ περιφερόμενοι εἰς τὴν ἐνορίαν των νὰ παρατηρῶσιν, ἐὰν ἤναί τινες μαθηταὶ παίζοντες εἰς τὰς ὁδοὺς, τοὺς ὁποίους πρέπει ν' ἀπάγωσιν εἰς τὰς οἰκίας των, καὶ νὰ τοὺς σημειόνωσι διὰ νὰ τοὺς καταμηνύσωσιν εἰς τὸν διδάσκαλον· τρεῖς δ' ἢ τέσσαρες ἐκ τῶν γενικῶν πρωτοσχόλων πρέπει πρὸς τοῦτο νὰ περιφέρωνται παρομοίως κατὰ τὰς διαφόρους ἐνορίας. Καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος πολλάκις πρέπει νὰ ἐξέρχηται πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν, καὶ νὰ διαλύῃ εὐθὺς τοὺς τοιούτους συναγελασμοὺς, καὶ νὰ τιμωρῇ τῇ ἐπαύριον αὐστηρῶς τοὺς ἐνόχους. Αὕτη δὲ ἡ ἐπίβλεψις εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεται ἀκριβέστερον εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ὅπου οἱ τοιοῦτοι συναγελασμοὶ εἶναι συνηθέστεροι καὶ ὀλεθριώτεροι εἰς τὰ ἤθη τῶν παιδίων. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τοῦ κακοῦ τούτου συμφέρει ν' ἀπασχολῇ ὁ διδάσκαλος κατὰ τὰς ἑορτὰς τοὺς μαθητάς του μὲ τὰς σωματασκίας ἱκανὰς ὥρας, ἀφ' οὗ πρότερον γενῇ ἡ ἐξήγησις τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

Καὶ τὴν ἔξοδον δὲ τῶν μαθητῶν ἐκ τοῦ διδακτηρίου πηγαινόντων πρὸς χρείαν των, παρακαλοῦνται οἱ διδάσκαλοι νὰ

προσέχωσι πολύ. Ὅσον τὸ δυνατὸν δὲν θέλουσι ἀφίνει πολλοὺς μαθητὰς νὰ ἐξέρχωνται συγχρόνως. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἦναι πλησίον τῆς θύρας τῆς εἰς ἔξοδον (πρὸς τοὺς ἀποπάτους) εἰς τὸν τοῖχον ἓν σημεῖον ὅμοιον μὲ τηλέγραφον κλάσεως, τὸ ἓν πρόσωπον τοῦ ὁποίου εἶναι λευκὸν, φέρον τὸ γράμμα Ε, καὶ τὸ ἕτερον μαῦρον. Ὅταν εἷς τῶν μαθητῶν ἐξέρχηται πρὸς χρείαν του, στρέφει τὸ μαῦρον πρόσωπον πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ τότε κἀνεὶς ἄλλος δὲν συγχωρεῖται νὰ ἐξέλθῃ. Ὅταν δ' ἐπιστρέψῃ, στρέφει τὸ λευκὸν, καὶ τότε λαμβάνει τὴν ἄδειαν ἄλλος μαθητὴς, νὰ ἐξέλθῃ πράσσων τὸ αὐτό. Εἰς σχολεῖον βέβαια ἔχον πολλοὺς μαθητὰς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φυλαχθῇ ἀκριβῶς τὸ παραγγελλόμενον ἐνταῦθα· ἀλλ' ὁ διδάσκαλος θέλει φροντίζει ν' ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτὸ ὅσον δύναται ὀλιγώτερον· ἔπειτα ὅταν ἐπιτηρῇ αὐτὸς, ὅταν καὶ ὁ κοσμήτωρ ἐξέρχηται ἐνίοτε νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς ἐξερχομένους, ὅταν οἱ ἀπόπατοι ἦναι διηρημένοι καὶ κατασκευασμένοι ὡς εἴπομεν, προλαμβάνονται πολλαὶ ἀταξίαι καὶ κακοήθειαι.

Καὶ εἷς θυρωρὸς ἐκ τῶν φρονιμωτέρων μαθητῶν διοριζόμενος καθ' ἑκάστην παράδοσιν, στέκει εἰς τὴν θύραν κρατῶν ἓν βιβλίον πρὸς μελέτην· Οὗτος προσέχει τοὺς ἐξερχομένους μαθητὰς διὰ νὰ μὴ ἐνδιατρίβωσι πολὺ ἔξω, ἐπὶ προφάσει τοῦ νὰ πίωσι νερὸν ἢ νὰ κάμωσι τὴν χρείαν των· καὶ ὅταν ἴδῃ δὲ πολλοὺς συνηθροισμένους ἐκεῖ ἢ παίζοντας, εἰδοποιεῖ τὸν κοσμήτορα ἢ τὸν Γενικὸν Πρωτόσχολον. Ὁ θυρωρὸς προσέτι δίδει τὴν εἴδησιν εἰς τὸν διδάσκαλον, ὅταν ἔλθῃ τις νὰ τὸν ζητήσῃ, καὶ σημειόνει ἐπὶ τοῦ ἀβακίου του καὶ τοὺς μαθητὰς τοὺς ἐρχομένους μετὰ τὴν πρόσκλησιν.

Ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν, καὶ τὴν ἠθικὴν ἐπιτήρησιν τῶν μαθητῶν, ὁ διδάσκαλος, εἴτε δημόσιον σχολεῖον διευθύνων εἴτε ἰδιαίτερον, χρέος ἔχει νὰ δεικνύῃ ἀνεξαιρέτως περὶ ὅλων τῶν μαθητῶν, εἴτε πλουσίων εἴτε πενήτων, τὴν αὐτὴν προσοχὴν καὶ ἴσην ἐπιμέλειαν, κοινὸς καὶ ἴσος πρὸς πάντας προσφερόμενος.

Τὸ δημόσιον σχολεῖον εἶναι ἀνοικτὸν δι' ὅλους, καὶ ὁ σκοπὸς τῆς κυβερνήσεως δὲν ἐπιτυγχάνεται, ἂν ὁ διδάσκαλος δὲν δέχηται, καὶ δὲν ἐπιτηρῇ ἐξ ἴσου, καὶ χωρὶς μηδεμιᾶς διακρίσεως, τὸ παιδίον τοῦ πένητος καὶ τὸ τοῦ πλουσίου. Παρεκτὸς τούτου, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἀπαιτεῖ νὰ ἐπιτηρῶνται μάλιστα τὰ ὀρφανὰ καὶ ἀπροστάτευτα, καὶ τὰ μὴ ἔχοντα μηδεμίαν ὁδηγίαν. Ἐμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ ἐν γένει, ὅτι ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ μερίζῃ ἐξ ἴσου μεταξὺ ὅλων τῶν μαθητῶν του τὰς μερίμνας καὶ προσπαθείας του, βοηθῶν ἕκαστον ν' ἀποκτήσῃ ὅ,τι τῷ ἐλλείπῃ.

Τὰ παιδία ἀρχίζουν ν' ἀποκτῶσι τὰς πρώτας καλὰς ἕξεις εἰς τὸ σχολεῖον, συνεθιζόμενα εἰς τὴν τάξιν, τὴν εὐταξίαν, τὴν ὑπακοὴν, κτλ. ὡς προείπομεν (1). Ὁ διδάσκαλος ἄρα πρὸς τοῦτο χρεωστεῖ νὰ τηρῇ ἀκριβῶς τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν ἅπαξ ὁρισθεῖσαν τάξιν εἰς πάντα.

Πρῶτον γνωμικὸν εἴπομεν, ὅτι πρέπει νὰ γράφηται ἄνω τῆς διδασκαλοκαθέδρας μὲ τρόπον ἐμφανέστατον τό· *Εἷς τόπος διὰ καθὲν πρᾶγμα καὶ καθὲν πρᾶγμα εἰς τὸν τόπον του.* Ὅλων τῶν ἀναγκαίων πραγμάτων, κινητῶν καὶ ἀκινήτων, εἰς τὸ διδακτήριον ἔχεινεν ἡ περιγραφὴ, καὶ προσεδιωρίσθη καὶ ὁ τόπος ἑκάστου. Οὗτος πρέπει νὰ ἦναι ὁ αὐτὸς πάντοτε καὶ διὰ τὰ πλέον παραμικρὰ πράγματα, καὶ εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ συνειθίζωνται οἱ μαθηταὶ νὰ θέτωσιν ἕκαστον πάντοτε. Κἀνὲν ἄλλο δὲ παρὰ τὰ ῥηθέντα δὲν πρέπει νὰ εἰσάγεται εἰς τὸ σχολεῖον (2).

Αἱ ὧραι τῶν μαθημάτων ἂς εἶναι αὐστηρῶς ἀμετάθετοι, καὶ ἡ παράδοσις αὐτῶν ἂς ἀρχίζῃ εἰς τὰς ὡρισμένας ὥρας, καὶ ὅταν προσέτι δὲν εἶναι ἱκανοὶ μαθηταὶ συνηγμένοι, καθὼς

---

(1) Ἴδε περὶ βραβείων καὶ ποινῶν.

(2) Ἴδε καὶ περὶ τούτου Ὁδηγόν. Κεφ. ιδ'. 1 — 7 καὶ 12 — 13

συμβαίνει τοῦτο ἐνίοτε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παραδόσεως. Πρ' ν δ' ἀρχίσῃ ἡ παράδοσις καὶ αἱ ἀσκήσεις τῶν μαθημάτων, ἂς προετοιμάζωνται ὅλα τὰ ἀναγκαῖα, ὡς εἴπομεν (σελ. 50) ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων καὶ τοῦ διδασκάλου.

Ὡς πρὸς τὴν παράδοσιν δὲ τῶν μαθημάτων χρειάζεται νὰ κρατῆται μία καὶ καὶ ἡ αὐτὴ ὁδὸς πάντοτε. Διὰ τοῦτον τὸν λόγον οἱ πρὸς χρῆσιν τρόποι τῶν ἀσκήσεων, καὶ τὰ χρέη τῶν πρωτοσχόλων, θέλουν εἶσθαι γεγραμμένα εἰς πίνακας διὰ νὰ δίδωνται πρὸς ἀνάγνωσιν συχνάκις εἰς τοὺς τῆς ἡ: κλάσεως, καθὼς καὶ οἱ κανόνες τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν, καὶ τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα. Διὰ τούτου δ' ἔχουν νὰ γυμνάζωνται οἱ προχωρημένοι μαθηταὶ καὶ εἰς ἀνάγνωσιν τῶν χειρογραμμένων.

Βαθυτάτη σιωπὴ πρέπει νὰ ἐπικρατῇ καθ' ὅλον τὸν καιρὸν τῶν γινομένων εἰς τὰ θρανία ἀσκήσεων· καθ' ὅλον δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον πᾶς ψιθυρισμὸς εἶναι ἀπηγορευμένος.

Εἰς τὰς κατὰ χορείαν ἀσκήσεις δὲν πρέπει νὰ λαλῶσι μήτε μὲ πολλὰ χαμηλὴν, μήτε μὲ πολλὰ ὑψηλὴν φωνήν. Ἂν μεγαλοφωνῶσι, θέλουν ἀκούεσθαι ὑπὸ τῶν πλησίον χορειῶν· ἂν δὲ πάλιν λαλῶσι πολλὰ χαμηλὰ, οἱ τῆς αὐτῆς χορείας μαθηταὶ δὲν θέλουν εἰσακούεσθαι ἀναμέσον των.

Εἰς τὰς βαδίσεις προσέτι χρειάζεται μεγάλη εὐταξία. Οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ συμβαδίζωσι κατὰ βῆμα, χωρὶς νὰ κροτῶσι μὲ τοὺς πόδας των, οὐδὲ πρέπει ποτὲ νὰ στρέφωσιν ἔνθεν κακεῖθεν τὴν κεφαλήν των. Ὅλοι χρεωστοῦν μετὰ μεγάλης ἑτοιμότητος νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὸ πρόσταγμα τὸ διδόμενον εἰς αὐτοὺς, διότι εἰς τ' ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα πρέπει τὰ πάντα νὰ γίνωνται μετὰ ἑνότητος.

Ἂς μὴ στοχάζεται δὲ ὁ διδάσκαλος ὅτι πρέπει νὰ λαλῇ πολὺ, ἢ νὰ φωνάζῃ μεγάλως, διὰ νὰ σιγήσωσιν οἱ μαθηταί του. ἐξεναντίας ἐπαρατηρήθη ὅτι, ὅπου ὁ διδάσκαλος λαλεῖ πολλὰ, ἐκεῖ καὶ οἱ μαθηταὶ εἶναι πλέον θορυβώδεις. Πρέπει

οἱ λόγοι τοῦ διδασκάλου νὰ ἦναι σπάνιοι, τότε λαλῶν ἀκούεται. Ἂς λαλῇ καὶ μὲ σιγανὴν φωνὴν, ὅλων αἱ ἀκοαὶ θέλουν εἶσθαι προσεκτικαὶ πρὸς αὐτόν. Καὶ ὅταν ἔχῃ τίποτε νὰ παραγγείλῃ, ἢ νὰ παρατηρήσῃ εἴς τινας τῶν μαθητῶν, ἂς μὴ φωνάζῃ ἀπὸ τὸν τόπον του, ἀλλ' ἂς πέμπῃ τὸν γενικὸν πρωτόσχολον νὰ τὸ εἴπῃ εἰς τὸν παθητὴν μὲ χαμηλὴν φωνὴν, ἢ ἂς πηγαίνῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος. Πολὺ μᾶλλον δὲν εἶναι χρεία κανὲν τῶν παιδίων νὰ φωνάζῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν τόπον του διὰ νὰ ζητήσῃ τίποτε· ἂς ἀνατείνῃ τὴν χεῖρα, ὡς εἴπομεν, ἢ ἂς προσμένῃ νὰ διαβῇ ἀπ' ἐκεῖ ὁ διδάσκαλος ἢ ὁ γενικὸς πρωτόσχολος, διὰ νὰ λαλήσῃ. Διὰ τὴν σιγὴν ταύτην προσέτι παραγγέλλεται νὰ μὴν ἦναι γύρῳ τοῦ σχολείου ἐργαστήρια θορυβώδη, μηδὲ ἄνθρωποι συνειθισμένοι νὰ φωνάζωσιν ὅλ' ἡμέρα, νὰ τραγῳδῶσι κτλ. Διὰ τῆς ἐπιμόνου διατηρήσεως τῆς σιωπῆς θέλει ἔχει τις καὶ σχολεῖον ἐν καλῇ τάξει, καὶ μαθητὰς ἡσύχους. Περιπλέον αὕτη ἡ σιγὴ εἶναι ὁ οὐσιώδης κανὼν εἰς πᾶν σχολεῖον, καὶ ἐκεῖνος, ὅστις πρὸ πάντων πρέπει νὰ φυλάσσηται.

Παρομοίως ὁ διδάσκαλος ἂς ἦναι πάντοτε ὁ αὐτός· ἀδυσωπήτως ἂς τιμωρῇ τὴν κακὴν πρᾶξιν, καὶ ἀμερολήπτως ἂς ἀνταμείβῃ τὴν καλήν· ἀλλ' ἂς μὴ ἀνταμείβῃ μηδ' ἂς τιμωρῇ ἀπερισκέπτως. Αἱ προσταγαὶ αὐτοῦ ἂς ἦναι ἀπαράβατα διατάγματα· ἂς περιστοιχῆται πάντοτε μὲ τὸ χρεωστούμενον εἰς αὐτὸν σέβας· οἱ μαθηταί του ἂς τὸν ἀγαπῶσιν, ἀλλ' ἂς τὸν φοβῶνται ἐνταὐτῷ, καὶ ἂς τὸν σέβωνται.

Ἐὰν ὁ διδάσκαλος θέλῃ νὰ πηγαίνῃ πάντοτε κακῶς τὸ σχολεῖόν του, πρέπει νὰ ἀφοσιωθῇ ὅλως διόλου εἰς αὐτό. ὅθεν ἡ ἐπιστασία του ἂς μὴ σμικρύνεται ποτέ. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς παραδόσεως ἂς μὴ καταγίνεται αὐτὸς εἰς ἐγγραφὰς ἢ διορθώσεις ἐπὶ τῶν καταστίχων (αἵτινες πρέπει νὰ γίνωνται εἰς ἄλλας παρὰ τὰς τῶν παραδόσεων ὥρας) ἢ εἰς ἄλλο τι ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς μα-

θητὰς, μηδὲ ἂς διαμένῃ πάντοτε εἰς τὸ γραφεῖόν του. Ναὶ μὲν χρεωστεῖ νὰ εὑρίσκηται εἰς αὐτὸ συχνάκις, ἐπειδὴ ἐκεῖθεν ἐμπορεῖ ὡς ἐκ περιωπῆς νὰ βλέπῃ ὅ,τι γίνεται μέσα εἰς τὸ διδακτήριον· πλὴν ἔχει χρέος νὰ περιέρχηται πολλάκις τὰ θρανία καὶ τὰ ἡμικύκλια, οὐ μόνον διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸς τὰς προασκήσεις καὶ ἐπαναλήψεις, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ βεβαιόνηται ἀφ' ἑαυτοῦ, ἂν τὰ πάντα ἐκτελῶνται, ὡς πρέπει, ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων.

Συστήνομεν εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ τοῦτο· νὰ μὴν ἀρχίζωσι διεξοδικὰς ὁμιλίας περὶ τῶν ἔργων των λαλοῦντες μὲ τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸ σχολεῖον· διότι, ἐνῷ αὐτοὶ συνδιαλέγονται, τὰ τοῦ σχολείου δὲν θέλουν πηγαίνει τόσον καλά. Πρὸ τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων ἢ μετὰ τὴν παράδοσιν, ἐμπορεῖ ὁ διδάσκαλος νὰ ἐξηγῆται μὲ τοὺς παρόντας περὶ τῶν τοιούτων, ἂν ἐρωτᾶται. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον καιρὸν μόνον πρέπει προσέτι νὰ ἐγγράφῃ καὶ τοὺς παρουσιαζομένους νέους μαθητὰς ὑπὸ τῶν γονέων ἢ τῶν συγγενῶν των, καὶ νὰ ἐπιθεωρῇ τὰ τῶν καταστίχων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι δὲν πρέπει οὐδὲ νὰ δέχηται συχνάκις εἰς τὸ σχολεῖόν του ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων ἡ παρουσία ἐμπορεῖ ν' ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν τῶν παίδων. Ἤθελε δὲ εἶσθαι κατὰ πολλὰ ἐπίμεμπτος, ἂν αὐτὸς, ἐνίοτε ἐλλείπων ἀπὸ τὸ σχολεῖον τὰς διωρισμένας ὥρας τῶν μαθημάτων, ἄφινεν εἰς τὸν τόπον του τὴν σύζυγόν του, ἢ ἄλλον μὴ ἔχοντα ἐπὶ τῶν μαθητῶν μηδεμίαν ἰσχὺν ἢ βαρύτητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν λοιπῶν χρεῶν τοῦ δημοδιδασκάλου.

Ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος, τὸ ὁποῖον ἀναδέχεται ὁ δημοδιδάσκαλος, γινόμενος αὐτὸς κοινὸς παιδονόμος καὶ ἀνα-

τροφεὺς τῶν τέκνων τῶν πολιτῶν, ἔχει καὶ ἄλλα χρέη νὰ ἐκπληρώσῃ ὡς πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν του, ὡς πρὸς τὰς προϊσταμένας του ἀρχὰς, καὶ ὡς πρὸς τὸν ἑαυτόν του.

§. 1. Ὡς πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν.

Συμφέρει ὁ διδάσκαλος νὰ χαίρῃ τὴν ὑπόληψιν τῶν δημοτῶν μετὰ τῶν ὁποίων συζῇ, καὶ τῶν ὁποίων τοὺς παῖδας διδάσκει· ἄλλως θέλει στερεῖσθαι τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην τῶν διδασκομένων, καὶ ὅλοι οἱ καταβαλλόμενοι πρὸς τὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν κόποι του θέλουν ματαιόνεσθαι. Δὲν ἐννοοῦμεν δὲ ὅτι πρέπει, θηρεύων τὴν εὔνοιαν τῶν γονέων, ἢ κολακεύων τοὺς μαθητὰς νὰ κάμῃ τυφλῶς ὅλα αὐτῶν τὰ θελήματα· χρεωστεῖ νὰ ἔχῃ ὡς ὅρον ἀπαράβατον διαγωγῆς τοὺς κανονισμοὺς καὶ τὰς διατάξεις, φερόμενος πρὸς πάντας ἐξ ἴσου, καὶ ἐξ ἴσου ἐπιμελούμενος τὴν πρόοδον τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν μαθητῶν· ἔπειτα δὲ πρέπει καὶ νὰ γνωρίζῃ ποῦ καὶ πότε χρεωστεῖ νὰ ἐπιμένῃ μετὰ σταθερότητος εἰς ἐκτέλεσιν τῶν διατεταγμένων, καὶ ποῦ καὶ πότε νὰ ὑπενδίδῃ ἢ καὶ νὰ χαρισθῇ, ὅπου μάλιστα πρόκειται λόγος περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κανονικῶν δικαιωμάτων· διότι, ἂν κάμῃ τινὰ παράβλεψιν ὡς πρὸς τοῦτο, θέλει δεικνύει, ὅτι ἄλλο συμφέρον ἀνώτερον δὲν ἔχει παρὰ τὸν κοινὸν φωτισμὸν ἐπίσης ὅλων τῶν μαθητῶν του.

Χρεωστεῖ νὰ ἐπισκέπτηται συχνάκις τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν του, πλουσίους ἢ πένητας,, καὶ νὰ πληροφορῆται περὶ τῆς κατ' οἶκον διαγωγῆς τῶν τέκνων των· νὰ συμβουλεύῃ πᾶν ὅ,τι συντείνῃ εἰς τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνατροφὴν αὐτῶν· νὰ παραστήνῃ εἰς τοὺς γονεῖς πόσον βλάπτωσι τὰ τέκνα των, ἐὰν δὲν φροντίζωσι νὰ στέλλωσιν αὐτὰ τακτικῶς εἰς τὸ σχολεῖον, ἢ ἂν τὰ παραβλέπωσι περιφερόμενα μέσα εἰς τοὺς δρόμους. Καὶ ἂν ποτέ τις μαθητὴς ἀσθενήσῃ, χρεωστεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὸν, ὄχι διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸς τὸν ἰατρὸν, ἀλλ'

λὰ διὰ νὰ δώσῃ κἀμμίαν συμβουλὴν, εἰς τοὺς χωρικοὺς μάλιστα, συντείνουσαν εἰς τὴν ταχεῖαν τοῦ πάσχοντος ἀνάῤῥωσιν. Ὁ διδάσκαλος ἐμπορεῖ νὰ γνωρίζῃ καλλήτερα ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς γονεῖς καὶ τὰ μέσα τὰ διαιτητικὰ, καὶ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ ἀσθενὴς, καὶ τὴν ἀνάγκην, τὴν ὁποίαν ἐμπορεῖ νὰ ἔχῃ τῆς τοῦ ἰατροῦ ἐπισκέψεως. Εἰς ταῦτα ἐμποροῦν νὰ ἦναι ἀναγκαῖαι καὶ ὠφέλιμαι αἱ συμβουλαὶ τοῦ διδασκάλου.

Τὰς δὲ ἐπισκέψεις ταύτας δὲν πρέπει νὰ κάμῃ μόνον εἰς τοὺς πλουσίους καὶ δυνατοὺς, οὔτε τὰς περιποιήσεις του νὰ δεικνύῃ εἰς μόνα αὐτῶν τὰ τέκνα· χρεωστεῖ νὰ θεωρῇ ὅλους τοὺς γονεῖς καὶ ὅλους τοὺς μαθητάς του ἴσους, ἔχοντας ἐξ ἴσου τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῶσι παρὰ τοῦ διδασκάλου τὴν αὐτὴν ἀγάπην, ὁμοίαν διδασκαλίαν, καὶ ἴσην ἐπιμέλειαν καὶ περιποίησιν καὶ φροντίδα. Ἡ πρὸς τοὺς δυνατοὺς καὶ πλουσίους φροντὶς τοῦ διδασκάλου θέλει νομίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀδυνάτων χάρις, ἡ κολακεία ἐρεθίζουσα αὐτούς· ἡ δὲ καὶ πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐπιμέλεια λογίζεται καλοκἀγαθία, καὶ φιλανθρωπία ὑποχρεόνουσα τοὺς πάντας.

Μετὰ μεγάλης προσοχῆς πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τὰς διενέξεις καὶ τὰ σκάνδαλα. Δὲν πρέπει νὰ λαμβάνῃ ποτὲ μέρος εἰς τὰς ἐπιτοπίους φατρίας καὶ τὰ πάθη, ἀλλὰ μάλιστα χρεωστεῖ ν' ἀποφεύγῃ πᾶν ὅ,τι ἐμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν παραμικρὰν ὑποψίαν εἰς τοῦτο· δὲν πρέπει νὰ τὸν μέλλῃ τί εἶπεν ὁ δεῖνα περὶ τοῦ δεῖνος, ἢ τί γίνεται περὶ δημοτικῶν ἀρχῶν, ἢ εἰς τὴν δεῖνα οἰκογένειαν. Αὐτὸς χρεωστεῖ νὰ φέρηται πρὸς πάντας φιλικῶς, καὶ νὰ περιορίζηται εἰς τὰ διδασκαλικά του καθήκοντα, δίδων καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὸ παράδειγμα τῆς χρηστοηθείας καὶ τῆς τιμιότητος. Καὶ ἂν ποτε συμπέσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς λόγους ἢ διενέξεις μέ τινα, δὲν εἶναι πρέπον νὰ μεταχειρίζηται ἐκφράσεις κακπηλικὰς ἢ βαναύσους, οὐδὲ νὰ ἐμβαίνῃ εἰς λογομαχίας καὶ συζητήσεις παιγνιώδεις θυμώνων καὶ ὀργιζόμενος. Ἀλλὰ δὲ

καὶ συνδιαλεγόμενος μὲ τὴν ἀπαιτουμένην σεμνοπρέπειαν καὶ μετριοπάθειαν θέλει ἐμπνέει περισσότερον σέβας, καὶ δὲν θέλει δίδει ἀφορμὰς εἰς ἔχθρας καὶ μίση κατ' αὐτοῦ· ἂν δέ ποτε καὶ ἀκουσίως τῷ δοθῇ πρός τινα κἀμμμία ἀφορμὴ δυσαρεσκείας, αὐτὸς χρεωστεῖ πρῶτος νὰ ζητήσῃ τὴν διάλυσιν αὐτῆς· διότι ἡ δυσαρέσκεια φέρει ψυχρότητα· ἡ δὲ ψυχρότης διαμένουσα καταντᾷ εἰς ἔχθραν· ἡ δ' ἔχθρα εἰς δυσμένειαν.

Ἐν γένει εἰς τὰς μετὰ τῶν πολιτῶν συναναστροφάς του πρέπει νὰ φέρηται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς χρηστοηθείας καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου· αἱ μετ' αὐτῶν συνδιαλέξεις πρέπει νὰ περιστρέφωνται κυρίως εἰς τὰ τοῦ ἔργου του· νὰ δεικνύῃ εἰς τοὺς γονεῖς τὸ ἐκ τῆς χρηστῆς ἀνατροφῆς προερχόμενον ὄφελος εἰς τὰ τέκνα των, καὶ τοὺς τρόπους, τοὺς ὁποίους μετχειριζόμενοι καὶ αὐτοὶ, ἐμποροῦν νὰ συμπράξωσι μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Εἰς συμπόσια καὶ εἰς γάμους προσκαλούμενος χρεωστεῖ νὰ μὴ λησμονῇ ποτε τὸν ὁποῖον φέρει διδασκαλικὸν χαρακτῆρα. Λυτὸς δὲν πρέπει νὰ φαίνηται ποτὲ ὁ ἀρχηγὸς ἢ ὁ προκαλεστὴς τῆς εὐθυμίας, οὐδὲ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς πράξεις ἀπρεπεῖς ἢ εἰς λόγους ἀσέμνους, ἀλλ' οὐδὲ πάλιν νὰ μένῃ αὐτὸς μόνος σκυθρωπὸς ἢ σοβαρὸς ἐν τῷ μέσῳ τῶν εὐθυμούντων. Ἐμπορεῖ νὰ συμφάγῃ καὶ νὰ συμπίῃ μετρίως, καὶ νὰ συνδιαλεχθῇ σεμνοπρεπῶς μὲ τοὺς παρακαθημένους, χωρὶς νὰ πέσῃ εἰς λόγους ἢ εἰς πράξεις ἀτυμβιβάστους μὲ τὸν χαρακτῆρά του· καὶ ν' ἀποσυρθῇ δὲ ἐνωρὶς εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ τῇ ἐπαύριον κατὰ τὴν ὡρισμένην ὥραν νὰ εὑρεθῇ εἰς τὸ σχολεῖόν του.

Ἐὰν τύχῃ νὰ ἔχῃ καὶ σύζυγον, χρεωστεῖ νὰ διαγράψῃ καὶ εἰς αὐτὴν τοὺς αὐτοὺς ὅρους τῆς διαγωγῆς καὶ τῆς συμπεριφορᾶς· χρεωστεῖ μάλιστα νὰ φροντίσῃ καὶ περὶ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς αὐτῆς καὶ παιδείας· Διότι, ἐὰν ἡ σύζυγος τοῦ διδασκάλου δύναται νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν κορασίων τοῦ τόπου, τότε θέλει φέρει διπλοῦν κέρδος εἰς τὸν διδάσκα-

λον, καὶ αὔξησιν ἐν ταὐτῷ τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης τῶν πολιτῶν.

§ 2. *Ὡς πρὸς τὰς προϊσταμένας Ἀρχάς.*

Αἱ προϊστάμεναι ἀρχαὶ τοῦ δημοδιδασκάλου ἐπιτοπίως εἶναι αἱ ἐπιθεωρητικαὶ ἐπιτροπαὶ, αἱ κατὰ καιροὺς διοριζόμεναι ἐξεταστικαὶ, ἡ Δημαρχία, ἔπειτα καὶ οἱ διοικηταὶ, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀνώτεραι ἀρχαί· ἀλλὰ τὰς σχέσεις τοῦ διδασκάλου πρὸς αὐτὰς καὶ τὰ χρέη ὁρίζουσιν οἱ νόμοι καὶ τὰ περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως Β. Διατάγματα καὶ αἱ διατάξεις, μὲ τὰ ὁποῖα χρεωστεῖ ὁ δημοδιδάσκαλος πάντοτε νὰ συμμορφόνεται (1).

---

(1) Οἱ δημοδιδάσκαλοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν των ἀναφέρονται πρὸς τὰς δημοτικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς διοικητικὰς, πρὸς τὸ Γενικὸν ἐπὶ τῶν δημοτ: σχολείων Διευθυντήριον καὶ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, γράφοντες ἐπὶ εὐτήμου μὲν χάρτου, ἐὰν ἡ αἴτησίς των ἀποβλέπῃ προσωπικόν τι αὐτῶν συμφέρον, ἐπὶ ἁπλοῦ δὲ χάρτου, ἀκερσίου φύλλου καὶ ἡμικλάστου, ἐὰν ἀποβλέπῃ τὴν ὑπηρεσίαν. Κατὰ πρῶτον δὲ ὁ διοριζόμενος εἰς σχολεῖον, ἢ μετατιθέμενος, ἀναφέρεται εἰς τὸ Διευθυντήριον, ἐκθέτων τὴν κατάστασιν τοῦ ὑπηρεσίου παρέλαβε σχολείου, ἐπισυνάπτων καὶ κατάλογον τοῦ εὑρεθέντος ὑλικοῦ, (ὑπογεγραμμένον παρὰ τοῦ παραδόντος) τὴν πρόοδον εἰς ἣν εὑρέθησαν οἱ μαθηταί, τὴν τάξιν τῆς διδασκαλίας, τὴν ἡμέραν τῆς ἐναρξέως τῶν χειῶν του κτλ. καὶ ἐξακολουθεῖ ἀναφέρων πᾶν ὅ,τι ἔκτακτον συμβαίνει εἰς τὸ σχολεῖόν του, πέμπων κατὰ μῆνα τακτικῶς μηνιαῖον ἔλεγχον τῆς καταστάσεως τοῦ σχολείου καὶ κατὰ τριμηνίαν τὸν τριμηνιαῖον, καὶ ἑξαμηνίαν δὲ, τὸν ἔλεγχον τῆς προόδου, τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἑξαμηνιαίων ἐξετάσεων, καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους τὴν ἐτησίαν ἔκθεσιν. Περὶ δὲ τῶν ἀναγκῶν τοῦ σχολείου ἀναφέρεται κατὰ πρῶτον εἰς τὸν Δήμαρχον, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν Ἔπαρχον, καὶ τέλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὅταν δὲν ἴδῃ κἀνὲν ἀποτέλεσμα ἐκ τῶν προηγουμένων ἀναφορῶν αὐτοῦ. Πᾶν δ' ὅ,τι, ἀποβλέπον ἐν γένει ὅλους τοὺς μαθητὰς ἢ τὸ σχολεῖον, πρέπει κοινῶς νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς τοὺς γονεῖς, κοινοποιεῖται δημοσίᾳ, κατ' αἴτησιν τοῦ διδασκάλου, παρὰ τῆς ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῆς δημαρχίας. Ὅσας δὲ διαταγὰς τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν λαμβάνουσιν οἱ δημοδιδάσκαλοι, καὶ μάλιστα τοῦ ὑπουργείου τὰς ἐγκυκλίους ὁδηγίας, ὀφείλουν νὰ φυλάττωσιν εἰς μέρος ἴδιον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ σχολείου ἀναπολίτοντες, καὶ ἴδιον κατάστιχον τῆς ἐγγραφῆς αὐτῶν νὰ κρατῶσιν εἰς εἶδος πρωτοκόλλου. Εἰς τοῦτο δὲ, διηρημένον κατὰ στήλας, ἐμφαίνονται ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐγγράφου, τὸ ὄνομα τῆς

Πρὸς ὅλους ἐν γένει τοὺς προϊσταμένους αὐτοῦ, ἢ ἀναφερόμενος ἢ συνδιαλεγόμενος, πρέπει νὰ προσφέρηται μὲ τὸ ὀφειλόμενον σέβας καὶ τὴν εὐπείθειαν· εἰς δὲ τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς χρεωστεῖ πάντοτε νὰ ἔχῃ καὶ νὰ δεικνύῃ τὴν ὀφειλομένην ὑπόληψιν. Ὁσάκις παρουσιασθῶσιν εἰς τὸ σχολεῖόν του, ἢ πρὸς ἐπιθεώρησιν τοῦ σχολείου ἢ πρὸς ἐξέτασιν τῶν μαθητῶν, ἐντίμως πρέπει νὰ τοὺς ὑποδέχεται, καὶ εὐχαρίστως καὶ εὐπρεπῶς νὰ ἀπαντᾷ εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις των· καὶ ἂν τινας παρατηρήσεις κάμωσιν, ἢ ἀπαιτήσεις προτείνωσιν, ἀφορώσας τὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐκτελέσεως τῶν χρεῶν αὐτοῦ, θέλει δώσει τοὺς λόγους ἢ δείξει τὰς διατάξεις, ἕνεκα τῶν ὁποίων ὑποχρεοῦται νὰ πράττῃ κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον. Ἀναγώγων καὶ χυδαίων ἀνθρώπων ἴδιον εἶναι αἱ ἀπρεπεῖς ἐκφράσεις, αἱ ἀπαυθαδειάσεις, αἱ ἔριδες, καὶ αἱ ὕβρεις πρὸς οἱονδήποτε ἄνθρωπον, πολὺ πλέον πρὸς ἄνδρας φέροντας ἐπίσημον πρόσωπον ἀρχῆς. Μὲ γλυκεῖς λόγους καὶ πειστικοὺς θέλει κάμει τὰς αἰτήσεις του ὁ διδάσκαλος πρὸς ταύτας τὰς ἀρχὰς, ἀποδεικνύων τὴν ἀνάγκην, καὶ μὴ εἰσακουόμενος θέλει ἀναφερθῆ κατὰ τὸ χρέος του εἰς τὰς ἀνωτέρας ἀρχάς· ἀλλὰ πρέπει νὰ προσέχῃ καλῶς νὰ μὴ προσβάλλῃ τὰς ἐπιτοπίους, μηδὲ νὰ ζητῇ ν' ἀμαυρώσῃ τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν, ἢ νὰ ἐρεθίσῃ τοὺς συνδημότας των ἐναντίον αὐτῶν. Τοιαύτη διαγωγὴ ἔχει μέχρι τέλους νὰ ἐπιφέρῃ βλάβην καὶ ζημίας εἰς αὐτὸν τὸν δημοδιδάσκαλον.

Ἀφορμὰς δυσαρεστήσεων δίδουσιν οἱ δημοδιδάσκαλοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τὰς ἀπαιτήσεις των ὡς πρὸς τὰς ἐλλείψεις τῶν ἀναγκαίων τοῦ σχολείου, ἢ τοῦ μισθοῦτων, (ὅπου μισθοδοτοῦνται ἐκ τῶν δημοτικῶν ταμείων), καὶ τῶν διδάκ-

---

ἐκδύσης αὐτὴ ἀρχῆς, καὶ ἡ περίληψις τῆς ὑποθέσεως. Εἰς ἄλλας κατόπιν στήλας σημειοῦνται ἡ ἐποχὴ καὶ ἡ περίληψις τῆς ἐνεργείας ἢ τῆς ἀπαντήσεως, ἂν δοθῇ.

τρων. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι οἱ περισσότεροι δυσαρεστοῦσι διὰ τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον κάμνουν αὐτὰς τὰς ἀπαιτήσεις, μᾶλλον, ἢ δι' αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀπαιτούμενα. Ὅταν εὐφήμως, ἡσύχως, εὐπρεπῶς καὶ πειστικῶς ἐκτεθῇ ἡ ἀνάγκη πράγματός τινος μεταξὺ ἀνθρώπων φρονίμων, οὐδεμία δίδεται εὐκόλως ἀφορμὴ δυσαρεσκείας.

Ὁ διδάσκαλος, εἰς μὲν τὰς ἀπαιτήσεις τὰς ἀποβλεπούσας τὸ ἴδιόν του πρόσωπον, συμφέρει νὰ ἦναι προσεκτικὸς, συγκαταβατικὸς καὶ μέτριος, ὥστε νὰ μὴ δεικνύῃ ὅτι καταπιέζεται ἀπὸ συμφέρον ἢ ἀπὸ ἰδιοτέλειαν· θέλει κερδήσει πολὺ περισσότερον, φέρ' εἰπεῖν, ἐὰν δείξῃ ὅτι ὑπομένει καιρὸν τινα πρὸς λῆψιν ὁλοκλήρου τοῦ μισθοῦ του, ὅταν διὰ τὴν ἀνέχειαν τοῦ δημοτικοῦ ταμείου δὲν τὸν λαμβάνῃ τακτικῶς, ἢ ἂν φανῇ συγκαταβατικὸς εἰς τὰ δίδακτρα, μάλιστα ὡς πρὸς τοὺς ἀπόρους. Ταῦτα δὲ ποτὲ αὐτὸς δὲν πρέπει νὰ τάξῃ, ἀλλὰ τὸ δημοτικὸν συμβούλιον κατὰ τὸν νόμον, καὶ τὴν διάταξιν αὐτὴν, ἢ τὴν διατίμησιν, πρέπει νὰ ἔχῃ τοιχοκολλημένην εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ὑπογεγραμμένην παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς. Μὲ ταῦτα ἐπισύρει περισσότερον πρὸς ἑαυτὸν τὴν εὔνοιαν τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἀπόρων. Εἰς δὲ τὰς ἀπαιτήσεις τὰς ἀποβλεπούσας τὰς ἀνάγκας τοῦ σχολείου χρεωστεῖ μὲν νὰ ἦναι ἀπαιτητικὸς, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικὸς ἐνταὐτῷ, στοχαζόμενος καὶ τὸ ἄπορον τῶν δήμων. Πρέπει ν' ἀπαιτῇ τ' ἀναγκαῖα, καὶ νὰ ἐξοικονομῇ αὐτὰ ἀναλόγως τῶν χορηγουμένων μέσων. Καλὸν εἶναι βέβαια νὰ ἔχῃ τις ὅλα λαμπρὰ καὶ πολυτελῆ, καὶ ἐντελῆ· ἀλλ' ὅταν οἱ τρόποι δὲν ὑπάρχωσι, τότε εἶναι ἴδιον ἔργον τῆς ἱκανότητος τοῦ διδασκάλου νὰ ἐξοικονομήσῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ σχολείου του κατὰ τὰ διατεταγμένα, μὲ ὀλιγώτερα ἔξοδα καὶ μὲ τὰ προχειρότερα μέσα, καὶ νὰ μὴ κάθηται ἄπρακτος μεμψιμοιρῶν καὶ αἰτιώμενος τὸν δεῖνα ἢ δεῖνα. Τὸ νὰ πορισθῇ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἄφευκτα εἰς τὸ σχολεῖόν του δὲν εἶναι πρᾶγμα δυσκατόρθωτον· εἰς αὐτὰ ἂς περιορίζεται συμ

μορφούμενος μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ δήμου καὶ μὲ τὴν τοῦ διδακτηρίου, ἕως οὗ τύχῃ περισσοτέρας εὐπορίας καὶ τελειοτέρων μέσων. Δὲν πρέπει, ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ ζητῇ τὰ ὑπὲρ δύναμιν, διότι τότε κινδυνεύει νὰ μὴ λαμβάνῃ καὶ τὰ κατὰ δύναμιν, μήτε νὰ ἐπιχειρίζηται πολυδαπάνους μεταῤῥυθμίσεις, ἢ ἄλλας τροποποιήσεις, τὰς ὁποίας ἢ δὲν θέλει δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ ἕως τέλους, ἢ ἄλλος ἀνώτερός του, εὑρίσκων μὴ προσφόρους, θέλει τὸν βιάσει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ πρῶτα, διότι ἀμφότερα ταῦτα προσάπτουσι μῶμον καὶ ἀνυπολἠψίαν εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ δημοδιδασκάλου.

§. 3. *Ὡς πρὸς τὸν ἑαυτόν του.*

Τὸ πρώτιστον χρέος παντὸς τιμίου ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἠθικὴ αὐστηρότης, ἤγουν ἡ τῶν ἠθικῶν του καθηκόντων ἐκπλήρωσις πρὸς τὸν Θεὸν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν κανόνων τῆς χριστοπρεπείας καὶ τῆς συμπεριφορᾶς. Ὁ διδάσκαλος, ὁ διοριζόμενος δημόσιος ἀνατροφεὺς καὶ ἐκπαιδευτὴς τῆς νεολαίας, χρέος ἔχει ὑπὲρ πάντα ἄλλον νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ πράσσῃ αὐτὰ τὰ καθήκοντα, ὥστε καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ νὰ γίνηται ὁδηγὸς καὶ ὑπόδειγμα τῶν διδασκομένων. Μαθητευόμενοι οἱ διδάσκαλοι, βέβαια διδάσκονται καὶ τὰ καθήκοντα τῆς ἠθικῆς, καὶ εἰς τὰ τῆς συμπεριφορᾶς ὁδηγοῦνται· ὡς ἄνθρωποι ὅμως καὶ αὐτοὶ ἔχουσιν ἐλαττώματα κεκτημένα, καὶ κακὰς ἕξεις, ἢ ὡς ἐκ τῆς παιδιόθεν ἀνατροφῆς ἢ ὡς ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας των· ἀλλὰ τὸ ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ἐναγκαλίζονται, ἀπαιτεῖ νὰ ἔχωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερα ἐλαττώματα διὰ νὰ ἦναι καὶ τὸ τελειότερον ὑπόδειγμα τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀρετῆς.

Κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μαθητεύσεώς των διδάσκονται παρομοίως τὰς γνώσεις, ὅσας ἀπαιτεῖ ὁ νόμος νὰ γνωρίζωσι διὰ νὰ τὰς διδάξωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ ἀνάλογα δημοτικὰ σχολεῖα,

καὶ τὸν τρόπον προσέτι τῆς διδασκαλίας καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παιδαγωγικῆς. Μ' ὅλον τοῦτο οἱ ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ σχολείου, φέροντες καὶ πιστοποιητικὸν ἀνὰ χεῖρας τῶν ὁποίων ἐσπούδασαν μαθημάτων καὶ τῆς ἱκανότητός των, λείπονται πολὺ ἀκόμη ἀπὸ τοῦ νὰ ἐννοήσωσι καλῶς καὶ τὴν σχέσιν τῶν ὅσων ἀπέκτησαν γνώσεων, καὶ τὴν κατάλληλεν χρῆσιν αὐτῶν. Σύντονος μελέτη τῶν ὅσων ἔμαθον, καὶ πεῖρα μακρὰ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν θέλει δώσει εἰς αὐτοὺς διδασκαλικὴν ἱκανότητα· ὅσοι δὲ στοχάζονται ὅτι, ἅμα λάβωσι τὸ πιστοποιητικὸν τῶν ὅσων ἀπέκτησαν γνώσεων εἰς τὸ σχολεῖον, ἐτελείωσαν πλέον καὶ τὰς μελέτας των, ἐκεῖνοι μετ' ὀλίγον καιρὸν λησμονοῦσι καὶ τὰ ὅσα ἔμαθον, ὀπισθοδρομοῦσιν ἀντὶ νὰ προοδεύσωσι, καθὼς ἡ πεῖρα μᾶς ἀπέδειξε τοῦτο εἰς πολλοὺς γενόμενον. Εἰς τὰ σχολεῖα μανθάνεται κυρίως τὸ πῶς δεῖ σπουδάζειν· μετὰ τοῦτο ἀποκτᾶται ἡ σπουδὴ διὰ τῆς ἰδίας μελέτης. Καὶ καθὼς εἰς ὅλας τὰς τέχνας οἱ μαθητευόμενοι διδάσκονται τὰς ἀρχὰς αὐτῆς, καὶ ἔπειτα διὰ τῆς πολυχρονίου ἀσκήσεως τελειοποιοῦνται εἰς αὐτήν· παρόμοια καὶ οἱ μαθητευόμενοι τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, διὰ τῆς μετέπειτα μελέτης καὶ τῆς πολυχρονίου πείρας βελτιούμενοι, ἀποκαταστήνονται ἱκανοὶ καὶ ὠφέλιμοι διδάσκαλοι εἰς τοὺς μαθητάς των.

Ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του λοιπὸν ὁ διδάσκαλος χρέος κυριώτατον ἔχει πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἠθικὴν ἑαυτοῦ καὶ τὴν διανοητικὴν βελτίωσιν. Δυσπιστῶν εἰς τὴν ἱκανότητά του, μετριοφρονῶν εἰς τὰς γνώσεις του, προσέχων καὶ ἐξετάζων συχνάκις καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ ἦθος, καὶ τὰς ἕξεις καὶ τοὺς τρόπους τῆς συμπεριφορᾶς του, καὶ ἔχων ἰσχυρὰν θέλησιν εἰς τὸ ν' ἀποκόψῃ ὁποιανδήποτε κακὴν ἕξιν ἔχει, καὶ ἐπιμονὴν εἰς τὴν τακτικὴν μελέτην, θέλει δυνηθῆ νὰ κατορθώσῃ καὶ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἤθους του, καὶ τὴν αὔξησιν τῶν γνώσεών του, γινόμενος τῷ ὄντι ἱκανὸς καὶ ἄξιος διδάσκαλος.

Θέλει δὲ βελτιόνει καὶ αὐξάνει τὰς γνώσεις του, ἐὰν πορι-
ζόμενος τὰ ἀναγκαῖα βιβλία μελετᾷ τακτικῶς τὰ διάφορα
εἰς αὐτὸν χρήσιμα μαθήματα· ἐὰν καθ' ἑκάστην σκέπτεται,
καὶ μελετᾷ πῶς δύναται νὰ διδάξῃ τὸ δεῖνα ἢ δεῖνα μάθημα
ἀκριβέστερα καὶ εὐληπτότερα ἐκφραζόμενος, καὶ ὁποίαν ἠθικὴν
ἐφαρμογὴν δύναται νὰ κάμῃ αὐτοῦ πρὸς ἠθοποίησιν τῶν δι-
δασκομένων παιδίων· ἐὰν παρατηρῇ τὸν νοῦν καὶ τὸ ἦθος αὐ-
τῶν, καὶ τοὺς τρόπους, κατὰ τοὺς ὁποίους διδάσκει καὶ ἐκ-
παιδεύει αὐτούς, καὶ ὁποῖον ἀποτέλεσμα προξενεῖται εἰς τὴν
διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν ἑκάστου, ἀγωνιζόμενος νὰ ἐπι-
τύχῃ τοῦ σκοποῦ· ἐὰν συναναστρέφηται πεπαιδευμένους καὶ συν-
διαλέγεται περὶ τούτων· ἐὰν φροντίζῃ νὰ μάθῃ τίνες βελ-
τιώσεις ἔγειναν ὑπὸ ἄλλων εἰς τὰ τῆς διδακτικῆς, κοινωνῶν
τὰς ἰδέας του μετὰ τῶν εἰς τὰ πέριξ συναδελφῶν του, καὶ
βοηθούμενος ἐκ τῆς πείρας ἐκείνων εἰς τὸ νὰ ὑπερνικᾷ τὰ
ὅσα τυχαίνῃ ἐμπόδια, ἢ νὰ ἀποφεύγῃ τὰ ὅσα ἐκεῖνοι ἔκα-
μον σφάλματα. Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ αὐτὸς θέλει δυνηθῇ
νὰ γίνηται ἱκανώτερος ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, αὐξάνων καὶ
τελειοποιῶν τὰς πρὸς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα γνώσεις
του, ὡς ὑποχρεοῦται παρὰ τοῦ νόμου, καὶ εἰς τὸ σχολεῖόν
του θέλει δεικνύει προόδους ἀξίας τῆς ἐπιμελείας καὶ τῶν
ἀγώνων του.

Ὡς πρὸς τὴν βελτίωσιν δὲ τῆς ἠθικῆς του θέλει εὐδοκιμεῖ,
ἐὰν, προθυμούμενος μετὰ ἐπιμελείας καὶ ζήλου νὰ ἐκτελῇ τὰ
κοινωνικά του καθήκοντα καὶ τὰ τοῦ ἐπαγγέλματός του,
προσέχῃ ν' ἀποκόπτῃ ἀφ' ἑαυτοῦ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ προσ-
βάλλῃ ἢ νὰ ἐλαττόνῃ τὴν ὑπόληψιν τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγ-
γέλματος, καὶ ν' ἀποκτᾷ καὶ νὰ πράττῃ πᾶν ὅ,τι δύναται
νὰ αὐξήσῃ καὶ νὰ στερεώσῃ αὐτήν. Ἡ προσοχὴ αὐτοῦ εἰς
τοῦτο πρέπει νὰ ἦναι τοσαύτη, ὥστε καθ' ἑσπέραν νὰ συλλο-
γίζηται καθ' ἑαυτὸν, κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ ἀρχαίου σο-
φοῦ, τί ἔπραξα σήμερον, πῶς τὸ ἔπραξα, πῶς προσερέρθην

εἰς τὸν δεῖνα ἢ δεῖνα, τί χρέος ἔχων νὰ ἐκτελέσω δὲν τὸ ἐξετέλεσα. Τοιουτοτρόπως προσέχων καὶ στοχαζόμενος, εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ μὴ γίνηται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν κρείττων ἑαυτοῦ κατὰ πάντα.

Διὰ νὰ τιμᾷ δὲ καὶ τὸ ἐπάγγελμά του ὁ διδάσκαλος, διὰ νὰ ἑλκύῃ πρὸς ἑαυτὸν τὸ σέβας τῶν μαθητῶν, τὴν κοινὴν ὑπόληψιν τῶν γονέων καὶ τῶν συμπολιτῶν του, χρεωστεῖ πάντοτε νὰ φυλλάττῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ χαρακτῆρός του. Το κόσμιον, τὸ σεμνὸν, τὸ εὐπρεπὲς, τὸ τίμιον, τὸ φιλάληθες, πρέπει νὰ ἐνυπάρχῃ καὶ εἰς τὰ κινήματα, καὶ εἰς τοὺς λόγους, καὶ εἰς τὰς πράξεις, καὶ εἰς τοὺς τρόπους τῆς συμπεριφορᾶς του. Πρὸς πάντας πρέπει νὰ προσφέρηται ἡμέρως, φιλοφρόνως, καὶ εὐπροσηγόρως, ἀλλὰ σχέσεις καὶ φιλίας δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ, εἰμὴ μὲ μόνους τοὺς ἐντίμους. Δὲν ἐμπρέπουσιν εἰς τὸ ἐμβριθὲς ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου αἱ κακαὶ συναναστροφαί. Δὲν τιμᾶται ποτὲ ὁ διδάσκαλος, ἐὰν φαίνηται μεθύων ἢ κωμάζων, φλυαρῶν, ἢ αἰσχρολογῶν, ἢ χαρτοπαικτῶν, ἢ ἐνδιατρίβων εἰς καπηλεῖα καὶ καφφενεῖα, καὶ εἰς σφαιριστήρια, ἢ εἰς ἄλλα τῆς ἀσωτείας καὶ φαυλοβιότητος καταγώγια. Διότι δεν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐκτελῇ τὰ διδασκαλικὰ χρέη αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ σχολείου διδάσκων καὶ παραινῶν τοὺς μαθητὰς, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐνθυμῆται, καὶ ἔξω τοῦ διδακτηρίου, ὅτι εἶναι διδάσκαλος, καὶ ὅτι χρεωστεῖ νὰ γίνηται καὶ ἐμπράκτως καλὸν τῶν διδασκαλιῶν του παράδειγμα, ὄχι μόνον εἰς τοὺς μαθητὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν.

Καὶ ὁ ἐξωτερικὸς δὲ σχηματισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἑλκύει τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἄλλων. Ὅθεν ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ παραμελῇ οὐδὲ τοῦτο. Ἡ ἐνδυμασία του ἂς ἦναι ἁπλῆ, ἀλλὰ καθαρὰ καὶ σεμνοπρεπὴς, καὶ ἁρμόζουσα εἰς τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου. Δὲν πρέπει πούποτε νὰ παρουσιάζηται, πολὺ μᾶλλον εἰς τὸ σχολεῖον, χωρὶς τὴν συνήθη αὐτοῦ ἐνδυμασίαν, γυμνοπόδης ἢ ἐκβραχιονισμένος, ἢ ἀναμαλλιάρης,

ἢ φορῶν τὸ νυκτικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς· τὸ νὰ καπνίζῃ δὲ ἐντὸς τοῦ διδακτηρίου, ἢ νὰ φέρῃ ἐκεῖ τὸν σκύλλον του κτλ. ἀπαγορεύεται

Πρὸς δὲ τοὺς μαθητὰς χρεωστεῖ νὰ προσφέρηται μὲ ὅλην τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ διδασκαλικοῦ χαρακτῆρος. Αὐστηρὸς εἰς τὴν τήρησιν τῶν πειθαρχικῶν διατάξεων καὶ τῆς εὐταξίας, χρέος ἔχει νὰ ἦναι ἴσος, δίκαιος καὶ ἀμερόληπτος πρὸς πάντας ἐξ ἴσου πλουσίους καὶ πένητας ἀνεξαιρέτως, καὶ νὰ συγκαταβαίνῃ μὲ πατρικὴν ὀργὴν καὶ εἰς τὰς ἀδυναμίας τῆς τρυφερᾶς αὐτῆς ἡλικίας, νουθετῶν, καὶ προτρέπων, καὶ ἐπιπλήττων πατρικῶς, μὴ δεικνύων θυμὸν ἢ ὀργὴν, μὴ μεταχειριζόμενος λόγους ὑβριστικοὺς ἢ ἀπρεπεῖς, οὔτε ποινὰς ἄλλας παρὰ τὰς ὁρισθείσας.

Ἐκ τῶν εἰρημένων μέχρι τοῦδε κατανοεῖται, ὅτι ὁ διδάσκαλος τῆς τρυφερᾶς ταύτης ἡλικίας ἀπαιτεῖται νὰ ἦναι ὄχι μόνον γραμματισμένος, ἀλλὰ καὶ ἠθικώτατος, προικισμένος μὲ ὀρθὸν νοῦν, μὲ καρδίαν εὐαίσθητον καὶ συμπονητικὴν, μέ θέλησιν ἰσχυρὰν καὶ μὲ χαρακτῆρος εὐστάθειαν, μὲ δραστηριότητα καὶ μὲ καλὰς ἕξεις, ἀγαπῶν τὰ καθεστῶτα, τὴν εὐταξίαν, τὴν ἡσυχίαν, φλεγόμενος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διὰ τῆς ὀρθῆς ἐκπαιδεύσεως εὐτυχίαν τῶν ὁμοεθνῶν του, καὶ ὢν ἀφοσιωμένος εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ αἰσθανθῇ ἰδίαν τινὰ κλίσιν διὰ νὰ τὸ ἐναγκαλισθῇ αὐτοπροαιρέτως καὶ κατ' ἐπίγνωσιν· προγνωρίζων δηλαδὴ τίνας θυσίας ἔχει νὰ κάμῃ δι' αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα, εἰς πόσην αὐστηρότητα διαγωγῆς χρεωστεῖ ἑκουσίως νὰ ὑποβάλῃ ἑαυτὸν, καὶ πόσην ὑπομονὴν πρέπει νὰ ἔχῃ διὰ νὰ συνδιατρίβῃ μετὰ παιδίων, καὶ νὰ συγκαταβαίνῃ εὐχαρίστως χάριν αὐτῶν καὶ εἰς παραμικρότατα πράγματα, προσφερόμενος πάντοτε πρὸς αὐτὰ ἡμέρως καὶ πράως καὶ εὐνοϊκῶς, ὡς φιλόστοργος πατήρ. Ὅσις δὲν αἰσθάνεται ὅτι ἔχει τὰ ἄνω εἰρημένα προτερήματα, ἐκεῖνος ἂς ἔμβῃ εἰς κἀνὲν ἄλλο ςάδιον· εἰς τὸ διδασκαλικὸν δὲν θέλει εἶσθαι καλὸς νὰ προξενήσῃ μέγά τι ὄφελος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

ΚΕΦΑΛΙΟΝ Α'.

Παρατηρήσεις περὶ τῶν διαστάσεων ἑνός τινος διδακτηρίου ἀλληλοδιδακτικοῦ.

Ἐνταῦθα προσθέτομεν τὸν πίνακα, ὅστις ὡς εἴπομεν εἰς τὴν σελ: 16· δεικνύει τὰς διαστάσεις σχολείου τινος ἀλληλοδιδακτικοῦ δι' ὁποσουσδήποτε μαθητὰς, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου (ἴδε ὄπισθεν) γίνονται αἱ ἑξῆς παρατηρήσεις.

Τὸ μεταξὺ τοῦ διαμμίου γραφείου καὶ τοῦ ἄντικρυ αὐτοῦ τοίχου διάστημα, τὸ κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ βάθρου καὶ τῆς διδασκαλοκαθέδρας, ὑποθέτεται ὀκτὼ ποδῶν, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ προστεθῇ εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τῆς δευτέρας στήλης πρὸς εὕρεσιν τοῦ ὁλικοῦ μήκους τοῦ διδακτηρίου.

Οἱ καταγραφθέντες ἀριθμοὶ εἰς τὰς στήλας τοῦ πίνακος εἶναι ἐκλεγμένοι ὡς τύποι ἑνὸς κτιρίου, ὅπου οὐδὲ σπιθαμὴ τῶν διαστάσεων δὲν ἤθελε χαθῇ· ἤγουν ὅπου ὅλος ὁ τόπος ἤθελε κατέχεσθαι ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ εἰς τὰ θρανία καὶ εἰς τὰ ἡμικύκλια· ἐμποροῦν ὅμως ἐπίσης νὰ χρησιμεύσωσι δι' ὁσονδήποτε ἀριθμὸν μαθητῶν καὶ δι' ὁποιονδήποτε κτίριον, ἔχον σχῆμα ὀρθογωνίου ἑτερομήκους.

Καὶ τῷ ὄντι δύο προβλήματα ἐνδέχεταί τις νὰ προβάλῃ· ἓν μὲν, δοθέντος τοσούτου ἀριθμοῦ μαθητῶν, νὰ εὑρεθῶσιν αἱ διαστάσεις τοῦ διδακτηρίου, τὸ ὁποῖον θέλει χωρῇ αὐτοὺς ὁ ἀριθμὸς τῶν θρανίων καὶ γραφείων, τὸ μῆκος αὐτῶν· καὶ ὁ ἀριθμὸς πρὸς τούτοις τῶν χωρούντων εἰς καθὲν θρανίον μαθητῶν· ἕτερον δὲ, δοθέντων τῶν διαστάσεων ἑνός τινος διδακτηρίου, νὰ γνωρισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, ὅσους θέλει χωρήσει αὐτὸ, ὁ τῶν θρανίων κλ.

ΑΡΙΘΜΟΣ Τῶν ΜΑΘΗΤΩΝ.	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟΥ. Μὴ συμπεριλαμβανομ. τοῦ διὰ τὸ βάθρον τύπου.				ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ
	ΜΗΚΟΣ.		ΠΛΑΤΟΣ.		
	Πόδ.	Δάκτ.	Πόδ.	Δακτ.	Ποδ. τετραγ.
32	21	3	12	8	255
40	21	3	13	10	276
48	21	3	15	»	319
56	21	3	16	2	340
64	21	3	17	4	361
81	23	6	18	6	423
100	25	10	19	8	491
121	28	1	20	10	562
144	30	5	22	»	669
169	32	8	23	2	751
196	34	11	24	4	838
225	37	3	25	6	931
256	43	» (1)	26	8	1147
289	48	9	27	10	1317
324	51	1	29	»	1481
361	56	10	30	2	1705
400	59	2	31	4	1834
420	61	5	32	6	1966
440	67	2	32	6	2149
460	69	6	32	6	2224
480	71	9	32	6	2296
500	74	»	32	6	2405
540	82	1	32	6	2627
580	86	8	32	6	2774
620	94	9	32	6	3032
660	99	3	32	6	3176
700	107	4	32	6	3435
740	111	11	32	6	3582
780	116	6	32	6	3728
820	124	6	32	6	3984
860	129	1	32	6	4131
900	137	2	32	6	4389
940	141	9	32	6	4536
980	149	9	32	6	4792
1000	152	1	32	6	4869

(1) Ὁ Ἀριθμὸς οὗτος καὶ οἱ ἑπόμενοι περιλαμβάνουσιν ἐν μήκει, προσεταιρισμοῦ καὶ εἰς τὴν ἀντιστοιχίζουσαν ἐπιφάνειαν τῶν 1147 ποδῶν τετραγώνων ἀπαιτουμένην ἔκτασιν.

ΠΟΤΕ ΜΑΘΗΤΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ τῶν θρανίων καὶ γραφείων.	*ΜΗΚΟΣ* τῶν θρανίων καὶ γραφείων. Πλ'δ.	Δάκτ.	*ΑΡΙΘΜΟΣ* τῶν ἐπικαθημένων μαθ. εἰς κα θὲν θρανίον.	*Ἀριθ τῶν σειρῶν τῶν ημικυκλίων αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ προσεθῶσιν εἰς τὰ γύρω τοῦ διδακτ. ἡμικύκλια.*
8	4	8	4	
8	5	10	5	
8	7		6	
8	8	2	7	
8	9	4	8	
9	10	6	9	
10	11	8	10	
11	12	10	11	
12	14		12	
13	15	2	13	
14	16	4	14	
15	17	6	15	
16	18	8	16	1 3 ἡμικλ
17	19	10	17	2
18	21	2	18	2
19	22	4	19	3
20	23	6	20	3 — 4 ἡμικλ.
21	24	6	20	3
22	24	6	20	4
23	24	6	20	4
24	24	6	20	4
25	24	6	20	4
27	24	6	20	5
29	24	6	20	5
31	24	6	20	6
33	24	6	20	6
35	24	6	20	7
37	24	6	20	7
39	24	6	20	7
41	24	6	20	8
43	24	6	20	8
45	24	6	20	9
47	24	6	20	9
49	24	6	20	10
50	24	6	20	10

θειμένων πρὸς σύστασιν μιᾶς ἢ πολλῶν σειρῶν ἡμικυκλίων ἀναπληρωτικῶν γωνιῶν καὶ εἰς τὰς ἑπομένας συμπεριλαμβάνεται ἡ διὰ τὰ προσθετέμενα

Ἔστωσαν μαθηταὶ 180. Πρὸς λύσιν τούτου τοῦ προβλήματος, ζήτησον εἰς τὴν στήλην τὸν ἀριθμὸν τὸν προσεγγίζοντα εἰς τὸν ἀνωτέρω 180, εὑρίσκεται δὲ ὅτι εἶναι ὁ 169. τοῦτον σύγκρινον μὲ τὸν ἀντικρίζοντα ἀριθμὸν τῆς ἐπιφανείας 751, καὶ κάμε τὴν ἀναλογίαν, 169 : 751 :: 180: χ = 7, 999 πόδ. τετραγ: οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ διαιρεθῶσι μὲ τὸν εἰς τὴν τρίτην στήλην ἀριθμὸν (23, 2) διὰ νὰ εὑρεθῇ τὸ μῆκος τοῦ διδακτηρίου, μὴ συμπεριλαμβάνον τὸν τόπον τοῦ διδασκάλου. Οὕτως ἓν διδακτήριον, ἔχον μῆκος 34 ποδ: 6 δακτ: (ἢ 42 ποδ: καὶ 6 δακτ: ὁμοῦ μὲ τὸν τόπον τοῦ διδασκάλου), καὶ 23 ποδ: 2 δακτ. πλάτος, θέλει χωρήσει τοὺς 180 μαθ. Τὰ δὲ εἰς αὐτὸ θρανία θέλουν εἶσθαι 14. τὸ μῆκος των 15 ποδ: 2 δακτ., καὶ οἱ εἰς καθὲν ἐπικαθήμενοι παῖδες 13.

Ἔστω ἓν διδακτήριον ἔχον 42 ποδῶν καὶ 6 δακτ: μῆκος, 23 ποδ: καὶ 2 δακτ: πλάτος· πόσους μαθητὰς χωρεῖ; Ἀπὸ τὸν πρῶτον τῶν δύο δοθέντων ἀριθμῶν ἀφαίρεσον 8 πόδας, καὶ πολλαπλασίασον τὴν διαφορὰν μὲ τὸν ἕτερον· θέλεις εὑρεῖ 799,9. Ζήτησον ἔπειτα εἰς τὴν τετάρτην στήλην τὸν ἀριθμὸν τὸν προσεγγίζοντα περισσότερον εἰς τὸν ἀνωτέρω, καὶ θέλεις εὑρεῖ τοιοῦτον τὸν 751· ἔπειτα κατάστρωσον τὴν ἀναλογίαν, 751 ποδ: τετραγωνικοί: 169 μαθητὰς :: 799, 9: χ = 180, ὅστις εἶναι ὁ ζητούμενος ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῶν χωρούντων εἰς τὸ διδακτήριον. Μετέπειτα εὑρίσκεται, ὡς ἀνωτέρω, ὁ ἀριθμὸς τῶν θρανίων ἴσος μὲ 14· τὸ μῆκος αὐτῶν 15 ποδ., 2 δακτ., καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ καθενὸς μαθηταὶ 13.

Μετὰ τὸν ἀριθμὸν 56: μαθητῶν, χωρούντων εἰς 8 θρανία, ἀνὰ 7: εἰς ἕκαστον, ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ τῶν θρανίων εἰς τὸν πίνακα αὐξάνει ἀνὰ μίαν μονάδα πάντοτε. Ὁ λόγος τούτου εἶναι ὅτι τὸ κατὰ πλάτος κατεχόμενον διάστημα ὑπὸ ἑνὸς μαθητοῦ (14 δακτ:) εἶναι περίπου τὸ ἥμισυ τοῦ κατεχομένου κατὰ μῆκος (28. δακτ.)

Ὑπεράνω τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 100: μαθητῶν, ἢ τῶν 20 θρα-

νίων, χωροῦντος ἑκάστου 20 μαθητὰς, ἐμπορεῖ τις νὰ πληθύνῃ τὰ θρανία σχεδὸν ἀπεριορίστως, ὄχι ὅμως καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ τὸ μῆκός των· διότι 20 τὸ πλέον μαθητὰς ἐμπορεῖ εἷς πρωτόσχολος εἰς τὸ θρανίον καθήμενος νὰ προσέξῃ· ἐκτὸς τούτου, καὶ διδακτήριον πλατύτερον τῶν 32 ποδ: 6 δακτ: σπανίως εὑρίσκεται.

Ἄλλη παρατήρησις οὐσιώδης·—Ἀφ' οὗ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ὑπερβῇ τὸν 225, ἡ περίμετρος, ὁλόκληρος λαμβανομένη, τοῦ διδακτηρίου δὲν χωρεῖ εἰς τὰ ἡμικύκλια τὰ περιπλέον παιδία· τότε ἀφίνεται κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ διδακτηρίου ἓν διάστημα κενὸν, ὅπου συστήνονται ἱκανὰ ἡμικύκλια κατὰ τοὺς ὁρισθέντας κανόνας. Ἓξ πόδες χρειάζονται μεταξὺ τῶν κέντρων δύο κύκλων πλησίον κειμένων· ὁ δὲ ἀριθμὸς τούτου τοῦ εἴδους τῶν κύκλων, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ συστήσῃ τις, εὑρίσκεται λογαριασμένος εἰς τὴν τελευταίαν στήλην τοῦ πίνακος. Διὰ 256 μαθητὰς πρέπει νὰ μακρυνθῇ τὸ διδακτήριον 3 ποδ: καὶ 6 δακτ: ἤγουν νὰ γείνῃ τὸ μῆκος αὐτοῦ 43 ποδῶν, ἐν ᾧ ἀλλέως ἔπρεπε νὰ ἦναι 39 ποδ: καὶ 6. δακτ: οὕτω δὲ θέλει ἐξοικονομηθῇ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ διδακτηρίου εἷς στίχος ἡμικυκλίων, ἢ τρία ἡμικ. Διὰ 1000 πρέπει νὰ μακρυνθῇ τὸ διδακτήριον 35 ποδ: ὥστε ἀπὸ 417 πόδ: 1 δακτ., νὰ γείνῃ 450 ποδ., 1 δακτ. καὶ οὕτω θέλουν συστηθῇ δέκα σειραὶ ἡμικυκλίων ἀναπληρωτικῶν (1).

Εἰς τὴν πρώτην κλάσιν, καὶ κατὰ τὸ μῆκος τῶν θρανίων, ἐμποροῦν νὰ χωρήσωσιν εἷς, ἢ πλειότεροι μαθηταὶ, ὑπεράνω τοῦ ἐγγεγραμμένου ἀριθμοῦ εἰς τὴν πρώτην στήλην τοῦ πίνακος.

---

(1) Εἰς ὅσα σχολεῖα, γινόμενα δι' ὀλίγον πλειοτέρους τῶν 225 μαθητῶν, δὲν συγχωρεῖται εἰς τῶν περιστάσεων ἡ αὔξησις τοῦ μήκους εἰς προσθήκην τῶν ἀναπληρωτικῶν ἡμικυκλίων, ἐξοικονομοῦσί τινες τὸ πρᾶγμα, συστήνοντες χωρὶς ἔμπροσθεν τοῦ διαμυείου γραφείου, ἢ τοῦ βάθρου, ἢ εἰς τὸ περὶ τὸ μέσον τοῦ διδακτηρίου ἀφιερωμένον διάστημα εἰς διάβασιν, ἢ καὶ περὶ τὰς τῶν πλευρῶν.

Εἶναι προτιμότερον, ὅταν δύναταί τις νὰ τὸ κάμῃ χωρὶς ποσῶς νὰ σμικρύνῃ τὸν δοθησόμενον τόπον εἰς τοὺς μαθητάς, νὰ πλατύνῃ τὸ διάστημα τοῦ γύρου τοῦ διδακτηρίου. Ἀντὶ 4 ποδῶν πλάτους, φερ' εἰπεῖν, θέλει ἀφήσει τις, ὅταν ἦναι δυνατὸν, 4 ποδ: 3 δακτ: 4 ποδ: 6 δακτ: καὶ ἕως 5 πόδας εἰς τὰ μεγαλώτατα διδακτήρια.

Ἂν καὶ οἱ τῆς πρώτης στήλης ἀριθμοὶ ἦναι οἱ σημαίνοντες τοὺς τόπους τῶν μαθητῶν, ὅσοι χωροῦν νὰ καθήσωσι, τὸ διδακτήριον ὅμως ἐμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς πλειοτέρους· τὸ αἴτιον τούτου εἶναι αἱ ἐξ ἀνάγκης ἀπουσίαι τῶν μαθητῶν. Ἐκ πείρας ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν εἶναι ἀπόντες σχεδὸν ποτὲ ὀλιγώτεροι τοῦ δεκατημορίου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῶν, ἐνίοτε τοῦ πέμπτου, καὶ συνήθως τοῦ ὀγδόου· εἰς τρόπον ὥστε, ἓν κτίριον ὡρισμένον, χωρητικὸν, φερ' εἰπεῖν, 196 μαθητῶν, ἐμπορεῖ νὰ ἀρκέσῃ εἰς 224 παιδία.

Ἐκ τοῦ πίνακος ἔτι κατανοεῖται πόσον μῆκος πρέπει νὰ δοθῇ εἰς ἓν θρανίον, διὰ νὰ χωρήσῃ τοῦτο τόσους μαθητὰς, ἀπὸ τοὺς 4 ἕως τοὺς 20. καὶ πόση ἔκτασις χρειάζεται εἰς τὸ μῆκος τοῦ διδακτηρίου, διὰ νὰ τεθῇ εἷς τις ἀριθμὸς θρανίων ἀπὸ 8 ἕως 50 τοῦτο εἶναι σύντομος τρόπος τοῦ λογαριάζειν τὸν ἀριθμὸν τῶν τόπων ἑνὸς σχολείου. Ἔστω ἓν κτίριον ἔχον 48 ποδ: μῆκος καὶ 27 1|2 πλάτος· ἀπὸ τοὺς 18 ἀφαίρεσον 8 διὰ τὸ βάθρον, καὶ 3 προσέτι διὰ τὸν γῦρον· μένει 37 ποδῶν μῆκος, ἀνταποκρινόμενον ἐπὶ τοῦ πίνακος εἰς 15 θρανία ὡς ἔγγιστα. Ἔπειτα ἀπὸ τοὺς 27 ποδ: 6 δακτ: ἀφαίρεσον 8 πόδας· μένουν 19 πόδες 6 δακτ: ἀντικρίζοντες εἰς 17 τόπους μαθητῶν· θέλουν εἶσθαι λοιπὸν τόποι ὡς ἔγγιστα διὰ 15×17 ἢ 250 μαθητὰς περίπου.

Ἄλλη παρατήρησις πρέπει νὰ προστεθῇ ἐδῶ διὰ νὰ διορίζηται τὸ μέγεθος τῶν σχολείων ἀνάλογον μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐχόντων ἡλικίαν μαθητεύσιμον. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ παρατηρῇ τις τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων τοῦ τόπου, ὅπου

μέλλει νὰ κτίσῃ τὸ σχολεῖον. Εἶναι δὲ παρατηρημένον, κατὰ τοὺς στατιστικοὺς ὑπολογισμούς· ὅτι τῶν εἰς μαθήτευσιν παιδίων ὁ ἀριθμὸς εἶναι ὡς ἔγγιστα ἴσος μὲ τὸ δέκατον τοῦ πλήθους τῶν κατοίκων. Εἰς μίαν ἐνορίαν, φερ' εἰπεῖν, ἢ χωρίον ἐκ χιλίων ψυχῶν, κτιζόμενον ἓν σχολεῖον περιέχον τόπους 81, θέλει ἀρκεῖ εἰς τοὺς ἑκατὸν μαθητὰς τοῦ χωρίου, διότι εἴκοσι περίπου ἐξ αὐτῶν θέλουν εἶσθαι καθ' ἡμέραν ἐξ ἀνάγκης ἀπόντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. Β'.

Τροποποιήσεις εις τὰ τοῦ διδακτηρίου καὶ τὰ τῆς διδασκαλίας ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων

Ὅλοι οἱ δῆμοι αἰσθάνονται τὴν σήμερον τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως τακτικῶν δημοτικῶν σχολείων πρὸς τὴν τακτικὴν προεκπαίδευσιν τῶν τέκνων των, ἀλλ' ἡ ἔνδεια καὶ ἡ ἀπορία ἐμποδίζει αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ συστήσωσι τοιαῦτα σχολεῖα, καὶ τοὺς ἀναγκάζει νὰ καταφεύγωσιν εἰς τοὺς γραμματοδιδασκάλους. Οὗτοι δὲ, καθὼς δὲν αἰσθάνονται, ὅτι ἔχουσι χρείαν κἀνενὸς ἄλλου ὑλικοῦ, εἰμὴ μιᾶς φυλλάδος ἢ ἐκτωήχου, οὕτω δὲν κάμνουσι καὶ κἀνένα καρπὸν, ἀλλὰ κατατρίβουσιν ἐπὶ ματαίῳ τὸν πολυτιμώτερον καιρὸν τῆς νεολαίας, κατὰ τὸν ὁποῖον, ἂν αὕτη ἐδιδάσκετο εὐμεθόδως καὶ τακτικῶς, ἤθελεν ἀποκτήσει τὰς ἀρχὰς τῶν χρησιμωτέρων εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον γνώσεων καὶ καλῶν ἕξεων.

Τὸ κτίριον τοῦ σχολείου εἶναι τὸ δαπανηρότερον καὶ τὸ δυσκολώτερον ἑπομένως νὰ κατορθωθῇ εἰς τὰ μικροχώρια μάλιστα, ἢ εἰς τοὺς μικροὺς καὶ πτωχοὺς δήμους· ἀλλ' ὅταν παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ λαμπρότης τοῦ κτιρίου δὲν εἶναι τὸ

ἀναγκαιότατον πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ σχῆμα, καὶ ἡ διάταξις τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, τότε καταλαμβάνομεν, ὅτι εὐκόλως δυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν τὸ μεγαλήτερον ἐμπόδιον τῆς συστάσεως τακτικῶν σχολείων. Τὸ διδακτήριον πρέπει νὰ ἔχῃ, ὡς προείπαμεν, σχῆμα ὀρθογωνίου τετραγώνου ἐπιμήκους (δηλ: νὰ ἦναι μακρυνάριον), καὶ τοιούτου σχήματος εἶναι ὅλαι τῶν κατὰ τὴν Πελοπόνησον καὶ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα χωρικῶν αἱ οἰκίαι. Αὐταὶ λοιπὸν, ἢ καὶ ἀποθῆκαι, καὶ ἐκκλησίαι ἐγκαταλελειμμέναι, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἐκ τοῦ προχείρου μετασκευαζόμεναι εἰς προσωρινὰ ἀλληλοδιδακτικὰ, τὰ ὁποῖα ἐμποροῦν νὰ περιέχωσι 10—12 θρανία, χωροῦντα ἀνὰ 7 ἢ 8 μαθητὰς τὸ καθὲν, καὶ νὰ ἐξαρκῶσιν εἰς τὰ ἀπὸ χιλίας ψυχὰς κατοικούμενα χωρία (ἴδε ἀνωτ. σελ. 212)

Τὰ τοιαῦτα δὲ οἰκήματα μεταχειριζόμενα ὡς προσωρινὰ διδακτήρια, ἔχουσιν ἓν ἄτοπον συνήθως, ὅτι τὰ παράθυρα αὐτῶν εἶναι μικρὰ καὶ χαμηλὰ, ὥστε τὸ φῶς ἔρχεται χαμηλὰ εἰς τὸ ἔδαφος· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναται ὁπωσοῦν νὰ διορθωθῇ, ἐὰν κλείωνται τὰ περισσότερα τῶν παραθύρων, καὶ ἀνοίγωνταί τινες ὀρθοφεγγῖται εἰς τὴν στέγην· ἔπειτα γίνονται καὶ ἄλλαι τροποποιήσεις εἰς τὸ κινητὸν καὶ ἀκίνητον ὑλικὸν, ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ τῆς ὑπαρχούσης εὐπορίας. Ὁ διδάσκαλος τότε πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς πειθαρχίας, καὶ πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διδασκαλίας τῶν μαθητῶν, στοχαζόμενος πῶς νὰ πορισθῇ αὐτὰ ἐκ τῶν ἐνόντων.

Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις τὸ βάθρον θέλει εἶσθαι τόσον, ὅσον ἀρκεῖ διὰ νὰ χωρῶσιν ὁ διδάσκαλος, ὁ πρωτόσχολος καὶ ἓν τραπεζάκιον· τὰ ἄνω τῆς διδασκαλοκαθέδρας θέλουν γενῇ πρόχειρα καὶ ἀτημέλητα παρὰ τοῦ διδασκάλου, καθὼς καὶ τὰ ἀναγκαῖα κατάστιχα θέλουν εἶσθαι ἀπὸ ἁπλᾶ τέτραδα χαρτίου. Τὸ ἔδαφος, ἐὰν ἦναι ἀσανίδωτον, θέλει ἐξωμαλυνθῇ καλῶς, καὶ θέλει κτυπηθῇ τὸ χῶμα βρεχόμενον, ὥστε νὰ γενῇ

ὡς τὸ τῶν ἁλωνίων· μέσα εἰς αὐτὸ στερεόνονται καὶ τὰ θρανία βαθέως ἐμπηγόμενα, καὶ τὰ ἡμικύκλια σχηματίζονται μὲ ἐμπηγμένα στεφάνια, ἢ καὶ εἰς τὸν τοῖχον χαράσσονται μὲ μίλτον, ἢ μὲ ἄνθρακα, δύο κάθετοι γραμμαὶ καὶ παράλληλοι, ἀπέχουσαι ἀπ' ἀλλήλων ἴσα μὲ τὸ μέγεθος τῆς διαμέτρου τοῦ ἡμικυκλίου, εἰς τῶν ὁποίων τὴν μίαν στέκει ὁ πρῶτος μαθητὴς τῆς χορείας, εἰς δὲ τὴν ἄλλην ὁ ἔσχατος. Ἀντὶ μαυροπινάκων 1 ἢ 2 σανίδες, διπλάσιαι κατὰ τὸ μέγεθος τῶν σανιδοπινάκων κρεμαζονται, ἢ καί τινες αὐτῶν τῶν σανιδοπινάκων μαυρίζονται κατὰ τὴν ὄπισθεν ἐπιφάνειαν διὰ νὰ γρησιμεύωσιν εἰς γραφὴν μὲ κιμωλίαν. Ἐὰν οἱ μαθηταὶ δὲν δύνανται νὰ πορισθῶσιν ἀβάκια, θέλουν ἔχει παρομοίως καὶ πινακίδας μαυρισμένας· ἀντὶ δεικτῶν τετορνευμένων, λαμβάνονται βέργαι ἴσιαι ἰτέας, ἢ ἄλλου δένδρου. Τὰ παράσημα τῶν πρωτοσχόλων, τὰ σημεῖα τῶν πρωτευόντων, οἱ κατάλογοι τῆς προσκλήσεως κτλ. γίνονται χειρόγραφα παρὰ τοῦ διδασκάλου, ὅστις εἰς τοὺς πτωχοὺς δήμους καὶ εἰς τὰ μικρὰ χωρία, μὴ λαμβάνων διὰ τὴν χρηματικὴν ἀπορίαν τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν, θέλει κάμει τὰς ἄνω τροποποιήσεις, φροντίζων νὰ προμηθεύηται τ' ἀναγκαῖα καὶ ἄφευκτα, καὶ νὰ προσεγγίζῃ, ὅσον τὸ δυνατὸν, εἰς τὰ τῆς εὐμεθόδου διδασκαλίας.

Ὅταν δὲ τὸ διδακτήριον δὲν ἔχῃ χωρητικότητα ἀνάλογον μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν φοιτώντων μαθητῶν, τότε ὁ διδάσκαλος πρέπει νά οἰκονομῇ καὶ τοῦτο κατὰ τὸ δυνατὸν, διὰ νὰ μὴ μένωσιν οἱ λοιποὶ παῖδες τοῦ δήμου στερημένοι τῶν ἀγαθῶν τῆς προεκπαιδεύσεως.

Α'. ἐὰν τὸ διδακτήριον ἔχῃ μὲν ἱκανὸν μῆκος, ὀλίγον δὲ πλάτος, τότε τὰ θρανία θέτονται πλησίον τοῦ ἑνὸς τῶν τοίχων ἀπὸ τὸ μέρος τῶν πινακοστατῶν, ὥστε μόνον ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τοῦ διδακτηρίου μένει τόπος εἰς δίοδον καὶ εἰς σύστασιν ἡμικυκλίων.

Β'. Ἐὰν τὸ διδακτήριον δὲν ἔχῃ τὴν ἀπαιτουμένην χωρη-

τικότητα, ἐκ τούτου δὲ οἱ φοιτῶντες ἔχουσι μὲν τόπον νὰ κάμνωσι τὰς εἰς τὰ θρανία γινομένας ἐργασίας, δὲν χωροῦσιν ὅμως διὰ νὰ κάμνωσιν ὅλοι συγχρόνως καὶ τὰς εἰς τὰ ἡμικύκλια, τότε ἐξ ἀνάγκης πρέπει, ἐὰν τὸ διδακτήριον ἔχῃ καὶ ἕτερον μὲ αὐτὸ συνεχὲς δωμάτιον χωρητικότητος ἱκανῆς, νὰ συστήνωνται αἱ χορεῖαι μέσα εἰς αὐτὸ τὸ δωμάτιον· ἐὰν δὲν ἔχῃ, πρέπει νὰ ἐκβάλλωνται θρανία τινά· οἱ δὲ φοιτῶντες ὅλοι δὲν θέλουν διδάσκεσθαι ταὐτοχρόνως τὰ αὐτὰ μαθήματα, ἀλλ' οἱ μὲν τῶν 4 πρώτων κλάσεων θέλουν διδάσκεσθαι εἰς τὰ ἡμικύκλια τὴν ἀνάγνωσιν, οἱ δὲ τῶν ἄλλων 4 θέλουν καταγίνεσθαι εἰς τὸ μάθημα τῆς γραφῆς ἐπὶ τῶν θρανίων· ἔπειτα οὗτοι θέλουν μεταβαίνει εἰς τὰ ἡμικύκλια, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι ἔρχονται εἰς τὰ θρανία διὰ νὰ γράψωσι, καὶ οὕτω καθεξῆς θέλουν γίνεσθαι συγχρόνως δύο μαθήματα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων καταγίνονται ἀλληλοδιαδόχως μόναι αἱ 4. κλάσεις τῶν μαθητῶν. Αἱ δὲ δύο αὗται ἐργασίαι, γινόμεναι συγχρόνως, δὲν δεικνύουσι τὸ ὁμοιόμορφον, οὔτε τὴν εὐταξίαν, ἥτις διατηρεῖται εἰς τὰ σχολεῖα, ὅπου ὅλοι οἱ μαθηταὶ ταὐτοχρόνως κοταγίνονται εἰς τὸ αὐτὸ μάθημα. Ἀλλ' ἂν δὲν γένῃ τοῦτο, τὸ ὑπαγορευόμενον ἐκ τῆς ἀνάγκης, μένουσι τόσοι παῖδες στερημένοι διδασκαλίας. Μ' ὅλα ταῦτα καὶ εἰς ταύτην τὴν περίπτωσιν ἱκανῶς διατηρεῖται ἡ εὐταξία, καὶ ἡ διδασκαλία καλῶς ἐκτελεῖται, ἐὰν ὁ διδάσκ: ἐπιστήνῃ ἱκανῶς τὴν προσοχήν του εἰς τοῦτο, καὶ κάμνῃ τὰς ἀπαιτουμένας τροποποιήσεις. Τότε αὐτὸς μὲν πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ τῶν δύο ταὐτοχρόνως γινομένων μαθημάτων· ἐπιστήνει δὲ καὶ ἕτερον γενικὸν πρωτόσχολον ὡς βοηθὸν εἰς ἐπιτήρησιν τῶν κατὰ χορείας ἀσκουμένων. Εἰς δὲ τὰς μεταβάσεις τῶν μαθητῶν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο μάθημα ὀλίγη προσοχὴ προλαμβάνει πᾶσαν σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν. Εἰς τὸ διδόμενον πρόσταγμα τῆς καταπαύσεως, καταπαύουσι τὰς ἀσκήσεις ὅλοι οἱ μαθηταί· εἰς τὸ δεύτερον πρόσταγμα διὰ νὰ ἐξέλθωσιν οἱ μαθηταὶ ἐκ τῶν θρανίων, οὗτοι μὲν κινοῦνται

εἰς ἔξοδον, οἱ δ' ἐν τοῖς ἡμικυκλίοις παρατάσσονται εἰς τὸν τοῖχον· οἱ πρῶτοι κινούμενοι ἔρχονται καὶ παρατάσσονται κατὰ στίχον ἄντικρυ τῶν δευτέρων· ἀφ' οὗ δ' ἐξέλθωσιν οἱ ἐκ τῶν θρανίων ὅλοι, δίδεται πρόσταγμα καὶ κινεῖ ὁ παρὰ τὸν τοῖχον στίχος ν' ἀπέλθῃ εἰς τὰ θρανία. Οἱ ἑρμηνευταὶ μένοντες ἕκαστος εἰς κὸ ἴδιόν του ἡμικύκλιον (ἢ, ἄν τινες τούτων ἦναι ἀδύνατοι, ἀντικαταστηνόμενοι ἔπειτα ἀπὸ ἄλλους) λαμβάνουσιν εἰς τὴν χορείαν των τοὺς ἐκ τοῦ δευτέρου στίχου, καθ' ὅσον οἱ τοῦ πρώτου ἀποσυρόμενοι ἀφίνουσι κενὰ τὰ ἡμικύκλια τὰ εἰς τὴν οὐρὰν αὐτοῦ τοῦ κινουμένου στίχου. Εἰς ἄλλο πρόσταγμα διδόμενον ἀρχίζουσιν ἐκ παραλλήλου αἱ ἀσκήσεις, καὶ αἱ εἰς τὰ θρανία καὶ εἰς τὰ ἡμικύκλια κτλ.

Ὅταν δ' ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτώντων δὲν ὑπερβαίνῃ τὸν τεσσαρακοστὸν, ἢ ὅταν μὲν φοιτῶντες ἦναι καταγεγραμμένοι περισσότεροι, διὰ τὴν μὴ τακτικὴν φοίτησιν ὅμως μόλις συμπληροῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἑκάστην φοιτώντων εἰς 50 ἢ 60, τότε θέλει διδάσκει ὁ διδάσκαλος, εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν συνδιδακτικῶς, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἀλληλοδιδακτικῶς, ἐὰν ἔχῃ τοὐλάχιστον πρωτοσχόλους τακτικῶς φοιτῶντας· καὶ εἰς τὰς δύο δὲ περιπτώσεις θέλει ἔχει τεταγμένα τὰ κύρια μαθήματα εἰς 4 τάξεις ἀντὶ τῶν 8· ἤγουν αἱ δύο θέλουν γίνεσθαι μία συνεχιζομένων τῶν ἐν αὐτοῖς μαθημάτων εἰς ἓν τμῆμα· διότι ἄλλως θέλει συστήνει τάξεις καὶ χορείας μὲ 3 ἢ 4 μαθητὰς πολλάκις, ὄχι τοὺς αὐτοὺς, καὶ θέλει ἀπασχολεῖ πρωτοσχόλους, ἐὰν φοιτῶσι καὶ οὗτοι τακταικῶς, χωρὶς πολὺν καρπόν (1).

---

(1) Εἰς τὸν Παιδαγωγον (ἀριθ· 21) εἴπομεν, καθὼς καὶ ἐν τῷ παρόντι ἐξεθέσαμεν (εἰς σελ. 252) πῶς ἐκτελεῖται ἡ συνδιδακτικὴ διδασκαλία καὶ ἡ τῶν μαθητῶν κατάταξις εἰς 3 ἢ 4 τάξεις, ἐννοοῦντες τὴν τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ σχολείου διδασκαλίαν· νῦν δ' ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ κατωτέρου τμήμ. συνδιδασκομένου· τότε τῶν μαθητῶν ἡ κατάταξις γίνεται λαμβανομένης ὡς βάσεως τοῦ μαθήματος τῆς Ἀναγνώσεως, κυρίως θεωρου-

Ἐμποροῦν νὰ τύχωσι καὶ ἄλλαι περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖται ἡ τροποποίησις τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς διατάξεως τῆς διδασκαλίας, εἴτε τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς, εἴτε τῆς συνδιδακτικῆς, εἴτε καὶ τῆς συναρμολογήσεως ἀμφοτέρων ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν καθημερινὴν χρῆσιν τῶν πρωτοσχόλων κτλ. ἀλλὰ στοχαζόμεθα περιττὸν ν' ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα περισσοτέρας. Ὁ διδάσκαλος ὁ ζηλωτὴς τοῦ ἔργου του καὶ νοήμων, ὅταν μὲν τύχῃ τακτικοῦ διδακτηρίου καὶ τοῦ ἀναγκαίου ὑλικοῦ, θέλει ἔχει ὅρον ἀπαράβατον τὴν κατὰ πάντα ἀκριβῆ τήρησιν τῶν διατάξεων τῆς ἐγκεκριμένης μεθόδου· ὅταν δὲ στερῆται τῶν ἐπιτηδείων μέσων, λαμβάνων νύξιν ἀπὸ τ' ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ἐπινοεῖ κατὰ τὰς συμπιπτούσας περι-

---

μένου κατὰ τὴν εἰς τὰ μεγαλήτερα τμήματα διαίρεσιν αὐτοῦ· εἶον Ἀλφαβητα-ρίου, Συλλαβισματαρίου, Λεξιλογίας καὶ συνδεδεμένης Ἀναγνώσεως, καὶ τῆς εἰς βιβλία. Ὅθεν αἱ ἐκ τοῦ Ἀλφαβητα-ρίου καὶ Συλλαβισματαρίου 4. ἀλληλο-διδακτικαὶ τάξεις θέλουν συγκροτεῖ δύο (μελετᾶται ἡ τοῦ Ἀλφαβητα-ρίου θέλει θεωρηθῇ ὡς προκαταρκτικὸν τμῆμα, εἰς ὃ κατατάσσονται ὅλοι οἱ προσερχόμενοι ἀρχάριοι, προγυμναζόμενοι ὑπὸ τῶν πρωτοσχόλων, ἕως οὗ γνωρίσωσι τὰ γράμματα). Ἡ τῆς Λεξιλογίας (ε καὶ ς' τοῦ Ἀλληλοδιδακτικοῦ) θέλει συγ-κροτεῖ τὴν γ'. ἡ δὲ τῆς συνδεδεμένης Ἀναγνώσεως (Ζ' καὶ Α' τμῆμα τῆς Η'. τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ) θέλει συγκροτεῖ τὴν 4. οἱ δὲ εἰς τὰ βιβλία ἀναγι-ώσκοντες λογίζονται τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ σχολείου, κατατασσόμενοι καὶ οὗτοι, ὅπως περὶ αὐτοῦ τοῦ τμήμα-τος ἐρρέθη, λογιζομένου καὶ τοῦτο ὡς προκαταρκτικοῦ τμήματος ἑνὸς τοῦ τῶν κατὰ πρῶτον λαμβανόντων τὰ βι-βλία, καὶ ἀναγινωσκόντων εἰς αὐτὰ μίαν τριμηνίαν τοὐλάχιστον. Ἡ δὲ διδα-σκαλία τῶν τοῦ κατωτέρου τμήματος γίνεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον, κάμνοντος δηλ. αὐτοῦ τὰς διατεταγμένας προσκήσεις καὶ ἐπαναλήψεις, καὶ ἀναπτύξεις ἰδεῶν ἐν δέοντι, καὶ ἀποφεύγοντος τινῶν τρόπων τὴν λεπτομέρειαν καὶ καθημερινὴν ἐπανάληψιν. Βοηθεῖται δὲ καὶ ὑπὸ πρωτο-σχόλων εἰς τὰς προκαταρκτικὰς τάξεις, καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν γύμνασιν τῶν ἀδυνάτων μαθητῶν ἑκάστης τάξεως, καὶ πρὸς τὴν διατήρησιν τῆς εὐταξίας· διότι ὅλα τὰ πρὸς διατήρησιν τῆς πειθαρχίας διαταχθέντα ἐν τῷ παρόντι ἐνεργοῦνται καὶ ὑπὸ τοῦ συνδιδακτικῶς διδάσκοντος, καὶ καταστιχα κρατοῦνται παρομοίως, καὶ οἱ μηνιαῖοι καὶ τριμηνιαῖοι ἔλεγχοι πέραντα, περιέχοντες 4 τάξεις (διὰ τὸ κατώτερον τμῆμα) μὲ τὴν σημείωσιν ὅτι ἡ μέθοδος εἶνα συν-διδακτική.

πτώσεις, τοὺς καταλλήλους τρόπους εἰς κατανίκησιν τῶν προσπιπτόντων ἐμποδίων, στοχαζόμενος ὅτι ὁ σκοπὸς εἶναι αἱ πρόοδοι τῶν μαθητῶν, καὶ πρὸς αὐτὰς πρέπει νὰ τείνῃ ἐκ παντὸς τρόπου ὅλας αὐτοῦ τὰς προσπαθείας, μὴ φειδόμενος κόπων, ἢ καὶ ὀλίγων χρημάτων ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀπολαυῶν πρὸς πορισμὸν τῶν ἀναγκαιοτάτων εἰς τὴν διδασκαλίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν βιβλίων τῶν εἰς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν Σχολείων.

Κατὰ τὰ ἄρθρα 18 καὶ 69 τοῦ περὶ δημοτικῶν Σχολείων νόμου, τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ εἰς χρῆσιν τῶν μαθητῶν, πρέπει νὰ ἦναι ἐκ τῶν ἐγκεκριμένων πρὸς τοῦτο παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, καθὼς καὶ αἱ πρὸς διδασκαλίαν παραδεκτέαι μέθοδοι.

Πολλὰ ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε ὑπὸ πολλῶν βιβλία πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ δημοτικῶν σχολείων· καὶ τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν ἐνεκρίθησαν ὡς διδακτικά· τὰ δὲ ἐσυστήθησαν ὡς χρήσιμα. Καὶ οἱ μὲν διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸς ἰδίαν μελέτην ὅλα τὰ διὰ τὰ ἀνώτερα σχολεῖα ἐκδοθέντα ἐπιστημονικὰ καὶ πρὸς μάθησιν τῆς Γλώσσης βιβλία· εἰς χρῆσιν δὲ τῶν μαθητῶν θέλουν ἔχει ὅλα τὰ διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἐγκριθέντα· μηδὲ πρέπει νὰ συγχωρῶσι ποτὲ εἰς χεῖρας τῶν μαθητῶν βιβλία, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι ἀγνοοῦσιν.

Ἰδίαν βιβλιοθήκην μικρὰν πρέπει νὰ φροντίζῃ νὰ συνάγῃ κατὰ μικρὸν ἕκαστος δημοδιδάσκαλος ἀναλόγως τῆς εὐπορίας καὶ φιλομαθείας του· διότι ἄνευ βιβλίων θέλει εἶσθαι,

ὡς ὁ τεχνίτης, ὁ μὴ ἔχων τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης του, καὶ θέλει στερεῖσθαι τῶν μέσων τῶν πρὸς ἐπαύξησιν τῶν ἰδίων του γνώσεων, καὶ πρὸς τὴν τελειοτέραν ἐνέργειαν τῶν τοῦ ἐπαγγέλματός του. Ἐκτὸς τούτου, καὶ τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ ἔχῃ ἰδίαν του βιβλιοθήκην περιέχουσαν, ὄχι μόνον τὰ εἰς χρῆσιν τῶν μαθητῶν βιβλία, ἀλλὰ καὶ τὰ ὅσα ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ μελετᾷ συνεχῶς διὰ νὰ ὁδηγῆται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν.

Διὰ τὰ βιβλία τοῦ σχολείου, καθὼς καὶ διὰ τὸ λοιπὸν ὑλικὸν αὐτοῦ, ὁ διδάσκαλος εἶναι ὑπεύθυνος· ὅθεν πρέπει νὰ ἔχῃ κατάλογον ἀκριβῆ αὐτῶν, καὶ νὰ μὴ δίδῃ τίποτε ἐξ αὐτῶν εἰς κανένα ἔξω τοῦ σχολείου.

Πολλαὶ προσπάθειαι ἐγένοντο καὶ γίνονται διὰ νὰ καταστα-θῶσι τὰ διδακτικὰ βιβλία εὔωνα καὶ χρήσιμα, ὥστε καὶ οἱ ἀπορώτεροι τῶν μαθητῶν νὰ μὴ στερῶνται τῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν αὐτῶν ἀναγκαίων. Ὅλα δὲ τὰ εἰς τὴν κατὰ τὸν νόμον ὁριζομένην προεκπαίδευσιν ἑνὸς μαθητοῦ ἀναγκαῖα βιβλία ἐκτιμῶνται δραχ. 10 —12· ὥστε κατὰ τὸ τετραετὲς διάστημα τῆς μαθητεύσεως αὐτοῦ θέλει ἐξοδεύει 3 δραχ. κατ' ἔτος.

Εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας καὶ Κατηχήσεως βιβλία χρήσιμα διὰ τοὺς διδασκάλους.

Σύνοψις τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας κτλ. ὑπὸ Μ. Ἀποστολίδου, ἐν Ἀθήναις ἐκδοθεῖσα τὸ 1837.

Ὀρθόδοξος διδασκαλία ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος Μητροπολίτου Μόσχας, ἐν Ἀθήναις 1841 ἔκδοσις Β'. ὑπὸ Κορομηλᾶ.

Κυριακοδρόμια Ἀποστόλων καὶ Κυριακοδρόμια τῶν Εὐαγγελίων ὑπὸ Θεοτόκη. τόμ. 4.

Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη ἐκδ. Μόσχας 1821.

Ἱστορία Παλαιᾶς καὶ Νέας Γραφῆς ὑπὸ Καλαγάνη.

Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ὑπὸ Κομητᾶ.

Ἀδολεσχία Φιλόθεος ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως.
Ἑκατονταετηρὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.
Ἐγχειρίδιον τοῦ ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ ὑπὸ Στούρτζα.

Διὰ τοὺς μαθητάς.

Χριστιανικῆς διαδασκαλίας μαθήματα. Προσευχαί.—Ἱερὰ Ἱστορία — Ἱερὰ Κατήχησις εἰς 3. φυλλάδια ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ 1830 ἐπὶ τῆς προπαιδείας ἐπιτροπῆς. — Ἱερὰ Ἱστορία ὑπὸ Μισαὴλ, ἔκδ. Βλαστοῦ. — Ὁμοία ὑπὸ Γεναδίου.

Ἱστορικὴ περίληψις τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ Χριστοδούλου

Περίληψις τῶν Πράξεων τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

Ἐγχειρίδιον Χριστιανικὸν Δαρδάρεως—Κατήχησις ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.—Σύνοψις Ἱερᾶς Ἱστορίας καὶ Κατηχήσεως ὑπὸ Κοραῆ.

Διδασκαλία περὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ περὶ τῶν θείων μυστηρίων κτλ. — Ψυχωφελεῖς νουθεσίαι.

Διδασκαλία περὶ τοῦ Θείου Νόμου κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ὁμολογίαν.

Εἰς τὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Γραμματικὴ ὑπὸ Γενναδίου. — Συντακτικὸν ὑπὸ Ἀσωπίου μικρόν.

Γραμματικὴ Χρυσοβέργη μετὰ τοῦ Παραρτήματος καὶ περὶ Συντάξεως.—Δοκίμιον περὶ προτάσεων.

Χρηστομάθεια Ἑλληνικὴ ὑπὸ Θ. Φαρμακίδου 1837. — Χρηστομάθεια Ἑλλην. ὑπὸ Σ. Βυζαντίου καὶ Α. Ῥαγκαβῆ.

Λεξικὸν ἐπίτομον τῆς Ἑλλην. γλώσσης ὑπὸ Σ. Βυζαντίου τόμ. 1, ἔκδ. Κορομηλᾶ.—Λεξικὸν τῆς Ἑλλ. γλώσσης ἐπίτομον τοῦ Γαζῆ ὑπὸ Καρπολᾶ τόμος 3. 1839—1841.

Σύνοψις Μυθολογίας ἐν Ἀθήναις ἔκδ. τρίτη 1848.

Ὅλα τὰ πρὸς μάθησιν τῆς γλώσσης διὰ τοὺς τῶν ἀνωτέρων Σχολείων μαθητὰς χρησιμεύουσι καὶ εἰς τοὺς δημοδιδασκάλους.

Διὰ τὴν λαλουμένην γλῶσσαν Γραμ. Νεοελληνικὴ ὑπὸ Γ. Χρυσοβέργη.

Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης ὑπὸ Σκαρλ. Βυζαντίου.

Διὰ τοὺς μαθητάς. Πίνακες Γραμματικῆς τῆς λαλουμένης Ἑλλ. γλώσσης κτλ. — Θέλγητρον ἔκδ. Κορομηλᾶ.

Εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας

Σύνοψις ἐπιστημῶν ὑπὸ Κούμα τόμ. 1.—Στοιχειώδης Ἀριθμητικὴ ὑπὸ Γεράκη.—Ἀριθμητικὴ στοιχειώδης ὑπὸ Δεσποτοπούλου.—Στοιχειώδης Γεωμετρία καὶ τριγωνομετρία ὑπὸ Γεράκη.—Γεωμετρία ὑπὸ Λεγένδρου.

Διὰ τοὺς μαθητάς Πίνακες Ἀριθ. ὑπὸ Δραΐκη.

Ἡ αὐτὴ εἰς βιβλίον. — Προπαιδεία Ἀριθμητ. — Στοιχ. Ἀριθμητικὴ ὑπὸ Ε. Ξ.—Διδασκαλία τῆς κατὰ νοῦν Ἀριθμητικῆς ὑπὸ Ἀντωνίου Θηβαίου ἐν Πάτραις.

Εἰς τὸ τῆς Γενικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἱστορίας

Συνοπτικὴ Γενικὴ Ἱστορία κτλ. τοῦ Βρεδὼβ παρὰ Ι. Σκαρλάτου.

Ἐπιτομὴ τῆς παλαιᾶς Ἱστορίας ὑπὸ Σιλληβέργου.

Σύνοψις τῆς Γενικῆς Ἱστορίας Καμερέρου ὑπὸ Γενναδίου.

Ἑλληνικὴ Ἱστορία ὑπὸ Γολσμὶθ 3. τόμ. ἔκδ. Β'. ὑπὸ Καρπολᾶ.

Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὑπὸ Θ. Κέτλη μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Σ. Ἀντωνιάδου. —Ἐπιτομὴ τῆς περιηγήσεως τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος.—Ἐπιτομὴ Ἑλλην. ἱστορίας ὑπὸ Γολσμίθ. —Ἐπιτομὴ Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας τοῦ αὐτοῦ· μετάφρ. Λεοντίου

Ἱστορικὴ χρονολογία ὑπὸ Κούμα — Χείμαρος τῶν χρόνων. ὑπὸ Γ. Θ. Παγῶντος.—Πίναξ χρονολογικὸς ὑπὸ Σταματάκη.

Διὰ τοὺς μαθητάς. Διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ὑπὸ Σ. Ἀντωνιάδου μικρά.

Ἡ αὐτὴ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκτενεστέρα καὶ καταλληλοτέρα.

Ἀρχαιολογία Ἑλληνικὴ μεταφρ. ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.—Βίοι τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν κτλ.

Εἰς τὸ τῆς Γεωγραφίας.

Γεωγραφία Βάλβη ὑτὸ Κούμα τόμ. 5. δραχ 35.

Γεωγρ. μαθηματικὴ κτλ. ὑπὸ Χορτάκη τόμ. 1.

Στοιχειώδης Γεωγρ. Μαθηματικὴ, Φυσικὴ καὶ Πολιτικὴ, Ἀρχαία καὶ νεωτέρα, ὑπὸ Κοκκώνη τομ. 1. ἔκδοσις τοῦ 1859

Γεωγρ. τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ Ν. Βαλέττα.

Παγκόσμιος Σχολαστικὸς Ἄτλας ὑπὸ Γ. Θ. Παγῶντος.

Τὰ δύο ἡμισφαίρια ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. — Χάρται ἰδιαίτεροι.— τῆς Εὐρώπης. — Τῆς νῦν Ἑλλάδος. — Τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας.—Τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.

Διὰ τοὺς μαθητάς. Στοιχειώδη μαθήματα Γεωγρ, ὑπὸ Κ.

Ἄτλας μικρὸς διὰ τὴν αὐτὴν Γεωγρ. ὑπὸ Ἀαζαρίδου.

Φυσικομαθηματικὴ Γεωγρ. ὑπὸ Κ.

Εἰς τὸ τῆς Γραμμικῆς Ἰχνογραφίας καὶ Καλλιγραφίας.

Διδασκαλία τῆς Διαγραφικῆς ἢ Γραμμικῆς Ἰχνογραφίας.

Διὰ τοὺς μαθητάς. Πίνακες μετὰ τῶν Πινακίσκων τῆς ὑπαγορεύσεως.

Γραμμ. Ἰχνογραφία ὑπὸ Ι. Δραΐκη καὶ Γ. Θ. Παγῶντος.

Προσωπογραφήματα κλπ. εἰς φύλλα 32.

Καλλιγραφία ὑπὸ Μ. Σακκοβράφου. — Ἑτέρα ὑπὸ Ἀαζαρίδου. Ἄλλη ὑπὸ Σαλαμανοῦ.

Εἰς τὸ τῆς Γυμναστικῆς καὶ Μουσικῆς.

Περίληψις Γυμναστικῆς ὑπὸ Γ. Θ. Παγῶντος—καὶ ἐπιτομὴ τῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.—καὶ Προβληματολόγιον τοῦ ἰδίου.

Πίνακες Μουσικῆς ὑπὸ Ἀβραμιάδου.—Ἄσματα ᾀδόμενα εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

Εἰς τὸ τῆς Ὑγιεινῆς καὶ Διαιτητικῆς.

Ὑγιεινὰ Παραγγέλματα ὑπὸ Καραθεοδωρῆ

Διαιτητικὰ παραγγέλματα ἢ ὁδηγίαι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς εὐρωστίας τοῦ σώματος καὶ διατήρησιν τῆς ὑγιείας διὰ τοὺς μαθητὰς ὑπὸ Δ. Ι. Κ.

Εἰς τὸ τῆς Φυσικῆς διὰ τοὺς διδασκάλους.

Στοιχεῖα τῆς Πειραματ. Φυσικῆς κτλ. ὑπὸ Ψύχα.—Στοιχεῖα Φυσικῆς ὑπὸ Κούμα.—Φυσικὴ Δημώδης.

Διὰ τοὺς μαθητάς. Φυσικῆς μαθήματα ὑπὸ Κ. — Φυσικῆς Ἱστορίας ὑπὸ Π. — Ὁ Διδάσκαλος Πέτρος ἢ συνομιλίαι περὶ Φυσικῆς, μετάφρασις ὑπὸ Δ. Ἀποστολίδου.—Φυσιογραφίας ἢ φυσικῆς ἱστορίας ὑπὸΓ. Θ. Παγῶντος.

Ἱστορία τῶν Ζώων ὑπὸ Ἰαννοπούλου.—Ἀνθρωπολογία ὑπὸ Ε. Μ.

Τεχνολογικῆς. — Τεχνολογικῆς ἢ περὶ ἀνακαλύψεωναι ἐφευρέσεων τῶν τεχνῶν κτλ. μετάφρασις ὑπὸ Γ.

Εἰς τὸ τῆς Ἠθικῆς. Διὰ τοὺς διδασκάλους.

Στοιχεῖα τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς ὑπὸ Ν. Βάμβα.

Ἠθικῆς Εὐαγγελικῆς ὑπὸ Μ. Ἀποστολίδου.—Διὰ τοὺς μαθητάς. Πολίτευμα τῶν Παίδων — Περὶ συμπεριφορᾶς — Περὶ καθηκόντων—Μαθήματα πρακτικῆς ἠθικῆς. ἐπιμελείᾳ τοῦ Κ.

Ἀναγνωστικὰ βιβλία διάφορα διὰ τοὺς μαθητάς.

Ἀλφαβητάριον ἢ Πινακίδες ὑπὸ Κ.—Ἀναγνωσματάριον ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου. καὶ Μαθήματα περὶ ἀντικειμένων πρὸς ἀνάπτυξιν ἰδεῶν. — Ἐξωκκλήσιον τοῦ δάσους — Περιστερὰ — Τὰ αὐγὰ τοῦ Πάσχα — Τὰ δύο Ἀρνία — Ὁ Γεροστάθης. ἢ ἀναμνήσεις τῆς Παιδικῆς μου ἡλικίας ἔκδοσις Β΄. ἐν Ἀθήναις 1860. — Ὁ καλὸς Ῥιχάρδος τοῦ

Φραγκλίνου, ἢ ὁ τρόπος τοῦ πλουτῆσαι — Διάφορα Διηγήματα —Σοφίας Ἀπάνθισμα—Ἐπιτομὴ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ῥοβινσῶνος—Δοκίμιον περὶ πατριωτισμοῦ. — Φυσικῆς Θεολογίας — Ψυχολογία Α΄ καὶ Β΄. μέρος—Πρώτη τροφὴ τοῦ ὑγειοῦς νοὸς ὑπὸ Γενναδίου — Ἐκλογάριον Κομητᾶ — Ὀνομαστικὸν τοῦ αὐτοῦ — Περὶ Κυβερνήσεως Οἰκογενείας ὑπὸ Πανδολφίνου, μετάφρασις ὑπὸ Ε. Α. Σίμου. —Ὁ Γέρων Ἀμβρόσιος.—Συλλογὴ τῶν τοῦ ἑσπερινοῦ. — Οἰκονομία τοῦ Ἀνθρωπίνου Βίου· ἤτοι Κεφαλαίων ἠθικῶν συλλογὴ πρὸς τὸ εὐδαιμόνως ζῆν.—Ἠθικὴ ἐν τῷ Βίῳ ἐνεργουμένη, ὑπὸ Μ: Σακκορράφου — Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.

Πρὸς μελέτην τῶν διδασκάλων.

Γενικαὶ Ἀρχαὶ τῆς δημοσίας καὶ βιομηχανικῆς οἰκονομίας μετάφρασις Μ. Βερνάρδου. —Μήτηρ Οἰκουροῦσα. ἔκδ. Β΄. ὑπὸ Σ. Αντωνιάδου.

Μαθήματα διὰ τοὺς παῖδας ὑπὸ Βαρδαλάχσυ τόμ. 3.

Οἰκιακὴ Διδασκαλία ὑπὸ Δαρβάρεως. — Ὁδηγὸς τοῦ Βίου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. — Ἀποθήκη τῶν παίδων, Βλαντῆ τόμ. 4.— Ἄνθος Ἀρετῆς καὶ Γνώσεως. — Παιδαγωγία ὑπὸ Ν. Δ. Δούκα τόμ. 3. — Αποθήκη τοῦ ἰδίου τόμ. 2.

Στοιχειώδους ἐγκυκλοπαιδείας παιδικῶν μαθημάτων ὑπὸ Γενναδίου καὶ Γ. Λασσάνη τόμ. 4.--Βίοι τῶν ἐνδόξ: Φιλοσόφων(1)

Ἰατροφιλοσοφικὴ Ἀνθρωπολογία Μεσγέρου ὑπὸ Γεωργιάδου

Φενελώνος περὶ κορασίων ἀνατροφῆς, μετάφρασις.

Ὁ μικρὸς φιλόσοφος. — Ἐγχειρίδιον εἰς χρῆσιν τῶν νηπιακῶν σχολείων, ἐν Σμύρνῃ.

Γεωπονικὰ ὑπὸ Σπ. Χωματιανοῦ.—Περὶ Μελισσοτροφίας Ἐγχειρίδιον, μετάφρασις ἐν Ἀθήναις 1848. — Προλεγόμενα Κο-

(1) Τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα χρήσιμα καὶ εἰς τοὺς προχωρημένους μαθητάς.

ραῆ εἰς ἕνα τόμον. — Ἀπάνθισμα ἐπιστολῶν Κοραῆ τόμ. 2.— Ἐγκυκλοπαιδεία Ἑλληνικὴ Δαρβάρεως. — Σιλουΐου τοῦ Πελλίκου περὶ Καθηκόντων τῶν ἀνδρῶν, ἐν Ἀθήναις 1849. Περιοδικὰ συγγράμματα. Ἡ Αἰγιναία, ἐφημερὶς φιλολογικὴ ἐν Αἰγίνῃ. 1830 — Ὁ Παιδαγωγὸς, ἢ ἐφημερὶς διὰ τοὺς δημοδιδασκάλους Τόμος 1.ἔκδοσις τοῦ 1839. — Νέα Πανδώρα, Σύγγραμμα Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον δὶς τοῦ μηνὸς ἐν Ἀθήναις συνδρ. δρ. 16 κατ' ἔτος — Ἐφημερὶς τῶν φιλομαθῶν, φιλολογικὴ καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Ἐν Ἀθήναις συνδρομὴ ἐτησία δρ. 12.

ΠΙΝΑΞ.

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Πρόλογος.

ΤΜΗΜΑ Α'. Περὶ τῶν εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀναγκαίων . . . . . .

ΚΕΦ. Α'. Εἰσαγωγικαὶ Γνώσεις· περὶ παιδαγωγίας καὶ διδακτικῆς καὶ τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν μέσων . .

§. 1. Τί ἐστι Παιδαγωγία καὶ τί τὸ ἔργον αὐτῆς . . . . . Σελ. 1

§. 2. Περὶ διδακτικῆς καὶ περὶ Μεθόδων διδακτικῶν. . . . . » 2

§. 3. Περὶ διατάξεως τῶν πρὸς ἐνέργειαν καταλλήλου διδασκαλίας ἀναγκαίων μέσων . . . . . » 9

ΚΕΦ. Β'. Περὶ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑλικοῦ . . . . . .

§. 1. Περὶ καταλλήλου διδακτηρίου . . » 11

§ 2. Διαστάσεις τοῦ διδακτηρίου. . . » 14

ΚΕΦ. Γ'. Περὶ τοῦ ἐν τῷ διδακτηρίῳ ὑλικοῦ .

§. 1. Περὶ τῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ διδακτηρίου θετομένων. . . . . » 15

§. 2. Περὶ τῶν εἰς τὰ πέριξ τοῦ διδακτηρίου θετομένων . . . . . » 24

§, 3. Περὶ τῶν πρὸς ἰδιαιτέραν καὶ καθημερινὴν χρῆσιν ἑκάστου μαθητοῦ ἀναγκαίων. . . . . » 32

ΤΜΗΜΑ Β'. Περὶ τῶν πρὸς τακτικὴν ἐργασίαν καὶ πειθαρχίαν συντεινόντων.

ΚΕΦ. Δ'. Περὶ διοργανισμοῦ τοῦ σχολείου

§. 1. Περὶ διαιρέσεως τοῦ σχολείου εἰς ἀνώτερον καὶ κατώτερον τμῆμα, καὶ τοῦ κατωτέρου εἰς τάξεις κλ. Σελ. 35

§. 2. Περὶ κατατάξεως τῶν μαθητῶν . . » 37

§. 3. Περὶ ἐνάρξεως σχολείου ἀλληλοδιδακτικοῦ. » 38

§. 4. Περὶ προβιβασμοῦ τῶν μαθητῶν ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, ἢ περὶ μηνιαίων ἐξετάσεων . . . . . » 43

ΚΕΦ. Β'. Περὶ πρωτοσχόλων. . . . . » 47

§. 1. Πρωτόσχολοι γενικοί . . . . . » 48

Καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ πρωτοσχόλου » 49

§. 2. Πρωτόσχολοι Μερικοί . . . . . » 52

Χρέη τῶν πρωτοσχόλων . . . . » 54

Βοηθοὶ πρωτοσχόλων . . . . . » 55

§. 3. Περὶ ἐκλογῆς καὶ διδασκαλίας τῶν πρωτοσχόλων. . . . . » 55

Περὶ ἰδιαιτέρας διδασκαλίας τῶν πρωτοσχόλων. . . . . » 59

ΚΕΦ. Γ'. Περὶ καταστίχων . . . . . » 61

Α'. Κατάστιχον ἐγγραφῆς ἢ Γενικὸν μαθητολόγιον . . . . . » 62

Β'. Κατάστιχον ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, Μηνιαῖοι κατάλογοι προσκλήσεως . . » 64

Γ'. Κατάστιχον τοῦ ἐκ τῆς προσκλήσεως προκύπτοντος. . . . . » 66

Δ'. Κατάστιχον τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Ε'. Κατάστιχον τῶν μαθητευσομένων . » 67

ς'. Κατάστιχον τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ κατάστημα — Ζ'. Κατάστιχον τῶν τιμωρουμένων . . . . . Σελ. 68

Η'. Κατάστιχον τῶν βραβευομένων, ἢ βίβλος τιμῆς—Θ'. Κατάστιχον τῆς διανομῆς τῶν βραβείων, ἢ τῶν ἀριζευόντων εἰς τὰς γεν: ἐξετάσεις . » 69

Πίνακες κατατάξεως . . . . . » 70

Ὑπόδειγμα ἐλέγχου τῆς τριμηνιαίας καταστάσεως τοῦ σχολείου κτλ . » 73

ΚΕΦ. Δ. Περὶ βραβεύσεων καὶ ποινῶν . . . » 77

Κάτοπτρον διαγωγῆς . . . . . » 81

§. 1. Βραβεύσεις . . . . . » 82

Περὶ τῶν κατὰ τὰς δημοσίας ἐξετάσεις βραβείων . . . . . » 87

§. 2. Ποιναί . . . . . » 91

Ποιναὶ ἐπιβαλλόμεναι εἰς τοὺς πρωτοσχόλους . . . . . » 95

Κανόνες τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν. » 97

ΤΜΗΜΑ Γ'. Μαθήματα καὶ διδασκαλία αὐτῶν. . » 101

ΚΕΦ. Α'. Ἀνάγνωσις.

§. 1. Τί ἐστιν ἀνάγνωσις καὶ κατὰ τίνας ἀρχὰς πρέπει νὰ διδάσκεται . . » 102

§. 2. Κατάταξις καὶ τρόποι πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως. . . . . » 111

Τρόποι τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως. — Ἀλφαβητάριον. . . . » 116

Συλλαβισματάριον . . . . . » 119

Λεξιλογία . . . . . » 130

Συνδεδεμένη ἀναγνωσις τῶν φράσεων. » 134

Ἀνάγνωσι; εἰς τὰ βιβλία . . . . » 137

ΚΕΦ. Β΄. Γραφὴ ἢ Γράψιμον.
§. 1. Κατάταξις τοῦ μαθήματος τῆς γραφῆς Σελ. 144
§. 2. Κανόνες τοῦ γραψίματος, τὸ ὁποῖον θέλει εἶσθαι εἰς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων. . . . . » 156
§. 3. Σύνθεσις τῶν ὑποδειγμάτων τῶν πρὸς ὑπαγόρευσιν . . . . . » 159
ΚΕΦ. Γ΄. Ἀριθμητική.
§. 1. Περὶ τῆς ἐγγράφου καὶ ἀγράφου Ἀριθμητικῆς . . . . . » 162
§. 2. Κατάταξις καὶ διδασκαλία τῆς ἐγγράφου Ἀριθμητικῆς. . . . . » 172
Ἀριθμητικὴ εἰς τὰ θρανία . . . . » 175
Ἀριθμητικὴ εἰς τὰ ἡμικύκλια . . . » 179
Προφορικὴ ἀρίθμησις ἀπὸ τὸ 1—10 . » 181
Ἄσκησις πρὸς γνῶσιν καὶ διάκρισιν τῶν δέκα ψηφίων. . . . . » 184
Κλάσεις διὰ τὴν γραπτὴν Ἀρίθμησιν. Πρόσθεσιν. κλπ. σελ 185 καὶ . . » 187
§. 3. Μετρικὸν σύστημα . . . . . » 191
ΚΕΦ. Δ΄. Χριστιανικὴ Διδασκαλία.
Α΄. ΤΜΗΜΑ Προσευχῶν μάθημα . . . . . » 193
Β΄. ΤΜΗΜΑ Ἱερᾶς ἱστορίας μάθημα. . . . . » 194
Γ΄. ΤΜΗΜΑ Ἱερᾶς Κατηχήσεως μάθημα. . . . » 195
Τροποποιήσεις τῆς Διδασκαλίας τῶν ἀνωτέρω μαθημάτων. . . . . » 198
ΚΕΦ. Ε΄. Γραμμικὴ ἰχνογραφία . . . . . » 200
Ἰχνογραφία εἰς τὰ θρανία . . . . » 201
Ἰχνογραφία εἰς τὰ ἡμικύκλια . . . » 203
ΚΕΦ. ς΄. Περὶ Γραμματικῆς καὶ περὶ ἐκθέσεως ἰδεῶν. » 206
§ 1. Περὶ κατατάξεως καὶ διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς. . . . . » 208

§. 2. Περὶ ἐκθέσεως ἰδεῶν ἢ περὶ προγυμνασμάτων . . . . . Σελ. 221

ΚΕΦ. Ζ'. Περὶ τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος καὶ περὶ ἀναπτύξεως ἰδεῶν . . . . . » 225

§. 1. Τρόποι τοῦ κατ' οἶκον μαθήματος . . » 226

§. 2. Ἀνάπτυξις ἰδεῶν . . . . . » 231

ΚΕΦ. Η'. Περὶ σωμασκιῶν, ἢ περὶ γυμναστικῆς καὶ περὶ Γεωργικῆς . . . . . » 235

§. 2. Περὶ ἀνεξόδων καὶ ὀλιγοεξόδων εἰδῶν γυμναστηρίων κλπ. . . . . » 238

§. 3. Περὶ τῶν διὰ τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς σωμασκιῶν. . . . . » 239

ΚΕΦ. Θ'. Περὶ τῶν βοηθητικῶν γνώσεων καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν . . . . . » 242

§. 1. Περὶ τῶν διαφόρων μαθημάτων τῶν ἐκ τῶν βοηθητικῶν γνώσεων κλπ . . » 244

§. 2. Περὶ τατατάξεως τῶν ἀνωτέρω μαθημάτων, καὶ περὶ συνδιδακτικῆς διδασκαλίας αὐτῶν . . . . . » 252

ΚΕΦ. Ι'. Περὶ τῶν ὡρῶν τῆς κατὰ τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον παραδόσεως, καὶ περὶ τῆς διατάξεως τῶν ἐργασιῶν . » 262

§. 1. Παράδοσις πρωϊνή. . . . . » 263

Παράδοσις Μ. Μ. . . . . » 264

§. 2. Περὶ διακοπῶν . . . . . » 265

ΚΕΦ. ΙΑ'. Μερὶ προσταγμάτων καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

Παραδόσεις . . . . . » 266

Μάθημα γραφῆς. . . . . » 268

Μάθημα ἀναγνώσεως. . . . . » 272

Μάθημα ἀριθμητικῆς . . . . . » 275

Ἰδιαίτερα προστάγματα . . . . . » 280

ΤΜΗΜΑ.Δ'. Περὶ τῶν χρεῶν τοῦ δημοδιδασκάλου. Σελ. 282
ΚΕΦ. Α'. Χρέη τοῦ διδασκάλου ὡς πρὸς τὴν τῶν μαθητῶν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ σχολείου — §. 1. Φυσικὴ ἀνατροφή. . . . . » 282
§. 2. Διανοητικὴ ἐκπαίδευσις. . . . . » 286
§. 3 Ἠθικὴ ἐκπαίδευσις. . . . . » 288
ΚΕΦ. Β'. Περὶ τῶν λοιπῶν χρεῶν τοῦ δημοδιδ. . » 297
§. 1. Ὡς πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν. . » 298
§. 2. Ὡς πρὸς τὰς προϊσταμένας Ἀρχάς . . » 301
§. 3. Ὡς πρὸς τὸν ἑαυτόν του . . . . . » 304

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

ΚΕΦ. Α'. Παρατηρήσεις περὶ τῶν διαστάσεων ἑνός τινος διδακτηρίου Αλληλοδιδακτικοῦ. » 309
ΚΕΦ. Β': Τροποποιήσεις εἰς τὰ τοῦ διδακτηρίου καὶ τὰ τῆς διδασκαλίας ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων . . . . » 313
ΚΕΦ. Γ'. Περὶ τῶν βιβλίων τῶν εἰς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων . . . . . » 319

ΤΕΛΟΣ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
007000012763

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

